

SCOTUS ACADEMICUS

SEU

Univerſa Doctoris Subtilis

THEOLOGICA DOGMATA

R.P. CLAUDII

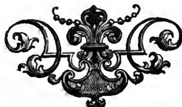
FRASSEN

Ordinis Min. Reg. Obſ. Lectoris Jubilati, & Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris.

TOMUS SEPTIMUS.

De Divini Verbi Incarnatione.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

MDCCXLIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INDEX

Disputationum, Articulorum, Sectionum, & Quæstionum,

Quæ in hoc Septimo Tomo continentur.

TRACTATUS PRIMUS.

QUÆSTIO PROŒMIALIS.

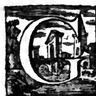
DISPUTATIO PRIMA.

DISPUTATIO SECUNDA.

IN TERTIUM LIBRUM SENTENTIARUM

PRÆFATIO.

Rande *sanè, si aliquod unquam, impræsentiarum molimur opus; utpotè qui Deum intrà* Divinitatis, *&* Naturæ *lineam existentem, & operantem hactenus suspeximus, eum itidem intrà* Gratiæ *ordinem subsistentem, & mirabiles effectus edentem auspicamur investigare;* Scire etiam investigabiles divitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi à sæculis. *Ecquis enim, quamtùmvis oculatus, non acie palpitet, vertiginemque incurrat, dum immensas divinæ Gratiæ opes in abditis Dei Thesauris consignatas, suspicere nedum, sed effodere, ac effundere teneat? Quod quàm arduum sit, quàmque paucis concessum, disertè aperuit ipsius divinæ Gratiæ verus Aquilex Sanctus Augustinus, dum quæstionem de Gratia Dei,* Difficillimam, & paucis intelligibilem *appellat. Sed quis vel à longè speculari audeat* Incarnati divini Verbi *mysterium, possetque* comprehendere, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum, scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, *& pre-*

tiosissima Fidei, Spei, ac Charitatis *dona speculari? Abyssus quidem sunt hæc, in qua non merguntur, qui fundum Humilitatis tenent; quam irretorta mentis acie penetrant, sed agrestes non rarò Opiliones sub vilibus dumetis moram legentes, quos non* inflat Scientia, *sed* charitas ædificat; *cujus tandem recessus omnes securo pede pervadunt; at non multarum Bibliothecarum urinatores, è pulpitis, ac subselliis phaleras verborum eructantes; sed sub ramnis humilibus sentibusque horridis purissimo, ardentissimoque Dei amore liquescentes; atque præ animi sui demissione in favillas, & cineres Humilitatis evanescentes. Illi sunt dubio procul, quibus sæpè* datum est nosse mysterium Regni Dei, cæteris autem in Parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant. *Nam, inquit Apostolus*, Non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, &c.

Nihil tamen æquius, nihil gratius, nihil sublimius commendatione, & investigatione divinæ ipsius in nos Charitatis, Redemptionis, & Gratiæ beneficio. Primum *namque filios admonet pietatis erga benignissimum Parentem, quod est debiti nostri:* Alterum *Liberatoris memoriam refricat, quod est animi grati;* Postremum, *reptantem in sordibus Naturam emaculat, & ad Deum usque, ac Mediatorem sublevat, quod est fastigium, & apex Christianismi, ut* Qui gloriatur, in Domino glorietur. *Non arctius certè inter se Charitas, quàm hæc tria Dei in nos beneficia, simul cohærent & implicantur. Nam ex pia Patris benignitate Incarnatio Filii; ex utraque conjunctim, & ad utramque Gratia religatur. Recta igitur justaque methodo tres Tractatus, de divino* Incarnationis, Gratiæ Cælestis *ac Theologicarum virtutum* Fidei, Spei, & Charitatis *beneficio, suscipimus explanandos.*

Ne autem in evulgando, ac reserando divinæ Gratiæ fonte, & effluvio, quidpiam ipsi Gratiæ minùs gratum proferamus, juvat audire Lugdunensem Ecclesiam ita monentem. Habemus magnum depositum Fidei, & doctrinæ veritatis, ex divinis Scripturis, & Sanctorum Patrum dictis, velut pretiosum, & multiplicem Thesaurum divinitùs nobis ad custodiam commendatum, quem sine intermissione, Domino auxiliante, debemus inspicere, extergere, polire, atque excutere, ac diligentissi-

mè

mè servare; ne per incuriam, & ignaviam nostram, aut pulvere sordescat, aut ærugine, vel tineis demoliatur, aut malignorum spirituum insidiis, velut à nocturnis, & occultis furibus, effodiatur ac diripiatur. Unde ipsa Charitate provocati, & commoniti, per quam in uno Christi corpore omnes unum esse debemus, ut sicut Apostolus dicit, *invicem pro se sollicita sint membra, & sive gloriatur unum membrum, congaudeant omnia membra*. Hac, inquam, Charitatis affectione, visum est nobis atque complacuit, ut hæc qualiacumque sunt, ad commonitionem nostram, & ad eorum, qui legere voluerint ædificationem, & confirmationem compendioso, & lucido, prout Dominus aspirare dignatur, sermone, scriberemus; quidquid in eo dicendum putavimus, non nostro sensu, aut præsumptione; sed manifestissimis Scripturarum testimoniis, & præfatorum Sanctorum Patrum venerabili auctoritate firmantes: à quorum vestigiis, & unitate absit ut vel nos, vel illi quorum Charitate compulsi hæc dicimus, recedamus; ne ab ipsis divisi, etiam ab ipso Domino dividamur, qui illis specialiter dicit: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit*.

Igitur quod in cæteris Christianæ religionis Mysteriis investigandis, sanctissimi Ecclesiæ Patres præscribunt, ut præpositarum rerum fides humanæ rationis conatus antecedat, illud maximè amplecti debet omnis, qui ad investigandum divinæ Gratiæ principium, naturam, & fœcunditatem sese accingit, ut aurem præbeat S. Augustino sic præclarè monenti. De credendis nulla infidelitate dubitemus: De intelligendis nulla temeritate affirmemus; in illis Auctoritas tenenda est; in his Veritas. *Hoc enim constans & antiquum fuit penes Ecclesiam, quæ, ut docet S. Gregorius*, in omne, quod veraciter sapit, sensum suum humiliter deprimit, ne in requisitione occultorum tumeat; & perscrutari aliqua, quæ ultra vires sunt illius, præsumat. *Divinarum equidem rerum notitia summo studio indaganda est, ait Justinus in Expositione Fidei*: Cùm autem eam præ imbecillitate minùs assequi poterimus, revereri eam nos oportet, ut comprehensione majorem, ne evacuetur Fides nostra.

His itaque praeclaris Monitis illustrati, tertium hunc Sententiarum librum tribus Tractatibus, ut jam prælibavimus, suscipimus explanandum: Quorum Primus *ipsius divinæ Gratiæ fontem referabit*, Incarnationem *nempè Christi Domini, de cujus plenitudine omnes nos accepimus*. Secundus, *ipsius Gratiæ naturam, necessitatem, species ac fœcunditatem aperiet*. Tertius *tandem, illustres ipsius Gratiæ fœtus ac praeclara germina, nempè divinas ac Theologicas virtutes*, Fidei, Spei, & Charitatis, *explicabit*.

TRA-

TRACTATUS PRIMUS

De Incarnatione Verbi Divini.

Am altum tamque abditum, ac ineffabile est Incarnati Verbi divini mysterium, ut meritò dixerit Apostolus, illud esse *absconditum à sæculis, & à generationibus*; nam, ait sanctus Cyrillus Alexandrinus, *Est revera sapientia, nec humana quidem ullo modo: sed divina potiùs atque in reconditis quibusdam difficultatibus posita, illud Christi mysterium: igitur beatus David in Psalmo cecinit; Et* posuit tenebras latibulum suum, &c. ex quo ibidem colligit, *Non sublimibus inquisitionibus, aut ejusmodi curiosa indagatione, quæ ingenii humani captum superet, opus esse illi Christi mysterio, sed fide potiùs, quæ simplici, nec ullo fuco adulterata traditione constet*. Quæ verba postrema non sic accipienda sunt, quasi vir ille summus in aperiendo divinæ Incarnationis mysterio, nihil præter nudam, ac simplicem fidei professionem adhiberi velit: verùm contendit tantùm ut in illo scrutando mysterio potiores partes sibi fides Christiana vendicet, ejusque ductu ac prævio lumine humana ratio gubernetur; quippe ait S. Fulgentius: *Magnum bonum infert inquisitio veritatis, quæ tamen tunc desiderato non frustratur effectu, si rectis ad veri cognitionem lineis animus innitatur.*

Hinc est quòd celebres Ecclesiæ Patres ac Doctoresquotquot ineffabile hoc mysterium propugnandum, aut explicandum susceperunt, illud ita commendarunt, ut obscuritatis & periculi simul moneant, nisi rationem in his mysteriis cœcam fides ducat. Ea namque ratione S. Dionysius, *ineffabilem Jesu in carne apparitionem* appellat; Cyrillus Alexandrinus, *ænigma sacratissimum, quod summa potiùs veneratione suscipiendum est, quàm humani judicii trutinæ subjiciendum*: Damascenus, *novum novorum, & solum sub sole novum*: Augustinus, *mirabilem mixturam*: Gregorius, *cardinem & verticem omnium miraculorum*: Denique S. Bernardus, *mixturam singulariter mirabilem, & mirabiliter singularem*; nam, ut subdit, *Tria opera, & tres mixturas fecit omnipotens illa Majestas in assumptione carnis nostræ, ita singulariter mirabilia, & mirabiliter singularia, ut talia nec facta sint, nec facienda sint ampliùs super terram; conjuncta quippe fuerunt invicem Deus, & homo, Mater & Virgo, fides & cor humanum: admirabiles istæ mixturæ, & omni miraculo mirabilius, quomodo tam diversa, tamque divisa ab invicem, invicem potuerunt conjungi?* Hinc rectè monebat S. Leo: *Cùm ad intelligendum sacramentum Nativitatis Christi, qua de Matre Virgine est ortus, accedimus; abigatur procul terrenarum caligo rationum & ab illuminatæ fidei oculo mundanæ sapientiæ fumus abscedat.*

Cæterùm ut prælucente methodo, præviaque justa materiæ tam amplissimæ, ac obscurissimæ distributione, aliquid lucis affulgeat, præsentem Tractatum juxta servatum à nobis, tres in Disputationes totidem Articulis & Sectionibus divisas, distribuemus: quarum *Prima* referet existentiam, naturam, & causas Incarnationis; *Secunda* Christi Domini entitatem divinam, & humanam, ejusque præcellentias, & operationes aperiet; *Tertia* denique supremam illius dignitatem, & debitum tam illi, quàm Deiparæ Virgini, aliisque Sanctis cultum, & honorem edocebit.

Verùm *quoniam certum est*, inquit Sanct. Fulgentius, *pene omnes hereticæ pravitatis errores hinc multipliciter subrepsisse, cùm magnum pietatis sacramentum, quod manifestandum est in carne, justificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria, nonnulli aut non sicut est credunt; aut omnino non credunt*: nullum enim fuit totius Religionis mysterium, quod Diabolus variis hæreticorum erroribus acriùs vel infuscare, vel penitùs extinguere tentaverit: ideo non ingratum fore arbitror studioso nostro Lectori, si in hujus operis limine, Incarnati Verbi mysterio inimica dogmata, & in ipsum pugnantia hæresum varia monstra sigillatim exponam: nam, ut bellè annotat S. Augustinus, *Multa ad Fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine agitantur, ut adversùs eos defen-*

defendi possint, *& considerantur diligentiùs*, *& intelliguntur clariùs*, *& instantiùs prædicantur*, *& ab adversario mota quæstio discendi existit occasio*. Vel ut eleganter addit S. Gregorius, *cùm graviora bestium prodiere certamina*, *tunc sunt profectò subtiliora sensuum spicula requisita*, *tunc argumentorum obstacula*, *tunc perplexior indago verborum*.

QUÆSTIO PROEMIALIS.

Quot, *& quæ fuerint Hæreticorum erronea dogmata circa Incarnati Verbi mysterium*.

CUm Incarnati Verbi mysterium inter cætera divina opera maximè humanam rationem transcendat nihil enim mirabilius cogitari potest, quàm quòd, ut Ecclesia profitetur in Symbolo sancti Athanasii, *Dominus noster Jesus Christus Dei Filius Deus*, *& homo est*: *Deus ex substantia Patris ante sæcula genitus*, *& homo ex substantia Matris in sæculo natus*: *perfectus Deus*, *perfectus homo ex anima rationali*, *& humana carne subsistens*; *æqualis Patri secundùm divinitatem*; *minor Patre secundùm humanitatem*.

Quare nihil mirum si circa tam ineffabile, tamque humanæ menti impervium mysterium, pluribus longè modis erratum fuerit, quàm circa quemlibet alterum ex nostræ fidei Articulis. Nam, ut missos faciam Gentiles, qui impossibile judicarunt Deum hominem fieri, necnon & perfidos Judæos, qui Christum merum esse hominem crediderunt; imò etiam, ut hominem infimum, ac deterrimum, ignominiosa nece sustulerunt, vix numerati, ac recenseri possunt varia hæreticorum impia dogmata circa Incarnati Verbi assertionem. Nihilominus, ut eos errores ad certum ordinem perstringamus, triplicem in classem distribuemus: quarum *Prima* aperiet principes Hæresiarchas qui Christi Domini divinitatem impugnarunt: *Secunda* referet eos omnes, qui circa ejus humanitatem erraverunt. *Tertia* denique varios, ac multiplices referet errores eorum omnium qui utriusque, divinitatis, & humanitatis, unionem negaverunt, vel adulterare, & obscurare tentaverunt. *Quidam* enim, ut scribit sanctus Leo Papa Sermone decimo de Nativitate cap. 2. ex *documentis Nativitatis Domini nostri Jesu Christi*, *quæ cum verum hominis filium demonstrabant*, *nihil ipsum ampliùs*, *quàm hominis filium crediderunt*, *non putantes illi adscribendam esse divinitatem*, *quem*, *& primordia infantiæ*, *& incrementa corporea*, *& passionum usque ad crucem*, *mortemque conditio*, *non dissimilem cæteris mortalibus approbassent*.

Cæterùm hac in texenda Hæresum, ac Hæresiarcharum in Incarnationem divini Verbi militantium serie, ne quid ex proprio cerebro confictum proferre videar, Lectorem monitum volui, omnia quæ narraturus sum, ex SS. Patribus illorum errorum expugnatoribus, & antiquioribus Ecclesiasticæ Historiæ Scriptoribus esse deprompta, ac testimonio roborata: quamquam, ut cuique meritas, ac debitas grates, & laudes rependam, non denegem me plurima debere Baronio, Petavio, aliisque modernis Annalistis, & Theologiæ Professoribus, qui suis doctissimis studiis, & scriptis, nobis in hac texenda Hæresum Enciclopædia, imò & in difficillimo hoc Tractatu elucubrando in suppetias venere.

Prima Classis Hæreticorum,

Qui Christi Domini Divinitatem impugnaverunt.

TRedecim circiter apud Antiquos celebrantur nefandi illius erroris Assertores, & Artifices: quorum impium agmen duxit *Carpocrates*, qui ipsis Apostolorum temporibus, ut recenset Irenæus lib. 1. cap. 4. præcipuus fuit Gnosticorum author, perinde, ac Simon ille Samaritesmagus, & fornicarius, qui affirmabat inter cætera, *Jesum ex Josephi*, *& Mariæ conjugio cæterorum more progenitum esse*, *in quem post Baptismum Christus illapsus est*; *ac talem animam accepisse dicebat*, *quæ sciret ea*, *quæ superna essent*, *atque nuntiaret*: ut docent, Tertullianus lib. de Anima cap. 2. *Epiphanius*, lib. 1. de Hæresibus cap. 5. & Augustinus ibidem cap. 7.

Cerinthus Carpocratis discipulus, nihil ab impio præceptore dissentiebat; cum eo siquidem affirmabat descendisse Christum, hoc est Spiritum sanctum, in Jesum ad Jordanem in columbæ specie, ac postquam passus est Jesus, Christum revolasse sursum, Jesum autem resurrexisse. Ita referunt Irenæus, lib. 2. cap. 3. Epiphanius, hær. 28. At Augusti-

gustinus, lib. de Hær. cap. 8. ait Cerinthum asseverasse non resurrexisse Jesum, sed resurrecturum esse. Porro iidem authores testantur ipsum Cerinthum unum fuisse ex illis, qui commoverunt multitudinem credentium adversùs Petrum, eò quòd ad baptizandum Cornelium ingressus esset ad viros præputium habentes: huncque prætereà esse, qui sub Apostolis quæstionem illam movit de Circumcisione, ac cæteris Judæorum adhibendis cœremoniis; ad quam disceptandam primum Hierosolymis Concilium habitum est, ut legimus *Act.* 15. Quæ si vera sint, oportet ipsum antiquiorem esse Carpocrate, quem sub Adriano collocat Theodoretus, qui in Ægypto Cerinthum diu versatum esse refert, ibique Philosophiæ operam dedisse, atque in Asiam transiisse postea; unde illud memorabile narrat Iræneus lib. 3. cap. quòd cum Sanctus Joannes Evangelista ad balneum venisset, animadvertens ibi accessisse Cerinthum statim inde exiit; *ne balneum*, inquit, *subitò cadens nos cum Cerintho opprimat*.

Ebion, à quo *Ebionitæ*, Cerinthi discipulus, cùm secta Samaritanus esset, Judæus haberi maluit, ideirco Legem Mosaicam, ac ritus Judaicos cum Christiana professione conjunxit, & Evangeliis cæteris abjectis, solùm illud suscipiunt Ebionitæ, quod est secundùm Matthæum: Apostolum verò Paulum recusant, Apostatam eum legis dicentes, ut referunt Irenæus cap. 26. & Epiphanius hær. 30. qui pariter probant Ebionem putasse Christum de Josephi, ac Mariæ consortio esse genitum; quamquam Origenes lib. 2. contra Celsum, cap. 3. dicat duo esse Ebionitarum genera; quorum aliqui Christum ex Virgine natum fatentur; alii verò ipsum communi cum cæteris statu procreatum. Hoc autem pessimum Dogma sancto Joanne Evangelista adhuc vivo emersisse, testis est S. Hieronymus, lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 19. ubi scribit de S. Joanne, *Novissimus omnium scripsit Evangelium adversùs Cerinthum, aliosque hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum Dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse*. Quod antea dixerat Tertullianus lib. de Carne Christi cap. 14. *Poterit*, inquit, *hæc opinio Ebioni convenire, qui nudum hominem, & tantùm ex semine David natum, non item Dei filium constituit Jesum*. Hinc apprimè notat Eusebius lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 21. ejus Sectatores meritò dictos *Ebioneos*, hoc est *mentis, & intelligentiæ impotes*; Ebion enim lingua Hebraica pauperem, & egentem significat, quippe qui de Christo, ejusque doctrina tenuiter, & abjectè statuerent, ac opinarentur.

Elxai, Judæus quidam impostor, & Pseudo-propheta, sectam mediam Judæos inter, & Christianos instituit ad annum 249. Scripsit autem librum, quem tamquam propheticum mirè Sectatores ejus venerati sunt; quem & cœlo delapsum esse finxerunt: quo in libro Christum magnum esse regem prædicabat, sed eum nihilominus esse puram creaturam dicebat; ab initio quidem creatam, sed quæ ut diversis temporibus variè appareret, varias induerat formas. Erat enim virtus quædam cœlestis, cujus soror est Spiritus Sanctus, qui cum ipso Christo illapsus est in Jesum ex Maria, & Josepho genitum. Ita Epiphanius hær. 19. His affinis fuit *Helcesæorum* hæresis; cujus parentem agnoscit Theodoretus lib. 2. cap. 4. Alcibiadem Apamœensem. Narrat autem cap. 4. hanc hæresim ab origine statim repressam, & extinctam, restauratam fuisse per Artemonem, sive Artemam, qui Jesum Christum merum esse hominem asseruit, ex Virgine procreatum, & Prophetis excellentiorem; idque Apostolos docuisse quidem, sed eorum successores, eundem pro Deo veneratos esse.

Circa finem secundi sæculi erupit impium *Theodotianorum* dogma, authore *Theodoto*, patria Bisantino, arte coriario, litteris apprimè erudito, qui in persecutione comprehensus cùm fidem ejurasset, pudore affectus Romam se contulit, ubi cùm nec latere potuisset, nec ferre ignominiam, & reprehensionem suæ perfidiæ, quò eam elevaret, prædicare instituit Christum non esse Deum, sed nudum hominem, ac cæterorum more genitum. Ita Tertullianus lib. de præscr. & August. hær. 33. ubi eum Theodotionem appellat; fortè ut perfectiùs eum distinguat à Theodoto argentario, vel trapezita, qui & ipse, inquit Tertullianus hæresi 55. introduxit alteram Sectam, & ipsum hominem Christum tantummodo dicit, ex Spiritu sancto, & Virgine Maria conceptum pariter, & natum, sed hunc inferiorem esse, quàm Melchisedech.

Paulus Samosatenus Antiochenus Episcopus ad *Annum* 265. Judæorum, & Ebionitarum hæresim instauravit; qui cùm unicam

cam in Deo personam esse diceret, duplexque Verbum distingueret: aliud æternum, quod eadem esset cum Patre persona; & aliud prolativum, quod quasi aerem quemdam asseverabat; hinc docebat Christum hominem justum, non Deum verum esse, quem nihilominus Deum appellabat. Sic enim de eo scribit S. Athanasius in libro de salutari adventu: *Paulus*, inquit, *Deum ex Virgine confitetur, Deum Nazarethi in lucem editum, & inde existendi primordium, Regnique consecutum. Verbum tamen efficax è cælo, & sapientiam in eodem agnoscit, ac prædestinatione quidem ante sæcula fuisse putat, sed Nazarethi primùm extare cœpisse, ut unus, inquit, sit Deus Pater.* Non tamen existimabat Christum fuisse Deum simul atque est editus, sed ex profectu virtutis Deum esse factum, ut idem refert Athanasius oratione quarta contra Arianos. Adversùs illius impium dogma celebratæ sunt duæ Synodi Antiochiæ. Prima quidem circa annum 265. cui interfuit Firmilianus Episcopus Cæsareæ, Gregorius Neocæsareæ, & plures alii sanctissimi Patres: non potuit autem adesse Dionysius Alexandrinus ætatem, & valetudinem excusans, at vice sua Epistolam misit, qua fidem suam de Christi divinitate exposuit. Idem antea Paulum ipsum alia epistola redarguerat; cui vicissim hæreticus iste rescripsit, ac decem pro nefaria opinione sua capita proposuit adversùs Christi divinitatem; quibus Dionysius exiguo libello respondit, qui extat Tomo secundo Bibliothecæ Patrum.

Interim coram Episcopis Antiochiæ congregatis comparere coactus Paulus, eorum sedulitatem frustratus est, pollicendo se priorem sententiam revocaturum, ac subdolè Catholicum dogma præ se ferens, lusit Patrum existimationem, qui eum reverà conversum existimantes Antiochia discesserunt. Sed cùm postea hæresis patrocinium majore fiducia resumpsisset, iterum Antiochiam conveniunt Episcopi numero 70. ut affirmat S. Athanasius in libro de Synodis; vel 180. ut refertur in libello supplici, quem Basilius Diaconus in Concilio Ephesino contra Nestorium obtulit: à quibus ipse Paulus citatus, & hæresis convictus industria Malchionis Presbyteri, viri eruditi, & acerrimi disputatoris, de sede sua dejectus est. Sed cùm cedere nollet, interpellatus à Christianis Præsulibus Imperator Aurelianus, vi illum expelli jussit.

Eodem ferme tempore erupit impium *Sabellianorum* dogma authore *Sabellio*; qui cùm unicam in Deitate personam agnosceret, etiam negabat Verbum divinum incarnatum fuisse, sed volebat unicam in Deo personam homini fuisse intimè conjunctam; seu, ut narrat Ferrandus Diaconus in Epistola ad Severum, quæ extat Tomo 3. Bibliothecæ Patrum dicens: *Illos veritas confutavit hæreticos, qui sic unum Deum Trinitatem dicere voluerunt, ut quem Patrem fatebantur, ipsum sibi Filium, ipsum fingerent Spiritum sanctum, Deum scilicet, qui manens in cælestibus, creaturæ totius Pater fuit, ut protensus in Virginem etiam nascendo inter homines Filius fieret; rursusque dispensationis humanæ consummato mysterio, super Apostolos in linguis igneis veniens Spiritus sanctus vocaretur. Hoc errore compulsi non solum Filium Dei Patris, sed Patrem credere Crucifixum.* Unde etiam *Patripassianos* appellari vetustas ostendit.

Hinc Epiphanius hæresi 62. refert illos hæreticos hac similitudine suum impium dogma declarasse, dicendo Deum esse velut solem, cujus una est hypostasis, in qua tria discernuntur: illuminandi vis, nec non calefaciendi, & orbis, seu globus: sic in una, & singulari persona Dei dicebant Patrem appellari formam totius hypostasis; Filium verò vim esse quamdam illuminandi, Spiritum verò sanctum velut ardorem, & fovendi, ac calefaciendi insitam facultatem: unde de Christo pronuntiarunt, ipsum esse emissum Filium; hoc est radium divinitatis, qui omnia illa perfecit, quæ ad illustrandas hominum mentes lumine, ac veritate Evangelica spectabant.

Sabellii fautor, imitatorque fuit Marcellus Ancyranus; qui dum Arianos vehementius insectatur, & unitatem divinæ substantiæ adversùs eos acerrimè propugnat, in contrarium est lapsus errorem, & eandem unitatem, ad hypostases ipsas, personasque transtulit. Hinc, ut refert Eusebius Cæsariensis, qui quinque libris eum impugnavit, dicebat Verbum esse expers propriæ subsistentiæ, ac nonnisi imperantem Sermonem in carnem subiisse, in eaque operatum esse: tuncque Christum extitisse, ac Jesum, & Regem, & imaginem Dei. Quod confirmat Theodoretus lib. 2. cap. 10. dicens, *excogitatam esse extensionem quandam ab illo Paternæ Deitatis, talemque Sermonem esse, qui in Christum illapsus est: quique peractis*

omni

omni functione ad Deum reductus, & contractus est, à quo extensus fuerat. Addebatque post occasum mundi, ac Judicium Sermonem à carne discessurum, & ad Patrem rediturum esse; ita ut sola Verbo destituta caro relinquatur.

Marcelli discipulus fuit *Photinus* Sirmii Episcopus, qui disertus, ac disputandi facultate peritus circa annum 337. Pauli Samosateni, ut Marcellus, dogma instauravit; itaut Paulianistæ demum appellati fuerint Photiniani. In Concilio Sardicensi damnatus fuit, sed latæ sententiæ non acquiescens, Constantium Imperatorem adiit, petiitque Judices, à quibus denuò audiretur: cui cùm annuisset Imperator, delegavit ipsi Episcopos Semiarianos, qui Sirmii convenientes ipsum denuò damnaverunt, & sede sua dejecerunt; ut ea ratione Judices illi Catholici apparerent, quatenus damnarent hominem, qui negabat Filium Dei ante Mariam extitisse. At illorum dolum brevi detexit Lucifer Calaritanus lib. de non parcendo delinquentibus in Deum, ubi Constantium Semiarianum Photini Judicem, & damnatorem sic interpellat. *Ecce Photinus hominem tantùm profitetur Dei Filium: dicit illum non fuisse ante beatissimam Mariam; tua quoque hæc est professio, quòd nimirum ante omnia quidem, hoc est ante cœlum, terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, Filius Dei; sed quod extiterit ex nihilo, sed quod sit creatura, quid interesse arbitraris inter te, & Paulum Samosatenum, vel eum tum ejus discipulum tuum Compbotinum, nisi quia tu ante omnia dicis, ille verò post omnia? Cæterùm una vobis credulitatis, & incredulitatis mens est, ut dicatis non habere Deum verum Filium.*

Secunda Classis Hæreticorum.

Eorum scilicet, qui circa Christi Domini humanitatem erraverunt.

CUm in homine duo sint, quibus constat, & ex integro constituitur; corpus videlicet humanum, & anima rationalis, quæ invicem communi quodam vinculo sociantur, ex quorum unione sequitur hominem varias habere facultates, tum ex anima, tùm ex corpore promanantes, inde circa humanitatem Christi Domini variè erratum est ab hæreticis; quorum errores, ut clariùs, & distinctiùs appareant, proferemus primùm eos, qui nefaria quædam dogmata circa Christi Domini corpus venditarunt.

Errores circa Corpus Christi Domini.

HIc non refero eos omnes Errores, qui ludicram, & fictam, ac specie tenus adumbratam fuisse Incarnationem defendebant. Inter quos præcipuus, & omnium antesignanus videtur Simon Magus; qui, ut refert S. Irenæus lib.7. cap.20. à multis quasi Deus glorificatus, docuit semetipsum esse, qui inter Judæos quidem quasi Filius apparuerit; in Samaria autem quasi Pater descenderit; in reliquis verò Gentibus quasi Spiritus sanctus adventaverit. Unde consequens erat, ut Incarnationem negaret, & carnem non reverà, sed sola specie à Deo susceptam assereret. Sed his prætermissis eorum duntaxat mentionem facio, qui veram Christi carnem negabant; quorum primus prodit

Saturnilus, vel ut volunt aliqui, *Saturninus* ejusdem Simonis discipulus, qui Simonis propagavit hæresim, atque inter cætera docuit Christum reverà natum non fuisse, sed putativè tantùm hominem, ut ait Iræneus lib.1.cap.22. vel *in phantasmate tantùm venisse*, ut docet Tertull. de præscriptionibus cap. 46. cujus condiscipulus *Basilides* ei in omnibus adhæsit, docens Christum fuisse phantasma, ac reverà neutiquam passum, sed pro eo Simonem illum Cyrænæum, cui cùm Judæi Christi crucem imposuissent, hunc Jesus in suam commutavit figuram, & ejus vicissim propriam induit, atque ita Judæorum lusit, irrisitque conatum. Hinc negabat pro Christo martyrium subeundum esse, eo quòd non ille mortem perpessus esset, ut referunt præter Irenæum Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum, & alii plurimi.

Sub idem tempus idem nefarium dogma docuit *Valentinus*; qui, ut observat Eusebius lib.4. historiæ cap.10. viguit sub Pio, hoc est anno Christi 158. & permansit usque ad Anicetum, nempe ad annum 167. qui inter cætera deliria docuit, Christum à Patre ad totius mundi salutem demissum habuisse corpus, non terrenum, sed celeste, ac per Mariam Virginem velut aquam per canalem transiisse, nec ex ejus utero quicquam sumpsisse, ut scribit Epiphanius hæresi 31. Addit quoque Tertullianus contra Valen-

lentinianos c.15. ipsum Christo spirituale dedisse corpus, idque veluti aquam per fistulam, sic per Mariam Virginem transmeasse, nihil inde vel accipientem, vel mutuantem.

Valentino annumerandi sunt plures alii, qui non minùs insanè, quàm ineptè de Christi Domini vero corpore senserunt. Præ cæteris verò eminent *Cerdoniani* à Cerdone, qui primus duos dixisse Deos fertur; unum bonum, alterum malum. *Hic*, inquit Tertull. lib. de Præscriptionibus cap. 51. *introducit initia duo, id est duos Deos; unum bonum, alterum sævum; bonum superiorem, sævum hunc mundi Creatorem. Hic Prophetias, & Legem repudiat, Deo creatori renunciat, superioris Filium Christum venisse tractat: hunc in substantia carnis negat, in phantasmate solo fuisse pronunciat, nec omnino passum, sed quasi passum; nec ex Virgine natum, sed omnino nec natum.*

Cerdonis discipulus, & pessimi dogmatis imitator, ac disseminator fuit *Marcion*, qui, inquit Tertull. lib. de Carne Christi, *Christi negavit nativitatem, & ut nativitatem negaret, negavit & carnem.* Et ut addit lib. contra Marcionem cap.5. *duos Christos constituit: alterum qui Tiberianis temporibus à Deo quodam ignoto revelatus sit in salutem omnium Gentium: alterum qui Deo Creatore (hoc est malo) in restitutionem Judaici status sit destinatus quandoque venturus. Inter hos diversitatem, & magnam differentiam scindit, quantum inter justum, & bonum; quantum inter legem, & Evangelium, quantum inter Judaismum, & Christianismum.*

Sequitur omnium pessimus, ac pestilentissimus *Manes*, sive Manichæus; Magister falsitatis diabolicæ, & conditor superstitionis obscœnæ, inquit sanctus Leo serm. 2. de Pentecoste: cujus discipuli, ait S. Aug. de hæresibus c.46. *Christum affirmabant fuisse, quem dicit nostra Scriptura serpentem, à quo illuminatos primos Parentes asserunt, ut cognitionis oculos aperirent, & bonum, malumque dignoscerent, eumque Christum novissimis temporibus venisse ad animas, non ad corpora, liberandas; nec fuisse in carne vera, sed simulatam speciem carnis ludificandis humanis sensibus præbuisse: ubi non solùm mortem, verùm etiam resurrectionem similiter mentiretur.* Huic, ut ait Tertull. de præscriptionibus cap. 51. adscribendus est *Appelles* ejus discipulus, qui Christum neque in phantasmate dicit fuisse sicut Marcion, neque in substantia veri corporis, ut Evangelium docet: sed in eo, quod è superioribus partibus descenderet, ipso descensu sideream sibi carnem, & aeream contexuisse: hunc in resurrectione singulis quibusque elementis, quæ in descensu suo mutuata fuissent, in ascensu reddidisse; & sic dispersis quibusque corporis sui partibus in cœlo spiritum tantùm constituisse. Non refero omnes alios hæreticos; puta *Priscillianistas*, & alios similes, qui inquit S.Leo epist.93. *Christum Dominum in vera hominis natura natum esse non credunt, sed per quandam illusionem ostentata videri volunt, quæ vera non fuerint; sequentes dogma Cerdonis, atque Marcionis, & cognatis suis Manichæis per omnia concordantes.* Nec Phanaticos illos Arianos, qui Patripassianorum dogma renovantes, inquit sanctus Fulgentius lib. contra Sermonem Fastidiosi cap. 11. *Eos sua perversitas consequens ad hanc absurditatem præcipitat, ut nativitatem quidem divinam nullatenus credant; naturam verò secundùm carnem, nihilominus passionem, ac mortem, resurrectionem quoque ab inferis, & Ascensionem in cœlum, & omnia illa, quæ in Sacramento Incarnationis ad personam unius Filii pertinent, Patri consequenter adsignent.* Nec deniquè *Gajanitas*, qui, ut scribit Leontius Scholasticus actione 10. lib. de Sectis, confitentur Deum Verbum è Virgine naturam humanam sumpsisse perfectè, & verè, sed post unionem esse corpus incorruptibile dicunt.

Errores circa Animam Christi.

PRodeunt imprimis *Ariani*; Arius namque, ut observat Manuel Caleca, assumptam cum carne animam à Christo, ante Incarnationem existere, atque è cœlo venisse credidit; siquidem animarum, & ipse corporibus anteriorem extantiam ponebat; vel ut observat S. August. de quibusdam Arianis, Christum sine anima solam carnem suscepisse arbitrantur: quod verum esse Epiphanius non tacuit. *Et ego*, inquit, *ex eorum quibusdam scriptis, & collocutionibus certissime comperi.*

Quibus in errore successerunt *Apollinaristæ*, affirmantes Deum Christum carnem sine anima suscepisse; docente, ac dicente Apollinari hæresiarca, qui vir erat insignis doctrinæ, & antequàm in hæresim laberetur, pietate, ac virtute illustris, ipsi-

ipsique Epiphanio, & Athanasio, ac Catholicis omnibus longè charissimus. *Non enim*, inquit de eo Epiphanius hæresi 77. *mediocrem litterarum scientiam fuerat vir ille consecutus: cùm & humanioribus, Græcisque disciplinis esset exculius, & Dialecticam, ac Sophisticam omnem imprimis calleret: esset idem porrò præcipua gravitate præditus: & cum fidei Catholicæ propugnatoribus summa charitate conjunctus, antequàm in illud dogma laberetur: quin etiam exilium perpessus est idem, quòd cum Arianis convenire nollet.* Tanta erat ejus eruditio, ut de eo scribat S. Hier. lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 114. *Innumerabilia scripsit volumina, & ejus adversùs Porphyrium triginta Libri inter cætera ejus Opera maximè probantur.*

Erroris illius, hæresisque capita varia, ac multiplicia afferuntur; sed quantum spectat ad Incarnationis mysterium, tripliciter aberravit. *Primò* namque censuit naturam hominis in Christo esse semi-plenam, hoc est anima carentem, cujus vicem supplebat corpori Verbum ipsum caro factum. Nam, inquit Socrates, lib. 2. cap. ultimo, *Apollinares ambo animam à Deo Verbo in dispensatione Incarnationis non assumptam: deindè quasi pœnitentia ducti, corrigentes semetipsos adjecerunt, animam quidem assumptam, quæ tamen non haberet mentem, sed Deum Verbum esse pro mente in hominem assumptum.* Quæ sententia fuit secundus illius error; ità quòd sentiret animam quidem à Verbo assumptam esse ea parte, qua vegetamur, ac sentimus, & communia cæteris animantibus officia præstamus; non autem ea parte, qua rationalis est. Unde Augustinus Tractatu 47. in Joannem sic in eos declamat: *Videte absurditatem, & insaniam non ferendam. Animam irrationalem eum habere voluerunt, rationalem negaverunt: dederunt ei animam pecoris, subtraxerunt animam hominis.* Tertius denique error ejus fuit, quòd carnem Christi dissimilem, nec de Beatæ Virginis carne sumptam arbitratus est; sed partem ipsius substantiæ Dei in carnem esse conversam, è cœloque delapsam. Hinc Athanasius in Epistola ad Epictetum sic adversùs nefarium illud dogma exclamat: *Undenam*, inquit, *ista prodierunt? quinam porrò inferi illud eructarunt, consubstantiale Deitati corpus esse, quod ex Maria genitum est, aut Verbum ipsum in carnem, ossa, capillos, [illegible] adeò corpus esse conversum, & suapte natura mutatum? &c.* Magis verò ad stuporem insanum fuit, quod, ut refert Nazianzenus oratione 46. affirmavit Apollinaris, neutiquam adventitiam esse carnem, quam ad instaurandam naturam nostram unigenitus Filius secundùm dispensationem assumpsit: verùm jam tum à principio carnalem illam naturam esse in Filio. Quod quidem impium commentum probabat ex illo Joann. 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo Filius hominis.

Ex illis nefandis erroribus alius ex consequenti ab eis hæreticis asserebatur; nempe Divinitatem Christi passam fuisse, & mortuam, ut tacito Apollinistarum nomine refert S. Ambrosius in lib. de Incarnatione Christi cap. 6. *Sunt qui in tantum impietatis prodierint*, inquit, *ut putent, quia Divinitas Domini circumcisa est, & imperfecta de perfecta facta est, & in ligno non caro, sed illa operatrix omnium substantia divina in carnis specie coagulata pendebat. Quis autem non horrescat? quis audiat, quia non ex Maria Virgine, sed ex divina substantia passibilem sibi carnem fecerit Verbum? Quod asserendo eò prolabuntur, ut non ex tempore corpus Domini esse susceptum, sed coæternum Dei Verbo semper fuisse contendant. Horum omnium authores sunt, qui Divinitatem, & carnem Domini unius naturæ fuisse dixerunt.*

Errores circa facultates Animæ Christi.

Certum est Apollinaristas, de quibus mox dictum est, errasse circa intellectum humanum Christi Domini; ut potè qui affirmarent Animam in Christo propria caruisse mente, ac intelligendi virtute; cujus vicem supplebat Divinitas Verbi, quæ mens longè est potior, quàm humanus intellectus. Quam utique opinionem expresserat Apollinaris ex Platonica Philosophia, ut testis est Nemesius, initio libri, quem de Natura hominis inscripsit. *Quidam enim*, ait, *è quibus est Plotinus, aliud esse animam, & aliud mentem statuentes, ex tribus constare volunt hominem, è corpore, anima, & mente. Hos secutus est Apollinaris Laodicææ Episcopus: hoc enim jacto fundamento sententiæ suæ, reliqua dogmati suo consentanea superstruxit.*

Errarunt etiam Agnoitæ circà annum Christi 535. sic dicti ab ignoratione, eò quod

quòd ignorantiam Christi Domini intellectui attribuerint. De quibus Leontius Scholasticus lib. de Sectis, Actione 5. hæc refert: *Cùm privatus Bizantii Theodosius degeret, Agnoitarum, sic ab ignoratione dictorum, dogma motum fuit. Nam quia Dominus ait neminem horam Judicii scire, ne Filium quidem, extra solum Patrem, quæsitum est, an Christus eam ignoraret, ut homo: Theodosius Christum ignorare negabat, & adversùs Agnoitas scripsit. Alii verò horam Christum ignorare tradebant, quemadmodùm ipsum sensisse dolorem diximus. Inde divulsi sunt à Theodosio, qui Agnoitæ vocantur, cùmque sibi peculiarem fecissent Ecclesiam, seorsùm communicabant*: Et rursùs. *Ajunt per omnia nobis Christum assimilari: quòd si nos ignoremus, & ipsum ignorasse*. Eorum etiam meminit sanctus Joannes Damascenus lib. de hæresibus, qui observat eos etiam dictos fuisse Themistianos à Themistio, qui ex secta Theodosianorum fuerat. Quem pridèm sepultum errorem denuò excitavit Lutherus: multa namque ignorasse Christum ut hominem, docuit in Concione de Natali Domini, explicans illum locum Marci 13. *De die autem illa, &c.* Et Homil. 1. Dominicæ post Epiph. ad hæc verba, *Proficiebat sapientia, & ætate.*

Errores circa Voluntatem Christi.

Missos facio Apollinaristas, qui eo ipso quòd in Christo Domino negabant animam rationalem, etiam voluntatem humanam ei adimebant; necnon & Arianos eodem principio nixos; ac Eutychianos, de quibus infrà. Nam ex eo quòd unicam in Christo Domino naturam stabilirent, in quam volebant humanam esse conversam, consequenter unicam voluntatem in ipso agnoscebant. Profero tantùm eos, qui benè sentientes de duplici natura, divina scilicèt, & humana Christi Domini, in hypostasi Verbi divini conjunctis: unicam tamen voluntatem divinam in illo esse, humanam autem nullam sustinuerunt.

Prodeunt imprimis *Monothelitæ*: cujus hæresis hac occasione initium datum esse circa annum Christi 633. Theophanes, Cedrenus, aliique passim Annales Græci perhibent; ut narrant Baronius, & Petavius. Nam cùm Heraclius Imperator confecto bello Persico Orientem peragrans Hierapolim venisset, eum adiit Athanasius quidam Patriarcha Jacobitarum, qui Secta erant Eutychiani; cui cùm Imperator dixisset illum instituturum Patriarcham Antiochenum, si Concilium Chalcedonense approbaret, duasque in Christo naturas confitens, Eutychianum dogma ejuraret. Hac spe illectus Athanasius duas in Christo naturas profiteri cœpit: tùm quæstionem non ità pridèm à Theodoro Pharanita agitatam vicissim Imperatori proposuit de voluntate, & actione Christi dupliceme credere oporteret, an unicam. Ad quam interrogationem hæsitans Imperator, Sergium Patriarcham Constantinopolitanum per litteras consuluit, qui cùm & ipse Syrus, ac Jacobitis ortus parentibus, atque ejusdem clanculùm defensor hæresis, quæ unam in Christo naturam, adeoque voluntatem, & actionem unam agnoscebar, consentaneum errori suo responsum dedit: quod cùm accepisset Imperator, easque Cyro Phasidis Episcopo, & paulò post Patriarcha Alexandrino communicasset, cùm Cyrus ipse simili labe, ac hæresi esset infectus, ex tunc communicatis consiliis duo illi Patriarchæ, nempe Sergius Constantinopolitanus, & Cyrus Alexandrinus, unà cum Machario Patriarcha Antiocheno, robur & vires dederunt huic hæresi; maximè verò Cyrus, qui initio suæ ad Patriarchatum Alexandrinum promotionis, prætextu reducendorum ad Ecclesiam Theodosianorum hæreticorum, & Acephalorum, quorum ingens erat in illa urbe numerus, Synodum congregavit; in qua novem Capita cum anathematismis palàm exposuit: quorum septimum erat, unam in Christo Theandricam, seu Deivirilem esse operationem. Extant autem illa Capita in actione 13. sextæ Synodi.

Florebat tunc Alexandriæ Sophronius Monachus, vir singularis pietatis, ac doctrinæ, qui cùm probè cognosceret dolos, ac fallacias pacis involucro tectas, apud Cyrum vehementer institit, ut septimum illud Capitulum rescinderet, quod utique obtinere non potuit. Quapropter Constantinopolim ad Sergium Patriarcham profectus est, ut illius opem adversùs suborientem hæresim imploraret; verùm cùm eadem labe infectus esset Sergius, nec tamen, ut erat vir astutus, adhuc suum errorem propalare vellet, cum ipso Sophronio convenit, supprimendam esse mentionem unius, aut duarum voluntatum, ut videre est in Epistola ipsius Sergii

gii ad Honorium Summum Pontificem: ubi inter cætera hæc habet. *Ad ultimum fletit, & placuit, quatenùs prædictus Sophronius venerabilis, nullum sermonem de cætero, de una sive duabus operationibus movere debeat, sed ei sufficiat præfata, cautaque, ac trita sanctorum Patrum traditio, atque doctrina, &c.*

Verùm cùm ipse Sophronius paulò post Hierosolimorum factus esset Episcopus, celebrata Synodo, duas in Christo operationes, ac voluntates admittendas esse decrevit, ut constat ex illa Epistola, quam scripsit ad Sergium, quæ lecta est, & approbata in sexta Synodo Oecumenica; quin etiam Romam ad Honorium Summum Pontificem litteras misit per Stephanum Dorensem Episcopum, quibus de nova Monothelitarum hæresi eum certiorem facit, & paulò post obiit.

Scripsit ad eundem Honorium Sergius eodem anno, de controversia inter Cyrum, & Sophronium, non sine maligna interpretatione mentis eorum, & sententiæ, qui duas operationes asserebat; tanquam inde consequens esset, duas esse voluntates contrarias, & confligentes invicem: quare consultius videri sibi, ut nec una, nec duæ operationes in Christo nominarentur, sed unus dumtaxat operans. Ad quæ respondens Honorius, illud Sergii consilium probavit, retinendæ concordiæ gratia, alioqui non duas esse voluntates professus in Christo contrarias inter se, sed unam tantummodò, ut pugnam illam, ac discordiam voluntatum intercluderet.

Moritur post hæc Honorius Papa, cui successit Severinus, cujus ordinatio dilata est, quòd nondùm ab Imperatore, uti mos erat, rata esset habita illius electio; sicque Romana sedes diu vacavit. Interim cùm Monothelitarum factio in dies vires acciperet, ac suum virus effunderet, Heraclius Imperator authore Sergio fidei *Ecthesim*, sive expositionem promulgavit; qua unicam in Christo voluntatem asseveravit quidem, sed quasi aliud agendo; cùm disertè, ac palàm constitueret, ne quis tam unam, quàm duas operationes, & voluntates in Christo nominaret. Quam utique Ecthesim habita Synodo Constantinopoli probavit Sergius, ac publicè proposuit, eodemque anno mortuus est, inque illius locum subrogatus est Pyrrus, ejusdem cum Sergio particeps hæresis; apud quem Joannes Quartus, qui Severino Pontifici mortuo successerat, institit, ut Ecthesis illa publicis in locis affixa detraheretur, ac damnaretur; quod cùm obtinere non potuisset, coacto Romæ Concilio, Monothelitas damnavit. Hoc cùm rescisset Imperator Heraclius, Epistola ad Joannem Pontificem professus est non se authorem fuisse illius Ecthesis, sed Sergium, qui illam composuerat, rogaveratque, ut illi subscriberet, suoque nomine promulgari juberet.

Biennio post promulgatam Ecthesim obiit Heraclius, cui successit Constantinus ejus Filius Princeps Catholicus: at ipso post menses quatuor mortuo, non sine veneni suspicione ab noverca Martina dati, cujus consilii particeps Pyrrus ferebatur, imperavit alter Heraclius, sive Heracleonas cum Martina matre, sed illis exilio damnatis, & naribus Heracleonæ, Martinæ lingua Senatus decreto resectis, eorum in locum suffectus est Imperator Heraclius alter Constantini filius, qui idcirco Constantinus, ac Constans à populo nominatus est, & potiùs avum, quàm Patrem, æmulatus, Monothelitarum hæresim acerrimè propugnavit.

Interim Pyrrus seditione populari ob Constantini necem exagitatus, Constantinopoli profugit, & in Africam sese recepit, ubi celebrem collationem habuit cum sancto Maximo Abbate viro religiosissimo, & doctissimo in conventu Episcoporum, ac virorum nobilium; eòque res deducta est, ut Pyrrhus convictus erroris, veritati Catholicæ manus daret: quapropter Romam profectus, Theodoro Papæ, qui Joanni Quarto successerat, libellum obtulit, quo damnata hæresi sua Catholicæ fidei subscripsit, atque ita in communionem receptus est. Verùm postea Constantis Imperatoris jussu Olympius Exarchus Ravennam excitum Pyrrum ad resumendam professionem suam hæreticam adduxit; qua de causa Theodorus Pontifex, Pyrrhum deposuit, & anathemate damnavit, eandemque sententiam tulit in Paulum, qui suffectus fuerat in locum Pyrrhi. Suadente autem ipso Paulo, Constans Imperator Edictum promulgavit, quem *Typum* vocant, in quo ad sanciendam concordiam prohibuit, ne quis tàm unam, quàm duas in Christo voluntates usurparet.

Post obitum Theodori, Martinus primus ejus successor Romæ Lateranensem coegit Synodum Episcoporum 105. in qua He-

Heraclii sive Sergii *Ecthesis*, & *Typus* Constantis, ac propterea Monothelitarum fautores, & dogmata damnantur. Quibus commotus Imperator Constans Martinum variè exagitavit, ut damnationem revocaret: at perseverans mittitur in Exilium, ubi varias ærumnas passus martyrii coronam promeretur.

Demum Constante Imperatore Syracusis in Sicilia per insidias occiso, Constantinus ejus filius cognomento *Pogonatus*, id est Barbatus, in Imperialem dignitatem successit, qui cùm esset pius, & Catholicus princeps, egit primùm cum Dumno, deinde cum ejus successore Agathone de Pace Ecclesiæ componenda, quapropter Concilium Generale celebratum est Constantinopoli; cui præfuerunt Legati sedis Apostolicæ, præsens adfuit Imperator, in quo auditis denuò Monothelitis, quorum signifer erat Macarius Antiochenus, decretum est duas in Christo voluntates, totidemque naturales actiones inesse. Inchoatum autem fuit Concilium anno 680. sequenti verò perfectum.

Controvertitur autem, an reverà Monothelitæ assererent unicam esse in Christo voluntatem; an verò dumtaxat negaverint voluntatis humanæ operationem; ita quòd duplex esset quidem in Christo voluntas; sola tamen divina suam operationem exerceret: tamen probabilius est illos unicam dumtaxat voluntatem, seu volitivam facultatem admisisse: nam imprimis supradicta Ecthesis, licèt prima fronte expressè, nec unius dumtaxat, nec duarum voluntatum, & operationum videatur meminisse, sed dumtaxat constituisset ne pacis imperturbandæ causa quis tam unam, quàm duas operationes, & voluntates nominaret in Christo; tamen exclusa operatione duplici, unicam voluntatem asserendam esse pronuntiat; quod ut appareat quædam ex ea profero. Nam post longam, & Catholicam explanationem Trinitatis, & Incarnationis, *Nullo modo concedit alicui ex omnibus unam, vel duas dicere, sive docere operationes in divina Domini Incarnatione: sed magis sicut sanctæ, & universales tradiderunt Synodi, unum, eumdemque Filium unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum confiteri, operari divina, & humana*. Addit subinde rationem, ob quam nec unam, nec duas patiatur operationes. *Eò quòd*, inquit, *unius quidem operationis vox, licèt ab aliquibus Patribus dicta est, tamen turbat, & extraneat quorumdam aures, arbitrantium in interitum eandem prolatam esse duarum naturarum, quæ in una subsistentia unitæ sunt in Christo Deo nostro. Similiter autem, & duarum operationum vocem multos scandalizare, utpotè à nemine dictam Sanctorum, ac præcipuorum Patrum: sed & sequi in eo, ut duas confiteamur voluntates contrariè ad invicem venientes: Deo quidem Verbo volente saluberrimam Passionem explere, Incarnationem autem in eo factam obviam euntem ipsius voluntati, & oppugnantem, & exinde duo contraria volentes introduci: quod impium est, & extraneum Christianici dogmatis*. Postquam autem de operatione sic statuit, ut neutri parti præjudicare, sed utraque suppressa paci, & concordiæ cavere videretur, mox de voluntate manifestè virus hæreticum exprimit, unam in Christo confitens; *Unde sancti Patres*, inquit, *in omnibus, & in hoc sequentes, unam voluntatem Domini nostri Jesu Christi verissimi Dei confitemur*. Igitur Ecthesis hoc habet proprium, ut operationem dici unam, duasve prohibeat: voluntatem verò unam apertè confiteatur.

Probatur insuper ex illa celebri disputatione sancti Maximi cum Pyrrho; in qua præsertim immoratur sanctissimus ille vir, ut probet quòd, quia duæ naturæ sunt in Christo, convenienter unicuique apta est ut velit, & operetur: item quòd Christus habet voluntatem humanam, quia habet naturam humanam perfectam, naturæ autem sine suis proprietatibus perfectæ dici non possunt. Item quòd Christus habuit voluntatem, quia habuit vim insitam ad tuendam suam humanitatem, unde subinfert: *Quid igitur absoni fecit Ecclesia Dei, si cum humanitate ejus, & natura creata, ea etiam quæ ab ipso in creatione eidem animæ indita sunt, sine quibus natura esse non potest, planè confitetur?* Denique idipsum testatur Martinus primus in allocutione, quam habuit ad Patres Synodi Lateranensis his verbis: *Et Cyrus quidem ante hos decem, & octo annos unam operationem in Christo in eadem Alexandriæ urbe definiens, divinitatis ejus, & humanitatis ad similitudinem Acephalorum hæreticorum ordinando, capitula numero novem in ambone prædicans, cum anathemate, qui sic non saperet, impiè promulgavit. Sergius autem per Epistolam propriam ad denominatum Cyrum scriptam, eandem similiter*

ter unam operationem suscipiens, cum eo irrationabili præsumptione ausus est confirmare. Et non solùm hoc, sed etiam post aliquot annos ejusdem Cyri novam adinventionem, hoc est per nuper duodecimam indictionem delapsam, hæreticam & ipse conscribens Ecthesim fidei, sub nomine tunc imperantis Heraclii, unam in eadem Salvatoris nostri, secundùm impium Apollinarem, voluntatem, & operationem instituit, ex hoc quod dicit imprudenter, sequi operationem voluntatem.

Tertia Classis Hæreticorum.

Circa unionem naturæ Divinæ cum humana in Christo.

INter omnes hæreticos, qui Divinæ naturæ cum humana in unitate personæ unionem impugnarunt, omnium nequissimi fuerunt Nestoriani, & Eutychiani; at diversa, & omninò opposita ratione; siquidem Eutychiani humanam naturam per Incarnationem in divinam traductam, & veluti transubstantiatam esse contendebant: Nestoriani verò è contra duas naturas simul, & personas in Christo distinctas asseverabant: hæc autem hæresis cùm alteram tempore præcesserit, idcirco ab ea auspicandum esse duximus.

NESTORIANI.

DIcti sunt à *Nestorio*, impio illo, ac nefando architecto illius erroris, quem Suidas Nepotem, ac filium, hoc est, discipulum Pauli Samosateni, id est, illius damnati erroris instauratorem profert. Natus est Germaniciæ in Syria: at variis peragratis provinciis, ut scribit Theodoretus lib.4. de hæreticis c.12. Antiochiæ tandem, resedit ubi Sacerdotum numero adscriptus, liberalibus artibus mediocriter eruditus, exercendæ voci, quæ natura suavis, & sonora illi inerat, primùm maximè operam dabat: deinde quòd cùm sermone promptus, ac disertus esset, docendique populi munus injunctum ei fuisset, non ingenuum, inquit Theodoretus Epistola ad Coradium, & fructuosum dicendi caracterem imitatus est, qui hominum animos pascere possit, sed ad popularem auram declinando, & vanum populi applausum, ut quivis alius aucupando, instabile, & abjectum vulgus ad sui desiderium concitavit. Accedebat affectata quædam sanctitatis species, quam & pulla vestis ostentabat, & vultus ad tristitiam, gravitatemque compositus, & index inediæ, ac mortificationis pallor: insuper populi frequentiam devitans domo se continebat, ubi inter libros nihil rerum mundialium curare visus, tranquillam, quietamque vitam degebat; quibus artibus, plerosque in sui admirationem, & affectum concitabat: in eoque vivendi instituto, cùm maximam vitæ partem insumpsisset, summamque sibi hac vivendi ratione apud omnes venerationem conciliasset, tandem contigit circa annum Christi 428. quòd mortuo Sisinnio Constantinopolitano Episcopo in ejus locum selectus fuerit; cùm enim visum fuisset Imperatori externum potius, quàm indigenam ad illam dignitatem promovere, judicavit ab ea urbe præsulem esse petendum, quæ tam fœlici successu Joannem antea dederat cognomento Chrysostomum.

Venit ergo Constantinopolim an.428. ordinatusque est Episcopus Aprilis die 10. summa omnium Catholicorum gratulatione, quòd eum fidei defensorem acerrimum existimarent. Hinc S.Cyrillus statim, atque renuntiatum illum Episcopum audivit, officii plenas ad eum litteras rescripsit, ut colligitur ex Epistola illius ad Theodosium Imperatorem. Quam de se existimationem, ut foveret Nestorius, vehemens in Catholicam religionem studium suum, & in hæreticos odium præ se tulit: quod utique maximè demonstravit in prima concione, quam habuit coram Imperatore Theodosio, in qua memorabilem hanc vocem, ut narrat Socrates, edidit. *Da mihi Imperator puram ab hæreticis terram, & ego tibi cœlum vicissim dabo, everte mecum hæreticos, & ego tecum Persas evertam.* Hujus itaque persuasione Theodosius Imperator sanctionem adversùs hereticos edidit: sed dum præclarum videbatur Catholicum facinus moliri, non solùm clam favebat Pelagianis suis amicis; nulla siquidem in ea sanctione fit Pelagianorum mentio; sed etiam eò progressus fuit postmodum audaciæ, ut ipse novæ hæresis artifex appareret, Filium Dei negans reverà incarnatum hominem factum, sive ex Maria Virgine secundùm carnem genitum; qua propter Virginem sacram non θεοτόκον, hoc est *Deiparam* appellandam esse impurus homo negabat: proque nomine isto χριστοτόκον hoc est, *Christiparam* usurpare volebat: ac

propterea totus illius furor in eradendam voculam istam *Deiparam* exarsit, ut refert Theodoretus.

Statuebat igitur Nestorius aliam esse Personam Filii Dei, & aliam filii Virginis Mariæ, atque ex eo negabat genuisse Deum, & esse Matrem Dei, sed affirmabat genuisse purum hominem, qui Filius Dei progressu temporis dictus fuerat propter unionem aliquam accidentalem cum Verbo: quam quidem unionem primò explicabat ratione *inhabitationis*, quia Verbum Divinum in persona filii Mariæ tanquam in templo suo habitabat, juxta illud Joan. 2. *Solvite templum, &c.* & illud 1. ad Colossenses, *in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis habitare corporaliter*; Quam quidem expositionem sic impugnat S. Cyrillus in defensione primi anathematismi. Christum, in- „ quiir, tanquam unum Sanctorum inha- „ bitantem habuisse Deum prædicare co- „ nantur, & hoc sentiendum suadent, „ non considerantes, quòd & in nobis est „ per Spiritum sicut in sanctis Templis „ omnium Deus; scriptum est enim: Ne- „ scitis quia Templum Dei estis, & Spiri- „ tus Dei habitat in vobis? Si quis ergo „ templum Dei corruperit, corrumpet il- „ lum Deus; templum enim Dei sanctum „ est, quod estis vos. Sed licèt nomine- „ mur templa Dei, cùm Deum habeamus „ inhabitantem per Spiritum: attamen al- „ terum novimus modum Sacramenti se- „ cundùm Christum.

Docebat insuper ex hac unione inhabitationis secutam esse ulteriùs aliquam aliam unionem *affectus* inter Filium Dei, & filium Mariæ Virginis. Juxta illud Joan. 8. *Qui misit me mecum est, & non reliquit me solum: quia, quæ placita sunt ei, facio semper*: Ut sic intelligatur talis unio hominis ad Deum, qualis est illa, de qua loquitur Apostolus primæ Corinth. 6. *Qui adhæret Deo unus Spiritus est. Tertiò* ex hac unione affectus deducebat esse aliquam aliam unionem, quę est *operationis*, per quam videlicet Verbum Dei utitur filio Marię tanquam instrumento quodam ad opera miraculosa patranda. Hinc in suo nono anathematismo damnabat eos, qui secus sentirent. *Quartò* ex hac triplici unione inhabitationis, affectus, & operationis, alteram affirmabat oriri unionem, quam *participationis, & communicationis ejusdem excellentiæ, ac dignitatis* appellabat; sicut enim ex unione affectus inter duos homines contingit interdum, ut nomina, quæ propriè Deo conveniunt, ad homines transferantur, unde dicuntur dii, Filii Dei, sancti, & Christi; ita etiam nomina divina propter eminentem sanctitatem filio Virginis singulari quodam privilegio deferuntur. Ita sensit Nestorius anathematismo 8. *Quintò* denique docebat, quòd etsi Filius Dei, & Filius Mariæ sint duæ personæ aliquando tamen duo illæ personæ dici possunt una persona, sicut dicitur de viro, & muliere, quòd jam non sunt duo, sed una caro, idque ratione unionis istius per affectum, & consensum voluntatis, quapropter Theodorus Mopsuestenus, ut refertur in 5. Synodo Collatione 8. Canone 12. dicebat talem factam esse unitionem Dei Verbi ad Christum, qualem dixit Apostolus de viro, & muliere, *Erunt duo in carne una*.

Porrò his in erroneis assertionibus consentiebat hæresi Pauli Samosateni, Marcelli, & Photini, de quibus supra; ut probarunt Clerici Constantinopolitani adversùs eundem Nestorium, comparatis inter se præcipuis utriusque Dogmatum capitibus, sicut videre est actione prima Concilii Ephesini: maximè quòd sicut Paulus Samosatenus Mariam negabat peperisse Verbum, ita Nestorius Divinitatem; Ille hominem nostri Similem ex Maria natum esse dixit: idem hoc iste docuit; Paulus Christum asseruit gratiam omnem ex Spiritu sancto assecutum esse, ex qua adoptionis dumtaxat dignitatem obtinuit: Nestorius verò docuit Christum qualemcumque divinitatis communionem habuisse, quando post Baptismum Spiritus sanctus columbæ specie in eum delapsus est. Ambo denique non aliter in Christo sapientiam, vel Deum habitasse, quàm in Prophetis, arbitrati sunt, nisi quòd uberior in illum, quàm in istos cœlestis gratiæ copia effusa est.

Hujus autem hæresis promulgatæ primordium hoc refert Socrates lib. 7. cap. 32. Nestorius duxerat secum Antiochia Constantinopolim Anastasium quemdam presbyterum arcanorum omnium, consiliorumque socium, ac participem: hic cùm aliquando concionem ad populum haberet præsente Nestorio, audacter hanc sceleratam vocem protulit, *Deiparam Mariam nullus nominet: Nam Maria homo erat, impossibile est autem, ut homo Deum pariat*; quę cùm magnos tumultus apud Clerum, & populum excitasset, tantum abest, ut Nestorius hunc sce-

fceleratum hominem emendaverit, quinimo ejus facrilegum dictum probavit. Quod & præftitit quidam Epifcopus nomine Dorotheus, fpe fordidi queftus, adulationi impensè deditus, qui cùm Neftorio affentari vellet, in Ecclefiæ fynaxi præfente ipfo Neftorio verba faciens ad populum, inclamare aufus eft; *Si quis Mariam Deiparam dixerit, anathema fit*; quod impium facinus probavit Neftorius, nam illum Dorotheum ftatim ad communionem admifit, ut conftat ex Epiftola fexta S. Cyrilli.

Hinc factum eft, ut narrat idem Cyrillus Epiftol. 9. ad Cęleftinum Summum Pontificem, quòd Conftantinopolitanus populus univerfus præter paucos, leves, ac vanos homines, & Neftorii affentatores, à communione ejus abftinuerint, necnon Monafteria omnia, & eorum Archimandritæ: quinetiam, ut refert Socrates cap. 28. Proclus Cyfici Epifcopus illo tempore Conftantinopoli degens, cùm Dominica quadam die concionem haberet ad populum, eam dixit Homiliam de laudibus Virginis, quę initio Concilii Ephefini prefixa legitur, in qua Mariam *Deiparam* appellat. Refert etiam S. Cyrillus lib. 1. contra Neftorium, quòd cùm ipfe Neftorius Sermonem ad populum habens quędam exceranda contra Chrifti divinitatem efferret, Laicus quidam è media turba, exclamavit, quanta potuit vocis contentione, *Verbum divinum ante fæcula genitum à Patre, alteram fubiiffe generationem fecundùm Carnem, & ex muliere*; quod audiens Neftorius acri bile percitus, plurima in ipfum monitorem convitia evomuit, gravefque minas intentavit, quibus auditis, varium in concione murmur exortum eft, plurimis in Neftorium frementibus, clamantibufque, *Regulum habemus, Epifcopum non habemus*.

Intereà Neftorius varias pro tuendo fuo errore dixit, & fcripfit Homilias, quę per Orientem vulgatæ funt. Quo audito Cyrillus Alexandriæ præful Epiftolam fcripfit ad Ægyptios Monachos, qua illos contra peftilentem hærefim præmunire conatus eft, nulla tamen authoris facta mentione. Cujus Epiftolæ exemplar Conftantinopolim delatum, cùm accepiffet, & legiffet Neftorius, adversùs Cyrillum frendens, primùm blanditiis cum eo egit, ut Virginem Deiparam non effe affereret: at cùm Cyrillus ad ipfum refcripfiffet varias litteras, quibus illius hærefim impugnabat, & damnabat, Neftorius per fe, fuofque inaudita contra Cyrillum crimina, calumniafque confingens illius apud fideles, & Catholicos authoritatem elevare nifus eft, ac differminatis ubique libellis eum refellere, fuoque erroneo dogmati robur addere non defiit. Quinetiam ad Cœleftinum Papam prior ipfe fcripfit, & expofitionum fuarum libellos ad eum direxit; quo audito fcripfit, & ipfe Cyrillus ad Cæleftinum, qui utrique refpondens mandat Neftorio, ut hærefim ejuret, & Cyrillo fuas vices committit, ac præcipit, ut nifi intra decem dies poftquam fuerit admonitus, Neftorius Catholicam fidem profiteatur, renunciet, ipfum à Romanæ Sedis, & omnium Epifcoporum communione effe rejectum.

Cyrillus Celeftini Papę authoritate fretus, cùm videret Neftorium in herefi firmatum, congregata Synodo fcripfit ad Neftorium Epiftolam cum duodecim capitulis, quę totidem anathematifmis illius feriebant hærefim, denuncians ei, nifi damnato errore capitulis iftis fubfcriberet, latam in ipfum ab Celeftino ratam fore fententiam. Dedit & ad Conftantinopolitanos litteras, Clerum videlicet, ac populum, necnon ad Monachos, quibus eadem fignificavit: at Neftorius in furorem actus, duodecim, & ipfe capitula, five anathematifmos Cyrilli totidem oppofuit; quibus contra Catholicum dogma hærefim fuam affirmavit.

Nec verbis folùm adversùs fideles infanire, fed etiam eos infectari aggreffus eft: nam Conftantinopolitanos, qui peneomnes ab ejus communione difceſſerant variis modis exagitavit, Præfectorum abufus potentia, præfertim adversùs Monachos, quos infenfiffimos fui erroris oppugnatores agnofcebat. Imperatorem quoque Theodofium adversùs Cyrillum, calumniis fuis commotiorem reddidit, quafi in Ecclefia turbas excitaret: verùm precibus Juvenalis, Jerofolymitani Epifcopi, & Archimandritarum, Monachorumque, ad id follicitatorum à Cyrillo, fcripfit ipfemet Imperator Cyrillo, aliifque Epifcopis, fe permittere, ut Synodus congregaretur Ephefi poft Pafcha anni fequentis Chrifti 431. ipfo die facro Pentecoftes. Mifit & qui intereffet Candidianum domefticorum comitem, ut conftat ex facra, quæ habetur *cap.* 35. fed ea lege, & conditione, ut cum quæftionibus, & controverfiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quifquam commu-

ne habeat: *Nefas esse* subjunxit, *qui sanctissimorum Episcoporum Catalogo ascriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis, & consultationibus sese immiscere*: verùm tùm ut modis omnibus ab illa civitate amoveret Monachos, Laicos, cæterosque qui Synodi videndæ causa eò confluentes, tumultu suo obstaculum Patribus afferrent: tùm ad impediendas graviores contentiones, quæ ex mutuo repugnandi studio in ipsa Synodo possent suboriri: tùm ut curaret omnia proponi, quæ ad fidem spectarent, omnibus responderi: tùm ne quis è Synodo discederet etiam ad Imperatorem reditum affectans ante causam finitam: tùm ne ullum negotium Ecclesiasticum ullave controversia ante moveretur, quàm quæstio à Nestorio inchoata, conclusa fuisset: tùm denique ut nulla omnino ibidem pecuniaria, vel criminalis causa adversùs aliquem agitaretur.

Cogitur itaque Concilium statuto tempore Ephesi, adfuit in urbe longè antea, hoc est pauló post Pascha Nestorius. Interfuit ad diem datum Juvenalis Jerosolymitanus cum Episcopis Palæstinæ: abfuit Capreolus Carthaginensis, & cum eo abfuerunt quoque Africani Præsules: rationem absentiæ suę dederunt Concilio per litteras quod nimirum sibi ob Vvandalorum feritatem libera non essent itinera. Augustinum addiderunt vita functum fuisse ante ipsas Litteras Imperatoris acceptas, quibus Litteris in Concilium specialiter venire jubebatur. Expectabatur Joannes Antiochenus, qui post elapsas duas hebdomadas significavit non esse, quòd ipsum diutiùs expectarent Patres. Mora hæc erat, ut morem generet Nestorio. Ita esse asserunt Ephesini Patres Epistola ad Cælestinum aliquantò post medium *Actione tertia*.

Inchoatur Concilium præside Cyrillo Alexandrino, qui Cęlestini locum obtinebat, elapsis sexdecim diebus, ut testatus est Memnon Episcopus Ephesinus ab adventu Patrum, qui erant numero ducenti. Ante omnia lectæ sunt Imperiales Litteræ, quibus Concilium indicebatur. Habentur 1. *part. c.*32. quibus lectis retulit Hermogenes Rhinoculorum Episcopus, & cum eo tres alii se ex ordinatione Patrum convenisse Nestorium, quem monuerunt ne vellet à Synodo ipsa abesse die pręsenti dicta: qui respondit, *Se deliberaturum, & si necessarium judicaverit adfuturum*. Addiderunt que diem quoque se sex vel septem aliis Episcopis, qui erant in comitatu Nestorii significavisse, quorum haud absimilis fuit responsio. Jubet Concilium, ut denuò per Episcopos aliquot adesse moneatur. Illi in ejusdem domum veniunt, reperiunt multitudinem militum cum fustibus, qui impediunt ne eorum adventus Nestorio significetur, jussosque se dicunt ne quempiam intromitterent conveniendi illius causa. Eadem quorumdam Clericorum, quos allocuti sunt Antistites isti, Responsio. Tandem ad eos accedit Tribunus quidam, qui cùm expectare jussisset, responsum allaturus, rediens post aliquod tempus cum clerico quodam, dixit sibi non licuisse videre Nestorium, qui tamen per alios ipsi significavit, cùm omnes Episcopi simul convenerint, tum se quoque adfuturum. Quo relato ad Synodum, decernitur, ut per nonnullos Episcopos tertia citatione accersatur. Parent: intra vestibulum armatos milites reperiunt, qui ajunt se in mandatis habere ne ullum omnino, qui à Synodo missus esset, ad ipsum ingredi permitterent. Sed tanta est eorum insolentia, ut ne quidem venerandos Præsules sub umbra consistere permittant, neque illos huc, illucve propellentes tantillum loci concedant, ubi pedem figere possint.

Redeunt cùm multas horas exspectassent absque alio responso. Post trinam citationem Doctrina Nestorii expenditur. Legitur Symbolum Nicænum. Legitur Epistola Cyrilli ad Nestorium, quę extat 1. *part. cap.* 8. & definitur, quòd sit Nicæno Symbolo consona: Legitur Epistola Nestorii ad Cyrillum, quæ extat *ibidem cap.9.* & judicatur contraria Symbolo Nicęno: quare omnes anathema ea audita dixerunt Nestorio. Postea lecta est Epistola Cælestini ad Nestorium, quæ habetur *cap.*18. & judicata est consona Epistolæ Cyrilli. Lecta Epistola Synodi Alexandrinæ ad Nestorium, quæ extat *cap.26.* audiuntur Episcopi per quos Litteræ istæ datæ fuerunt isti Nestorio, qui referunt quòd nec responsum illis fecit, nec per eas mutatus est in melius, sed è contra multò pejora doceret ad hunc usque diem. Auditi sunt & Præsules, qui etiamnum in errore suo persistere Nestorium testificati sunt. Lectæ sunt postea sanctorum Patrum, Episcoporum, & Martyrum ea de re sententiæ, quibus constare posset de traditione. Lecti sunt, & istius Nestorii Commentarii, in quibus apertè affirmabat, *Neminem ex Doctoribus, qui ante se extiterant*

rant, ea populis locutum, quæ ipse locutus est. Lecta denique est Capreoli Carthaginensis Epistola, de qua supra, ubi expressè sentit, *Se antiquis fidei dogmatibus stare*, quæ etiam fuit vox omnium Episcoporum; tandem processum est ad condemnationem Nestorii ab Episcopis, lacrimis subinde profusis, quapropter blasphemas in Christum Dominum voces Episcopali dignitate privatus est, & ab universo Sacerdotum consortio, & cœtu alienus esse definitus est. Habes ista *Actione* 1.

Quod ut auditum est à populo universo civitatis, qui à primo mane usque ad vesperam judicium Synodi expectaverat, Deum cœpit glorificare, & Synodum laudare, quoniam fidei hostis concidisset, quin, & faustis acclamationibus discedentes Episcopos, ac cum tædis, & facibus ad diversorium usque prosecutus est. Quos & Matronæ thuribula gestantes antecedebant. Tùm per totam urbem appensa lumina, in lætitiæ signum. Postridie depositionis sententia missa est ad Nestorium ab Synodo, quæ & Constantinopolitanum Clerum certiorem de ea fecit. Interim Candidianus comes Nestorio addictus, antequàm Synodalia acta conficerentur, & ad Imperatorem mitterentur, relationem ad eum scripsit mendaciis, & in Synodum calumniis plenam; Idem & Nestorius cum decem Episcopis fecit, de vi, & injuria ab Memnone Ephesino sibi illata conquerens: maximè quòd Joannis, & Orientalium adventum expectare noluissent. Definitionem hanc Concilii approbaverunt Legati Cælestini, qui ex facta in Synodum venerunt, postquam Epistolam Celestini, quam detulerunt juxta Ecclesiæ veterem consuetudinem primò Latino Sermone, deinde Græco legi curassent, quæ unanimiter à Synodo recepta est, ut constat ex *Actione* 2.

Sed Joannes Antiochenus, qui post factam condemnationem, & ante Legatorum adventum accesserat ad Synodum, favens Nestorio, & Candidiano, indignèque ferens damnatum se absente, atque inconsulto Nestorium, coegit Conciliabulum ex triginta Episcopis fautoribus Nestorii, vel discipulis Pelagii, vel rei alicujus criminis, in quo refutare jussum est Theodoreto anathematismos Cyrilli, Episcopalis honor, & nomen ablata Cyrillo, & Memnoni, quasi idem cum Appolinari senti.ent, & quicumque Concilio interfuerant, excommunicati. Huic pseudo-Concilio nomen dant Concilii Ephesini.

Scribunt ad Imperatorem dejectos Cyrillum, & Memnonem, qui falsa schismaticorum relatione delusus, ad Ephesinam Synodum per Palladium Magistrianum scripsit, jubens irrita esse, quæ hactenus facta fuerant, ac de integro legitimum judicium institui. Interim Orientales schismatici cum Nestorianis, nihil non machinabantur ad opprimendam Catholicam Synodum, & acta ejus oblitteranda. Quippe fictis adversùs illam calumniis, ac mendaciis, aures Imperatorum, ac Principum impleverunt: strenuam ad hoc operam navantibus Candidiano, & Irenæo Comitibus, qui vias omnes, ac portus, & navigia in potestate habentes, sedulò id egerunt, ne quid litterarum ab Oecumenica Synodo ad Imperatorem perveniret, quo rem, ut gesta erat certò cognosceret; cùm interim soli Orientalium commentarii, & Epistolæ Constantinopolim perferrentur.

Patres Concilii accepta Imperatoris Epistola ad ipsum per eundem Palladium rescribunt, rei gestæ ordinem ex veritate narrantes, ac de comitibus Candidiano, & Irenæo, à quibus multa, & indigna patiebantur, querimoniam formant. Verùm Palladius acceptam Synodi Epistolam Imperatori non dedit; quocirca, Patres Concilii alias literas commiserunt mendico homini ad Episcopos, & Monachos scriptas, quibus veritatem rei exponebant. Iis acceptis litteris Monachi strenuè operam suam dederunt, ac præ cæteris Dalmatius Archimandrita, vir sanctissimus, qui annos totos quadraginta, & octo pedem Monasterio non extulerat, quamvis de eò sæpè rogatus ab Imperatore fuisset. Verùm ut tunc exiret missa de cœlo voce compulsus est, & cum aliis Archimandritis, ac plurimis Monachis Imperatorem adiens rem omnem, ut erat, aperuit.

Imperator ab utraque parte legatos mitti ad se postulat. Mittitur pro Orientalibus Irenæus comes, qui Constantinopolim profectus Catholicæ Synodi legatos ibi reperit, ac fraudibus, & mendaciis, adeò profecit, ut Imperator circumventus iterum, quod valde mirum sit, cò duci se pateretur, uti ratam juberet trium esse depositionem, Nestorii, Cyrilli, & Memnonis, quos ab legitima Synodo damnatos omnes atbitrabatur, de quo sacram, ut appellare mos

erat, scripsit ad Ephesinos Patres per Joannem Comitem sacrarum largitionum: qui cùm Ephesim pervenisset, tres illos in privatam custodiam dedit, ac litteras Imperatoris illis, quibus Patribus abeundi potestas fiebat. Tandem ab utraque parte delecti septem Episcopi ad Imperatorem mittuntur, qui veritate comperta Cyrillum, & Memnonem liberos suis Ecclesiis restituit, Nestorium damnat eumque exulare jubet, & alium in sede Constantinopolitana ejus loco sufficit. Nestorius Antiochiam reversus, in Monasterio sancti Euprepii ubi aliquando versatus fuerat, quatuor annis habitavit; sed cùm ibi plures suis colloquiis, ac litteris corrumperet, Joannis Antiocheni monitu, Theodosius illum in Oazim relegari jussit; ubi multis calamitatibus agitatus lingua eadem qua sacrilegas in Dei Matrem voces emiserat, à vermibus depasta cùm adhuc viveret, paulò post, vel ad terram elisus, quod vult Evagrius lib.1. cap.7. ex amentia, ac furore; vel ut habet Theodoretus lib.4. hæreticarum fabulatum, absortus terræ delitescentis voragine miserrimè obiit.

At eo licèt tam infœliciter extincto non omnino sepulta jacuit illius hæresis: cùm enim illius libri Ecclesiastica, & Imperiali constitutione fuissent prohibiti, illius defensores tres libros emiserunt, quorum primus erat Theodori Mosfuesteni Nestorii Magistri, quem in varia idiomata transtulerunt. Secundus Theodoreti. Tertius fuit ille liber, seu Epistola Ideæ Edessenę civitatis Episcopi ad Marim Persam; de quibus tribus libris, seu capitulis in quinta Synodo actum est.

EUTICHIANI.

HÆresis *Eutichiana* cępit circa annum Christi 448. authore *Eutiche*, qui erat Constantinopoli Presbyter, *& Monachorum in celeberrimo Monasterio*, ut ait Liberatus, *præsidens, & archimandrita*. Pietate eximia clarus, sed longè clarior ob navatam strenuè operam in hæresi Nestoriana, tam crescente, quàm repullulante post condemnationem revincenda, qui cùm infensissimè in Nestorianos duas in Christo personas admittentes inveheretur, in alium non minùs exitiosum errorem extremè declinavit, affirmans duas quidem in Christo fuisse naturas ante unitionem, sed in unitione humanam à divina absorptam esse, & subinde unicam subsistere. Cujus quidem erroris initium dedit ignorantia magis, quàm affectata malitia, ut testatur Leo Magnus in Epistola 13. quam scripsit ad Pulcheriam Augustam, *Ut error*, ait, *qui ut arbitror, de imperitia magis, quàm de versutia natus est, auferatur, priusquam ullas sibi vires de consensu imprudentium pertinacia pravitatis acquirat: quia etiam ignorantia in graves nonnumquam incidit lapsus, & plerumque in diaboli ruit foveas incauta simplicitas, per quam in supradicto subrepsisse intelligo Spiritum falsitatis*.

Triplex autem fuit Eutichianæ hæresis capitale dogma. *Primum* quidem, quòd carnem Christi ex Virgine negabat esse sumptam. Sic testatur Vigilius initio lib.3. contra Eutichem; *Eutichiana*, inquit, *hæresis in hunc impietatis prolapsa est errorem, ut non solùm Verbi, & carnis unam credat esse naturam: verùm etiam hanc eandem carnem non de sacro Mariæ Virginis corpore assumptam, sed de cœlo dicat, juxta infandum Valentini, & Marcionis errorem, fuisse deductam, ita pertinaciter Verbum asserens factum, ut per Virginem, ac si aqua per fistulam transisse videatur, non tamen, ut de Virgine aliquid, quod nostri sit generis, assumpsisse videatur*. Hoc idem ipsemet Eutyches contestatus fuerat in Concilio Constantinopolitano, ut refert Flavianus in Epist. ad Leonem, quæ est in actis Chalcedonensis Concilii. Theodoretus similiter affirmat lib.4. hæreticarum fabularum, cap.13. Eutichem negasse assumptum esse corpus à Deo, *Nihil enim*, inquit, *hominis proprium è Virgine accepisse Deum Verbum, sed ipsum sine ulla mutatione conversum, & carnem tantùm, transisse tantummodo per Virginem*.

Secundum Eutychiani erroris caput fuit quòd ante unitionem naturę extitissent duę; ut indicat Leo Pontifex Epist. 10. ad Flavianum: ubi miratur, quod *tam absurda, tamque perversa ejus professio nulla judicantium increpatione reprehensa fuerit; & quòd sermo nimis insipiens, nimisque blasphemus, ita omissus, quasi nihil, quo offenderet esset auditum*. Subditque in Epist. ad Julianum Coacensem *se suspicari talia proloquentem hoc habere persuasum, quòd anima, quam Salvator assumpsit, priùs in cœlis sit commorata, quàm de Maria Virgine nascerétur, eamque sibi Verbum in utero copularit*. Quibus constat Eutychem sensisse prioritatem il-

lam,

lam, qua Christi humanitatem affirmabat extitisse antequam assumeretur à Verbo, non esse dumtaxat prioritatem naturæ, sed temporis; cùm enim, & Deum hominem esse factum ex communi Christianorum professione didicisset, & unam nihilominus naturam in Christo assereret; non aliter conciliare ista, & extricare se potuit, quàm ut ex duabus unam factam esse naturam diceret: adeòque duas antequàm inter se sociarentur naturas extitisse.

Tertium denique, & quidem præcipuum Eutychianæ hæresis caput fuit, quòd unam tantùm agnosceret in Christo naturam post unionem: quod ipsemet professus est coram Flaviano, & Patribus Synodi Constantinopolitanæ, de qua mox dicemus: rogatus enim utrùm consubstantialem, & ex naturis duabus constantem post incarnationem esse sentiret Dominum nostrum, qui ex Virgine natus est, mentem suam sic aperuit: *Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante unionem: post unionem verò unam naturam profiteor.* Idem testatur Flavianus Epistol. ad Leonem, ubi Eutychis dogma referens, ait, *Ante inhumanationem quidem Salvatoris nostri Jesu Christi duas naturas esse, divinitatis, & humanitatis; post unitionem verò unam naturam factam.*

Quod utique erroneum dogma variè explicabant illius Assertores, sicut & ipsemet Eutyches, (ut hæreticorum moris est) nusquam sibi constans, nam nunc asserebat super manentem illam naturam esse humanam in quam conversa, & velut absorpta videretur Divinitas, unde Theodoretus refert, quòd Eutyches assereret *Deum sine conversione conversum, & carnem esse factum*: unde docebat *clavis suffixam, & cruci affixam fuisse incircumscriptam, indeterminatam, & incomprehensam Unigeniti Divinitatem*, utpote, quæ in humanam naturam desierat. At ipsemet Theodoretus dialogo secundo Eranitem, seu Patronum Eutychiani erroris, qui cum Orthodoxo disputat, ira pronuntiantem introducit, ut Divinitate sola manente humanam dicat absorptam esse naturam: nam Catholico sciscitanti quomodo post unitionem unicam naturam agnosceret, utrùm ex ambabus unam esse conflatam; an altera manente, extinctam putaret alteram; Respondet Eranites, *Ego Divinitatem ajo mansisse; ab hac verò absorptam esse humanitatem.* In quo potissimùm dogmate Eutyches, maximè Apollinari, ac Valentino consentiebat, qui unam dicebat Christi esse naturam.

Hic Eutychianus error hac ratione in publicum traductus est, & damnatus anno 448. Cùm esset Constantinopoli collecta Synodus Episcoporum 40. ad disceptandam controversiam inter Florentium Sardium Episcopum, Lydiæ Metropolitanum, & duos ejusdem Provinciæ Episcopos Joannem, & Cossinium. Hac lite decisa cùm inter Judices sederet Eusebius Dorylei Episcopus Eutychi familiaris, & amicissimus, qui ipsum privatis colloquiis erroris arguerat, & ne talia loqueretur sæpiùs monuerat, libellum supplicem detulit Synodo, quo continebatur Eutychianus error postulans accersiri Eutychem ad causam dicendam; at ille tertiò vocatus cùm semel, & iterum respondisset delegatis à Synodo, *Sibi fas non esse è septis Monasterii egredi, in quo tamquam in sepulchro vivus jacebat*, tandem tertio citatus, valetudinem excusans tempus sibi prorogari petiit ad septimum usque diem: quo impetrato, tandem venit, non tamquam ad Concilium, sed tamquam ad bellum; stipatus videlicet, non solùm ingenti Monachorum, sed etiam numerosa militum corona, sibi commodata à Florentino Patricio favore Chrysaphii Eunuchi, quem è baptismo susceperat. Ibi ab Episcopis, & ab ipso Florentio interrogatus, hæreticum suum dogma coram omnibus professus, nec adduci potuit, ut illud ejuraret: itaque de Concilii sententia damnatur, ac Sacerdotali dignitate, & omni præfectura Monasterii spoliatur, ab omni communione Ecclesiastica submovetur, ut videre est actione prima Concilii Chalcedonensis.

Verùm ejusdem Chrysaphii auxilio fretus, nil non molitur adversùs Flavianum illius Synodi principem, conqueritur maximè de eo, ac de ceteris Synodi Patribus apud Leonem summum Pontificem; ad eum pariter scripsit Flavianus, & acta Synodalia transmisit; quibus acceptis Eutychis damnationem ratam habuit Leo, & inter alias celeberrimam illam Epistolam scripsit ad Flavianum, qua Incarnationis dominicæ dogma Catholicum uberrimè, et uditissimèque declaravit.

Interim Chrysaphius nihil non in Eutychis gratiam, & ad Flavianum opprimendum moliebatur apud Theodosium, fictis crimina-

minationibus, & calumniis in suspicionem Flavianum vocare nitens; quo illum ab Episcopali sede dejiceret, quocirca Imperator jubet congregari Synodum generalem Ephesi anno 449. cui jubet præesse Dioscorum Alexandrinum, & adesse Juvenalem Hierosolymitanum, Domnum Antiochenum, Flavianum Constantinopolitanum, rogans pariter Leonem Pontificem Romanum, ut Synodo adesse dignaretur, quod cùm præstare non posset, Legatos misit Julianum, Velgibum Episcopum Puteolanum, Renatum Presbyterum, & Hylarium Diaconum cum litteris ipsius Leonis; altera ad Savianum, altera ad Synodum, continentibus rectam, ac Catholicam fidem. Barsumam quoque Syrum Archimandritam, at veriùs dicam immanem sicarium Concilio adesse voluit Imperator, qui ageret pro Eutyche contra Episcopos, qui illum damnaverant, quos pariter adesse voluit Concilio non ut judices, sed ut actores.

Cogitur itaque Concilium, petuntque Legati Romani Pontificis, ut illius Epistolæ juxta veterem Ecclesiæ consuetudinem primùm legantur. Obstat Dioscorus procurante Eutyche, qui ante omnia examinari faciunt acta Constantinopolitana, quocirca Legati recedunt à Concilio tum ob litteras non lectas, tum etiam ob non delatum ipsis primum locum. Deinde Dioscorus lectis Constantinopolitanæ Synodi actis, mox decretum Ephesinæ primæ Synodi contra Nestorium legi voluit, quo prohibitum erat ne quis præter ea, quæ ibi constituta erant de fide amplius quæreret, aut retractaret, alioquin si Episcopus, aut Clericus esset, deponeretur; post hæc Dioscorus contra Flavianum, & Eusebium Dorilei Episcopum tamquam Decreti illius violatores; quòd novi aliquid de fide constituissent, depositionis sententiam tulit, & Eutychem in integrum restituit, suæ sententiæ subscribere cogens ceteros Episcopos per vim intentatam à trecentis Monachis, & plurimis militibus, qui armata manu audita Dioscori sententia in Synodum irrumpunt, extorquent judicia Episcoporum adversùs Flavianum, illosque adigunt, ut subscribant in albis membranis, in quibus quidquid voluerint posteà adjicerent, ut testatum est *actione prima* Concilii Chalcedonensis. Reclamant Legati summi Pontificis, sed & ipsi salutem suam in fuga ponere coguntur, Flavianus Romanum Pontificem appellat; at illico conjicitur in vincula à Dioscoro, calcibus appetitur, ut refert Evagrius lib.2. cap.2. plurimis plagis etiam, & injuriis à militibus lacessitur, ait Liberatus; & ut acta Chalcedonensis Synodi referunt, occiditur à Barsuma cum suis Monachis vociferante, *Occide, Occide*.

Interim gemit Leo Pontifex, qui coacta Romæ Synodo rescindit quidquid Ephesi gestum fuerat. Tandem Theodosius Imperator acceptis à Leone summo Pontifice Epistolis, damnatam, ac proscriptam audiens Eutychianam hæresim, & flagitiosa acta Synodi Ephesinæ, quæ postmodum dicta est *Latrocinium Ephesinum*, rei veritate comperta, in eos à quibus circumventus erat animadvertit: Chrysaphium malorum omnium auctorem relegavit, ac pauló post moritur: cui succedens Marcianus Pulcheriam Augustam uxorem duxit; qui Leonis Pontificis hortatu animadvertit primùm in Clericos, & Monachos, qui relicto vero orthodoxæ Religionis cultu, Apollinaris, vel Eutychetis hæresim, & dogmata abominanda secuti fuissent. Deinde Synodum generalem cogere decrevit.

Cogitur itaque Concilium generale anno 451. Chalcedonense ex 630. Episcopis; præsunt Legati Leonis, videlicet Paschasinus, & Asculanus Episcopi, necnon Basilius, & Bonifacius Presbyteri. Interest etiam Dioscorus, ac lectis quæ in Constantinopolitana Synodo, & pseudo-Ephesina ab Eutychete, & Dioscoro acta fuerant, discedere jubetur; ac postmodum omnibus ritè ponderatis, Episcopali honore, omnibusque Sacerdotum functionibus à Synodo privatur. Post hæc plurimi ex Episcopis, qui Ephesi sederant, veniam petunt, crimenque fatentur: leguntur Epistolæ Leonis ad Flavianum, cui in hunc modum acclamarunt Patres, Petrus in Leone locutus est. Eusebius Dorilei Episcopus verè Catholicus pronuntiatur: Flavianus martyr declaratur, qui pro fidei Orthodoxæ defensione occubuit, & actione undecima legitur hæc vox, Flavianus post mortem vivit martyr; pro nobis oret.

Intereà Chrysaphius *Pulcheriæ* nutu, ut ait Marcellinus, interemptus est, & Eutyches jussu Marciani in Exilium mittitur; quid autem deinceps de eo factum sit, quemve in locum deportatus sit, & quem vitæ exitum habuerit, altum silentium est apud auctores: sic fœlicem exitum habuit celeber-

berrima illa Synodus, in qua Ephesinæ latrocinalis acta recisa sunt, & certa, rataque fidei forma conscripta.

Verùm diabolus, qui semper superseminat zizania, maximis hæreticorum conatibus Synodum Chalcedonensem impugnavit. Scribit enim Eulogius Alexandrinus Patriarcha post Marciani obitum, cùm ei successisset Leo, Ægyptios à Synodo reversos per totum orbem maximos excitasse tumultus; ubique disseminantes Cyrillum in illa Synodo damnatum, & Nestorium pro Catholico receptum fuisse. Inde plurimi eruperunt illius Chalcedonensis Synodi detractores, maximè verò Alexandriæ, qui Acephali dicti sunt; quòd à Petro Mogo Patriarcha suo, & ipso Eutychiano secedentes, seorsim, & sine suo capite communicarent: neque enim ille manifestè impugnabat Chalcedonense Concilium, sed tantùm latenter ejusdem authoritatem elevare nitebatur. Severini tamen posteà dicti sunt à Severo Eutychiano Monacho, deinde Antiocheno Episcopo constituto. Ac denique in plura alia capita pullulantes, nunc Gajanitæ à Cajano, Theodosiani à Theodosio, Jacobitæ à Jacobo nuncupati sunt. Conquerebantur omnes, quòd Concilium Chalcedonense conventus fuit Nestorianorum: sic enim familiare est hæreticis Catholicos hæresis ex adverso veritati Catholicæ oppositæ accusare.

Errores circa filiationem Christi.

Commune est Ecclesiæ Catholicæ dogma, Christum Dominum, etiam ut hominem, Filium Dei esse naturalem, nihilominus duo Episcopi Felix Urgelitanus, & Elipandus Toletanus regnante in Galliis Carolo Magno; Romæ vero sedente Adriano I. circa annum Domini 790. Nestorii extinctam, & compressam hæresim ex parte restaurantes, Christum Deum, hominemque confessi, totidem quot naturæ sunt in eo, filios inesse docuerunt; alterum *naturalem*, qui est Deus, & Verbum: alterum *adoptivum*, qui est homo; de quibus ita scribit Eginhardus in Annalibus. Orgellis „ (hanc Urgellam alii nominant) est ci- „ vitas in Pyrenæi montis jugo sita: cujus „ Episcopus nomine Felix, natione Hispa- „ nus, ab Elipardo Toleti Episcopo per „ litteras consultus, quid de humanitate „ Salvatoris Dei, & Domini nostri Jesu Christi sentire deberet: utrùm secundùm „ quod homo est, proprius an adoptivus „ Dei Filius credendus esset, ac dicendus: „ valdè incautè, atque inconsideratè, & „ contra antiquam Catholicæ Ecclesiæ do- „ ctrinam, adoptivum non solùm pronun- „ tiavit, sed etiam scriptis ad memoratum „ Episcopum libris pertinacissimè pravita- „ tem opinionis suæ defendere curavit. „ Hujus rei causa ductus ad Palatium Re- „ gis, qui tunc apud Reginum (*Ratisbona*) Bajoaliæ civitatem, in qua, & hie- „ maverat, residebat; ubi congregato Epi- „ scoporum Concilio auditus est, & er- „ rasse convictus, ad præsentiam Adriani „ Pontificis Romam missus; ubi etiam co- „ ram ipso hæresim confessus est, atque „ abdicavit; quo facto ad civitatem suam „ reversus est. „

Verùm biennio post, cùm Elipandus eamdem erroris pravitatem jam in pluribus Conciliis damnatam, maximè vero *Foro-Juliensi*, & *Ratisbonensi*, tueri, ac propagare pergeret: ac Felicem ad illius resumendum patrocinium impulisset: quin etiam ad Carolum Regem pro ea scripsisset Epistolam; hic ex omnibus suæ ditionis Provinciis Episcopos, & eruditionis fama celebres viros Francofurtum ad Synodum accivit, qui invicem convenientes lecta Elipandi epistola, necnon Adriani Papæ ad Hispaniarum Episcopos, & libro sacro-syllabo Paulini Aquilejensis contra Felicis, & Elipandi hæresim, unanimi omnium consensu in illo Concilio hæc hæresis damnata fuit, ac proscripta. Insuper Carolus Rex luculentam ad Hispanos contra eamdem hæresim epistolam scripsit, quam cum Adriani, & totius Synodi epistolis, ac Paulini libro ad eos direxit.

Hæc sunt præcipua hæresum capita Christi Domini Incarnationem impugnantia: cætera enim, quæ in Christum pugnant, vel in ejus divinitatem, aut meritum, aut cultum potiùs, quàm in Incarnationis Mysterium militare videntur. Si quæ vero supersint ab illis antiquioribus hæresibus repullulantes, ut reverà plures esse non diffiteor, maximè hisce posterioribus temporibus, in quæ non solùm sæculorum fines devenisse, sed & errorum fœces effluxisse videntur, in sequentium Disputationum, ac Quæstionum enucleatione sparsim commemorabimus. Quocirca ampliori hæresum relatione prætermissa, jam auspicandus est Theologiæ Tractatus.

DI-

DISPUTATIO PRIMA.

De Existentia, Natura, & Caussis Incarnationis.

PRæclarè quidem monuit S. Maximus martyr in disput. contra Pyrrhum, quòd *dicere aliquid, nec ejus quod dicitur varias significationes discernere, nihil aliud sit, quàm confundere*: cùm enim nomina sint rerum latentium indicia, & naturis earum proprietatibusque significandis accommodata; ubi varias significationes præ se ferunt, aut ipsæ res variis nominibus efferuntur, consultò quidem, ac peritè auspicantur Tractatores ab earumdem rerum, quas explicandas suscipiunt, nominum declaratione, & delineatione.

Meritò igitur abditissimi hujusce Mysterii, qualemcumque explicationem auspicamur ab illis nominibus, quibus veteres sapientissimique Patres, ac Doctores Mysterium hoc explicandum, ac celebrandum susceperunt.

Porrò varia sunt, tùm à Scriptura, tùm à sanctis Patribus usurpata vocabula ad istud Mysterium significandum. Dicitur *θεοφανία*, idest Dei, vel *divina apparitio*; quippe Deus per Incarnationem nobis se videndum in humanitate exhibuit, ac contubernalem, juxta illud Baruch 30. *Post hoc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*. Visus, inquam, tùm quia per miracula facta mediante humanitate se Deum probavit, tùm quia, ait S. Paulus, *in Christo inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*; tùm denique quia per communicationem idiomatum, fundatam in unione hypostatica, verè, & propriè Deus dici potest videri, quia videtur homo, qui reverà Deus est.

Dicitur etiam interdùm *descensus*. Sic Isaiæ 64. *Utinam disrumperes cælos, & descenderes*. Joan. 3. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo*: non quòd Divinitas descenderit, quippe cælum, & terram implet, sed quia Deus, qui in cælo maximè suam gloriam, ac majestatem beatissimis mentibus manifestat, per Incarnationem cœpit eam hominibus revelare.

Appellatur etiam *Missio*, quippè ait Apostolus ad Gal. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere*: hinc Christus Joan. 6. *Sicut misit me vivens Pater*.

Nominatur etiam *adventus*. Sic Aggæi 2. *Et veniet desideratus cunctis Gentibus*: & Malachiæ 3. *Quis poterit cogitare diem adventus ejus?* Similia habent sancti Patres: nam S. Athanasius orat. 3. dispensationem Verbi secundùm hominem vocat: S. Ambrosius libello de Paschate, cap. 4. humanæ carnis ad Deum attemperationem: S. Damascenus lib. 4. cap. 2. *salutarem œconomiam*, quæ appellatio ceteris Patribus Græcis est usatissima. Hilarius Prosa, in Psalmum, *corporationem*, seu incorporationem nominat. Epiphanius hæresi 30. carnalem *inhumanationem*. Frequentiùs tamen tùm à Patribus, tùm à Theologis usurpatum est *Incarnationis* nomen ad significandam illam ineffabilem Divinitatis, & humanitatis in una persona unionem. A Patribus, inquam, frequentatum est, nam Irenæus libro 3. cap. 21. à Theodoreto laudatus in Dialogo primo, illud usurpat: quod & fecerunt Leo Magnus, Sermone 2. de Nativitate; August. lib. 10. de civit. Dei, cap. 29. Hieronymus super primum caput Marci, imò & ab ipso Concilio Nicæno in Symbolo, Filius Dei dicitur *Incarnatus de Spiritu sancto ex Maria Virgine*. Quantum ad Theologos spectat nullus penè eorum est cui hoc vocabulum non sit familiare.

Nec quidem incongruè: licèt enim humanitas ex carne componatur, & spiritu, maturè tamen nomine *carnis*, assumptio humanitatis à Verbo declaratur. Fundamentum enim hujus vocis colligitur ex Joan. 1. *Verbum caro factum est*, nam inquit S. Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 19. *cùm lego* Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, *in* Verbo *intelligo verum Dei Filium, in* Carne *agnosco verum hominis Filium, & utrumque simul in una persona Dei hominis ineffabilis gratiæ largitate conjunctum*. Nec insolitum est in Scriptura nomine carnis per figuram Synecdochen, totum hominem significari. Sic Genesis 6. *Omnis caro corruperat viam suam*, Psal. 77. *Recordatus est, quia caro sunt*, Luc. 3. *Videbit omnis caro salutare Dei*, Et ad Rom. 3. *Non justificabitur omnis caro ex operibus legis*: in quibus, & similibus textibus, evidens est totum hominem significari: sic & interdum idem declaratur animæ vocabulo, ut videre est, maximè, Genesis cap. 46.

Congruentiùs autem, ac maturiùs à *carne*, quàm ab *anima* Mysterium istud nomen accepit, tùm ut Incarnationis veritas contra

tra Manichæos, & alios hujusmodi hæreticos negantes Verbum Divinum veram carnem assumpsisse clariùs appareret; tùm ad significandam nimiam illam divini in nos amoris perfusionem, qua Divina majestas adeò depressa est, ut tam vilem, & abjectam carnis naturam, ad salutem nostram operandam suum in consortium assumere non fuerit dedignata: quocirca signanter, ait S. Paulus ad Tim. 3. *Magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne*; tum denique, ut inde luculentiùs appareret, non solùm naturam humanam à Verbo Divino assumptam esse; sed & omnes illius humanitatis infirmitates, & appendices, quæ voce *carnis* plerumque designantur, unde Apostolus ad Hebræos 5. de Christo Domino loquens ait: *Qui in diebus carnis suæ preces, & supplicationes offerens, exauditus est pro sua reverentia*. Ut autem præsentem disputationem ab hujus Mysterii quæstionibus præludiariis ordiamur, ac congruenti methodo distribuamus, eam tres in Articulos, & eorum quemlibet totidem in Sectiones partiemur: quorum *Primus* erit de possibilitate, convenientia, & complemento Incarnationis. *Secundus*, de illius essentia, deque terminis unionis naturæ Divinæ cum humana. *Tertius* denique ejusdem causas, Physicam, Moralem, & Finalem explicabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De possibilitate, convenientia, & complemento, seu peractione Mysterii Incarnationis.

CUM ad hoc maximè apparuerit Filius Dei, ut dissolveret opera diaboli, & Princeps mundi ejiceretur foras; inde est, quòd dæmones omnem moverint lapidem, ut qui divinæ illius apparitionis non potuerant præpedire complementum, saltem illius fidem, ac notitiam ab hominum cordibus elevarent. Illorum namque instigatione ab hostium triplici cuneo in hujus Mysterii assertionem depugnatum est; Philosophi enim Gentiles illud, ut ridiculam, ac inanem fabulam apertis contradictionibus pugnantem, ac subinde, ut commentum factu impossibile censuerunt: Judæi Messiam expectantes, illius adventum adhuc in dies præstolantur: Hæretici verò plurimi, ut suprà observatum est, sacram hanc, ac mirabilem hominis cum Deo conjunctionem, ut Divinæ illius sapientiæ, ac majestati minùs congruentem respuerunt. Quocirca, ut plena sit, & inconcussa tanti Mysterii veritas, ac fides, operæ pretium duxi tres illos infestissimos ipsius hostes tribus in sequentibus Sectionibus adoriri, quarum *Prima* aperiet Incarnationis possibilitatem contra Gentiles Philosophos: *Secunda* ejusdem contra Hæreticos egregiam, sapientemque institutionem, & œconomiam declarabit: *Tertia* denique ejusdem complementum, & peractionem contra Judæos evincet.

SECTIO PRIMA.

De possibilitate Incarnationis.

QUoniam Theologia est illa mystica *Turris David, ex qua mille Clypei pendent, omnis armatura fortium*, Cant. 4. debetque vir Theologus comparare se ad omnes prorsus eventus, congressus, & disputationes, prout varia quotidie occurrunt hominum ingenia, idque monente Apostolorum Principe. *Parati*, inquit, *simus satisfacere omni poscenti rationem, de ea, quæ in nobis est spe, & fide*. Hinc est, quòd maturo consilio Theologiæ Principes suas de Divina Verbi Incarnatione disputationes ordiantur ab illius possibilitate, & non repugnantia; quatenus dum sese offerret occasio cum Gentilibus Philosophis de Religione Christiana congrediendi, instructi sint, & parati, nedum ad refellenda omnia, quæ adversùs hoc ineffabile Mysterium humana mens fingere posset, & objicere: sed insuper momenta ex proprio promptuario ipsi subjiciant, quibus illud esse possibile, ac Deo congruum, nobisque summè necessarium suadere valeant. In quo certè subtilis Doctor ordine convenientiori, quàm S. Thomas, videtur egisse: Hic enim primùm de convenientia disputat, ille verò à possibilitate quæstiones auspicatur; priùs autem statuendum est rem aliquam esse possibilem, quàm convenientem, quippe ex possibilitate rei congruitas, non vicissim ex congruitate possibilitas est judicanda.

Cùm autem tria maximè circa præsentem difficultatem occurrere possint dubia. *Primum*, an illa unio divinæ naturæ cum humana in unitate personæ sit possibilis factu. *Secundum*, an illa possibilitas sit cognoscibilis, ac demonstrabilis aliqua naturali

li ratione. *Tertium*, quænam sint momenta, quæve rationes, quibus illa possibilitas possit suaderi. Hinc tres illas difficultates totidem quæstionibus in præsenti Sectione resolvemus.

QUÆSTIO PRIMA.

An Unio divinæ naturæ cum humana in unitate personæ sit possibilis.

NOtandum 1. ex subtili Doctore in 1. dist. 2. qu. 7. n. 10. possibile duplex distingui: Logicum scilicet, & Physicum. *Possibile Logicum*, inquit, *est modus compositionis formatæ ab intellectu, cujus termini non includunt contradictionem, & ita hoc modo possibilis est hæc propositio, Deum posse produci, & Deum esse Deum*: Possibile verò reale, seu Physicum est, *quod accipitur ab aliqua potentia in re, sicut à potentia inhærente alicui, vel terminata ad illud sicut ad terminum*. Hoc est, illud dicitur possibile Physicum, quod potest esse terminus realis alicujus potentiæ productivæ, qualiter ante creationem mundus erat possibilis, & innumeræ dicuntur adhuc creaturæ possibiles, quas Deus ex infinita sua potentia producere posset, nec tamen pro suo sapienti consilio producet unquam. De utraque possibilitate hic futurus est sermo: quippe determinandum suscipimus, an propositio illa, Deus est homo, contradictionem aliquam implicet, anve unio Divinitatis cum humanitate supremam Dei potentiam non excedat, nec fugiat.

Notandum 2. certum esse quòd non detur medium inter hæc duo, *esse possibile*, & *esse impossibile*; non enim datur aliquod medium inter implicare contradictionem, quod est impossibile; & non implicare contradictionem, quod est possibile; medium tamen admittitur inter hæc duo; *demonstrare, quòd aliquid sit possibile*, & *demonstrare quòd aliquid sit impossibile*, multa namque sunt possibilia, de quibus tamen nullum datur medium positivum naturale per quod demonstretur possibilitas illorum; hęc autem, quia possibilia sunt, non possunt demonstrativè probari esse impossibili, nam verum vero non opponitur, sed soli falso: quare si verum sit, quòd aliquid sit possibile, falsum est, quòd sit impossibile, argumentatio autem, quæ falsum concludit, nullatenus potest esse demonstrativa.

Notandum 3. Deum incarnari, non esse Deum in carnem transmutari, sed Deum manentem Deum, fieri hominem in unitate suppositi; ita ut persona Divina non solùm terminet, ac supposítet naturam Divinam, sed etiam humanam; quare sicut Petrus dicitur homo, quia ejus persona sustentat, & personat naturam humanam; sic Deus dicitur homo, quia Divina persona Verbi sustentat, ac terminat naturam humanam. Ex ea autem terminatione sequitur in Deo denominatio intrinseca, qua dicitur intrinsecè unitus homini: ad hanc enim denominationem sufficit, quòd natura humana substantialiter, & intimè uniatur divinæ personæ. Non tamen ea ratione est denominatio intrinseca, quasi natura humana informet Deum, qui dicitur homo: hinc illa denominatio, Deus est homo, accedit aliquo modo ad denominationem extrinsecam, & ab ea etiam recedit. Accedit quidem, quia natura humana non informat Deum, qui dicitur homo, cùm tamen aliæ denominationes intrinsecæ desumantur à forma informante. Recedit verò, quia aliæ denominationes extrinsecæ, sunt vel à formis accidentaliter unitis, vel à terminis extra subjectum denominatum existentibus: hæc verò denominatio sumitur à natura humana personaliter, & substantialiter unita Verbo, quod ejus personalem dependentiam terminat.

His ita præmissis, duo maximè hac in quęstione sunt determinanda. *Primum* quidem, an illa unio personalis divinæ naturæ cum humana sit possibilis. *Secundum*, an solvi possint omnes rationes, quæ illam possibilitatem videntur impugnare.

CONCLUSIO PRIMA.

POssibile fuit Naturam humanam uniri Verbo divino in unitate suppositi. Probatur primò, Ab actu ad posse legitima est consecutio: sed illa unio de facto est peracta; igitur est factu possibilis. Major constat, quod enim reverà est, non habet repugnantiam ad existendum. Minor est de fide, constatque illis omnibus momentis, quibus Sectione tertia sequenti probabimus adversùs Judæos Messiam venisse, ac peractum esse Incarnationis Mysterium.

Probat secundò Doctor in 3. *dist.* 1. *qu.* 1. *n.* 4. Illud est possibile, quod nullam repugnantiam præ se fert: sed nullatenus repu-

pugnat naturam uniri Verbo in unitate suppositi: ergo potest id fieri. Probat minorem: Si quæ esset repugnantia, peteretur vel ex parte Verbi assumentis, vel ex parte naturæ assumptæ: sed ex neutro capite repugnantia deduci potest. *Non quidem ex parte Verbi assumentis*: id enim repugnaret, vel quia persona divina est, vel quia peculiaris est persona Verbi. Non primum, quia, inquit Doctor, terminare dependentiam naturæ humanæ, non infert aliquid repugnans personæ divinæ; quippe cùm non importet compositionem, ad quam requiritur actus, & potentia; siquidem persona divina non est actus informans, sed dumtaxat terminus humanæ naturæ dependentiam terminans. Nec pariter infert potentialitatem aliquam, aut limitationem, aut dependentiam, quia ad illam terminationem, seu unionem non requiritur aliud per se, quàm quòd terminans sit independens ab eo quod terminat; Verbum autem independens est à natura humana, quam terminat, sicut Deus licèt terminet dependentiam creaturarum ab ipso, non censetur ab eis ullatenus pendere.

Non etiam repugnat, quia peculiaris est persona Verbi, quia si ex hoc capite aliqua repugnantia exurgeret, maximè quia non posset dari unio ad unam personam, quin necessariò daretur ad reliquas, alia namque ratio assignari non potest: sed ita non est, licèt enim quod convenit naturæ divinæ, etiam singulis tribus personis indivisim commune sit; non tamen, quod convenit uni personalitati, omnibus debet esse commune: nam paternitati convenit constituere Patrem; idipsum autem non convenit filiationi, neque spirationi passivæ: Potest igitur uni ex divinis personis convenire ratio terminandi hypostaticè naturam humanam, absque eo, quòd aliis idipsum conveniat. Ratio autem, inquit Doctor, quare quælibet persona divina potest terminare dependentiam naturæ alienæ est, quia quælibet personalitas divina est in se, & ex se formaliter independens: quodlibet autem independens in aliquo genere, potest terminare aliud, quod in tali genere dependentiam habet: igitur persona divina in se, & ex se independens, potest sufficienter terminare talem dependentiam naturæ creatæ.

Denique non repugnat illa unio hypostatica *ex parte naturæ assumptæ*: si enim repugnaret, maximè quia singularitas personæ alicujus non posset ab ejusdem personalitate separari, ac subinde cùm non possit ulla natura assumi nisi existens, & consequenter, nisi singularis, quia existentia singularium est, idcirco nec assumi posset, nisi personata, quod cùm repugnet, etiam repugnaret naturam singularem assumi: sed hæc ratio nulla est, sufficienter enim probatum est in Metaphysica, personalitatem à singularitate realiter esse distinctam, & separabilem, nec repugnare, ut substantia aliqua sit singularis, & tamen ulteriùs communicabilis; igitur Deus poterit sibi naturam singularem unire seclusa ejus personalitate, & consequenter ex nullo capite repugnat illa divinitatis cum humanitate unio in unitate personæ.

CONCLUSIO SECUNDA.

Nulla ratione naturali demonstrari potest divinæ Incarnationis impossibilitas.

Probatur. Verum vero non potest esse contrarium: sed verum est Incarnationem esse possibilem, ut liquet ex præcedenti conclusione: ergo nulla ratio naturalis, quæ veritatem aliquam præ se ferat, potest illius impossibilitatem suadere. *Deinde*, si quæ ratio hanc impossibilitatem evincere posset, peteretur vel ex parte Dei non valentis naturam humanam assumere in unitate personæ, vel ex parte ipsiusmet naturæ, quæ taliter non esset assumptibilis: sed ex neutro capite repugnat, ut suprà probatum est, & constabit ampliùs ex solutione omnium rationum mox objiciendarum: igitur &c.

Objicies primò. Actus purus non est unibilis cum ullo alio, sed quælibet persona divina est actus purus: ergo non est unibilis cum natura extranea. Minor constat. Major pariter. Si enim actus uniretur, jam non esset actus purus, quia diceret potentialitatem ad aliud cum quo uniretur: ergo &c.

Distinguit majorem Doctor *num.* 16. Actus purus non est unibilis cum altero per modum partis componentis, ita ut cum alio, cui unitur, faciat unum per se, quod constet partibus se habentibus, ut materia, & forma, concedit: non est unibilis per modum termini infiniti supplentis vices alicujus termini creati, negat, & concessâ minore, negat consequentiam.

Instabis. Persona divina non potest uniri humanitati, nisi cum ipsa constituat aliquod unum per se: sed unum per se non constituitur ex pluribus, nisi unum eorum habeat rationem actus, aliud verò rationem potentiæ: igitur si Verbum divinum uniatur humanitati, necessum est, quòd habeat rationem partis componentis.

Distinguo minorem. Unum per se, quod fit per compositionem, & informationem, fieri nequit, nisi ex partibus, quarum una sit actus, alia potentia, concedo: quod fit per terminationem dependentiæ unius ad alterum, nego; Verbum autem divinum unitur humanitati, ut constituat unum per se Christum, non quidem per modum compositionis formalis, sed dumtaxat per modum personæ divinæ terminantis, ac supplentis vices personæ creatæ.

Urgebis. Illa unio, quæ fieret per modum termini, suppleret vices personalitatis humanæ, ergo veram, & realem compositionem efficeret. Probatur consequentia. Quidquid supplet vicem personalitatis, idem præstare debet, quod ipsa personalitas: sed personalitas humana veram efficit compositionem cum natura individuali; est enim actus informans, & perficiens ipsam naturam: ergo si persona divina suppleat vicem personalitatis humanæ, debet efficere compositionem cum ipsa natura assumpta.

Nego consequentiam; & ad ejus probationem, Respondeo primò, distinguendo majorem: Id quod supplet vicem personalitatis debet idem præstare, quod ipsa personalitas: quatenus est terminus ultimus efficiens, ne natura ulteriorem habeat communicationem, concedo: quatenus est actus ipsam naturam afficiens, & perficiens per modum formæ, nego. Primum est de ratione formali, & speciali personalitatis, quatenus præcisè personalitas est; non ita secundum, quia ratio afficiendi, & perficiendi communis est personalitati cum ceteris modis, & formis tàm accidentalibus, quàm substantialibus, si, ut volunt aliqui, personalitas ipsa creata sit modus, vel forma positiva.

Respondeo secundò negando minorem; nam ut fusè probavimus in nostra Metaphysica, probabilius est ex mente Doctoris subtilis, quòd ratio formalis personæ non sit aliquid positivum, sed tantum connotet, supra rationem individui, negationem ulterioris communicationis ipsius naturæ individuæ alteri tamquam supposito, cum quo censeretur facere unum ens per se.

Objicies secundò. Inter ea, quæ inter se invicem unibilia sunt, debet intercedere quædam proportio: sed inter personam divinam, & naturam creatam nulla intervenit proportio; quippe persona divina infinita est, natura verò creata finita; finiti autem ad infinitum nulla est proportio: ergo non sunt invicem unibilia.

Distinguit majorem Doctor ibidem. Debet esse proportio entitatis ad entitatem, negat: habitudinis, qualis est inter causam, & effectum, objectum, & potentiam, terminans, & terminatum, concedit. Inter Deum equidem, & creaturam non est proportio entitatis, sed terminationis, tùm ex parte Dei, tùm ex parte ipsius creaturæ: nam creatura in ratione effectus, terminat fecunditatem, & causalitatem divinam, per quam producitur, & Deus vicissim in ratione objecti, terminat activitatem intellectus, & voluntatis creatæ, à quibus percipitur: ergo quamvis non sit proportio entitativa, inter Verbum, & ipsam humanitatem, quia Verbum illam infinities excedit in perfectione, & dignitate: tamen est proportio terminativa personalis sufficiens ad unionem, de qua loquimur: quippe cùm Verbum sit persona infinita, virtutem habet terminandi omnem communicationem naturæ personabilis, quæ ab ipso tamquam à causa dependet.

Subsumes. Infinitum, & finitum non possunt etiam esse simul in ratione terminantis, & terminati: ergo nulla solutio. Probatur subsumptum. Contraria nequeunt simul existere propter eorum repugnantiam: sed finitum, & infinitum magis invicem pugnant, quàm contraria, quia sunt magis diversa, quippe cùm in aliquo genere invicem non conveniant, sicut conveniunt contraria in genere qualitatis, & accidentis: igitur nequeunt simul subsistere.

Negat subsumptum Doctor, & ejus probationis negat minorem. Non enim idcirco contraria sunt invicem incompossibilia, quia habent diversitatem; quia quantitas, & albedo sunt magis diversæ, quàm albedo, & nigredo, quandoquidem quantitas, & albedo spectant ad diversa prædicamenta; albedo verò, & nigredo sunt ejusdem prædicamenti; unde quæ sunt diversi generis possunt invicem subsistere, ut quantitas, & albedo, licèt ea, quæ sunt ejusdem prædica-

dicamenti simul esse nequeant propter nativam suam oppositionem: & consequenter incompossibilitas contrariorum provenit dumtaxat ex eorum repugnantia naturali. Natura autem divina, & humana non habent ex natura sua particulari repugnantiam aliquam respectu ejusdem suppositi, & subinde quamvis sint magis diversæ, quàm contraria, possunt faciliùs invicem subsistere in eodem supposito, quàm contraria.

Objicies tertiò. Si Verbum divinum posset incarnari, etiam posset pati: sed pati nequit: ergo nec incarnari. Major constat: quia sicut *Incarnare* est agere, ita *Incarnari* est pati; nam actioni omni correspondet passio.

Negat majorem Doctor, ad cujus probationem dicit, quòd quamvis actioni omni transeunti correspondeat passio, & consequenter, quamvis incarnationi activæ correspondeat aliqua passio, sicut calefactioni activæ correspondet passio calefactionis passivæ: tamen illa passio correspondens actioni incarnativæ non significatur hoc verbo *Incarnari*, sed designatur per verbum *assumi*, vel *uniri*; ex eo quòd *Incarnare* significet effectivè unire carnem, seu naturam humanam supposito Verbi, efficiendo, ut sit assumpta à Verbo per dependentiam illam specialem, quam habet ab ipso ratione unionis hypostaticæ. Igitur verbum passivum propriè correspondens verbo activo *Incarnare*, non est Verbum *Incarnari*, sed verbum *uniri*, vel *assumi*. Ex quo sequitur, quòd illa passio correspondens incarnationi activæ, sit tantùm in natura humana, quæ assumitur, & non in Verbo, quod assumit. Quamvis ergo grammaticaliter loquendo, inquit Doctor, incarnari sit verbum passivum, quod videtur correspondere verbo activo incarnare, tamen realiter, & significativè non est verbum passivum ipsi correspondens.

Objicies quartò, Implicat Deum mutari; sed si incarnaretur, reverà mutaretur, acquireret enim novam naturam, eamque terminaret, quam priùs non habebat, nec terminabat: ergo, &c.

Nego minorem: non enim posita possibilitate Mysterii Incarnationis, propterea sequitur Deum mutari, tota enim illa mutatio Verbo Divino extrinseca est, cùm nullam formam in se recipiat, per quam intrinsecè afficiatur de novo; sed tota illa mutatio in naturam humanam refunditur, quæ recipit personam Verbi, cui substantialiter unitur, & per quam terminatur omnimoda illius communicatio. *Adrationem* dico, quòd id quod acquirit novam naturam, mutatur quidem si acquirat illam tanquam recipiens; non verò si tanquam se tribuens, & communicans illi: at quando Deus in Mysterio Incarnationis acquirit humanam naturam, non illam in se recipit, sed seipsum illi communicat, subindeque non mutatur: sic quando aliqua creatura de novo producitur, habet relationem realem ad Deum creatorem, ratione cujus Deus, qui se illi creaturæ communicat, acquirit rationem termini respectu illius, nec tamen propterea mutatur.

Instabis. Qua ratione natura humana dicitur mutari per Incarnationem, eadem Verbum Divinum diceretur mutatum: ergo, &c. Probatur antecedens. Idcirco natura humana dicitur mutari, quia recipit in se naturam divinam, quam non habebat in se, seu cui non erat unita personaliter: atqui etiam Verbum Divinum per Incarnationem habet sibi copulatam personaliter naturam humanam, cui antea non erat unitum: ergo pari ratione per Incarnationem dicitur mutari.

Nego antecedens: Et ratio disparitatis est, quòd, Verbum Divinum sibi copulat naturam humanam per modum terminantis illius dependentiam in ratione personæ; natura verò humana in se recipit personam Verbi tanquam sui complementum intrinsecum; quippè, cùm Verbum gerat vices personalitatis creatæ, quæ spectat ad complementum substantiale ipsius naturæ, quo fit, ut ipsa natura dicatur perfici per illam unionem personalem Verbi, quia Verbi personalitas gerens vices personæ creatæ, confert ipsi naturæ complementum, sine quo illa natura censeretur incompleta. Secus autem est de Verbo Divino, quia Verbum Divinum nihil perfectionis, nec complementi per illam terminationem acquirit: non enim minùs esset infinitè perfectum, etsi ipsius personalitatis creatæ vices non gereret.

Urgebis. Quamquam Verbum Divinum habeat rationem terminantis respectu naturæ assumptæ, non minùs reverà diceretur mutari: igitur præfata solutio nulla. Probatur antecedens. Ita se habet proportione servata personalitas divina in ratione ter-

minantis, ad naturam, sicut se haber intellectus divinus ad objectum intelligibile: sed intellectus divinus reverà diceretur mutari, si terminaretur de novo ad aliquod objectum intelligibile, ad quod anteanon terminabatur: quippe Deus censeretur aliquid cognoscere de novo; quod priùs non cognoscebat: ergo, &c.

Nego antecedens, & ad illius probationem, nego paritatem. Ratio disparitatis est, quòd intellectus divinus habeat pro objecto omne ens intelligibile, quacumque ratione intelligibile sit; unde si de novo terminaretur ad aliquod objectum, quod priùs non attingebat, reverà mutaretur; quia consequens esset, quòd non sese extenderet ad id omne, quod est intelligibile, nec consequenter adæquaret latitudinem sui objecti, ad quod ex infinita sua virtute naturaliter tendit, secus autem est de personalitate divina, quæ ex innata sua virtute non postulat terminare personaliter omnem omninò naturam tam increatam, quàm creatam, sed præcisè, & ex se fertur dumtaxat ad terminandam naturam divinam: quapropter non minus completa est ejus virtus, ubi naturam divinam terminat dumtaxat, quàm si quaslibet naturas creatas terminaret.

Subsumes. Idcirco intellectus divinus sese extendit ad id omne, quod est intelligibile, & mutaretur, si illud non attingeret ab æterno, quia vim infinitam habet intelligendi: sed etiam personalitas divina vim habet infinitam terminandi communicationem naturæ: ergo quà ratione intellectus divinus censeretur mutari, si de novo perciperet aliquod objectum intelligibile, pari ratione divina personalitas censeretur mutari, si alicujus naturæ communicationem de novo terminaret.

Nego paritatem: Quia objectum cognoscibile, qua cognoscibile est, per se spectat ad adæquatum objectum intellectus divini, quod est omne ens intelligibile: natura autem omnis terminabilis hypostaticè, non per se spectat ad personalitatem divinam, quia quælibet natura ex ratione sua formali, & naturali postulat terminari per propriam personalitatem: unde non est eadem ratio de objecto cognoscibili ab intellectu divino, ac de natura terminabili a personalitate divina. His adde quòd objectum cognoscibile conferat ad perfectionem potentiæ cognoscentis: quò enim objectum præstantius cognoscitur, eò præstantior est intellectus notitia: terminabilis autem natura non per se confert ad perfectionem personalitatis terminantis; imò ipsa personalitas ex se confert ad ipsius naturæ personatæ, & terminatæ dignitatem, ac præstantiam, quantò enim dignius est suppositum, tantò dignior est natura personata.

Urgebis insuper. Quod transit de potentia ad actum, reverà mutatur: sed natura divina per Incarnationem transiret de potentia ad actum, quia de unibili fieret unita: ergo mutaretur.

Distinguo majorem. Quod transit de potentia ad actum passivè, vel subjectivè, hoc est per modum inhærentis, vel informantis, mutatur, quia novam recipit formam, quam non habebat, concedo: activè, & per communicationem, nego. Et similiter distincta minore, nego consequentiam: Natura enim divina unitur humanæ per modum potentiæ activæ; quia illa unio nihil aliud est, quàm communicatio personalitatis divinæ, qua Verbum Divinum assumit naturam humanam in unitatem personæ.

Dices 4. Ex duobus entibus in actu non potest fieri unum per se; sed natura divina, & humana sunt entia in actu; utraque enim habet id omne, quod requiritur ad sui perfectionem; igitur vel non potest fieri utriusque unio, vel unitum non erit ens per se.

Respondeo, naturam humanam in Christo esse quidem perfectam in ratione naturæ, imperfectam tamen, & incompletam in ratione personæ: quia propria personalitate caret, & ita potest subsistere per personalitatem divinam, & cum illa efficere unum per se, nempe Christum.

Objicies 5. Duo contradictoria de eodem verificari nequeunt: sed si divina natura cum humana posset sociari in eadem persona, sequeretur illam esse simul finitam, & infinitam, creatorem, & creaturam, mortalem, & immortalem, quæ sunt contradictoria: igitur hæc fieri nequeunt.

Distinguo majorem. Contradictoria nequeunt esse vera de eodem secundùm idem, concedo: secundùm diversa, nego; nam homo sim l est mortalis; & immortalis; mortalis quidem ratione corporis, immortalis autem ratione ipsius animæ. Christus autem dicitur mortalis ratione humanita-

nitatis assumptæ, immortalis autem ratione naturæ divinæ.

Objicies ultimò. Deus supplere nequit effectum causæ formalis: Ergo nec supplere potest effectum subsistentiæ creatæ, & humanæ.

Distinguo antecedens. Omnem effectum, concedo, aliquem nego. Subsistentia autem humana duo habet. Primum ut afficiat per modum formæ, si sit aliquis modus substantialis ipsam naturam individualem afficiens, ut volunt aliqui, & hunc effectum non potest Deus supplere. Alterum ut terminet naturam ultimatè, & sic terminando denominet illam subsistentem, & hoc Deus supplere potest æquivalenter per suam subsistentiam, non quidem connaturalem subsistentiam largiendo, sed aliam æquivalentem & longè digniorem, puta propriam subsistentiam, quæ terminat ulteriorem communicationem naturæ creatæ; sed longè digniori modo, ac præstantiori, quàm à propria personalitate terminaretur.

Instabis. Non potest personalitas Verbi gerere vices personæ creatæ nisi contineat illam eminenter & virtualiter: sed ita non est, quippe inquit Doctor, cùm personalitates divinæ non sint formaliter perfectæ, nec infinitæ, non possunt virtute continere perfectionem creatæ personalitatis. Adde quòd etiamsi taliter eam contineret, non propterea posset illius vices supplere; siquidem natura divina, quæ continet virtualiter personalitates creatas, sicut & quamlibet creaturam, quia est formaliter infinita, nequit tamen supplere vices personalitatis creatæ: ergo neque id poterit exequi personalitas Verbi.

Negat majorem Doct. ibid. *num.* 4. Non enim idcirco persona Verbi supplere potest vices personalitatis creatæ, quia est infinita vel perfecta, sed quia est omnimodè independens in ratione personæ, idcirco supplere potest vices cujuslibet personæ dependentis: & hac ratione licèt essentia divina virtualiter & eminenter contineat personalitates creatas, nequit tamen earum vices gerere, quia ipsa non est formaliter independens in ratione personæ. Ideò, inquit Doctor, non ex perfectione entis personalis colligitur quòd personalitas Verbi possit supplere personalitatem creatam, *Sed ex hoc quòd illa entitas personalis est independens; & independens in quantum tale, potest terminare dependentiam alterius ad ipsum, quod natum est habere terminum talem: ista autem dependentia nata est habere personam pro termino, & non naturam: igitur persona divina independens potest sufficienter terminare talem dependentiam naturæ creatæ ad ipsam.*

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & quo lumine cognosci possit, & suaderi Incarnationis Mysterium.

NOtandum primò, triplex solitò nobis affulgere lumen, quo res divinæ ac supernaturales possunt innotescere. *Primum* est lumen fidei infusæ, quo percipiuntur per speculum, & in ænigmate: *Secundum* est demonstrationis, vel scientiæ divinitùs inditæ, aut ex principiis revelatis, & ratiocinationis adminiculo comparatæ. *Tertium* denique est suasionis, quæ petitur ex conjecturis & rationibus, ac similitudinibus nititur & firmatur. Fides informat, ac illustrat fidelem per authoritatem revelantis cui credit: Scientia Philosophum confirmat, & convincit per evidentiam demonstrationis, & illationis unius veritatis minùs notæ, ex principiis naturaliter evidentibus. Suasio denique rudes, & ignaros instruit, ac ad suscipiendam veritatem disponit per notitiam eorum quæ in prospectu habent. An autem triplici hoc lumine probetur Incarnationis Mysterium, quæritur apud Theologos. Conveniunt autem omnes illud quidem innotescere lumine fidei; quippè Scripturæ sacræ nihil frequentiùs efferunt quàm adorandum hoc Mysterium: quocirca rectè Christus monebat Judæos Joan. 5. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere; & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*. Difficultas ergo est duntaxat de lumine scientiæ ac suasionis; an videlicet per demonstrationem, aut per conjecturam aliquam evidenter detegi possit hoc Mysterium, tùm à Philosophis, tùm à rudioribus, & ignaris.

Notandum secundò, res supernaturales esse in duplici differentia: quædam enim supernaturales dicuntur quantum ad substantiam, aliæ verò duntaxat quantum ad modum. Prioris generis, & ordinis sunt illa omnia quæ naturam ita excedunt, ut nullo prorsùs cujusvis intellectus conamine, nativa ac propria virtute deprehendi possint, & cognosci: puta personarum Trinitas in unitate essentiæ, decretum prædestinationis

hujus, aut illius hominis, *Quis enim hominum scit quæ sunt hominis*, inquit S. Paulus 1. ad Corinth. 2. *nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita quæ sunt Dei nemo cognovit nisi Spiritus Dei*. Posterioris verò generis sunt res illæ ordinis quidem naturalis quantum ad entitatem, licèt non ita sint quantum ad modum existendi. Sic v.g. visus restitutus cœco nato naturalis est secundùm entitatem, quippe facultas illa visiva ejusdem ordinis est, & rationis cum ea quæ per generationem habetur: sed est supernaturalis quantum ad modum; quia excedit vires naturæ, & modum ac ordinem quem Deus ex ordinaria sua providentia servare solet in agendo. Controvertitur autem inter Theologos an seclusa omni fide, ac revelatione divina, Incarnatio Verbi ita sit supernaturalis secundùm entitatem, ut naturaliter percipi non possit. Censent aliqui quod cum illa nonnisi extraordinaria Dei virtute parata fuerit, inde constare eam evidenti ratione non posse probari. Verùm, nonnulli Theologi, quibus præivisse dicitur Raymundus Lullius, contendunt Incarnationem adversùs obnitentes Philosophos evidenter posse probari.

Notandum tertiò, Incarnationem spectari posse vel, ut possibilem, vel, ut futuram, vel, ut peractam, de quo triplici statu potest esse difficultas; qualiter ab homine viatore nec non & ab Angelis, tùm beatis, tùm damnatis possit cognosci.

CONCLUSIO PRIMA.

Nullus intellectus Angelicus aut humanus potest naturæ viribus Incarnationis possibilitatem, aut futuritionem detegere; nec existentiam evidenter, & certò cognoscere.

Probatur prima pars. Entia supernaturalia secundùm substantiam non possunt naturæ viribus attingi: sed Incarnatio supernaturalis est secundùm entitatem: ergo nullo intellectus naturalis conamine percipi potest. Major constat, cò enim entia supernaturalis ordinis secundùm entitatem talia dicuntur, quòd omnimodum naturæ captum transcendant. Minor etiam patet, siquidem omnino supernaturale est, quòd Deus hypostaticè sit unitus homini, quòd natura creata suo spolietur connaturali subsistendi modo: quòd naturalis subsistentiæ vices à personalitate divinâ suppleantur, &c.

Deinde, ut intellectus comprehendere posset Incarnationis Mysterium, deberet evidenter cognoscere potentiam obedientialem naturæ rationalis secundùm id omne ad quod illa potentia se se extendere potest; deberet pariter cognoscete virtutem Omnipotentiæ divinæ penes supremum effectum, quem ipsa potest edere; siquidem Incarnatio est maximum, & præstantissimum opus divinæ Omnipotentiæ: sed hoc utrumque capere non potest evidenter intellectus creatus propriis viribus: igitur nec Mysterium Incarnationis certò, & evidenter detegere.

Denique, ut illa possibilitas possèt conjici, & alicui venire in mentem, oporteret esse aliquod medium in rebus creatis ex quo creatus intellectus illam possibilitatem posset deprehendere: sed nullum est tale medium: tùm quia mysterium illud opus est summæ Dei liberalitatis, ac libertatis; & subindè nulla illius est cum naturalibus causis, & effectibus connexio: tùm quia cùm natura quæque creata infinitè distet à Deo, ex se nihil prorsùs habet, quo possibilem sui cum Deo intimam unionem ostendat: Igitur nullo medio, nullaque virtute creatus intellectus, seclusa fide, & revelatione, potest hujus mysterii possibilitatem detegere.

Secunda, & tertia pars simul probantur, *Primò* quidem ex Scriptura, quæ mysterium hoc creaturis absconditum pronunciat. Sic Paulus ad Ephesios 3. loquens de Mysterio Incarnationis illud appellat *Investigabiles divitias Christi, & Sacramentum absconditum à sæculis in Deo*: & 1. ad Corinth. 2. vocat *Sapientiam in mysterio quæ abscondita est*. Quapropter Christus Isajæ 8. dicitur *Deus absconditus*, propter videlicet hominis assumpti Sacramentum. Quod eximiè probat sanctus Ambrosius in secundum caput posterioris ad Corinthios ubi ita concludit, *Abscondita est ergo Dei sapientia dum non in verbis, sed in virtute est: non humana ratione possibilis, sed Spiritus efficacia credibilis*. Quibus pariter quadrat illud Isajæ 35. *Generationem ejus quis enarrabit?* Unde S. Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 3. *Mihi quidem impossibile est generationis scire secretum: mens deficit, vox silet, non mea tantùm, sed & Angelorum*. Et post pauca: *Non sola admirabilis ex Patre generatio Christi; admirabilis etiam ejus generatio ex Virgine*.

Id-

Idipsum testantur cæteri sancti Patres: imprimis Dionysius lib. de divinis Nominibus cap. 2. *Jesu*, inquit, *in carne apparitio, & ineffabilis est sermone, & omni ignota intelligentiæ; ipsi quoque antiquissimo Angelorum primati non satis perspecta*. Cui concinit sanctus Cyrillus Alexand. lib. de Incarnatione Unigeniti cap. 7. dicens adunationem Verbi cum carne, omni humana cognitione esse superiorem. Quod apertè demonstrat sanctus Augustinus Epist. 3. ad Volusianum, ubi de hoc mysterio loquens ait: *Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis*.

Dices primò. Ratio naturalis non judicat evidenter incarnationem esse impossibilem: ergo judicare potest illam esse possibilem. Consequentia patet: quia inter contradictoria, qualia sunt possibile, & impossibile, non datur medium.

Nego consequentiam: licèt enim à parte rei inter mysterium esse possibile, & impossibile non detur medium; tamen datur inter judicare illud mysterium esse possibile, & judicare esse impossibile: etenim inter utrumque hoc judicium datur suspensio & negatio actus. Unde si aliquis Philosophus requireretur an judicaret unionem Dei cum homine esse possibilem aut impossibilem; vel suspenderet actum nihil affirmando, aut negando; vel si aliquid proferret, illud certè excederet captum ipsius intellectus, mitteretque falcem in messem alienam: cùm enim Incarnatio sit ordinis supernaturalis, excedit sphæram naturalem intellectus creati, nullamque habet connexionem cum principiis naturalibus, ex quibus dumtaxat Philosophus suam mutuari potest certam notitiam.

Dices secundò. Angelus evidenter cognoscit Deum posse efficere quidquid non implicat contradictionem; sed etiam ipsi est evidens nullam esse contradictionem, quòd Deus fiat homo; siquidem naturaliter novit quòd Deus sit subsistens & independens in ratione personæ, novit pariter subsistentiam naturæ humanæ ab illa esse separabilem: igitur colligere potest, quòd divina persona ratione suæ independentiæ possit supplere vices personalitatis creatæ.

Nego minorem: quamquam enim Angelus cognoscere possit subsistentiam divinam esse communicabilem, & subsistentiam creatam esse distinctam naturaliter à natura humana, tamen nesciret quo pacto Verbum uniri posset humanæ naturæ; quippe ipsi non esset notum, an subsistentia illa humana realiter esset à sua natura separata, & utrùm ipsa natura subsisteret subsistentia Verbi, siquidem modus ille subsistendi est supernaturalis ordinis.

Instabis. Subsistentia creata est ordinis naturalis, & intra latitudinem objecti naturalis Angeli: ergo potest nosse Angelus illam abesse à natura individuali Christi; & proinde nosse potest naturam illam subsistere subsistentia Verbi.

Nego hanc ultimam consequentiam; quamquam enim Angelus agnoscere possit naturam humanam Christi non habere propriam subsistentiam, tamen inferre non potest exinde, illam subsistere subsistentia Verbi; quippe judicare posset Deum conservare illam naturam individualem absque omni subsistentia, sicut de facto conservat species Eucharisticas absque omni subjecto.

Dices tertiò. Angelus cognoscere potest resurrectionem hominis esse possibilem; ergo etiam judicare potest incarnationem esse possibilem.

Nego antecedens: quamquam enim hominis resurrectio non sit supernaturalis quoad substantiam sicut Incarnatio, tamen cùm sit ordinis supernaturalis quoad modum, pendeatque ex libera Dei voluntate, & nulla sit causa naturalis per quam possit fieri, hinc est quòd Angelus certò non potest cognoscere naturali lumine resurrectionem esse possibilem.

Dices quartò. Philosophus aliquis peritissimus solvere poterit evidenter omnia argumenta suadentia impossibilitatem Incarnationis: igitur inferre poterit illam esse possibilem.

Distinguo antecedens. Solvere poterit negativè, hoc est negando principia ex quibus inferuntur, & ostendendo illationes ex illis principiis non convincere, nec omnimodè persuadere, concedo: solvere poterit positivè, evidenter ostendendo, quòd principia ex quibus procedunt, falsa sunt, & subinde quòd eorum contradictoria sunt vera, nego: non enim consequens est, quod qui probat evidenter a liquibus rationibus, aliquid non esse impossibile, iisdem rationibus suadeat & evincat illud esse possi-

possibile; quia possibilitas alicujus rei non pendet à rationibus, quæ illam suadent, sed à suis intrinsecis principiis ex quibus sit quòd res illa sit possibilis.

His adde, quòd etiamsi Philosophus solveret omnes sibi propositas rationes contra possibilitatem Incarnationis, tamen certò judicare non posset nullam esse rationem, quæ illam impossibilitatem astrueret; imò posset suspicari longè urgentiores proponi posse rationes, quæ illam impossibilitatem evincerent.

Dices quintò. Ratio naturalis suadet Mysterium Incarnationis esse evidenter credibile; ergo pariter suadet esse evidenter possibile.

Nego consequentiam; nam aliundè petitur credibilitas, & aliundè possibilitas rei: possibilitas namque provenit ex principiis internis illius rei, à quibus habet, quòd non repugnet, nec sit contradictio illam esse; credibilitas autem sumitur ex authoritate dicentis fide digni, unde quò quis magis judicatur verax in dicendo, eò etiam faciliùs, & firmiùs ei datur fides.

Dices sextò. Reverà dæmones noverunt Incarnationis Mysterium, & Christum esse Deum-hominem: sed illud non cognoverunt per revelationem, utpotè cùm omnis divini beneficii sint incapaces: igitur oportet noverint per nativam intelligendi virtutem. Major constat: Primò quidem ex illo Matthæi 8. ubi dicitur, quòd cùm Christus Dominus venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam, & exclamaverunt dicentes: Quid nobis, & tibi, Jesu Fili Dei? venisti huc ante tempus torquere nos?* Et Lucæ 4. *Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia: Quia tu es Filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.*

Secundò, idem constat ex omnibus oraculis ab ipso dæmone in idolis editis: constat enim, ut referunt Svetonius in Octavio cap. 94. Nicephorus libro primo c. 17. & plures alii sacri Annalistæ, quòd cùm Augustus Imperator Apollinem Delphicum consuluisset, nec occlusus dæmon solita responsa daret, quænam esset causa tanti silentii obmutescentis Apollinis cùm requireret Imperator, hæc tandem ab eo responsa elicuit.

Nos puer Hebræus divos Deus ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristemque redire sub orcum:
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Quapropter addunt iidem Scriptores Augustum Romam reversum: aram in Capitolio erexisse, hac inscriptione notatam: *Ara Primogeniti Dei.*

Respondeo distinguendo minorem. Id non acceperunt per revelationem sibi immediatè factam, concedo: per revelationem factam, tùm per Prophetas, tùm per Angelos, & exaratam in divinis Scripturis, ac miraculis declaratam, nego. Certum enim est, quòd dæmones, inquit Tertullianus in Apologetico cap. 22. *Quid ubique geratur tam facilè sciunt, quam enunciant; velocitas, divinitas creditur, quia substantia ignoratur; dispositiones etiam Dei, & nunc Præpositis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt, ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, æmulantur divinitatem dum furantur divinationem.* Potuerunt ergo nosse dæmones ex vaticiniis Prophetarum, Christum esse illum Messiam tot votis expetitum, totque promissum oraculis, etenim si Judæi ex promissionibus factis, & exaratis in divina Scriptura nosse poterant Christum esse Messiam, multò faciliùs id cognoscere potuerunt dæmones; non quidem certò, & evidenter, sed conjecturaliter, tùm propter illa vaticinia; tùm propter miranda opera, quæ Christus ipse patrarat; *Si enim eum reverà cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*, id est crucifigi suggessissent, ut dixit glossa primæ ad Corint. 2. Hinc nix sunt etiam dæmones Christi Domini mortem præpedire, ut colligitur ex somnio uxoris Pilati, quæ sicut legimus Matth. 27. marito suo dixit, *Nihil tibi, & Justo illi; multa enim passa sum hodie per visum propter illum*: tunc enim diabolus valde subdubitans Christum esse Messiam, dissuadere conabatur ejus mortem: unde licèt plurima divinæ virtutis signa in Christo dæmones agnoscerent, tamen quia etiam in eo conspiciebant humanæ infirmitatis exempla; non habebant pro certo eum esse reverà Filium Dei, unde ad eum accessit tentator dicens: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.*

Nec obest, quòd Evangelista dixerit, *Non sinebat ea loqui quia sciebant ipsum esse Christum*: nam particula (*quia*) non sumitur ibi causaliter, sed historialiter, & recitativè:

hoc

hoc est, Christus non sinebat dæmones asserere, quòd sciebant illum esse Filium Dei, tum quia mentiebantur illi, cùm significare intenderent se illud certò cognoscere, cùm illud duntaxat conjecturaliter novissent: tùm quia id maximè dicebant ad explorandum, an reverà ita esset.

Urgebis. Doctor Subtilis in 4. dist. 10. quæst. 8. num. 12. docet, quòd quicumque Angelus, etiam malus, si absolutè permittatur uti sua potentia cognoscitiva naturali, possit intelligere mysteria gratiæ jam existentia: quod etiam videtur asserere de Mysterio Incarnationis, & expressè probat per illam totam quæstionem de Existentia Corporis Christi. Ait enim respondens ad tertium: *De malis Angelis dico, quòd absolutè permittatur quicumque Angelus malus uti sua potentia cognitiva naturali, potest intelligere quodcumque intelligibile causatum; & per consequens posset intelligere cogitationes cordium, & Mysteria Gratiæ*. Unde infert, quòd si dæmon non cognoverit Mysterium Incarnationis, illud idcirco contigisse, quia, inquit, *Non fuit permissum propter certas causas, ne impediretur redemptio nostra; si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent, id est, nunquam me redimi ejus morte procurassent*: Igitur Doctor Subtilis nobis adversatur, & nos illi.

Nego consequentiam. Loquitur enim Doctor, non de cognitione evidenti, & certa, sed arguitiva, & conjecturali. *Vel* si contendas eum de priori cognitione intelligendum; *Respondeo* cum Fabro in 4. Disputatione 43. capite ultimo, quòd loquitur Doctor de Mysteriis gratiæ supernaturalibus, quæ non involvunt ordinem ad aliquid increatum, quale est Mysterium Incarnationis, quod involvit ordinem ad Verbum, qui utique supernaturalis ordo, ita cujusvis intellectus naturalis vires transcendit, ut absque revelatione non possit cognitione clara, & evidenti, sive mediata, sive immediata, illud percipere, sed duntaxat arguitiva, & connaturali.

Dices ultimò: Plurimi infideles aliquam habuerunt notitiam Incarnationis Verbi, ut colligitur ex Theodoreto libro de Græcanicis affectionibus, Eugubio lib. 1. de perenni Philosophia cap. 3. Sixto Senensi lib. 2. Bibliothecæ sanctæ verbo *Sybilla*, & S. Augustino lib. 18. de civitate cap. 23. ubi profert, & expendit vaticinia Sybillarum, maximè verò Sybillæ Cumanæ, de Incarnatione Verbi; idque ita distinctè, & expressè, ut etiam *Christi Jesu* Achrosticè nomen expresserit; quo etiam testimonio usi sunt SS. PP. quotquot adversùs Gentiles causam Christianæ Religionis propugnandam susceperunt. Imò earum Sybillarum testimonium usurpare non est dedignatus S. Paulus, ut refert Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum his verbis: *Quomodo Deus Judæos salvos esse voluit, dans eis Prophetas; ita etiam Græcorum spectatissimos propriæ suæ linguæ exercitatos, prout capere poterant Dei beneficentiam à vulgo se credi, præter Petri prædicationem, declaravit Paulus dicens: Libros quoque sumite, agnoscite Sybillam, quomodo unum Deum significat, & ea quæ sunt futura. Hydaspem sumite, & legite, & invenietis Dei Filium multò clariùs, & apertiùs esse scriptum, & quemadmodum adversùs Christum multi Reges instruerent aciem, qui eum habent odio, & qui nomen ejus gestant, & ejus fideles, & adventum, ac tolerantiam*. Quod utique Clemens recitat non ex Epistolis Pauli, sed ex concionibus ad populos habitis, quarum nonnulla verba in audientium aures sic esse illapsa putandum est, ut nunquam ea deleverit oblivio, sed fœlici, ac succedanea Traditione ad ipsius sancti Clementis tempora propagata fuerint. Quidni enim S. Paulus Sybillinum testimonium usurpasse credendus sit, cùm & Græcos Poetas citare consueverit, ut legimus Actorum 17. Hinc frequentes erant primitus Christiani in legendis libris Sybillinis, ut exinde adversus Gentiles pro Christiana Religione testimonium usurparent: quapropter, ut author est Origenes lib. 5. contra Celsum, Gentiles ipsi Christianos, *Sybillistas*, nominare consueverant.

Unde refert Justinus Martyr in orat. ad Antoninum Pium, opera, & instinctu malorum dæmonum, mortis supplicium adversùs librorum Hydaspis, Sybillæ, aut Prophetarum labores constitutum fuisse, ut per timorem homines ab illis (quominùs scripta legentes, rerum bonarum notitiam perciperent, sed in servitute eorum retineantur) absterrerentur: quod quidem efficere, & ad finem suum perducere nequiverunt. Inde factum est, ut refert Lactantius libro 4. cap. 15. quòd his testimoniis Gentiles victi, eò confugere solebant, ut dicerent; illa quidem esse Carmina Sybillina, sed à nostris ficta, atque composita: *Quod profectò non puta-*

rit, inquit idem Lactantius, *qui Ciceronem, Varronemque legerit, aliosque veteres, qui Erytbream Sybillam, cæterasque commemorant, ex quarum libris ista exempla profertimus; qui authores obierunt, antequam Christus secundùm carnem nasceretur*. Nec etiam ista ignoravit Virgilius, quippè ex iisdem Sybillinis Carminibus Egloga 4. quæ de Christo ex Virgine nasciturо prædicta erant, tribuit magna adulatione Salonio Pollionis filio. Canit enim:

Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetuò solvent formidine terras,
Ille Deum vitam accipiet, &c.
Clara Deum soboles, magnum Jovis incrementum, &c.

Sed ista de Verbi Incarnatione esse intelligenda Costantinus Imperator oratione ad sanctum cœtum egregiè adversùs Gentes disputavit.

Inde constans apud Gentiles etiam percrebuerat persuasio, ut refert Svetonius in Vespasiano cap. 14. *Esse in fatis, ut eo tempore Judæa petiti rerum potirentur*, quòd utique rerum ignarus Svetonius Vespasiano Augusto tribuendum esse putavit. His adde, id quod refert S. Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. ad 3. *Invenitur*, inquit, *in historiis Romanorum, quòd Constantinopoli tempore Constantini, & Helenæ matris ejus, inventum fuit quoddam sepulchrum, in quo jacebat homo laminam auream gerens in pectore, in qua exaratum erat hoc vaticinium: Christus nascitur ex Virgine, & ego credo in eum! O sol; sub Helenæ, & Constantini temporibus iterum me videbis*: Igitur ex his, & similibus testimoniis constat Gentiles habuisse notitiam Incarnationis Verbi, ac proinde illud Mysterium naturalem hominis captum non transcendit.

Nego consequentiam: Quamquam enim hæc omnia in objectione narrata, vera esse non dubitem; inde tamen non liquet, hanc notitiam à Gentilibus fuisse comparatam solo naturæ ductu, ac lumine; aliunde enim hæc accersiri potuit. *Primò* quidem traditione, quæ ab Adamo per Patriarchas ad Noe posteros potuit invalescere: nam Protoparenti nostro factam fuisse repromissionem incarnandi Verbi Divini reparatoris, ac salvatoris hominum, nemini dubium est, quæ utique fœlici traditione ad ejus posteros invaluit.

Secundò; Ex dono Prophetiæ plurimis Gentilibus à Deo liberaliter concesso: qualiter S. Hieronymus libro 7. contra Jovinianum existimat Sybillas dono Prophetiæ fuisse illustres: *Quarum*, inquit, *insignis fuit Virginitas, & Virginitatis præmium divinatio*, unde concors est Christianorum sententia, ut refert Lactantius lib. 1. cap. 6. Sybillas divino instinctu plura vaticinatas esse de Mysteriis Christianæ Religionis, maxime verò de Incarnatione Filii Dei, ejusque præsertim passione.

Tertiò; Ex oraculis ipsorum dæmonum, quibus hoc Mysterium ante eorum lapsum revelatum fuerat. Nam censet S. Bernardus dæmones idcircò corruisse, & in Deum extitisse perdulles, quòd ipsis propositus Deus homo futurus, ut omnium caput, & princeps, quibus omnes creaturæ, ut superiori parere deberent, noluerint se ei subjicere. Imò etiam post eorum lapsum hoc Mysterium dæmoni fuisse intimatum colligunt sacri Interpretes ex illis Genesis verbis, cap. 3. ubi Deus, diabolum Protoparentum exploratorem, & expugnatorem sub larvata serpentis effigie sic affatur: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus*.

Adde quòd, ut supra diximus, dæmones utpote summa intelligendi virtute præditi potuerint omnia SS. Prophetarum de Christo venturo in Scripturis exarata vaticinia cognoscere, & suis sectatoribus intimare.

Denique, eam notitiam mutuare potuerunt Gentiles ex communicatione cum Hebræis; qui plurimis captivitatibus apud varias nationes dispersi, potuerunt eis denuntiare, quæ in sacris suis, ac vaticiniis habebant: cùm enim tota Hebræorum spes in Christo venturo, qui eorum omnes miserias solveret, totiusque mundi imperium teneret maximè esset reposita, idque suis in angustiis solatii potissimum haberent, mirum non est si hanc eximiam suam spem Gentilibus intimarint.

CONCLUSIO SECUNDA.

Supposita fide, ac revelatione divina, potest naturalis ratio illo divino lumine illustrata, conjecturis, & exemplis Mysterium Incarnationis suadere. Patet hujus conclusionis veritas ex SS. Patribus, qui variis exem-

exemplis, & similitudinibus, Mysterium hoc infidelibus, ac rudioribus, enixi sunt intimare. Idque maximè exemplo unionis animæ rationalis cum corpore, quo utique eleganter utitur S. Augustinus Epistola 3. quæ est ad Volusianum, ubi de hoc Mysterio loquens, Sic autem, inquit, quidam „ reddi sibi rationem flagitant, quomodo „ Deus homini permixtus sit, ut una fieret persona Christi, cùm hoc semel fieri „ oportuerit, quasi rationem ipsi reddant „ de re, quæ quotidiè fit, quomodo misceatur anima corpori, ut una persona „ fiat hominis. Nam sicut in unitate personæ anima unitur corpori, ut homo „ sit: ita in unitate personæ Deus unitur „ homini, ut Christus sit.

„ In illa ergo persona, mixtura est animæ, & corporis, in hac persona mixtura „ est Dei, & hominis; si tamen recedat auditor à consuetudine corporum, qua solent duo liquores ita commisceri, ut „ neuter servet integritatem suam, quamquam & in ipsis corporibus aeri lux incorrupta misceatur: Ergo persona hominis, mixtura est animæ, & corporis: persona autem Christi, mixtura est Dei, & „ hominis. Cùm enim Verbum Dei permixtum est animæ habenti corpus, simul & „ animam suscepit, & corpus. Illud quotidiè fit ad procreandos homines: hoc semel factum est ad liberandos homines. „ Veruntamen duarum rerum incorporearum commixtio faciliùs credi debuit, „ quàm unius incorporeæ, & alterius corporeæ. Nam si anima in sua natura non „ fallitur, incorpoream se esse comprehendit, multò magis incorporeum est Verbum Dei, ac per hoc Verbi Dei, & animæ credibilior debuit esse permixtio, „ quàm animæ, & corporis. Sed hoc in „ nobis ipsis experimur, illud in Christo „ credere jubemur. Si autem utrumque nobis pariter inexpertum credendum præciperetur, quid horum citiùs crederemus? quomodo non fateremur duo incorporea, quàm unum corporeum, alterumque incorporeum faciliùs potuisse misceri, si tamen non indignè ad ista „ mixtionis, vel mixturæ nomen admittitur, propter consuetudinem corporalium rerum, longè se habentium, aliterque notarum?

„ Verbum igitur Dei, idemque Dei Filius, Patri coæternus, eademque virtus, & Sapientia Dei à superno fine creaturæ rationalis usque ad infimum finem „ creaturæ corporalis attingens fortiter, & „ disponens omnia suaviter, præsens, & „ latens, nusquam conclusa, nusquam divisa, nusquam tumida: sed sine mole „ ubique tota, longè alio modo quodam, „ quàm eo quo creaturis cæteris adest, suscepit hominem, seque & illum fecit „ unum Jesum Christum, mediatorem Dei, „ & hominum, æqualem Patri secundùm „ divinitatem, minorem Patre secundùm „ carnem, hoc est secundùm hominem, „ incommutabiliter immortalem æqualem „ Patri secundùm divinitatem, eundemque „ mutabilem, atque mortalem secundùm „ cognitam nobis infirmitatem, in qua „ Christus eo tempore, quod opportunissimum ipse noverat, & ante sæcula disposuerat, venit hominibus magisterium, „ & adjutorium, ad capessendam sempiternam salutem. „

Congruè etiam unio ista mirabilis explicatur per unionem accidentis cum subjecto, qua usus est Doctor in 3. dist. quæst. 1. Ut autem hæc similitudo appareat, primò venit distinguenda duplex relatio accidentis ad subjectum. Prima est informationis ad informatum, seu perfectivi ad perfectibile: & hæc, inquit Poncius ibidem, dicit imperfectionem in subjecto, quia potentialitas, & perfectibilitas in Deo non convenit nostro proposito. Secunda est relatio sustentati naturaliter posterioris ad prius sustentans, à quo dependet tanquam à termino puro, & hæc posterior nullam notat imperfectionem in subjecto; quia dicit tantùm proprietates naturales in illo, & sustentationem accidentis, quod est nota perfectionis. Itaque sublatis imperfectionibus ab hac unione, simillima erit unioni hypostaticæ, & per consequens eam maximè intelligibilem reddet, propter multiplicem illius convenientiam. Prima est, sicut subjectum sustentat accidens, & accidens à subjecto dependet, ita Verbum Divinum sustentat naturam humanam, & hæc dependet ab ipso speciali motivo. Secunda: Sicut accidens, & subjectum simul unita, unum quoddam suppositum efficiunt, ita in hac unione, licet duæ sint naturæ, unicum tamen suppositum habent. Sed tertia est: Sicut accidens advenit subjecto jam existenti, sic humanitas Verbo. Quarta: Sicut accidens non est de Essen-

Essentia subjecti, sic nec humanitas de Essentia Verbi. Quinta: Sicut natura subjecti non confunditur, nec permiscetur cum natura accidentis, nec è converso; sed utrumque manet integrum, & impermixtum, ita de natura divina, & humana dicitur: Sexta tandem: Sicut proprietates accidentis, & accidens ipsum in concreto communicantur subjecto, & de eo enuntiantur, & è converso; ita proprietates humanæ naturæ, & ipsa natura, communicantur Verbo Divino, & de eo enuntiantur, & è converso; ut videbitur ubi de communicatione idiomatum agemus.

Suadet etiam idipsum ratio. Constat namque ipso naturali lumine, Deum, utpotè bonorum omnium maximum, sui esse summè communicativum: ac subindè conveniens esse, ut communicet se penes id omne, quod infinita sua entitate continet; videlicet, secundùm entitatem, perfectionem, & hypostasiam; igitur sicut suam entitatem communicaverat in ordine naturæ omnibus creaturis, quæ illius sunt infinitæ entitatis participationes, ac defluxiones quædam; maximè verò homini, qui est ejus divinæ entitatis spirans, ac verax imago: Sicut suas divinas præcellentias in sublimi sanctitate sua velut adunatas, & expressas, hominibus justis indiderat in statu gratiæ, ut eos constitueret suos filios adoptivos: Denique, sicut beatissimis mentibus felicitatem, ac beatitudinem suam indiderat in ordine gloriæ: Ita pariter conveniens erat ejus summæ bonitati, ut sese alicui humanæ naturæ individuo communicaret hypostaticè, ac personaliter, quatenus homo ad divinitatis ordinem posset sublimari.

Dices. Si fide supposita possit intellectus humanus sua naturali virtute, Mysterium hoc probabilibus rationibus suadere; igitur etiam absque ullo lumine fidei, idem intellectus poterit illis conjecturis, & rationibus Mysterium hoc possibile, aut futurum judicare.

Nego consequentiam. Plura namque potest intellectus fidei lumine illustratus investigare ad veritatem aliquam confirmandam, quàm posset illis subsidiis destitutus, faciliùs enim probantur inventa, & cognita, quàm inveniantur ignota.

Adde, quòd hæ rationes, ac conjecturæ; quibus nunc fide illustratus intellectus utitur, ea fide seclusa non sufficerent ad vincendam difficultatem, & repugnantiam, quam lumen naturale patitur circa hoc mysterium; & ideo seclusa fide non forent illæ rationes, ac conjecturæ sufficientes ad ferendum judicium etiam probabile, quòd tale mysterium possibile sit, aut futurum.

SECTIO SECUNDA.

De Convenientia Incarnationis Verbi.

QUamquam nobiscum haud difficulter conveniant infideles, unionem hypostaticam Dei cum homine nullis implicari contradictionibus; nec subinde impossibilem judicari: inde tamen non eis liquet hanc unionem convenientem fuisse; plurima namque possibilia sunt, quæ cùm minùs expediant, etiam nusquam futura sunt, & à Deo producenda: quapropter stabilita, ac sufficienter probata possibilitate hujus mysterii, jam aperiendæ sunt rationes, quibus illud congruum, ac decens æstimari potest. Quod utique præstabimus, tribusin sequentibus quæstionibus, Quarum 1. aperiet qualiter decens fuerit, summèque congruum, ut Deus per assumptionem humanitatis hominem ex integro restitueret. 2. Quòd convenientiùs fuerit humanam naturam, quàm Angelicam reparari. 3. denique, Quòd convenientius fuerit, Filium quàm Patrem, vel Spiritum sanctum, hoc reparationis munus assumere.

QUÆSTIO PRIMA.

An conveniens fuerit Deum Incarnari.

N*Otandum* 1. Duplicem distingui posse convenientiam. Unam quidem rei *Intrinsecam*, secundùm quam aliquid dicitur esse conveniens, quatenùs à Deo ordinatur. Nam, inquit Apostolus ad Rom. 13. *Quæ sunt, à Deo ordinatæ sunt*. Alteram verò *Extrinsecam*, quæ consistit in quadam relatione, seu habitudine ipsius rei ad illa quibus congruit. Cùm autem Incarnatio spectari possit per respectum, vel ad Deum authorem, vel ad naturam humanam ipsius terminum, vel ad universum orbem terrarum, totamque terrarum enciclopediam; idcirco de convenientia illius per respectum ad illa tria agendum est: an videlicet Incarnatio conveniens fuerit, tùm respectu Dei, tum respectu homi-

hominis, tùm respectu cæterarum creaturarum.

Notandum 2. Quòd cùm bonum quodlibet sui diffusivum sit, ac communicativum; cùmque Deus bonorum omnium præstantissimum sit; etiam ipsi maximè convenit sui ipsius diffusio, & communicatio. *Duplex* autem est Dei communicatio. Una quidem *ad intra*, vel per fœcunditatem luminis, & cognitionis, quà Pater æternus sese communicat Filio, *Qui Deus est de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero*, vel per fœcunditatem amoris, qua Pater, & Filius divino erga seipsos amore æstuantes, producunt Spiritum sanctum, qui Patris, & Filii mutui amoris fructus est, ac terminus. Altera verò communicatio est *ad extrà*, qua tres illæ adorandæ personæ sese creaturis communicant in ordine naturæ, gratiæ, gloriæ, & divinitatis. In ordine quidem naturæ, largiendo videlicet ipsis omnia bona naturalia eis connaturaliter debita ad earum integritatem, & perfectionem. In ordine verò gratiæ, conferendo creaturæ rationali dona illa gratuita, quibus ad ordinem, & finem supernaturalem promoveri potest. In ordine gloriæ omnes suæ divinitatis præcellentias, ac delicias exhibendo purissimis, ac beatissimis mentibus conspiciendas, ac fruendas. Denique in ordine divinitatis, per unionem hypostaticam; per quam una ex illis adorandis personis se substantialiter communicat humanæ naturæ per propriam suam subsistentiam, qua fit, ut Deus fiat homo, & vicissim homo Deus: assumendo quippè corpus, & animam in unitate personæ, fit ut in homine inhabitet tota plenitudo divinitatis corporaliter.

Notandum 3. Hanc postremam communicationem omnium esse præstantissimam, ac maximam. Communicatio enim aliqua censeri potest altera major duobus modis: nimirum, vel *intensivè*, vel *extensivè*. Dicitur equidem major priori modo, quando aliquid nobiliùs, & perfectiùs communicatur: secundo verò, quando ad plura subjecta, vel suppofita sese extendit: qua ratione communicatio bonorum naturalium est major extensivè; communicatio verò bonorum supernaturalium major est intensivè: quippè supernaturalia bona naturalibus præcellunt. Communicatio autem, quæ fit per Incarnationem, haud dubiè omnium communicationum est maxima, non solùm intensivè, quia ipsa substantia increata Verbi, quæ est infinitæ dignitatis, & perfectionis, ac subindè omnia bona ordinis naturæ, gratiæ, & gloriæ superat, sese communicat humanitati: sed etiam extensivè; cùm non solùm ad hominum, & Angelorum, sed etiam ad cæterarum creaturarum decus, & ornamentum conferat, ut patebit in sequentibus Conclusionibus.

CONCLUSIO PRIMA.

INcarnatio Verbi maximè fuit conveniens Deo.

Probatur. Illud maximè Deo congruit, quod confert ad manifestandas ejus divinas præcellentias: at per Incarnationem maximè elucent Dei perfectiones, ac præcellentiæ: igitur illa Deo fuit convenientissima. Major constat. Conveniens est enim Deo, ut per visibiles effectus invisibiles suas perfectiones demonstret. Ad hoc quippè universum condidit, ut invisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt intellecta conspicerentur; sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, inquit sanctus Paulus ad Romanos 1. Minor verò probatur. Quamquàm innumeræ sint divinæ præcellentiæ, & divinæ dotes; maximè tamen per respectum ad Deum, & creaturas, præ cæteris fulgent, Bonitas, Omnipotentia, Sapientia, Justitia, & Misericordia. Bonitas, inquam, qua vult seipsum eis communicare, & sui esse participationem largiri: Potentia, qua idipsum præstat, & exequitur: Sapientia, qua creaturas debito, ac decenti ordine librat, ordinat, & statuit, ac convenientem in finem dirigit: Justitia, qua cuique, quod perfectioni congruit, distribuit: Misericordia denique, qua rationalis creaturæ defectus supplet, & reficit: atqui omnes illæ quinque divinæ perfectiones maximè relucent in Mysterio Incarnationis.

Primò quidem divina *Bonitas* in illò mysterio summè refulget: Verbum quippè divinum suam personam largiendo humanitati, largitur pariter ipsam divinitatem, & omnes suas divinas præcellentias velut in hominem effundit. Hinc divina illa communicatio dicitur divini erga homines amoris meta; unde Christus ipse ex hoc ineffabili Mysterio, Dei bonitatem, & charitatem erga homines maximè commendat, dicens Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Fi-*

Filium suum unigenitum daret: eumque amorem, ita summum, & excellentem censet Apostolus, ut superexcellentem, ac nimium appellare non erubuerit ad Ephes. 2. dicens, *Deus qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cujus gratia estis salvati) & conresuscitavit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu; ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu*. Hinc idem Apostolus ad Rom. 8. divinam illam erga nos bonitatem commendans, ait: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?*

Quapropter ad Titum 3. ait. *Apparuit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri Dei*. Quæ sic expendit S. Bernardus, serm. 1. de Nativit. Domini. *Apparuerat*, inquit, *ante potentia in rerum creatione: apparebat sapientia in earum gubernatione: sed benignitas misericordiæ nunc maximè apparuit in humanitate. Innotuerat Judæis potestas, in signis, atque portentis; unde & in Lege sæpiùs invenies: Ego Dominus, ego Deus; Philosophis quoque abundantibus in sensu suo majestas innotuit, quoniam juxta Apostoli verba, quod notum est Dei manifestum est illis. Veruntamen & Judæi potestate ipsa premebantur, & Philosophi scrutatores majestatis opprimebantur à gloria. Potestas subjectionem, majestas exigit admirationem, neutra imitationem. Appareat, Domine, bonitas, cui possit homo, qui ad imaginem tuam creatus est, conformari: nam majestatem, potestatem, sapientiam, nec imitari possumus, nec expedit æmulari*.

Omnipotentia similiter mirum in modum in Incarnationis Mysterio relucet; unde Propheta Jeremias 31. ut præstantissimum hoc opus commendaret, novum appellat. *Novum*, inquit, *creavit Dominus super terram, mulier circumdabit virum*. Quæ verba sic expendit S. Bernardus hom. 2. super Missus est: *Vir*, inquit, *erat Jesus, nedum etiam natus, sapientia, non ætate; animi vigore, non viribus corporis; maturitate sensuum, non corpulentia membrorum*. Et paulo ante: *In hoc novo, & inaudito prodigio agnoscitur longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plena. Ibi agnoscitur lux non lucens, Verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens. Videas si attendas, potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari: Deum denique lactentem, sed Angelos reficientem: vagientem, sed miseros consolantem. Videas si attendas, tristari lætitiam, pavere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed quod non minùs mirandum est, ipsa ibi cernitur tristitia lætificans, pavor confortans, passio salvans, mors vivificans, infirmitas roborans*.

Quapropter Incarnatio propter sui excellentiam *Opus Dei* dicitur Abacuc 3. *Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud*: & beatissima Virgo in suo Cantico dicit illud esse opus omnipotentis brachii Dei: *Fecit potentiam in brachio suo*. Quam utique veritatem S. Bernardus Sermone 3. in Vigilia natalis Domini sic commendat: „Tria, inquit, opera, tres mixturas fecit omnipotens illa Majestas, in assumptione nostræ carnis; ita singulariter mirabilia, & mirabiliter singularia, ut talia, nec facta sint, nec facienda sint amplius super terram. Conjuncta quippe sunt ad invicem Deus, & homo, Mater, & Virgo, fides, & cor humanum, *Primam autem illam commixtionem sic commendat*: Voluit, *inquit*, infirmiora nostra abundantiore gloria sublimare, & contraxit se majestas, ut quod melius habebat, videlicet seipsum, limo nostro conjungeret; ut in persona una sibi invicem unirentur Deus, & limus, majestas, & infirmitas, tanta vilitas, & sublimitas tanta; nihil enim Deo sublimius, nihil vilius limo, & tamen tanta dignatione Deus descendit in limum, tantaque dignitate limus ascendit ad Deum, ut quidquid in eo Deus fecit, limus fecisse credatur, quidquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur, tàm ineffabili, quàm incomprehensibili Sacramento. Et attende quia sicut in illa singularitate Trinitas est in personis, unitas in substantia; sic in ista speciali commixtione, Trinitas est in substantia, in personis unitas: & sicut ibi personæ non scindunt unitatem, unitas non minuit Trinitatem; ita & hic persona non confundit substantias, nec substantiæ ipsæ personæ dissipant unitatem. Summa illa Trinitas hanc nobis exhibuit Trinitatem, opus mirabile, opus singulare inter omnia, & super omnia opera sua. Verbum enim, & anima, & caro in unam convenere personam, & hæc tria unum,

,, unum, & hoc unum tria, non confu-
,, sione substantiæ, sed unitate personæ;
,, hæc est prima, & supetexcellens mix-
,, tura, & hæc prima inter tres.

Celebratur pariter divina *Sapientia*, maximè in modo conciliandæ divinæ Justitiæ cum sua misericordia. Nam inquit S. Augustinus libro, *Cur, quando, & quomodo Deus, &c. cap. 6.* Deus ab homine justè
,, exegerat, quatenus qui per peccatum
,, offenderat, per justitiam satisfaceret. Ad
,, hoc autem diversitas naturarum, & per-
,, sonæ unitas in Christo valuit, & huma-
,, no generi necessaria fuit, ut quod non
,, posset humanitas, divina faceret natura,
,, & si quid minimè conveniret naturæ hu-
,, manæ, exhiberet: & non alius atque
,, alius, sed idem ipse esset qui ex utroque
,, perfectus existens, per humanam solveret,
,, quod ipse debebat, & per divinam pos-
,, set, quod expediebat. Debitum Adæ
,, tantum erat, ut illud non deberet sol-
,, vere, nisi homo, sed non posset nisi
,, Deus: ita opus erat, ut idem esset ho-
,, mo, qui erat Deus. Quapropter necesse
,, fuit in personæ unitate, ut Deus homi-
,, nem assumeret, quatenus homo, qui in
,, natura debebat solvere, & non poterat,
,, in persona esset, qui posset, quia satis-
,, factionem pro peccato non poterat sol-
,, vere, nisi Deus; sed non debebat, nisi
,, homo: ergo constat, ut de hominibus
,, fiat illa superna civitatis restauratio
,, (quod fieri nequiret, nisi fuisset prædi-
,, cta pro peccatis satisfactio, quam nequi-
,, bat facere, nisi Deus, nec debebat, nisi
,, homo) necesse fuisse, ut eam faceret
Deus homo. Quam utique rationem luculenter expendit S. Leo Sermone 1. de Nativit. inter cætera dicens: *Salva utriusque proprietate substantiæ, & in unam coeunte personam, suscipitur à virtute infirmitas, à majestate humilitas, ab æternitate mortalitas, ut quod nostris remediis congruebat, unus atque idem Dei, & hominum mediator, & mori ex uno, & resurgere posset ex alio.*

Elucet etiam in eo maximè, quod humani generis adversarium, qui Protoparentes cum universa propagine reos constituerat, per hominem Deus vicerit, ac superaverit. Nam, inquit Hugo Victorinus, l. 1. de Sacr. p. 8. cap. 6. *Qui astutia vicerat, justum fuit ut non fortitudine, sed prudentia vinceretur, ut in eodem, quo se victor erexerat, victus sterneretur, juxta illud* Job 26. *Et prudentia ejus percussit superbum.* Quam utique rationem sic expendit S. Augustinus libro ,,
Cur quando, & quomodo Deus, &c. c. 6. ,,
Subtiliter subtilem inimicum Deus voluit ,,
expugnare, & quasi sub esca humanita- ,,
tis hamum celavit deitatis, quatenus il- ,,
le, qui omnem carnem subegerat, talem ,,
inveniret, qui sibi nihil deberet: quam ,,
dum illicitè contingeret, meritò eam, ,,
quam quodammodo possidebat, amitte- ,,
ret: sic quippe serpens antiquus deluden- ,,
dus erat, ut qui homines deluserat, per ,,
hominem Deum delusus & ipse fieret. ,,
Et sicut incautum hominem sibi callidè ,,
subjecerat; ita per hominem divinitùs ,,
cautum, non callidè, sed sapienter sub- ,,
jiceretur. Hæc summa revera videtur ,,
sapientia, quando illud hosti præponi- ,,
tur, quod priùs ab hoste dejicitur: & ,,
quasi quod ceciderat vires resumeret, & ,,
expugnatus ab hoste, iterum adversùs ,,
hostem pugnare præsumeret. Provocatur ,,
itaque ad pugnam iterum hostis, ut qui ,,
priùs se vicisse gaudebat, postmodum ,,
victus ex toto succumberet, & sic ho- ,,
mo valdè gloriosior à sui resumptione ,,
fieret, quàm si cum nunquam cadere ,,
contigisset. Ei concinit S. Leo dicens: ,,
Secundùm plenitudinem temporis, quam divini consilii inscrutabilis altitudo disposuit, reconciliandam Authori suo naturam generis assumpsit humani, ut inventor mortis diabolus, per ipsam quam vicerat ipse vinceretur: in quo conflictu pro nobis inito, magno, & mirabili æquitatis jure certatum est, dum omnipotens Dominus cum sævissimo hoste non in sua majestate, sed in nostra congreditur humilitate objiciens ei eamdem formam, eamdemque naturam: mortalitatis quidem nostræ participem, sed peccati totius expertem. Hinc canit Ecclesia. *Opus nostræ salutis ordo depoposcerat: multiformis proditoris ars, ut artem falleret, & medelam ferret, inde hostis unde læserat.*

Denique divina maximè excellit sapientia, eò quòd Mysterium hoc maximè conferat ad gloriam Dei stabiliendam; imò & augendam. Nam, inquit S. Bernardus, Serm. 2. de Ascensione. *Christus cùm per naturam divinitatis non haberet, quo cresceret, vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est; per descensum quomodo cresceret invenit: veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum.* Quapropter S. Gregorirs Nyssenus orat. Catech. cap. 14. appellat illum

Verbi

Verbi divini descensum, redundantem copiam potestatis: *Ad id autem*, inquit, *quod abiectum descensus, est quædam insignis, & redundans copia potestatis*. Cui quadrat illud Psalmi: *Qui ascendit super occasum Dominus nomen illi*. Unde S. Gregorius, Homil. 17. in Evangelia, *Super occasum Dominus ascendit, quia unde in passione occubuit, inde majorem suam gloriam resurgendo manifestavit: super occasum videlicet ascendit, quia mortem, quam pertulit, resurgendo calcavit*.

Eximiè pariter divina *Justitia* hoc in adorando Mysterio effulget: quippe per Christi Domini passionem, & mortem, condignam pro delictis, & offensis hominum satisfactionem excepit: utpote cùm Deus homo sese æterno Patri non solùm victimam, & expiationem in ara crucis obtulerit, sed etiam seipsum velut scopum ad sagittam, & ad severissimam divinæ justitiæ ultionem exposuerit. Hinc S. Paulus ad Rom. 3. præclarissimè Christi Domini satisfactionem, & redemptionem expendens, ait: *Justificati gratis per gratiam ipsius; per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ: propter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione Dei*. Commendatur etiam divina Justitia ex eo maximè quòd suam in vindicandis delictis rigidam, & exactam severitatem in Christi Passione, & Morte exhibuerit. Si enim tàm severè Pater æternus in amantissimum suum Filium, qui se pro hominum peccatis vadem constituerat, quique dumtaxat induerat similitudinem carnis peccati, animadvertit; quid non terroris, & formidinis inesse debet singulis peccatoribus tot, ac tantis criminibus obstrictis, dum judicandi, ac plectendi divinæ illi justitiæ sistentur? Nam, inquit ipsemet Salvator Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Denique divinæ justitiæ acerbitas apparet in illo infinito pretio, quod pro nostra redemptione sibi pendendum voluit. Nam inquit S. Petrus 1. epist. cap. 1. *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati*.

Denique divina Misericordia maximè in hoc Mysterio effulget. Quamquam enim Deo proprium sit misereri semper, & parcere, & universæ viæ Domini sint misericordia, & veritas, qua sustinet in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostendat divitias gloriæ suæ; non tamen ita enituit divina illa misericordia ante, ac post Incarnationem. Siquidem ad completam, perfectamque misericordiam duo maximè desiderantur actus: nempe repellere miseriam alterius, & illius miseriis quasi propriis affici: *misericors* enim dicitur quasi habens *miserum cor*, quia scilicet afficitur miseria alterius, ac si esset propria ipsius miseria. Primus quidem ex illis actibus Deo conveniebat ratione bonitatis, & infinitæ virtutis; secundus verò ab eo maximè erat alienus; utpote cùm sit immutabilis, & infinita, ac invariabili fœlicitate fruatur. Quapropter ut omnibus numeris absoluta foret divina misericordia, oportuit Deum hominem fieri, ut posset compati infirmitatibus nostris, vel ut loquitur Apostolus ad Hebræos 2. "Per omnia debuit fratribus assimilari, ut misericors fieret. Hinc cap. 4. ait, Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Effulget etiam ipsa divina misericordia in eo maximè, quòd Dei Filius mortale corpus assumpserit, & mortem ipsam passus fuerit, ut nos à morte liberaret. Hinc Apostolus ad Rom. 5. Commendat charitatem suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essemus, secundùm tempus Christus pro nobis mortuus est. Commendat, inquam, nam ait S. Anselmus lib. 2. *cur Deus homo*: Quid misericordius intelligi valet, quàm quòd peccatori æternis pœnis deputato, & unde se redimeret non habenti, Deus Pater dicit, Accipe unigenitum meum, & da pro te: ipse Filius, Tolle me; & redime te? Quam utique exuberantem in nos divinam misericordiam eleganter sic expendit S. Bernardus Serm. 3. de Nativitate Domini. Ludebam ego foris in platea, inquit, & in regali secreto regalis cubiculi super me ferebatur judicium mortis. Audivit hoc Unigenitus ejus, exiit posito diademate, sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, flens, & ejulans, quòd morte damnatus esset servulus ejus... Utique ex consideratione remedii, periculi mei æstimo quantitatem. Nesciebam, sanus mihi videbar, & ecce mittitur Virginis Filius, Filius Dei altissimi, & jubetur occi-

„ occidi, ut vulneribus meis pretioso san-
„ guinis balsamo medeatur. Agnosce ò
„ homo, quàm gravia sunt vulnera, pro
„ quibus necesse est Dominum Christum
„ vulnerari. Si non essent hæc ad mor-
„ tem, & mortem sempiternam, nunquam
„ pro eorum remedio Dei Filius morere-
„ tur. Pudeat itaque, dilectissimi, propriam
„ negligenter dissimulare passionem, cui
„ tantam à Majestate tanta exhiberi video
„ compassionem.

Dices. Quidquid dedecet summam Dei majestatem, non potest judicari conveniens, & expediens: sed carnem assumere, dedecet summam Dei majestatem: ergo, &c.

Respondet Seraphicus Doctor, distinguendo majorem. Quidquid dedecet Dei majestatem, tam ratione sui, quàm ratione sibi uniti, non convenit, nec expedit, concedit: ratione dumtaxat uniti, negat. Dedecet quidem Dei majestatem secundùm se humiliari, quia cùm divinitas sit omnino invariabilis, secundùm se nec exaltationis, nec humiliationis est capax. Ratione autem sibi uniti, potest humiliari ad majorem manifestationem suæ altitudinis: in hoc enim quòd Deus carnem humilem, & infirmam assumpsit, fortissimum adversarium confregit, hominem infirmum stabilivit; & ideo etsi Incarnationis opus in se non videatur conducere ad divinæ majestatis honorem, maximè tamen ad id conducit considerando finem, & effectum, ad quem ordinatur: quippe summa Deo gloria est, quòd infirma mundi elegerit, ut confundat fortia, & humiles exaltet.

Dices secundò. Sicut vituperabilis est nimia elatio, ita vituperanda est dejectio nimia: sed quemadmodum elatio fuit nimia, quando creatura appetiit esse Deus; ita dejectio est nimia, quod Deus fiat homo, qui est creatura; ergo sicut ista elatio est vituperanda, sic & vituperanda appareret dejectio, qua Deus fieret homo: at nihil vituperandum judicari potest convenire Deo: igitur, &c.

Respondet idem seraphicus Doctor; non esse paritatem: tùm quia divina natura non fuit humiliata aliqua dejectione sui, siquidem Verbum Divinum humana suscipiens divina non amisit; cùm autem creatura appetiit esse Deus, inflata fuit aliqua elatione, qua ultra naturalem suam sortem, suumque statum efferri optabat, & ideo ex ista parte, illa nimietas, & redundantia elationis vergebat in vitium: tum quia exinanitio, quæ facta fuit in assumptione humanitatis, procedebat ab excessu amoris, & charitatis: elatio verò, qua voluit homo Deo assimilari, fuit ab excessu præsumptionis. Constat autem præsumptionem omnem esse vituperandam, non ita dilectionem, & charitatem: & subinde exinanitio Christi non fuit vituperabilis, sed laudabilis, sicut vituperabilis fuit elatio primi parentis.

Dices tertiò. Deo fit injuria cùm existimatur eum habere creatam aliquam effigiem. *Non enim*, inquit S. Paulus Act. 17. *debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidis sculpturæ artis, & cogitationis hominis divinum esse simile*: igitur maxima Deo fieret injuria, si humana effigies ipsi tribueretur: hæc autem ei tribuenda esset, si reverà esset homo: ergo, &c.

Respondet idem seraphicus Doctor, verum esse antecedens, quando quis credit Deum revera secundùm suam deitatem habere corpoream aliquam effigiem, sicut existimabant Gentiles idololatræ: secus verò quando existimat Deum non habere quidem in se creatam aliquam effigiem, sed dumtaxat ratione humanitatis assumptæ, ut fit per Mysterium Incarnationis.

Dices quartò. Illud magis cedit in Dei gloriam, quod solam ejus misericordiam illustriùs commendat. Nam, ut ait S. Jacob 2. *Misericordia superexaltat judicium*: & testatur Ecclesia Dominica 10. post Pentecosten: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas*: Sed longè major fuisset misericordia gratis relaxando homini debitum, quàm satisfactionem exigendo: igitur convenientius fuisset Deo gratis condonare hominum offensam; quàm satisfactionem per Filii sui Incarnationem pro illa exigere.

Nego majorem: Perfectius est enim opus, in quo cum summa misericordia elucet etiam summa justitia, quàm in quo sola misericordia maximè commendatur; quia *universæ viæ Domini misericordia, & veritas*; cum ipse sit summè justus, & misericors: Et ideo, inquit seraphicus Doctor, in reparatione generis humani, quæ est excel- „
lentissima viarum Domini, congruum est, „
ut simul currant misericordia, & justi- „
tia, & ideo decens fuit, ut Deus exige- „
ret satisfactionem pro injuria sibi facta: „
quam si homo non posset impendere, „
tunc

„ tunc misericordia daret Mediatorem, „ qui debitum solveret: nam si Deus cul- „ pam non dimisisset, sed solam exercuis- „ set vindictam, non appareret misericor- „ dia: si verò non exegisset satisfactio- „ nem, non manifestaretur justitia: igitur „ congruum fuit; ut ex misericordia præ- „ beretur Mediator, qui debitum ex ju- „ stitia solveret, sic enim *Misericordia, & veritas obviaverunt sibi, justitia, & pax osculatæ sunt.*

Dices quintò. Injustum videtur punire innocentem pro noxiis: at id fit in Mysterio Incarnationis: Igitur illud divinæ justitiæ non congruit.

Distinguo majorem. Si illud fiat per modum punitionis, & vindictæ, concedo: si fiat per modum satisfactionis, & reparationis, nego. Quamvis enim in puniendo peccato oporteat illum plecti, qui peccavit, tamen in satisfaciendo unus ferre potest pœnam pro altero; in vindicta enim attenditur peccantis iniquitas: in satisfactione verò pro alio spectatur satisfacientis charitas.

Dices sextò, Quidquid officit divinæ æquitati, Deum dedecet: at pugnat in divinam æquitatem, quòd vita Filii Dei, quæ pretiosissima est, exponatur profundenda pro re vilissima, qualis est hominum peccatorum redemptio: igitur. &c.

Nego minorem. Tum quia Christus non sese subjecit morti, ut ab illa absorberetur, sed ut devictâ morte resurgeret immortalis: tùm quia salus hominis est tantùm effectus mortis Christi, non autem illius finis; tùm quia & Christi, & hominum vita ordinatur ad Dei gloriam, quæ excellentior est vita Christi,

CONCLUSIO SECUNDA.

I*Ncarnatio Verbi convenientissima est humanæ naturæ.*

Probatur. Illud maximè convenit humanæ naturæ, quod eximiè conducit, ut revocetur à malo, & promoveatur ad bonum: at Incarnatio utrique maximè deservit. Primò quidem, ut homo revocetur à malo, nam omnis mali fons, & origo, vel est à Diabolo instigante, vel à carne alliciente, vel à spiritu superbiente: at triplex hic totius prævaricationis fons, & radix per Incarnationem adimitur, & rescinditur. Siquidem per eam exauthoratus est Diabolus: nam *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolveret opera Diaboli, & princeps mundi ejiceretur foras*, ait Christus Deus, & ait Apostolus ad Collos. 1. *eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem in remissionem peccatorum*: Quippe ut addit S. Aug. lib. 13. de Trinit. c. 15. *In hac redemptione tamquam pretium pro nobis datus est sanguis Christi; quo accepto Diabolus non est ditatus, sed ligatus, ut nos ab ejus nexibus solveremur*. Addit cap. 17. per hoc mysterium fractam fuisse Dæmonum superbiam, & erectam hominum abjectionem. *Demonstratum est homini*, inquit, *quem locum haberet in rebus, quas condidit Deus: quandoquidem sic Deo conjungi potuit humana natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona; ac per hoc jam ex tribus, scilicet Deo, anima, & carne; ut superbi illi maligni spiritus, qui se ad decipiendum, quasi ad adjuvandum medios interponunt, non ideo se audeant homini præponere, quia non habent carnem: & maximè quia, & mori in eadem carne dignatus est Filius Dei, ne ideo illi tamquam Deus se coli persuadeant, qui videntur esse immortales.*

Similiter caro sua origine vitiata per assumptionem, & unionem cum Verbo sanata, ac consecrata est. Cùm enim in Christo inhabitaret tota plenitudo divinitatis corporaliter, ait Apostolus, inde factum est, ut corpora nostra facta fuerint membra Christi, & templa Spiritus sancti: quapropter illa caro, quæ erat incentiva ad peccatum, facta est fomes salutis, & justitiæ: nam, inquit Tertullianus lib. de Resurrectione carnis cap. 8. *Caro salutis cardo; caro enim abluitur, ut anima emaculetur; caro signatur, ut anima illuminetur: caro manus impositione adumbratur, ut anima consecretur: caro corpore, & sanguine Domini vescitur, ut anima de Deo saginetur.*

Tandem mentis elatio, & superbia frangitur, nam, inquit S. Aug. supra, *Superbia hominis, quæ maximè impedimento est, ne inhæreatur Deo, per tantam Dei humilitatem redargui potest, atque sanari: discatque homo, quàm longè recesserit à Deo, & quid illi valeat ad medicinalem dolorem, quando per talem Mediatorem redit, qui hominibus ut Deus divinitate subvenit, ut homo infirmitate convenit*. Hinc Sanctus Bernardus serm. 3. de Nativit. Christi, ait, *Quid magis indignum, quid detestandum amplius, quid gra-*

graviùs puniendum, quàm ut videns Deum cæli parvulum factum, ultra apponat homo magnificare se super terram? Intolerabilis impudentiæ est, ut ubi se exinanivit Majestas, vermiculus infletur, & intumescat.

Secundò, hoc mysterium etiam maximè conducit, ut homo promoveatur ad bonum. Primò namque summè erigitur humana natura; nam, inquit S. August. lib. de Prædestinatione Sanctorum cap. 15. *Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis à Deo Verbo susceptio singularis, ut Filius Dei, & hominis simul: Filius hominis propter susceptum hominem; & Filius Dei propter suscipientem Unigenitum Deum veraciter, & propriè diceretur, ne non trinitas, sed quaternitas crederetur. Prædestinata est ista naturæ humanæ tanta, & tam celsa, & summa subjectio, ut quò attolleretur altiùs non haberet, sicut pro nobis ipsa divinitas, quò usque se deponeret humiliùs non habuit, quàm suscepta natura hominis cum infirmitate carnis usque ad mortem crucis.* Unde non mirum si Angeli, qui ante divinam illam humanæ naturæ sublimationem, patiebantur se ab hominibus adorari, ut eos adoraverunt Abraham, & Loth, Genes. 18. & 19. talem honorem eis ab homine impendi postmodum renuerint; nam S. Joannes Evangelista cùm Angelum, qui sibi loquebatur, adorare voluisset, eum illicò dicentem audivit Apocalypsis 19. *Vide ne feceris, conservus tuus sum, & fratrum tuorum habentium nomen Jesu.* Hinc præclarè monet S. Leo sermon. 1. de Nativit. *Agnosce, Christiane, dignitatem tuam, & divinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire*, &c.

Tertiò, per Incarnationem habuit homo præstantissimum exemplar omnium prorsus virtutum, quo priùs carebat. Nam, ut ait S. August. serm. 52. de Diversis, *Homo sequendus non erat qui videri poterat, Deus sequendus erat, qui videri non poterat: ut ergo exhiberetur homini, qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo.* Exemplar enim, ut omnibus numeris constet, debet esse simul rectum, & sensibile. Rectus quidem erat Deus ratione sanctitatis; at invisibilis ratione infinitæ Majestatis: homo verò, qui visibilis erat, propter multos defectus, quibus inquinabatur, à recta virtutis regula deflectebat: quapropter necessum fuit inter utrumque intercedere unionem, ut inde perfectum virtutis exemplar homini tribueretur. Quapropter Christus etiam monebat Joan. 13. *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Etenim qui invisibilis erat in Majestate divinitatis, visibilem se præbuit in infirmitate humanitatis; ut egregiè loquitur Paulus 1. ad Timot. 3. ubi Incarnationem appellat, *Magnum pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne.* Nam omnes Christi actiones reverà Dei hominis actus erant, seu ut loquitur S. Ambros. *Dominicæ carnis actus, divinitatis exemplum est, & invisibilia nobis ejus per ea, quæ sunt visibilia, demonstrantur.* Hinc seipsum nominat Joann. 14. viam, veritatem, & vitam, *Via quidem in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio*, ait S. Bernardus serm. 2. de Ascens.

Quartò, convenientissimum fuit Deum incarnari, ut homo perfectè beatus fieret, *Propterea enim Deus homo factus est* (inquit Auctor lib. de Spiritu, & anima cap. 9. apud S. Augustinum) *ut totum hominem in se beatificaret, & tota conversio hominis esset ad ipsum, & tota dilatio hominis esset in ipsum, cum ascensu carnis videretur per carnem, & ascensu mentis videretur per divinitatis contemplationem.* Unde Beatorum quisque cum Job dicere potest cap. 19. *In carne mea videbo Deum meum; quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt*, aut cum regio Vate, *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.*

Denique ad hoc maximè conduxit Verbi divini Incarnatio, ut haberemus quidquid nobis opus est, tùm ad corporis, tùm ad animæ sanitatem. Nam ut præclarè ait S. Bernardus sermon. 3. de Circumcisione, *Totus mihi datus, totus in meos usus expensus est.* Etenim addit serm. 24. de Passione, *Quid quæris, quod in illo non invenias? si ægrotus es, medicus est: si exulas, dux est: si impugnaris, pugil est: si sitis, potus est: si alges, vestimentum est: si tristaris, gaudium est: si obtenebraris, lux est: si orphanus es, Pater est.* Uno verbo, ut ait Ambrosius libr. 3. de Virginibus, *Omnia nobis Christus est, & omnia nobis donavit.*

His adde, quòd per Incarnationem, hominis fides maximè illustratur, spes firmatur, charitas accenditur. *Fides*, inquam, illustratur; nam, inquit S. Augustinus lib. 11. de Civit. cap. 2. *Ut mens in fide fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei Filius, homine assumpto, non Deo consumpto,*

eamdem constituit, ac fundavit fidem, ut ad Deum iter esset homini per hominem Deum. Spes etiam erigitur, ac firmatur; nam, inquit idem Sanctus Augustinus libr. 13. de Civitat. cap. 10. *Quid tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, mentesque mortalium conditione ipsius mortalitatis abjectas, ab immortalitatis desperatione liberandas, quàm ut demonstraretur nobis quanti nos penderet Deus, quantumque diligeret?* Denique *Charitas* mirum in modum accenditur; nam, inquit Sanctus Augustinus lib. de catechizandis Rudibus cap. 4. *Quæ major est causa adventus Domini, nisi ut ostenderet Deus dilectionem suam in nobis?* Et infrà, *Si amare pigebat, saltem redamare non pigeat.*

Dices primò. Inconveniens videtur, quòd per tantùm pretium, qualis est Christus, tam pauci homines salventur: convenientiusque videtur, quòd Deus usurpasset aliud medium, quo omnes homines salvarentur: igitur Incarnatio Verbi non fuit naturæ humanæ maximè conveniens.

Respondeo primò, tantam esse cujusque electi salutem, ut illam proprii Filii dispendio operari non indignum judicaverit Deus: unde licèt pauci salutem consequantur, non propterea id divinæ sapientiæ incongruum judicari debet.

Adde, quòd si omnes homines fuissent salvati, id minùs vergeret in Dei gloriam; siquidem non ita perfectè nobis exhibuisset Justitiam, & Misericordiam suam: unde Sanctus Augustinus Epist. 105. *Si utrique liberarentur, lateret quid peccato per justitiam debeatur: si nemo, quid gratia largiretur?*

Respondeo secundò, defectum salutis reproborum non esse refundendum in ipsam Incarnationem, sed in perversam hominum voluntatem: siquidem Christi Incarnatio fuit medium sufficientissimum ad omnium hominum salutem; quippe Christus Dominus est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: est etiam mediator Dei, & hominum, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Dices secundò. Modus ille reparandæ humanæ naturæ est convenientior, ratione cujus ipsa magis Deo obstringitur, & ampliores debet grates: at magis esset obstricta Deo si ei gratis suam offensam condonasset; majores enim debet gratias is, cui Judex gratis condonat, quàm ille, à quo satisfactionem exigit: Ergo &c.

Nego minorem, & ad probationem dico, rationem disparitatis esse, quòd Deus satisfactionem à nobis exigendo, dederit nobis proprium suum Filium, qui pro nobis satisfaceret, gratiasque uberrimas promereretur, & largiretur; quibus etiam nos pro nostro modulo cum illo adorando Redemptore satisfacere possemus. Magis autem honorificum videtur posse proprium debitum solvere, quàm illius relaxationem soli clementiæ judicis assignare.

CONCLUSIO TERTIA.

Conveniens etiam fuit Incarnatio Verbi toti Universo.

Primò, namque quotquot sunt in universo creaturæ sublimitatis aliquid sortitæ sunt in ipsa hominis ad divinum consortium promotione: cùm enim homo sit microcosmos, totiusque universi nomenclatura, illius dignitas, & excellentia in alias creaturas exundat. Hinc Apostolus ad Ephes. 1. ait, *Proposuit* (videlicet Pater æternus) *in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso.*

Deinde, summa totius universi perfectio fuit, quòd in eo esset maximus, & perfectissimus gradus entis, qui Deum simul, & creaturam sociaret; quò enim præstantiores sunt, & plures entis gradus in toto mundo; etiam præstantior, ac perfectior censetur: id autem concessum est per mysterium Incarnationis, in quo habemus Deum, & hominem in una persona subsistentem.

Denique, conveniens erat omnes rerum differentias in universo reperiri, itaut sicut in nobis est unica natura in unica persona, & in Deo unica natura in pluribus personis: ita pariter essent plures naturæ in unica persona; quod utique factum est per Incarnationem, tres namque naturæ, videlicet Divina, Spiritalis, & Corporea, in una Christi persona sociantur.

QUÆSTIO SECUNDA.

An convenientius fuerit naturam humanam, quàm Angelicam, aut aliam à Verbo assumi.

NOtandum 1. Ex nostro Alensi 3. part. qu. 1. membr. 6. quòd longè major, & multiplex videtur similitudo hominis ad Deum, quàm sit in Angelo. Siquidem in hominis anima relucet Dei effigies in natura, in persona, in potentia: *In natura* quidem, quia inquit S. Augustinus ser. 27. qui est *de imagine*, sicut Deus ubique totus est, omnia vivificans, movens, & gubernans: ita anima ubique in suo corpore tota viget, movet, & gubernat, quod non convenit Angelo, quia non est substanria ordinata ad vivificandum corpus. Insuper in homine est similitudo secundùm *rationem personæ*, quia homo procedit ab homine, sicut una persona in divinis procedit ab alia: Angelus autem unus non procedit ab alio: *Denique* est similitudo in potentia, quia in homine est potentia respondens totaliter exemplari; cùm enim in divino exemplati sit eminenter ratio entis corporei, & spiritualis, utramque hanc rationem anima sortitur, quippe ordinatur ad actiones spirituales, & corporeas; quod Angelus habere nequit, cùm enim simpliciter spiritualis sit, non ordinatur ex natura sua ad actiones corporeas, ex quibus homo videtur majorem affinitatem habere ad Deum, quàm Angelus.

Notandum 2. Reverà naturam Angelicam, & humanam, (maximè si Angelos perduelles spectes) indignam fuisse, quæ divinitati uniretur: Angeli namque non minùs, imò graviùs divinam provocaverunt animadversionem, & vindictam, quàm homines: siquidem tam Angelus prævaricator, quàm homo, divinitatem ambiit; ille quidem supremam Dei majestatem, ac potestatem æmulando, juxta illud Isaiæ 15. *In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, &c.* Alter verò divinam sapientiam à serpente sibi repromissam consectatus est Genesis 3. Unde summa fuit Dei misericordia, eaque pura, quòd homines potiùs, quàm Angelos redimendos susceperit Deus: quia tamen nihil absque ratione ejus divina sapientia molitur, hinc quærimus quænam sint illæ rationes, quæ veluti tot incentiva divini erga homines amoris extiterunt, ut eos potiùs, quàm Angelos, ab æterna miseria relevaret.

Notandum 3. Deum potuisse hominem fieri variis modis; nimirum vel creando sibi corpus, & animam, & utrumque assumendo independenter ab ullo creaturæ commercio, nec ducendo ex Matre originem, ac Nativitatem: vel si Matrem habere voluisset in terris, sicut & Patrem in cælis, potuit illam formare extra Adami lineam, & propagationem; ita quòd per solam ejus extraordinariam potentiam formata, nec ab hominibus genita, non esset censenda ex Adami posteris, nec ullatenus ad illius prosapiam spectaret. An autem alteruter ex his modis convenientior fuerit, quàm is, quo de facto Verbum Divinum carnem assumpsit, determinandum est in præsenti quæstione duabus conclusionibus absolvenda: quarum *Prima* aperiet convenientius fuisse Deo, quòd naturam humanam assumeret, & repararet, quàm Angelicam. *Secunda*, quòd magis expediebat naturam assumere ab Adamo propagatam, quàm aliunde formatam.

CONCLUSIO PRIMA.

COnvenientius fuit assumere, & reparare humanam naturam, quàm Angelicam. Quod equidem satis, superque probat ipsa Dei operatio, quippe divina ejus sapientia, quæ omnia librat, & operatur in pondere, numero, & mensura, *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit*, inquit S. Paulus ad Hebræos 2. Ratio autem hujus majoris convenientiæ peti potest, tùm ex parte constitutionis ipsius naturæ humanæ, tùm ex parte majoris capacitatis illius ad reparationem. *Ex parte quidem illius constitutionis*, idque triplici de causa, quam assignat, & expendit seraphicus Doctor in 3. dist. 2. qu. 2. quarum prima petitur ex *ratione originis*, & propagationis unius hominis ab alio: cùm enim unus homo ab altero ducat originem, quod Angelo non convenit, ideò magis decebat, quòd persona Filii, quæ distinguitur à persona Patris secundùm originem, eam naturam acciperet, in qua proprietas filiationis resideret. Quod utique factum est in humanæ naturæ assumptione: nam idem ipse, qui ab æterno erat Patris Filius, ex tem-

pore factus est Filius Virginis Matris. *Secunda ratio* est, propter majorem hominis cum Deo similitudinem ratione ipsius animæ rationalis, quæ, ut diximus in primo notabili, Dei immensitatem velut æmulatur, cùm tota sit indivisim in toto suo corpore, sicut Deus totus est in singulis mundi partibus. Hic, inquit seraphicus Doctor, anima rationalis non tantùm repræsentat Deum, prout consideratur in se, sed in quantum unitur corpori, quod regit, & in quo inhabitat, sicut Deus cælum, & terram implet. *Tertia denique ratio* majoris congruitatis, petitur à multiplici hominis compositione; quia enim homo compositus est ex natura corporali, & spirituali, & quodammodo est omnis creatura: habet enim esse cum elementis, & rebus inanimatis, vivere cum plantis, sentire cùm animalibus, intelligere cum Angelis: hinc est, quòd cùm humana natura sumitur, & deificatur, quodammodo omnis natura in ea sublimatur, dum in parte sibi simili deitati hypostaticè unitur: unde assumptio humanæ naturæ longè meliùs confert ad universi perfectionem, quàm conferre potuisset Angelica, si fuisset assumpta.

Patet etiam major illa convenientia, *ex parte reparationis*, idque tribus de causis. *Primò*, quidem quia natura humana magis indigebat reparatione: *Secundò*, quia minùs ea indigna erat; *Tertiò*, quia reparatio magis erat profutura hominibus, quàm Angelis prævaricatoribus. Magis quidem *indigebat reparatione* humana natura, quàm Angelica, nam ait Alensis qu. 1. memb. 2. in primo homine erat tota natura humana; idcirco, ipso peccante, & deperdito, universa pariter ejus propago periit: secus est autem de Angelis perduellibus, quoniam nullus eorum totam naturam Angelicam comprehendebat, sed eorum peccata personalia fuerunt; nec propter perduelles Angelos cadentes tota periit Angelica natura; siquidem plurimi fideles, & Deo obsequentes perstiterunt; adeòque non erat ita opus eis remedio, ac reparatione: secus humanitati, quæ per unius hominis delictum universa corrupta fuerat, & deperdita; non decebat autem divinam misericordiam, & summam Dei bonitatem, ut naturam rationalem sibi maximè affinem, & similem, æterno interitui, ac perpetuæ damnationi consignaret. *Id enim indignum erat bonitate Dei, si, quæ ab ipso creata essent, in interitum abirent ob diaboli adversùs homines fraudem*, inquit S. Athanasius, libro de Incarnatione Verbi Dei.

Secundò, homo minùs indignus erat divina misericordia; siquidem non ita grave fuit humanum peccatum, ac Angelicum, sive attendas genus peccati, sive circumstantiam, sive occasionem. Attendendo quidem *genus peccati*, nam licèt homo, & Angelus peccaverint per superbiam; longè tamen utriusque dispar est reatus, siquidem, inquit Alensis, homo peccavit appetendo omnem scientiam Dei, Angelus verò illius omnipotentiam: Deus autem nullatenus vult communicare alicui creaturæ pro quolibet statu suam omnipotentiam, eo quòd ratione illius est omnium creaturarum principium, quam præcellentiam nulli vult esse communem: scientiam autem vult communicare creaturæ in statu gloriæ, nam seipsum, & omnia, quæ in ipso sunt, demonstrat beatis mentibus, quibus omnimodum scientiæ suæ lumen largitur. Quia ergo summa inordinatio est id appetere, ad quòd nulla creatura ordinatur: hinc est quod graviùs peccavit Angelus appetendo omnipotentiam, quàm homo æmulando scientiam, ad quam ordinabatur.

Gravius etiam fuit peccatum Angeli, quàm hominis *ratione circumstantiæ*, quippe homo peccavit ratione alicujus nescientiæ: existimabat enim comminationem divinam sibi factam magis intentari ad probationem, quàm ad supplicium: Angelus verò peccavit ex certa scientia; adeòque ex malitia; & sic peccatum illius erat in Spiritum sanctum, & consequenter irremissibile. *Denique* minus etiam fuit peccatum hominis, quàm Angeli ratione occasionis, homo namque non peccavit propria sua proclivie, & determinatione ad malum, sed instigante, & sollicitante uxore, quæ à serpente decepta, virum suum in deceptionem adduxit. Justum ergo fuit, ut qui per alium ceciderat, etiam per alium relevaretur, cùm per seipsum surgere non posset: secus autem erat de Angelo, qui non alterius astutia, sed propria sua malitia lapsus fuerat.

Denique minùs profutura erat redemptio Angelis perditis, quàm hominibus, quippe Angeli, ubi semel lapsi sunt, obfirmatam in malo voluntatem habent, nec ampliùs agendæ pœnitentiæ sunt capaces.

His adde, quòd Angelorum ruina potuit

tuit reparari per homines, eos videlicet promovendo ad perduellium Angelorum sedes, ut egregiè demonstrat S. Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo*, capite 16. & 17. hominum verò lapsus non poterat convenienter suppleri substituendo aliam naturam loco humanæ; quippè nulla inferior homine apparet creatura divinæ gloriæ capax.

Has omnes rationes luculenter, ac devotè perstringit S. Bernardus sermone primo de Adventu, his verbis. *Novit in affectum malitiæ, & nequitiæ transisse Angelos desertores, nec ex ignorantia aliqua, seu infirmitate peccasse, ideòque pariter necesse est pœnitere nolentes: Patris enim amor, & honor regis judicium diligit. Propter hoc enim, & ipse creavit homines ab initio, qui supplerent locum illum, & ruinas Hierusalem restaurarent. Sciebat enim nullam Angelis patere redeundi viam: nempe novit superbiam Moab, quòd superbus est valdè, & superbia ejus pœnitentiæ remedium non admittit, at per hoc, nec veniæ. At verò hominis vice nullam postea condidit creaturam; innuens ex hoc ipso redimendum adhuc hominem: quippè quem supplantavit aliena malitia, ideòque prodesse ei potest charitas aliena. Ita, Domine, obsecro, complaceat tibi, ut eruas me, quoniam ego infirmus sum: quoniam de terra mea furtim sublatus sum, & hic innocens in lacum missus sum: non penitùs quidem innocens, sed quantum ad eum, qui me seduxit, innocens aliquatenùs.*

Dices primò, ea natura magis apparet unibilis Deo, quæ majorem cum ipso habet affinitatem: sed Angelica natura majorem, & intimiorem habet affinitatem cum Deo, quàm humana: ergo &c. Major constat, unibilia namque debent habere quamdam proportionem ad invicem. Minor pariter, quia *quantò subtilior est natura*, inquit S. Isidorus in libris de Trinitate, *tantò pleniùs assistit ad similitudinem divinæ unitatis expressa*: natura autem Angelica subtilior est, quàm humana, utpotè expers omnis commercii, ac societatis cum corpore: igitur magis ad similitudinem divinæ naturæ, quàm humana accedit: & consequenter magis est cum ipsa unibilis.

Distinguo majorem. Quæ majorem habet affinitatem cum natura divina, sub ea ratione, qua est ipsi unibilis, concedo: secùs nego: natura autem humana majorem habet similitudinem, & proportionem cum natura divina sub ratione, qua ipsi unibilis est, quàm Angelica; quia ratio personæ, per quam Deus unibilis est homini, magis exprimitur per hominem, qui ab altero originem ducit, quàm per Angelum, qui ita non procedit ab alio Angelo; igitur licèt Angelus ratione suæ simplicitatis magis exprimat divinam essentiam sub ratione essentiæ, quia totus spiritualis est; tamen non ita perfectè exprimit personas divinas, & modum processionis, quo una originem ducit ab altera, sicut homines; & subindè non habet majorem, imò minorem affinitatem cum divina natura sub ea ratione, qua Deus unibilis est cum creatura.

Dices secundò. Illa natura dicenda est magis cum Deo unibilis, quæ propter suam excellentiam dignior est, & aptior, quæ sublimetur, & exaltetur; sed Angelica natura, cùm humana sit longè præstantior, etiam dignior, & aptior est, quæ per incarnationem sublimetur; igitur convenientius fuit ipsam assumi, quàm humanam.

Respondet Seraphicus Doctor dist. 2. qu. 2. ad 2. quòd etsi Angelus altior sit natura, quàm homo; per gratiam tamen unionis magis decuit hominem, quàm Angelum exaltari, & ad confutandam superbiam Luciferi, qui Deo voluit æquari, & ad commendandam gratiam Dei, ut appareat, quòd sublimatio in gloria non sit ex natura, sed potiùs ex gratia divina: quapropter adorandus Salvator sibi asseclas magis elegit pauperes, & ignobiles, quàm divites, & potentes, ut frangeret hominum superbiam, & ne gloriaretur omnis creatura in conspectu ejus.

Dices tertiò. Major apparet misericordia, ubi grandior est miseria; sed longè grandior est miseria Angelorum perditorum, cùm gravius fuerit eorum peccatum, quàm hominum; ergo magis decebat misericordiam divinam eos redimere, quàm homines.

Nego minorem: longè namque major erat hominum perditorum miseria, quàm Angelorum, utpotè cùm non omnes lapsi fuerint Angeli, sicut homines, nec tota perierit Angelica natura sicut humana, idcirco convenientius fuit homines reparari, quàm Angelos. *His adde*, quòd Angeli perduelles minùs erant digni misericordia propter suam superbiam, & obfirmatam malitiam: cùm enim obstinati sint universaliter in malitia, inquit seraphicus Doctor *ad 4.* non inflammarentur ad humilitatem, nec per exhi-

exhibitionem tanti beneficii, & exempli ad charitatem accenderentur; videmus enim illud hodie in multis peccatoribus, quibus propter suam assuetam perversitatem parum prodest Christi Domini Passio.

Dices quartò, ab eo congruè incipi debuit redemptio, à quo prævaricatio sumpsit exordium: sed hæc originem habet ab Angelo, qui fuit totius prævaricationis auctor: igitur reparatio similiter debuit ab illo inchoari.

„ *Respondet* seraphicus Doctor, quòd prę-
„ varicatio generis humani sumpsit exor-
„ dium à dęmone, & ab homine, sed cum
„ hoc discrimine, quòd ab homine proces-
„ sit tamquam à principali auctore, à dęmo-
„ ne verò sicut suggestore, & instigatore:
„ cùm autem Christus sit auctor nostræ re-
„ demptionis, convenientius fuit, ut ipsam
„ auspicaretur ab auctore prævaricationis,
„ quatenùs perditioni restitutio directè qua-
„ dret: & quemadmodum, in primo Adam
„ facta est nostræ prævaricationis consum-
„ matio, sic per secundum Adam, fieret
„ nostræ redemptionis perfectio.

Dices denique: tam mortale fuit peccatum hominis, quàm Angeli: sed peccatum mortale est irremediabile: idcirco enim mortale dicitur, quia mortem æternam inducit, ac perpetuæ damnationi reum devovet; igitur tam homo, quàm Angelus, indignus, & incapax erat redemptionis; & subindè non fuit convenientius ipsum, quàm Angelum reparari.

Respondet Alensis qu. 1. memb. 2. *ad pri-*
„ *mam rationem*, quòd irremediabile dici-
„ tur tripliciter, sicut & invisibile: scili-
„ cet, negativè, privativè, contrariè. *Ir-*
„ *remediabile negativè est*, quòd nullo mo-
„ do potest remitti: *irremediabile privativè*
„ *est*, quod non habet aliquid dignum,
„ per quod debeat remitti: *irremediabile*
„ *contrariè est*, quod habet contrariam di-
„ spositionem ad remittendum, sine qua
„ nullo modo potest remitti. *Primo mo-*
„ *do*, dicitur irremediabile peccatum An-
„ geli, & peccatum damnatorum: *Secun-*
„ *do modo*, dicuntur irremissibilia peccata
„ in Spiritum sanctum, scilicet, despera-
„ tio, præsumptio, &c. quia sunt sub di-
„ spositionibus contrariis ad remissionem:
„ *Tertio modo*, dicitur omne peccatum mor-
„ tale irremissibile, quia nullum morta-
„ le habet aliquid, per quod sit dignum
„ remissione. Hac ultima ratione pecca-
tum hominis erat irremissibile, non ve- „
rò duabus primis, & subindè non est „
eadem ratio de reparatione hominis, ac „
Angeli. „

CONCLUSIO SECUNDA.

Convenientius fuit, ut assumeretur natura humana ex Adami propagine, quàm aliunde formata.* Hæc conclusio sequitur ex præcedentibus, eamque probat S. Anselmus libro secundo, *Cur Deus homo*, capite octavo, triplici ratione.

Primò, Justum est, ut ille, qui satisfacit, sit vel idem, qui peccavit, vel aliquis ex ejus origine; aliàs qui offendit, satisfactionem non impenderet: sed justum fuit, ut pro culpa hominis satisfieret Deo: ergo pariter justum est, ut homo ille satisfaciens, vel sit Adamus, qui offendit, vel aliquis ex ejus propagine.

Secundò, si Adam non peccasset, totum humanum genus per se stetisset in innocentia, absque ope, & sustentatione alterius creaturæ: ergo si surgere debeat, convenientius est, ut resurgat per opem, & auxilium alicujus, qui sit ejusdem generis: sed si homo assumptus aliunde, quàm ex Adami propagine formaretur, non esset ejusdem status cum genere humano: igitur humanum genus non surgeret per opem alicujus sui generis.

Denique, quando Deus primitùs humanam naturam formavit, solum Adamum produxit, & ex eo eduxit fęminam; quo significaret se velle, ut omnes homines ab eo tamquam à suo principio propagarentur: quapropter Adamus omnium hominum caput, & princeps extitit ante peccatum: igitur si reparari debeat illa dignitas per Verbi Incarnationem, oportuit quòd repararetur, vel per ipsum Adamum assumptum, vel per alium hominem ex ejus propagine formatum: sed non potuit Adamus assumi, quia proprietates hominis assumpti tribuuntur personæ divinæ assumenti: ac proinde sicut est verum dicere de Adamo, quòd peccavit, etiam verum esset dicere de persona divina, quòd peccasset: hoc autem absolutè repugnat divinæ sanctitati: igitur etiam repugnat, ut Adamus ipse assumatur à Verbo: oportet ergo, ut alius homo assumatur, qui licèt sit ex Adami propagine, tamen nullum habuerit peccatum.

Di-

Dices: Congruum fuit, ut ille homo, qui pro omnium reatu satisfacere debebat, maximè alienus esset ab omni peccato: sed talis non foret, si esset ex Adami propagine: igitur convenientius fuit, ut homo ille satisfaciens, aliunde quàm ex Adami prosapia formaretur. Probatur minor: Qui nullam habet similitudinem carnis peccati, nec ullum cum peccatoribus commercium, magis est alienus à peccato, quàm qui illis characteribus afficitur: at talis esset homo aliunde, quàm ex Adami sanguine formatus; non esset autem talis, qui ab eo propagaretur: igitur magis expediebat hominem creari de novo, ut assumeretur, quàm ab Adamo propagari.

Distinguo minorem, & ejus probationem. Si illa similitudo carnis peccati sit ratione culpæ, concedo: sidumtaxat ratione pœnæ debitæ, nego: in homine autem à Verbo assumpto, hoc est in Christo, non est similitudo carnis peccati ratione culpæ; sed dumtaxat ratione pœnæ, quia Verbum divinum assumpsit corpus mortale, quo debitam nostris peccatis pœnam per acerbissimam suam passionem, & totius laboriosæ vitæ crebras angustias lueret, & solveret.

Dices secundò: Convenientius fuit, ut qui debitum contraxit, ille solveret: sed Adamus ipse contraxit debitum peccati: ergo congruum fuit, ut illud ipse solveret, & subinde, ut ejus individuum à Verbo divino assumeretur.

Distinguo majorem. Si possit per se solum solvere debitum illud, aut illius beneficio, & ope, cum quo non habeat absolutam incompossibilitatem, concedo: secùs, nego. Adamus autem, nec poterat per se solvere debitum, neque ope alicujus personæ divinæ, cum qua uniretur: quia ipse erat limitatæ entitatis, & operationis, ac proinde non poterat exactè satisfacere pro debito, quod summam indignitatem habebat ratione Divinitatis offensæ. Nec etiam sociari poterat cum Deo in unitate personæ, quia cùm ipse fuerit peccator, sequeretur etiam, quòd divina Persona dici posset peccatrix, quod omnino absurdum est: igitur id fieri nec potuit, nec debuit.

Petes, an convenientius fuerit Christum nasci ex Virgine, quàm ex viro, & fœmina. *Affirmo*: tùm quia decens erat, ut qui Patrem Virginem habet in cœlis, etiam Virginem Matrem in terris haberet: tùm quia, inquit S. Anselmus supra, *Quatuor modis potest Deus facere hominem, videlicet, aut de viro, & de fœmina, sicut assiduus usus monstrat; aut nec de viro, nec de fœmina, sicut creavit Adam: aut de viro sine fœmina, sicut fecit Evam, aut de fœmina sine viro*, quod ante Incarnationem non fecerat. *Ut igitur hunc quoque modum probaret suæ subjacere potestati, & ad hoc ipsum opus dilatum esse, nihil convenientius, quàm, ut de fœmina sine viro, assumat illum hominem, quem quærimus*. Tum denique quia hoc magis commendabat, & illustrabat Verbi Incarnati puritatem, & integritatem.

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm Convenientiùs fuerit Filium, quàm Patrem, aut Spiritum sanctum incarnari.

Notandum 1. Certum esse quamlibet è divinis personis posse humanam naturam assumere, sive ex Adamo propagatam, sive aliunde formatam; siquidem quod alia persona, quàm Filius assumeret naturam humanam ex Virgine, inde non sequeretur, secundùm rei veritatem, inter divinas personas æqualitatis diminutio, nec personarum confusio: nulla enim est confusio, quòd una persona diversas habeat appellationes invicem oppositas; quòdque, qui Pater est, sit etiam Filius; siquidem nunc credimus, quòd unus, & idem sit temporalis, & æternus, immortalis, & mortuus, immensus, & circumscriptus. Nulla etiam est inæqualitatis diminutio, quippè Verbum divinum, ubi carnem assumpsit, licèt sit minor Patre secundùm humanitatem, tamen est æqualis Patri secundùm divinitatem, etenim humana suscipiens divina non amisit. Unde non movetur præsens quæstio de possibilitate, sed dumtaxat de convenientia; an videlicet congruentius fuerit Filium, quàm Patrem, aut Spiritum sanctum Incarnari.

Notandum 2. Quòd etsi Incarnatio, quatenus est effectus ad extra, sit opus totius Trinitatis: attamen certum est uni dumtaxat personæ divinæ peculiariter attribui. Quia, inquit S. Bonav. in 3. *dist*. 1. *q*. 2. creatura dupliciter comparari potest ad Creatorem; sicut & Creator ad creaturam: Creatura namque comparari potest ad Creatorem, *vel* secundùm susceptionem alicujus perfectionis, *vel* secundùm relationem habitudinis dependentiæ. *Prima comparatio* ne-

cessariò respicit tres personas indistinctè, & indivisè; quippè in eis est unica, & indivisa essentialis perfectio: *Secunda* verò comparatio potest esse respectu alicujus personæ determinatæ, & distinctæ absque eo, quòd respiciat alteram, quia personæ divinæ invicem relationibus, & realiter distinguuntur. Similiter Deus potest dupliciter comparari ad creaturam: videlicet in ratione principii causantis, & in ratione suppositi sustentificantis. Secundùm primam comparationem invicem conveniunt; & communicant tres personæ, quia in ipsis est unica natura, & unica virtus creaturarum productiva: secundùm verò comparationem alteram creatura potest habere respectum distinctum ad unicam dumtaxat personam divinam; quia licèt una persona conveniat cum altera in natura, & virtute, distinguitur tamen ab illa in supposito, & personali proprietate. Quoniam ergo in unione naturarum, sive incarnatione, persona divina fit suppositum, sive hypostasis naturæ humanæ; ita quòd unio, sive incarnatio, non dicat tantùm habitudinem Dei ad creaturam per modum causæ, sed etiam per modum suppositi; hinc est quòd ex comparatione Dei ad creaturas, una persona uniri potest humanæ naturæ absque eo, quòd alia similiter uniatur. Ex parte creaturæ idem constat; quippè cùm creatura dicat comparationem ad Deum, non solùm quantum ad susceptionem complementi, sed etiam quantum ad habitudinem relationis; inde fit, quòd Incarnatio possit convenire uni personæ, absque eo quòd conveniat alteri.

Notandum 3. Quòd etsi divinæ personæ invicem in unitate essentiæ, ita indivisim conveniant, ut sint unus Deus; attamen aliqua eis peculiariter conveniunt, vel secundùm propria, vel secundùm appropriata. *Secundùm propria*, paternitas tribuitur primæ personæ, filiatio secundæ, & spiratio passiva tertiæ. *Secundùm appropriata* verò, potentia tribuitur Patri, sapientia Filio, bonitas, & amor Spiritui sancto. Qua ratione triplex operatio divinis istis personis etiam peculiariter attribuitur, nempè creatio Patri, recreatio Filio, glorificatio, & justificatio Spiritui sancto; quia creatio est opus potentiæ; recreatio, seu restitutio, opus sapientiæ; & justificatio, ac glorificatio opus Bonitatis divinæ. Constat autem tres divinas illas præcellentias mirum in modum effulsisse in Incarnatione Verbi. Potentiam quidem, nam, inquit S. Damascenus libr. 3. cap. 1. *Deus enì perfectum perfectius homo fit, & perficitur, quod est omnium novorum novissimum: quod solum novum sub sole: per quod infinita Dei virtus ostenditur: quid enim majus, quàm Deum fieri hominem?* Bonitas similiter mirum in modum elucet in eo, quòd Deus non despexerit hominem propria culpa miserum, & damnatum, sed commota sint ejus divinæ Misericordiæ viscera super ejus languoribus, ut ab eis ipsum solveret: Sapientia denique propter multiplicem illam rationem in 1. quæst. hujus Sectionis assignatam. Quæritur autem an convenientius fuerit, Incarnationem censeri opus infinitæ sapientiæ, quàm bonitatis, aut potentiæ: seu quod idem est, an magis expedierit Incarnationem à Filio potiùs, quàm à Patre, aut Spiritu sancto fieri.

CONCLUSIO UNICA.

R*Everà convenientius fuit Filium incarnari, quàm Patrem, aut Spiritum sanctum.*

Probat hanc conclusionem Seraphicus Doctor suprà laudatus qu. 3. hac ferè ratione. Incarnatio spectari potest vel secundùm se, vel quatenùs ordinatur ad humani generis redemptionem: sed secundùm hanc utramque considerationem magis congruum fuit personam Filii incarnari, quàm alias.

Primò quidem si spectetur Incarnatio *secundùm se*, & per respectum ad personam, quæ incarnatur, illud apertè constat; quia secunda persona considerari potest vel quatenus est Filius, vel quatenus est Imago, vel quatenus est Verbum: hac autem triplici ratione magis expediebat ipsam incarnari.

Primò quidem, quatenus est *Imago*; quippè reformanda erat Dei effigies per peccatum in homine detrita: igitur apponenda erat illa naturalis Dei effigies, & imago ad cujus similitudinem homo formatus reformari, & prima divinæ perfectionis lineamenta æmulari, & referre posset.

Secundò, quatenus est *Verbum*, quia ut Verbum est Patris, procedit à Patre, ut Pater se manifestet per ipsum; & ideo sicut ad cogitationis manifestationem, nostrum verbum intellectuale copulatur voci sensibili:

sic

sic ad divinitatis revelationem congruum fuit, ut Verbum Patris carnem assumeret: quare S.Paulus ad Hebræos 1. ait, *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio*.

Postremò quia *Filius* est, congruebat eum carnem assumere, ut esset de genere hominum, & ita Filius hominis: nam, inquit S.Anselmus, in lib.2. *Cur Deus homo*, cap.9. *Si qualibet alia persona incarnaretur, essent duo Filii in S. Trinitate, scilicet Filius Dei, qui & ante Incarnationem Filius est: & ille qui per Incarnationem esset Filius Virginis, & sic esset in personis, quæ semper æquales esse debent, inæqualitas secundùm dignitatem nativitatum: digniorem namque nativitatem habebit natus ex Deo, quàm natus ex Virgine*.

Quam utique rationem etiam profert S. Augustinus lib. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. secundò, dicens; Non Pater carnem assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed Filius tantùm, ut qui erat in divinitate Dei Filius, fieret in homine hominis Filius, ne Filii nomen ad alterum transiret, qui non esset æterna Filiatione Filius. Dei ergo Filius hominis factus est Filius, natus secundùm divinitatem naturæ ex Deo Dei Filius, & secundùm veritatem naturæ, ex homine hominis Filius, ut veritas geniti non adoptione, non appellatione, sed in utraque nativitate Filii nomen nascendo haberet, ut esset verus Deus, & verus homo, unus Filius.

Secunda ratio eandem veritatem insinuans, petitur ex ipsa comparatione Incarnationis *ad Redemptionem humani generis*. Ex hac enim parte magis congruum fuit Filium incarnari, quàm Patrem, aut Spiritum S. sive consideremus hominis lapsum, sive reparandi modum, sive reparationis fructum. *Primò*; inquam, si consideremus *hominis lapsum* id apparet; quippè lapsus est homo appetendo Dei similitudinem, & æqualitatem; quæ maximè Filio tribuitur in divinis: hinc ipse fuit velut occasio lapsus hominis; & ideo homo inde sumere debuit reparationem, unde habuerat lapsus occasionem. Quam utique rationem non minùs eleganter, quàm piè expendit S. Bernardus, *Serm. 1. de adventu*, his Verbis, quibus Filium introducit ita loquentem. Ecce occasione mei Pater creaturas suas amittit. Altitudinem meam primus Angelus affectavit, & populum, qui sibi crederet, habuit; sed continuò Patris zelus vindicavit in illum, percutiens illum pariter cum omnibus suis plaga incurabili, castigatione crudeli. Scientiam quoque, quæ nihilominùs mea est, surripere voluit homo: & nec illi quidem misertus est neque pepercit oculus ejus: Duas tantùm fecerat nobiles creaturas rationis participes, capaces beatitudinis; Angelum videlicet, atque hominem: sed ecce propter me Angelos perdidit multos, homines universos, ergo ut sciant, quia & ego diligo Patrem, per me recipiat, quos quodammodo amisisse videtur; si propter me hæc tempestas orta est, tollite me, & mittite in mare; omnes invident mihi, ecce venio, & talem eis exhibeo memetipsum, ut quisquis gestierit imitari, fiat ei æmulatio in bonum.

His adde, quòd cùm specialiter in filium homines peccaverint, ejus erat peccatum condonare, & remittere, cui facta fuerat offensa. Quam utique rationem profert S. Anselmus loco mox laudato. *Quasi specialiùs*, inquit, *adversùs personam Filii peccaverant, qui vera Patris similitudo creditur: illi itaque cui specialiùs fit injuria, convenientiùs attribuitur culpæ vindicta, aut indulgentia*. Secundò, si consideremus *modum reparationis*, ille magis competebat Filio, quàm cæteris personis: reparati enim sumus per Mediatoris obedientiam, & supplicationem: ratio autem Mediatoris magis Filio, quàm cæteris personis conveniebat; decebat namque ut qui medius est inter divinas personas, etiam medium se sisteret inter Deum, & hominem, ut Dei, & hominum mediator existeret. Similiter magis conveniebat Filio supplicare Patri, & obedire: *Nam*, inquit S. Anselmus ibidem, *convenientius sonat Filium supplicare Patri, quàm aliam personam*.

Postremò, si consideremus reparationis *fructum*, vel *effectum*, congruentius erat Filium incarnari: quia Incarnatio ad hoc ordinatur, ut simus filii Dei: congruum autem fuit, ut dignitatem filii consequeremur per eum, qui est Filius naturalis. Hinc S. Augustinus lib. 3. de Trinitate cap. 9. *Ut homo ex Deo nasceretur, primò ex ipso natus est Deus: oportuit enim, ut per eum efficeremur filii adoptivi, qui Filius est naturalis*.

Dices primò. Illius est hominem recreare, & reparare, cujus est creare, & formare: sed

sed creatio maximè attribuitur, & convenit potentiæ Patris: igitur etiam ipsi tribuenda est hominis restitutio, & reparatio per Incarnationem.

Respondeo, Incarnationem spectari posse vel effectivè, vel formaliter: Primo modo æquè convenit tribus adorandis personis; non item secundo modo. Unde *Distinguo majorem*, Ei convenit reparare, cui convenit formare, effectivè, concedo: formaliter, nego. Effectivè, inquam, Incarnatio maximè tribuitur Patri, qui sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; nec proprio Filio pepercit, sed pro omnibus tradidit illum: formaliter autem unicè tribuitur Filio, quippè sola ipsius personalitas terminat dependentiam naturæ humanæ, & eam formaliter afficiens efficit subsistentem, & personatam.

Dices secundò, Illius est in Filios adoptare, cujus est generare: sed solius Patris est generare: ergo solius est Patris homines per Incarnationem in Filios adoptare.

Distinguo majorem. Authoritativè, & principaliter, concedo: subauthoritativè, & secundùm missionem, nego. Competit itaque Patri authoritas adoptandi principaliter, quia, inquit Apostolus ad Gal. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem Filiorum reciperemus*.

Dices tertiò, Magis decet Patrem habere aliquid, quod non habeat Filius, quàm Filium habere, quod non habeat Pater, quia quod habet Filius, habet à Patre: sed per Incarnationem una persona habet aliquid, quod non habet altera: ergo magis expedit Patrem, quàm Filium incarnari.

Distinguo majorem, Magis decet Patrem habere aliquid, quod non habeat Filius, secundùm originem æternam, concedo: secundùm unionem hypostaticam, nego. Habere debet equidem Pater secundùm originem æternam aliquid, quod non habet Filius, quia Pater habet vim generativam Filii, Filius autem vicissim non habet vim generativam Patris. Secus est autem de unione hypostatica, cùm enim per eam una persona subjiciatur alteri, convenientius est, ut id habeat Filius, quo possit Patri subjici, quàm quo Pater Filio inferior censeatur; & subinde magis expedit Filium habere naturam humanam, qua minor est Patre; quàm quòd Pater ratione illius Filio subjiceretur.

Dices quartò, Ei maximè congruit Incarnatio, cui competit summam gratiam homini conferre, illa enim est omnium gratiarum summa: sed summæ gratiæ largitio maximè competit Spiritui sancto: igitur ipsi congruentiùs etiam tribuenda est Incarnatio.

Distinguo majorem, Cui summæ gratię largitio tribuitur, vel effectivè, vel formaliter, concedo; effectivè duntaxat, nego: Incarnatio quidem effectivè appropriatur Spiritui sancto, quia summum Dei in homines amoris, & bonitatis opus, qualis est Incarnatio, maximè appropriatur ei personæ, quæ Dei amor, & bonitas appellatur: formaliter autem soli Verbo convenit, utpote cùm solum Verbum sua personalitate naturam humanam fecerit subsistentem.

QUÆSTIO QUARTA.

An convenienti tempore facta fuerit Incarnatio.

NOtandum primò, præsentem difficultatem moveri maximè de triplici temporis circumstantia, quo fieri debuit Incarnatio, nempe initio, medio, & fine durationis mundi: cùm enim Adamus in mundi exordio lapsus fuerit, videtur fuisse convenientius, ut subveniretur ejus miseriæ paulò post quàm à statu suæ fęlicitatis excidit: salubrior enim, & opportunior apparet medicina, quæ non post diuturnam ægritudinem, sed ejus initio paratur, ac propinatur. Cùm autem divina Sapientia omnes suos actus, & motus justa, & æqua lance libret, omniaque suaviter disponat, investigandæ sunt rationes, cur tamdiu tamque serò salubrem, ac salutarem illam medicinam humano generi conferendam distulerit.

Notandum secundò, tempus quo peracta est Incarnatio, variis nominibus in Scriptura sacra designari. Primò enim dicitur *novissimus dies*. Sic Isaiæ 2. *Erit in novissimis diebus præparatus mons Domini*. Secundò *plenitudo temporis*. Sic ad Galatas 4. *Ubi venit plenitudo temporis misit Deus Filium*: Tertiò *vocatur medium annorum*, Sic Abacuc 3. *Opus tuum in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies*. Dicitur autem *medium annorum*, non quasi eo nomine significetur medium durationis mundi, alioqui cognoscere possemus, quo tempore futurus sit dies judicii: quod directè militat in illud

Chri-

Christi oraculum: *De die autem illa nemo scit*, *&c.* sed ut declaretur tempus à Deo præstitutum; est enim familiare in Scriptura id appellare in medio rei alicujus, quod est intra ipsam. Sic Psalm.100. *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam.* Jeremiæ 51. *Fugite de medio Babylonis*. Appellatur autem *plenitudo temporis*, ut significetur tempus, vel quo Deus implere voluit, quod promisetat, & definierat; vel quo implendæ erant figuræ, vel maximè quo plenitudo gratiæ conferenda erat, & manifestanda. Dicitur denique *novissimus dies*; quippe peractum est hoc ineffabile mysterium in ultima mundi ætate, per quam lex gratiæ duratura est, nec ulteriorem sibi succedentem est habitura: quod ut pleniùs, pleniùsque declaretur,

Notandum tertiò, universam mundi durationem per sex ætates solito distribui; juxta notabiles variationes, & celeberrimos eventus, qui in orbe, maximè verò apud populum Judaicum, contigerunt. *Prima* computatur ab Adamo usque ad Noe, seu diluvium; *Secunda* à Noe usque ad Abraham; *Tertia* ab Abrahamo usque ad Davidem; *Quarta* à Davide usque ad captivitatem Babylonicam; *Quinta* à captivitate usque ad Christum; *Sexta* denique à Christo Domino usque ad finem mundi. Qua ratione Christus Dominus dicitur venisse novissimis diebus, quia venit in ultima ætate, atque ad mundi vesperam. *Prima ætas* duravit mille sexcentis quinquaginta sex annis, ut clarè colligitur ex Genesis 5. & 7. juxta Hæbraicam vetustam, & novam editionem. *Secunda* videtur durasse 322. annis, quia licèt ex Genesi 11. 292. tantùm anni colligantur; tamen cùm ibi prætermissus fuerit generatio Cainam, quam Septuaginta Interpretres addiderunt, & S. Luc. *Cap.* 5. ideo illi numero ad minùs addendi sunt triginta anni quibus Cainam vixerit antequam generaret filios. *Tertia* videtur durasse 941. nam ab ortu Abrahę usque ad promissionem illi factam, fluxerunt 75. anni, Genesis 12. ab illa autem promissione usque ad finem captivitatis populi in Ægypto, seu usque ad legem datam, quod contigit post tres menses ab illo exitu, fluxerunt 430. à lege autem data usque ad initium regni David fuerunt 436. ut evidenter sumitur ex lib. 3. Regum cap. 6. qui 436. additi supra quinque, & quingentos, efficiunt dictum numerum 941. quibus hęc tertia ætas durasse videtur. *Quarta* autem ætas, qua Judæorum regnum duravit, ab initio regni David usque ad captivitatem Babylonicam, completa fuit annis 470. ut colligere est ex lib. 3. Reg. cap. 2. 11. 22. & lib. 4. à cap. 8. *Quinta ætas* omnium difficillima, quantum ad sui durationem; Historici enim, & Chronologistæ sacri varias hac de re scinduntur in sententias. Nam *Genebrardus* lib. 2. Chronologiæ tribuit huic ætati annos 501. *Beda* verò in lib. de sex ætatibus, numerat 560. *Driedo* lib. 3. de dogmatibus cap. 5. computat 596. *Eusebius* in Chronico vult esse 585. Nonnulli verò cum Suare in 3. part. qu. 1. disp. 6. sect. 1. sexcentos annos huic ætati assignant; ex quibus colligit Incarnationem factam esse circa quater millesimum annum à creatione mundi: quæ sententia an verior sit, non est hujus loci resolvere, sed dumtaxat aperire rationes, quæ suadere possunt illam convenienti tempore fuisse peractam.

CONCLUSIO UNICA.

C*Onvenientius fuit, ut Christi Domini Incarnatio non fieret ab initio mundi; nec differretur ad ejus finem: sed quasi circa sæculorum finem perageretur.* Hæc conclusio tribus partibus constat: quarum *primam* sic probat S. Bonaventura in 3. *dist.* 1. *qu.* 4. idque quadruplici ratione. *Prima* quidem petenda ex parte divinę justitię. In hoc enim, inquit, manifestatur divinæ ultionis severitas, quæ tot clamores, totque hominum luctus, quibus Salvatorem deprecabantur tanto tempore sustinuerit, nec citiùs exaudierit: & ut Adamo ipsi in lymbis exulanti, & omnibus ejus posteris, appareret, quanta fuisset ipsius offensæ gravitas, quàmque acerba ultione Deus in ipsum animadvertat. *Secunda* petitur à curatione morbi; oportuit enim hominem priùs nosse suam impotentiam ad necessarium sibi remedium præstandum, quàm illud divinitùs acciperet, ut sic de sua infirmitate convictus confugeret ad divinam gratiam, & sic confugiens curaretur. *Tertiam* repetit ex ordine universi: quia enim, inquit, hoc erat plenum, & maximum beneficium, differri debuit usque ad plenitudinem dierum. Quarta ratio fuit propter commendandum Incarnationis beneficium; quod cùm pretiosissimum sit inter Dei beneficia, priùs debuit esse desideratum, & expectatum, quam exhibitum. Conveniens igitur fuit ad commendationem tam excel-

cellentis mysterii, ut plurima sæcula præcederent ejus executionem: ut nempè tot sæculorum decursu Christus Salvator postularetur à Patriarchis, prædiceretur à Prophetis, à legis Mosaicæ umbris præfigurararetur, & esset desideratus cunctis Gentibus; nam, ut ait S. Aug. tract.31. in Joannem; *Quantò major judex veniebat, tantò præconum series longior præcedere debebat.*

Addit S. Thomas *qu.*1. *art.*5. non fuisse conveniens Verbum incarnari statim post commissum peccatum. *Primò* propter *conditionem peccati*, quod originem ducebat ex superbia; humiliandus enim fuit homo priùsquam liberaretur, unde reliquit eum Dominus priùs in libertate arbitrii sub lege naturali, & scripta ut sic suæ naturæ infirmitatem agnosceret; qua cognita clamaret ad medicum, & gratiæ quæreret auxilium. *Secundò*, id decuit propter ordinem *promotionis in bonum*, homo namque à statu animalis ad statum spiritualis promoveri debuit, juxta illud Corinth.15. *Non priùs quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale*. Primus homo de terra terrenus; secundus homo de cœlo cœlestis. *Tertiò*, propter *dignitatem Verbi incarnandi*. Nam, inquit Tertull. lib. 3. contra Marcionem cap.2. *Tantum opus quod humanæ saluti parabatur, in quantum credi habebat, ut prodesset, in tantum paraturam desiderabat, ut credi posset, substratum fundamentis dispositionis, & prædicationis, quo ordine fides informata, meritò & homini indiceretur à Deo, & Deo exhiberetur ab homine.*

Secunda pars etiam constat; *Tùm quia* cùm Christus venerit ad promerendam nobis gratiam, & gloriam, & gloria debeat conferri maximè in fine mundi, conveniens videtur, ut priùs veniat gratiam largiens, quàm gloriam: *Tum quia* si Verbum suum in mundum adventum distulisset usque ad finem mundi, cùm in dies hominum peccata invalescerent, Dei notitia, & reverentia, ac morum honestas prorsus expunctæ fuissent in terris: unde quemadmodum delegavit Abrahamum, ut restitueret Dei cognitionem inter homines, apud quos jam cœperat extingui: sicut postmodùm delegavit Moysem, ut cultum, sibique debitam reverentiam, quæ ferè expuncta fuerat, per Legem scriptam restitueret: sic etiam congruum fuit, ut cùm vidit Judæos, ac gentes omnem Dei timorem, ac legem excussisse, delegaret Filium in terras, ut hominum mores reformaret: *Tùm* denique, ut per uberiorem gratiæ largitionem plurimi salvarentur.

Ex his itaque colligitur *tertia pars*, nempè quòd convenienti tempore facta fuerit Incarnatio circa plenitudinem, & medietatem temporum; ut sicut Sol in medio planetarum positus superiores, & inferiores illuminat; sic Christus verus ille sol justitiæ in medio annorum veniens, ac mundo se manifestans, anteriora sæcula per fidem, & spem sui futuri adventus illuminaret, ac illustraret, & sequentia per Evangelicam doctrinam, & Sacramenta sanctificaret, & consecraret.

Dices 1. Ægro periculosè, & extremè laboranti quamprimùm subveniendum est, & præparanda efficaciora remedia: sed statim ac homo in mortale peccatum lapsus est, morbo periculosissimo laboravit: ergo conveniens fuit, ut ei succurreret Deus per Incarnationem, quæ est remedium, & medium efficacissimum ad tollendam peccati ægritudinem.

Distinguo majorem: Si ita expediat curandæ ægritudini, concedo: secus, nego: non expediebat autem sanandæ hominis infirmitati, ut ei statim ac in peccatum lapsus est, per Incarnationem mederetur; ne remedium illud, vel ex superbia contemneret, vel sibi debitum existimaret: debuit ergo priùs suam infirmitatem, inopiam, ac imbecillitatem agnoscere, & sic efficaciùs medici charitatem implorare.

Dices 2. Ex 1. ad Timoth.5. Christus venit in mundum peccatores salvos facere; sed plures salvati fuissent, si statim ab initio mundi, ejus doctrina, gratia, & exemplis fuissent illustrati: ergo, &c.

Respondet seraphicus Doctor, quòd divina sapientia, ac providentiæ præcipuus ordo postulat, ut commune bonum privato præponatur, & totius universi perfectio perfectioni alicujus personæ singularis; & ideò placuit universitatis Conditori servare Incarnationis beneficium ad ultimam ætatem, ut ostenderet in aliis benignitatem misericordiæ, in aliis servaret justitiæ severitatem, in omnes tamen gratiam suam uberiùs derivaret, ubi enim abundavit delictum, superabundavit & gratia.

Adde quòd singulis mundi ætatibus sufficientia media hominibus prabuerit, quibus, si vellent, salutem suam possent promereri.

Di-

Dices 3. Idque contra secundam partem: Frustrà fiunt per plura, quæ per pauciora possunt impleri: sed per ultimum Christi Domini adventum potuissent homines salvari: igitur prior adventus ad hominum salutem superfluit.

Distinguo majorem: Si ita opportunè fiant, concedo: secùs, nego. Ad minorem dico, quòd etsi fortè potuissent homines salvari per unicum Christi adventum, si Deus ita ordinasset, ut nempè quicumque in ipsum collocassent Fidem, Spem, & Dilectionem, illicò fuissent prædestinati, sicut prædestinati fuerunt sancti Angeli propter impensam homini Deo observantiam unico temporis momento, ut vult S. Bernardus; tamen convenientius fuit, ut homines, qui temporanei sunt, ac in suis operationibus succedanei, varios Christi haberent adventus, quatenus per illos sese diligentiùs, & præstantiùs ad posteriorem promoverent. Hinc idem S.Bernardus Sermone 3. de Adventu, ait, *Triplicem Christi adventum novimus; ad homines, in homines, contra homines: ad homines quidem indifferenter, non ita in homines, aut contra homines*. Primus fuit per Incarnationem: Secundus fit per gratię sanctificantis infusionem: Tertius futurus est, per ultimam Christi in sua Majestate apparitionem. Primus, in humilitate carnis: Secundus, in consecratione mentis: Tertius, in retributione mercedis. Primus fuit ad bonos, & malos, ut justi fierent: Secundus, dumtaxat ad justos, ut in sanctitate perseverarent: Tertius, ad electos, & reprobos, ut invariabiliter pœnas luant, aut coronis illustrentur. Convenientius autem fuit duos priores adventus præcedere, ut justa ordinatione tertius succederet.

SECTIO TERTIA.

De necessitate Incarnationis.

Quamquam omne necessarium sit etiam conveniens, quia res quælibet in tantum censetur necessaria in quantum à Deo, ita ordinatur tanquam medium conducens ad finem; Deus autem ob infinitam suam æquitatem, & sapientiam nil, nisi quod expedit, ordinat, & præscribit; non tamen id omne, quod conveniens est, necessarium existimatur. Idcirco post declaratam convenientiam Incarnationis, illius necessitas est aperienda in præsenti Sectione, in qua resolvendum erit: *Primò*: An, & qualiter necessaria fuerit Incarnatio. *Secundò*: An purus homo potuerit Deo satisfacere pro peccatis omnium hominum. *Tertiò*: An Christus Dominus exactam, & perfectam satisfactionem Deo pro nobis impenderit. *Quartò*: An reverà peracta jam fuerit Incarnatio, seu an Messias venerit.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & qualiter necessaria fuerit Incarnatio.

Notandum 1. Certum esse de fide, omnes omnino homines Adami Propagentis peccato reos teneri, & divinæ justitiæ obstrictos, & ut debitores mancipari ad vindictam, & ultionem: ita namque post Apostolum statuit Concil. Trid. sess. 5. can.2. his verbis, *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse, & acceptam à Deo sanctitatem, & justitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam eum perdidisse, aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum mortem, & pœnas corporis tantùm in humanum genus transfudisse, non autem & peccatum, quod mors est animæ, anathema sit; cùm contradicat Apostolo dicenti: Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*; Ex quibus patet, nos omnes in massa perditionis constitutos esse; à qua per meritum unius Mediatoris Jesu Christi, qui nos Deo reconciliavit, educimur. An autem, & qualiter ad istam humani generis reparationem, necesse fuerit Verbum Divinum incarnari, hic erit solvendum.

Notandum secundò, Omissis variis divisionibus necessitatis, quantum ad præsens institutum, duplicem statui; aliam quidem absolutam, aliam verò hypotheticam. Absoluta est, qua res non potest aliter esse, idque vel simpliciter, ita quòd contradictio sit, & repugnantia illam aliter esse, sic necesse est Deum existere. Necessitas hypothetica est, qua aliquid dicitur necessarium ex hypothesi, quòd ita sit. Sic ex hypothesi, quòd homo currat, necesse est ipsum moveri; non autem necesse est ipsum currere. Prima necessitas dicitur, *inevitabilitatis* à S. Anselmo lib.2. *Cur Deus homo*, cap.4. Secunda,

da, *immutabilitatis*, quia petitur ex immutabilitate Dei, tùm in sua entitate, tùm in suis decretis. Vel, ut solitò loquuntur Theologi, prima est necessitas *antecedentis*, secundà verò necessitas *consequentis*. Porrò hic non est sermo de necessitate absoluta, & simpliciter inevitabili; nullus namque fuit Theologus, qui assereret Incarnationem ita fuisse necessariam, ut contradictionem implicet Deum non incarnari: sed movetur quæstio de necessitate immutabilitatis, & hypothetica; siquidem nonnulli sunt, qui existimant necesse fuisse Deum incarnari ex hypothesi, quòd homo lapsus esset. Ita sentire videtur *S. Anselmus*, toto libro primo *Cur Deus homo*; cui subscribunt *Richardus à S. Victore*, lib. de Incarnatione, cap.4. *Raymundus Lullius* in sua brevi introductoria Arte ad omnes scientias, demonstratione octava, qui tamen videntur à sententia S. Anselmi declinare in eo, quòd non absolutè pronuntient necessariam fuisse incarnationem supposito hominis lapsu, sed dumtaxat ex hypothesi, quòd Deus hominem lapsum promovere vellet ad priorem innocentiam, & ad beatificum statum, ad quem ipsum formaverat. Sanctus autem Anselmus utrumque docere videtur.

Notandum tertiò, Hanc utramque necessitatem, tam absolutam, quàm respectivam, & hypotheticam, dupliciter spectari posse per respectum ad finem, nimirum vel absolutè, vel secundùm quid. Illud dicitur *absolutè necessarium*, sine quo res nequit obtineri: sic navis est necessaria ad trajiciendum mare. *Secundùm quid* verò, quod conducit tantùm ad finem faciliori, ac perfectiori modo consequendum: sic equus dicitur necessarius homini benè valenti ad iter agendum. Certum est autem, Incarnationem esse necessariam secundùm quid ad redemptionem hominum, quia præstantiori, ac efficaciori modo per eam Deo satisfactum fuit, & nostris miseriis, ac calamitatibus abundantiùs, ac salubriùs fuit consultum, ac provisum. Unde sermo dumtaxat hic futurus est de necessitate absoluta Incarnationis ad salutem hominum.

Duo igitur hic veniunt determinanda. *Primum*, an supposito hominis lapsu, necessum fuerit Deum incarnari, ut illum restitueret. *Secundum*, utrùm ex hypothesi, quòd Deus hominis restitutionem voluerit ordinare, opus habuerit illam per Incarnationem efficere.

CONCLUSIO PRIMA.

Incarnatio, supposito hominis lapsu non fuit Deo simpliciter necessaria.

Probatur primò ex Script. sacra. Sap. 2. *Quis tibi imputaverit si perierint nationes, quas tu fecisti?* Non verteretur ergo Deo injustitiæ præjudicium, si hominem lapsum in statu suæ miseriæ æternum relinqueret. Et Jeremiæ 12. *Numquid ipse figulus potero vobis facere domus Israel?* Igitur potest Deus citra injustitiam pro sua summa libertate hominem lapsum reparare, vel perditum abjicere, sicut figulus potest vas confractum ad integrum non restituere.

Favet etiam ratio: Deus enim ad extra operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, & in omnibus suis operationibus modulandis liberrimus est, & ab omni coactione, & necessitate longè semotus; quippè cùm ei nihil perfectionis accedat, aut recedat propter salutem, aut perditionem creaturæ: igitur nulla necessitate impellitur ad hominem perditum recipiendum, & restituendum; ac subindè ad Incarnationem ineundam nulla necessitate ducitur. Patebit evidentiùs hæc veritas ex sequenti consideratione, sed priùs solvendæ sunt rationes, quibus sanctus Anselmus videtur contrarium asserere.

Objicit itaque primò, lib.1. *Cur Deus homo* cap.2.4. Dei propositum non potest evacuari: sed Deus hominem condendo proposuerat eum promovere ad beatitudinem æternam, quam non potest pertingere quamdiu jacet in lapsu: ergo necessum fuit Deo, ne propositum ejus foret frustraneum, & ne quod de homine proposuerat penitùs annihilaretur, ac genus humanum, tam pretiosum ejus opus omninò periret, ut istud à suo lapsu repararet: hoc autem fieri non poterat, nisi per Incarnationem Verbi: igitur illa fuit simpliciter necessaria.

Respondeo, ex hoc argumento nihil aliud sequi, quàm quòd conveniens equidem fuerit Deum hominis lapsum reparare, non autem, quòd aliqua necessitate ad id fuerit impulsus. Vel si quæ sit illa necessitas, non alia certè, quàm consequentiæ petitæ ex immutabilitate ejus propositi, quod certè absolutam necessitatem non infert; non enim sequitur, ait seraphicus Doctor *ibidem*, si Deus reparat necessitate suæ immutabilitatis, quòd propter hoc non reparet libertate

tate suæ benignitatis: hæc enim simul stare possunt. *Adde quòd* etsi Deus aliquam decentiam, & necessitatem habuerit reparandi homines, non propterea id necessariò debuerit præstare per Incarnationem; quippè varius, ac multiplex ei modus suppeditabatur salvandi homines, etiam si Verbum non fuisset incarnatum, ut constabit infrà.

Objicit secundò, cap. 24. Non decet summam sapientiam permittere nobilissimam creaturam universaliter fine suo fraudari: sed nisi reparatio hominis lapsi interveniat, omnes homines ad beatitudinem æternam conditi, fine suo fraudarentur, & ita vanè omnes filii hominum essent constituti, quippè injustus est omnis, qui non reddit Deo, quod debet; nullus autem injustus, inquit S. Anselmus, admittitur ad beatitudinem, quoniam quemadmodum beatitudo est sufficientia, in qua nulla est indigentia, sic nulli convenit, nisi in quo pura est justitia, ut nulla sit in eo injustitia: ergo necessum fuit Deo ratione suæ sapientiæ divinæ, ut hominem lapsum restitueret, eumque ad debitum suum finem promoveret.

Respondeo, prioris argumenti solutionem etiam præsenti facere satis; ex eo enim dumtaxat infertur, congruum quidem fuisse divinæ sapientiæ, ut hominem Deus è suo lapsu relevaret, & ad finem suum promoveret, & ordinaret; non verò quòd id absolutè necessarium fuerit: quippe Deus, ut diximus, liberrimus est in suis operationibus ad extra, & si quid beneficii impendit, maximè peccatoribus id largitur: non ex cogente necessitate, sed ex exuberante misericordia, & bonitate.

Objicit 3. cap. 16. & 17. Indecens foret, ac proinde impossibile, numerum Angelorum, utpotè præstantissimarum creaturarum, imperfectum perpetuò relinquere: atqui numerum illum non conveniebat restaurare ex iis, qui ceciderant; quippe Angelus semel lapsus per pœnitentiam Deo reconciliari non potest. *Nec etiam* resarciri posset ille numerus per alios Angelos de novo creandos, quoniam illi, qui substituendi essent, tales esse deberent, quales essent illi, qui ceciderunt si non peccassent: at tales esse non possent, quia priores Angeli, qui ceciderunt, meliores essent si perseverassent, quàm forent Angeli posteriores, qui post eorum lapsum crearentur; siquidem priores perseverassent nulla visa vindicta peccati, & districta animadversione Dei in perduelles: posteriores autem recenter creati, perseverarent dumtaxat post compertam illam vindictam: præstantius autem, & perfectius est perseverare in gratia nullo viso exemplo justitiæ divinæ vindicantis peccatum, quàm perseverare propter illud exemplum: quia illa perseverantia est ex puro, & solo motivo amoris divini, hæc autem habet admixtum timorem; actus autem, qui simpliciter elicitur ex motivo amoris, præstantior est, quàm qui elicitur ex motivo timoris: igitur prior perseverandi modus præstantior esset posteriori. Ex quibus infert S. Anselmus, ruinam Angelorum reparandam esse ex alia natura, quàm Angelica; nulla autem alia erat ad id apta, quàm humana: igitur necessum fuit humanam naturam elevari ad supplendum numerum Angelorum. Sed ubi lapsa est, non potuit ad illam elevationem promoveri, nisi relevaretur, & pristinæ innocentiæ restitueretur: ergo necessum fuit illam salvari, ac proinde Deum habere Salvatorem, quod dumtaxat per Incarnationem obtinuit.

Respondeo nullas esse prorsus omnes illas consequentias. *Primò* namque non fuit absolutè necesse, sed dumtaxat congruum, Angelorum numerum restaurare, & supplere; nam, ut diximus ex Sap. *Quis ei imputabit si perierint nationes*? quippè cùm Deus nihil ex justitia peccanti debeat præter supplicium. *Secundò*, Minùs verum apparet, non potuisse restaurare numerum Angelorum ex his, qui ceciderant, aut ex aliis denuò creatis; siquidem probavimus in 2. Tomo, nullam implicare contradictionem, Angelos ad pœnitentiam per divinæ gratiæ subsidium posse revocari, illorum quippè in malo obduratio, maximè provenit ex negato sibi gratiæ auxilio. Potuit Deus pariter supplere illum numerum per Angelos denuò creatos: Tum quia non erat necesse, ut restitueretur ex Angelis æquè bonis cum his, qui ceciderant, quippè Deo liberum fuit aliter constituere, & ordinare: Tum etiam, quia Deus gratia sua efficere potuit, ut Angeli recenter creati meliores etiam forent his, qui corruerant; nam gratia Dei non est minùs efficax ad bonitatem, & justitiam servandam, & augendam, quàm animadversio Dei, & ejus vindicta ad puniendum.

Denique, etsi Angelorum numerus esset per homines reparandus, non tamen consequens

sequens

sequens esset homines illos restituendos esse per Incarnationem Verbi; quippè plurimis aliis modis etiam seclusa Incarnatione, Deus hominem poterat liberare, & salvum facere, quod perierat, ut indicabit

CONCLUSIO SECUNDA.

I*Ncarnatio non fuit simpliciter necessaria, etiam ex hypothesi, quòd Deus hominem lapsum restituere, & salvare decreverit*: Hæc est communis inter Theologos.

Probatur primò ex Scriptura, quæ Incarnationem commendat tanquam præstantissimum opus, ac beneficium dilectionis, misericordiæ, & liberalitatis divinæ. Sic Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret, ut omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Ad Titum 3. *Secundùm misericordiam suam salvos nos fecit*. Et 1. Joan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum Unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per ipsum*: At opus charitatis, misericordiæ, ac benignitatis divinæ, non est opus necessitatis, sed summæ libertatis: Ergo Incarnatio, per quam Deus restituit homines, non fuit ullatenus ex necessitate.

Reponit S. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 5. duplicem esse distinguendam necessitatem: *Alteram*, quæ cogit aliquem invitum ad benefaciendum, quia non potest aliter facere: & hæc, inquit, necessitas benefaciendi, gratiam aufert, aut minuit, cùm enim aliquis ea necessitate, cui subjacet, invitus benefacit, aut nulla, aut minor illi gratia debetur: *Aliam* verò, per quam potiùs augetur gratia benefacientis, quia huic necessitati sese liberè subjecerit: cùm enim aliquis spontè necessitati benefaciendi se subdit, nec invitus eam sustinet, tùm utique beneficii gratiam meretur majorem; non enim hæc dicenda est necessitas, sed gratia, quia nullo cogente illam suscipit, aut servat, sed gratis. Tale est, cùm quis sanctæ conversationis vovet propositum, quamvis namque servari illud ex necessitate post votum debeat, ne apostatæ damnationem incurrat, & licèt cogi posset servare si nolit, si tamen non invitus servat, quod vovit, non minùs, sed magis gratus est Deo, quàm si non vovisset, quoniam non solùm communem vitam, sed etiam ejus licentiam sibi propter Deum abnegavit: nec sanctè vivere dicendus est necessitate, sed eadem, qua vovit, libertate. Quare multò magis si Deus facit bonum homini, quod incœpit, licèt non deceat eum à bono incœpto deficere, totum gratię debemus imputare; quia hoc propter nos, non propter se, nulliusegens incępit, non enim illum latuit, quid homo facturus erat, cùm illum fecit, & tamen bonitate sua illum creando sponte, se ut perficeret inceptum bonum obligavit. Hęc S. Anselmus; quibus significat, quòd quia Deus creavit hominem, quem præsciebat peccaturum, ac proinde necessarium fore, ut una è divinis personis incarnaretur, quæ ipsum redimeret, & nihilominus eum liberè produxit, & peccare permisit, idcirco hanc necessitatem ipse spontè subire voluit; ac proinde nihil ex ea suæ liberalitati, gratiæ, amori, & benignitati derogatum est.

Verùm hæc responsio non elevat authoritates præfatas, nam Scriptura apertè insinuat liberam, ac summè misericordem Dei voluntatem post lapsum in reparando homine, & in eo reparationis modo, quem elegit inter eos omnes, quos ad id muneris poterat usurpare, ut mox dicemus.

Probatur 2. ex SS. Patribus. Primò quidem ex S. Athanasio serm. 3. contra Arianos, ubi cùm dixisset Deum congruè per Verbi Incarnationem solvisse maledictionem, quam comminatus fuerat dicens: *Terra es, & in terram ibis*, subjicit hanc Arianorum objectionem, *Sed poterat, etiamsi Salvator creatura existeret, vel loqui tantummodo, & ita solvere maledictionem*: quam solvit in hunc modum: *Poterat sine adventu Christi solummodò loqui Deus, & solvere maledictionem: cæterùm spectandum est hic, quid hominibus sit utile, non quid fitum sit in viribus Dei*.

Idem dicunt plurimi sancti Patres. S. Leo serm. 2. de Nativit. cap. 3. *Verax*, inquit, *misericordia Dei cùm ad reparandum genus humanum ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimùm consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli, non virtute uteretur potentiæ; sed ratione justitiæ*. Subscribit S. Bernardus Epist. 190. *Quis negat*, inquit, *ad manum Omnipotentis fuisse alios, & alios modos nostræ redemptionis, justificationis; & liberationis?*

Apertiùs autem hanc veritatem insinuat S. Augustinus, lib. de Agone Christi, cap. 11. ubi

ubi ait: *Sunt stulti, qui dicunt, Non poterat aliter sapientia Dei homines liberare, nisi susciperet hominem, & nasceretur ex fœmina, & à peccatoribus omnia illa pateretur*. Et lib.13. de Trinitate cap.10. arguens eos, qui dicunt, defuisse Deo alium modum, quo homines à peccato liberaret, ait: *Parum est sic refellere, ut istum modum, quo nos per Mediatorem Dei, & hominum, hominem Christum Jesum, Deus liberare dignatur, asseramus bonum, & divinæ congruum bonitati: verùm etiam ut ostendamus non alium modum possibilem Deo defuisse, cujus potestati cuncta æqualiter subjacent: sed sanandæ nostræ miseriæ convenientiorem modum alium non fuisse, nec esse oportuisse*.

Suffragatur etiam ratio Theologica. *Primò* namque cùm Deus sit liberrimus in suis operationibus ad extra, cùmque læsus ipse sit per hominum peccata, poterat illam offensam gratis condonare, & remittere per simplicem, ac gratuitam condonationem, nullam exigendo pœnam, aut satisfactionem pro admissâ culpa; hoc enim maximè saperet divinam ejus clementiam, benignitatem, & misericordiam, appareretque abundantissima illius in seipso sufficientia; siquidem per id manifestaret se nullatenus bonorum nostrorum indigere, nec honorem à nobis ipsi impensum, aut negatum, ejus perfectioni, aut fœlicitati quidquam addere, aut detrahere.

Adde quòd laudabile videtur homini cuique læso, dum irrogatam sibi injuriam gratis condonat; hæc enim gratuita offensæ remissio, manifestum est argumentum animi generosi, & magnanimi: igitur illa pariter gratuita condonatio maximè verget in Dei honorem, & gloriam.

Confirmatur, quia licèt Magistratus, aut Judex particularis non possit interdum offensam etiam ab homine læso remissam, & gratis condonatam, inultam relinquere: sed juxta legum præscripta teneatur reo debitas pœnas præscribere; tamen princeps, justis de causis, pro sua in communitatem authoritate, potest promeritas à reo pœnas secundùm legum præscripta, gratis relaxare, & cum absque ulla satisfactione liberum dimittere: ergo multò magis id Deus pro summa sua authoritate, & clementia poterit hominibus debitas pœnas secundùm præscripta suæ divinæ justitiæ gratuitò condonare, nullamque ab eis satisfactionem exigere; igitur, etiam præsupposito hominum lapsu, non fuit necessaria Incarnatio Verbi.

Deinde, etiamsi Deus ex justitia necessariò aliquam ab hominibus pro expianda eorum offensa satisfactionem exigeret, potuisset illam ab unoquoque homine reo repetere; ita quòd hominum quisque teneretur pro singulari sua persona satisfacere Deo pro peccato originali à se contracto: quemadmodum peccator quilibet tenetur præstare Deo satisfactionem pro omnibus suis peccatis actualibus: cùm enim originale peccatum idcirco à quolibet homine contrahatur, quia ejus voluntas interpretativè fuit in voluntate Adami, ita quòd eo peccante omnes peccaverunt; quidni potuisset Deus etiam cuilibet hominum præscribere satisfactionem aliquam voluntariè, ac liberè pendendam, pro expiando illo reatu, qui interpretativè dumtaxat voluntarius fuit respectu cujuslibet hominis?

Denique, poterat Deus (ut dicemus in quæstione sequenti) tantam homini alicui particulari gratiam conferre, ut opera ejus omnino Deo grata fierent, & accepta ad satisfactionem pro universo humano genere: igitur ad id non fuit absolutè necessaria satisfactio à Deo-homine impensa.

Objicies 1. sanctos Patres affirmantes Incarnationem fuisse absolutè necessariam ex hypothesi, quòd Deus hominem liberare decerneret. Sic S. Chrysostomus Hom. 10. in Joan. *Cecidit*, inquit, *natura nostra eo modo, ut restitui nullo pacto posset à quocumque, nisi ab illa omnipotentissima manu: neque enim aliter restitui poterat, nisi qui ex principio eam finxit, manum porrexisset*. Cyrillus lib. 5. Thesauri cap. 7. *Quoniam*, inquit, *imperfectum esse opus Dei non decuit, & non potuit aliter reparari, necessariò Deus factus est homo*. Ambrosius ad Hebr. 9. *Tantum fuit peccatum nostrum, ut salvari non possemus aliquando, nisi omnipotens Filius Dei moreretur pro nobis*. Leo Papa Epist. 81. *Quæ*, inquit, *reconciliatio esse poterat, qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causam Mediator Dei, hominumque susciperet?* His adde S. Anselmum toto libro 1. *Cur Deus homo*, &c.

Respondeo, eos omnes sanctos Patres ita à nobis posse explicari, quemadmodum noster Alensis, & seraphicus Doctor exponunt S. Anselmum, cùm dixit impossibile Deo fuisse non incarnari; & ita necessarium fuisse redimi hominem per Incarnationem, ut aliter fieri,

fieri, nec potuerit, nec debuerit. Dicunt enim illi Doctores, S. Anselmum locutum fuisse de sola *Necessitate immutabilitatis*, quæ provenit ex decreto voluntatis Dei, quod semel habitum ipse Deus mutare non potest. Supposita ergo divina ordinatione de redimendo homine per Incarnationem, non poteramus aliter salvari, neque Deus poterat nobis hoc beneficium negare: alioqui fuisset mutabilis.

Secundò exponi possunt sancti Patres de necessitate ad melius esse: ita ut dicatur illud necessarium, quod est convenientissimum, quodque ex omni parte damnum per peccatum illatum compensat: hoc enim modo neque manet dedecus peccari sine decore justitiæ, & pœnas luit homo, quas debet, & dignè Deo satisfacit, qui dignam satisfactionem potest rependere. *Denique* exponi possunt de necessitate conducente ad modum perfectissimæ redemptionis, quæ cogitari potest: certum est autem, quòd præstantissima, quæ cogitari potest, satisfactio pro peccatis hominum, ea sit, quæ exhibetur ab homine-Deo.

Objicies secundò. Cum S. Anselmo lib. 1. *Cur Deus homo*, cap. 12. Deus nihil moliri potest in præjudicium suæ divinæ æquitatis, & justitiæ: sed si hominum offensam relaxaret absque debita satisfactione, quæ dumtaxat per Deum hominem potest fieri, ageret contra exigentiam suæ justitiæ, quæ vult omne peccatum puniri, & ablatum Deo honorem rependi. Igitur, &c.

Distinguo minorem. Illud vergeret in præjudicium divinæ æquitatis, & justitiæ secundùm rationem præsentis dispositionis, & ordinationis rerum, concedo: quia nempe Deus decrevit nullum fore peccatum impunitum, nec remittendum absque satisfactione vel propria, vel aliena: secundùm ordinationem, quam Deus statuere poterat, si altero medio, ut erat in ejus libertate, nobis succurrere voluisset, nego; cùm enim tota Dei justitia, & æquitas ab ejus divina ordinatione pendeat, idque justum, & æquum dumtaxat censeatur, quod cum divina voluntate concordat; Inde liquet, quòd si rem aliter statuisset Deus, decretum illud divinæ æquitati non repugnasset.

Objicies tertiò, cum eodem S. Anselmo. Peccatum si non punitur, inordinatum dimittitur: quia sicut virtus ordinatur ad gloriam, ita peccatum ad pœnam; sed non decet Deum aliquid in suo regno inordinatum dimittere: igitur non decet Deum peccatum sic impunitum dimittere.

Distinguo majorem. Inordinatum est, peccatum sine punitione dimittere, juxta præsentem divinam ordinationem, concedo; siquidem Deus, ut mox diximus, vult omne peccatum debitas pœnas luere: sed cùm rem aliter Deus statuere potuerit, ita pariter potuit efficere, ut peccatum absolutè non ordinaretur ad pœnam inevitabiliter infligendam.

Objicies denique ex eodem. Si peccatum debita satisfactione non solvitur, nec punitur, consequens est, quòd nulli legi subjaceat: sed hoc repugnat: tum quia sequeretur, quòd injustitia liberior esset, quàm justitia: quia hæc divinæ providentiæ subjacet, illa verò nulli legi subjaceret; tum pariter quòd injustitia esset Deo similis; quippè, sicut Deus, nulli legi subjaceret: quæ consequentiæ sunt omnino absurdæ: igitur & illud unde inferuntur.

Nego sequelam majoris: siquidem in eo casu peccatum, & injustitia subjacerent divinæ voluntati ordinanti, ut gratis remitterentur, quemadmodum ipsi subjacent opera justitiæ, quæ ex divina ordinatione sortiri debent debitam mercedem: non alia ratione, quàm quia videlicet Deus ita statuit, ac ordinavit.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm purus homo Deo satisfacere potuerit pro hominum offensa, eorumque ruinam restaurare.

Notandum primò; Nomine *hominis puri* Theologos hic non intelligere hominem destitutum gratia sanctificante, & aliis donis supernaturalibus, ut intellexit Cajetanus: sed solùm significatur homo, qui non est Deus, nec unitus hypostaticè cum aliqua è divinis personis, qualis est Christus D. unde quæstionis sensus est, an aliquis homo possit pro universis hominum peccatis condignam Deo satisfactionem exhibere; & in tantum apud eum promereri suis meritoriis, & satisfactoriis operibus, ut Deus hominum offensam relaxet, & eis media sufficientia ad salutem æternam consequendam largiatur.

Notandum secundò, quod satisfactio in genere, sit debiti solutio: quæ definitur à Doctore subtili in 4. distinct. 5. num. 4. *Redditio*

ditio voluntaria æquivalentis, *aliàs indebiti*. Cujus definitionis particulas ibidem explicat Doctor. Primò dicitur *redditio*, tum ut distinguatur à simplici donatione, quia redditio non est simplex donatio, sed debiti solutio: tum etiam, ut significetur satisfactionem esse actum justitiæ, & ad alterum; quia propriè nullus sibi aliquid reddit. Secundò dicitur voluntaria; tum quia est actus virtutis justitiæ, omnis autem actus virtutis moralis debet esse voluntarius: tum etiam quia omnis redditio, quæ non est voluntaria, magis est satispassio, quàm satisfactio. Tertiò, *æquivalentis*, quod enim per satisfactionem redditur, debet quamdam habere æqualitatem cum debito; idque vel secundùm proportionem Geometricam, qua ex justitia distributiva major debetur satisfactio digniori personæ læsæ, quàm minus dignæ: vel secundùm proportionem Arithmeticam, qua ex justitia commutativa tantùm datur pro tanto, v. g. centum aurei solvuntur pro totidem debitis. Quando autem aliqua satisfactio has omnes conditiones habet, dicitur *perfecta*: quando deest æqualitas, dicitur *de congruo*, quia creditor non tenetur illam acceptare ex justitia, sed dumtaxat ex liberalitate, & congruentia: quando verò fit ad æqualitatem, sed ex bonis à creditore concessis, dicitur *ex condigno*: quia licèt id, quod redditur sit ex gratia creditoris; tamen reverà pretium redditum æquivalet debito.

Notandum tertiò, ratione materiæ, satisfactionem esse multiplicem; fit enim, *vel* in bonis fortunæ, *vel* naturæ, *vel* honoris, *vel* reverentiæ; sed cum hoc discrimine, quòd satisfactio *in bonis naturæ* fieri non possit personæ læsæ nisi per quandam compensationem commutativam; qui enim alterum graviter percussit, debet ipsi facere satis per bona fortunæ solvendo pretium aliquod pro mulcta læsionis, & offensę. *In bonis* autem *fortunæ*, satisfactio fieri debet ex iisdem bonis, non quidem semper secundùm eandem entitatem, sed secundùm pretium, & æstimationem: nam qui debet alteri centum nummos, satisfaciet ex æquo vel parem pecunię summam retribuendo, vel donando aliquid æquivalens in pretio, secundùm æstimationem communem, aut saltem juxta viri prudentis judicium: satisfactio autem *in honore*, maximè attenditur, vel secundùm excellentiam operis satisfactorii; vel secundùm dignitatem personæ satisfacientis: sicut enim injuria crescit juxta dignitatem personæ offensæ, & vilitatem offendentis; ita crescit satisfactio juxta excellentiam personæ satisfacientis: quò enim dignior est persona honorans, honor est illustrior.

His ita præmissis duo sunt hìc resolvenda: *Primum*, an aliqua simplex creatura de lege ordinaria pro omnium hominum peccatis condignè Deo satisfacere posset. *Secundum*, utrùm saltem juxta absolutam Dei potentiam, & extraordinariam dispositionem, id posset exequi.

CONCLUSIO PRIMA.

N*On potuit purus homo, juxtà præsentem rerum dispositionem satisfacere de condigno, & ad æqualitatem pro peccato omnium hominum*. Hæc etiam est communis. Ut enim satisfactio esset perfecta, deberet esse redditio æquivalentis, ut dictum est in 2. *Notab.* sed purus homo non potuit tam pro suo quàm pro alieno peccato, secluso omni pacto divino, reddere æquivalens: igitur nec potuit perfectam satisfactionem impendere. Non quidem rependere æquivalens, quia nullum est opus hominis quantalibet gratia præditi, quod possit tantum honoris rependere Deo quantum ei ablatum est per quodlibet hominis peccatum: sicut enim per quodcumque peccatum Deo fit injuria peculiaris, necessum esset ad perfectam satisfactionem, ut etiam peculiaris pro singulis peccatis fieret satisfactio; vel ut aliquis actus ita perfectus eliceretur, qui posset tantùm honoris Deo impendere quantum ei detractum est per quodlibet singulare peccatum: sed neutrum homo purus potest exequi, secluso divino pacto. Non quidem primum, quia nullus hominum tot actus meritorios potest elicere, quot eliciti sunt à peccatoribus actus Dei offensivi. Nec etiam secundum potest exequi, sicut enim quodlibet peccatum certam, & limitatam habet indignitatem, & offensam; ita opus meritorium habet determinatam rationem meriti, & honoris, nec tantum dignitatis habere potest ut ejus meritum æquivaleat omnibus injuriis per singula peccata Deo irrogatis. *Adde quòd* ratio meriti partim repetatur ex acceptatione Dei; ergo ubi illa non intervenit, sicut reverà de facto non fuit, quippè nullibi apparet, sic nec æqua potuit esse satisfactio.

Confirmatur authoritate SS. Patrum, qui idcirco affirmant opus esse homine-Deo ad salutem nostram operandam, quia nulla creatura Angelica aut humana id poterat exequi. Ita imprimis docent plurimi Patres Græci. Sic S. Athanasius in Evangel. de Passione, & Cruce Domini, ait: *Cùm videret malitiam intolerabilem, neque mortale genus idoneum esset quod morti resisteret, neque pœnam suorum malorum persolvere posset, nam excessus malitiæ excedebat omne supplicium: videnſque ſimul Patris bonitatem: & se quòd idoneus esset & potens (Christus enim Dei potentia ac Sapientia) commotus fuit sua humanitate, & misertus nostræ imbecillitati, illam ipsam imbecillitatem induit ..... videnſque ſimul quàm non ad solutionem pœnæ sufficeremus, illam ipsam pœnam in se transtulit*. Et lib. de Incarnat. Verbi. *Cùm enim*, inquit, *Patris sit Verbum & supra omnes, meritò etiam solus omnia recuperare potuit, & idoneus fuit, qui pro omnibus intercederet*.

S. Basilius in Psalm. 28. exponens hæc verba, *Frater non redimit, redimet homo*, ait: *Non homo nudus, sed homo Deus Jesus Christus; quia nullus alius condignum afferre poterat pretium*. Cyrillus epistola 1. seu exegesi, *Quo pacto*, inquit, *unus pro omnibus mortuus justum pro omnibus pretium exsolvere potuit, si perpessionem illam puri cujuspiam hominis fuisse dicamus?*

Damascenus *lib*.3.15. & 19. dicit actionem Christi, & Passionem ideo fuisse salutiferam, quia divina erat: *Neque enim*, inquit, *convenire poterat actioni humanæ*. Chrysostomus Homil. 10. in Joan. *Cecidit*, inquit, *natura nostra eo modo, ut restitui nullo pacto posset à quocumque, nisi ab illa omnipotentissima manu: neque enim aliter restitui poterat, nisi qui in principio eam effinxit, manum porrexisset*.

Ipsis adstipulantur Patres Latini, quibus præit S. Cyprianus, sive quisquis est author libri de operibus Cardinalibus Christi, ubi ait: *Cùm originali morti nullum nisi in Christi morte potuerit esse remedium, nec reconciliare Deo potuerit exules, & damnatos qualibet oblatio, nisi sanguinis hujus singulare sacrificium*.

Sanctus Ambrosius libr. 4. in Lucam. *Quis tantus esset dux, qui prodesset omnibus, nisi ille qui supra omnes est? Quis me supra mundum constitueret, nisi qui major est mundo? &c.*

S. Augustinus in Enchiridio cap. 108. *Neque per ipsum liberaremur mediatorem hominem Christum, nisi esset Deus*. Fulgentius de Incarnatione, & gratia cap. 4. post medium. *Verbum, igitur Deus*, inquit, *id est unigenitus Dei Filius, qui est in omnibus, sicut ipse testatur, initium, & finis: sic initialiter secundùm humanam naturam concipi carne non abnuit: sicut eadem carne moriens Deus humanæ naturæ debitum finale persolvit: nullatenùs namque humana natura ad auferendum peccatum mundi, sufficiens, atque idonea fieret: nisi unione Verbi Dei, non naturali confusione, sed solùm personali transiret*. Denique S. Leo Serm. 1. de Nativitate ait; *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium*. Et Serm. 12. de Passione Domini, *Quia ergo*, inquit, *primi hominis universa posteritas uno simul vulnere sauciata corruerat, nec ulla Sanctorum merita conditionem poterant illatæ mortis evincere, venit è cœlo medicus singularis*. Ex quibus, & similibus SS. Patrum oraculis apertè constat satisfactionem pro peccatis humani generis non potuisse de via ordinaria ab ullo prorsùs hominum quamvis sanctissimo, Deo impendi: An autem id fieri potuerit de via extraordinaria, & per absolutam Dei potentiam, aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

Purus homo potuisset Deo satisfacere ad æqualitatem, pro peccatis humani generis de potentia Dei absoluta, & secundùm extraordinariam ejus dispositionem. Hæc est Doctoris subt. in 3. *dist*.20. *num*.9. ubi impugnans sententiam S. Anselmi dicentis, quòd absolutè oportuerit Deum hominem fieri, ut pro hominibus satisfaceret; ait, Contra illud quod dicit in 3. *articulo*, quòd nullus nisi homo debuit „ satisfacere; hoc non videtur absolutè „ necessarium: quia unus, qui non est „ debitor, potest satisfacere pro alio, sicut pro alio orare. Unde sicut Christus innocens homo non debitor, satisfecit: sic, si placuisset Deo, potuit „ unus bonus Angelus satisfecisse offerendo aliquid placitum Deo pro nobis, „ quod ipse acceptasset pro omnibus peccatis: quia tantum valet omne creatum „ oblatum, pro quanto acceptat Deus, „ & non plus. „

„ Præ-

„ Præterea, unus purus homo potuisset „ satisfacere pro omnibus, si fuisset con- „ ceptus sine peccato, sicut potuisset fieri „ de possibili, operatione Spiritus sancti, „ & Matris; sicut fuit Christus; & Deus „ dedisset sibi summam gratiam, quam „ potuisset recipere, sicut dedit Christo, „ sine meritis præcedentibus ex liberali- „ tate sua: talis enim potuisset mereri „ deletionem peccati sicut & beatitudi- „ nem.

Et deinde respondens ad illud, quod asserebat S. Anselmus; nimirùm requiri ex parte satisfacientis, quòd plus offerat Deo quàm valeat tota creatura: dicit *numero* 8. „ Credo quòd salva sua reverentia, hoc „ non est verum: non enim oportuit sa- „ tisfactionem pro peccato primi hominis „ excedere totam creaturam formaliter in „ magnitudine, & in perfectione; suffe- „ cisset enim offerre Deo majus bonum, „ quàm fuerit malum illius hominis pec- „ cantis. Unde si Adam per gratiam da- „ tam & charitatem, habuisset unum, vel „ multos actus diligendi Deum propter se, „ ex majori conatu liberi arbitrii, quàm „ fuit conatus in peccando; talis dilectio „ sufficeisset pro peccato suo redimendo, „ & fuisset satisfactum. Et tunc proposi- „ tio illa est falsa, quòd debuit offerre „ Deo aliquid majus omni eo pro quo pec- „ care non debuerat: sed sicut pro amo- „ re creaturæ, ut objecti diligibilis, non „ debuit peccare; ita satisfaciendo Deo „ debuit offerre aliquid majus, attingen- „ do per actum objectivè; quàm sit crea- „ tura; scilicet amorem attingentem eum „ propter se, & ille amor objectivè, „ ut terminatur ad Deum, excedit amo- „ rem creaturæ, sicut Deus creaturam. „ Unde sicut peccavit per amorem igno- „ bilioris objecti in infinitum: ita debuit „ satisfacere per amorem nobilioris in in- „ finitum, & hoc sufficeisset saltem de pos- „ sibili. Hæc Doctor.

Quibus docet *Primò*, Deum potuisse formare hominem aliquem, qui non esset ex prosapia Adami, nec illius peccato infectus, & ipsi eamdem summam gratiam conferre, quam Christo Domino contulit: ac convenire cum ipso ut ejus opera bona proficerent ad deletionem peccati, & ad meritum Beatitudinis pro cæteris hominibus sicut convenit cum Christo. In qua hypothesi posset ille homo ex justitia perfecta Deo satisfacere pro reatu universi generis humani.

Secundò, poterat etiam Deus convenire cum Adamo pœnitente, quatenùs erat caput humani generis, ut per actus amoris, & dilectionis Dei, aliosque actus pietatis, & pœnitentiæ satisfaceret tam pro suo peccato, quàm pro peccato posterorum, quia ratione illius pacti, Deus acceptaret illos actus meritorios, ut tantum ei rependeretur honoris quantum ablatum est per peccata. Quòd enim hæc fieri possint, nulla apparet repugnantia: igitur ita potuit accidere.

Probatur insuper: Si purus homo non posset satisfacere ad æqualitatem, maximè quia opera talis hominis justi non possent habere illam condignitatem ad expiationem, & solutionem peccati: sed falsum consequens: igitur, &c. Probatur minor: Idcirco illa opera non haberent illam condignitatem, quia, ut volunt plurimi Thomistæ, peccatum habet quandam infinitatem in ratione malitiæ; nulla autem creatura potest expiare, & solvere malitiam infinitam: sed hæc ratio nulla est. Probo. Vel loquuntur de infinitate extrinseca, & objectiva, quam habet peccatum, quatenus fit contra Deum, quia est objectum infinitum; vel de infinitate formali, & intrinseca; sed *primum* non officit quominùs illa malitia solvi possit ab homine puro; quia opera satisfactoria hominis justi tenderent etiam in Deum, ut in objectum infinitum: ergo habent pariter illam infinitatem extrinsecam. *Secundum* autem est falsum, quia, ut probat Doctor in 3. *dist*. 19. *num*. 13. & in 4. *dist*. 19. *num*. 2. *quæst*. 1. nullum peccatum est formaliter malitiæ infinitæ; nam si peccatum esset infinitæ malitiæ formaliter, & intrinsecè, non posset quis graviùs offendere Deum uno peccato quàm altero, & sic non esset gravior offensa si quis directè irreverentiam exhiberet Deo, quàm si occideret hominem aut furaretur; quod est absurdum. Sequela patet: quia si offensa quæ est in furto sit infinita, illa offensa quæ est in irreverentia, non potest esse major, quia major offensa cogitari non potest quàm infinita.

Reponunt Thomistæ, offensam, & injuriam crescere juxta dignitatem personæ contra quam fit: nam gravior cæteris paribus injuria est si colaphis impingatur à plebejo princeps aliquis, quàm si plebejus à prin-

principe: quare Aristoteles 5. Ethicorum cap. 5. ait: *Si quis magistratum gerens percusserit quempiam, non decet eum repercuti; & si quispiam eum qui magistratum gerit, percusserit, is non solùm repercutiendus est, verùm etiam supplicio afficiendus*. Igitur cùm peccatum fiat contra Deum, qui est infinitæ dignitatis, censetur habere malitiam infinitam.

Verùm nego consequentiam: Nam si esset legitima illatio, sequeretur pariter, quòd visio beatifica esset infinitæ dignitatis intrinsecæ: quia sicut quò dignior est persona quæ offenditur, eò gravior est offensa; ita quò præstantius est objectum, eò etiam perfectior est visio: igitur si offensa personæ infinitæ dignitatis sit infinitæ malitiæ, etiam visio objecti infinitæ perfectionis erit infinita: sicut ergo falsa est hæc postrema consequentia, alioqui actus puræ creaturæ essent intrinsecè infiniti: etiam falsa est anterior.

Solùm igitur inde inferre licet, quòd offensa contra digniorem personam, cæteris paribus, sit gravior illa, quæ minùs dignę personæ irrogaretur; Quare sicut clara Dei visio est dignior visione inferioris objecti; non tamen est actus infinitus, quia finito modo tendit in objectum: sic offensa Dei est gravior alia offensa: non tamen est infinita. Hinc actus illi crescunt equidem juxta majorem perfectionem objecti secundùm proportionem Geometricam; ita quòd illi actus, qui versantur per honorem, aut offensam, circa dignius objectum, majorem habeant dignitatem, vel indignitatem, quàm illi, qui taliter tendunt in objectum minùs dignum: non autem debent crescere secundum proportionem Arithmeticam; ita quòd actus tendens in aliquod objectum, tantam habeat perfectionem, quantam habet objectum in quod tendit.

Instant: Quamvis peccatum in ratione actus sit quid finitum, tamen in ratione offensę, & aversionis à Deo, est quid infinitum: quia tanta est aversionis malitia, quantum est bonum, quod quis spernit: igitur cùm peccatum, ut offensa, sit quid infinitum, etiam satisfactionem infinitæ dignitatis exigit.

Nego antecedens: Nam illa aversio à Deo, *vel* dicit solam gratię sanctificantis privationem, *vel* moralem peccati deformitatem, ac malitiam: *Si primum*, offensa nequit esse infinita; nam privationis gravitas, & deformitas, non desumitur ab objecto, vel fine: sed à forma, quę deberet inesse. Quare sicut pęna damni, quę est perpetua carentia visionis divinæ, finita est intensivè: quia privat solùm clara Dei visione, quę deberet inesse intellectui tanquam forma illius perfectiva; privat autem Deo tantùm, ut illius visionis objectum est: sic peccatum mortale, cùm privet solùm immediatè, vel rectitudine debita actui, vel gratia sanctificante tanquam forma physica debita subjecto, tantùm erit finita offensa, licèt Deus, ad quem gratia convertit, sit infinitus: *Si secundum*, cùm malitia peccati sit, quid finitum, offensa etiam erit finita: nam peccatum idcirco dicitur offensa Dei, non quòd lędat Deum, vel aliquid ipsi intrinsecum detrahat, hac enim ratione censeretur infinitum intrinsecè, sed quia malum est, quod displicet Deo.

Urgent. Peccato cuilibet mortali sive actuali, sive originali, debetur pœna infinita: ergo est infinitæ malitiæ.

Distinguo antecedens: Debetur pœna infinita, quoad intensionem, nego: quoad extensionem, & durationem, concedo. Neque enim hac pœna punitur, quia habet infinitam malitiam; sed quia cùm privet gratia, sine qua peccatum non potest remitti, & etiam peccatores efficiat indignos omni gratia futura, idcirco censetur esse vulnus insanabile. Quoniam autem peccato, quamdiu manet, debetur pœna: idcirco cùm peccatum damnatorum semper maneat, etiam ipsi semper debetur pœna; adeoque æterna, & infinita quantum ad durationem, licèt finita sit quantum ad intensionem.

Vel aliter respondeo negando consequentiam: Nam si legitima esset illatio, sequeretur, quòd opus meritorium nostrum esset pariter infiniti valoris, quia per ipsum meremur pręmium æternum, & durationis infinitæ. Itaque non videtur congruentior ratio, cur Deus voluerit peccatum finale puniri pęna ęterna, sicut & bonum opus donari præmio æterno, quàm quia ita sibi placuit; nam quamvis illa pœna excedat malitiam peccati extensivè loquendo, tamen justè Deus poterat illam præscribere, quia potiùs illius inflictio deputanda est peccatori, qui illam patitur, quàm Deo, qui præscribit, quandoquidem peccator liberrimè facit illas actiones contra dictamen rectæ rationis, ob quas pęna illa æternæ durationis esset inflicta.

In-

Instant iterum. Quamquam peccatum non crescat univocè, nec secundùm proportionem arithmeticam juxta dignitatem personæ, in quam committitur; tamen satisfactio mensuranda est ex dignitate, vel vilitate satisfacientis; quocirca cùm homo sit longè inferior Deo, vilissimusque appareat in conspectu divinæ illius majestatis, inde fit, quòd nusquam ex se condignè Deo possit homo satisfacere pro peccato.

Nego antecedens: Non enim semper minuitur satisfactio ex vilitate personæ, alioqui inferior, qui superiorem læsisset, nusquam posset ei facere satis, nisi saltem plus ei redderet, quàm abstulerit; quod falsum est; enim verò, si injuria sit *in bonis fortunæ*, Rusticus aliquis condignè satisfaciet Principi pro centum aureis ablatis, si totidem ei reddat: Similiter si offensa fuerit *in fama*, potest restituere, vel negando se quidquam dixisse in præjudicium famæ Principis, vel eum laudibus celebrando. Nec refert quòd, qui ita lædunt Principem, soleant præter hanc satisfactionem interdum graviori pœna mulctari; id enim fit ad terrorem, ne alii facilem habeant ansam ita detrahendi Principis famæ. Si denique injuria sit *in honore*, licèt difficilior appareat satisfactio, quia nihili ferè æstimatur, quòd persona vilis sese humiliet, & abjiciat coram Principe: potest tamen tanta esse illius humiliatio, tantusque erga Principem amor, ut sese gravi periculo pro salute, ac vita Principis objiciat; quo fiet, ut eum dignum censeat Princeps, cui offensam ex æquo remittat.

Inde apparet, quòd homo, licèt Deo longè inferior, quàm sit rusticus erga Principem, tamen ejus divina gratia sublimatus, & suffultus, poterit æquivalentem ei satisfactionem impendere pro peccato, maximè cùm hominum peccata Deum nec per se lædant, nec ullum bonum intrinsecum ei detrahant: sed eatenùs dicantur illum offendere, & lędere, quatenùs ei displicent.

Adde quòd amor Dei super omnia, tantum placeat Deo, quantum peccatum illi displicet.

Confirmatur præcedens ratio. Id non repugnat fieri, neque est Deo denegandum, quod nullam implicat contradictionem: sed nulla apparet contradictio, quòd purus homo tantum reddat Deo, quantum ablatum est per peccatum tùm proprium, tùm alienum: igitur, &c. Major constat. Minor probatur. Nam ad condignam, & æqualem satisfactionem tantùm requiritur, quòd opus satisfactionis in valore, & dignitate æquivaleat debito, & quòd Deus illud acceptet tanquam debiti compensativum: quippè hominis meritum, & illius bonorum operum valor maximè petitur ex pacto, & acceptatione divina, ut probabimus in Tractatu *De Gratia*, *Disputatione de Merito*: sed homo justus potest elicere actum tantæ bonitatis, quantæ malitiæ fuit Adæ peccatum, maximè si sit immunis ab originali peccato, & summa gratia donatus: igitur poterat purus homo ad æqualitatem satisfacere pro peccatis aliorum.

Confirmatur iterum hæc ratio, & illustratur hoc exemplo. Potuit Deus pepigisse fœdus cum Adamo, quòd si non peccaret, sed mereretur augmentum suæ justitiæ, talem justitiam cum suo augmento traduceret in posteros; nam si pactum sufficiens erat, ut traduceret justitiam, ita erat sufficiens, ut traduceret augmentum illius: sed si hoc potuit Adamus cum pacto, & ratione acceptationis divinæ, simili ratione posset alius purus homo per opera sua meritoria transferre auxilia, & gratiam justificantem, ut alii à peccatis mundarentur: & consequenter posset de condigno satisfacere pro illis ex acceptatione Dei.

Objicies primò omnes sanctos Patres in præcedenti conclusione laudatos, affirmantes nullum hominem fuisse idoneum ad reparandum humani generis lapsum. & idcirco necessum fuisse, Dei Filium incarnari, qui debitam, ac congruam pro peccatis humani generis æterno Patri satisfactionem impenderet.

Respondeo sanctorum Patrum authoritates nobis non adversari: siquidem possumus reponere cum Doctore in 4. *distinct*.15. *qu.* 1. eas esse intelligendas de necessitate conditionata, & ex suppositione, quòd Deus voluerit præstantiorem adhibere medicinam, quàm esset morbus deterior, & quòd meriti pretium longè præstaret debito, ut ubi abundavit delictum, ibi superabundaret & gratia.

Vel reponere possumus cum eodem *in* 3. *dist*.20. *num*.10. Deum idcirco statuisse satisfactionem impendi per proprium Filium, ut majoris beneficii vinculo ei devinceremur; Nam, *inquit Doctor*, ideo multùm tenemur ei, ex quo enim aliter potuisset homo „ redimi, & tamen ex sua libera voluntate „ sic redimit, multùm ei tenemur, & am- „

 „ plius

„ plius quàm sit sic necessarium, & non „ aliter potuissemus fuisse redempti: ideo „ ad alliciendum nos ad amorem suum „ (ut credo) hoc praecipuè fecit: & quia „ voluit hominem amplius teneri Deo: „ sicut si aliquis genuisset primò hominem, & postea instruxisset eum in disciplina, & sanctitate, amplius obligaretur ei, quàm si tantùm genuisset eum, „ & alius instruxisset: at haec est congruitas, non necessitas.

Vel cum eodem *ibidem*, possumus reponere, quòd sancti Patres nihil aliud intenderint, quàm quòd de facto ex suppositione ordinationis divinae, ac legis reverà institutae, nemo poterat Deo condignè satisfacere praeter Deum hominem, ut dictum est in conclusione praecedenti: at istud non repugnat conclusioni praesenti, quae non agit de eo, quod factum fuit, sed de eo, quod fieri potuit.

Vel denique dico, sanctos Patres posse explicari sic, ut velint, nullum hominem purum potuisse satisfacere de condigno pro peccatis generis humani; ita ut satisfactio Adae v.g. ab ipso exhibita, quatenùs ab eo procederet, non posset habere vim moraliter ad movendum Deum, ut remitteret peccata; istud verò obtinuerit satisfactio Christi, quatenùs ab ipso procedebat; cùm enim procederet à persona divina, ex se poterat sufficienter movere Deum ad condonandum peccatum, quamvis non ita necessariò, quin posset illud peccatum non condonare, etiam exhibita satisfactione à Christo, nisi intercederet pactum de condonando peccato ratione illius exhibitae satisfactionis à persona divina. Inde tamen non sequitur, quin interveniente simili ordinatione, & pacto divino purus homo, maximè qui ab Adamo non propagaretur, nec illius inficeretur peccato, summamque gratiam haberet, dignam Deo pro hominum peccatis satisfactionem posset rependere.

Objicies secundò. Illa satisfactio non potest esse condigna, in qua intercederet gratia creditoris, & fieret ex donis à creditore gratuitò acceptis: sed talis esset satisfactio puri hominis, quia haberet suum valorem dumtaxat à gratia sanctificante sibi gratuitò concessa, & à libertrima acceptatione Dei: igitur non posset esse ad aequalitatem, nec ex pura justitia.

Distinguo majorem. Si illa gratia concessa, & gratuita acceptatio sint antecedenter ad satisfactionem, satisfactio non potest esse condigna, concedo: si dumtaxat consequenter, nego. *Ad minorem dico*: quòd & gratia concessa, & gratuita acceptatio Dei, qua reciperet satisfactionem ab homine puro sibi exhibitam, antecederent illam sibi impensam satisfactionem, & sic non officerent quominus illa fuisset condigna: quia licèt illa ordinatio, aut lex penderet ex mera, & gratuita voluntate creditoris; tamen semel concessa, per ipsam debitor acquirit jus justitiae, tùm in id, quòd sibi gratuitò donatum est, nempè in gratiam sibi liberaliter concessam; quae licèt data fuerit gratis, tamen ubi illam obtinet, ipsi propria est, & potest ea pro libito uti, vel non uti ad opera meritoria, & satisfactiora exercenda: tùm pariter in conditionem, quam adimplet, quę se habet per modum meriti, ut sibi tetribuatur merces, aut remittatur debitum, ubi illam conditionem implevit: nam qui pactum implevit, meretur recipere illud praemium, de quo conventum fuerat.

Objicies tertiò. Si purus homo potuisset pro universis hominum peccatis satisfacere, inde consequens esset, quòd non multùm devinciremur Christo Domino: quippe cùm potuissemus per alterum redimi: sed consequens illud apertè militat in Scripturam sacram, necnon & in Christianam pietatem: igitur & id unde sequitur.

Nego sequelam majoris. Nam ut mox diximus, cum Doctore subtili, eò magis devincimur Deo, quòd cùm potuisset alio modo nos salvos facere, tamen proprio filio suo non pepercit; sed pro nobis omnibus tradidit illum; longè namque magis devinciretur Regi rusticus, qui Regem offendisset, si ad compensandam injuriam, quam gratis Rex poterat condonare, vel alio modo solvere, proprium Filium substitueret loco ejus plebeji, ut sibi dignam pro offensa satisfactionem exhiberet; illum autem plebejum immunem à supplicio, & satisfactione dimitteret.

Objicies quartò. Non posset satisfacere purus homo, nisi mediante gratia habituali; sed gratia habitualis non est principium condignè merendi aliud, quàm vitam aeternam, & augmentum gratiae homini ipsa habituali gratia dignè utenti; igitur non potest esse principium merendi aliis de condigno condonationem peccati.

Distinguo minorem. Secundùm praesentem ordinationem, concedo: secundùm possibi-

sibilem, nego; nihil enim impedit, quominùs Deus posset acceptare actum charitatis hominis justi pro alio præmio, quàm pro vita æterna; nam si homo haberet summam gratiam, qua mediante haberet jus ad vitam æternam, ex æquo ipsi gratiæ correspondentem, itaut Deus nollet ullatenùs acceptare ipsius opera tamquam meritoria augmenti gratiæ, aut gloriæ pro ipso homine operante (sicut de facto opera meritoria Christi, non ipsi profuerunt, nec ad uberiores gratias, quarum plenitudinem habebat ab initio conceptionis; nec ad ampliorem animæ beatitudinem, quæ Deo fruebatur) absurdissimum esset, quòd Deus non posset acceptare illa merita pro aliis præmiis conferendis ipsis, pro quibus pusillus homo sua merita Deo exhiberet.

Objicies quintò. Non potuit aliquis sufficienter satisfacere Deo pro omnibus beneficiis ab ipso receptis: ergo multò minùs poterit pro peccatis omnium satisfacere. Consequentia patet, quia homo non minùs constituitur debitor pro peccato commisso, quàm pro beneficiis acceptis.

Nego consequentiam, quia ad satisfaciendum pro beneficiis, requiritur alia gratia, unde pro illa non posset fieri satisfactio, vel fieret processus in infinitum; qualis processus non daretur, si quis pro omnibus peccatis satisfaceret.

Adde quòd negari posset antecedens, nam sicut ille, qui pro peccato suo meretur pœnam mortis temporalis, potest pro ea condignè satisfacere; nempe exhibendo tale obsequium in utilitatem, aut Regis, aut Reipublicæ, ut dignus sit, cui auctoritate suprema donetur vita; eodem modo unus pro alio satisfacere posset, & compensare pœnam mortis debitam.

Objicies sextò. Non potest unus homo satisfacere pro peccato alterius, pro quo expiando ille pœnam mortis merebatur: igitur multò minùs poterit satisfacere Deo pro peccato, quod meretur mortem æternam.

Nego consequentiam: Et ratio disparitatis est, quòd homo satisfaciens pro peccato alterius hominis damnati ad mortem temporalem, nihil habet, quod sit æquivalens vitæ; quia quidquid potest pro altero exhibere, temporarium est, & inferius vita: secus autem est de homine satisfaciente pro peccatis aliorum: nam sicut peccatum meretur pœnam æternam, sic opus meritorium meretur vitam æternam; adeòque videtur condigna satisfactio, dum opus meritorium pro compensatione peccati mortalis, & pœnæ æternæ exhibetur; quia nempe reddit opus æquivalens, quod meretur vitam æternam.

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm Christus Deo condignam satisfactionem exhibuerit.

Tria maximè veniunt in præsenti quæstione determinanda. *Primum*, an Christi satisfactio exhibita fuerit ex virtute justitiæ propriè dictæ: *Secundum*, an ex se fuerit sufficiens, & condigna pro expiandis omnium hominum peccatis: *Tertium*, an omnes ad rigorosam justitiam conditiones habuerit: quæ ut evidentiùs appareant,

Notandum primò, ex Aristotele 3. Ethic. cap. 1. virtutem moralem generatim dividi in eam, quæ versatur circa seipsum, & in eam, quæ circa alium maximè occupatur: illa moderatur passiones, hæc operationes. Ad primum caput spectant *Fortitudo*, quæ passiones appetitus irascibilis: *Temperantia*, quæ passiones concupiscibilis: & *Prudentia*, quæ maximè affectus rationalis appetitus moderatur. *Justitia* verò tota detinetur circa regulandas hominis actiones in ordine ad alterum, ut homo alteri debitum reddat. Cùm autem debitum sit duplex: unum *Morale*, cujus obligatio oritur ex recta ratione, quæ dictitat esse rectum, & æquum, ut hoc aut aliud alteri præstetur; aliud verò *Legale*, proveniens ex aliqua lege, vel naturali, vel divina positiva, vel humana, obligante ad reddendum æquale pro æquali: inde duplex statuitur justitia: una quidem *Communis*, quæ reperitur in omnibus virtutibus ordinatis ad proximum, vel ad Deum, sic justum est parere mandatis superiorum ex obedientia, Deo debitum cultum impendere ex religione, parentibus succurrere ex pietate, &c. Altera autem est *Specialis*, quæ in eo consistit, quòd per se respiciat debitum reddendum alicui ex præscripto, & obligaiione legis.

Certum est autem Christum Dominum suam Passionem subiisse, ac satisfactionem exhibuisse ex justitia communi, nam eam obtulit ex motivo *Charitatis*: *siquidem dilexit nos; & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Apoc. 1. *Amicitiæ*, nam ait Apostolus ad

ad Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea*: Item *Obedientiæ*, juxta illud. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Joan. 14. *Religionis*, ut restatur Joan. 17. *Pro eis sanctifico meipsum*, id est, sacrificium offero, ut ejus virture sanctificenrur, juxta illud ad Hebræos 10. *Una oblatione consummavit sanctificatos*. At disceptarur inrer Theologos, utrùm etiam Christus satisfactionem exhibuerit ex motivo strictæ Justitiæ.

Notandum secundò, quòd sicut est duplex jus in re, vel operarione per quam fieri potest satisfactio, vel recipi præmium, ita duplex in ea est valor, & dignitas: Primum jus est in ordine ad rem; secundum est in ordine ad personam. Jus in ordine *ad rem*, est tirulus, quem acquirit actio meritoria operantis in ordine ad præmium, hinc qui laboravit amplius, majorem mercedem meretur accipere, & hoc jus originem haber, ac fundatur in æqualitate rei ad rem. Jus verò in ordine *ad personam*, est titulus, quem operans acquirit ratione operis meritorii in ordine ad præmiantem, quod utique jus, licèt supponat æqualiratem operis cum accipiendo præmio, non tamen ex ea oritur, sed pendet præcisè ex voluntate præmiantis, ordinantis, seu acceptantis hoc meritum in ordine ad istud præmium; cùm enim res, quæ futura est præmium, sit sub dominio, & in potestate præmiantis, donec illam concesserit, illius donatio, & alienatio dependet ab ejus consensu, unde operans non potest habere jus ad illam, nisi etiam habeat jus, & titulum ad personam præmiantem ortum ex propria ejus voluntate, putà ex libera promissione, & conventione. Ut constar ex parabola operariorum, qui missi in vineam, convenrione facta de denario diurno, licèt diversis horis conducti, diutiùs aliqui laboraverint, quàm alii; nihilominùs omnes ex æquo acceperunt eamdem mercedem: unde etsi murmurarent, qui prima hora venerant adversùs Patremfamilias, dicentes: Matt. 20. *Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstus*: meritò Paterfamilias uni eorum dixit. *Amice, non facio tibi injuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle, quod tuum est, & vade; volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi, quod volo, facere?* Ex quibus apparet, quòd etsi major labor, & diururnior laborantium in vinea habuerit jus ad ampliorem mercedem ratione operis: non tamen debuit illam consequi, quia non habebat eamdem rationem juris in ordine ad præmianrem, eo quòd nulla prævia facta fuerit ex parte præmiantis conventio, & promissio.

Notandum tertiò, certum esse Christum Dominum verum fuisse humani generis redemptorem, & liberarorem, quidquid hæretico animo conrra hanc Catholicam veritatem pessimè asseruerit Petrus Abailardus dicens, hominem post peccarum Adæ non teneri captivum sub potestate diaboli tamquam sub potestate Principis, sed solùm tamquam sub custode carceris; & consequenter Christi Incarnationem nihil nobis profuisse ad redemptionem, sed tantùm ad doctrinam, & exemplum, ut constar ex S. Bernardo Epist. 190. ubi Abailardi impudentiam sic carpit: *Quid in his verbis intolerabilius judicem, blasphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non justiùs os talia loquens fustibus tunderetur, quàm rationibus refelleretur? &c.* Constat enim ex Scriptura nos reverà per peccarum sub diaboli captivitate redactos esse. Sic 1. ad Timoth. 2. *Ut resipiscant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem*. Audis ad ipsius voluntatem, *inquit* S. Bernardus, & negas potestatem? Hinc Christus Joannis 14. *Venit Princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam*: hoc est non habet in me potestatem eo modo, quo in homines: quapropter Concil. Trident. sess. 6. cap. 1. docet, quòd homines in prævaricatione Adæ non solùm innocentiam perdiderunt, sed & facti sunt servi peccati, & sub potestate diaboli, & mortis. Ex hac autem captivitate nos redimit Christus, ut plurimis in locis docet Scriptura sacra. Sic ad Galatas 2. *Christus nos redimit de maledicto legis*: ad Timoth. 2. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*, 1. Petri 2. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti estis, sed pretioso sanguine Christi*. Sed difficultas est, utrùm illa redemprio facta fuerit: Primò ex justitia; Secundò ad æqualitatem; Tertiò ex rigore justitiæ, quòd utique determinandum est in sequentibus conclusionibus.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

Christus Dominus satisfecit Deo pro peccatis generis humani ex speciali motivo justitiæ legalis.

Probatur primò, ex Scriptura sacra affirmante divinam justitiam apparuisse in satisfactione Christi. Sic ad Romanos 8. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum*: Et ad Corint. 1. *Factus est pro nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio*: Et ad Coloss. 2. *Delens, quod adversùs nos erat chyrographum decreti, &c.* qua similitudine significat Christum ex justitia solvisse nostrum debitum; cùm enim solutum est debitum, v. gr. pecuniæ: ex justitia speciali, statim Chyrographum juridicum, quo priùs debitor obligabatur erga creditorem, laceratur, ac rumpitur.

Idem docent sancti Patres affirmantes Deum noluisse cum diabolo pugnare, nec eum oppugnare potentia, sed justitia in hominum redemptione. Sic S. August. lib. 13. de Trinitate capit. 13. *Si ergo*, inquit, *commissio peccatorum per iram Dei justam, hominem subdidit diabolo, profectò remissio peccatorum per reconciliationem Dei benignam, eruit hominem diabolo. Non autem diabolus potentia Dei, sed justitia superandus fuit.... Quæ est igitur justitia, qua victus est diabolus? Quæ nisi justitia Jesu Christi? Et quomodo victus est? Quia cùm in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique justum est, ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur in eum credentes, quem sine nullo debito occidit*. Ipsi subscribunt cæteri sancti Patres à nobis suprà laudati quæstione 1. dum probaremus Incarnationem fuisse convenientem ad manifestandam divinam justitiam.

Probatur etiam ratione. Tunc aliquis satisfacit ex justitia legali propriè dicta, quando per se intendit constituere æqualitatem, prout debitam ex aliqua lege: sed Christus sua merita Deo obtulit ex intentione reddendi illi æquale pro debito contracto ab hominibus. Quod utique probatur, tùm quia Christus fuit noster fidejussor, & vadem se pro nobis constituit in sua Incarnatione: ergo debuit sua merita offerre Deo ex intentione satisfaciendi ipsi pro nobis; tùm quia ipsius merita erant sufficientia, imò etiam superabundantia ad nostrum debitum solvendum, ut sequenti conclusione patebit. Debuit ergo ex motivo justitiæ, & ex intentione satisfaciendi ad æqualitatem, illa Deo offerre; tùm denique quia ad id movebatur ex decreto divino, quo Deus statuerat nobis universa delicta donare, si ipse animam suam pro nobis poneret, juxta illud Isaiæ capite 35. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Dei in manus ejus dirigetur: pro eo quòd laboravit, anima ejus videbit, & saturabitur*: Igitur cùm Christus sua merita pro nobis Patri obtulit, hoc præstitit ex intentione reddendi Deo debitum ad æqualitatem secundùm conventionem, & Legem divinam, & consequenter actus propriæ, & specialis justitiæ exercuit.

Deinde, servi, & vera mancipia tenentur observantiam, & obedientiam domino suo præstare ex debito propriè, & specialis justitiæ: & ubi tali debito defuerunt, obligantur illud resarcire non solùm ex virtute obedientiæ, sed etiam ex virtute justitiæ: sed sumus vera mancipia respectu Dei, qui est Rex Regum, & Dominus dominantium, cujus est terra, & plenitudo ejus, & universi, qui habitant in eo: igitur ex virtute justitiæ tenemur non solùm ei obedientiam præstare; sed etiam non redditam resarcire ex motivo ejusdem justitiæ; At Christus Dominus satisfecit omnibus debitis per nostra peccata contractis; ergo debuit satisfacere non solùm debito pœnarum, quæ peccatis nostris erant retribuendæ, sed etiam debuit talem obedientiam, & æquale debitum Deo rependere, ad compensandum defectum exercitii virtutum, quas in Dei gloriam, & cultum tenebamur exercere.

Denique, dum aliquis speciali, & propria justitia tenetur reddere præmium, tunc meritum operantis censetur illud præmium exigere ex justitia: sed Deus, supposita ejus promissione, & lege, tenetur reddere Christo in præmium suorum meritorum remissionem nostri debiti, siquidem exauditus fuit pro sua reverentia: igitur Christi satisfactio, & meritum impensum fuit ex virtute justitiæ.

Dices 1. Ex Aristotele lib. 5. Ethicorum cap. 1. Justitia debet esse ad alterum: sed satisfactio Christi fuit ad seipsum, siquidem satisfecit Deo, ipse autem Deus est: igitur non fuit hæc justitia propriè dicta.

Di-

Distinguo majorem: Justitia debet esse ad alterum, vel physicè, vel moraliter, concedo: physicè tantùm, nego: & sic distincta minore, neganda est consequentia. Ad hoc enim, ut justitia sit ad alterum propriè, non est necesse, quòd sit ad alterum suppositum physicè, aut metaphysicè loquendo, sed sufficit, quòd sit ad alterum suppositum moraliter: sic autem est ad alterum, quando persona unica metaphysicè, se habet moraliter, ut distincta, & duplex, ratione scilicet dominii, & juris: fieri enim potest ut unus, & idem homo physicè, & metaphysicè sumptus, videatur duplex moraliter: sic tutor ratione administrationis rei familiaris pupilli potest esse debitor, & ratione proprii juris potest esse creditor. Quod etiam illustratur exemplo unius mercatoris, qui est pars duarum societatum: ille enim est duplex persona moraliter, & sibi ipsi, ut metaphysicè consideratur, plerumque debitor est, & creditor. Item exemplo hominis, qui possidens fundum debentem alteri summam aliquam annui reditus, si emat fundum alterum, qui prior censum debebat, fit dupex persona moraliter, potestque sub uno respectu esse simul debitor, & creditor.

Sic autem Christus Dominus extitit; duas enim sustentans naturas per hypostasim Verbi, erat duplex persona moraliter, & ratione duarum naturatum assumptarum habuit distincta jura, & dominia: eratque simul *debitor* ratione humanæ naturæ assumptæ, per quam se fidejussorem pro hominibus constituerat: & *creditor* ratione divinæ naturæ, quæ per hominum peccata læsa fuerat; unde etiam dicitur Mediator Dei, & hominum, primæ ad Timotheum secundo. Non enim magis repugnat cum ratione unius naturæ esse debitorem, & creditorem ratione alterius, quàm repugnet ratione unius naturæ esse mediatorem, & ratione alterius esse eum inter quem, & alios est mediator: at Christus Dominus ratione humanæ naturæ, est Dei Mediator, & hominum: ratione verò divinæ naturæ, is est inter quem, & homines Mediator existit: igitur etiam ratione duarum naturarum potuit esse simul creditor, & debitor.

Dices secundò: Ex eodem Aristotele ibidem capite 6. Patris ad filium, & domini ad servum non potest esse vera obligatio ex justitia: sed Christus in quantum homo, est Filius, & servus Dei: ergo ex ejus operationibus tamquam hominis, non potuit intercedere obligatio ex justitia erga Deum.

Distinguo majorem: Inter filium, & patrem, servum, & dominum, non potest intercedere obligatio ex justitia, si filius, & servus non habeant distincta dominia à dominiis patris, & domini, concedo: secùs, nego: Christus autem, ut homo, habet jus distinctum, & dominium diversum à jure, & dominio sui Patris, & Dei: siquidem habet dominium in opera suæ humanitatis, per quæ satisfecit Patri, & Deo; subindeque in ejus satisfactione vera intercedere potuit justitia.

Dices tertiò, nullus potest satisfacere ex justitia, nisi sit debitor: at non Christus ipse, sed nos ipsi eramus debitores pro nostris peccatis; ergo Christus ex justitia non satisfecit.

Respondeo 1. negari posse majorem: Potest enim aliquis solvere debitum alterius ex misericordia quidem circa debitorem, sed ex justitia circa creditorem: putà si quis misericordia motus erga captivum aliquem, aut hominem inopem, solvat pro eo centum nummos, quos debebat, satisfacit ex justitia creditori, licèt moveatur misericordia erga debitorem.

Respondeo 2. negando majorem: Christus enim cùm se fidejussorem, ac vadem pro nobis constituerit, & officium Redemptoris voluntariè susceperit, etiam sese debitorem constituit pro nobis erga Deum: igitur quemadmodum fidejussor tenetur ex justitia solvere debitum, quando debitor illius solvendi sit impotens; sic etiam Christus Dominus hac ratione debebat pro nobis satisfacere ex justitia.

Dices denique: Eumdem Christus deberet exercere actum satisfaciendo pro nobis, quem nos tenemur elicere, dum pro nostris peccatis satisfacimus: at non satisfacimus per actum justitiæ, sed pœnitentiæ: igitur etiam Christus non satisfecit ex justitia.

Respondeo negando minorem: Homo enim existens in gratia, non solùm per virtutem pœnitentiæ, sed etiam per virtutem justitiæ, debitam Deo satisfactionem impendit, sed propter diversa motiva, quia per pœnitentiam satisfacit ex motivo vindicandi peccatum; per justitiam verò ex motivo reddendi Deo æquale pro peccato juxta præscriptum ex ordinatione divina;

na; hoc autem maximè verum fuit in Christo, quippè cùm Deo condignam, & ad æqualitatem satisfactionem exhibuerit, ut manifestabit

CONCLUSIO SECUNDA.

Christi satisfactio non solùm æqualis fuit, sed etiam sufficientissima, ac superabundans per ordinem ad præmium: indigebat tamen acceptatione divina, ut illud consequeretur à præmiante. Hæc Conclusio duabus partibus constat, quarum prima probatur ex illo ad Rom. 5. *Non sicut delictum ita & donum; si enim unius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit..... Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obeditionem justi constituentur multi..... Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.* Quibus concordat Isaiæ vaticinium cap. 10. *Consummatio abbreviata mundabit justitiam.* Quod S. Paulus Rom. 9. interpretatur de Christo, ut significet operationes Christi, quæ consummatæ, & abbreviatæ sunt in Verbo, quod abbreviatum fecit Dominus super terram, quasi exundantem justitiæ fontem effudisse, pro expiandis nostris peccatis. Hinc Lucæ 9. Christus loquens cum Elia, & Moyse de sua passione, *dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem*, quibus declaratur Christi passionem excessisse, in ratione satisfactionis, omnia nostra delicta.

Probatur etiam *ex summis Pontificibus*; nam Cajus Papa Epistola 1. decretali exponens supra citata verba S. Pauli ait, *Validius factum est donum libertatis, quàm debitum servitutis.* Agapitus Epistola ad Anthimum, postquam dixit, nullum purum hominem idoneum fieri potuisse, ut pro nobis omnibus satisfaceret; subjungit causam, ob quam Christus satisfecit his verbis. *Effusio justi sanguinis tam fuit dives, & pretiosa, ut si universitas captivorum in Redemptorem suum crederet, nullum diaboli vinculum retineret: quoniam sicut Apostolus ait. Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia, & cùm sub peccati præjudicio nati potestatem acceperint ad justitiam renascendi, validius factum donum libertatis, quàm debitum servitutis.* Quæ verba desumpsit ex S. Leone serm. 12. de Passione. Quibus concordat Clemens V. in extravaganti *Unigenitus*, ubi ut ostendat abundantiam meritorum Christi, quæ dicuntur esse in thesauro Ecclesiæ, non posse exhauriri, ait; *Non guttam sanguinis modicam (quæ tamen propter unionem ad Verbum, pro redemptione totius generis humani sufficeisset) sed copiosè velut quoddam profluvium noscitur effudisse.*

Adstipulantur etiam sancti Patres: imprimis verò S. Chrysostomus serm. 11. in cap. 5. ad Rom. ubi ita scribit, *Christus pro nobis solvit; tantòque plura, quantò guttulam exiguam Pelagus excedit immensum... noli, itaque diffidere, o homo, cùm tantas bonorum divitias videas, &c.*

Subscribit auctor de cardinalibus Christi operibus: loquens enim de Circumcisione ait: *Tantæ dignitatis illa una Redemptoris nostri fuit oblatio, ut una ad tollenda mundi peccata sufficeret; qui tanta auctoritate in sancta introivit in sanguine proprio, ut deinceps nulla supplicantium postulatio indigeret sanguine alieno.*

Denique S. Bernardus explicans illud Psal. 129. *Copiosa apud eum redemptio*, ait serm. 22. supra Cantica: *Prorsus*, inquit, *copiosa, quia non gutta, sed unda sanguinis largiter per quinque corporis partes emanavit.* Et Epist. 190. *Fuit verò sanguis, qui effusus est, tam multus ad ignoscendum, ut ipsum quoque peccatum maximum, quo factum est, ut effunderetur, deleret.*

His favet Concilium Triburiense cap. 19. ubi ait in consecratione calicis plus vini, quàm aquæ admisceri, ut ostendatur majorem esse virtutem sanguinis Christi, quàm populi fragilitatem, quæ per aquam designatur.

Eamdem veritatem docet, & propugnat Doctor subtilis in 3. dist. 19. n. 7. ubi dicit meritum Christi ratione personæ divinæ, habuisse circumstantiam infinitam, ratione cujus congruum erat, ut pro infinitis acceptaretur. *Ex formali ratione sua quam habuit*, inquit, *non potuit acceptari in infinitum, & pro infinitis, sed pro finitis. Tamen ex circumstantia suppositi, & de congruo ratione suppositi, habuit quamdam rationem extrinsecam, quare Deus potuit acceptare illud in infinitum, scilicet extensivè pro infinitis. Si autem illud meritum fuisset alterius personæ, tunc nec ratione operis, nec ratione operantis fuisset congruitas acceptationis illius pro infinitis.* Quibus apertè docet Doctor, Christi merita ratione personæ divinæ, congruen-

gruentiam, hoc est, valorem, & dignitatem habuisse, ut pro infinitis hominum peccatis solvendis à Deo acceptarentur; *congruentia* enim apud Doctorem, idem est, ac apud Recentiores *valor*, & *dignitas*: licèt ab eo non sic appelletur, quia non est integer valor ubi non est verum jus erga præmiantem, quale non habebant ex se Christi opera meritoria, sed tantùm ex acceptatione divina.

Idem habet in 4. dist. 15. qu. 1. ubi ait: *De potentia autem ordinaria non disposuit Deus sibi reconciliare inimicum, nisi per obsequium magis gratum, quàm offensa ejus erat sibi displicens, & tale obsequium ejus est passio Christi, vel meritum ejus.* Ubi ponderandum est, quòd loquitur de valore meritorum, quem habent ante acceptationem; nam ut mox dicebat, solùm possunt habere valorem æqualem cum debito, siquidem pro illo solùm satisfactio acceptatur actualiter: igitur dum dicit, obsequium Christi fuisse magis gratum, loquitur de acceptabilitate, quam illud obsequium ante actualem acceptationem habebat.

Ex quibus apparet, quàm turpiter hallucinentur plurimi Recentiores, dum affirmant, Doctorem asserere merita Christi fuisse dumtaxat condigna per ordinem ad præmium, solùm ex acceptatione divina; neque enim abundantia meriti repetenda est ex acceptatione præmiantis; sed ex dignitate operantis. Licèt igitur Doctor doceat ante acceptationem, meritum non habere completam condignitatem in ordine ad præmium; hæc enim non potest esse completa, nisi etiam det jus in ordine ad præmiantem: tamen contendit merita illa ex se fuisse sufficientissima, quæ acceptarentur à Deo ad solvenda nostra debita; ita quòd si Deus omnia hominum peccata in bilance statuisset, & Christi merita ex altera parte, haud dubium esset, quòd longè præponderarent merita Christi, ut egregiè docet S. Bernardus Homilia de duobus Discipulis euntibus in Emmaus, ubi docet pœnam, quam pro peccatis generis humani Christus substinuit, in statera crucis appensa, multò majorem fuisse ratione satisfactionis, quàm promeruissent peccata nostra. Ait autem: *Crux facta est statera corporis, quod est Ecclesia: cùm enim ipse crucifigeretur, appensa sunt cum ipso peccata, quæ commisimus, calamitas, quam incurrimus: ipse erat innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis conversatio ejus; non enim peccatum fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, & quoniam talis, ac tantus, tam indigna dignatus est in cruce pati, præponderare cœpit calamitas, & crimina levigare; cùm adhuc tamen in cruce erectus staret, vacillare videbatur statera, nec planè cognoscebatur, quò cadere deberet; cùm inclinato capite emisit spiritum, & calamitas præponderando caderet, & quasi arena maris gravior appareret, gentes quasi momentum stateræ reputatæ sunt; nam in statera ceciderunt, quia partes adversæ damnationis nostræ Chyrographum amiserunt.*

His etiam suffragatur ratio. Illa satisfactio censetur esse condigna per ordinem ad premium, nempè remissionem offensæ, quæ injuriæ gravitatem moraliter adæquat: sed Christi satisfactio adæquabat moraliter gravitatem offensæ Deo irrogatæ per hominum peccata: igitur erat condigna per ordinem ad præmium. Major constat. Minor probatur; Gravitas offensæ oriundæ ex peccatis hominum maximè repetitur ex eo, quòd fit contra Deum, qui cùm sit objectum infinitum, ex eo quædam redundat indignitas summa, & extrinsecè infinita in illam offensam; sed Christi satisfactio cùm exhibeteretur à persona divina, habebat etiam ratione sui principii quamdam moralem, & infinitam extrinsecè dignitatem adæquantem gravitatem offensæ; quia non minùs est potens dignitas personæ satisfacientis ad influendum valorem moralem in actum satisfactorium, quàm dignitas personæ offensæ ad influendam gravitatem, & malitiam moralem in offensam ipsi irrogatam; ergo etiam satisfactio Christi sit satisfactio personæ divinæ, non minùs illius dignitas adæquat majestatem personæ læsæ, quàm hominum offensa.

Confirmatur. Decens erat, & congruum, quòd sicut misericordia Dei maximè enituit in humani generis reparatione, ita pariter divina justitia in illa refulgeret; *Universæ enim viæ Domini misericordia, & veritas*: Sed non reluceret Dei justitia in hominum redemptione, si Christi satisfactio non esset ex se condigna per ordinem ad premium, quia totus ejus valor penderet à divina acceptatione, & subindè solutio tota esset ex Dei liberalitate, & clementia: igitur ut hęc utraque divina perfectio in nostra redemptione ex æquo reluceret, necessum fuit, ut Christi merita præter acceptationem divi-

vinam, ex se forent sufficientia pro solvendis omnibus nostris debitis.

Probatur etiam secunda pars: Nempè quòd Christi satisfactio, ut esset undequaque completa, tam per ordinem ad præmium, quàm per respectum ad præmiantem, opus haberet acceptariâ Deo. *Probatur,* inquam, primò tùm ex sacra Scriptura, tùm ex sanctis Patribus significantibus acceptationem Dei, & conventionem desiderari ad condignitatem meritorum Christi: huc enim spectat pactum, & fœdus, ac jusjurandum Dei, quo sanctissimis Patriarchis, ac Prophetis promisit Christi redemptionem. Spectat etiam celebris illa promissio facta Christo venturo, Isaiæ 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, &c.* Hinc S. Ambrosius exponens verba Psalmi 118. *Suscipe me secundùm eloquium tuum, & vivam*; cùm dixisset, *Petimus ut suscipiamur à Christo*; subdit, *Intolerandæ autem præsumptionis videretur dicere Domino: Suscipe me; nisi promissum ejus adjungeret; hoc est, ut hoc auderemus ipse fecisti; tuo te chyrographo convenimus.* Quibus significat nostra opera in tantum esse meritoria completè, in quantum acceptantur à Deo, nec nos sperare posse consequi divinum præmium, nisi esset repromissum.

Ratio idipsum suadet, nihil enim creatum potest inducere obligationem in Deo aliquid conferendi, nisi ipse ad concedendum ex sua libertate, & clementia voluerit se promissis adstringere, alioquin non esset omnino independens: sed opera satisfactoria Christi reverà erant in entitate sua aliquid creatum: ergo nullatenùs poterant Deum astringere, ut in eorum præmium concederet remissionem peccatorum nostrorum, nisi ipsemet idipsum voluisset per suam liberam ordinationem, & acceptationem.

Dices. Valor operum Christi satisfactoriorum non adæquabat gravitatem offensæ omnium peccatorum: igitur illius satisfactio non erat condigna per respectum ad præmium. Probatur antecedens: *Primò*, quia offensa irrogatur Deo, ut Deus est: at opera Christi satisfactoria non procedunt ab eo, quatenus est Deus, sed quatenus homo, non enim satisfacit ut Deus, sed ut homo; ergo valor satisfactorius illorum operum non æquabat gravitatem offensæ peccatorum. *Deinde*, non potest esse tàm grata, & honorifica satisfactio impensa, quàm ingrata fuit, & injuriosa hominum offensa, quippè tantum Deo displicet peccatum, quantum ei placet propria bonitas, cui peccatum adversatur; quia quantum amatur res aliqua, tantum odio habetur, & displicet illius destructivum: sed opera Christi satisfactoria non possunt tantum placere Deo, quantum ipsi placet propria divina bonitas: igitur ex æquo non respondent offensæ.

Denique: Gravitas offensæ Deo irrogatæ à creatura, infinita est, tam ex parte personæ, in quam peccatur, quàm ex parte personæ offendentis, quæ in infinitum distat à Deo; at satisfactio Christi tantùm censeri potest infinita ex parte personæ satisfacientis, non verò ex parte illius, cui satisfactio exhibetur, quia non crescit satisfactio ratione personæ, cui impenditur, imò illius valor magis deprimitur: quò enim dignior est persona, eò etiam præstantiorem satisfactionem exigit; & consequenter, quod sufficeret respectu alterius minoris dignitatis, non potest esse sufficiens respectu personæ magis dignæ; ergo gravitas peccatorum longè major erat valore satisfactorio operationum Christi, & consequenter tantum abest, ut illa fuerint superabundantia, imo non potuerunt habere condignitatem.

Nego antecedens, & ad primam ejus probationem dico. Quòd Christus non satisfecit dumtaxat, ut homo, nec tantùm ut Deus; sed ut Deus homo, quippe humanitas eliciebat opera satisfactoria, coagente personalitate Verbi, quæ valorem satisfactorium in illa influebat, & consequenter instillabat eis quamdam dignitatem infinitam, saltem extrinsecè ratione videlicet personæ infinitæ, à qua illa opera procedebant. *Ad secundam probationem*, nego antecedens, & rationem ejus probationis; Non enim necesse est, ut Deus tantum peccatum odio habeat, quantum suam bonitatem diligit, quippè peccatum non est oppositum ipsi bonitati physicè, sed dumtaxat moraliter; opera autem satisfactoria Christi tantùm honoris rependunt divinæ bonitati, quantum injuriæ ipsi irrogatur per peccatum. *Ad tertiam probationem*, dico, quòd si peccatum aliquam infinitatem habeat, illi non est intrinseca, sed dumtaxat extrinseca, ratione scilicet personæ infinitæ offensæ: at satisfactio Christi non solùm ex hoc capite habet infinitatem extrinsecam, sed etiam ex parte personæ satis-

tis-

tisfacientis, cùm enim hæc sit infinita, etiam ejus opera digna sunt, quæ acceptentur pro infinitis hominibus, ut diximus suprà cum Doctore.

Dices secundò: Personalitas Verbi non confert operibus Christi valorem intrinsecè infinitum, ut docet Doctor in 3. dist. 19. sed dumtaxat extrinsecè; ergo illa opera satisfactoria sunt tantùm valoris finiti; sed valor finitus operis satisfactorii non tantùm non excedit, imò nec adæquat gravitatem offensæ omnium peccatorum: igitur tantum abest, ut Christi satisfactio fuerit superabundans, imò non erat condigna, & ad æqualitatem.

Distinguo minorem: Valor finitus operis satisfactorii non potest sufficere ad expiationem omnium peccatorum secundùm aliquos sui gradus, concedo: ubi involvit omnes omnino gradus valoris, qui reperiri possunt in aliquo opere satisfactorio, nego. Licèt autem opera Christi non habuerint valorem intrinsecè infinitum, habuerunt tamen valorem summum, qui posset operibus creatis convenire. Hinc est, quòd cùm insuper divina persona propter eminentissimam sui excellentiam, illa opera mirum in modum illustraret, etiam exhibebat digna, quæ pro nostris peccatis solvendis Deo acceptissima fierent.

Dices tertiò. Si satisfactio Christi fuisset exuberans per ordinem ad debita, Deus non potuisset illam recusare: igitur hæc non egebat acceptatione divina ad completam sui perfectionem. Consequentia patet; ubi enim plus redditur, quàm debetur, debitum exactissimè solvitur: at exactissima debiti solutio recusari non potest à creditore: ergo &c.

Distinguo antecedens: Non poterat recusare ratione valoris ipsius operis, & ejus condignitatis ad præmium, concedo: ratione libertatis ipsius præmiantis, qui non potest ab aliquo externo adstringi ad aliquid concedendum, nisi ad id sese suis promissis spontè obligaverit, nego.

Dices quartò. Peccat contra æquitatem omnis, qui satisfactionem præter debitum exigit: sed Deus Christi satisfactionem exigendo, peccare non potuit contra æquitatem. igitur illa non erat superabundans, & præter debitum.

Distinguo majorem: Quando potest exhiberi satisfactio absque illo excessu, concedo: quando illa rependi nequit, nego; sic autem est in præsenti, non enim poterat Deo fieri satis ad æqualitatem secundùm statutam legem, nisi à persona divina; satisfactio autem procedens à persona divina necessariò excedebat humana debita propter dignitatem personæ, quæ illam exhibebat; non ergo agebat Deus contra æquitatem, dum Christi satisfactionem, licèt superabundantem, exigebat.

QUÆSTIO QUARTA.

Utrùm Christus pro nobis satisfecerit ad juris apices, seu ex rigore justitiæ.

NOtandum 1. aliud esse, satisfactionem aliquam esse ex natura sua æqualem, & condignam; aliud verò illam fieri ad strictos juris apices, seu procedere ex rigorosa justitia. Ad hoc enim, ut satisfactio sit condigna, sufficit quòd compensatio fiat ad æqualitatem, & tantum à debitore solvatur, quantum debetur creditori: ut verò satisfactio fiat secundùm leges strictæ, & rigorosæ justitiæ, præter æqualitatem, aliæ desiderantur conditiones, quas statim proferemus, & expendemus. Quapropter licèt omnes penè conveniant, quòd Christi satisfactio fuerit condigna, & ad æqualitatem, maximè si attendatur ipsius valor secundùm ordinem ad præmium; tamen plurimi Recentiores ulteriùs inquirunt, an etiam exhibita fuerit secundùm strictos juris apices, & leges rigorosæ justitiæ. *Recentiores* dixi, nam nullus veterum, quem legerim, quæstionem sub his terminis proponit, ac discutit: illi namque dumtaxat inquirunt, & resolvunt Christi satisfactionem fuisse condignam, & ad æqualitatem ex vera justitia.

Notandum 2. præter tres conditiones ad omnem perfectam satisfactionem desideratas, quas expendimus in tertia Quæstione præcedenti, adhuc quinque à Theologis assignari, ut satisfactio dicatur fieri secundùm rigorosam justitiam. *Prima* est, quòd satisfactio fiat ex bonis propriis satisfacientis, & debitoris: cùm enim per omnem satisfactionem rigorosam debeat fieri perfecta æqualitas, oportet, ut ille, cui fit satisfactio, acquirat dominium alicujus rei, quod antea non habebat; saltem eo modo, quo per satisfactionem illud obtinet. *Secunda*, quod non fundetur in gratia creditoris; si enim quis debet centum nummos, & creditor contentus sit, si dumtaxat 50. offe-

offerat, illa satisfactio non erit ex rigore justitiæ, quia supponit gratiam creditoris ex liberalitate, & ex misericordia debiti partem remittentis. *Tertia*, ut sit ad alterum; nam satisfactio rigorosa essentialiter ordinatur ad instituendam perfectam æqualitatem; perfecta autem æqualitas non potest esse ejusdem ad seipsum; æqualitas enim est relatio realis necessariò requirens extrema realiter distincta. An autem illa distinctio, & alteritas debeat esse inter personas, aut inter naturas, aperiemus infra. *Quarta conditio* est, quòd persona offensa teneatur acceptare talem satisfactionem, nec possit illam ex justitia respuere, quia nempè cognoscit illam esse æqualem debito. Hanc conditionem præ cæteris assignant Joannes Medina Tractatu 3. de Pœnitentia q. 1. Andreas de Vega lib. 7. super Concilium cap. 9. & cum eis plurimi Recentiores. *Quinta conditio* est, ut satisfactio fiat ex iis, quæ alio titulo per se non debentur creditori: quam conditionem assignat S. Anselmus libro 2. *cur Deus homo* cap. 19. Si enim aliquis debeat alteri centum nummos propter censum annuum, & totidem ratione mutui, vel venditionis, non faceret satis creditori ei solùm tribuendo centum nummos; posset enim creditor acceptare illos centum nummos pro annuo censu, & sic debitor teneretur alios centum nummos solvere in satisfactionem mutui, vel venditionis.

Notandum tertiò: Nos signanter, & consultò dixisse, quòd satisfactio rigorosa fieri debeat *ex aliàs per se indebitis*. Dupliciter enim potest aliquis debiti titulus alteri supervenire. *Primò* quidem per se, & seorsim, novum inferendo debitum: *Secundò* verò, per accidens, & conjunctim, novam dumtaxat inferendo ejusdem debiti solvendi obligationem, vel prioris obligationis confirmationem: quod perspicuum fit his exemplis. Si quis enim debeat alicui centum nummos ratione census annui, & totidem postea mutuò accipiat; quia titulus census annui, quo priorem summam debebat, est obligatorius per se, sicut & titulus ex mutuo contractus, idcirco duplex est distinctum debitum, quod per unicam solutionem non potest exsolvi. Similiter idipsum clarum fit hoc exemplo: Si quis ex voto teneatur jejunare singulis diebus veneris, quando dies ille est vigilia alicujus festi, & tempus quadragesimæ, quo tempore, & die etiam tenetur jejunare ex præcepto Ecclesiæ, non habet ille triplex distinctum debitum jejunandi, sed solùm novam obligationem priori superadditam. Hìc autem non movetur quæstio utrùm satisfactio rigorosa postulet fieri ex indebitis *per accidens*, sed solùm ex indebitis *per se*; certum enim est, quòd si quis juraret alteri se petiturum Romam, quò jam iturus erat ex voto, nec non ratione stipendii propter illam profectionem accepti, non teneretur ille tribus distinctis vicibus Romam petere; licèt ad id teneatur titulo religionis, ratione voti, & juramenti, & titulo justitiæ ratione stipendii accepti, quia tituli religionis, & justitiæ in tali casu, non sunt per se obligatorii, sed dumtaxat prioris obligationis confirmativi.

CONCLUSIO UNICA.

Christi satisfactio (supposito pacto divino) habuit omnes conditiones ad satisfactionem ex rigore justitiæ, & ad strictos juris apices. Hæc est communior, & ut mihi videtur conformior menti Doctoris, affirmantis Christum satisfecisse de condigno, & ad æqualitatem, ac superabundantiam (supposita acceptatione, & conventione divina) ut dictum est suprà.

Probari potest conclusio authoritate sanctorum Patrum, qui docent Christum satisfecisse pro nobis exactissimè. Sic *Proclus Cizicenus* oratione de Nativit. Christi cap. 7. ubi ait, *Pro nostris peccatis ejusmodi impensum fuit pretium quod exactum debitum ad Justitiæ amussim exæquaret*. S. Augustinus in Enchiridio cap. 49. ubi ait, idcirco Christum fuisse passum, *ut diabolus veritate Justitiæ, non violentia potestatis oppressus, & victus, quoniam ipsum sine ullo peccati merito occiderat iniquissimè, per ipsum* Justissimè *amitteret, quos peccati merito detinebat*: Justissimè autem diabolus non amitteret captivos per Christi mortem, nisi illi ex rigorosa satisfactione, & justitia à sua captivitate solverentur.

Sanctus Basilius Seleuciensis homilia prima de Incarnatione ait, *Per mirabiles naturæ nostræ primitias*, scilicet per Christum Dominum, *omnem justitiæ rationem fuisse expletam*. S. Salvianus lib. 4. de Providentia, *In illo (scilicet Christo) injustitiæ speciem ipsa magnitudo Justitiæ habere videtur*, hoc est, tam exacta, tamque stricta fuit divinæ justitiæ in Christum animadversio, ut satisfa-

tisfactio ab eo exacta propter suam magnitudinem, quasi injustitiam importaret.

Probatur autem conclusio ratione. Illa satisfactio fuit exhibita ad strictos juris apices, quæ omnes ad rigorosam justitiam conditiones habuit: sed talis fuit Christi satisfactio, quod utique probatur singulas conditiones expendendo, & applicando.

Satisfactio Christi fuit ex propriis.

PRimò namque Christi satisfactio exhibita fuit ex *propriis bonis satisfacientis*: siquidem Christus satisfecit, suas actiones, & seipsum submittendo, & offerendo Deo ad compensandam injuriam illatam per peccatum generis humani; sed tam actiones, quàm ipsum Christi suppositum fuerunt propria bona illius tanquam Domini, & nullo modo sub dominio Dei, cui satisfactio impendebatur: igitur facta fuit ex propriis. Major constat; Probatur minor primò, Christi suppositum non fuit sub dominio Dei, quandoquidem non est, quid creatum, sed divinum, & subindè à nullo dependens, si quidem Christus æqualis est Patri secundùm divinitatem. Idem constat de actionibus satisfactoriis, Christus enim non satisfecit, nisi per actiones humanas in quantum procedebant à supposito divino; sed ut sic, induebant rationem ejus suppositi, à quo procedebant; non solùm per modum principii effectivi, sed etiam per modum principii formalis hujusmodi opera moraliter informantis, ac dignificantis: unde sub hac ratione involvebant moraliter suppositum divinum: ergo cùm Verbi suppositum sub nullius sit dominio, actiones satisfactoriæ Christi ita fuerunt illi propriæ, ut nullius essent alterius tanquam domini.

Objicies primò. Actiones creatæ sunt sub generali dominio Dei, cùm Deus titulo creationis, & conservationis habeat supremum dominium super omnia entia creata: sed Christus Dominus satisfecit per actiones humanitatis, quæ creatæ sunt: ergo per actiones, quæ erant sub dominio Dei, adeoque creditoris, & consequenter non propriis.

Respondeo, Distinguendo majorem. Actiones creatæ, quæ non sunt à persona divina, sunt sub generali dominio Dei, concedo; quæ sunt a divina persona, nego. Ad minorem dico, Christum Dominum satisfecisse per actiones creatas, non simpliciter, sed ut erant è persona Verbi, ita ut tota ratio valoris illarum actionum ab ipsa divini Verbi persona emanaret.

Instabis. Valor satisfactionis Christi ex concessis, procedebat à persona Verbi, tanquam à principio formali dignificante operationes humanitatis: sed persona Verbi divini habet rationem creditoris, & offensi; siquidem tam persona Verbi, quàm aliæ duæ personæ divinæ, læsæ sunt per peccatum: ergo etiam valor satisfactionis Christi sumitur à creditore, vel ab ipso offenso.

Distinguo majorem: Valor satisfactionis Christi sumitur ex persona Verbi in quantum est suppositum divinum formaliter, hoc est, in quantum terminat naturam divinam, nego: in quantum est suppositum humanum, sive in quantum subsistit in natura humana, concedo, & similiter distincta minore, nego consequentiam; quamvis enim suppositum Verbi sit simplicissimum formaliter, tamen est virtualiter multiplex, quia virtutem suam terminativam exercet tam erga naturam divinam, quàm humanam.

Objicies secundò: Cùm omne dominium conveniat supposito ratione voluntatis, Christo Domino dominium in actiones satisfactorias conveniebat, vel ratione voluntatis divinæ, vel humanæ: si prius, ergo satisfecit ex communibus, & non ex propriis, quia satisfecit ex his, quæ erant sub dominio voluntatis communis toti Trinitati: si posterius, ergo satisfecit similiter ex communibus, quia voluntas humana Christi cùm sit quid creatum, pendet à tota Trinitate.

Respondeo, Actiones istas esse sub dominio Christi ratione voluntatis humanæ, neque tamen inde sequi, quòd sint sub generali dominio Dei: voluntas enim creata Christi potest considerari dupliciter *vel* secundum se, hoc est, in quantum est facultas appetitiva intellectualis creata, & eatenùs est sub dominio generali Dei: *vel* secundùm quod est appetitus intellectualis creatus personæ divinæ, & sic non est sub dominio generali Dei, quia talis est sub hac ratione formali, qualis est persona divina, cujus est proprietas: at verò voluntas humana Christi est domina actionum ejusdem satisfactoriarum, ut voluntas personæ divinæ, & subindè actiones illæ ipsi sunt propriæ.

Subsumes: Sed etiam actiones istæ, ut sunt à voluntate spectante ad personam divi-

divinam, dependent à Deo in fieri, & in conservari; imò etiam voluntas, à qua procedunt, est sub dominio Dei: ergo spectant ad dominium generale, & commune toti Trinitati.

Respondeo, negari posse antecedens, si in eo particula ista (*ut*) sumatur secundùm sensum formalem; quia hoc sensu hæc tria, actio personæ divinæ, & voluntas personæ divinæ, & esse creatum, se habent tantùm concomitanter; sicut verbi gratia, hæc propositio intellecta secundùm sensum formalem, *Petrus ut rationalis, non est animal*, vera est, quia animalitas non includitur in conceptu formali rationalitatis, sed tantùm in conceptu reali, & identifico: si autem particula (*ut*) sumatur secundùm sensum materialem, verum est antecedens, & sic illo concesso, neganda est consequentia propter rationem priùs dictam, nempe quia actiones illæ inducunt rationem suppositi, à quo emanant.

Instabis. Actiones voluntatis humanæ Christi, sive formaliter, sive materialiter spectentur, sunt quid creatum: sed omne creatum spectat ad commune dominium totius Trinitatis: igitur quovis modo spectentur non erant propriæ Christo.

Respondeo primò, actiones elicitas à Christo considerari posse duobus modis: *Primò* physicè, & entitativè, quatenùs procedunt à natura humana tanquam à principio formali *quo*: *Secundò* Moraliter, & veluti reflexivè ad Verbum divinum, à quo procedunt tanquam à principio *quod*. Priori modo, reverà sunt formaliter quid creatum, & sic spectant ad dominium commune toti Trinitati: Secundo modo autem sunt ipsummet Verbi suppositum, aut saltem induunt ejus rationem; quia, ut diximus, sub hac ratione formali illud involvunt, non solùm per modum principii effectivi, sed etiam per modum principii formalis ipsas actiones moraliter informantis, & dignificantis.

Respondeo secundò, cum *Suare disp. 4. sect. 6.* quòd etsi satisfactio, ex datis, & acceptis, quæ propriè dicitur *restitutio*, non possit fieri ex his, quæ sunt sub dominio creditoris; benè tamen illa, quæ versatur circa actiones liberas, qualis est injuriæ compensatio in materia honoris: hoc enim est discrimen inter satisfactionem, & restitutionem, quòd *restitutio* versatur in rebus datis, & acceptis; quia per eam reparatur damnum illatum alteri in bonis suis: *Satisfactio* autem versatur in actionibus: quia per eam intenditur injuriæ compensatio. Hinc in restitutione debet fieri perfecta æqualitas inter satisfacientem, & eum, cui fit satisfactio: in datis autem, & acceptis non potest fieri æqualitas, nisi aliquid transeat in actuale dominium illius, cui fit satisfactio, aliàs non esset magis habens de rebus suis, quàm erat ante satisfactionem exhibitam; & sic semper restaret inæqualitas: secùs autem est in satisfactione, quæ fit per opus liberum, cujus operans est dominus, quia ratio satisfactionis non consistit in translatione dominii alicujus rei: sed in hoc solùm, quòd tantum reverentiæ, & honoris impendatur, quantum injuriæ illatum fuit. Et ideò licèt Deus habuerit dominium in actiones Christi, non minùs Christus ex æquo per eas potuit satisfacere, quia tantum, imò plus honoris reddit Deo, quantum ipsi per peccatum ablatum est.

Respondeo tertiò, quòd etsi actiones Christi tam materialiter, quàm formaliter considerata, fuerint sub alto, & generali dominio Dei, quatenùs supremi omnium Moderatoris, & Domini, nihilominùs per eas Christus ad juris apices poterat nostrum solvere debitum; quoniam dominium altum, & commune in rem aliquam non impedit dominium particulare; licèt enim Rex habeat dominium altum, & commune in bona subditorum; ita quòd possit illa expendere in utilitatem, & protectionem Reipublicæ, non minùs particulares quique habent peculiare dominium in bona sibi propria, ratione cujus dominii reverà satisfaciunt ex rigore justitiæ ipsimet Regi, dùm præscriptum sibi vectigal exactè pendunt: ergo à simili, licèt Deus habuerit dominium altum, & commune in actiones Christi, non minùs ipse adorandus Salvator habebat dominium particulare in ipsas: quia liberrimè eas eliciebat, & consequenter, per eas, illo non obstante dominio communi, poterat ex æquo pro nobis Deo satisfacere.

Objicies tertiò. Si actiones Christi quatenus sustentatæ, essent soli Verbo incarnato propriæ; ita actiones puri hominis, ut liberæ, & vitales, essent illi soli propriæ, siquidem ab eo solo procedunt modo libero, & vitali: igitur si ea ratione Christus potuit satisfacere ex propriis, pari jure purus homo per suas actio-

actiones, ut liberæ sunt, & vitales, poterit Deo satisfacere ex propriis de via ordinaria, cujus contrarium docuimus suprà.

Nego sequelam antecedentis: Licèt enim actiones illæ procedant à solo homine, ut agente modo vitali, & libero; ita tamen sic ab eo procedunt, ut earum vis, & efficacia ad agendum vitaliter, & liberè, sit à Deo per dependentiam: quippe illæ actiones procedunt à voluntate creata, ut existente sub communi dominio totius sanctissimæ Trinitatis, quæ voluntas præter acceptam illam virtutem, & efficaciam, requirit insuper concursum Dei, ut suos actus vitales, & liberos eliciat: At ipsa vis sustentandi naturam humanam ita est Verbo divino propria, ut illam habeat ex illo præciso conceptu, quo est divina persona independens a quocumque alio. Nec etiam Verbum divinum indiget aliquo speciali concursu, ut naturam humanam ejusque actiones sustentet, cùm talis sustentatio sit dumtaxat quædam terminatio, qua sola Verbi incarnati personalitas ita complet humanitatem, ut se sola illam faciat subsistere. Non est igitur paritas inter actus vitales, & liberos puri hominis, & ipsam sustentationem naturæ humanæ à persona Verbi. Duo namque reperiuntur in ipsis actibus, ratione quorum actus illi spectant ad commune dominium totius Trinitatis. Primum est, quòd non possint elici, nisi dependenter à concursu Dei, tanquam causæ primæ, & universalis: Secundum est, quòd hæc vitalitas, & libertas ita sint sub dominio hominis actus illos elicientis, ut tamen sint etiam sub dominio totius Trinitatis, à qua totus ille cum suis omnibus non minùs dependet, quàm quidquid est servi quatenus servi, est sub dominio ejus, qui talis servi est dominus. Hæc autem duo non habent locum in ipsa sustentatione humanitatis, & actionum ejus facta per Verbum incarnatum.

Instabis. Idcircò homo dependet à Deo in actionibus liberis, & vitalibus eliciendis, quia ab eo accepit vim agendi vitaliter, & liberè: sed etiam Verbum divinum accepit à Patre vim istam sustentandi naturam: qui enim dat esse, dat & consequentia ad esse: Hæc autem vis sustentandi sequitur necessariò personalitatem Verbi: igitur qua ratione purus homo non potest satisfacere ex propriis per suas actiones, ut sunt vitales, & liberæ; ita nec Christus potuit satisfacere per actiones naturæ humanæ, ut sustentatas à Verbo, tanquam ex bonis sibi propriis.

Distinguo majorem: Christus à Patre accepit istam vim sustentandi, sicut & suum esse personale, eo fine, ut pro nobis apud illum satisfaceret, nego: nam priùs in aliquo saltem signo rationis, Pater producit Verbum, quàm determinet creare, & redimere hominem: accepit illam vim, & illud esse absque ullo respectu, & ordine ad satisfactionem, absque ulla prorsùs independentia, & ut bonum sibi proprium, ac peculiare, concedo; sic enim Verbum accepit à Deo Patre suam personalitatem, & ex consequenti vim infinitam sustentandi non solùm naturam divinam; sed etiam alienam, ut tamen ipsa ejus personalitas, & vis sustentativa sint soli Verbo propriæ, nec ullatenùs subsint dominio Patris, nec ullam ab eo dependentiam includant. *Vel* aliter respondeo, Accepit illam à Patre cum aliqua dependentia, ita ut Verbi personalitas, & virtus sustentativa dependeant à Patre, & subsint ejus dominio, nego: accepit tanquam quid sibi proprium, & à nullo dependens, nec alicujus dominio subditum, concedo: igitur non est paritas inter illam vim sustentativam Verbi, & actiones liberas, ac vitales puri hominis.

Objicies 4. Ut quis satisfaciat ex stricta justitia, requiritur, ut efficiat aliquid esse sub dominio ejus, cui satisfacit, quod antea ad ipsum non pertinebat, neque pertineret, si satisfaciens id ejus dominio non subjiceret: at Christus nihil potuit Deo tribuere, quod ad ejus dominium non spectaret, & quod Deus aliundè sub dominio non haberet, si per Christum in satisfactionem non offerretur: igitur non potuit satisfacere ex stricta justitia.

Nego majorem. Non enim est necesse ad exactam, & strictam satisfactionem, quòd creditor accipiat aliquid de novo sub suo dominio, ut constat in satisfactione humana honoris læsi: per illam enim satisfactionem creditor eam accipiens, nihil recipit, quod ejus dominio subsit: Unde plerumque sufficit ad perfectam satisfactionem, ut id, quod datur, cedat in honorem, fiatque juxta beneplacitum creditoris. Nec certè videtur major ratio, quod res in satisfactione oblata cedat in commodum, & utilitatem creditoris, quàm ea, quæ offertur per actionem meritoriam: at non requiritur in merito, quòd opus meritorium cedat in commodum, & utilitatem præmiantis, alioqui nihil omninò possemus apud Deum mereri; ipse enim bo-

no-

norum nostrorum non eget: sed satis est, quod cedat in ejus honorem, & gloriam, & fiat juxta ejus præceptum, & beneplacitum. Idem dicendum de satisfactione.

Objicies 5. Christus Deo Patri satisfecit, ut homo, & per actiones verè humanas: sed homo, & ejus actiones sunt quid inferius Deo, & à Deo dependens, ac proinde ejus dominio subditum; igitur Deo satisfecit ex bonis, quæ ejus erant: non verò quæ dumtaxat Christo satisfacienti erant propria. Major constat: siquidem Christus, ea ratione pro nobis satisfecit, qua passus est, & mortuus: at passus, & mortuus est tantùm, ut homo, & in satisfactionem obtulit suam mortem, & passionem, quæ sunt actiones Christi tantùm, ut hominis: igitur, &c.

Distinguo majorem; Christus satisfecit, ut homo, si particula (*ut*) sumatur *reduplicativè*, id est, secundùm ea solùm, quæ ei competunt ratione naturæ humanæ, nego: Si sumatur *specificativè*, id est, ille qui satisfecit pro nobis erat verus homo, licèt etiam esset verus Deus, concedo: ut sic enim humanitas fuit principium *quo* satisfactionis; Verbum autem erat principium *quod*, non solùm quatenùs sustentabat naturam humanam, & erat principium *quod* actionum satisfactoriarum, quas ab eo assumpta humanitas eliciebat, ut principium *quo*: sed etiam quatenùs idem Verbum ad illas easdem actiones concurrebat morali influxu conferente illis valorem summum; & extrinsecè infinitum, scilicet tam seipsum, quàm suas actiones offerendo, & subjiciendo in obsequium Dei, simul & eis actionibus influendo illum valorem summum, quo revera erant dignæ, quæ acceptarentur à Deo in satisfactionem pro omnibus nostris debitis.

Satisfactio Christi non fuit fundata in gratia, & liberalitate creditoris.

PRobatur. Si Christi satisfactio fundata fuisset in gratia, & liberalitate creditoris, maximè quia pendebat à gratia unionis; hæc enim videtur necessaria, ut persona Verbi influeret valorem summum in suas actiones satisfactorias, & meritorias: sed hæc ratio non obest, quominùs satisfactio Christi facta fuerit ad strictos juris apices, & independenter à liberalitate, & gratia creditoris: igitur, &c. Probatur minor. Quando gratuitò donatum antecedit obligationem contractam de solvendo debito, tunc illud ex gratia creditoris comparatum non obest quominùs actio satisfactoria, & meritoria ex æquo præmium possit promereri: quia cùm debitor sit verè dominus illius, quod gratuitò sibi donatum est, tunc censetur satisfacere creditori, quoties illud ipsum in illius dominium restituit: si enim Petrus, verbi gratia, antequam Jacobus debitum erga ipsum contrahat, illi dederit centum nummos, vel etiam post illius debiti contractionem, non tamen ea conditione, ut ex illis contractum debitum solvat, sed omninò absolutè, & absque respectu: Petrus poterit ex justitia debitum solvere, restituendo illos centum nummos in dominium, & possessionem creditoris: quia cùm esset illorum dominus, dominium istud, & possessionem in creditorem transfert: igitur licèt Deus Christo concesserit gratis unionem hypostaticam, cùm hæc gratia collata sit omninò antecedens, reverà Christus erat dominus illius status divini, & omnium operationum, quas ut Deus-homo poterat elicere; & subindè eliciendo illas operationes, & eas submittendo Deo, reverà debitum nostrum absque ulla creditoris gratia, & remissione solvebat.

Deinde ad satisfactionem de rigore justitiæ requiritur dumtaxat, quòd non fundetur in gratia creditoris, quatenùs illa gratia suppleret defectum valoris satisfactionis, & ita acceptaretur valor operis ultra id quod mereretur: at satisfactio Christi, licèt fundetur in gratia unionis, hæc tamen gratia non supplet illius dignitatis defectum, nec Deus acceptat opera Christi ultra illorum valorem; sed potiùs dat operibus humanitatis dignitatem, & valorem non solùm adæquantem, sed etiam superexcedentem injuriæ gravitatem: igitur talis gratia non obstat satisfactioni ad strictos juris apices. *Denique*, gratia unionis non est simpliciter facta Christo quatenus erat Deus homo, sed dumtaxat humanitati, cui Verbum divinum seipsum communicavit hypostaticè: sed satisfactio non fuit exhibita per ipsam humanitatem seorsim, sed præcisè per Christum, quatenus est Deus-homo: igitur non satisfecit sub ea ratione, qua gratia ei erat concessa.

Dices primò. Quandò aliquis dat alteri unde debitum sibi solvat, tunc illa solutio non potest censeri ex rigore justitiæ: sed Deus concessit Christo humanitatem, & per-

sonam Verbi, per quas operationes satisfactorias elicuit, & nostrum debitum solvit: igitur illa solutio non fuit ex rigore justitiæ.

Distinguo majorem; Si conferendo illud donum, non concesserit etiam illius dominium, concedo: si utrumque largitus fuerit, nego. Deus autem conferendo, vel humanitatem, vel Verbum, seu potiùs donando ei statum illum *Dei-virilem*, dedit etiam illius status dominium; Christus enim erat Dominus suarum operationum, & poterat pro libito illas exercere, vel non exercere: ac subinde, poterat per illas operationes pro nostris peccatis debitam satisfactionem impendere.

His adde, satisfactionem Christi Domini ita fundari in gratia unionis, & Incarnationis, & virtute illius sic fieri, ut hæc unionis gratia non fuerit donata humanitati eo fine, ut satisfaceret; quippe etim, ut probabimus infra, Deus decreverit Mysterium Incarnationis ante prævisum Adæ peccatum: Unde, sicut cùm aliquid solvitur, ex acceptis à creditore non eo fine, ut satisfaciat, non impedit quin talis solutio sit ex stricta justitia; etiam istud non impediet quominus Christi satisfactio talis censeatur.

Dices secundò: Si Petrus debet Paulo viginti nummos sub ea conditione, quòd solvat parem pecuniæ summam sibi debitam, ista solutio fundatur in gratia creditoris, & consequenter non erit ex rigore justitiæ: Sed Deus Christo concessit statum Dei virilem ea ratione, ut per illum sibi satisfaceret pro hominum peccatis: igitus satisfactio à Christo exhibita fundatur in gratia Dei, & non est ex rigore justitiæ.

Nego minorem. Et ratio disparitatis est, quòd illa donatio viginti nummorum non efficit, ut ista pecuniæ summa transeat sub dominium Petri; unde tantùm est larvata, & supposititia donatio, & dumtaxat debiti relaxatio. Secus est autem de operibus Christi; quia licèt ex Dei gratia eliciantur, reverà tamen existunt sub dominio Christi ratione libertatis creatæ; & ideo licèt sint Dei dona, & supponant gratiam unionis, non propterea sunt gratuita donatio, sed justa, & æqua debiti solutio.

Christi satisfactio facta est ex aliàs indebitis.

PRobatur. Si opera Christi fuissent Deo debita alio titulo, quàm satisfactionis, maximè titulo gratitudinis, aut obedientiæ, aut justitiæ: sed neutrum horum potest affirmari. Non quidem *titulo gratitudinis*; quia debitum gratitudinis fundatur in merè libera, & gratuita concessione beneficii facta à donante: atqui nullum fuit beneficium gratuitum à Deo concessum Christo Domino, ut Deo-homini; nam si quod fuisset, maximè gratia unionis: at hæc gratis collata fuit soli humanitati, non autem personæ Christi: idem dicendum est de his, quæ consecuta sunt ad unionem, quia illa erant debita ratione unionis hypostaticæ, & non purè gratuita: unde discrimen est inter gratiarum actionem Christi, & hominis puri, quòd quantò magis purus homo gratias agit Deo, tantò magis ipsi obligatur, quia ipsa gratiarum actio est novum beneficium ipsi creaturæ collatum ex divina largitate: at quando Christus Dominus gratias egit suo Patri, sive pro beneficio collato suæ humanitati, sive pro aliqua alia re, nullum novum gratuitum accepit, sed debitum dumtaxat suæ dignitati.

Neque etiam titulo *obedientiæ*: tunc enim aliquis sua opera absolutè debet alteri titulo obedientiæ, quando non est in ejus libertate, id quod præcipitur libenter acceptare, vel non acceptare: At Christi obedientia non fuit hujusmodi: liberrimus enim erat ad acceptandum, vel non acceptandum Dei mandatum, ut colligitur ex illis verbis Psal. 39. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui; & legem tuam in medio cordis mei.* Nec-non ex illo Isaiæ 52. *Oblatus est quia ipse voluit.*

Non denique titulo justitiæ, quia si quis esset titulus, maximè justitiæ potentialis, qualis est Religio: at ratione illius tituli Religionis, Christus præcisè non debebat sua opera Deo, novo, ac speciali debito, quia titulus ille, quando non multiplicat materiam, non infert novum debitum, nec consequenter exigit peculiarem solutionem, ac subinde una actione, tam ipsi, quàm, & alteri titulo potest satisfieri; quia non multiplicantur debita, sed dumtaxat confirmatur ejusdem debiti solvendi obligatio. Unde

Unde licèt operationes Christi Deo essent debitæ titulo religionis; nihilominus poterant etiam impendi in satisfactionem, quia tituli illi religionis, & satisfactionis cadebant supra easdem operationes.

Objicies, Deus potuit exigere à Christo D. ut singula sua bona opera eliceret ob motivum gratitudinis propter beneficia sibi divinitus collata: igitur per ista opera jam aliundè debita Deo non potuisset Christus satisfacere.

Respondeo, hic dumtaxat esse difficultatem de satisfactione, prout à Christo Domino exhibita est, non verò prout alio modo præstari potuit. Certum est autem, quòd de facto Deus non exegerit, ut Christus omnia sua opera exerceret titulo gratitudinis; quippe talis obligatio nullibi in Scripturis legitur.

Adde quòd etiamsi Deus hanc legem præscripsisset, nihilominùs adorandus ille Salvator potuisset condignè pro nostris debitis satisfacere; quippe omnia divina beneficia ipsi collata longè sunt inferioris dignitatis, & excellentiæ, quàm sint actiones, & ejus opera, quia cùm procedant à persona Verbi, tanquam à principio *quod*, inde divinam aliquam, & infinitam, saltem extrinsecè, excellentiam, & dignitatem eliciunt, qualis non reperitur in omnibus donis Christo collatis: ista namque omnia, puta gratiæ, scientiæ, &c. omninò creata sunt, & finita. Hinc consequens est, quòd Christus per opera sua meritoria sic potuerit satisfacere cuilibet debito gratitudinis pro omnibus, & singulis beneficiis acceptis, ut etiam per eadem opera, tanquam indebita, adhuc potuerit ex stricta justitia pro debitis omnium hominum satisfacere.

Instabis: Quando beneficium collatum est ita summum intensivè, ut Deus absoluta sua potentia majus, & præstantius conferre non possit, quantumcumque perfectus eliciatur actus gratitudinis ab accipiente beneficium, non potest beneficii dignitatem excedere, nec consequenter ex stricta justitia offerri, & impendi Deo in satisfactionem pro debito alieno: At unio hypostatica est beneficium omnium præstantissimum, quod Deus conferre potest absoluta sua potentia: igitur omnis actus gratitudinis, quem Christus propter illud beneficium potest Deo referre, istius beneficii dignitatem non excedet, nec consequenter in satisfactionem pro altero debito poterit impendi.

Distinguo majorem: Si beneficium istud summum ei conferatur, qui habet præcipuas partes in satisfactione, & eam impendere debet per modum principii *quod*, concedo: si tantùm ei conferatur, qui in impendenda satisfactione minùs præcipuas partes obtinet, & ad eam se habet dumtaxat per modum principii *quo*, nego: Certum est autem, quòd beneficium, & gratia unionis collata sint dumtaxat humanitati Christi, quæ in satisfactione habet tantùm rationem principii *quo*; non verò Verbo divino, cui in satisfactione competit ratio principii *quod*: Tùm quia est suppositum ipsius naturæ, à qua illa satisfactio exhibetur: Tùm quia valorem summum operibus satisfactoriis impendit: igitur quanquam humanitas ex se non posset debitè satisfacere per actus, qui jam Deo debebentur titulo gratitudinis propter summum beneficium gratiæ unionis sibi concessæ, inde non est consequens, quòd Christus secundùm se totum consideratus, maximè ratione personæ Verbi, non possit per actus jam titulo gratitudinis debitos ratione gratiæ unionis concessæ humanitati, etiam satisfacere Deo pro debitis alienis.

Christi satisfactio erat ad alterum.

PRobatur. Illa sufficienter est ad alterum, quæ est inter distinctas naturas; quarum una habet rationem debitoris, alia verò rationem creditoris: sed Christi satisfactio intercessit inter humanam naturam, & divinam; quarum illa habebat rationem debitoris; hæc verò rationem creditoris: nec requiritur, ut cum distinctione naturarum sit etiam personarum distinctio; ea enim distinctio sufficit ad rationem justitiæ, quæ sufficiens est ad distinctionem jurium: sed salvatur distinctio jurium posita sola distinctione naturarum; ubi enim sunt diversæ naturæ, sunt etiam diversæ voluntates, & libertates, quarum ratione sunt distincta dominia: igitur illa naturarum distinctio sufficiebat in Christo, ut illius satisfactio esset ad alterum.

Confirmatur. Non magis requiritur ad satisfactionem rigorosam, quòd intercedat inter personas distinctas, quàm requiratur ad quamlibet satisfactionem: sed Christus (ut diximus in præcedenti quæst.) habe-

bat alteritatem sufficientem, ut Deo aliquam satisfactionem impenderet: ergo etiam ut satisfaceret ad strictos juris apices.

Deinde, non requiritur major distinctio inter extrema justitiæ, quàm inter servum, & dominum: sed distinctio realis naturarum in eodem supposito sufficiebat, ut unus, & idem Christus esset simul servus, & Dominus: igitur etiam sufficiebat, ut satisfaceret.

Denique, si Christus assumpsisset duas humanitates, posset actum justitiæ commutativæ inter illas duas humanitates exercere, quia licèt unicum fuisset suppositum realiter, fuisset tamen duplex virtualiter, quia gessisset vices duorum suppositorum humanorum; quidni ergo pariter Christus in humana, & divina natura existens, potuerit exercere actum justitiæ erga seipsum, ut existentem in altera?

Objicies primò: Satisfaciens debet esse alter ab eo, cui fit satisfactio: at Christus non est alter à Deo, cui satisfactionem impendit, cùm ipsemet sit Deus, & satisfecerit, ut Deus homo: igitur ejus satisfactio non erat ad alterum.

Distinguo majorem: Debet esse alter, tam secundum omnem sibi propriam naturam, quàm secundùm personam, nego: debet esse alter saltem secundùm aliquam naturam sibi propriam, concedo: licèt autem Christus Dominus non sit alter à ratione naturæ divinæ, necnon & personalitatis Verbi; tamen habet illam alietatem, seu rationem alterius jure naturæ humanæ sibi propriæ, quæ alteritas sufficit ad veram, & strictam satisfactionem: quia stricta justitia solùm postulat, ut satisfactio sit ad alterum, ut nempè fiat per bona, quæ sint distinctorum jurium, & dominiorum. à jure, & dominio creditoris. Unde cùm Christus ratione naturæ humanæ habeat jus, & dominium in actiones liberas, quæ omninò distinctæ sunt à Deo, cui satisfactio debetur; idcirco per eas revera Deo potuit satisfacere.

Instabis: Ad satisfactionem ex stricta justitia non solùm sufficit alteritas ex parte naturæ, sed præterea requiritur etiam ex parte suppositi, ut constat etiam ex Aristotele, & aliis Philosophis, qui communiter explicant hanc alietatem in justitia per distinctionem suppositorum: igitur cùm Christus solùm habuerit alteritatem rationе naturæ, non potest censeri Deo satisfecisse ad strictos juris apices.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico: Aristotelem, & alios Philosophos ideircò explicare illam alteritatem necessariam ad strictam justitiam per distinctionem suppositorum, quia loquuntur de actibus istius justitiæ, prout communiter, & ordinariè exercentur ab hominibus habentibus distinctas naturas, & supposita distincta, quia naturaliter fieri nequit, ut idem numero suppositum sustentet diversas naturas. At quia fides Catholica docet idem numero suppositum Verbi divini sustentare simul duas naturas liberas, in quibus deprehendimus sufficientem distinctionem dominiorum, & jurium, ratione quorum possunt mutuam aliquam obligationem inire, quæ sufficiat ad perfectum contractum justitiæ; inde fit, quòd illa naturarum distinctio sufficiat pariter ad instituendam perfectam rationem debiti, & solutionis.

Urgebis: Potissima ratio, præcipuusque valor satisfactionis Christi, peti debet ab ejus supposito, ut mox diximus: At ut sic, non habet sufficientem alteritatem ad strictam justitiam desiderandam, siquidem satisfactio Christi Domini non tantùm impendi debebat personæ Patris, & Spiritus sancti, sed etiam ipsius Filii, quæ speciali titulo, ut diximus, per hominum peccata fuit læsa: igitur Christi Domini satisfactio non habuit sufficientem alteritatem ad strictam justitiam: siquidem unius ad seipsum non potest esse stricta justitia.

Nego minorem, & ejus probationem distinguo: Unius ad seipsum secundùm unam eandemque omninò naturam liberam, & secundùm eadem jura, & dominia non potest esse satisfactio ex stricta justitia, concedo: secundùm distinctas naturas liberas, & diversa rerum dominia, nego: Unde cùm Christus in eodem supposito duas habuerit naturas liberas, quibus inerant jura, & dominia distincta, hinc est, quòd potuerit sibi satisfacere.

Adde quòd satisfactio exhibita à Christo non fuerit primariò, & per se facta tribus divinis personis, sed Divinitati: Nam, ut ait S. Paulus 2. ad Cor. 5. ***Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.*** Ubi particula ***Deus***, ut explicat S. Ambrosius lib. 3. de Fide cap. 5. idem significat, ac ipsa Divinitas, ***Hoc est***, inquit, ***ibi sempiterna Divinitas***: igitur cùm Christi satisfactio facta fuerit pri-

primariò ipsi Deo: secundariò verò tribus divinis personis; inde est, quòd Verbum divinum ratione naturæ humanæ sufficientem habuerit alteritatem ad strictam justitiam; quippè natura humana omninò distincta erat à divina.

Deus ex pacto inito non poterat congruè recusare Christi satisfactionem.

PRobatur, quia (ut diximus) Christi satisfactio non solùm erat condigna, & ad æqualitatem, sed etiam superexcedens, & ad abundantiam; ergo non erat unde Deus illam recusaret. Patet consequentia: Tunc enim respui non debet satisfactio, quando non solùm æquivalet debito, sed etiam illud excedit secundùm conventionem factam: at Christi satisfactio, quæ Deo impendebatur ex pacto, longè excedebat nostrum debitum: igitur non erat unde Deus illam recusaret.

Dices. Tunc recusari potest satisfactio, quando non exhibetur ab ea persona, quæ debebat satisfacere: sed satisfactio Christi non fiebat ab illa persona, quæ debebat satisfacere; nam Christus non erat persona rea, quæ propter proprium peccatum non posset veniam consequi, nisi vel satisfaceret, vel gratuitò Deus offensam illi condonaret: igitur Deus poterat justè illius satisfactionem respuere.

Distinguo majorem: Si creditor, non inierit pactum de condonando peccato ob satisfactionem alterius, concedo: si tale pactum inierit, nego: Deus autem spoponderat se nobis condonaturum omnia debita, si Christus pro nobis satisfactionem impenderet: igitur non poterat illam recusare, maximè cùm illa satisfactio non solùm debitum æquaret, sed etiam illud longè excederet.

QUÆSTIO QUINTA.

Utrùm reverà peractum sit Incarnationis Mysterium, & Judæis promissus Messias advenerit.

NOtandum primò: Judæos illum hominem tot divinis promissionibus destinatum, tot expetitum votis, tot oraculis in veteri Testamento celebratum, appellare *Messiam*, quòd ad hominum salutem, & redemptionem à Deo mittendus esset: cùm verò Græci, Latinique *Christum*, hoc est, *unctum* nominant, quod non solùm Rex, & Sacerdos, sed etiam Deus-homo, ac Divinitatis oleo perunctus esse deberet. Cujus notionem Tertullianus accuratè delineavit in libro adversùs Judæos c. 6. *Et quidem*, inquit, *imprimis quærendum, an expectetur novæ Legis lator, & novi Testamenti hæres, & novorum sacrificiorum Sacerdos, & novæ Circumcisionis Purgator, & æterni sabbati Cultor: qui legem veterem compescat, & novum Testamentum statuat, nova sacrificia offerat, & cæremonias antiquas reprimat, & circumcisionem antiquam, cum solo sibi sabbato compescat, & novum regnum, quod non corrumpatur, adnuntiet*. Quæ omnia per Prophetas de Messia prædicta esse constat, ut ex sequentibus manifestum erit.

Notandum secundò: Constantissimum esse apud omnes, qui Christiano nomine gloriantur, reverà Messiam venisse. Hæc namque veritas Christianæ Religionis, ac Fidei caput est, & fundamentum, nec solùm in omnibus fidei Symbolis, ac definitionibus stabilitur; sed etiam apertis novi Testamenti oraculis comprobatur: nam Joan. 4. mulieri Samaritanæ dicenti; *Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus*: *Dixit ei Jesus, Ego sum, qui loquor tecum*. Quapropter adorandus ille Salvator non immeritò beatum prædicat Petrum Apostolum, quòd publico testimonio contestatus fuerit, *Tu es Christus Filius Dei vivi*: nam, ut ait Joan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solùm Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*. Ad Judæorum igitur tùm frangendam pervicaciam, tum cæcitatem illuminandam dumtaxat convertenda est præsens quæstio, in qua è sacris veteris Testamenti litteris, ac oraculis, Messiam jamdudùm advenisse, demonstrandum est.

Notandum tertiò: Promissiones, quibus Messias in veteri Testamento nuntiatur venturus, esse in duplici differentia: *aliquæ* enim leguntur simpliciter factæ sine ulla temporis designatione, ut cùm Moyses dixit Populo, Deuteronomii 18. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis suscitabit tibi Dominus Deus tuus*. Et Abrahamo Deus repromisit Genes. 18. *In semine tuo benedicentur omnes Gentes*. Cujusmodi sunt etiam omnia illa vaticinia, quæ Messiæ nativitatis locum, & modum, conversantis doctrinam, virtutem, & potentiam, morientis voluntariam oblationem, ac invictam constan-

ſtantiam; reſurgentis Majeſtatem, & in cœlos aſcendentis triumphum præſignant, ut legere eſt, tum in libris Moyſis, tùm in libris Prophetarum; maximè verò in Pſalmis, quorum plurimi de Chriſto conſcripti ſunt. *Aliæ* verò promiſſiones factæ ſunt cum aliqua certa temporis deſignatione, non tamen ita perſpicua, ut omnem dubitationis locum auferat; nec etiam ita obſcura, & involuta, ut efficax ad comprobandum Chriſti adventum non ſubminiſtret argumentum. Hujus autem duplicis generis promiſſiones uſurpabimus, & diſcutiemus in præſenti quæſtione, tribus diſtinguenda concluſionibus.

CONCLUSIO PRIMA.

Meſſiam divinitùs repromiſſum jam advéniſſe, ſatis apertè colligitur ex Jacobi morientis vaticinio, Gen. 49.

Probatur. Nam ſanctiſſimus ille Patriarcha, cùm morti proximus paternam benedictionem Filiis ſuis impenderet, & divino afflatus Spiritu, ac mente præſaga futurorum, quid peculiariter uniuſcujuſque poſteris Deus præſtiturus erat, denuntiaret; aperiens quanta foret in Judæ filios effundenda Dei benignitas, & munificentia, inter plura, quæ ſpondet, ait: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de fœmore ejus donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium*: Velut habet Hebraica Editio (quam uſitato charactere, in gratiam Lectoris, ſubjicio) *Lo jaſour ſebeth mi ouda, on mehokek mibben ragelar ad ki jabo ſiloh velo ik chat ammim*. Hoc eſt, ut interpretantur Barradius, & noſter Galatinus l. 4. c. 4. *Non recedet ſceptrum de Juda, & Scriba, ſive Legum lator de medio pedum ejus, donec veniat Siloh* (id eſt pacificus, vel Meſſias) *cui nationes ſervient*. Vel ut fert Chaldaica paraphraſis, *Non auferetur, qui facit poteſtatem, de domo Judæ, & Scriba de filiis filiorum ejus, uſque in ſeculum, donec veniat Meſſias, cujus eſt regnum, & ei obedient populi*: Vel denique, ut habent Septuaginta Interpretes, *Non deficiet Princeps ex Juda, donec veniant, quæ repoſita ſunt ei*; id eſt, donec adveniant ſumma, & eximia dona, ac bona, quæ per Meſſiam ex tribu Juda oriundum, humano generi ſunt conferenda, ut legit S. Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum cap. 42. *Vel*, ut ferunt alii codices, *donec veniat, cui repoſitum eſt*; id eſt, donec veniat ille, cui repoſitum eſt regnum totius mundi, ut explicant Origenes lib. 4. Periarchon, & Sanctus Cyrillus contra Julianum lib. 8. *Non per vim*, inquit, *Prophetarum accerſitæ ſunt gentes, neque etiam per Moyſem, vel aliquem alium; ſed Chriſto potiùs repoſitum fuit; ut imperaret non jam ſoli Judææ, ſed omnibus Gentibus, &c.* Quæ omnes lectiones in hoc unum conſpirant, & collineant, ut ſignificent authoritatem regendi, ac ferendi leges non priùs à tribu Juda auferendam, quàm repromiſſus Meſſias advenerit.

Ex quibus ſic argumentari licet: Non debuit priùs deficere ex tribu Juda Regia, ac Legiſlativa poteſtas (ex quo ſemel ad eam convolavit) quàm Meſſias prænuntiatus adveniſſet: at ab annis 1675. & ampliùs, utraque illa poteſtas, & authoritas penitùs defecit; quippè jam pridem nulli Reges, nullique Legiſlatores extant, qui vel ex Juda, vel ex alia Iſraelitica tribu Judæis imperent: quinimò omnes ad unum apud exteras nationes ſub dura ſervitute detinentur; & ut ait Tertull. in Apolog. cap. 21. *Diſperſi palabundi, & cœli, & ſoli ſui extorres vagantur per orbem, ſine homine, ſine Deo rege, quibus nec advenarum jure terram patriam ſaltem veſtigio ſalutare conceditur*: Igitur ut firma ſit, & conſtantiſſima illius vaticinii veritas, oportet quòd Meſſias venerit.

Confirmatur hoc exemplo. Si Deus fulgentiſſimam facem è turri oſtentans dixiſſet; eam non extinguendam donec veniret Meſſias; qui illam extinctam videret, nonne protinus rectè colligeret Meſſiam jam veniſſe? At Deus ſceptri Iſraelitici fulgorem veluti facem Judæorum oculis exhibuit, prænuncians, donec Meſſias veniret, illum non extinguendum: cùm ergo fulgor ille ſceptri Judaici, pridem extinctus ſit, neceſſum eſt Meſſiam veniſſe. Hujus efficaciſſimæ rationis vim, ut eleveant Judæi, plura comminiſcuntur effugia, quæ claritatis, ac facilioris expugnationis gratia, ad tria potiſſimùm capita revoco, & ſub totidem §. cum omnibus eorum diverticulis propono impugnanda.

§. I.

Primum Judæorum effugium est, *quòd in præfato vaticinio nil quidquam de venturo Messia prenuntietur, quòdque omnes illius oraculi particulas, & voces pravum in sensum detorqueamus.*

Reponunt enim primò, vocabulum *Jasour* non significare recessum, sed accessum; nam *Sur* significat declinare ad aliquem: inde Loth sic Angelos alloquitur, *Suru na el beth gabdecem*: Id est, *Declinate obsecro in domum pueri vestri*. Hinc vocabulo *Sasour* utitur Moyses, cùm ait Exodi 3. *Vadam, & videbo visionem hanc magnam*: ita quòd præfati vaticinii sensus sit; sceptrum non priùs accessurum ad tribum Juda, quàm Messias venerit: quod utique, inquiunt, contigit, nam tot votis expetitus ille Messias, qui Israeliticum populumà duro captivitatis jugo liberaturus erat, fuit Salomon, qui idcirco *Siloh*, id est, *Rex pacificus* dictus est: quippe eo nato David regnum Israeliticum universum obtinuit, & omnes Judæorum infensissimos hostes expugnavit: ipso autem imperante Salomone Judæi summa securitate, ac pace donati sunt, ut refertur 3. Regum cap. 4. his verbis: *Habebat pacem ex omni parte in circuitu: habitabatque Juda, & Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, & sub ficu sua à Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.*

Verùm hanc expositionem omninò inanem esse, ac cum præfato vaticinio nullatenus cohærentem, constat ex omni parte, *Primò* namque verbum *Sasour* equidem significat nonnunquam accedere sicut & recedere: at conveniunt omnes Hebræi verbum istud accessum denotare dumtaxat, quando præfixam habet propositionem *el* correspondentem præpositioni *ad*, quæ accusativum regit, & accessum indicat; dum verò copulatur præpositioni, *me*, aut, *min*, quæ est indicativa, aut directiva ablativi casus, & correspondet *de*, *ex*, aut , tùm significat recessum, seu elongationem: quemadmodum apud Latinos verbum *declino* regit ablativum cum præpositione *à*, & accusativum cum *ad*: dicimus enim *declino à te*, & *declino ad te*. Habet autem verbum istud *Sajour* præpositionem, *min*, præfixam in præfato vaticinio; ac subinde significat recessum Israelitici sceptri à tribu Juda.

Deinde, Falsum est, quòd David obtinuerit sceptrum Israeliticum dumtaxat nato Salomone: nam, ut refertur lib. 2. Reg. cap. 5. in Hebron regnavit super Judam septem annis, & sex mensibus, priusquàm salutaretur Rex super universum Israel: similiter plurimis annis regnavit super omnes Israelitas, variosque eorum hostes expugnavit priusquàm nasceretur Salomon: ac subinde falsum est sceptrum accessisse ad tribum Juda tantùm eo tempore, quo natus est Salomon.

Adde quòd cæteræ ejusdem vaticinii particulæ non conveniant ullatenus Salomoni, quippe ipse non fuit expectatio Gentium; siquidem nihil boni, ac beneficii eis contulit; nec pariter ejus regnum perpetuà tranquillitate, & fœlicitate donatum est; nam lib. 3. Reg. cap. 12. conqueruntur Israelitæ apud Roboam ejus filium: *Pater tuus durissimum jugum nobis imposuit: Tu itaque nunc imminue paululum de imperio Patris tui durissimo, & de jugo gravissimo, quod imposuit nobis, & serviemus tibi*: Et ibidem refertur, quòd cùm gratum responsum à Roboam non obtinuissent Israelitæ, decem tribus ab eo recesserunt, & sibi præfecerunt Regem Jeroboam, sicque ab eo tempore divisum fuit regnum Israelitarum; ita quòd duæ dumtaxat tribus, nempe Juda, & Benjamin famulatæ sint Roboam, & ejus posteris: cæteræ verò decem declinaverint ad Jeroboam, ejusque successoribus servierint usque ad earum exterminium per Assyrios.

Reponunt secundò vocabulum *Scebeth*, aut *Sceveth*, non significare *sceptrum*, sed *virgam*, non quidem principatus, & dominationis, sed doloris, & tribulationis. ita quòd Prophetiæ sensus sit; Non recedet virga tribulationis à Juda, donec veniat Messias: at usque modò Judæi ubique Gentium dura servitute præmuntur, & sub tribulationis virga gemunt: igitur Messias nondum venit.

Contra primò, omnes Hebræi, qui suæ linguæ Dictionaria ediderunt, fatentur vocabulum *Sceveth*, plerumque significare sceptrum; nam eo utitur David Psalmo 44. cùm ait: *Virga directionis, virga regni tui*, quod certè nihil aliud, quàm sceptrum, denotat.

Secundò, de ea virga sermo est in isto vaticinio,

ticinio, quæ respectiva est ad Ducem: nam habetur *non auferetur virga*, *& Dux*: at virga ducis est virga principatus, & dominationis: igitur noster interpres meritò per virgam, sceptrum significari dixit.

Tertiò, non potest intelligi virga tribulationis illo vaticinio expressa, si cætera omnia, quæ in illa benedictione efferuntur nihil infaustum, sed omnia Judæ, ac ejus posteris fœlicia, ac fortunata prænuntient: at ita est; nam in antecedentibus legimus, *Juda, laudabunt te fratres tui, manus tua in cervicibus inimicorum tuorum: adorabunt te filii patris tui*. In sequentibus autem: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ò fili mi, asinam suam: Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum: pulcbriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores*. Quibus verbis non solùm designatur Messiæ venturi eximia pulchritudo: sed etiam ipsi subditi populi fœlicitas, & ubertas prædicitur.

Quartò, si venire debuit Messias cùm defecit virga tribulationis ab Israelitico populo, jam pridem venisse dicendus est; enim verò Judæi diutissimo tempore, maximè à Davide usque ad Sedeciam, scilicet ferè per 500. annos soluti sunt à captivitate, & tribulationis virgam excusserunt; tantum enim abest, ut ab aliis captivi detinerentur, quinimò exteros, & vicinos populos, maximè verò Idumæos, sibi subditos, & tributa pendentes habebant.

Nec refert, quòd illo ipso tempore plurimis bellis fuerint divexati, & gravati; nam non propterea in captivitatem fuerunt adacti, nec perpetuò sub tribulationis virga gementes, maximè pluribus annis sub regno Salomonis, quamdiu scilicet ille fidelis Dei cultor extitit; etenim 3. *Regum* 5. ipsemet testatur, *Requiem dedit Deus mihi per circuitum; & non est satan, neque occursus malus*. Denique non solùm prædicitur virgam non esse auferendam, sed etiam non esse amovendum Legislatorem ab Israelico populo, donec venerit Messias: at Judæi fateantur necesse est, eos pridem nullum habuisse Legislatorem, qui ipsis sanctissimas leges præscribat, & illos in pace, ac morum sanctitate contineat: igitur necessum est, quòd pridem Messias venerit.

Reponunt tertiò; vocabula *Mebokek*; id est, *Legislator*, & *Mibben ragelar*, idest, *de medio pedum*, perperam à nobis accipi, dum in vulgata legimus, *nec dux de fœmore ejus*. Nam R. Beccha dicit, præfatis verbis significari, illum Legislatorem, seu pacificatorem, formandum esse ex mulieris sanguine menstruo; vult enim vocabulum *Siloh* deduci ex altero, quo Hebraicè sanguis menstruus significatur.

Verùm præterquam quòd omnes prorsùs editiones, & Lectiones, tam Hebraica, Samaritana, Arabica, & Septuaginta Interpretum, nec non & paraphrasis Chaldaica, & Hierosolymitana eo modo, quo nostra vulgata editio præfata vocabula efferunt: nempe quòd non deficiat *dux*, seu *Legislator de fœmore*, vel *de medio pedum*, certum est, quòd præfata istius Rabini interpretatio nobis non adversetur; quinimò significat Messiam formandum esse dumtaxat ex mulieris sanguine, absque ullo virili commercio: quod utique mirum in modum convenit adorando Salvatori, qui formatus est ex Virginis, non quidem menstruo (quem omnes medici ad generationem minimè deservientem affirmant) sed purissimo sanguine.

Reponunt quartò, maximamque vim faciunt, & operam navant in detorquenda significatione vocabuli *Siloh*, nam ut refert Galatinus noster *lib*.4.*cap*.4. aliqui isto nomine significari volunt oppidum *Silo*, in quo tabernaculum, & arca fœderis erant reposita, & idcirco locus iste apud Israelitas ad eum devotionis causa undique convolantes in summa erat veneratione, & gloria. Hinc vaticinium interpretantur de Saule, quem volunt in Regem inauguratum esse in oppido Silo, sceptrumque transtulisse ex tribu Juda in tribum Benjamin, ex qua erat oriundus.

Verùm hæc interpretatio facilè evertitur, primò quia verba illius vaticinii ipsi directè adversantur, non enim dixit Jacob: Non auferetur sceptrum, donec veniat aliquis ungendus in Silo, sed donec veniat ipse Siloh. *Adde quòd* antecedentia, & subsequentia verba satis apertè demonstrent, oraculum istud nulla ratione de loco, aut oppido esse intelligendum. *Secundò*, Saul non est creatus Rex in Silo, sed in Maspha, & in Galgala, unctus autem à Samuele olei lenticula in Ramatha. *Tertiò*, Saulis tempore non fuit ablatum sceptrum à Juda, quippe ante ipsius inaugurationem Judæis præerat *Samuel* de tribu Ephraim, & ante ipsum imperabat *Heli* summus Sacerdos, quem præcesserunt plurimi Judices, ex

ex quibus duo dumtaxat erant oriundi ex tribu Juda: siquidem *Josue*, qui primus post Moysem judicavit, & imperavit, erat ex tribu Benjamin; *Aod* verò secundus Judex erat ex tribu Benjamin. *Debbora*, & *Barac* pariter ex aliena tribu, illa ex tribu Ephraim, hic ex tribu Nephtali, ut patet 4. Judith v. 3. & 6. *Gedeon* ex tribu Manasse, ut constat 6. Judic. 15. post quem regnavit ejus filius *Abimelech*, quo mortuo surrexit *Thola* ejus patruus, qui erat ex tribu Issachar, ut patet Judic. 10. post quem imperavit *Jephte* de tribu Manasse. Post eum judicavit *Samson* de stirpe Dan: ex quo inferendum est duos tantùm ex judicibus fuisse de tribu Juda, nimirum Othonielem filium Caleb, & *Abesam*.

Urgent aliqui. Per *Silo* id intelligitur, quod occubuit, & cecidit, quando sceptrum accessit ad tribum Juda; nam vocabulum *Sabo* in vaticinio positum significat *cadere*, vel *occidere*; at dum David electus est in Regem, & per eum regia dignitas ad tribum Juda fuit deportata, tunc omnis gloria oppidi Silo cecidit, & extincta est, quippe arcam fœderis inde asportari jussit David in Sion civitatem suam: unde illud Psalm. *Repulit tabernaculum Joseph, & tribum Ephraim non elegit; sed elegit tribum Juda, montem Sion, quem dilexit*, & paulò ante dixerat. *Repulit tabernaculum Silo.*

Verùm in meridie oportet cœcutiat quisquis hanc interpretationem comminiscitur; nam 1. *Paralip. cap.* 13. Legimus, *Ascendit David, & omnis Israel ad Collem Cariathiarim, qui erat in Juda, ut afferrent inde arcam Domini Dei, &c.* igitur tunc arca illa non erat in Silo: imò inde plusquam 80. annis ante fuerat deportata, ut refertur, 1. *Reg.* 4. dum videlicet capta fuit à Philisthæis.

Hoc effugio depulsi, aliud quærunt in Rege Jeroboam, quem ajunt in Silo coronatum, & à tribu Juda in tribum Ephraim, è qua genus ducebat, sceptrum transtulisse; decem enim tribus à Regibus Juda, ad Jeroboam defecerunt. *At* cœcutientium hoc est effugium, qui quà effugiant non vident. Nam Jeroboam non est creatus Rex in Silo, sed in Sichem, ut colligitur ex 3. *Reg.* 12. *Deinde* Jeroboam non abstulit regnum Regibus Juda; quamvis enim decem tribus illum secutæ fuerint; Reges tamen è tribu Juda ad captivitatem usque Babylonicam Reipub. clavum tenuere. *Præterea*, ut jam suprà diximus, non habetur in vaticinio, non auferetur sceptrum, donec aliquis veniat in Silo, sed *donec veniat Silo*.

Aliud diverticulum quærunt aliqui, contendentes nomine *Silo* significari Ahiam Silonitem, qui 2. *Reg. cap.* 11. occurrens Jeroboam scidit pallium suum in duodecim partes, *Et ait, ad Jeroboam, Tolle tibi decem scissuras, hæc enim dicit Dominus Deus Israel. Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus*. Ita quòd contendant verba illius vaticinii esse, quòd sceptrum Israeliticum permansurum esset in tribu Juda, donec veniret ille Propheta Silonites.

Verùm incidunt in Syllam cupientes vitare Charibdim: nam vaticinium apertè significat hominem nomine *Siloh* expressum, non verò aliquem ex viculo Silo oriundum. *Insuper*, licèt per illius Ahiæ vaticinium, imminutum fuerit, ac divisum imperium, & regnum cui præerant Reges ex tribu Juda oriundi; tamen ab ea non est ablatum omninò sceptrum; imò in ea perseveravit plurimis annis, nec esse desiit, nisi diutissimè post extinctum omninò Regnum Israeliticum, quod, juxtà vaticinium Ahiæ, Jeroboam fuerat auspicatus.

His itaque omnibus effugiis præclusis, ut istius Oraculi veritatem, & efficaciam elevent, recursum habent ad infestissimum Judaici nominis hostem, & expugnatorem Nabuchodonosorem, qui ad delendos Judæos missus est, & à Deo destinatus.

Verùm ita cœcutiunt, & divino nomini sunt rebelles, ut non animadvertant sceptrum Judæ non esse ablatum à Nabuchodonosore; cùm post captivitatem Babylonicam, Principes è tribu Juda, ut Zorobabel, & alii, Reip. Israeliticæ gubernacula tractarint. *Præterea*, nec de hoste, Judæorumque eversore Nabuchodonosore, sed de Messia, Jacob vaticinabatur ut Chaldæus Paraphrastes docet: Nec Nabuchodonosor *Siloh* dici potest, idest, *missus*; sive mittendus, per antonomasiam, sic enim hoc loco nomen *missus*, sive *mittendus*, intelligendum est per excellentiam usurpatum, quia sine ullo additamento ponitur, quasi dicat Jacob: Non auferetur sceptrum, donec veniat ille mittendus per antonomasiam; ille desideratus, ille longo desiderio optatus, illa expectatio Gentium: *His adde*, quæ sequuntur, non Nabuchodonosori, sed Christo convenire, *Lavabit*

in

in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum, &c. Quibus verbis passio Messiæ ænigmaticè adumbratur. *Insuper*, ait, *Baradius*. Quid sanctissimo Patriarchæ cum impio Nabuchodonosore, ut de illo in extremo halitu vaticinia ederet, populique sui, & Judæ, quem laudabat, eversorem missum à Deo, & Gentium expectationem appellaret? Aliæ erant sanctissimi Jacobi cogitationes, alia suspiria, de mundi illo Redemptore, non de eversore; de misso à Patre ad servandos Judæos, non de impulso à superba dominandi cupiditate ad trucidandos; de optatissimo Redemptore, non de formidabili, atque execrando oppressore; de Rege cœli, non de Rege Babylonis; de Messia, non de Nabuchodonosore cogitabat. Messiam suspirabat, Messiam loquebatur, Messiam expectabat, unde illud ex imo pectore votum, *salutare tuum expectabo, Domine*: quæ verba sic explanat præclarè Chaldæus Pa„ raphrastes, salutare tuum expecto, Do„ mine, dixit Pater noster Jacob, non ex„ pecto salutare Gedeonis filii Joas; quæ „ est salus temporalis, neque salutare Sam„ sonis filii Manue, quæ est salus transi„ toria: sed expecto redemptionem Messiæ „ filii David, qui venturus est ad accer„ sendum sibi filios Israel, cujus redem„ ptionem desiderat anima mea. Hæc ille, ex quibus est compertum, tum sancti Patriarchæ desideria Messiam spectasse, tum Messiæ salutem non esse temporariam, belloque partam, sed æternam, sanguine effuso comparatam.

Non desunt, qui recurrant ad nugatorias versiones præfati oraculi, quibus illius sensum depravare nituntur. Aliqui enim legendum volunt non *auferetur*, vel *recedet tribus de Juda, & dux de fæmore ejus, donec veniat Messias*. Sic autem vertitur, eò quòd dictio Hebræa *sebet*, aut *scevet*, quam *virgam*, sive *sceptrum* interpretamur, non solum sceptrum significet, sed etiam Tribum. *At* versio ista Messiam quoque venisse confirmat. Etenim ablata jam est Judæ tribus, & dux de fœmore ejus, ex terra repromissionis: Ergo jam Messias venit.

Sunt *præterea*, nonnulli, qui de sceptro tyrannorum vaticinium intelligendum putarunt, ita quòd sit hic sensus. *Non auferetur sceptrum tyrannorum de Juda, donec veniat Messias*. At perspicuum commentum est, tum quia multorum annorum spatio post obitum Jacob, tribus Juda principatum obtinuit, & ab omni tyrannorum principatu libera fuit: tùm quia Jacob de sceptro tyrannico non loquitur, sed de sceptro Judaico, ut verba planè ostendunt: *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de fœmore ejus, &c.*

Addunt denique Judæi, non auferendum sceptrum de tribu Juda, ut detur alteri Israeliticæ tribui, donec Messias venerit. *Verùm*, ait Barradius quis non videat hanc responsionem à vaticinio longè aberrare? Quid? Auferetur sceptrum, ut detur alienigenis, non auferetur, ut detur alteri tribui. Novum Prophetam esse oportebat, qui novum vaticinium veteri adderet, at nihil minùs, quàm Prophetæ sunt Judæi. Verus ergo sensus est, quem jam proposuimus. Non auferetur imperium, & principatus à Juda, donec veniat Messias. Ablatum principatum inficiari nequeunt Judæi; ergo fateantur necesse est, Messiam jam venisse.

His adde, quòd peritissimi quique Judæi istud oraculum apertè de venturo Messia explicent, ut maximè patet per Targum, id est, per Chaldaicam Rabi Onkelos translationem, necnon per Jonatam alterum Chaldaicæ paraphrasis authorem: idem apertè significat Paraphrastes Jerosolymitanus. Similiter in Talmud tractatu de *Sanhebrim cap. 9.* ubi agitur de nomine Messiæ, refertur, quòd discipuli *Rabbi*, Schela docent, quod illius nomen erit Siloh, sicut dictum est *Genes. 49.* Pariter in *Bereschil Rabba*, id est, veteri commentario super Gen. explicans hæc verba *donec veniat Siloh*, ait: *Iste est Messias, & ad eum congregabunt se Gentes, quia ipse judicabit totum orbem: & hoc est, quod dictum Michææ 4. Et judicabit inter Gentes, & arguet populos multos, &c.* Idem etiam constantissimè docent R. Salomon Jarchi, & R. Kimki in libro *Serassim*, & plures alii celebres Judæorum Doctores. Ex quibus omnibus constat, vaticinium istud Jacobi de vero Messia esse intelligendum; & ideo perperam à Recentioribus Judæis præfata oraculi verba alium in sensum detorqueri. Hinc alii Judæi peritiores nobiscum sentientes, ista verba de Messia esse intelligenda, aliud sibi effugium quærunt, ut probent præfatum Messiam ibi designatum non esse Jesum Nazarenum.

§. II.

§. II.

Secundum Judæorum effugium, contendentium Messiam, vel nondum venisse, vel nequaquam fuisse venturum, vel ejus adventum longè præcessisse Nativitatem Jesu Nazareni.

Reponunt igitur aliqui cum *Rabbi Mose Ægyptio*, apud Burgensem 1. *part.* Scrutinii *dist.* 3. nondum defecisse sceptrum Israeliticum, nec ablatam esse regiam dignitatem de tribu Juda, siquidem capita transmigrationis, quæ remanserunt in Babylone, adhuc authoritate quasi regia dominantur in Judæos sibi subditos. Addit *Rabbi Benjamin* in suo Itinerario, se varias orbis terrarum partes peragrasse, & in plurimis regnis invenisse incolas, Judaicam religionem servantes, ac præscriptum in lege cultum per omnia Deo publicè impendentes; imò unum potentissimum regnum perlustrasse, cujus Rex oriundus ex stirpe David tot divitiis, tantaque authoritate, ac virtute pollet, ut trecenta hominum millia possit ad arma colligere.

Verùm quis tantillùm in historiis Gentium, & Cosmographia peritus, non videat narrationes istas pura, putaque esse Judæorum figmenta, & pueriles nænias, quas nullo negotio dissolvere quilibet potest? Quantum ad primum caput, apertè constat post expugnatam à Vespasiano, & Tito Judæam, ac Jerusalem, Judæos nec in Babylone, nec ullibi terrarum ullam supremam authoritatem in suos contribules obtinuisse. Fateor equidem, quòd cùm post expugnatos, ac funditùs dejectos Judæos plurimi in Babylonicam civitatem, & provinciam se se recepissent, eis permissum fuerit seligere, & habere unum ex suis, qui aliorum caput esset, & rector in iis maximè, quæ ad negotiationem, & religionem spectabant: at Rector iste nec semper erat oriundus ex tribu Juda, nec sceptrum tenebat, nec regiam authoritatem obtinebat; imò cum aliis sub Califæ Babylonici dominio lugebat: Unde non Rex, sed dumtaxat appellabatur *Patriarcha*, eo scilicet nomine, quo nationum Principes donantur: 1. *Paralip.* 8. ubi de Filiis Benjamin dicitur: *Hi Patriarchæ, & nationum Principes, qui habitaverant in Jerusalem*. His adde, quod circa decimum sæculum, hæc qualiscumque dignitas, & authoritas, qua Judæi potiebantur in Babylonica ditione omninò extincta fuerit, ac Judæorum Scholæ, & Academiæ omninò eversæ à Persis Califarum Babylonicorum dominationem, & Imperium vastantibus. Oportet ergo fateantur Judæi saltem illo tempore ablatum fuisse omninò sceptrum à tribu Juda, ac proinde eos frustrà Messiæ adventum præstolari.

Quantum autem ad narrationem *Rabbi Benjamin*, dico illam non minùs fabulosam esse, quàm plurima alia, quæ in Itinerario suo colligit, & refert. Enim verò si talia regna extarent, quibus soli imperarent Judæi, quomodo hæc Christianorum, Turcarum, aut Persarum nullus aliquando detexisset, hoc ipso præsertim tempore, quo remotissimæ, & hominibus priùs ignotæ nationes Americanæ, & Insulares compertæ sunt, & deprehensæ? qualiter solus ipse Benjamin ad hæc penetrarit, nec ullum habuerit itineris socium, qui eadem cum ipso narraret?

Quomodo Judæi omnes, qui per Asiam, Africam, Europam palantes sub duræ captivitatis jugo gemunt, non sese recipiunt in ista præstantissima regna, quibus summa pace, libertate, ac bonorum copia donarentur? Quomodo tandem factum est, ut nullus ex illis florentissimis regnis Judæus aliquando ad nos adventarit, ut, quid in eis geratur, aperiret? Fortè quia, ut narrat Benjamin, die dumtaxat sabbati aditus pateat ad ista regna, duabus ingentis magnitudinis arboribus mutuo suo complexu iter præbentibus per fretum, quod inter regna ista, & aliarum terrarum continentem interjacet, ne quis accensum ignem etiam in eis à longè possit detegere, nec ad ista regna pervadere. Quæ omnia certè commentitia sunt, & fabulosa. Aptissimè igitur Judæis convenit, quod ait Æschines Orator, *Vanos homines cùm aliquid mentiuntur, quædam minimè definita, & obscura loqui, ne redargui possint*. Cui consonat Hebræorum illud Proverbium: *Qui vult mentiri, procul faciat testes suos.*

Reponunt alii promissiones venturi Messiæ dumtaxat esse conditionatas. Unde sic ratiocinantur, Non potest inferri impletio promissionis, quæ facta fuit sub conditione ponenda, quando illa conditio reverà non fuit posita: sed Christi adventus promissus est sub conditione ponenda, quæ non fuit posita: igitur illa promissio facta de venturo Christo, non infert ipsum advenisse.

venisse. Major constat. Probatur minor. Messias repromissus non solùm ortum ducere debebat ex Tribu Juda, sed etiam ex semine David, ejusque imperium in perpetuum prorogare, ut ipsemet David testatur Psalm. 131. *Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum, &c.* Cui concordat illud Lucæ 1. ubi de eodem Messia dicitur: *Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus, sedem David Patris ejus*: Sed Messiæ ortus ex semine David, & davidici imperii protogatio usque ad illius Messiæ nativitatem, pendebat ab aliqua conditione, quæ non fuit posita, nempe facta fuit ex hypothesi, quòd Davidis posteri cultores essent divinæ legis, ut ipsemet David indicat eodem Psalmo, dicente Deo: *Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea, hæc quæ docebo eos, & filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam.* Constat etiam ex oratione Salomonis, qua 3. Reg. c. 8. Deum ita precatur: *Nunc igitur Dominus Deus Israel conserva famulo tuo David Patri meo, quæ locutus es ei.* 2. Reg. 7. per Nathan dicens: *Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel; ita tamen, si custodierint filii tui, ut ambulent coram me, sicut tu ambulasti in conspectu meo, &c.* Sed tantùm abest, ut filii David ad sæculum usque legem divinam exactè servaverint, imò Salomon ipse vix per triginta annos fidelis extitit: nam prioris in Deum observantiæ prorsùs immemor, ad idololatriam deflexit, quem exinde imitati sunt omnes illius posteri, dicente scriptura sacra Eccl. 48. *Præter David, Ezechiam, & Josiam omnes peccatum commiserunt, nam reliquerunt legem Altissimi Reges Juda, & contempserunt timorem Dei: dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ Genti*: Ergo nedum peccaverunt, sed & in criminum vindictam à regno exciderunt.

Verùm ex his solùm inferre licet, quòd sceptrum Judaicum à familia Davidica, propter peccata debuerit excidere, non autem quòd omninò defecerit ex Tribu Juda: regendi nempe authoritas, sub his conditionibus, repromissa quidem fuerat familiæ Davidicæ, non verò Tribui Juda, ut constat ex verbis vaticinii.

Reponunt alii duos Christos, seu Messias esse promissos: alterum in quem conveniunt abjecta quæque, & humilia de Christo prædicta sacris in libris: alterum cui splendida, & magnifica omnia de eodem nuntiata tribuunt. Priorem nominant *Messiam filium Joseph*: Posteriorem *Messiam filium Davidis*. De utroque meminit R. Selomoh in Commentario ad Isaiæ cap. 24. & 28. *Qui effugerit*, inquit, *gladium Messiæ filii Joseph, incidet in gladium Messiæ filii David.* Dicunt insuper Messiam filium Joseph in certamine Gog, & Magog interficiendum esse, sed resuscitandum per virtutem alterius Messiæ filii Davidis, qui redimet Israel, & ejus regnum restituet: concedunt quidem primum jam advenisse: secundum autem adhuc venturum expectant.

Verùm, hoc capitale Recentiorum Judæorum effugium facilè præcluditur; Scriptura namque nullibi duos Messias commemorat, sed ejusdem duplicem adventum, alterum quidem, ut Redemptoris in humilitate: alterum verò in majestate, ut Judicis. Quod utique egregiè prænuntiat Isaias cap. 35. & 62. ubi prædicit Messiæ contemptum, occisionem, resurrectionem, & omnium populorum ad ipsum conversionem. Necnon & Zacharias cap. 9. ubi ait; *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: ecce Rex tuus veniet tibi justus, & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & potestas eius à mari usque ad mare, & à fluminibus usque ad fines terræ, &c.* Quibus verbis Propheta apertè significat eumdem Messiam, qui pauper, abjectus, & humilis prædicitur, fore Redemptorem, Salvatorem, Regem, & Dominatorem totius mundi.

His adde quòd Talmudistæ hunc ejusdem Messiæ duplicem adventum agnoverint: nam ut narrat Galatinus lib. 4. cap. in *Midras Cobeleth*, id est in expositione Ecclesiastici, super illud, *nihil novum sub sole.* R. Barachias dixisse fertur, *Redemptor ultimus revelatus est, & revertetur qui occultatus est.* Id ipsum etiam habetur in libro *Tanhuma*, ubi duplicem Messiæ adventum colligit ex. Psal. 126. maximè ex his verbis secundùm editionem Hebraicam: *Dum converteret Deus captivitatem Sion, eramus tamquam somniantes. Hinc implebitur risu os nostrum, & lingua nostra cantu*; Quæ verba sic ibidem exponuntur; Dum substrahet se Messias, ne sit in auxilium filiorum Israel, erimus omnes veluti somniantes, non dormientes, nec vigilan-

„ gilantes. Quando verò revertetur, ostenderque seipsum eis, tunc implebitur risu „ os eorum, eruntque gaudentes, & verificabunt primum adventum ratione hujus secundæ ostensionis: & dicent: Magnificavit Deus facere pro nobis: futilis est ergo, & omninò fictitia Recentium Judæorum de duplici Messia assertio.

Reponunt nonnulli, sceptrum ex tribu Juda penitùs ablatum fuisse tempore Babylonicæ captivitatis: igitur vel Messias pridem venisse putandus est: vel ex præfato vaticinio non potest certò ejus adventus colligi. Probatur antecedens ex ultimo cap. Paralip. & ultimo Reg. ubi refertur qualiter vastata Judæa, & Jerusalem unà cum templo igne consumptis, omnes Judæos in Babylonem unà cum suo Rege captivos traduxerit Nabuchodonosor. Tùm ex vaticinio Jeremiæ, cap. 22. qui Jechoniæ Regi prædixerat; post vastationem Judæorum à Nabuchodonosore, non esse futurum virum, *Qui sedeat super solium David, & habeat ultra potestatem in Juda*. Tùm denique ex Danielis 3. v. 38. *Non est in tempore hoc Princeps, & Dux, & Propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, &c.*

Verùm respondeo primò, tempore captivitatis non penitùs extinctam fuisse Regiam Judæorum potestatem, & auctoritatem, quamquam aliquandiu suppressa, & oppressa fuerit: legimus enim ultimo cap. Reg. *Quòd sublevavit Evilmerodach, Rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Joachim Regis Juda de carcere; & locutus est benignè, & posuit thronum ejus super thronum Regum, qui erant cum eo in Babylone. Et mutavit vestes ejus, quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu ejus cunctis diebus vitæ suæ. Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei à Rege per singulos dies, omnibus diebus vitæ suæ.*

Respondeo secundò, durante ista captivitate non extinctam fuisse, nec penitùs ademptam à Judæis judiciariam, & legislativam auctoritatem, cujus tamen ablatio alterum erat adventus Messiæ certum indicium in Jacobi vaticinio designatum; nam illo tempore penès Judæorum Judices, & Legislatores vigebat adhuc auctoritas reos damnandi ad mortem, ut constat ex Historia Susannæ, *Danielis cap.* 13. ac proinde illo tempore non debuit venisse Messias, cujus dumtaxat adventus futurus erat post ablatam utramque auctoritatem, nempe regiam, & legislativam.

Adde quòd non ita diu post mortem Regis Joachin Zorobabel ex Tribu Juda, & Regio sanguine oriundus, populi Judaici præfecturam obtinuerit, & delegatus fuerit à Cyro Persarum Imperatore post captam Babyloniam, ut Templum Jerusalem ex integro restauraret, ut legitur 1. *Esdræ cap.* 2. Non ergo penitùs ablatum fuit sceptrum de Juda, neque Dux de femore ejus in captivitate Babylonica.

Urgent. A soluta captivitate Babylonica ad Nativitatem Jesu Nazareni intercesserunt anni fermè 500. at in illo intermedio tempore non præfuit, nec imperavit Judæis aliquis ex Tribu Juda; nam brevi post Zorobabelem, Esdras, qui erat Sacerdos, & ex Tribu Levi, supremum in Judæos è captivitate ad propria dimissos principatum obtinuit, ut legimus 1. *Esdræ cap.* 7. Ab eo autem usque ad Machabæos nulli quidem referuntur in Scriptura Judæorum præfecti: verisimile tamen est tunc temporis imperasse summos Sacerdotes usque ad *Hasamonæos*, seu *Machabæos*, qui erant Sacerdotalis ordinis, & Levitici generis: igitur tunc penitùs ablatum fuit sceptrum ex Tribu Juda: & subinde necessum fuit venisse Messiam paulò post solutam captivitatem, illumque Messiam repromissum, fuisse vel ipsum Esdram, vel Nehemiam, qui, ut legitur 2. Esdræ, impetratis ab Artaxerxe Regiis litteris, Jerosolymam Civitatem, ejusque muros restituit.

Huic instantiæ, quæ capitalis est Recentium Judæorum variè respondent Catholici Doctores: Aliqui enim reponunt cum S. Cyrillo lib. 18. contra Julianum, semper aliquos extitisse ex Tribu Juda, qui auctoritatem exercerent in Judæos, etiam Machabæorum tempore, quamquam propter Persas Regio Diademate non uterentur, quia eo tempore major auctoritas in Pontificibus residebat, *Quomodo*, inquit, *cessasse dicitur regnum David in Sedecia, cùm Zorobabel post captivitatis tempus in regni solio consederit, fueritque de Tribu Juda, & David, transmissumque sit sceptrum per posteros illius usque ad regnum Herodis, qui fuit ex Patre alienigena?*

Respondent alii cum *Genebrardo* lib. 2. Chronologiæ, Machabæos fuisse oriundos ex Tribu Juda secundùm lineam pater-

nam. Unde cap. 5. libri Machabæorum de Machabæis dicitur: *Et viri Juda magnificati sunt valdè.* Verùm cùm Machabæi fuerint Sacerdotes, certum est eos non potuisse originem ducere ex Tribu Juda: siquidem S. Paulus ad Hebræos 4. negat Sacerdotium posse pertinere ad eos, qui erant de Tribu Juda, quod simpliciter, & absolutè intelligendum est, hoc est, secundùm paternam originem, quocirca hæc responsio minùs videtur sufficiens.

Respondent nonnulli cum SS. Epiphanio contra hæreses hæresi 22. Augustino lib. 13. de Civitate cap. 45. necnon & cum Josepho lib. 13. Antiquitatum Judaicarum à cap. 15. Hebræorum traditionem esse, quòd Machabæi ex Tribu Juda oriundi erant secundùm lineam maternam. Quam utique sententiam sequitur, & probat Baronius initio Tomi primi suorum Annalium quadruplici ratione.

Primò quidem, quia ut referunt Josephus, & Philo, Tribus Judæ, & Levi invicem matrimonia inire poterant, ut etiam constat Exodi 15. de Aaron, qui filiam Aminadab, nomine Elizabeth, in uxorem habuit. Similiter Jojada summus Pontifex, ut legimus 2. Paralip. cap. 22. nupsit filiæ Joram Regis Judæ nomine Jocabeth. Subjiciunt etiam aliqui connubium Elizabeth, & Zachariæ matris Joannis Baptistæ. Verùm hæc Lucæ 1. dicitur *de filiabus Aaron*; ac proinde ex Tribu Levi. Igitur licèt Machabæi secundùm genus paternum fuerint oriundi ex Sacerdotali, & Levitica Tribu, idque de vice Jojarib, ut testatur Josephus lib. 12. Antiquitatum cap. 8. nihilominus secundùm genus maternum erant ex Tribu Juda.

Secundò, quia qui erant ex Tribu Juda, plerùmque nomina propria Leviticæ Tribui usurpabant, & vicissim ex Tribu Levitica oriundi, appellabantur interdum aliquo nomine proprio Tribui Judæ, ut videre est in Genealogia Christi; nam aliqui ex ejus progenitoribus appellantur Levi, Matathias, &c. constat pariter unum ex Hasamonæis Judam fuisse appellatum.

Tertiò, quia de Machabæis dicitur lib. 1. cap. 1. *Viri Juda magnificati sunt valdè in conspectu Israel.* Ubi signanter appellantur viri Juda, non Judæ, quò significatur eos non à Juda duce, sed à Tribu Juda sic nominari.

Quartò denique, quia nisi Machabæi fuissent ex Tribu Juda per lineam maternam, non potuissent absque tyrannidis, & usurpationis nota supremam auctoritatem in Judæos sibi vendicare: igitur fatendum est eos ex Tribu Juda ex parte mulierum esse oriundos.

Verùm quàm leves, & parùm efficaces sint istæ rationes facilè demonstratur. *Prima* quidem, quia Sacerdotibus, & Levitis non solùm licebat ducere uxores ex tribu Juda; sed etiam ex qualibet altera tribu, ut constat ex cap. 44. Ezechielis v. 22. ubi de Levitis, & Sacerdotibus præscribitur: *Viduam, & repudiatam non accipient uxores, sed Virgines de semine domus Israel: sed & viduam, quæ fuerit vidua à Sacerdote, accipient.* Insuper gratis asseritur aliquem ex Machabæorum progenitoribus nupsisse mulieri ex regio sanguine, nulla siquidem auctoritate, nulloque testimonio id suadetur. *Præterea* maternum genus pro nullo habetur inter Hebræos, nec cujusquam genealogia per mulieres contexta legitur: igitur quamvis Machabæi essent ex tribu Juda secundùm lineam maternam, id non sufficeret, ut ad eos jus regni propriè spectaret: nec consequenter, ut Judaicum sceptrum propagaretur. *Denique* idcirco lib. Numerorum 36. *Deus statuit, ut Israeliticæ mulieres nubant quibus volunt, tantùm ut suæ tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum, Israel de tribu in tribum; omnes enim viri ducent uxores de tribu, & de cognatione sua, & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient; ut hæreditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant, ut à Domino separatæ sunt*: Sed si ratione lineæ maternæ, & ex inito cum uxoribus Judaicæ tribus connubio, Machabæi supremam in Judæos potestatem fuissent adepti, migrasset cum uxoribus hæreditas omnium maxima, nimirum suprema regendi, ac imperandi potestas: igitur hac ratione Machabæi censeri non possunt, nec ex tribu Juda, nec in illa tribu Judaicum sceptrum propagasse.

Nec refert, quòd Christus solo materno genere tribum Judæ contigerit. Hoc enim ei fuit peculiare, quoniam ex sola Virgine absque ullo virili opere formatus est. Unde oportuit, ut ratione matris ad tribum Juda spectaret, aut quòd ex illa tribu propagatus non esset dicendus.

Secunda ratio etiam minùs est efficax, non enim apparet quamlibet tribum habuis-

buisse sibi peculiaria, ac propria quædam nomina. *Adde quòd* unus ex Hasamonæis appelletur Jonathas, quo nomine appellabatur filius Saul primogenitus, qui tamen erat ex tribu Beniamin.

Tertia ratio pari facilitate refellitur: fieri enim potest, quòd hæc vocabula, *viri Juda*, significent aliquos bellatores ex tribu Juda oriundos, qui sub ducibus Hasamonæis strenuè, ac feliciter pugnabant: aut, quod verius est, significant viros militares, quibus ipse Judas, & fratres ejus imperabant. Ibi enim celebrantur Machabæi, & eorum milites supra quosdam Sacerdotes, & Levitas, qui Machabæorum gloriæ, & victoriarum æmuli, temerè, & sine consilio prælium cum alienigenis ineuntes ceciderant: de iis namque dicitur; *Non erant de semine eorum per quos salus facta est in Israel.* Unde statim de Machabæis subditur: *Viri Juda magnificati sunt valdè in conspectu Israel. Adde quòd* editio Græca, quæ primaria est, & originalis librorum Machabæorum, expressè habeat· *Vir Judas, & fratres ejus.*

Ad quartam rationem dico Hasamonæos non sibi vendicasse supremam auctoritatem in Judæos ratione successionis, ac jure hereditario, sed dumtaxat jure belli, ac titulo victoriæ, necnon & zelo tuendæ religionis. Cùm enim ipsi primi adversùs Antiochum Epiphanem restitissent, ac pugnassent, & jugulassent eos, qui Israelitas sub dito captivitatis jugo detinentes, etiam eos ad idololatriam impellebant; inde factum est, ut omnes Israelitæ, quibus libertas, & religio cordi erat, eorum exemplò excitati adversùs suæ religionis, & patriæ hostes ad arma cucurrerint, & Machabæos, quos habuerant sacri belli promotores, etiam exercitus Duces, necnon & suæ reipublicæ Protectores, & Rectores agnoverint.

Quòd autem hoc regnandi jus sibi non arrogaverint, nec aliquo successionis jure existimaverint esse debitum, constat ex eo, quòd defuncto Juda, Jonathas frater ejus non priùs principatum assumpserit, quàm ei delatus fuisset per electionem Judaici populi, qui dixerunt Jonathæ lib. 1. Machab. cap. 1. *Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros Bacchidem, & eos, qui inimici sunt Gentis nostræ. Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in Principem, & Ducem ad bellandum bellum nostrum.* Subditur: *Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.* Maximè autem notandum est electionem, & promotionem illam nonnisi diu post mortem Judæ factam fuisse, ut colligere est ex antecedentibus: nam defuncto Juda, & priusquam ei sufficeretur Jonathas, plurima referuntur gesta, tùm à Judæis quibusdam nefariis hominibus, tùm à Bacchide infensissimo Judæorum hoste, silentibus, nec sese opponentibus Machabæis, qui erant superstites, quod signum est eos Israeliticum principatum non existimasse aliquo jure sibi debitum: nam cùm summus eis patriæ, ac religionis tuendæ inesset amor, haud dubiè statim defuncto Juda Jonathas cum armatis militibus sibi subditis aggressus fuisset Bacchidem, eumque expugnasset, sicuti fecisse ibidem legimus statim ac electus, & designatus fuit Princeps. Alia igitur quærenda, & assignanda est ratio, qua demonstretur, quòd etsi post captivitatem Babylonicam, quotquot fermè Principes in Judæa extiterunt, fuerint ex tribu Levitica, nihilominus reverà propagatum fuerit sceptrum Judaicum eo sensu, quo prædixerat Jacob usque ad ipsam Christi Domini nativitatem. Quocirca

Respondent alii moderniores Theologi, per vocabulum *Judæ* non intelligi dumtaxat tribum Judæ, sed universum Hebræorum populum, & totam Jacobi progeniem: ita quòd non esset auferenda regia, & legislativa potestas à filiis Jacob, seu ab omnibus omninò tribubus Israelitarum, quin priùs Messias venisset.

Verùm hæc sententia (etsi probabilior appareat) nihilominùs non videtur cohærere cum genuino vaticinii sensu. *Primò* namque ibi Jacob cuilibet è suis filiis pronuntiat, quæ speciatim, ac peculiariter eorum posteris ventura erant: igitur dum Judæ denuntiat, quòd non priùs ab eo auferendum sit sceptrum, & dux de fœmore ejus, sive Legislator de medio pedum ejus, quin Messias venerit, non ad universam suam progeniem, sed dumtaxat ad Judæ posteros ista verba dirigit, alioqui, nil quod esset peculiare Judæ designasset.

Secundò, paulò ante præfata vaticinii verba, Jacob Judam alloquens ait: *Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum: adorabunt te filii Patris tui*; Quæ certè verba non possunt ad universos Israelitas dirigi; alioqui sensus

esset, quòd mutuò, ac sese invicem Israelitæ essent laudaturi, & adoraturi, quod certè prorsus ridiculum esset, & ineptum: & subinde hæc verba ad solum Judam, ejusque affines censentur directa: igitur & quæ consequuntur, de solis Judæ posteris sunt intelligenda. *Adde quòd* non potius dixisset Jacob, non esse auferendum sceptrum de Juda, quàm de Israelitis, cùm æquè facile Israelitarum nomen, ac Judæ pronuntiare potuisset, nisi hujus oraculi sensum, & veritatem ad solum Judam ejusque affines pertinere censuisset.

Tertiò, nullibi in Scriptura reperies universam Jacobi progeniem *Judæ* nomine designari: appellantur equidem interdum *Israelitæ*, quoniam omnes ortum ducunt à Jacobo, qui dictus est *Israel*; nulla verò alterius tribus nomen, & appellationem sibi vendicat; sed unusquisque Israelitarum sibi attribuit nomen illius Patriarchæ, à quo fuit propagatus. Hinc alius dicitur filius Ruben, alius filius Levi, &c. ut videre est 1. *Paral.* ubi refertur Israelitarum genealogia, maximè eorum, qui erant majores natu, & familiarum capita usque ad Patriarchas, à quibus sunt geniti. Alius igitur investigandus est præfati oraculi sensus, aliaque illius subjicienda explanatio, qua appareat reverà non fuisse ablatum sceptrum de Juda donec Jesus Christus Dominus noster verus Messias nasceretur; quamquam regia, ac ducalis dignitas à Judæ posteris ad posteros Levi fermè per 500. annos convolaverit. Quod utique pro modulo nostro præstare nitemur in sequenti §.

§. III.

Qua ratione constet sceptrum non fuisse ablatum de Juda donec Christus nasceretur.

UT editi à Jacobo præfati vaticinii, quæ nobis videtur genuina interpretatio, clariùs, ac distinctiùs appareat: hic è limine *Notandum* est Jacobum non unicum dumtaxat, sed duo distincta, eaque notissima Messiæ venturi indicia prænuntiasse. *Primum*, quòd non esset auferendum sceptrum de Juda; *Secundum*, quòd dux, aut Legislator non esset amovendus, antequam Messias venisset: igitur ut istius vaticinii veritas appareret, utraque hæc auctoritas, nempè Regia, ac Legislativa priùs auferri debuit à Juda, quàm Messias advenerit: ita quòd ejus adventus tempore, nullus ex Judæis imperaret, nullusque supremam judiciariam, ac legislativam auctoritatem exerceret.

Observandum secundò, Judiciariam, ac Legislativam auctoritatem fuisse notissimam apud Judæos, & maximè repositam penès eorum Senatum, quem appellabant *Sanhedrin*, cujus Senatus institutio divina auctoritate facta legitur Numerorum cap. 12. ubi refertur, quòd cùm Moyses mandante Domino elegisset septuaginta Seniores, qui sibi forent administri in regendo Israelitico populo, eosque stare jussisset circa tabernaculum: *Descendit Dominus per nubem, & locutus est ad eum (Moysem) auferens de Spiritu, qui erat in Moyse, & dans Septuaginta Viris: cùmque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultrà cessaverunt.*

Hi autem Septuaginta Seniores Judicum, ac Legislatorum munus obeuntes, appellati sunt *Sanhedrin*, quos nos, inquit Galatinus lib. 4. cap. 5. appellare possumus *Judices ordinarios*: dicebantur quoque *Meboketim*, idest, *Scribæ*, sive *legum Latores*, eo quod quidquid tradebant, & scribebant, tamquam lex ab aliis habebatur. Quales autem esse deberent, qui ad eam dignitatem erant promovendi, docetur in libro *Sanhedrin* in capite, *Dine mamonoth*, idest judicia divitiarum, ubi sic legitur; *Dixit Rabbi Johanam, non erant constituentes in* Sanhedrin, *nisi dominos sapientiæ, staturæ, & apparentiæ, ac senectutis, & dominos incantationum, necnon & scientes 70. linguas, ne oporteret eos interpretes alios audire.* Ubi glossa R. Salomonis sic ait: Statura, & apparentia in eis requirebatur, ùt in honore, & veneratione haberentur. Quòd autem essent incantationum domini, idcò exigebatur, ùt incantatores, & maleficos in suis maleficiis, & incantationibus confidentes convincerent, & ad mortem damnarent.

Porrò eis licitum erat ad quatuor mortis genera damnare, nempe ad lapidationem, ustulationem, occisionem, & strangulationem, ut habetur in libro *Sanhedrin* Babylonico. Addit *R. Akiba*, quòd eo die, quo aliquem ad mortem damnarant, nihil omninò gustabant: nusquam autem quempiam damnabant ad mortem, nisi adessent viginti tres, quorum cœtus appellatur *Sanhedrioth*. Dum verò minora erant negotia judicanda, tres ex eis ad id sufficiebant.

Res

Res autem majoris momenti, ut cùm esset auspicandum bellum licitum, leges generales ferendæ, aliquis Pseudopropheta, aut Sacerdos magnus judicandus, &c. necessum erat negotium tractari à Concilio magno *Sanhedrin* ex 71. Judicibus. Dixi 71. nam licèt à Mosè 70. tantùm fuerint electi, & designati, tamen cùm eis Moses præesset, consequens est, quòd Concilium *Sanhedrin* constabat 71. Judicibus. Ipsorum etiam erat per singulas tribus, & civitates Judices ordinarios, & delegatos instituere, ut dicit R. Ismael: refert verò R. Juda, quòd ad istam institutionem, & delegationem, quæ fiebat per impositionem manuum, sufficiebant quinque Judices ex illis 71.

Observandum tertiò, quòd etsi Scriptura sacra non referat ex quibus tribubus assumpti fuerint illi 70. Seniores, qui Senatum Judæorum instituerent, an videlicet ex singulis tribubus aliqui, an verò indiscriminatim selecti sint illi, qui majori sapientia, ac morum gravitate, ac probitate apud Israelitas celebrabantur, quod probabilius apparet ex his verbis cap. 11. Numerorum, quibus Deus Moysem sic affatur: *Congrega mihi Septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint, ac Magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, facies-que ibi stare tecum, ut descendam, & loquar tibi, auferamque de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus Populi, & non tu solus graveris*: Nihilominùs verisimile est plurimos ex istis, potissimùm ex tribu Juda fuisse delectos; cujus indicium est, quòd Moyses majori semper in æstimatione habuerit tribum Judam, quàm alias, & illam cęteris prætulerit: illa namque prima omnium gradiebatur, & ad orientem Arcæ fœderis stationem suam figebat, ejusque Princeps, primus omnium munera coram Domino, tam suo, quàm Judæ tribus nomine offerebat. Unde fit verisimile, quòd ex illa potissimùm tribu (penès quam Moyses noverat divinitùs esse repositam futuram auctoritatem regiam) viros assumpserit, qui judiciariam, ac legislativam auctoritatem in cęteros Judæos exercerent. Quidquid sit, saltem post divisionem regni Israelitici à regno Juda, maximè verò post captivitatem Babylonicam, certum apparet, plurimos ex tribu Juda fuisse ad eam dignitatem assumptos: quippè cùm hæc tribus longè tribubus Levi, & Beniamin, quæ simul cum ea unicum Judæ regnum instituebant, numerosior fuerit. Ac proindè convenientius erat, ut ipsa plures ex suis Senatores obtineret.

Observandum quartò, hunc Senatum *Sanhedrin* stetisse semper apud Judæos, etiam tempore captivitatis Babylonicæ, ut ipsimet Judæi fatentur in Paraphrasi Chaldaica Cantici Canticorum, ubi fit mentio illius *Sanhedrin*, quod erat in Babylone; nec certè qui Danielis cap. 13. v. 5. dicuntur *Seniores Judices, qui videbantur regere populum*, alii putandi sunt, quàm Senatores illi ex Concilio *Sanhedrin*, penès quos dumtaxat reposita erat auctoritas damnandi ad mortem. Hic autem Senatus perseveravit usque ad Herodem Ascalonitam, qui ut refert Josephus, a Romanis Judæorum regnum accepit, ut tributis præesset, & Romano pareret Imperio; neptemque Hircani Sacerdotis Magni, & Principis Judæorum, qui Alexandriæ Judæorum Reginæ filius fuit, & ex Machabæis originem traxit, & duxit uxorem. Et circumcidens se, ob regni, & ejus amorem, factus est proselytus, & tandem eumdem Hircanum dolo occidit, eo quòd diceret Regnum sibi deberi. Nam cùm, Hircano ipso Pontifice à Parthis capto, Judæam nihil ad se pertinentem, ab Augusto, & Senatu accepisset, regressum posteà de captivitate Parthica eumdem Hircanum, unà cum Antigono ejus filio, qui Patri in Pontificatu, & Regno successerat, interfecit. Quotquot etiam Regia de stirpe prodierant, pariter interemit, propter illud Deuter. 17. scriptum, *De medio fratrum tuorum pones super te Regem*: omnesque libros, qui de Regum Genealogia inscripti erant, exuri fecit, ne ipse, aut filii ejus alieni à regno censerentur. Et inter alia, quæ crudeliter gessit, virumquoque sororis suæ Salomæ occidit. Et cùm eam alii tradidisset uxorem, etiam & hunc necavit. Scribas quoque, & divinæ legis Doctores simili scelere interfecit, ut omnem à Judæis recuperandi regni modum, spemque auferret, ita Josephus.

Quare tunc propriè, & verè de tribu Juda regni sceptrum auferri cępit, cùm nemo de Regio genere remansisse crederetur. Tum etiam judiciaria potestas ab eis amota est, cùm omnes *Sanhedrin* Herodes ipse jussit interimi. Quæ omnia Talmudistæ referunt. Nam quòd Herodes ipse, & capita captivitatum Babyloniæ, & *Sanhedrin* ipsos destruxerit, habetur in *Bavabathra*, in

capite. *Haſſutapbin*; Ideſt Socii in negotiatione; ubi ſic ad verbum dicitur, *Herodes ſurrexit, & occidit univerſos Rabbanan, ideſt, Magiſtros, reſervato ſibi ſolo Baba filio Bota, ut conſuleret eum. Quodam verò die juſſit eum accerſiri ad ſe, & eruit ei oculos.* Et poſt pauca, *Homo iſte extinxit lumen mundi, ideſt, Rabbanan, ſicut ſcriptum eſt.* Proverb. 6. c. *Quia lucerna eſt mandatum, & lex lux.* Hæc omnia tradit. Ex iis ſatis apertè liquet, ait Galatinus cap. 6. tempore hujus Herodis, qui & capita Babylonis, ideſt, Machabæos, & judices ordinarios interfecit, ſceptrum de Juda incepiſſe, auferri. Nam quamvis alii poſteà Senatores, ac Scribæ in eorum ſortem, & locum fuerint ſuffecti, attamen nulla auctoritate judiciaria pollebant: unde cùm Pilatus eis poſtulantibus Chriſti Domini necem dixiſſet, *Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram judicate eum*: reſponderunt, *Nobis non licet interficere quemquam*, quia ſcilicet ab eis ablata fuerat ſuprema illa judicandi poteſtas. Quòd autem etiam defeciſſet auctoritas Regia, ipſi pariter confitentur, dicentes Pilato, *Non habemus Regem niſi Cæſarem.* Igitur utraque hæc auctoritas cœpit auferri Judæis circa Chriſti nativitatem, quæ contigit duobus annis ante mortem Herodis Aſcalonitæ.

Obſervandum denique, quòd in ſchiſmate, ſeu partitione, ac diviſione auctoritatis, & dignitatis Regiæ, quæ facta fuit inter Iſraelitas, dum decem tribus excutientes duriſſimum jugum Regis Roboam, elegerunt ſibi Jeroboam in Regem, qui novum inſtituit regnum Iſrael, perſtiterunt ſub Roboami imperio, & regno, unà cum integra tribu Juda, etiam univerſæ tribus Beniamin, & Levi, ut apparet ex 3. Reg. 12. & 1. Paral. 11. ubi legimus, quòd Roboam audiens à ſe defeciſſe decem tribus, *Convocavit univerſam domum Juda, & Beniamin centum octoginta millia electorum, atque bellantium, ut dimicaret contra Iſrael, & converteret ad ſe regnum ſuum.* Et infrà v. 11. & 13. *Et imperavit ſuper Judam, & Beniamin. Sacerdotes autem, & Levitæ, qui erant in univerſo Iſrael, venerunt ad eum* (Roboam) *de cunctis ſedibus ſuis, relinquentes ſuburbana, & poſſeſſiones ſuas, & tranſeuntes ad Judam, & Jeruſalem.* Quibus conſtat Regem Roboam, & ejus poſteros habuiſſe tres tribus ſibi ſubditas, nempè Judam, Beniamin, & Levi.

Porrò hic maximè eſt obſervandum, quòd ex tempore illius ſchiſmatis tres mox memoratæ tribus, ſicut unicum regnum Juda inſtituebant, ita & in unam tribum Juda videbantur coaluiſſe: quod utique ſatis apertè conſtat ex 3. Regum cap. 12. ubi dicitur, *Nec ſecutus eſt quiſquam domum David præter tribum Juda ſolam*; quæ certè aliter cohærere non poſſent cum his, quæ ex 1. Paral. mox retulimus, niſi fateamur tribum Beniamin, & Levi, tribui Judæ ita fuiſſe ſociatas, ac fœderatas, ut nullo poſt hæc, quàm Judæ nomine appellarentur, ac cenſerentur.

Confirmari autem poteſt hæc noſtra obſervatio, ex eo quòd, etſi Roboami ſucceſſores Reges imperaverint non ſolùm tribui Judæ, ſed etiam Beniamin, ac Levi, nihilominus in omnibus Scripturæ locis quoties de eis fit ſermo, dumtaxat appellantur *Reges Juda*, ut ſignificetur tres illas tribus ſolo Judæ nomine fuiſſe deſignatas. Unde cùm de tribubus decem ab Aſſyriorum Rege Salmanaſſaro longè extra fines Judææ deportatis loquitur Scriptura, ſic illud expreſſit, *Iratuſque eſt Dominus vehementer Iſraeli, & abſtulit eos à conſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Juda tantummodo*: At in hac tribu, regnoque Ezechiæ Sacerdotes, & Levitæ remanſerant; necnon & Beniamitæ, tùm ex aliis complures idem hæſerunt: igitur omnes tribus in Juda, ita coaluerant, ut unicam dumtaxat tribum nomine Judæ appellatam inſtituere cenſerentur.

Cujus quidem appellationis ratio non ſolùm, ut exiſtimo, petenda erat à dignitate, amplitudine, ac præſtantia tribus Judæ ſupra tribum Levi, & Beniamin, ſed etiam ex eo, quòd tres illæ tribus promiſcuè habitaverint. Quantum ad tribum Levi, id nemo revocabit in dubium: Hi namque non habebant peculiarem ſibi terræ portionem, & ſortem, in qua habitarent ſeorſim ab aliis aſſignatam, juxta illud Numerorum 18. *In terra eorum nihil poſſidebitis, neque habebitis partem inter eos.* Cùm autem eorum miniſterium, ac famulatus eſſet miniſtrare in tabernaculo Domini, quod repoſitum erat in templo Salomonis; inde factum eſt, quòd, ut ſupra ex 2. Paralip. cap. 11. retulimus, omnes Sacerdotes, & Levitæ deſerentes poſſeſſiones, quas habebant per ſingulas tribus Iſrael, tranſierint ad Judam, & Jeruſalem,

lem, habitaverintque unà cum Judæ posteris.

Idem etiam constat de filiis Beniamin, qui non tantùm vicini erant tribui Judæ, sed etiam easdem civitates incolebant, maximè verò Jerusalem, quippe Judic.1. v.21. legimus: *Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Beniamin, habitavitque Jebusæus cum filiis Beniamin in Jerusalem usque in præsentem diem*. Idem autem refertur de filiis Juda, Josue 15. v.63. ubi legimus: *Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem*: Et subinde Judæi, ac Beniamin permixtim habitare censebantur, etiam ante regni divisionem: quod multò faciliùs contigit post illam regni partitionem; maximè autem post solutam captivitatem Babylonicam; refert enim Josephus lib.1. quòd post ejus captivitatis solutionem omnes Israelitæ, quotquot è Babylone cum Zorobabele, & Nehemia reversi sunt in Palestinam, indiscriminatim appellati fuerint *Judæi*. *Populus*, inquit, *universus Judæorum nomen obtinuit ex eo die, quo primùm Babylone profecti sunt, ab Tribu Judæ: quæ cùm prima in illa loca venisset, tam ipsi, quàm tota Regio in eam cessit appellationem*. Sic etiam nunc appellantur, ab illis nationibus, apud quas degunt, nulla ampliùs habita ratione ad eas tribus, unde erant propagati. Ex quibus omnibus constat omnes Israelitas, quotquot superstites post solutam captivitatem, Palestinam incoluerunt, appellatos, & æstimatos fuisse Judæos; & pro una, eademque tribu Juda habitos.

Ex his itaque facilè colligere licet auctoritatem Regiam non fuisse ablatam ex Juda, donec veniret Messias. Quamquam enim Machabæi plusquam 400. annis supremam auctoritatem usque ad Herodem Ascalonitam in superstites Israelitas tenuerint; nihilominus cùm isti vulgari nomine Judæi censerentur, & earum tribus in Tribum Juda quasi coaluisset, ac pro una, eademque illæ tribus haberentur, hinc fit quòd, eis imperantibus, non censetur sceptrum ablatum de Juda, quippe remanebat apud eos, qui Judæorum nomine, dignitate, ac forte gloriabantur.

Repones forsan: Nihil ergo Jacobus in suo vaticinio peculiare Judæ posteris denuntiabat, si Levitica tribus eodem quo Judaica dignitatis honore, ac titulo erat illustranda. *Verùm respondeo*, id non esse consequens; quippe, ut mox dictum est, hanc dignitatem, & auctoritatem Machabæi non fuerant assecuti, nisi quia eadem illorum, ac Judæorum, sors erat, & habitatio: ac subindè idem suæ Reipublicæ tuendæ, ac regendæ debitum.

His adde quòd Jacobus signanter non dixerit: Non auferetur sceptrum *de posteris Judæ*, quo significaret, sceptrum non priùsà Judæ posteris esse auferendum quàm veniret Messias; sed duntaxat dixit, *Non auferetur Sceptrum de Juda*, quod utique licet interpretari de terra, aut de gente Juda, ut sit sensus, sceptrum permansurum apud eos, qui terram tribui Judæ designatam incolerent, & unicam veluti gentem unicumque regnum cum Judæ posteris instituerent, donec adveniret Messias.

Nec refert quòd subjiciat, *nec Dux de fœmore ejus*: Nam ut suprà monuimus, vocabulum *Mebokek*, non solùm *Ducem*, ut habet vulgata Editio, sed maximè *Legislatorem* significat, ut cęteræ Editiones ferunt; quo *Legislatoris* nomine significatur, ut diximus, Senatus *Sanedrin*, penes quem summa erat auctoritas leges condendi. Vocabula autem *Mibben Raggelar* significant non *de fœmore*, sed *de medio pedum ejus*; quæ fortè verba idem significare existimavit Vulgatus traductor, ac *de fœmore*, propter situm partium ad propagationem, & generationem deservientium; quòd utique Hebraicæ dictioni satis apertè quadrat. Quamquam existimem etiam probabile, Patriarcham Jacobum illis verbis, *de medio pedum*, vel ut ferunt aliæ Editiones, *de interpedes ejus*, allusisse ad judicialem consuetudinem, qua Scriba sedere solet ad Judicis, & Præsidis pedes, ac sententiam excipere; quæ etiam expositio traditur in libro *Bereschith Rabba* sect.98.

Dices fortè, nostram hanc opinionem contrariam esse communi SS. Patrum, ac Theologorum sensui, qui existimant, Machabæos ex Tribu Juda secundùm lineam maternam fuisse oriundos, & hac ratione, eoque nomine Judæorum sceptrum tenuisse.

Verùm respondeo non ita communi SS. Patrum auctoritate in eis quæ ad Historiam & minuta, leviaque rerum genera spectant quemquam ita constringi, ut proprium judicium, dum aliud affulserit, proferre non audeat. Sequenda quidem est, & cum ve-

neratione excipienda SS. Patrum concors sententia, in iis quæ ad fidei regulam, aut morum probitatem pertinent: At ab ea interdum recedere licet, maxime in illis, quæ ad Historiam spectant: nam, ut observat Torniellus ad annum 4018. §. 9. innumera sunt exempla, in quibus à communi auctoritate Patrum discedere solent Theologi, & sacri Annalistæ. Etenim, ut ex illis exemplis unum proferam, quàm multi veterum Zachariam Joannis Baptistæ Patrem summum Judæorum Pontificem fuisse perhibent! quod tamen si quis nunc temporis assereret, sibilo & risu à peritis exciperetur. Dicendum ergo cum Vincentio Lirinensi capit. 39. *Antiqua SS. Patrum consensio non in omnibus divinæ legis quæstiunculis: sed solùm in certa præcipuè fidei regula magno nobis studio, & investiganda est, & sequenda.*

Nolim tamen hanc nostram opinionem SS. Patrum, ac eruditorum Theologorum sententiis anteponere; neque etiam eo animo, aut ea mente illam proposui; sed dumtaxat, ut quæ mihi probabiliora videntur, aliis aperirem; quatenus & ipsi stimulentur ad evidentiorem (si Deus dederit) ejus difficultatis enodationem, & explicationem investigandam, & proferendam.

Si quid novisti melius istis
Candidus imperti; si non, his utere nostris.

Opponunt tandem Judæi: Quamquam hæc ita essent, inde tamen inferre non licet Jesum Nazarenum esse Messiam illo Jacobi vaticinio designatum: siquidem viginti octo ad minùs annis ante ejus nativitatem ablatum fuerat sceptrum ab omnibus Israelitis per Herodem Ascalonitam Antipatris filium, qui ad suos posteros eodem Herodis nomine appellatos, aliquot annis servandum traduxit.

Observandum enim est tres fuisse Herodes, quorum primus fuit ille *Ascalonita*, qui Hircanum cum ejus filio Antigono, qui patri in Pontificatu, & regno successerat, interfecit: is etiam est qui infantes Bethlehemitas Christo nato crudeliter trucidari jussit: Secundus verò Herodes cognominatus est *Antipater* superioris Herodis filius, qui adjudicante Cæsare in Galilæa patri successit: Archelaus verò frater ejus in Judæa: Tertius autem Herodes vocatus est *Agrippa* hujus Herodis filius, atque primi nepos: igitur &c.

Respondeo primò, Prophetiarum eventa, non una aliqua temporis particula circumscribi, sed paulatim evoluta complecti; sic vaticinium Jacobi de auferendo sceptro pedetentim est impletum, ita ut quemadmodum homo morti proximus, quamdiu spirat & cum morte luctatur, dicitur mori: sic ablatio illa sceptri, ac regiæ, & judiciariæ potestatis Judaicæ extinctio paulatim est expleta: & aliquanto ante Christi ortum inchoata tempore, ac deinde in pejus lapsum faciens, tandem in templi, & urbis excidio sub Vespasiano Imperatore completum habuit exitum.

Respondeo secundò, mihi probabilem videri eorum sententiam, qui contendunt Herodem, non solùm regione, sed & origine fuisse Judæum: primò quia, ut Josephus scribit *lib.* 13. *cap.* 17. Idumæi pridem ante initum ab Herode regnum, Judæorum ritum, & religionem professi fuerant, & Judæi facti; cùm videlicet ab Hircano devicti circumcisi sunt, & legibus Moysi imbuti. Hinc Strabo partem Judææ Idumæam facit, & Herodem Idumæum, vocat Judæorum indigenam, seu vernaculum: & Ammonius scribit Idumæos appellatos fuisse Judæos, item Josephus lib. 14. cap. 14. habet, Antipatrum, quando Julius Cæsar in Ægypto periclitabatur, placasse tumultum exortum inter Judæos in Ægypto commorantes, & illos qui è Judæa suppetias Cæsari advenerant: Eo quòd, inquit Josephus, ex eadem Gente cum ipsis esset. Denique Nicolaus Damascenus auctor gravissimus, Herodis contemporaneus, qui nedum Cæsaris Augusti vitam, sed etiam historiam universalem edidit 70. libris, ut ex Suida refert Volcterenus, disertè affirmat Herodem fuisse Judæum.

Secundò: Idipsum etiam ratio suadet, si enim fuisset Idumæus, & à Judæorum stirpe alienus, cùm esset audacia & ferocitate insignis, haud dubiè Judaicum regnum adeptus, Judæos in Idumæorum ritus traducere conatus esset, parque Judæis rependere; nam, ut modo diximus, Joannes Hircanus anno quinto sui Pontificatus, & præfecturæ, cùm Idumæos armorum vi subegisset, illos ad Judaicam religionem sectandam compulit: si enim Costabarus unus de primatibus Idumæorum Herodis gener factus, indignum existimabat Idumæos servire Judæis, quorum religionem, cogente Hircano, fuerant amplexati, &

pro-

propterea, ut refert Josephus lib. 13. cap. 11. etiam sollicitabat, & procurabat per Cleopatram Idumæam, ut priorem religionem resumerent: quid non egisset Herodes Rex, cui ad nutum Judæi obtemperabant, & Romani ad beneplacitū blandiebantur, præsertim cùm sibi persuadere potuisset, id Romanis, à quibus regnum acceperat, tanquam à Judaico ritu alienis non ingratum futurum?

Tertiò, idipsum indicat ferventissimus ejus zelus in religionem Judaicam, ut colligitur tùm ex dicto Cæsaris, quod refert Macrobius libro secundo Saturnalium capite quarto: cùm enim audisset filium Herodis jussu patris occisum, dixisse fertur; Melius est porcum Herodis esse, quàm filium; clarè insinuans Herodem legis Mosaicæ ita zelatorem observantem, ut ejusmodi animalia lege prohibita occidi non permitteret: Tùm ex eo quòd, quando Romanorum auxilio Jerosolymam cepit, totis viribus conabatur arcere Gentiles, hoc est, Romanorum milites, ab introitu templi interioris. Acerbiorem, (inquit Josephus decimo quarto Antiquitatum capite ultimo, & primo de Bello Judaico, capite decimo tertio, quàm si victus fuisset,) existimans sibi fore victoriam, si quid eorum, quæ videri fas non esset, culpa sua videretur in conspectu profanæ multitudinis.

Tùm ex eo, quòd Romæ solicitatus à Cajo Cæsare, ut aliquam gratiam haud dubiè consequendam rogaret, omnibus suis spretis commodis, solùm rogavit, ut statua, quàm Cajus Cæsar jusserat in templo Jerusalem collocandam, ab eo tolleretur, ut refert Josephus libro primo. Tùm denique ex eo quòd, nullo suadente aut imperante, sed proprio motu actus, templum Jerosolymitanum multò quàm antea augustius extruere voluerit, ut refert Josephus suprà laudatus.

Quartò, si Herodes, qui posteà tot annis universo imperavit Israeli, fuisset Idumæus, & de posteris Esau, sequeretur evenire oppositum ejus, quod prædixerat Dominus Rebeccæ, Jacob, & Esau in utero gestanti: *Duæ Gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populusque populum superabit, & major serviet minori*. Genes. cap. 25. Nec refert, quòd subdatur cap. 27. ubi Isaac dixisset Jacob: *Esto Dominus fratrum tuorum, incurventur ante te filii matris tuæ*: Esauque dixisset, *Fratri tuo servies*, subdit protinùs: *Tempusque veniet cùm excutias, & solvas jugum ejus de cervicibus tuis*: Nam aliud est excutere à se jugum, uti fecerunt Idumæi, temporibus Joram Regis Juda, quando ab eo deficientes constituerunt sibi proprium Regem, ut legitur quarto Regum capite octavo: Aliud quòd Idumæi aut eorum aliquis dominaturus esset Israelitis; id enim prædictis prænunciationibus omninò adversaretur.

Quintò, Herodianis, de quibus Matthæus cap. 22. affirmantibus Herodem esse Messiam, ipsum pariter Judæum origine publicè fassos esse haud dubium est: aliàs facilè convinci, & confutari potuissent à Scribis & Pharisæis, qui in constantissima veritate habebant ex sacris litteris, Christum ex stirpe David, ac proinde ex tribu Juda oriundum; quemadmodum colligi potest ex interrogatione facta à Christo Matthæi 22. *Christus cujus Filius est? Dicunt ei: David*.

Sextò, Hircanus summus Pontifex non ipsi filiam Marianne tradidisset in uxorem contra præscripta legis prohibentis connubia ineunda cum alienigenis, Deuteronomii decimo septimo capite. *Et Exodi* 34. &c.

Dices, hanc sententiam omnibus ferè sanctis Patribus adversari; omnes enim sancti Patres, Interpretes, aut Doctores unanimi calculo Herodem Idumæum aut Ascalonitam fuisse testantur.

Respondeo, ut suprà juxta Vincentii Lirinensis regulam in libro contra hæreses *c.39.* ubi de Patrum consensione sequenda ait; *Quæ tamen antiqua sanctorum Patrum consensio, non in omnibus divinæ legis quæstiunculis; sed solùm in certa precipuè fidei regula, magno nobis studio, & investiganda est, & sequenda*. Quis autem non videat hanc de Herodis genere quæstionem ad res fidei non pertinere?

Respondeo secundò, neminem ex sanctis Patribus hanc difficultatem ex proposito discutiendam suscepisse, utpote, qui gravioribus studiis essent intenti: sed tantùm obiter eorum quidam dixerunt Herodem esse Idumæum, & alienigenam genere; quod propriè dictum & per exclusionem generis Judaici non arbitror esse intelligendum; sed tantùm eo sensu, quo Barnabas Actorum capite quarto dicitur *genere Cyprius*, non quod non esset ipse Judæus; sed quia majores ejus, vel fortè ipsemet habitasset in Cypro. Pari ratione Paulus dicitur Tharsen-

sensis: Actorum decimo, & capite vigesimo secundo ipsemet se *Romanum* appellat; non quòd ex ea Provincia, & stirpe esset oriundus; quippe cùm ad Romanos undecimo, & ad Philippenses tertio, Israelitam se, *& de Tribu Benjamin* esse profiteatur: unde manifestum fit genus non semper pro ipsa generationis origine, sed interdum quoque pro nativitatis, vel educationis, vel diuturnæ habitationis loco usurpari.

Nec refert, quòd Josephus Herodem Ascalonitam, & Idumęum genere nominet, & idcircò arguat mendacii, & adulationis Damascenum, quòd quasi Herodi adblandiens Judæum esse dixerit. Potiùs enim existimandum est à Josepho Judæo, & Sacerdote oppositum litteris fuisse consignatum in gratiam Judęorum, ac pręcipuè Sacerdotum, quibus Herodes ob summam crudelitatem, & superbiam erat invisus, pręcipuè verò Sacerdotibus, à quibus nedum regnum amoverat, sed & summum Sacerdotium à Machabęorum familia mortuo Hircano juniore, & cuidam Aneto Sacerdoti è Babylonia accito, & de Judęis olim extra Euphratem traductis nato, dederat, ne tanta dignitas in quemquam virorum illustrium perveniret, qui sibi posset obsistere.

Dicitur autem Herodes *Idumæus*, vel quia ejus Pater Antipater, & aliqui ex ejus majoribus Idumęam incoluerant, & ut refert ipsemet Josephus, Antipas Herodis avus olim ab Alexandro Judęorum Rege, & postea ab ejus uxore Alexandra, quæ ei in regnum successit, Idumæorum Dux fuerat institutus: qua ratione ejus parentes dici possunt Idumęi, & ipse Ascalonita, quòd in Ascalone educatus, vel fortè etiam natus fuerit; nam de Antipatro scribit Josephus, decimo quarto Antiquitatum capite secundo, quòd Arabum, & Gazæorum, & Ascalonitarum amicitias coluerat: quamobrem facilè fieri potuit, ut Herodis parentes aliqua urgente occasione in Ascalone moram trahentęs ibi eum genuerint. Nec proptereà dici debet origine à Judæis alienus, nam multos legimus Actorum capite secundo appellatos fuisse Parthos, Medos, Elamitas, Cretes, & Arabes, quos tamen viros gente, & origine Judęos esse ibidem indicatur; his verbis, *Erant autem in Jerusalem Judei viri religiosi ex omni natione quæ sub cœlo est*.

Non me latet iis Tornielli rationibus fieri posse satis; & eas ex parte solvisse Salianum ad annum mundi 4017. pagina 381. dicendo ad *primum*, & ad *secundum*; Herodem ejusdem fuisse animi, cujus sunt cęteri Politici, qui regni magis, quàm religionis amatores, religionis prætextu res novas, & dominationem auspicantur: facilè namque hoc pulsus animo Herodes, Idumæorum religionem deseruit, Judaicamque coluit, ut traditum sibi à Cæsare Judaicum Imperium pacificè regeret, cùm sciret Judæos potiùs mortem, quàm religionis mutationem subituros; eo potissimùm tempore, quo ad id stimulabantur à Sacerdotibus, Scribis, & Pharisæis. Quòd autem non tantopere fuerit zelatus divinam legem, ac Judaicos ritus, constat ex templis in Cæsaris quasi Dei, cujuspiam nomen, & Numen ab eo erectis, ut testis est Josephus 19. Antiquitatum cap. 7. Templum Jerosolymitanum spontè ornavit, fateor; sed idipsum donariis illustrarunt Asiæ Reges, qui propterea Judæi non sunt censendi. Major, inquies, ergo serviet Majori? Quidni ad modicum tempus id fieri potuerit absque vaticinii præjudicio, cùm plerumque, & diu Judæi diversas in captivitates acti servierint genti alienigenæ? Unde sententia hęc non caret difficultate.

Nihilominùs aptior est ad probandum Christum fuisse verum Messiam ex vaticinio Jacob, eùm enim Herodes mortuus fuerit paulò post Christi nativitatem; sensim auferri cœpit sceptrum Israeliticum à viris Juda; licèt enim post Herodis mortem, Archelaus ejus filius regnasse dicatur, ab Augusto Judææ Etnarcha constitutus; nunquam tamen valuit ab eo dignitatem Regiam obtinere, ut videre est apud Josephum 17. Antiquitatum capite 13. quin potiùs ab eodem Augusto in Galliam fuit relegatus, & Judæa sub Romanorum Imperio, ac regimine pœnitus fuit redacta toto vitæ Christi tempore, non habens Regem, nisi Cæsarem, ut ipsi Judæi Pilato fassi sunt.

Nec refert, quòd postea Claudius Cæsar, teste Josepho 19. Antiquitatum c. 4. Judææ regnum dederit Herodi Agrippæ, qui ut habet idem Josephus 18. cap. 7. fuit Herodis Ascalonitæ ex Aristobulo filio nepos; quique deinceps in Judæa *occidit Jacobum fratrem Joannis gladio*; & Petrum misit in carcerem *volens post Pascha producere eum populo*, ut legitur *Actorum cap. 12*. Id, inquam non obstat, nam perbreve admodum tempus

pus divina dispensatione interemptus fuit, ut fieret memoratæ Prophetiæ complementum: siquidem Herodes ille, qui quadriennio ante tetrarcha Philippi, & in ea parte Galileæ loco patrui demortui fuerat præfectus, demum post triennium, à quo regnum Judææ obtinuerat, obiit, ut refert Josephus lib.19. circa finem, sicque modicum ejus regimen pro nullo habetur.

CONCLUSIO SECUNDA.

Secundum testimonium, & vaticinium, ex quo frangitur Judæorum pervicacia, petitur ex illis verbis Archangeli Gabrielis Danielem alloquentis, ac promittentis Messiæ ortum futurum post 70. hebdomadas: *Animadverte sermonem, & intellige visionem: septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungatur* Sanctus Sanctorum. *Scito ergo, & animadverte ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum Ducem, hebdomades 62. erunt, & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades 62. occidetur Christus, & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio: confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet sacrificium, & hostia, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.*

Inde sic argumentor: Christus ille, quem venturum promittit Angelus post 70. hebdom. est Messias Patribus promissus: sed septuaginta hebdomadæ præfinitæ ab Angelo, reverà dudum præterierunt; ergo Messias jam venit. Major constat. Nempe quòd Christus ille sit Messias; non autem aliquis Judæorum Pontifex, maximè Hircanus Machabæorum ultimus legitima electione Pontifex ab Herode occisus, ut comminiscuntur Judæi: quia Christus ille, qui prædicitur ungendus, & occidendus, vocatur *Sanctus Sanctorum*, & dicitur adducturus justitiam sempiternam; ita ut per eum iniquitas terræ deleatur, & prævaricatio finem accipiat; at de nullo Pontificum Judæorum hæc verificari possunt: igitur non de alio, quàm de Messia vaticinium illud intelligendum est. Minor etiam est evidens: Nempe quòd 70. hebdomadæ ab Angelo præfinitæ, quoquo modo explicentur, jam dudum præterierint. Nam illæ hebdomadæ *vel* sunt dierum, *vel* annorum; sed utrovis modo explicentur, jam dudum præterierunt; igitur, &c. Minor constat: Si enim intelligatur prophetia de hebdomadibus *Dierum*; constat Messiam venisse post annum, & dimidium à tempore, quo facta est illa promissio: si de hebdomadibus *Annorum*, quandoquidem 70. annorum hebdomades faciant tantùm 490. annos, sequitur quoque Messiam dudum advenisse, quia ab illo tempore, quo editum est Angelicum illud vaticinium, ad nos usque, duo annorum millia, & ampliùs effluxerunt. Major etiam constat: Siquidem apud Judæos hebdomada duobus tantùm modis accipitur, vel pro numero septem dierum, ut Levitici 13. cùm instituitur solemnitas *Hebdomadarum*, seu Festi Pentecostes, quinquaginta diebus à Paschate, nam 49. dies, faciunt septem hebdomadas: hebdomada autem annorum, seu quæ constat septem annis, colligitur ex Levitici 25. ubi sermo est de celebratione anni sancti Jubilæi, *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum* (id est, septies septem annos, qui faciunt 49.) *Et santificabis annum sequentem, qui est quinquagesimus.*

Reponunt Judæi, ibi sermonem esse de hebdomadibus longioribus, videlicet, *vel* Jubilæorum, *vel* Olympiadum, *vel* Sæculorum, ac proinde earum numerum nondum expleri, nec consequenter Messiam advenisse. 70. enim sæculorum hebdomades, 49. annorum millia, Jubilæorum verò ampliùs viginti quatuor millia: olymp. verò ferè duo millia complectuntur: ab ea autem promissione facta Danieli de venturo Messia, duo annorum millia vix effluxerunt: igitur nondum Messias venit.

Contra primò: Id gratis, & absque fundamento comminiscuntur; si autem liceret ita pro libito instituere hebdomades, periret omnis prophetiæ certitudo. *Deinde*, nec prophetiæ, nec Judæi solent per Olympiades supputare, sed soli Græci; nullum enim illius supputationis in universa Scriptura vestigium apparet. *Denique*, si aliquam veritatis speciem haberet illa responsio, sequeretur templum, & civitatem non fore va-

vastanda, nisi *vel* post 409. millia annorum, *vel* post 24. millia, *vel* saltem post duo millia, ex quo Judæi sub moderamine Esdræ, & Zorobabelis utrumque restaurarunt: At contrarium aperte constat; vix enim effluxerunt duo millia annorum à tempore, quo facta fuit illa promissio, & tamen ab annis 75. supra mille sexcentos, civitas cum templo diruta est, & pœnitus desolata, illaque generalis Judæorum devastatio ad hodiernum usque diem absque ulla spe recuperandæ civitatis, & libertatis perseverat; igitur præfata Judæorum Responsio prorsus fictitia est, nec ullam veritatis speciem præ se fert: quòd autem ipsæ septuaginta annorum hebdomades, hoc est 409. anni præcisè incidant in nativitatem Jesu Nazareni, nec omnes particulæ illius vaticinii de alio, quàm de ipso possint explicari, clarè demonstrabo, si priùs quædam observavero.

Advertendum primò, has septuaginta hebdomadas incohatas fuisse durante Persarum Regno, continuatas verò toto tempore Monarchiæ Græcorum, finitas tandem initio ferè Imperii Romanorum, à cujus principio usque ad Christi baptismum, quinquaginta novem anni computantur, videlicet quadraginta quatuor Imperii Augusti, & quindecim Tyberii, quo anno teste S. Luca Christus est baptizatus. Quantum ad Monarchiam Græcorum, quæ ab Alexandro, vel maximè post ipsum incepit, communior sententia est, illam durasse circiter trecentis duobus annis, computando sub illis, sex vel novem annos, quibus Alexander vixisse dicitur post comparatam Monarchiam. Ita Eusebius *in Chronico*, & Beda *lib. de sex ætat.* quidquid in contrarium proferatur ex Joanne Annio, cujus historia, utpote ex falsis authoritatibus conflata, nullam authoritatem obtinet. Unum tamen est, ut notat Suarez, *disputatione* 1. *sect.*2. quod hanc sententiam difficilem, & suspectam reddit: supponunt enim, qui tot annos Monarchiæ Græcorum tribuunt, ab ejus principio usque ad Joannem Simonis Filium, subnominatum Hircanum, Judæorum Pontificem, effluxisse annos plusquam 194. ut constat ex Eusebio in Chronico; ubi mortem Alexandri Magni notat initio Olympiadis 114. Pontificatum autem Joannis Hircani in fine Olympiadis 163. at verò constat ex primo lib. Machabæorum cap. ultimo v.14. à primo anno Imperii Græcorum usque ad Joannem Hircanum tantùm fluxisse centum septuaginta septem annos, cui Scripturæ major fides habenda est, quàm omnibus Olympiadibus: igitur in illa supputatione error irrepsit; nam Imperio Græcorum viginti anni, plusquam par sit, adduntur.

Quantum denique ad Monarchiam Persarum, incertum est quamdiu ipsa duraverit: nam ex Scriptura nihil certi colligitur; inter authores autem tanta est dissensio, ut alii minùs quàm centum annos, alii quinquaginta supra ducentos illi tribuant, inter quos media sententia computat durationem illius Monarchiæ ducentos annos, & triginta, quod colligitur ex supputatione Olympiadum, nam cępit istud Imperium tempore Cyri, cujus initium assignatur anno primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ, & finem accepit sub Dario in fine Olympiadis 112. quæ tamen computatio supponit Cyrum post captam Babyloniam regnavisse triginta annis, quod non ita compertum videtur: nam licèt Cyrus triginta annis regnaverit, verisimile tamen est eum non tot regnasse post captam Babyloniam; atque adeo primum annum Monarchiæ ejus, de quo fit mentio Esdræ primo, non fuisse primum annum regni ejus absolutè, sed dumtaxat exordium regni Babilonici; nam 2. Paralipomenon cap.36. dicitur; *Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem, servivit Regi, donec imperaret Cyrus Rex Persarum*: En dicitur Rex Persarum priusquam Babylonicum regnum obtinuerit: & subinde priùs regnavit, quàm Babylonicum Regnum teneret.

Observandum secundò, Angelum alloquentem Danielem, & repromittentem solutionem captivitatis Babylonicæ post septuaginta hebdomades, hoc est post annos 490. illud tempus tres in partes distribuisse, quòd in earum singulis foret rerum notabilium eventus: dividit enim eas hebdomadas, *Primò*, In septem. *Secundò*: In sexaginta duas. *Tertiò*, In unam. Dividit *in septem*, id est annos 49. quòd tot septennia plus minùs, (nam Scriptura sæpè negligit fractos numeros, & minutiora tempora) essent insumenda in perficienda totius urbis, templi, & terræ restauratione, ob impedimenta hostium. Quę Angelus *angustias temporum* nominat duabus de causis; ut significet ingentem populi afflictionem propter frequentes hostium incursiones, ob quas qui operi incumbebant, adigebantur altera manu ædi-

ædificare, & altera gladium tenere, ut habetur lib. 2. Esdræ cap. 4. *Tùm* ut denotet summam temporis brevitatem; nam ut habetur cap. 6. muri ædificati sunt magna festinatione, & absoluti quinquaginta dierum intervallo, quæ significatio magis quadrat litteræ, & hæbraicæ phrasi: ita quòd *in angustia temporum* idem significet, ac *in angusto tempore*: quemadmodum ibidem dicitur abominatio desolationis; id est, abominanda desolatio: vel *in angustiore tempore*: nam Hebræi solent uti positivo pro comparativo; quemadmodum Gen. 25. v. 23. scribunt: Magnus serviet parvo; id est, major serviet minori.

Secundò, dividit illas in *sexaginta duas*: id est, in annos 434. quòd deinceps Judæorum respublica restituta, & patriis legibus ordinata, tantum temporis ad Messiæ occisionem, & mortem esset duratura. *Denique* distribuit illas hebdomadas *in unam*, quia Messias in illa erat seipsum manifestaturus per prædicationem, & miracula: hanc autem ultimam hebdomadam dividit *in duas partes*, quia non in priori, sed in posteriori ejus medietate, hæc erat patraturus, pactum ineundo cum hominibus, ut qui ejus doctrinam susciperent, eis vitam æternam largiretur.

Observandum 3. Annos illos 490. quibus complentur septuaginta hebdomades, solares esse non lunares; inter quos, ut notum est, hoc intercedit discrimen, quòd *Solares* constant diebus 365. cum sex horis saltem, si quædam minuta detrahas: desunt enim minuta 49. quæ 134. annorum intervallo, faciunt diem integrum, ut patet ex tabulis Alphonsinis, quas in ultima Calendarii emendatione Ecclesia probavit: *Lunares* verò breviores sunt solaribus circiter undecim diebus, & continent dumtaxat dies 354. qui quidem undecim dies cùm tribus annis mensem integrum efficiant, quolibet tertio ferè anno fit *Embolismus lunaris*, id est additio, seu interjectio unius lunationis, itaut annus embolismicus non duodecim, ut alii, sed tredecim lunationes habeat, ut annus lunaris cum solari ad æqualitatem redigatur.

Quòd autem in illis computandis hebdomadibus anni solares, non lunares, sint servandi; constat *primò* ex eo, quòd Hebræi communem computandi consuetudinem habuerint per motum solarem, ut videre est in eorum Chronico, qui dicitur *Seder olam*, id est, *ordo mundi*, quem ad finem Chronologiæ Genebrardi insertum invenies: *Secundò* ex primo libro Machabæorum cap. 1. ubi Alexander dicitur *regnasse annis duodecim*, qui etiam annorum numerus habetur apud prophanos, quos certum est solari cursu annos definivisse: *Tertiò denique* quia Judæi primum totius anni mensem sumebant ab æquinoctio verno, ut videre est Exodi 12. & Pascha celebrabant die 14. Lunæ, postquàm Sol primum arietis gradum attigisset, ac proinde ex motu Solis, non Lunæ, suam supputationem ordinabant.

His adde quòd hæc sententia sit *Eusebii* lib. 8. demonstrationis Evangelicæ, *Chrysostomi* Oratione 2. contra Judæos, *Lyrani* in prædicta Danielis verba, necnon & Modernorum celebriorum.

Nec obstat, quòd Angelus vocet illas hebdomadas *abbreviatas*, & concisas: non enim per hoc intendit significare, quòd hebdomades constent annis Lunaribus, utpotè brevioribus, nam habdomades illæ non ea ratione dicuntur breviatæ, sed quia ad finem temporis, quo Messias expectabatur, properabant: erat enim perbreve tempus illud cum superiori comparatum; hinc familiari sermone, quando tempus ad aliquam actionem præscriptum finitur, dicere solemus, jamjam dies abbreviari, non quòd minores fiant, sed quòd pauci supersint: quomodo etiam Marci 13. & Matth. 14. dicitur, *Nisi breviarentur dies illi, non fieret salva omnis caro*.

Observandum 4. Variam esse Authorum sententiam in assignando illarum hebdomadarum initio: quoniam enim Angelus dixerat illud esse ordiendum *ab exitu sermonis, ut iterùm ædificetur Jerusalem*; inde varii varia senserunt, *quidam* enim illud exordium ceperunt à tempore, quo Jeremias vaticinatus est cap. 23. fore aliquando tempus, quo Deus revocaret dispersos Israelitas in terram suam, his verbis: *Ait Dominus, & ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc, & convertam eam ad rura sua, & crescent, & multiplicabuntur*: Ita censent Lyranus, Burgensis, &c.

Nonnulli putant illarum septuaginta hebdomadarum initium auspiciendum esse ab ipso tempore, quo Angelus Danieli hæc loquebatur. Ita Origenes, & Tertullianus lib. contra Judæos cap. 8.

Aliqui existimant illam supputationem in-

incipiendam esse ab anno primo Cyri, quando fecit facultatem Judæis redeundi in patriam, & templum erigendi, ut legimus lib. 1. Esdræ cap. 1. Ita Clemens Alexandrinus.

Alii ab anno secundo Darii Hystaspis, quando facultatem fecit Judæis, reædificationem templi inceptam sub Cyro, sed postmodum intermissam, continuandi, ut legimus Esdræ 6. Ita Eusebius, & Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 12. cui sententiæ adstipulantur plurimi Moderni. Omnes pene Recentiores volunt eas esse ordiendas ab anno 20. Artaxerxis Longimani: At veriùs dicendum arbitror, eas esse computandas tantùm à 28. regni illius; quando scilicet executioni demandatum fuit illius decretum.

Observandum est 5. Quantum ad seriem Regum Persarum, diversos diversa sentire; quidam enim tantùm *tres* numerant, ut Rabini apud Galatinum lib. 4. cap. 15. nimirùm *Cyrum*, qui primus Persidis tenuit imperium: *Assuerum*, de quo fit mentio Esdræ cap. 4. quemque volunt fuisse maritum Esther, & *Darium*, qui victus ab Alexandro Magno perdidit Imperium, quem nonnulli eorum volunt esse Artaxerxem illum, cujus fit mentio 1. Esdræ cap. 7.

Alii *quatuor* numerant; ut Rabbi Salomo, & Liranus, tribus prædictis addentes Cyri filium nomine *Cambysem*: hanc autem sententiam esse perversam affirmat S. Hieronymus in cap. 7. Daniel.

Tertullianus lib. adversùs Judæos *quinque* nominat, putà *Ochum*, qui alio nomine apud eum dicitur Cyrus; *Darium Hystaspem*, aut Medum, *Artaxerxem*, quem conjicere est esse Mnemonem, *Argum*, & *Darium*, quem ille vocat *Melam*. Alii Codomanum ab Alexandro devictum.

Genebrardus lib. 2. à pag. 240. sex statuit. Primus apud eum est *Darius* filius Assueri Hystapis cognominati. Secundus, *Cyrus*. Tertius *Xerxes*, cujus mentionem vult fieri sub nomine Assueri. 1. Esdræ cap. 2. v. 6. & sub nomine Artaxerxis ibidem v. 7. Quartus, *Darius Longimanus*, de quo contendit mentionem fieri sub nomine Darii 2. Esdræ 4. cap. & sub nomine Artaxerxis, cap. 7. Quintus, *Artaxerxes*, quem esse Mnemonem haud obscurè indicare contendit. Sextus, *Artaxerxes Codomanus* ab Alexandro devictus: hos autem solùm nominat, eò quòd arbitretur eos verè regnasse; alios verò excludit, tanquam aut illegitimos, aut cum aliis regnantes, ut Cambyses cum patre Cyro.

Sanctus Isidorus libro 3. etymolog. Metasthenes, ac Philo, *octo* referunt: putà Darium Medum: Xerxem: Artaxerxem Longimanum: Darium Nothum: Artaxerxem Mnemonem: Artaxerxem Ochum: Xerxem: & Darium Codomanum.

Calvisius decem statuit, Pererius autem tot demonstrat ex Scriptura sacra, quibus ex profanis adjiciens octo, numerat exinde quatuordecim Reges Persarum, quam sententiam suo firmat calculo S. Hieronymus in 7. caput Danielis dicens: Nos verò cùm post *Cyrum*, qui regnavit annis 80. sciamus apud Persas regnasse *Cambysen* filium ejus: & *fratres Magos*: & deinceps *Darium*, cujus 2. anno cœptum est ædificari Templum Jerusalem: quintum *Xerxem* filium Darii: sextum *Artabanum*: septimum *Artaxerxem*, qui appellatus est μακρόχειρ: octavum *Xerxem*: nonum *Sogdianum*: decimum *Darium*: undecimum *Artaxerxem*, qui appellatus est μνήμων; duodecimum *Artaxerxem Ochum*: decimum tertium *Arsam* Ochi filium: decimum quartum *Darium* Arsami filium, qui ab Alexandro Macedonum Rege superatus est.

Quamquam autem hac in dirimenda controversia quidpiam certi vix statui possit, totque sint capita, quot sensus, veriùs tamen dicendum existimo, quatuor dumtaxat extitisse Persarum Imperatores ab auspicato eorum regno per Cyrum, usque ad completam, & consummatam templi, ac civitatis Jerusalem restaurationem, eos videlicet, qui in libris Esdræ, & Nehemię referuntur, nempe I. *Cyrus*, qui septem imperavit annis, computando à primo generalis, & universalis Imperii sui anno. Nam ante initium Persarum regnum, imperavit in Grecia, ut diximus. II. *Assuerus*, quem Esdras *Artaxerxem*, & *Assuerum* appellat cap. 4. Josephus verò eum omnibus Græcis *Cambysem* Cyri filium, qui solus post mortem patris regnavit septem annis, & aliquot mensibus: quamquam etiam anteà cum patre regnasset, maximè eo tempore, quo Cyrus bellum contra Scythas adorsus est. III. *Darius Hystaspis*, qui successit Magis, quorum imperii, & dominationis nec Esdras, nec Nehemias meminerunt; quoniam fortè, dumtaxat per sex menses regnaverant: Darius autem regnavit 36. annis. IV. verò fuit *Artaxerxes* Lon-

Longimanus dictus, quem Josephus Judæorum historiæ scriptor, tantùm *Xerxem* nominat, qui ad minùs Imperium tenuit per 32. annos: siquidem illius regni trigesimus secundus memoratur à Nehemia cap. 5. v.14. & cap.13. v.6.

Difficultas moveri posset num *Assuerus*, cujus meminit Esdras c.4.v.6. unus idemque sit, qui ab eodem v.7. appellatur *Artaxerxes*: ait enim, ***In regno autem Assueri in principio regni ejus, scripserunt accusationem adversùs habitatores Juda, & Jerusalem, & in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, & Thabeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem Regem Persarum.***

Verùm facilè colligi potest, unum, eundemque Regem hoc duplici nomine fuisse appellatum, ut refert Josephus, qui eum *Cambysem* nominat. Enim verò, si præfata verba duplicem adversùs Judæos continerent querimoniam, & accusationem, quarum una ad Assuerum, altera ad Artaxerxem directa fuisset, tanquam ad duos Reges distinctos, haud dubiè Esdras, utriusque formatæ contra Judæos querimoniæ eventum, & successum narrasset: cùm autem unius dumtaxat referat exitum, nempe quòd ea non obstante concessa sit sibi, & Judæis comitibus facultas proficiscendi Jerosolymam, & illuc deferendi omnia dona, & vasa, quæ à Judæis in Provincia Babylonis degentibus oblata fuerant in ministerium domus Dei; signum est, quòd unicus dumtaxat fuerit Rex duplici nomine appellatus.

Adde quòd, si fuissent duæ adversùs Judæos formatæ querimoniæ, quæ duo edicta à diversis Regibus sequentia habuissent; verisimile est, quòd ultimum edictum à postremo eorum Regum prioris edicti mentionem fecisset: & insuper Judaici populi adversarii non tacuissent illud edictum Assueri, ut ab Artaxerxe faciliùs assequerentur, quod adversùs Judæos postulabant; quod cùm ita factum non legatur, indicium esse debet nominibus Assueri, & Artaxerxis unicum Regem designari.

Nec mirum videri debet, quòd unus, idèmque Rex in eodem capite, duplici nomine appelletur: hoc enim frequens erat apud Judæos, ut videre est in lib. Judic. cap.8. ubi unus, idemque homo, & *Gedeon*, & *Jerobaal* appellatur duobus versibus immediatè sequentibus, & lib. 1. Esdræ cap.2. idem qui *Nehemias* appellatur, etiam ibidem dicitur *Atersatha*.

Non potest etiam negari Regem Xerxem, quem omnes authores tam Græci, quàm *Latini* affirmant immediatè successisse Dario filio Hystaspis, alium esse Regem ab Artaxerxe, cujus tantùm meminerunt Esdras, & Nehemias: at possumus asserere idcircò Esdram, & Nehemiam soliusdumtaxat Artexerxis mentionem fecisse; quòd cùm Xerxes ejus pater in Græcos arma movisset, ipsum Artaxerxem designaverat Imperii socium, & administrum: Quapropter aliqui Authores referunt ipsum regnasse 56. annis; tametsi aliunde constet eum solùm regnasse dumtaxat 40. annis: unde mirum nemini videri debet, quòd Judæi imperante Xerxe recursum habuerint ad ejus filium Artaxerxem; quoniam ipse tùm Rex erat, & in absentia patris, supremus regni moderator.

His ita præmissis, probabilius existimo initium illarum hebdomadarum auspicandum esse ab anno vigesimo octavo Artaxerxis Longimani, quem simpliciter *Xerxem* appellat Josephus lib.11. cap. 5. versùs finem: Esdras autem, & Nehemias *Artaxerxem* nominant, nulliusque meminerunt Xerxis, quem profani Scriptores ante illum Artaxerxem, solùm regnasse 20. annis referunt. Cujus quidem sententiæ veritas apparet primò; quia nulli alteri assertioni possunt quadrare præfata Prophetiæ verba.

Enim verò stare non potest eorum sententia, qui volunt has hebdomadas computandas esse ab anno 4. Sedeciæ; eo scilicet tempore, quo Jeremias, sex ferè annis ante captivitatem Babylonicam, prædixerat fore, ut populus universus captivus duceretur, & post septem annos reverteretur in patriam, murosque eversos repararet; aliàs non tantùm 70. forent hebdomades usque ad eversionem civitatis, sed ferè 86. nec tantùm anni 499. sed 600. & ampliùs essent numerandi.

Nec etiam probabiliores videntur aliorum sententiæ, quorum Aliqui volunt illas hebdomadas computari debere ab edicto Cyri: Alii à facultate concessa Judæis per Darium Hystaspim ædificandi muri Jerusalem: cæteri ab anno 20. Artaxerxis, quo scilicet tempore Nehemias, ut legimus cap.2. obtinuit authoritatem restaurandi civitatem Jerosolymam, quæ tunc temporis,

ut

ut ibidem asseritur, adhuc erat dissipata: Tria namque legimus in libris Esdræ edicta regia in favorem, & gratiam Judæorum: *Primum Cyri*, alterum *Darii Hystaspis*: Tertium *Artaxerxis Longimani*: At Cyrus non dedit facultatem instaurandæ civitatis, sed tantùm Templi reædificandi, ut colligitur ex fine libri 2. Paralipomenon, & 1. ac 6. cap. libri Esdræ.

Nec obstat, quòd cap. 4. Esdræ fiat sermo de urbis reædificatione; nam non dicitur ibi, quòd Judæi ex edicto Cyri illam reædificarint.

Non obstat etiam, quod habetur Isaiæ 45. Cyrum ædificaturum civitatem, & dimissurum captivitatem: nam primò potest responderi non fuisse id dictum de Cyro, sed de Christo. Ita Hieronymus. *Secundò*, ibi civitatem ædificari, non significare materialem murorum structuram; sed tantùm civilem ædificationem, quæ fit per civium coadunationem, & cohabitationem, qualiter Judæi cùm restaurarent templum, dici possunt soluta captivitate etiam restituisse, & ædificasse Jerusalem. *Tertiò*, posito quòd intelligatur de materiali murorum structura, dici à Cyro ædificatam civitatem, quia jussit fortè, ut ædificaretur, neque ideò tamen potest ab hoc tempore supputationis hebdomadarum sumi initium; sed à solo tempore Artaxerxis Longimani, quia tunc prohibentibus in circuitu nationibus, quasi hoc Rex non jussisset, opus non est impletum, sed tentatum dumtaxat; absolutum verò fuit tantùm à Nehemia. Denique Scriptura illi uni attribuit restaurationem urbis, Ecclesiastici 49. *Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, & stare fecit portas, & seras, qui erexit domos nostras.*

Non etiam stare potest eorum sententia, qui volunt illas hebdomadas auspicandas esse ab edicto Darii Hystaspis, qui, ut refertur lib. 3. Esdræ c. 3. & 4. Zorobabeli dedit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos, & purpuratos, ut ei manus darent, quatenùs tam ipse, quàm populus Israeliticus possent restaurare Jerusalem. *Primò*, quia ille tertius Esdræ liber inter canonicas Scripturas non computatur, subindeque non integra ei fides est adhibenda. *Secundò*, vix quidem stare possunt ea, quæ ibidem referuntur, nempe eodem anno hęc omnia fuisse peracta, nimirùm decretum Darii, quo facultatem faciebat civitatis, & templi ædificandi: profectionem Zorobabelis, & ascendentium cum eo in Jerusalem: inceptionem ædificationis: impedimentum eius à Tathanai, & ceteris ducibus, qui erant trans flumen: reversionem Zorobabelis in Babyloniam, ut Regis protectionem imploraret adversùs repugnantes illos Principes: quæsitum in Bibliotheca Regis, quę erat in Babylonia, Cyri decretum, quo concesserat facultatem ędificandi templi Jerosolymitani: novum ejusdem Darii decretum, quod legitur primo Esdræ cap. 6. & quo Darius præcipiebat Tathani, & aliis ducibus, ne civitatis Jerosolymitanæ instaurationem impedirent, imò ex thesauro regio subministrarent sumptus necessarios ad ædificationem templi, & sacrificiorum celebrationem: regressum ipsius Zorobabelis cum isto decreto in Jerusalem: vaticinium Aggæi, & Zachariæ, qui, ut legimus 1. Esdræ cap. 5. prophetaverunt adversùs Judæos, quòd habentes facultatem restaurandi Templum Domini, dumtaxat incumberent in suis privatis domibus extruendis: quis enim credet hæc omnia per unius anni secundi Darii spatium potuisse impleri? maximè cùm longè distaret Babylonica civitas à Jerusalem, ut videre est 1. Esdræ cap. 7. nam Esdras cum Israelitico populo revertente Jerusalem egressus est Babylone primo die mensis primi, & pervenerunt Jerusalem dumtaxat primo die mensis quinti. Oportet igitur, quòd ille Darius, à quo Zorobabel anno 2. regni illius obtinuit facultatem, fuerit vel Cyrus, vel Cambyses, qui fortè non solùm Artaxerxes, & Assuerus, sed etiam Darius appellabatur.

Confirmatur, quia Zorobabel, tempore illius Darii, à quo licentiam obtinuit ædificandi civitatem, & templum Jerusalem, erat juvenis, & adolescens, ut refertur lib. 3. Esdræ cap. 3. v. 4. & cap. 4. v. 51. sed, regnante Dario Hystaspi, Zorobabel non poterat censeri adolescens: siquidem primo anno Cyri Regis Persarum, jam erat dux, & princeps inter Israelitas, ut videre est lib. 1. Esdræ cap. 2. & lib. 2. cap. 7. necnon & Aggæi 2. v. 22. Cyrus autem ad minùs regnavit 7. annis, Cambyses ejus filius etiam totidem imperavit; post quem aliquo tempore imperium tenuerunt Magi, quibus Darius Hystaspis successit: oportet ergo, eo regnante, Zorobabelem natum fuisse ad minus 45. annis, qua certè æta-

te

te nec juvenis, nec adolescens poterat æstimari.

Adde quòd Darius ille, quisquis fuerit, licentiam non fecerit ædificandi Jerusalem, sed dumtaxat templum instaurandi, siquidem tantùm innovavit concessionem Cyri, qua licentiam fecerat Judæis, ut ædificarent templum Hierosolymitanum, & in eo offerrent sacrificia. Quapropter Darius mandat Tathani, & aliis ducibus, qui impediebant illam templi instaurationem; *Dimitte fieri templum illud à duce Judæorum, & à senioribus, ut domum Dei illam ædificent in loco suo*: ut videre est non solùm lib. 1. Esdræ cap. 6. lib. 3. cap. 6. ubi edictum illud Darii refertur: sed etiam cap. 2. lib. 2. ubi legimus quòd regnante Artaxerxe, qui Dario Hystaspi successerat, civitas Jerusalem adhuc erat dissipata. Nam Nehemias, qui ab Artexerxe facultatem instaurandi muros obtinuerat, Judæos alloquens ait: *Vos nostis afflictionem, in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igne; venite, ut ædificemus muros Jerusalem, &c.* Et subinde tunc temporis civitas Jerosolymitana nondum erat extructa: verba autem vaticinii non significant incipiendas illas 70. hebdomadas ab exitu sermonis, seu edicti, ut ædificaretur templum; sed ut ædificaretur Jerusalem: igitur ab illo edicto Darii Hystaspis 70. illæ hebdomadæ non sunt computandæ.

Idem ferendum judicium de illo decreto ejusdem Artaxerxis, quo anno 7. sui regni licentiam Esdræ fecit, ut ascenderet Jerusalem cum selectis ex filiis Israelis ad absolvendum, & consecrandum templum, cujus jampridem instauratio incepta fuerat: siquidem decretum istud dumtaxat spectabat ad templi ædificium, non verò ad civitatis instaurationem; ut constat ex 3. Esdræ capite 8.

Ex his itaque sequitur dumtaxat illas 70. hebdomadas ordiendas esse ab edicto ejusdem Artaxerxis, quo facultatem fecit Nehemiæ, anno 20. sui imperii, quatenus cum Judæis sibi comitibus posset ascendere Jerusalem, & ejus muros, ac domos instaurare: hic enim primus est exitus sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, à quo exitu significat Angelus adhuc superesse 70. hebdomadas usque ad Christum ducem.

§.

Veruntamen non censeo hebdomadarum exordium ducendum præcisè esse ab illo anno 20. quo edictum illud sancitum est, sed dumtaxat ab anno 28. quo istud edictum executioni fuit demandatum. Quanquam enim Nehemias illud edictum anno 20. Artaxerxis exceperit, tamen (ut narrat Josephus lib. 11. cap. 5.) non potuit Nehemias in Judæam proficisci ante annum 25. ejusdem Regis: quoniam totos illos penè quinque annos à suscepto edicto insumpserat, ut Judæos per Babylonicum regnum dispersos conveniret, ageretque cum eis; maximè verò cum familiarum principibus, ut juxta Regis indultum, Babylonicam terram desererent, & in nativum solum reverterentur. Quod utique difficile fuit suadere hominibus jam Babyloniorum consortio, ac familiaritate, ita delinitis; ut vix ab eorum contubernio possent avelli, & terram uberrimam, in qua eorum plurimi nati fuerant, abjicere, ut aliam omninò vastatam, & incultam, ac plurimis adversariis obsitam incolerent.

Inde factum est, quòd Nehemias, ut refert Josephus, pervenerit Jerusalem tantùm circa annum 25. Artaxerxis, unde cùm duos insumpserit annos in instaurandis muris, & domibus illius civitatis, hinc est, quòd hoc ingens, & grande opus non absolverit, nisi circa 9. mensem 28. anni ejusdem Artaxerxis, quod adeo exactè non referret Josephus, nisi certa, ac omni exceptione majora habuisset testimonia, & instrumenta. Hic autem 28. annus regni Artaxerxis incidit in annum mundi 3527. à quo si numeres 490. invenies 4017. quo certè anno crucifixus est Christus, ac subinde sic eventus exactissimè prophetiæ respondet.

Quòd autem illæ hebdomadæ incipiendæ sint potius ab executione illius edicti, quàm ab ejus concessione, & promulgatione, mihi non leve argumentum est: quia cùm illud edictum non fuerit à Rege concessum, nisi ex divina inspiratione, sicque potiùs censeri debuerit edictum Dei, quam Regis: cùmque Dei decreta infallibilem sortiantur effectum, juxta illud Psalmi: *Quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita*: manifestum est Angelum in isto vaticinio non tam illius edicti promulgationem, quàm executionem significasse dum ait, *ab exitu sermonis*: unde etiam signanter non

non addit, ut fiat licentia ædificandi Jerusalem, sed, *ut iterùm ædificetur Jerusalem*. Quibus significat se de reali, & effectiva instauratione Jerusalem. sermonem facere, & ab ea texere omnem sui vaticinii seriem, & ordinem.

Quòd autem omnes illius vaticinii particulæ mirum in modum conveniant Jesu Nazareno, sic evinco 1. Messias ille repromissus dicitur, *Sanctus Sanctorum*, seu Hebraicè *Sanctitas Sanctitatum*, vel *Sanctificatus Sanctificatorum*. Hæc autem apprimè conveniunt Jesu Nazareno, tàm secundùm divinitatem, quàm humanitatem, quæ in unione hypostatica superabundanti gratiarum, & omnium cœlestium charismatum irriguo uncta est oleo lætitiæ præ participibus suis. Dicitur autem *Sanctus Sanctorum*, sicut ens entium, lux lucis, vita vitæ; quia omnis ab eo sanctitas effluit; unicuique enim nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi, qui plenus est gratia, & veritate; de cujus plenitudine omnes nos accepimus.

Quæret hic forsan aliquis, qualiter Christus in morte sua dicatur unctionem Sancti Sanctorum suscepisse, quippe mors videtur potiùs unctionis destructio, quàm conservatio.

Verùm facilè huic quæsito fit satis; quanquam enim Christus ante mortem, & ab instanti conceptionis suscepisset Divinitatis unctionem, & delibutionem, ut ipsemet testatur Lucæ 4. sibi adaptans hoc Isaiæ vaticinium: *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit me*: attamen nondum susceperat hujus unctionis plenitudinem, majestatem, & manifestationem, ut reverà contigit postquam à mortuis suscitatus est. Enim verò in resurrectione Divinitatis unctio, & immortalitatis unguentum descendit à capite istius mystici Aaron, ac summi hominum Pontificis, non solùm in barbam, sed & in oram vestimenti ejus, hoc est, à superiori animæ portione, non solùm in ejus animæ portionem inferiorem, sed etiam in ejus corpus. Unde merito Apostolus ad Rom. 1. Christi resurrectionem his verbis commendat: *Prædestinatus est Filius Dei in virtute secundùm Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum*. Cùm igitur Christus mortuus fuerit, ut nostra deleretur iniquitas, sicut prædixerat Angelus: ita per resurrectionem unctus est Sanctus Sanctorum; nam, ut ait Apostolus Rom. 4. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram*.

Secundò, is est in quo *consummata fuit prævaricatio*, Judæi enim mensuram Patrum suorum implentes, nedum justum Joseph vendiderunt, nedum commutaverunt gloriam Dei in similitudinem vituli aurei, & aliorum idolorum; nedum denique Prophetas, sed & ipsummet Dei Filium occiderunt: hoc autem est quartum eorum peccatum, quod non ad tempus, sed usque ad mundi finem est puniendum. Ita enim intelligendus est Propheta Amos, dicens cap. 2. *Super tribus sceleribus Israel*; Hebraicè *(Jerusalem transferam*, vel *convertam eos) & super quartum non convertam*, (Non transferam) *eos, quia vendiderunt justum pro argento*. Licèt enim Judæi pro argento justum venditum intelligant Joseph filium Jacob à fratribus in Ægyptum pretio traditum deportandum: nihilominus Rabbi Samuel in Epistola sua ad Rabbi Isaac Magistrum Synagogæ, quæ est sub Hulmoza in Arotitan Regis, quæque à Patre Boni homine Ordinis Prædicatorum, in antiqua Hispaniæ Biblioteca reperta est, & ex Arabico idiomate Latinè donata, & unà cum Opusculis S. Antonii Typis excussa, in qua quærit ab illo Rabbi sapientissimo, cur ea in captivitate, qua modò premuntur, nullus adesset Propheta, nullus sacrificandi ritus, nulla recuperandæ libertatis spes, sicut in prioribus captivitatibus per Prophetas facta promissio: inquirens pariter, quodnam esset illud gravissimum peccatum, ratione cujus tam dura, tamque diuturna captivitate premerentur; hæc habet cap. 6. *Ipsi etiam Christiani, quibus sacrorum librorum studium videtur esse traditum à Deo, respondent doctrinæ nostræ prædictæ, quòd primùm in quatuor sceleribus Israel, est venditus Joseph à fratribus suis; & secundum peccatum assignant, adorationem vituli in Oreb: & tertium fuit occisio Prophetarum: quartum scelus, fuit venditio Justi, scilicet Jesu. In vindictam primi Patres nostri fuerunt in captivitate Ægypti. In punitionem secundi, plures perierunt in solitudine, & in ea degerunt exules per quadraginta annos. In tertii ultionem, innumeras à diversis passi sunt captivitates, potissimùm Babylonicam per septuaginta annos. Cùm autem Propheta Amos ponat expressè venditionem Justi, nullusque appareat venditus Justus, præter Jesum à Nazareth, mihi videtur, quòd sumus in illo quarto* ma-

maximo peccato, & propterea in captivitate, de qua loquitur Deus, quòd non reducet ultra. Jam enim sunt mille anni, à quibus nihil proficimus inter Gentes, nec est spes proficiendi ampliùs.

Per eum *peccatum finem accepit, & deleta est omnis iniquitas*; lavit enim nos à peccatis nostris in sanguine suo, & semetipsum Patri in ara crucis immaculatam victimam obtulit, ut nos ab omni iniquitate redimeret, & fieret propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris tantùm, sed & pro totius mundi criminibus. Per eum *adducta est justitia sempiterna*, vera nempe, & interna, non legalis, & figurativa, quæ non ad tempus, ut Mosaica, sed semper in cœlis, & in terra sit duratura; qui enim biberit ex aqua, quam Christum daturus venit, non sitiet iterum; sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. In ipso tandem *impleta est omnis visio, & prophetia*, omnia namque fecit, dixit, & passus est, quæ de Messia venturo Prophetæ vaticinati sunt. Unde habet tres præcipuos per Messiæ adventum præstandos effectus, & fructus: 1. peccati emaculationem: 2. veræ justitiæ collationem: 3. Prophetiarum adimpletionem.

Tertiò, Passus est in medio ultimæ hebdomadis anno videlicet 18. Tyberii.

Quartò, in Christi D. morte templum violatum fuit, ac profanatum, quando scilicet velum templi scissum est à summo usque deorsum, saltem velum exterius, quo populus à Sacerdotibus sejungebatur, quasi templum illud nihil jam haberet in arcanis, nihil reverentiæ, nihil religionis. Inde Sanctuarii aditus soli summo Sacerdoti licitus, idque singulis tantùm annis in festo Expiationis, sub mortis interminatione si sæpiùs ingrederetur, ut notat Philo in libro de legatione ad Cajum; nedum patuit mille Sacerdotibus, quibus ab eo tempore licitum fuit ingredi in sancta Sanctorum, ut scribit Josephus Gorionides lib. 3. v. 25. sed & ipsis Judæis, quando tempore Flori, Syriæ præsidis post Pilatum, orta seditione, cuncti Judæi confugerunt ad templum Dei; imò etiam ipsis Vespasiani temporibus, quando nedum ipsius statua in templo fuit collocata, sed & ejus milites templum ingressi illud spoliaverunt, & incenderunt. *Adde quòd* in morte Christi collapsum fuerit superliminare templi magno terræ motu, auditæque fuerint Angelorum templi custodum voces in eo dicentium *Migremus hinc*, ut ex Evangelio Nazareorum observat S. Hieronymus 9. Quamvis Josephus id referat ad festum Pentecostes, quinquaginta diebus post mortem Christi: verùm potuit aberrare, vel incerto rumore, vel quia ignarus erat Mysteriorum nostræ Religionis; ac fortè Christianis infensus.

Itaque fuit in templo *abominatio*, cùm in eo starent milites Idola colentes; *desolationis*, quoniam illud omnibus suis vasis, & ornamentis nudaverunt, ac posteà igne apposito in cineres, & favillas redegerunt, omnesque Judæos, aut cruenta morte peremerunt, aut diversas in Provincias exules actos, perpetua, duraque captivitate manciparunt: sicut vaticinatus fuerat Christus Luc. 21. *Cùm videritis ab exercitu circumdari Hierusalem tunc scitote, quia appropinquavit desolatio ejus; tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes, & qui in medio ejus, discedant, & qui in regionibus, non intrent ad eam, quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt: & cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes, & Hierusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora Nationum,*

CONCLUSIO TERTIA.

PRobari potest Messiam advenisse, illis omnibus Scripturæ textibus, quibus designatur Messiæ Nativitas, illius vitæ status, ministerium, mortis genus, resurrectio, & in cœlum receptio, quæ omnia mirum in modum in Jesu Nazareno completa videntur. Siquidem prædicitur Messias futurus ex familia David, Psal. 131. *Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam*: quod equidem impletum est in adorando illo Jesu Nazareno, qui, ut prænuntiavit Angelus ipsius Matrem alloquendo Lucæ primo, filius David fuit, & dedit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, ut regnaret in domo Jacob in æternum.

Secundò, Messias denuntiatur nasciturus ex Virgine, Isaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, &c.* Jesus autem natus est ex Maria Virgine ante partum, in partu, & post partum: nam Lucæ primo, *Missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilea, cui nomen Nazareth ad Virginem desponsatam viro, &c.* Similiter Messias

 erat

erat nasciturus in Bethleem juxta illud Micheæ 5. *Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda : ex te mihi egredietur , qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis*. Jesus autem natus est in Bethleem, ut legitur Lucæ 2.

Tertiò, Messias futurus erat pauper , & abjectus juxta illud Zachariæ 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam*: Jesus autem pauperrimus fuit; nam ut dicebat Lucæ 9. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet*: Unde egregiè Bernardus ait, quòd pauper fuit in nativitate, pauperior in vita, pauperrimus in morte; similiter *ascendit super asinam* in triumphali suo in Jerusalem ingressu, ut legitur Matthæi 21.

Quartò; Messias tradendus erat in mortem pro triginta argenteis . Zachariæ 11. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteis*. Morte turpissima erat moriturus, Sapient.20. *Morte turpissima condemnemus eum*. Cruci affigendus , & flagellis laniandus : Psalm. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos , & dinumeraverunt omnia ossa mea* . Illius vestes sorte erant distribuendæ: Ibidem : *Super vestem meam miserunt sortem* : Ejus ossa , & corporis membra non erant confringenda , juxta illud Exodi 12. *Os non comminuetis ex eo*.

Quintò : Prædicitur ejus Resurrectio . Psal.56. *Exurge gloria mea* , inquit Pater cœlestis, cui Filius, *exurgam diluculò* . Ascensurus in cœlum, Psal.62. *Ascendisti in altum, captivam duxisti captivitatem*. Missurus Spiritum sanctum, Joelis secundo, *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem*. Exterminaturus idola , Zachariæ 13. *Erit in die illa, dicit Dominus, disperdam nomina eorum in terra, non memorabuntur ultrà*. Conditurus legem alteram, Baruch secundo , *Et statuam illis alterum Testamentum sempiternum*. Repudiandus à populo Judæorum, Jeremiæ 5. *Negaverunt Dominum, & dixerunt, Non est ipse*. Hæc autem omnia , ut constat ex Historia Evangelica , impleta sunt in Jesu Nazareno: igitur ille verus erat Messias .

His adde, quòd ut prænuntiaverat Angelus Danielem alloquens , post occisum Messiam repudiandi erant Judæi, civitas , & Sanctuarium dissipanda à Duce venturo, omnis Judaica natio vastanda, & illius desolatio in finem perseveratura ; at Judæi non possunt negare , post occisum Jesum à Nazareth, vastatam fuisse Civitatem Jerosolymam sub Ducibus Vespasiano, & Tito, templum solo æquatum, omnia sacrificia extincta, Judæi per orbem dispersi, sub dura captivitate gementes: Unde eleganter S. Hieronymus Epistola ad Dardanum ait , Judaicam nationem alloquens ; *Quomodo clementissimus quondam Deus, qui nunquam tui ante oblitus fuit, nunc per tanta spatia temporum non adducitur, ut solvat captivitatem, & ut veriùs dicam, expectatum tibi mittat Anti-Christum ? ob quod facinus, & tam execrabile scelus , avertit à te oculos suos? Ignoras voces parentum tuorum, Sanguis ejus super nos, & super filios nostros? Et Hic est hæres, venite occidamus eum , & nostra erit hæreditas: &, Non habemus Regem, nisi Cæsarem? Habes quòd elegisti, usque ad finem mundi serviturus es Cæsari ; donec Gentium intret plenitudo , & quæ quondam eras in vertice, verteris in caudam* .

Objiciunt Judæi, multa esse vaticinia Prophetarum de futuro Messiæ adventu, quę nullatenùs in Jesum Nazarenum quadrare possunt : ergo ex his , quæ protulimus , non potest evidenter colligi ipsum esse verum Messiam . Ut probent antecedens , multos proferunt Scripturæ textus. Primò quidem , quòd tempore Messiæ , ut legimus Isaiæ c.11. *Habitabit lupus cum agno , & pardus cum hædo occubabit, vitulus , & leo, & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos*. Item Isaiæ 2. *Erit in novissimis diebus præparatus mons Domini in vertice montium* ; inde colligunt tempore Messiæ Templum Jerosolymitanum , & montem , in quo fundatum erat , supra omnes montes fore elevandum, &c.

Verùm respondeo, Judæos his in proferendis, & explicandis textibus turpiter hallucinari, & duplici errore laborare : quorum primus est, quòd plurima, quæ de adventu Messiæ ænigmaticè, spiritualiter, aut metaphoricè dicta sunt, litteraliter velint intelligi, quales sunt textus mox laudati : secundus eorum error, est quòd duos non distinguunt Messiæ adventus: alium ut Salvatoris ad liberandos homines , alterum ut judicis ad judicandos; illum in humilitate, hunc in majestate, & gloria .

Hinc enim factum est , ut in conciliandis oraculis de futuro Messia multùm laborent , nec tamen exitum inveniant : nam quędam vaticinia ipsum divitiis affluentem, glo-

gloria, & honore coronatum, omnium nationum ſceptrum, & imperium tenentem, ac moderantem exprimunt: Alia verò oracula eum deſignant futurum pauperem, abjectum, noviſſimum virorum, ab omnibus deſpectum: quocirca coguntur Judæi duos diſtinguere Meſſias, quorum unus ſit pauper, & humilis, alius dives, & præpotens.

Verùm quàm hæc inania ſint, & abſque fundamento, ſatis colligitur ex Scriptura ſacra, quæ unius Meſſiæ meminit: ſed duplicem in eo diſtinguit adventum. Quod ita eleganter proſequitur S. Auguſtinus Tractatu 4. in Joannem, expendens illud Pſalmi, *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit*: ubi ait, *Siluit, ut judicaretur: non ſilebit cùm cœperit judicare. Non diceretur, Manifeſtè veniet, niſi primò veniſſet occultus: nec diceretur, Non ſilebit, niſi quia primò ſiluit. Quomodo autem ſiluit? Interroga Iſaiam, ficut ovis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram eo, qui ſe tondet, fuit ſine voce: ſic non aperuit os ſuum. Veniet autem manifeſtus, & non ſilebit: quomodo manifeſtus? Ignis ante ipſum præibit, & in circuitu ejus tempeſtas valida.*

Adde quòd apertiſſimè revinci poſſit illa Judæorum pervicacia, & graviſſimus error de duplici Meſſia ex cap. 35. Iſaiæ, ubi prædicitur Meſſiæ nativitas, contemptus, perſecutio, occiſio, glorioſa reſurrectio, & omnium populorum ad ipſum converſio, ut appareat eundem Meſſiam eſſe, qui pauper, & dives, abjectus, & ſublimis, & ſubjectus, & omnium Dominus prænuntiatur, ut diximus ſupra.

Non expendimus hic rationes, quibus probatur Meſſiam Deum, & hominem eſſe debere; congruentiori namque ordine iſta diſcutiemus, & reſolvemus diſputatione ſecunda, demonſtrando Incarnati verbi dignitates, & præcellentias.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Unione hypoſtatica.

EAm difficultatem nunc ſolvendam auſpicamur de duarum conjunctione naturarum, quæ eſt velut forma, aut cauſa formalis Incarnationis, in qua caput, & cardo vertitur omnium controverſiarum, quæ in hoc myſterio agitari poſſunt, ut præclare advertit Leontius lib. 3. contra Neſtorium, & Eutiche, ſubtilis, ac diſertus Theologus his verbis: Quandoquidem, *inquit*, univerſum bellum motum eſt de modo Unionis, quem plerique ignorant, & idcirco omnibus in dubium venit, de hac unione philoſophari oportet, ut ſcite poſſimus, utrùm de hoc ipſo diſſentiamus: an verò nobis de hoc conſentientibus quæſtio ſit, quid efficiat unio; & utrùm de rebus ipſis ſit controverſia, an de vocibus res ipſas ſignificantibus: ſic enim quæſtione diſtinctè habita, & veritate rerum oſtenſa, qui imperitè, aut impiè contradicit, pateſiat vel corrigendus, vel in judicio vituperandus. Unionem autem divinitatis cum humanitate, alii ſecundùm ſubſtantiam factam eſſe affirmarunt; alii ſecundùm energiam; alii ſecundùm voluntatem. Sunt autem, qui nimiam reverentiam in Deum vel habentes, vel ſimulantes, nullo ex his modis factam eſſe dixerunt: ſed ineffabilem eſſe, & carere nomine, affirmarunt: ſive ita haberent, ſive non, metuebant autem ne impietatis arguerentur.

Quibus ſignificare videtur hæreticorum tergiverſationem, qui ea ratione in conjunctione Divinitatis cum humanitate pia dogmata diligentiùs inquirendum eſſe vetabant, ut argumenta quibus redarguerentur, effugerent; ſola credulitate nos ea in re contentos eſſe debere affirmantes.

Verùm nihil hæc prohibere poſſunt, quominùs de unione iſta laudabiliter, & fructuoſè diſputent Catholici Theologi; non ut eam penitùs exploratam, perfectamque tenere ſe poſſe confidant; ſed ut tantùm aſſequantur, quantùm per ſcripturas, & Eccleſiæ magiſterium doceri, & intelligere nos Deus ipſe voluerit. Hoc autem imprimis venit in controverſiam, quid ſit ipſa Unio, ſeu aſſumptio ſecundùm ſe ſpectata; demum quid præſtet perſona aſſumens: tandem quid ſpectandum ſit ex parte naturæ aſſumptæ; quæ ut diſtinctiùs, & evidentiùs appareant, de his inſtituendus eſt ſermo tribus in ſequentibus Sectiònibus.

SECTIO PRIMA.

De Unione hypoſtatica ſecundùm ſe ſpectata.

HOrum nominum, quibus ambarum in Chriſto naturarum conjunctionem Theologi Veteres explicare ſolent, ut

ut Græcis usitata vocabula missa faciam, Latinis frequentia sunt hæc, *Unio*, *unitio*, *adunatio*, *consertio*, *sociatio*, *concordia*, *fœdus*, *fœderatio*, *confœderatio*, *confibulatio*, *connexio*, *contentio*, *concretio*, *conventio*, *mixtio*, *commixtio*, *mixtura*, *coaptatio*, *conversio*, *conjugatio*; qua voce usus est Augustinus lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 30. cum dixit: *Tanquam sponsus processit de thalamo suo, id est, conjugatum Verbum carni humanæ processit de utero Virginali*. Tamen *Unionis* vocabulum frequentiùs usurpatur à Theologis Scholasticis.

Unio autem, inquit Euthymius Panopl. „ titulo 7. est rerum disjunctarum concur- „ sus in mutuam communionem. Fit au- „ tem decem modis: vel *temperatione*, ut in „ liquidis, velut vino, & aqua; vel *accu-* „ *mulatione*, ut in aridis, tritico, & hordeo: „ vel *maceratione*, ut in humido, & sicco, „ velut terra, & aqua: vel *commixtione*, ut „ in diversis farinis: vel *confusione*, ut in his „ quæ liquefiunt, velut auro, & argento, „ cera, & pice: vel quoad *augmentatio-* „ *nem*, ut in lapidibus: vel *appositione*; ut „ in tabulis: vel *substantia*, ut in individuis, „ Petro, & Paulo, & equis, aut bobus ali- „ quibus, atque animantibus cæteris: vel „ *habitudine*, ut in amicis, & in animis in „ eamdem voluntatem conspirantibus: vel „ *compositione*, ut in anima, & corpore: „ quæ autem *in hypostasi* fit, ea soli, quæ in „ Christo est, divinitati, & humanitati competit. Hæc Euthymius, de quo postremo unionis modo omnium arctissimo, ac præstantissimo præsens sermo faciendus est, inquirendo 1. Quid illa sit: 2. Qualis: 3. Quis ejus terminus 4. Tandem an omnium unionum sit arctissima, & præstantissima,

QUÆSTIO PRIMA.

Quid sit Unio hypostatica.

Notandum primò quoad præsentem quæstionem spectat, triplicem distingui posse unionem: vel per appositionem, vel per compositionem, vel per sustentationem. Unio *per appositionem* unius ad alterum, fit tripliciter, ut observat noster Alensis *qu.* 7. *art.* 1. Quia, inquit, aliquando unum unitur alteri per appositionem, ità quod ab ipso nec denominationem, nec proprietatem contrahat, sic lapis apponitur lapidi in acervo, & fit unum ex ipsis per aggregationem, & tamen unus lapis ab altero denominationem non trahit, nec proprietatem. Aliquando verò ita unum apponitur alteri, ut ab ipso proprietatem excipiat, non verò denominationem; sic flores, & res aromaticæ, ac odoriferæ suum odorem manui imprimunt, ita quòd ab eis manus contrahat proprietatem, nempe odorem; non verò denominationem; quoniam manus dicitur quidem odorifera à flore, non tamen dicitur flos: Aliquando verè ita unum alteri conjungitur, ut hoc ab illo denominationem percipiat, non vero proprietatem: sic cùm quis vestem induit, recipit denominationem à veste, & dicitur hoc, aut illo modo vestitus; sed ab ea nullam proprietatem recipit secundùm quam physicè afficiatur.

Unio *per compositionem* fit maximè duobus modis, ratione duplicis formæ, vel substantialis, vel accidentalis, secundùm quam fit unio: *Unio* enim *substantiali*: ea dicitur, qua duæ substantiæ invicem uniuntur per modum actus, & potentiæ, hoc est, per modum materiæ, & formæ. Quod etiam fit dupliciter; nam aliquando in illa unione servatur natura utriusque extremi, eaque omnino distincta, sive interim fiat ex eis aliquod tertium, sicut ex unione animæ rationalis cum corpore humano, fit tertium, nempè homo; manente tamen utroque unito distincto, putà corpore, & anima, quæ in homine distincta sunt: sive tertium aliquod ex unitis non resultet, sicut cùm insertione surculi piri cum pomo, v. g. non resultat tertium, videlicet arbor aliqua, quæ nec sit pirum, nec pomum: aliquando verò non servatur utriusque natura: sed transeunt in tertiam entitatem; & fit tertium aliquod ab extremis distinctum. *Accidentalis* unio est, qua vel accidens unitur substantiæ, ut albedo parieti, vel accidens accidenti, ut albedo quæ inest quantitati Eucharisticæ, vel substantia alteri substantiæ per modum aliquem accidentalem, ut materia formæ per unionem, quæ est relatio. *Denique* unio per *sustentationem* ea est, qua natura aliqua, vel rationalis assumitur in unitatem personæ, vel irrationalis assumitur in unitatem suppositi, vel accidentalis in unitatem subjecti sustentantis.

Notandum secundò: Actionem unitivam, duo extrema invicem sociate tripliciter: *Primo modo*, producendo totum compositum, simulque cum illo producendo utramque ejus par-

partem: talis est creatio cœli, per quam tam materia, quàm forma concreantur, & inter se uniuntur. *Secundo*, producendo tantùm unum extremum, & illud jam alteri præexistenti uniendo. Talis est actio, qua educitur forma materialis de potentia materiæ: est enim productiva, & unitiva simul talis formæ cum materia. *Tertio modo*. Actio est tantùm unitiva, non verò productiva extremorum: sed solius compositi, quod ex conjunctione utriusque resultat; qualis est actio unitiva animæ cum corpore in resurrectione. Certum est autem Incarnationem non esse unitionem productivam utriusque extremi; quippe Verbum æternum est, nec temporaneæ productioni obnoxium; non etiam est productiva humanitatis; quia actio qua producitur humanitas, alia est, ab unitiva ejusdem cum Verbo, ut patebit infra.

Difficultas est igitur, an illa actio, qua Verbum unitur humanitati, sit productiva alicujus termini formalis, tam à Verbo, quàm ab humanitate distincti, quo mediante humanitas illa cum Verbo uniatur. Circa cujus resolutionem variant authores; nam Gregorius Ariminensis in 3. *dist.* 28. *qu.* 2. cui subscribit Gregorius à Valentia in 3. *part. disp.* 1. *qu.* 2. *puncto* 5. & plures alii, contendunt per hanc actionem unitivam, nihil fuisse productum in humanitate distinctum ab ea, per quod Verbo divino uniretur formaliter.

Secunda verò sententia est Gabrielis in 3. *dist.* 30. *qu.* 4. existimantis per actionem incarnandi, produci quamdam qualitatem absolutam, & supernaturalem, qua uniatur humanitas Verbo, eamque qualitatem appellat *Gratiam unionis*.

Tertia sententia est Suaris *disp.* 8. *sect.* 2. & Gabrielis Vasquezii *disp.* 18. *cap.* 3. asserentium formalem terminum prædictæ actionis unitivæ, esse modum aliquem substantialem; non realiter, sed ex natura rei dumtaxat ab humanitate distinctum, qui modus est fundamentum relationis, quæ intercedit inter humanitatem, & Verbum. *Quarta* denique sententia est Doctoris in 3. *dist.* 1. *qu.* 1. *n.* 3. docentis per actionem incarnandi produci terminum formalem, nempe unionem, quæ est relatio extrinsecùs adveniens, qua humana natura dicitur formaliter unita Verbo.

Notandum tertiò, seu repetendum potiùs ex Logicis, quantum ad præsens institutum spectat, relationem cathegoricam dividi in *intrinsecùs*, & *extrinsecùs* advenientem. Prior est, quæ resultat ex positis fundamento, & termino, nihilque extrinsecum desiderat ad sui resultantiam: ut similitudo, quæ exurgit inter duo alba; nam eo ipso quo alba sunt, similia sunt: posterior verò non exurgit præcisè ex positione, & existentia fundamenti, & termini, sed insuper desiderat aliquid extrinsecum, sine quo non exurgeret: sic licèt ignis, & lignum comburendum existant; nullus tamen exurget respectus inter ignem transmutativum, & lignum transmutabile, nisi fiat utriusque approximatio.

Insuper, relatio subdividitur in mutuam, & non mutuam. Mutua est, quæ habet relationem sibi correspondentem in termino, ad quem refertur. Sic paternitas habet filiationem sibi correspondentem. Non mutua, est quæ talem correlationem non habet in suo termino. Sic scientia, quatenùs terminatur ad scibile, non agnoscit in eo correlationem. Denique relatio mutua distribuitur in relationem æquiparentiæ, & disquiparentiæ. Prima est, quæ habet relationem ejusdem rationis & nominis in utroque extremo. Sic fraternitas in utroque fratre habet idem nomen, & eandem rationem fundandi, putà originem ab eodem patre. Secunda verò similem in altero extremo relationem non agnoscit. His ita prælibatis tria maximè sunt impræsentiarum discutienda: *Primum*, an unio hypostatica sit aliquid reale creatum, ab humanitate, & Verbo realiter distinctum: *Secundum*, an sit quid substantiale, vel accidentale, idque vel absolutum, vel respectivum: *Tertium*, an ex hypotesi, quòd sit relatio, illa sit mutua, vel non mutua, æquiparentiæ, vel disquiparentiæ.

CONCLUSIO PRIMA.

UNio *hypostatica est ens reale creatum, realiter ab extremis distinctum*. Hæc conclusio tres partes continet, quarum duæ priores satis, superque patent, & apparebunt evidentiùs ex probatione tertiæ.

Prima quidem constantissima est: illud enim est ens reale, per quod humanitas à Verbo assumpta realiter distinguitur ab aliis humanitatibus non assumptis: sed per unionem hypostaticam humanitas assumpta, ita distinguitur ab aliis, quippe per-

sonaliter unitur Divinitati, cui cæteræ non ita sociantur, & habet dependentiam personalem à Verbo ipsam personante, quam non habent cæteræ humanitates, quæ suis propriis subsistentiis, & personis subsistunt: igitur, &c.

Secunda pars etiam clara est: illud enim est creatum, quod cœpit in tempore: sed hypostatica unio incœpit in tempore, sicut, & ipsa humanitas assumpta: igitur est quid creatum. Deinde, illud reverà creatum est, quod est effectus omnipotentiæ divinæ: at ut supra diximus, unio hypostatica præstantissimus est effectus omnipotentiæ divinæ: igitur est ens creatum. Denique quidquid increatum est, Deus est vel realiter, vel personaliter, vel formaliter: hæc autem unio non est Deus essentialiter, neque etiam personaliter, quia licèt fiat per unionem Verbi cum humana natura, attamen ipsa natura humana sic unita, non est Deus: sed vera creatura: igitur ex ipsius parte unio est quid creatum.

Probatur tertia pars. Omni actioni productivæ debet assignari terminus, qui per illam producatur; nam producere. & produci sunt correlata: atqui unio hypostatica est effectio, seu actio productiva: ergo debet habere aliquem terminum: sed ille terminus non potest esse alius, quàm unio copulans Verbum cum natura humana: Nam vel terminus ille esset Verbi subsistentia, vel humanitas assumpta: at *non primum*: quippe Verbi subsistentia increata est, & ab æterno existens. *Non etiam secundum*, quia, ut dicemus infrà, humanitas producta fuit per actionem distinctam ab actione assumptiva, seu unitiva; quippe actio productiva humanitatis fuit generatio, ad quam Virgo Deipara suum præbuit concursum; quæ tamen non influxit præcisè in actionem unitivam humanitatis cum Verbo: ergo illa actio unitiva, seu productiva in Incarnatione non potuit habere alium terminum, quàm ipsam unionem: terminus autem productus realiter distinguitur ab extremis non productis: ergo unio producta realiter distinguitur à Verbo, & ab humanitate.

Reponunt Adversarii, duplicem esse actionem, aliam quidem productivam termini, aliam verò duntaxat unitivam: & quidem priorem semper habere terminum aliquem; posteriorem verò minimè, ut constat ex variis rebus naturalibus, putà unione animæ ad corpus, formæ ad materiam; &c. quæ se ipsis immediatè, & sine ulla entitate media de novo producta inter se uniuntur. Unde cùm hæc actio, de qua loquimur, sit tantùm unitiva, non requirit terminum de novo productum.

Contrà. Primò falsum est, & gratis asseritur animam cum corpore, & formam cum materia immediatè uniri; quippe sociantur invicem mediante ipsa unione, quæ est relatio extrinsecùs adveniens, qualis etiam est unio hypostatica, ut mox dicemus. Deinde, etiamsi hæc vera essent, non tamen valeret paritas, nam extrema unionis illarum rerum naturalium sunt ejusdem ordinis, habentque naturalem, & intrinsecum ordinem ad se invicem, proindeque majorem affinitatem, & facilitatem, ut invicem immediatè socientur: at verò extrema unionis hypostaticæ sunt omninò diversi ordinis, neque ex natura sua habent intrinsecum ordinem ad se invicem; quare ut inter se socientur, & ex illis fiat quid unum, debet produci aliquis formalis terminus, quo invicem uniantur.

Reponunt secundò, per actionem incarnati Verbi non produci quidem Verbum, nec humanitatem, nec etiam unionem ipsam, sed duntaxat Christum, compositum videlicet ex humanitate, & divinitate; sicut, proportionaliter loquendo, terminus productus per humanam generationem, neque est anima rationalis, cùm illa fiat per creationem; neque corpus, quia supponitur generationi, cùm solam importet materiam, ut radicem quantitatis; sed terminus generationis est ipsum suppositum humanum.

Contrà. Primò, minùs verum est per generationem non produci corpus substantiale, est enim reverà terminus partialis illius actionis, ut probavimus in Physicis. Secundò, licèt Christus Dominus sit terminus *qui*, seu totalis actionis unitivæ, non tamen est ejus terminus formalis: actio autem illa unitiva non solùm debet habere terminum totalem de novo productum: sed etiam terminum formalem, quo scilicet extrema invicem socientur: etenim non potest intelligi quomodo terminus *qui*, seu totalis producatur, nisi per productionem termini formalis: ergo si actio unitiva terminum *qui*, seu totalem producat, etiam producet terminum *quo*, seu formalem:

lem: non enim posset intelligi qualiter per actionem aliquid producatur, nisi aliquid habeat esse existentiæ, quod antea non habebat; nam per productionem res transit à non esse existentiæ ad illud esse: at per actionem unitivam, neque Verbum, neque humanitas transeunt à non esse existentiæ ad esse existens; quippe Verbum præexistebat ab æterno, & humana natura saltem priùs prioritate naturæ existebat, quàm assumeretur: igitur per illam actionem productivam debuit aliquid distinctum ab humanitate, & Verbo produci, quod accipiat esse, quo priùs carebat.

Probatur secundò. Per Incarnationem humanitas fit dependens à supposito Verbi, & per aliquid de novo formaliter fit dependens; non enim potest intelligi qualiter ex non dependente, fiat de novo dependens, nisi interveniat aliqua ratio formalis hujus dependentiæ: illud autem non potest esse aliud ab ipsa unione, quatenùs distincta ab utroque extremo: nam illud per quod de novo humanitas dependet à Verbo, vel est quid distinctum ab ipso Verbo, vel non: si sit, habemus intentum: si non, quomodo fieri potest, ut illa duo extrema dicantur invicem uniri, magis quàm erant antea? quippe idem manens idem, semper facit idem, & eandem sortitur appellationem: igitur non potest intelligi quomodo humanitas, quæ priùs non erat unita, fiat unita Verbo; nisi accipiat aliquid in unione, quod antea non habebat.

Deinde, Actualis illa unitio humanitatis cum supposito Verbi divini, vel dicit solam indistantiam Verbi ab humanitate, vel dicit aliquid aliud in ea receptum, & ipsi superadditum, quo licèt æquè sit indistans ab aliis divinis personis, tamen potiùs censetur unita Verbo, quàm Patri, & Spiritui sancto. Primum dici nequit; quia Verbum divinum non magis est indistans à sua humanitate, quàm à nobis omnibus: Deus enim Cœlum, & terram implet immensitate suæ divinitatis.

Adde quòd talis indistantia est communis tribus divinis personis, quippe fundatur in attributo illius divinæ immensitatis: nec tamen omnes divinæ personæ sunt unitæ hypostaticè humanitati: igitur actualis unitio cum Verbo non dicit indistantiam humanitatis ad Verbum divinum: ergo dicit aliquid aliud in ipsa humanitate receptum, & de novo productum: Ergo, &c.

His adde quòd si Deus impediret ne propria subsistentia promanaret ab aliqua natura humana singulari, quamtumvis Verbum ab ipsa foret indistans, non propterea diceretur subsistere ejus subsistentia: igitur ut talis dicatur, debet habere aliquid de novo receptum, quod antea non habebat.

Dices primò: Ex Symbolo S. Athanasii, *sicut anima rationalis, & caro unus est homo, ita Deus, & homo unus est Christus*: atqui corpus, & anima rationalis uniuntur seipsis immediatè, & non aliquo medio, quod in eis producatur: Ergo natura humana unitur Verbo seipsa immediatè.

Nego minorem, Falsum enim est, quòd anima rationalis, & corpus invicem immediatè uniantur; nam earum unio se habet quemadmodum reliquæ uniones, quæ fiunt per compositionem physicam, ad quas requiritur aliquod agens extrinsecum, quod efficienter conjungat extrema; licèt enim materia, & forma, idem dicendum de corpore, & anima, ut sunt actus, & potentia, seipsis uniantur in genere causæ materialis, & formalis, tamen in genere causæ efficientis conjunguntur invicem efficienter per causam productivam, quæ causat ipsam unionem: hinc est, ut probavimus in Physicis, quòd totum realiter distinguatur à partibus simul sumptis, & unitis.

Idem dicendum de unione Verbi cum natura humana; quia licèt natura humana habeat potentiam obedientialem ad subsistendum subsistentia Verbi, & in Verbo sit virtus, ut reddat illam subsistentem; tamen cùm subsistentia Verbi adveniat naturæ humanæ Christi personaliter, & ab extrinseco, requirit actionem agentis supernaturalis, quod utrumque conjungat aliqua unione, qua posita, personalitas Verbi illabitur naturæ humanæ, & per modum causæ formalis influit in illam, ut subsistendi ei virtutem conferat.

Dices 2. Si unio esset aliquid medium inter naturam humanam, & Verbum, sequeretur quòd esset simul creata, & increata, corporea, & spiritualis; creata quidem ratione humanitatis, increata verò ratione Verbi; corporea ratione partium corporis, quibus Verbum unitur, & incorporea ratione animæ: at hoc repugnat: igitur, &c.

Respondeo, Unionem illam non posse dici increatam, utpotè cùm non sit realis ex parte Verbi, ut mox dicemus; sed duntaxat crea-

creatam, quæ ut sic potest esse spiritualis, & corporea, extensa, & inextensa; ratione scilicet partium unitarum; cùm enim illa unio sit relatio, ut statim dicemus, has omnes appellationes potest sortiri, non ratione sui, sed ratione extremorum, quæ referuntur, relatio enim ex se neque est materialis, neque spiritualis, extensa aut inextensa, sed dumtaxat ratione extremorum, quæ refert.

Dices 2. Si necessaria esset unio inter humanitatem, & Verbum, maximè quia extrema realiter distincta nequeunt actu uniri sine aliquo medio reali ab utroque extremo realiter distincto: sed hæc ratio nulla est: exinde enim sequeretur dari processum in infinitum in unionibus: nam si extrema realiter distincta nequeunt actu uniri sine medio reali, & realiter distincto, modus unionis distinctus realiter ab humanitate, & Verbo, non posset etiam illis sine aliquo vinculo realiter distincto copulari, de quo eadem recurreret difficultas: & rursus de alio, & sic procederetur in infinitum.

Nego minorem: Nec enim nostra assertio, qua contendimus realiter distincta non posse invicem uniri sine aliquo distincto realiter, intelligenda est universaliter, de quibuscumque realiter distinctis, sed de illis solùm, quæ ita sunt realiter distincta, ut unum eorum non habeat pro ratione essentiali esse alteri conjunctum: modus autem unionis cùm habeat pro sua ratione essentiali, quod sit nexus duorum extremorum, atque ita sit ipsi essentiale alteri connecti, ut quo, hinc non exigit copulari extremis per aliud vinculum à se distinctum: sed immediatè per seipsum, quod enim est essentialiter tale, nequit fieri tale per aliquid à se distinctum; sicut enim essentiale est accidenti, subjecto inhærere, non indiget aliquo medio realiter distincto, ut inhæreat.

Dices: 4. Per illud Verbum divinum unitur actu, & formaliter humanitati assumptæ, per quod exercet in ea rationem termini, & ultimi complementi: sed illud exercet formaliter per suam personalitatem absque aliquo alio intermedio: ergo per illam formaliter absque aliquo etiam modaliter distincto illi unitur. Major est evidens: cùm enim Verbum uniatur naturæ humanæ per modum termini ultimi, & complementi, necesse est ut id per quod illi unitur, sit ipsum actuale exercitium terminandi. Minor verò probatur: Nihil creatum potest esse actuale exercitium, sive actus secundus virtutis terminativæ personalitatis Verbi ad extra: ergo Verbum divinum exercet formaliter rationem termini naturæ humanæ per solam suam personalitatem.

Distinguo majorem: Per illud Verbum divinum unitur actu per quod exercet rationem termini ***quod***, nego: termini ***quo***, concedo. Minorem similiter distinguo: per suam personalitatem exercet rationem termini ***quod*** absque ullo medio, quia scilicet ipsa sit, quæ terminat communicationem naturæ humanæ, concedo; termini quo, nego: nam terminat illam communicationem ratione unionis sui ipsius cum illa; unio autem illa non est terminus formaliter: sed ratio, qua mediante Verbum terminat illam communicationem.

Dices denique: Subsistentia propria unitur sibi ipsa, & nullo alio medio propriæ suæ naturæ: igitur multò magis subsistentia Verbi unitur immediatè humanitati.

Nego consequentiam; Et ratio disparitatis est, quòd subsistentia propria resultat necessariò ab ipsa natura particulari, nisi aliunde præpediatur; subsistentia autem Verbi advenit ab extrinseco, idcirco requirit unionem, ut humanitati conjungatur.

CONCLUSIO SECUNDA.

U*Nio hypostatica est relatio extrinsecùs adveniens*. Ita Doct. in 3. dist. 1. qu. 1. num. 3. ubi ait; *Dico quòd ista unio non dicit per se aliquid absolutum: quia quocumque absoluto intellecto in altero extremo non intelligitur perfecta ratio unionis, quia unio non intelligitur ad se; sive igitur concomitetur absolutum in uno extremo, sive in duobus, cùm non sit nihil, saltem dicit unio relationem, &c.* Quibus Doctor apertè docet unionem esse relationem, relatio enim est, cujus totum esse est ad aliud se habere: Atqui unio tota est ad aliud: igitur est relatio. Major constat ex Logicis. Minor probatur: Nam sicut concipi nequit relatio, nisi per ordinem ad id cujus est relatio: ita nec potest concipi unio, nisi per ordinem ad ea, quorum est unio.

Deinde, quocumque absoluto concepto in extremis, non tamen concipitur extremorum unio: ergo illa non est quid absolutum. Patet antecedens, quia absolutum concipitur per ordinem ad se: unio autem con-

concipi nequit, nisi per ordinem ad extrema, quæ uniuntur.

Denique, illa entitas dicenda est pura relatio, quæ non potest concipi, nisi per modum determinationis actualis unius ad aliud, & nullum aliud habet munus: sed entitas superaddita extremis unitis, non potest concipi, nisi per modum determinationis actualis unius extremorum ad aliud, neque est aliud munus reperiendum in ista unione; Prorsus igitur est pura relatio. Major constat: Siquidem similitudo est pura relatio, & non involvit formaliter aliquid absolutum, quia non potest aliter intelligi, quàm per modum determinationis unius subjecti, v.g. ad aliud. Minor etiam apparet: quia non aliud cogitari potest munus unionis, quàm ut unum extremum determinet ad aliud, ut cum ipso unum efficiat: igitur hac ratione est pura relatio.

Confirmatur: Si unio non sit relatio, maximè quia vel debet esse qualitas supernaturalis humanitati superaddita, ut vult Gregorius; vel modus aliquis substantialis, ut docet Suarez: sed neutrum potest affirmari; non quidem primum; tùm quia, ut docet Doct. mox laudatus num. 12. illa qualitas supernaturalis maximè requireretur per modum dispositionis, ut natura humana fieret proximè apta ad unionem cum Verbo: at hoc est frustraneum; quia cùm sit in potentia obedientiali ad illam unionem seipsa unibilis est, itaque nullam requiret, qualitatem dispositivam; tùm quia unio in suo conceptu formali dicit intrinsecè ordinem ad duo: igitur vel est relatio, vel illam intrinsecè includit; nam totum esse unionis est in ordine ad aliud: sed illa qualitas neque est relatio, neque illam includit intrinsecè; igitur non potest habere rationem unionis.

Secundum etiam dici nequit; quia vel talis modus substantialis, admittitur ut Verbum, & natura humana invicem dicantur uniri; vel ut sit fundamentum unionis; sed nullum horum rectè affirmatur. Non primum, tùm quia idem modus substantialis admittendus esset in cæteris unionibus, putà inter materiam, & formam, quod falsum est; nam Aristoteles non cognovit talem modum; sed in composito tria tantùm distinxit, scilicet materiam, formam, & compositum, tùm quia talis modus substantialis esset aliquid præter humanitatem, & Verbum, & sic esset assumptus à Verbo, vel non: si sic, ergo est aliquid assumptum à Verbo præter humanitatem: si non, ergo est aliquid in Christo, quod non est assumptum: utrumque autem hoc est absurdum. Non etiam secundum, quia natura humana est sufficiens fundamentum illius relationis, & unionis sui ipsius cum Verbo: igitur modus ille substantialis videtur inutilis.

Dices 1. Quod spectat ad complementum substantiæ creatæ est ens substantiale, & absolutum: atqui unio hypostatica spectat ad complementum substantiale humanitatis à Verbo assumptæ, quippe supplet vim illius personalitatis: igitur, &c.

Respondeo distinguendo majorem: Quod spectat ad complementum substantiale per modum alicujus intrinseci, est ens substantiale, & absolutum, concedo: quod spectat ad complementum per modum alicujus extrinseci, est ens absolutum, & essentiale, nego: Minorem similiter distinguo: Unio hypostatica spectat ad complementum humanitatis per modum alicujus intrinseci, nego: extrinseci, concedo: itaque hypostatica unio denominari quidem potest substantialis extrinsecè, & per ordinem ad extrema, quæ dicuntur uniri, & quorum est vinculum: non autem per respectum ad propriam entitatem, quippe cùm illa sit relatio, est pariter accidens.

Respondeo 2. negari posse minorem: Siquidem, ut probavimus in Metaphysicis, suppositum non est modus aliquis substantialis, & absolutus, sed tantum negatio duplicis communicabilitatis, ut *quo*, & ut *quod*: igitur falsum est, quòd hac ratione sit de complemento substantiali humanitatis.

Dices 2. Ex Aristotele 5. Physicorum, ad relationem non datur motus: sed unio hypostatica producitur quasi per motum: igitur non potest esse relatio.

Respondet Doctor in 3. dist. 1. qu. 1. num. 15. Philosophum esse intelligendum de relationibus exorientibus ex positione extremorum, ad quas non est necessaria aliqua actio, ut resultent: non autem de relationibus extrinsecus advenientibus. Triplex enim, inquit, relationis genus distingui potest; nam aliæ identificantur fundamento, quales sunt omnes illæ, sine quibus fundamentum nequit existere, ut sunt dependentiæ creaturæ ad Creatorem: aliæ non identificantur quidem fundamento, quia hoc sine illis esse potest;

sed

sed necessariò resultant ex posito termino, & fundamento, ac ratione fundandi, ut sunt similitudines inter duo alba: denique sunt quædam relationes, quæ nec identificantur fundamento, nec ab ipso necessariò sequuntur; sed præter fundamenti, & termini existentiam, requirunt adhuc aliquam conditionem extrinsecam: sic requiritur approximatio ignis ad lignum, ut fiat relatio agentis ad passum; Philosophus autem loquitur de relationibus primo, & secundo modo sumptis; non autem de extrinsecus advenientibus; nam, inquit Doctor, *Philosophus ibidem admittit motum ad Ubi, & tamen Ubi nullam formam absolutam dicit: sed tantùm respectum in corpore circumscripto ad locum circumscribentem*.

Dices 3. Non potest res aliqua aliter se habere in ordine ad aliud, nisi priùs aliter se habeat in ordine ad se: sed natura humana per unionem hypostaticam aliter se habet in ordine ad Verbum ratione unionis, qua ad ipsum refertur: igitur debet etiam aliter se habere in ordine ad se. At non potest aliter se habere in ordine ad se, nisi aliquod absolutum recipiat, quod antea non habebat: ergo non potest habere unionem, qua mediante aliter se habet ad Verbum, quàm ante, nisi habeat in se aliquod absolutum, quod antea non habebat.

Distinguo majorem: Nisi priùs aliter se habeat in ordine ad se, quando se habet ad aliud per relationem primi, aut secundi generis, concedo: per relationem tertii generis, seu extrinsecùs advenientem, nego. Per hanc enim potest aliquis optimè se aliter habere ad aliud de novo, quin aliter se habeat in ordine ad se, per aliquam formam distinctam ab ipsa relatione, quia ipsa relatio ipsi advenit ab extrinseco, & per causam efficientem.

Dices 4. Unio hypostatica non est accidentalis, sed substantialis, ut determinatum est in Concilio Ephesino Canone 2. igitur unio illa debet esse quid substantiale, non verò accidens: at omnis relatio est accidens: ergo unio hypostatica non est relatio.

Respondeo, unionem hypostaticam appellari *substantialem*, non quod ipsa unio non sit accidens, sed quod sit substantialis, & intrinseca conjunctio personæ Verbi cum natura humana, itaut illa unio non fiat dumtaxat per affectum, & gratiam sanctificantem ut volebat Nestorius; sed fiat substantialiter ex eo, quòd personalitas Verbi seipsa substantialiter reddat humanam naturam Christi subsistentem; vel inquantum in personalitate Verbi, quæ est substantia, unitur natura humana cum divina; quod utique sufficit ad solvenda Conciliorum oracula; non enim aliud intendunt, quàm quòd Verbum substantialiter unitur humanitati, & quòd ipsa substantia naturæ humanæ subsistit per istam substantialem Verbi subsistentiam; sicut natura divina eadem subsistentia Verbi subsistit, & ipsa media utraque natura divina, & humana invicem substantialiter sociantur.

Petes ad quodnam è sex ultimis prædicamentis hæc relatio unionis hypostaticæ revocanda sit.

Respondeo verisimilius esse ipsam esse revocandam ad prædicamentum *Passionis*; nam per actionem unitivam natura humana veluti trasmutatur, dum recipit illam unionem sui cum Verbo: ergo unio est in humanitate per modum termini relationis transmutati ad transmutans; in qua relatione consistit ratio prædicamenti passionis.

Dices: Unio est terminus Incarnationis effectivè, seu quatenus est actio: sed passio non est terminus actionis, sed trasmutationis: igitur unio non est passio.

Respondeo, quòd quemadmodum in calido producto ab igne est duplex relatio, una quidem producentis ad calidum productum, quæ est intrinsecùs adveniens, quia resultat ex posito fundamento, & termino; altera subjecti transmutati, v. g. ligni ad ignem transmutantem, quæ est relatio extrinsecùs adveniens, qua formaliter subjectum dicitur uniri calori: ita in persona Christi constante duabus naturis est duplex relatio: una producti ad producens, quam dicit Christus; vel unio ipsa per ordinem ad totam Trinitatem; & hæc relatio est intrinsecùs adveniens, quæ est posterior unione, & Christo, posterioritate videlicet naturæ: alia est transmutati ad transmutantem, per quam humanitas, quæ est veluti subjectum, refertur ad Trinitatem unientem, & ad Verbum, ut ad terminum, & extremum unionis, quæ relatio est extrinsecùs adveniens, & est vinculum, quo humanitas denominatur unita Verbo.

CON-

CONCLUSIO TERTIA.

Unio hypostatica formaliter, & propriè sumpta, est relatio non mutua, & disquiparentiæ. Ita Doctor loco supra laudato, ubi ait: *Saltem dicit unio relationem, non autem communem, quæ sit ejusdem rationis in utroque extremo, qualis est similitudo, quia non est habitudo ejusdem rationis in natura assumpta, & persona assumente; persona autem assumens nullam habet relationem realem ad naturam creatam*, ex dist. 30. lib. 1. *è converso autem nisi natura ita assumpta haberet relationem ad assumentem, nihil intelligeretur per se per istam unionem: nec illa relatio in natura assumpta est tantùm res rationis, quia tunc ipsa unio non esset realis. Est igitur ista unio relatio disquiparentiæ realis in uno extremo: cui in altero nulla relatio correspondet, vel saltem nulla realis*. Ita Doctor. Quibus apertè docet: *Primò* quidem relationem illam non esse mutuam, quia non habet correlationem realem ex parte Verbi: *Secundò*, esse relationem disquiparentiæ, quia si aliqua sit correlatio ex parte Verbi, illa nec est realis, nec ejusdem rationis cum relatione, qua humana natura refertur ad Verbum.

Probatur autem prima pars, nempè quòd relatio sit realis ex parte naturæ humanæ, non autem ex parte Verbi. Est, inquam, realis ex parte naturæ humanæ, quia Verbum, & humanitas sunt realiter unita: ergo per unionem, & relationem realem: sed relatio non potest esse realis ex parte Verbi, ut mox dicemus; ergo saltem realis censeri debet ex parte naturæ humanæ, cui unitur. *Adde quòd* natura humana in Incarnatione fuit capax recipiendæ novæ entitatis, per quam realiter se haberet aliter quàm antea, & præexistebat priùs natura ad ipsam unionem: sed per nullam entitatem absolutam potuit sic realiter mutari; quippe nulla potest excogitari talis entitas, quæ esset mutationis principium: igitur talis mutatio, vel affectio, refundenda est in ipsam relationem realem unionis.

Quòd autem similis relatio realis non sit petenda ex parte Verbi, constat: *tum* ex eo quòd Verbum est Deus, subindeque ob suam immutabilitatem est incapax omnis omnino novæ entitatis; reciperet autem novam entitatem si unio illa realis esset ex ipsius parte: ergo, &c. *Tum quia* omne relativum reale in relationibus mutuis dependet à suo correlativo; quippe correlativa simul sunt natura, & cognitione: Verbum autem cùm sit Deus, est etiam summè independens: igitur nullam potest habere rationem relationis dependentis, nec subinde aliquam correlationem realem. *Tum denique* quia Deus est ens summè necesse esse: ens autem summè necesse esse non exigit aliud à se, sed sibi sufficientissimum est: hoc autem relationi reali competere nequit; quippe fundamentum, & terminum necessariò exigit, tum ut sit, tum ut conservetur.

Probatur secunda pars; nempe quòd illa relatio *sit disquiparentiæ*: etenim illa relatio est disquiparentiæ, quæ non est ejusdem rationis, & denominationis in extremis: Sed ita est de relatione unionis hypostaticæ, nam in natura humana vocatur relatio dependentis, & personati; in Verbo autem relatio independentis, & personantis; hæ autem denominationes, & relationes diversæ sunt: igitur relatio unionis hypostaticæ est relatio disquiparentiæ. Minor patet; nam natura humana dependet à Verbo tanquam à proprio sustentante: cùm enim ipsa careat propria subsistentia, omnem vim suam subsistendi mutuatur à Verbo.

Dices contra primam partem: Tam realiter Verbum dicitur unitum humanitati, quàm humanitas Verbo: igitur si relatio unionis sit realis ex parte relationis humanæ, talis pariter erit ex parte Verbi.

Respondent aliqui, equidem unionem esse realem ex parte Verbi, nec propterea illud mutari per Incarnationem, quoniam ab æterno præhabuit illam unionem propter continentiam eminentialem, qua Deus cuncta continet. *Verùm* hæc responsio difficultatem majorem ingerit: sequeretur enim, quòd si per illam continentiam eminentialem Verbum dici posset unitum realiter, quòd esset incarnatum ab æterno; quippe habuit ab æterno continentiam eminentialem illius realis unionis; quod cùm falsum sit, quia necessum fuisset, ut fieret transitus à continentia eminentiali ad formalem, ut formaliter diceretur unitum; sicque hac ratione fieri mutationi obnoxium. Idcirco

Respondeo distinguendo majorem. Tam Verbum dicitur realiter unitum humanitati, quam humanitas Verbo, in ratione terminantis, concedo: in ratione subjecti, nego;

rea-

realiter enim Verbum terminat per suam subsistentiam communicabilitatem naturæ humanæ, eamque reddit incommunicabilem personaliter; & ratione illius terminationis dicitur personaliter unitum humanitati, quia easdem vices gerit, ac gereret hypostasis propria: non autem dicitur realiter unitum subjectivè, quia illa relatio realis unionis non subjectatur in ipso, sicut in natura humana.

Instabis. Non solùm terminativè, sed etiam formaliter Verbum est unitum humanitati; igitur necessariò debet habere in se formalem unionem; nihil enim denominatur formaliter, nisi à forma inexistente; ergo, si Verbum sit formaliter unitum, necessum est, quòd habeat in se formalem unionem, hoc est relationem unionis.

Distinguo antecedens. Illud dicitur formaliter unitum, quatenus *formaliter* significat substantialem, & personalem unionem naturæ humanæ cum divina, mediante persona Verbi; sive interim illa unio resideat subjectivè in Verbo, sive tantùm terminativè, concedo: dicitur formaliter unitum, quatenus *formaliter* petitur à forma inexistente subjectivè in ipso Verbo; nego. Nec mirum videri debet, quòd interdùm aliquid denominetur formaliter tale à forma in alio existente, & dumtaxat ad se terminata; quippe id commune est relationibus tertii generis; sic enim Deus dicitur formaliter Creator ratione relationis creaturæ ad ipsum terminatæ. *Adde quòd*, unio hæc sit singularis, & prorsus ineffabilis; nec illius clarissimum exemplum natura referat.

Petes ad quod genus causæ, vel efficientis, formalis, aut materialis, reducenda sit relatio dependentiæ, & unionis naturæ humanæ ad Verbum.

Respondet Doctor loco laudato, solutionem hujus quæsiti esse difficilem, quia assignari non potest aliqua similis dependentia in rerum natura; attamen dicit illam posse congruè revocari ad *causam efficientem*, quia dependentia particularis naturæ humanæ assumptæ à Verbo, est distinctæ rationis ab omni dependentia effectus ad causam quippe omnis dependentia effectus ad causam fundatur in entitate accepta à causa; at humanitas non solùm à Verbo, sed à Patre, & Spiritu sancto dependet secundùm suam entitatem, & etiam secundùm unionem suam effectivam; quia opera Trinitatis ad extrà sunt indivisa. *Adde quòd* Verbum divinum gerit vices proprias suppositi ipsius naturæ humanæ; suppositum autem non terminat naturam cujus est suppositum, in genere causæ efficientis: ergo nec suppositum Verbi terminabit dependentiam naturæ humanæ in genere causæ efficientis. Non etiam revocari potest ad genus causæ formalis, quia Verbum non potest habere rationem formæ respectu humanitatis; siquidem forma est pars compositi; Verbum autem non potest habere rationem partis, quippe pars est ens incompletum dicens ordinem ad aliam partem per cujus unionem compleatur, & perficiatur.

Igitur restat, ut dependentia naturæ humanæ à Verbo, assimiletur dependentiæ accidentis à causa materiali, non quatenus illa est receptiva accidentis, sed quatenus est illius sustentativa in ratione subjecti. Nam, inquit Doctor, accidens ad substantiam, sive ad subjectum suum duplicem habet habitudinem: unam tanquam ad subjectum, quod informat, & perficit, & sine quo non haberet completam rationem formæ: aliam verò tanquam ad subjectum, a quo sustentatur, & sine quo non existeret. Prima ex his duabus dependentiis arguit imperfectionem, non solùm in accidente, sed etiam in subjecto; quia arguit potentialitatem in subjecto ad accipiendum accidens, à quo informetur, & perficiatur; altera verò dependentia non arguit imperfectionem in subjecto; quia sustentare aliud, aut terminare ejus dependentiam, præcisè non dicit imperfectionem. Possumus igitur asserere dependentiam naturæ ad Verbum, assimilari huic secundæ dependentiæ accidentis ad subjectum, non verò primæ: quia hæc imperfectionem sonat, quippe connotat necessitatem, quam subjectum habet, ut perficiatur ab accidente; illa verò non ita: imò significat virtutem inesse subjecto, qua terminare possit, & sustentare accidens.

Quæres, *an creatio animæ Christi*, generatio *illius humanitatis*, *& ejusdem* unio *cum Verbo*, *sint tres actiones distinctæ realiter*.

AFfirmo contra quosdam Thomistas, contendentes actionem productivam, & unitivam humanitatis esse eandem; ita quòd unio illa sit productiva humanitatis non in se, sed in Verbo; quod idcirco asse-

aſſerunt, ut excludant exiſtentiam creatam ab humanitate Chriſti, aſtruantque illam exiſtere exiſtentia Verbi. Ita præ cæteris Cabrera in 3. part. art. 11. diſp. 2.

Probatur noſtra aſſertio. Diſtinctio realis, & ſpecifica actionum petitur ex reali, & ſpecifica diſtinctione terminorum; ſed creatio animæ Chriſti, humanitatis generatio, & ejuſdem unio cum Verbo, habent diſtinctos terminos: Ergo ſunt actiones realiter diverſæ. Majorem admittunt Thomiſtæ: Minor probatur. Terminus creationis eſt ipſa anima Chriſti producta è nihilo: terminus formalis generationis eſt humanitas ſecundùm ſe ſpectata: terminus autem unionis, ſeu actionis unitivæ, eſt ipſa unio, qua duæ illæ naturæ dicuntur formaliter unitæ: ſed illi termini ſunt diſtincti, nam humanitas plus dicit, quàm ſola anima: & ſimiliter Chriſtus quatenus conſtans duabus naturis invicem unitis, plus dicit, quàm dicant illæ duæ naturæ ſeorſim ſpectatæ: igitur actiones illæ ſunt realiter diverſæ.

Deinde: Actiones illæ ſunt diverſæ, quæ ſunt diverſi ordinis: at tales ſunt præfatæ: nam creatio animæ Chriſti, & generatio illius humanitatis, ſunt ordinis naturalis, unio verò ejuſdem humanitatis cum anima, eſt ordinis ſupernaturalis; unde creatio animæ ſolum Deum habet principium, ut authorem naturæ, generatio verò habet etiam beatam Virginem, ut cauſam ſaltem minùs principalem: unio verò hypoſtatica ſolum Deum agnoſcit principium, ut authorem gratiæ, & ordinis ſupernaturalis: igitur actiones illæ ſunt diverſæ.

Denique: Actio creativa diſtinguitur realiter ab ea, quæ non eſt creatio: ſed productio animæ Chriſti eſt actio creativa; generatio verò humanitatis, non eſt creatio, ſed generatio: ſimiliter unio hypoſtatica non eſt etiam creatio, nec generatio, ſed extremorum jam exiſtentium unio: Igitur ſunt actiones diverſæ.

Objicies primò SS. Patres docentes humanitatem Chriſti ſimul fuiſſe productam, & unitam Verbo. Sic S. Leo epiſt. 11. quæ eſt ad Julianum Epiſcopum Coenſem. *Natura noſtra*, inquit, *non ſic aſſumpta eſt, ut priùs creata poſtea aſſumeretur; ſed ut ipſa aſſumptione crearetur*. Similiter S. Fulgentius lib. de Incarn. & gratia cap. 3. *Ipſa acceptio carnis fuit Conceptio Virginalis*.

Reſpondeo, SS. Patres non agere de unitate, aut diſtinctione, ſed tantùm de coexiſtentia, aut concomitantia illarum actionum: docent quippe contra hæreticos non priùs animam fuiſſe creatam, nec humanitatem priùs tempore genitam, quàm fuerit unita Verbo: ſed eodem inſtanti temporis formatam, & unitam fuiſſe; ut ipſimet apertè tradunt: nam S. Leo agit contra Eutichem, quem arbitratur renovare Origenis dogma, quòd anima Chriſti priùs fuerit in cœlo collocata, quàm de Virgine naſceretur. Hinc poſt præfata verba ſubdit, *Unde quod in Origene meritò damnatum eſt, qui animarum, antequam corporibus infererentur, non ſolùm vitas, ſed & diverſas fuiſſe aſſeruit, actiones neceſſe eſt, ut etiam in iſto* (Eutiche) *niſi maluerit ſententiam abdicare, plectatur*. Igitur ſententiam noſtram non impugnat, imò propugnat: nam ſubdit. *Nativitas enim Domini ſecundùm ſe, quamvis habeat quædam propria, quibus humanæ conditionis initia tranſcendat; ſive quòd ſolus ex ſancto Spiritu ab inviolata Virgine ſine concupiſcentia carnis eſt conceptus, & natus; ſive quòd ita è viſceribus matris eſt editus, ut & fœcunditas pareret, & Virginitas permaneret; non alterius tamen naturæ erat ejus caro, quàm noſtra, nec alio illi, quàm cæteris hominibus, anima eſt inſpirata principio*. Igitur animæ, & humanitatis Chriſti formatio idem fuit principium, & conſequenter eadem actio productiva, qua & nos producimur, nempe vera creatio, & generatio. Et ſubinde SS. Patres dumtaxat excludunt præexiſtentiam temporis non verò naturæ; ut evidenter ſignificat S. Fulgentius ibidem his verbis: *Hanc ergo carnem tunc ex ſe natura Virginis concipientis exhibuit, cùm in eam Deus concipiendus advenit. Non eſt igitur aliquod intervallum temporis æſtimandum inter conceptæ carnis initium, & concipiendæ majeſtatis adventum*.

Inſtabis: Si humanitas non fuit priùs natura producta, quàm unita Verbo: igitur per eandem actionem fuit unita, & producta. Probatur antecedens: Si Chriſti humanitas priùs eſſet producta quàm unita Verbo, beata Virgo non eſſet verè nominanda Mater Dei: quia illius generatio priùs terminaretur ad humanitatem, quàm aſſumeretur à Verbo; & ſic nullatenus concurreret ad illam unionem: ſi enim aliquod agens produceret calorem, v. g. & aliud

aliud calorem subjecto uniret, prius agens produceret quidem calorem, non vero calidum efficeret: ergo si actio generativa, & unitiva humanitatis Christi sint diversæ, B. Virgo dicenda erit quidem mater hominis, quem generavit; non verò Mater Christi, seu hominis-Dei, quippe ad illud compositum resultans ex unione naturæ divinæ cum humana nullo modo concurrit.

Nego antecedens, & majorem probationis illius; Nam ut B. Virgo dicatur genuisse Deum, sufficit quòd ejus conceptio activa terminata sit eodem instanti temporis ad personam Verbi, quod ipsius humanitatis communicationem terminavit; tunc enim suppositum Verbi censetur ultimatè complere, & terminare actionem generativam B. Virginis; maximè cùm illud præstet personalitas Verbi, quod præstitisset propria personalitas si resultasset. Ad exemplum agentis producentis calorem, dico quòd esset paritas, si agens illud ex se esset unitivum caloris cum subjecto; licèt enim divina virtute substitueretur aliud agens, quod talem calorem uniret; tamen prius agens non minùs diceretur efficere calidum; secùs verò si non haberet vim unitivam caloris, quem produceret. At B. Virgo, quæ habet vim productivam humanitatis, habet etiam vim unitivam talis humanitatis cum subsistentia, quæ ex humanitate genita resultaret, nisi præpediretur virtute divina per substitutionem alterius subsistentiæ.

Dices 3. Cùm educitur forma corporea de potentia materiæ, & accidentalis de potentia subjecti, eadem est actio qua educitur, & unitur: ergo à simili, etiamsi substantia humanitatis, vel animæ sit distincta ab unione earum cum Verbo, nihilominùs poterunt fieri per eandem actionem. Probatur antecedens. Quando forma educitur de potentia subjecti, illa actio eductiva, vel fit cum concursu subjecti, vel non: si non, ergo fit independenter à subjecto, & sic ex nihilo; ac proinde est creatio, quod nullus dixerit: si sic, ergo illa actio pendet à subjecto, & productio formæ fit in eo, ac proinde ipsi unitur: non enim forma potest esse naturaliter in subjecto, & non uniri subjecto: igitur eadem actione, qua forma producitur, etiam unitur.

Respondeo, quidquid sit de antecedente, negando consequentiam. Et ratio disparitatis est, quòd non solùm entitas animæ, humanitatis, & unionis hypostaticæ, sunt ex natura rei distinctæ, sed etiam sunt diversi ordinis: unde inter humanitatem, & Verbum non est naturalis conjunctio, sicut est inter formam, & subjectum, à quo educitur; unde non potest esse eadem actio productiva, & unitiva utriusque.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Unio hypostatica facta fuerit in unitate naturæ, aut personæ, idque per veram, & propriè dictam compositionem, an per utriusque commixtionem.

Revocanda sunt ea, quæ diximus in præludio hujusce Tractatus, duos olim fuisse circa hypostaticam unionem errores extremè oppositos: quorum primus fuit *Nestorii* Patriarchæ Constantinopolitani, contendentis in Christo duas fuisse personas, sicut & naturas, creatam videlicet, seu humanam, & increatam, seu divinam; ac proinde Christum esse personam creatam, atque purum hominem, cui Verbum divinum unitum erat unione dumtaxat accidentali: *Primò* quidem secundùm inhabitationem, & præsentiam; in quantum scilicet in ipso habitabat plenitudo Divinitatis corporaliter, tanquam in sacrario, & templo; idque modo speciali ori, quàm in aliis justis: *Secundò*, secundùm conformitatem voluntatum, & affectuum, quatenùs videlicet voluntas illius hominis erat semper conformis voluntati Verbi divini; *Tertiò*, secundùm operationem: quia, inquiebat, humanitas Christi erat velut instrumentum, quo Verbum divinum utebatur in mirandis suis operationibus eliciendis: *Quartò*, secundùm participationem quandam honorificæ dignitatis, quatenùs videlicet honor exhibitus Verbo redundabat in ipsum hominem sibi unitum, propter ipsius intimam unionem cum Filio Dei.

Secundus error capitalis fuit *Eutychis* Monachi Constantinopolitani, qui asserebat unionem hypostaticam factam fuisse in unitate naturæ: ita quod quamvis ante unionem duæ distinctæ omninò fuissent naturæ, nimirùm divina, & humana; in unione tamen cojerunt in unam naturam, idque *vel* per conversionem humanitatis in Divinitatem, ut de Eutyche referunt S. Leo Papa Epistola 10. ad Flavianum, & Flavianus ad ipsum: Vigilius lib. 1. & 2. contra Eutychem, & Augustinus hær. 90. *vel* per con-

conversionem Divinitatis in humanitatem; ut ante ipsum Eutychem docuerat Apollinaris; imò etiam ante Apollinarem nonnulli hæretici, ut constat ex S. Irenęo, qui in expositione fidei sic illos errores carpit his verbis: *Vos qui ad Baptismum aspirare fingitis, qui ut tollatis duas naturas, quæstiones tales proponitis: qui mixturam, confusionem, & mutationem in Deitatem ex corpore, ut hæc confundatis, comminiscimini: qui nunc in carnem Verbum versum asseritis, nunc carnem in Verbi essentiam, & hac mentis depravatione nihil vos sapere ostenditis, &c.* Vel denique contendebat illam unionem fieri, non per transmutationem alicujus naturę in aliam; sed per compositionem ex duabus naturis unam resultasse, utraque natura in suo esse integra manente, solùmque in unione mutatione facta, eo scilicet modo, quo ex anima, & corpore una natura consurgit; cujus asserti erroris meminit Justinus Imperator in Edicto fidei ad Joannem 2. & noster Castro Verbo *Christus*: Hær. 4. Igitur ut capitales illos errores præcludamus, tria veniunt hac in quæstione resolvenda: *Primum*, utrùm unio hypostatica facta fuerit in unitate naturæ: *Secundum*, an facta fuerit in unitate personæ: *Tertium*, an illa unio dicenda sit propriè compositio, vel commixtio, quæ ut evidentiùs appareant,

Notandum 1. Quòd etsi *naturæ* nomen primitùs dictum fuerit à *nascendo*, & impositum ad significandam ipsam generationem nascentium, & inde translatum ad designandum principium generationis; inde tamen derivatum est nomen naturæ ad significandum quodlibet principium intrinsecum motus, quocirca à Physicis post Aristotelem, *Natura* dicitur *principium motus, & quietis ejus in quo est, primò, & per se, & non per accidens*. Hoc autem principium est materia, vel forma: unde aliquando forma, dicitur natura, & aliquando materia; quoniam autem forma, & materia constituunt essentiam rei naturalis, translatum est nomen *Naturæ* ad significandam essentiam cujuscumque rei existentis, suis adæquatis principiis intrinsecis completæ, ac constitutæ: & de natura sic usurpata, quatenùs videlicet significat essentiam undequaque completam, quærimus, an in Mysterio Incarnationis per unionem duarum naturarum, divinæ scilicet, & humanæ, facta fuerit unica natura.

Notandum 2. Suppositum, seu personam esse ultimum complementum naturæ substantialis, qua fit incommunicabilis alteri, definiturque, *Substantiæ individualis incommunicabilis existentia, ut quod, & ut quo*; id est, tanquam superius inferiori, quemadmodum communicantur naturæ universales; & ut forma subjecto, quemadmodum formæ substantiales, & accidentales suis subjectis communicantur, ita quòd natura personata non possit alteri naturæ communicari, ut superius inferiori, nec ut pars alteri parti, ut cum illa faciat unum per se. Conveniunt autem Philosophi Christiani, naturam, & suppositum in creatis invicem distingui realiter, sive distinctione majori, & actuali, ut volunt subtilis Doctoris discipuli; sive distinctione reali minori, & dumtaxat virtuali, ut cæteri contendunt, de qua controversia actum est in Metaphysicis, nec præsentis est loci de ea disputare; sed solùm resolvere, an unio hypostatica facta fuerit in unitate personæ, hoc est, an per illam unionem natura divina, & humana sic fuerint invicem unitæ, ut in unica dumtaxat persona fuerint subsistentes, an verò quęlibet natura suam subsistentiam propriam, & nativam habuerit?

Notandum 3. Præter varios modos assignatos in primo Notabili precedentis quęstionis, quibus contingit plura invicem adunari; tres quantùm ad pręsens institutum spectat, pręcipuos assignari, videlicet *per compositionem*, vel *per commixtionem*, vel *per transubstantiationem*: per compositionem, inquam, quando scilicet partes unitæ invicem coeunt naturali ordine, & habent quatuor sequentes conditiones: *Primò*, quod se habent tanquam actus, & potentia: *Secundò*, ut perfectibile, & perfectivum: *Tertiò*, quòd habent naturalem inclinationem ad invicem, ita quòd unum naturaliter postulet informare, & aliud informari, ut eorum naturalis appetitus planè satietur, & sint in esse quieto. *Denique*, ut id quod ex duobus extremis unitis resultat, sit quid nobilius utroque extremo seorsim sumpto. Unio per *mixtionem* fit quando fit aliquod tertium ex partibus deficientibus secundùm substantiam, & naturam, remanentibus tamen secundùm suam virtutem, sicut mixtum fit ex elementis, quæ virtualiter in eo perseverant. *Denique* per *transubstantiationem*, dum tota substantia desinit, & in aliam transit. His ita præmissis de-

terminandum est, qualis fuerit unio humanitatis cum Verbo.

CONCLUSIO PRIMA.

Unio hypostatica non est facta in unitate naturæ, ac proinde Christus Dominus duabus naturis constat, divina scilicet, & humana. Hæc est de fide definita in Concilio Ephesino primo, & præsertim Chalcedonensi Actione 5. & in V. Synodo Actione 1. Collatione 8. & in VI. Synodo Actione 11. necnon & in aliis sequentibus generalibus Conciliis. Constat etiam hæc veritas ex Symbolis, quibus Christus verus Deus, ac verus homo affirmatur: perspicuè verò ex Symbolo Athanasii his verbis, *Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens: qui licèt Deus sit, & homo, non duo tamen, sed unus est Christus: unus autem non conversione Divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum*. Eandem veritatem docuerunt sancti Patres quotquot in Euthychianum dogma pugnaverunt; præsertim S. Leo Epist. 12. ad Flavianum; Vigilius summus Pontifex, Damascenus lib. 3. de Fide cap. 3. Boetius libro de duabus naturis, &c.

Probatur primò ex Scripturis affirmantibus, Christum Dominum verum esse Deum, verumque hominem: illius enim Divinitas apertè traditur Matth. 3. ubi Pater æternus ait: *Hic est Filius meus dilectus*: Joan. 10. *Ego, & Pater unum sumus*: Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Illius pariter humanitas asseritur Joan. 8. *Quæritis me interficere hominem, qui vera locutus sum vobis*. Joan. 9. *Ille homo qui dicitur Christus*. Psalm. 44. *Propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ*. Ex quo S. Damascenus mox laudatus cap. 17. infert in Christo duas naturas, alteram unctam quæ est humana, alteram ungentem scilicet divinam. Constat etiam ex Deuteron. 18. ubi Moyses Christum venturum promittit Israelitico populo, dicitque: *Dabit tibi Dominus Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis*.

Confirmatur ex Scripturis, quæ docent Christum esse æqualem Patri; & minorem Patre, propter formam Dei, & formam servi. Sic S. Paulus ad Philipp. 2. *Qui cùm in forma Dei esset*; id est, cùm in divina natura subsisteret, *non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit*: non quidem amittens naturam Dei; sed, *Formam servi accipiens*, id est, naturam humanam, per quam est *in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*. Constat similiter ex illis testimoniis, in quibus Christus nunc dicitur æqualis Patri, nunc minor Patre: hæc enim propter diversas naturas dici necesse est, non enim secundùm naturam humanam potest esse æqualis Patri, nec secundùm divinam minor Patre: oportet ergo duas complectatur naturas.

Probatur etiam illis textibus, quibus affirmatur, Christum esse Mediatorem Dei, & hominum, primæ ad Timoth. 2. nam, inquit S. Leo Epist. 11. *Non esset Dei, hominumque mediator, nisi idem Deus, idemque homo in utroque, & unus esset, & verus*. Constat similiter illis omnibus oraculis, quibus divina, & humana attributa de Christo asseruntur, nempe virtus, & infirmitas, immortalitas, & morti deditio; unde concludendum est cum S. Leone cap. 3. Epistolæ ad Flavianum, *Salva proprietate utriusque naturæ, & in unam coeunte personam, suscepta est à majestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili, ut quod nostris remediis congruebat, unus, atque idem mediator Dei, & hominum homo Jesus Christus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero*.

Suffragatur etiam ratio 3. si enim unio per Incarnationis mysterium facta fuisset in unitate naturæ, oporteret vel unam naturam conversam fuisse in aliam, vel ambas simul desiisse, & interiisse, ut ex iis tertia altera consurgeret, sicut fieri solet in mixtione; vel denique ambas simul remansisse, quæ tamen concurrerent ad aliquod tertium componendum, quemadmodum ex anima, & corpore simul actu existentibus resultat unus homo; sed nullum istorum rectè potest affirmari. *Non quidem primum*, si enim illa unio facta fuisset per conversionem, maximè vel naturæ divinæ in humanam, vel humanæ in divinam: *Primum* dici nequit, tùm quia natura divina transmutari non potest, aut corrumpi cùm sit omninò immutabilis, & incorruptibilis; nec enim, inquit S. Leo Epist. 11. *Verbum aut in carnem, aut in animam aliqua sui parte conversum est, cùm simplex, & incommutabilis natura deitatis, tota sit semper in sua essentia, nec damnum sui recipiens, nec augmen-*

mentum. Tùm quia quando aliqua plurimùm distant, ita ut unum in virtute potentius sit altero, non potest illud in inferius commutari; constat enim, quòd parum aquæ dolio vini superinfusæ non vinum in aquam convertit, sed ipsa in vinum transmutatur. Tùm denique quia, quod æternum est, temporaneæ mutationi non potest esse obnoxium.

Non potuit etiam fieri illa mutatio *per conversionem humanæ naturæ in divinam*, tùm quia inde sequeretur Christùm non fuisse verum hominem, sed solummodò Deum, si natura humana in illo esse desiisset, impossibile enim est rem existere, aut manere actu absque sua essentia, & natura: Scripturæ autem apertè testantur Christum fuisse verum hominem, ut mox dictum est, & verè illi humanas attribuunt operationes, & passiones: dicitur enim ipsum esse natum, jejunasse, manducasse, laborasse, passum, mortuum, sepultum, & palpandum ante, & post resurrectionem se præbuisse: quæ omnia verum in ipso corpus, veramque humanitatem probant. Tùm denique quia contradictionem implicat, aliquid mutari, & converti in Deum, quia illa conversio, aut esset solùm partialis, & quoad formam remanente materia, & communi subjecto, sicut fieri assolet in mutationibus physicis, cùm ex semine fit arbor, ex ligno ignis; vel esset conversio totius in totum, quoad materiam, & formam simul, quæ dicitur transubstantiatio: at uterque ille modus conversionis in Deum simpliciter repugnat; primus quidem, alioqui oporteret Deum constare materia, & forma, actu, & potentia; ac proinde jam non esset ens simplicissimum, nec incorporeum: oporteret etiam Deum mutari reipsa, & incipere substantialiter esse aliquid, quod antea non erat; quia nempe dum aliquid in aliud convertitur, debet fieri mutatio, non solùm in termino à quo, sed etiam in termino ad quem; & sicut terminus à quo per illam mutationem verè definit, ita terminus ad quem è contrario verè incipit: at impossibile est Deum verè incipere esse absolutè, vel aliter se habere, quàm antea, quia æternus est, & incommutabilis.

Posterior etiam mutatio, nempe *per transubstantiationem* in Deum fieri nequit, quia transubstantiatio fieri non potest, nisi inter ea, quæ subjiciuntur virtuti agentis transmutantis; quia quod habet esse utriusque plenè sibi subjectum, potest unum in aliud convertere: divina autem natura virtuti nullius agentis subjecta est, & ideò neque ipsa in aliud, neque aliud in ipsam transmutari potest. *Deinde*, sequeretur etiam exinde, quòd Deus substantialiter inciperet existere aliter, quàm erat; enim verò transubstantiatio est positiva actio, & realis: ergo debet habere terminum realem, ac positivum; implicat enim dari aliquam actionem absque termino, vel actionem, qua nihil fiat, & productionem, qua nihil producatur: atqui in tali conversione substantiali non produceretur humanitas, ut constat; quia per transubstantiationem illa desineret esse: ergo superest, ut produceretur, vel tota Divinitas, vel aliquid Divinitatis, aut saltem, quòd Deus aliter se haberet, quàm habebat anteà, quemadmodum per transubstantiationem Eucharisticam, vel reproducitur corpus Christi, ut volunt aliqui Theologi, vel saltem adducitur, & constituitur sub speciebus Eucharisticis modo Sacramentali, & præsentia diversa ab ea, quam habet in cœlo: hæc autem omnia Deum omninò incommutabilem dedecent: igitur unio humanitatis cum Divinitate fieri non potuit per conversionem unius naturæ in aliam.

Neque etiam fieri potuit per *desitionem utriusque naturæ*: nam si humana natura in Christo non desierit, nec fuit omninò consumpta, multò minùs ambæ destructæ fuerunt. *Adde quòd* si vel utraque, vel aliqua earum naturarum in Christo desiisset, non fuisset verus Deus, nec verus homo, nec esset æqualis Patri secundùm Divinitatem; nec minor Patre secundùm humanitatem.

Denique illa unio non potuit fieri *per commixtionem*, nec per *compositionem* illam, qua ex duabus partibus manentibus integris fit aliquod tertium, à partibus componentibus distinctum. Non quidem *per commixtionem*, quia necesse est in commixtionem aliquam naturam desinere substantialiter; elementa namque non remanent in mixto secundùm propriam substantiam; hinc formaliter mixtum non potest dici aqua, vel ignis: humana autem, & Divina natura perseveraverunt substantialiter in Christo, quia fuit verus Deus, & verus homo.

Non etiam *per compositionem* propriè dictam; quia quando totum tertium fit per compositionem, necessariò debet fieri ex partibus incompletis, & dicentibus ordinem ad in-

terminandum est, qualis fuerit unio humanitatis cum Verbo.

CONCLUSIO PRIMA.

Unio *hypostatica non est facta in unitate naturæ, ac proinde Christus Dominus duabus naturis constat, divina scilicet, & humana*. Hæc est de fide definita in Concilio Ephesino primo, & præsertim Chalcedonensi Actione 5. & in V. Synodo Actione 1. Collatione 8. & in VI. Synodo Actione 11. necnon & in aliis sequentibus generalibus Conciliis. Constat etiam hæc veritas ex Symbolis, quibus Christus verus Deus, ac verus homo affirmatur: perspicuè verò ex Symbolo Athanasii his verbis, *Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens: qui licèt Deus sit, & homo, non duo tamen, sed unus est Christus: unus autem non conversione Divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum*. Eandem veritatem docuerunt sancti Patres quotquot in Euthychianum dogma pugnaverunt; præsertim S. Leo Epist. 12. ad Flavianum; Vigilius summus Pontifex, Damascenus lib. 3. de Fide cap. 3. Boetius libro de duabus naturis, &c.

Probatur primò ex Scripturis affirmantibus, Christum Dominum verum esse Deum, verumque hominem: illius enim Divinitas apertè traditur Matth. 3. ubi Pater æternus ait: *Hic est Filius meus dilectus*: Joan. 10. *Ego, & Pater unum sumus*: Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Illius pariter humanitas asseritur Joan. 8. *Quæritis me interficere hominem, qui vera locutus sum vobis*. Joan. 9. *Ille homo qui dicitur Christus*. Psalm. 44. *Propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ*. Ex quo S. Damascenus mox laudatus cap. 17. infert in Christo duas naturas, alteram unctam quæ est humana, alteram ungentem scilicet divinam. Constat etiam ex Deuteron. 18. ubi Moyses Christum venturum promittit Israelitico populo, dicitque: *Dabit tibi Dominus Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis*.

Confirmatur ex Scripturis, quæ docent Christum esse æqualem Patri; & minorem Patre, propter formam Dei, & formam servi. Sic S. Paulus ad Philipp. 2. *Qui cùm in forma Dei esset*; id est, cùm in divina natura subsisteret, *non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit*: non quidem amittens naturam Dei; sed, *Formam servi accipiens*, id est, naturam humanam, per quam est *in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*. Constat similiter ex illis testimoniis, in quibus Christus nunc dicitur æqualis Patri, nunc minor Patre: hæc enim propter diversas naturas dici necesse est, non enim secundùm naturam humanam potest esse æqualis Patri, nec secundùm divinam minor Patre: oportet ergo duas complectatur naturas.

Probatur etiam illis textibus, quibus affirmatur, Christum esse Mediatorem Dei, & hominum, primæ ad Timoth. 2. nam, inquit S. Leo Epist. 11. *Non esset Dei, hominumque mediator, nisi idem Deus, idemque homo in utroque, & unus esset, & verus*. Constat similiter illis omnibus oraculis, quibus divina, & humana attributa de Christo asseruntur, nempe virtus, & infirmitas, immortalitas, & morti deditio; unde concludendum est cum S. Leone cap. 3. Epistolæ ad Flavianum, *Salva proprietate utriusque naturæ, & in unam coeunte personam, suscepta est à majestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili, ut quod nostris remediis congruebat, unus, atque idem mediator Dei, & hominum homo Jesus Christus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero*.

Suffragatur etiam ratio 3. si enim unio per Incarnationis mysterium facta fuisset in unitate naturæ, oporteret vel unam naturam conversam fuisse in aliam, vel ambas simul desiisse, & interiisse, ut ex iis tertia altera consurgeret, sicut fieri solet in mixtione; vel denique ambas simul remansisse, quæ tamen concurrerent ad aliquod tertium componendum, quemadmodum ex anima, & corpore simul actu existentibus resultat unus homo; sed nullum istorum rectè potest affirmari. *Non quidem primum*, si enim illa unio facta fuisset per conversionem, maximè vel naturæ divinæ in humanam, vel humanæ in divinam: *Primum* dici nequit, tùm quia natura divina transmutari non potest, aut corrumpi cùm sit omninò immutabilis, & incorruptibilis; nec enim, inquit S. Leo Epist. 11. *Verbum aut in carnem, aut in animam aliqua sui parte conversum est, cùm simplex, & incommutabilis natura deitatis, tota sit semper in sua essentia, nec damnum sui recipiens, nec aug-* men-

mentum. Tùm quia quando aliqua plurimùm diſtant, ita ut unum in virtute potentius ſit altero, non poteſt illud in inferius commutari; conſtat enim, quòd parum aquæ dolio vini ſuperinfuſæ non vinum in aquam convertit, ſed ipſa in vinum tranſmutatur. Tùm denique quia, quod æternum eſt, temporaneæ mutationi non poteſt eſſe obnoxium.

Non potuit etiam fieri illa mutatio *per converſionem humanæ naturæ in divinam*, tùm quia inde ſequeretur Chriſtùm non fuiſſe verum hominem, ſed ſolummodò Deum, ſi natura humana in illo eſſe deſiiſſet, impoſſibile enim eſt rem exiſtere, aut manere actu abſque ſua eſſentia, & natura: Scripturæ autem apertè teſtantur Chriſtum fuiſſe verum hominem, ut mox dictum eſt, & verè illi humanas attribuunt operationes, & paſſiones: dicitur enim ipſum eſſe natum, jejunaſſe, manducaſſe, laboraſſe, paſſum, mortuum, ſepultum, & palpandum ante, & poſt reſurrectionem ſe præbuiſſe: quæ omnia verum in ipſo corpus, veramque humanitatem probant. Tùm denique quia contradictionem implicat, aliquid mutari, & converti in Deum, quia illa converſio, aut eſſet ſolùm partialis, & quoad formam remanente materia, & communi ſubjecto, ſicut fieri aſſolet in mutationibus phyſicis, cùm ex ſemine fit arbor, ex ligno ignis; vel eſſet converſio totius in totum, quoad materiam, & formam ſimul, quæ dicitur tranſubſtantiatio: at uterque ille modus converſionis in Deum ſimpliciter repugnat; primus quidem, alioqui oporteret Deum conſtare materia, & forma, actu, & potentia; ac proinde jam non eſſet ens ſimpliciſſimum, nec incorporeum: oporteret etiam Deum mutari reipſa, & incipere ſubſtantialiter eſſe aliquid, quod antea non erat; quia nempe dum aliquid in aliud convertitur, debet fieri mutatio, non ſolùm in termino à quo, ſed etiam in termino ad quem; & ſicut terminus à quo per illam mutationem verè deſinit, ita terminus ad quem è contrario verè incipit: at impoſſibile eſt Deum verè incipere eſſe abſolutè, vel aliter ſe habere, quàm antea, quia æternus eſt, & incommutabilis.

Poſterior etiam mutatio, nempe *per tranſubſtantiationem* in Deum fieri nequit, quia tranſubſtantiatio fieri non poteſt, niſi inter ea, quæ ſubjiciuntur virtuti agentis tranſmutantis; quia quod habet eſſe utriuſque plenè ſibi ſubjectum, poteſt unum in aliud convertere: divina autem natura virtuti nullius agentis ſubjecta eſt, & ideò neque ipſa in aliud, neque aliud in ipſam tranſmutari poteſt. *Deinde*, ſequeretur etiam exinde, quòd Deus ſubſtantialiter inciperet exiſtere aliter, quàm erat; enim verò tranſubſtantiatio eſt poſitiva actio, & realis: ergo debet habere terminum realem, ac poſitivum; implicat enim dari aliquam actionem abſque termino, vel actionem, qua nihil fiat, & productionem, qua nihil producatur: atqui in tali converſione ſubſtantiali non produceretur humanitas, ut conſtat; quia per tranſubſtantiationem illa deſineret eſſe: ergo ſupereſt, ut produceretur, vel tota Divinitas, vel aliquid Divinitatis, aut ſaltem, quòd Deus aliter ſe haberet, quàm habebat anteà, quemadmodum per tranſubſtantiationem Euchariſticam, vel reproducitur corpus Chriſti, ut volunt aliqui Theologi, vel ſaltem adducitur, & conſtituitur ſub ſpeciebus Euchariſticis modo Sacramentali, & præſentia diverſa ab ea, quam habet in cœlo: hæc autem omnia Deum omninò incommutabilem dedecent: igitur unio humanitatis cum Divinitate fieri non potuit per converſionem unius naturæ in aliam.

Neque etiam fieri potuit per *deſitionem utriuſque naturæ*: nam ſi humana natura in Chriſto non deſierit, nec fuit omninò conſumpta, multò minùs ambæ deſtructæ fuerunt. *Adde quòd* ſi vel utraque, vel aliqua earum naturàrum in Chriſto deſiiſſet, non fuiſſet verus Deus, nec verus homo, nec eſſet æqualis Patri ſecundùm Divinitatem; nec minor Patre ſecundùm humanitatem.

Denique illa unio non potuit fieri *per commixtionem*, nec per *compoſitionem* illam, qua ex duabus partibus manentibus integris fit aliquod tertium, à partibus componentibus diſtinctum. Non quidem *per commixtionem*, quia neceſſe eſt in commixtione aliquam naturam deſinere ſubſtantialiter; elementa namque non remanent in mixto ſecundùm propriam ſubſtantiam; hinc formaliter mixtum non poteſt dici aqua, vel ignis: humana autem, & Divina natura perſeveraverunt ſubſtantialiter in Chriſto, quia fuit verus Deus, & verus homo.

Non etiam *per compoſitionem* propriè dictam; quia quando totum tertium fit per compoſitionem, neceſſariò debet fieri ex partibus incompletis, & dicentibus ordinem ad in-

invicem, ut uniantur: at natura Divina, & humana non possunt habere talem rationem partis per respectum ad se invicem: omnis enim pars necessariò est imperfecta, eò quòd sit propter totum, & minor, ac ignobilior toto; natura autem Divina cùm sit simplicissima, & actus purus, & in se omnes perfectiones contineat, nullatenus potest habere rationem partis componibilis cum altera: igitur unio hypostatica non potuit fieri per compositionem: *Nec Verbum igitur in carnem*, inquit S. Leo Epist. 11. *nec in Verbum caro mutata est: sed utrumque in uno manet, & unus in utroque: non diversitate divisus, non permixtione confusus*; vel, ut loquitur S. Fulgentius lib. de Incarnatione, & gratia Jesu Christi, cap. 3. *Verbum cùm caro fieret unitione mirabili suam naturam fecit, quam ex nobis accepit; in qua tamen unitione Deifica, & omninò mirabili Verbi Divinitas mutata non est in carnem, veraque Verbi humanitas naturalem prorsùs tenuit nostri generis veritatem*.

Objiciebant primò Eutichiani, Unum fieri aliud, est unum converti in aliud ex modo loquendi Scripturæ, ut constat ex illo Joan. 2. *Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam*, id est in vinum conversam: sed ex Joannis 1. *Verbum caro factum est*: ergo reali mutatione, ac conversione sui ipsius in carnem.

Distinguo majorem. Significat unum converti in aliud, semper, nego: aliquando, concedo; etenim quamvis particula illa *factum*, aliquando significet mutationem substantialem unius rei in aliam; non tamen semper illam conversionem substantialem designat; sed interdum significat acquisitionem, vel assumptionem alicujus de novo, ut cùm dicitur Genes. 20. *Factus est in animam viventem*: & ad Hebr. 7. *Christus factus est Pontifex*; Unde S. Gregorius lib. 4. Epist. 61. ait, *Verbum carnem factum dicimus, non immutando, quod erat, sed assumendo, quod non erat*: seu ut loquitur S. Athanasius, *non conversione Divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum*. Quapropter etiam Evangelista postquam dixit, *Verbum caro factum est*, statim subdit, *& vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre*. Quibus designat Divinitatem in Christo cum humanitate impermixtam perseverasse, nec aliud sanè verbum illud, seu particula, *factum*, significat frequenter in Scriptura sacra; alias dicendum esset, quòd Christus conversus fuerit in peccatum, & maledictum; quia ad Corinthios 5. legimus: *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*. Et ad Galatas 3. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*. Unde S. Ambros. lib. de Incarnat. cap. 6. *Desinant*, inquit dicere, *naturam Verbi in corporis naturam esse mutatam, ne pari interpretatione videatur natura Verbi in contagium mutata peccati*.

Objiciebant secundò S. Irenæum *lib. 3. cap. 21.* & Cyprianum lib. de Vanitate idolorum, qui incarnationem appellant *Mixturam Dei, & hominis*: atqui mixtio est unio in natura; igitur incarnatio facta est in unitate naturæ.

Respondeo, sanctos Patres non loqui de propria, & vera mixtione; sed tantùm de impropria, quo tamen nomine utuntur ad designandam intimam, & singularem unionem hypostaticam naturæ humanæ cum divina; quamvis enim illa unio non sit essentialis, tamen ita est immediata, & interna, ut major inter Deum, & creaturam cogitari non possit: quippe hæc unio, ut infrà dicemus, est omnium unionum perfectissima.

Objiciebant tertiò illud S. Athanasii in Symbolo, *Sicut anima rationalis, & caro unus est homo, ita Deus, & homo unus est Christus*: sed anima, & caro constituunt unam integram hominis naturam: ergo similiter Deus, & homo per unionem hypostaticam in unam naturam coalescunt.

Respondeo, exemplum istud non in omnibus valere, nec ab eo petendam esse omnimodam similitudinem inter unionem animæ cum corpore, & unionem naturæ Divinæ cum humana: alioquin hæc non esset *mirabiliter singularis, & singulariter mirabilis*, ut loquitur S. Bernardus: unde exemplum istud tantùm valet ad insinuandum, quòd sicut corpus, & anima, quamvis diversæ sint naturæ, in unam tamen naturam coeunt: sic licèt natura divina longè præcellat humanam, tamen in unitate personę sociantur in Christo: seu ut loquitur S. Augustinus Epist. 3. quæ est ad Volusianum: *Sicut in unitate personæ anima unitur corpori, ut homo sit, ita in unitate personæ Deus unitur homini, ut Christus sit*. Vel, ut addit S. Leo Epist. 11. *Cur inconveniens, aut impossibile videatur, ut videlicet Verbum, & caro, atque anima unus Jesus Christus, & unius Dei*

hominis sit Filius, si caro, & anima, quæ dissimilium naturarum sunt, unam faciunt etiam sine Verbi incarnatione personam, cùm multò sit facilius, ut hanc unitatem sui, atque hominis Deitatis præstet potestas, quàm ut eam in substantiis suis obtineat solius humanitatis infirmitas.

Objiciebant quartò quasdam S. Cyrilli sententias, quas pro clypeo velut inexpugnabili usurpabant: quarum unam petebant ex priore Epistola ejusdem ad Successum, ubi modum incarnationis ita declarat, ut naturas duas inter se convenisse dicat individua unitione citra confusionem, & conversionem, &c. *Verùm post unitionem*, inquit, *non dividimus naturas à se mutuò, neque in duos secamus Filios, illum qui unus est, & individuus, sed unum dicimus Filium, & quemadmodum locuti sunt Patres, unam naturam Verbi Dei incarnatam.* Idem in 2. ad Successum Epist. cùm Orientales dictum illud improbassent, magno id studio propugnat asseverans, *Ut hoc prima mente, & intellectu in naturali proprietate eo modo, quem Verbis explicare, effarique non possumus, unitum Dei Verbum unam nobis ostendisse Filii naturam, sed incarnatam.* Et *in Commonitorio* ad Eulogium. *Nos*, inquit, *postquam illa copulavimus* (nempe Verbum, & carnem) *unum Christum, unum Filium eundem, unum Dominum confitemur, & unam postremò Dei naturam incarnatam.* Et lib.1. de recta fide ad Reginas. *Non duas naturas, unam quæ adoratur, & unam quæ non adoratur; sed unam naturam Verbi Dei incarnatam, & adorabilem cum carne sua una adoratione confitemur.* Porrò quinta Synodus idem Cyrilli dictum admisit, dum Justiniani professionem contra tria capitula recepit, in qua similis locutio usurpatur. Imò etiam plurimi è SS. Patribus eodem modo, quo S. Cyrillus unam Christi naturam incarnatam dixerunt; Hinc Ephremius Patriarcha Antiochenus apud Photium scribit, *Hæreticos objicere solitos Gregorium Neocesareæ Episcopum, Athanasium, Julium, Cyrillum, & Erechthium unam naturam Dei Verbi incarnatam dixisse*: Quapropter prima Synodus Lateranensis consultatione quinta Canone 5. damnat anathemate: *Si quis secundùm SS. Patres non confitetur propriè, & secundùm veritatem unam naturam Dei Verbi incarnatam, anathema sit.*

Respondeo primò, cum S. Epremio in libro, quem de ista Cyrilli sententia scripsit, nomen *naturæ* à Cyrillo pro *hypostasi* usurpatum fuisse: nam frequens erat apud Patres usurpatio vocabuli φύσις pro ὑπόστασις. Qua ratione idem Ephremius scribit Athanasium in Epist. ad Imperatorem Julianum, *dicere unam esse confitendam Verbi naturam, & hypostasim incarnatam*; cui concordat Anastasius Synaita in ὁδηγῷ cap. 10. ubi scribit Cyrillum alibi seipsum explicantem docere, *Unam Christi naturam incarnatam sic accipi, ut sit una persona sanctæ Trinitatis incarnata.* Adstipulatur etiam Justinus Imperator in professione fidei contra tria Capitula, ubi putat Cyrillum quoties *unam Verbi naturam incarnatam* dixit, *naturæ* nomen pro hypostasi sumpsisse.

Respondeo secundò, sanctum Cyrillum exponi in quinta Synodo generali, canone octavo, his verbis, *Si quis unam naturam incarnatam Verbi dicens, non sic accipiat, sicut Patres docuerunt, quia ex divina natura, & humana, unio est secundùm subsistentiam facta, sed ex talibus vocibus naturam unam, sive substantiam Divinitatis, & carnis Christi introducere conetur, talis anathema sit.* Porrò sanctus Cyrillus eo loquendi modo usus est, ut moneret cavendum esse ab hæresi Nestorii, qui contendebat in Christo duas esse naturas completas, suas proprias subsistentias habentes, ac proinde in ipso duas esse personas.

Respondeo 3. Verissimum esse, quòd una tantùm in Christo sit natura incarnata: scilicet Divinitas; quia humanitas non fuit incarnata, sed assumpta, & sic verum est, quòd Cyrillus dixit, unam esse naturam incarnatam; quia divinitas non esset incarnata, nisi humanitati esset conjuncta.

Instabis: Qui negat divisionem, distinctionem, & pluralitatem naturarum in Christo non censet post unionem integras in eo naturas perseverare; sed Sanctus Cyrillus hæc negat in Christo, nam Epist. 1. ad Successum ait: *Ex duabus naturis concursionem esse factam in unitatem; post unitionem verò naturas easdem à se mutuò non dividi; sed unam esse naturam incarnatam.* Et Commentario in Joannem lib. 7. *Non est*, inquit, *duplex: unus est solus Christus, tametsi ex duabus intelligatur, ac differentibus rebus in unitatem individuam contractus.* Ergo S. Cyrillus censet in Christo non esse rerum, & consequenter naturarum pluralitatem, & divisionem.

Nego minorem: Negat enim dumtaxat plu-

pluralitatem personarum non verò naturarum: duas enim in Christo naturas profitetur differentes ad invicem: non autem divisas, & separaras, quia adunantur in unitate personæ. Hinc in Commonitorio ad Eulogium scribit, se in invidiam vocatum esse apud quosdam Catholicarum partium, quòd assensusesset expositioni fidei, in qua naturas duas confitebantur, id enim videbatur Nestorio favere, quasi duas naturas in Christo admittendo, duplicem etiam personam admisisset; quippè numerus omnis unitatibus constat, quæ à se multò diversç, ac divisæ videnrur. Hinc factum est, ut refert Vigilius summus Pontifex in calce libri secundi contra Euthychem, quòd *plerique Orthodoxorum sensum utrarumque naturarum cùm Catholicè exponunt, Catholicè retineant: ideò tamen nolunt dicere duas naturas, ne secundùm Nestorium duas putentur fateri personas; à confessione utriusque naturæ voce, sed non corde tantummodò recedentes*, quòd maximam præbuit ansam dissensionis inter Catholicos: nam ut subdit; *Qui nolunt duas ore fateri naturas, quas fidei expressione defendunt, Euthychianistæ reputantur, cùm jam sint, qui duas unius Christi naturas publicè profitentur, Nestoriani putantur esse cùm non sint: & videas nos luctuosis quibusdam, & omni lamentatione dignis insultationibus hæreticorum nomine se invicem accusare*: Nihilominùs reverà neuter hæreticus erat censendus; quippe qui asserebant in Christo dualitatem naturarum, distinctionem significabant: qui verò negabant, personæ unitatem profitebantur.

Porrò, quod ad Cyrillum spectat, qui post unionem ampliùs *non esse duo* in Christo scripsit; hoc illius dictum interpretatur sanctus Maximus in *Opusculis adversùs Monothelitas*, eorumque parentes *Monophysitas*, dicens nihil eum aliud velle; nisi illa, ex quibus compositio fit tam in homine nostri simili ex anima, & corpore constante, quàm in Incarnationis Christi Mysterio, quod ex Divinitate, & humanitate conficitur, duo quidem esse ratione substantiæ; quandoquidem diversa manet substantia: verùm eadem illa in unitate & entitate per se cohærentia duo constitui nullo modo fidei dogmapermittere.

Objiciunt 5. Unio Incarnationis est omnium unionum maxima, & consequenter major unione animæ hominis cum corpore; sed ex unione animæ cum corpore fit una natura: igitur multò ampliùs per unionem divinitaris, & humanitatis una exurget natura.

Distinguit majorem, Rusticus Diaconus in disp. contra Acephalos: Unio Incarnationis est omnium maxima, id est, strictior, negat: id est præstantior, concedit; *Tantò enim*, inquit, *unitio Deitatis, & humanitatis, quæ in Domino Christo facta est, & ipse effectus unitionis illam, quæ fit in homine superexcellit, quantò longiùs à se distant unita: multùm namque, & quantum dici non potest superat, ut Deitatis, & humanitatis solùm una possit esse persona, quàm ut ex anima, & carne non solùm una persona fit, sed, & ut una quoque natura*: non est autem intimior ratione unitatis in quam duo distincta coalescunt: *Quia*, inquit, *non necesse est à majore unitione majus aliquid effici: alioquin quantò ampliùs aliqua uniuntur, tantò potentiore vi uniuntur: sed ea, quæ confunduntur, ultra ea, quæ minimè confunduntur, ampliùs uniuntur, ut humentia, &c.* igitur negat unionem hypostaticam non esse omnium maximam ratione unitatis, quia strictiùs uniuntur, & coalescunt, quæ sociantur per mixtionem, quàm per compositionem.

CONCLUSIO SECUNDA.

Incarnatio facta est in unione Divinitatis cum humanitate secundùm unitatem personæ. Hæc est de fide determinata in plurimis Conciliis; maximè verò in Ephesino contra Nestorium, in Chalcedonensi in *definitione*, & in VI. Synodo generali *Actione* 4. Probaturque ex Scriptura sacra, illis videlicet omnibus textibus, quibus Christus verus Deus, ac verus homo affirmatur; Deus enim non appellatur metaphoricè, nec impropriè, sicut Moyses dictus est Deus Pharaonis: sed strictè, ac propriè: ergo substantialiter, ac realiter; igitur vel secundùm essentiam, vel personam: non secundùm unitatem essentiæ, ut dictum est in precedenti conclusione: ergo necessum est, ut sit talis secundùm unitatem personæ.

Confirmatur: Per Mysterium Incarnationis, Deus, & homo de se invicem prædicantur: istç enim propositiones, *Deus est homo*, & *homo est Deus*, verissimæ sunt, non secundùm essentiam, quia in Christo est duplex natura, divina, & humana: ergo necessum est, quòd illç verç sint secundùm unita-

ta-

tatem personę. Consequentia patet; nam duę naturæ non possunt in concreto de se invicem prędicari, nisi ratione unitatis suppositi, in quo conveniunt; non enim verum est dicere, quòd album sit dulce, nisi quia dulcedo, & albedo eidem subjecto inexistunt.

Deinde, Christus ut homo aliqua de se profert, quæ ipsi convenire nequeunt, nisi ratione Divinitatis, ut cùm affirmat Joan. 8. *Amen dico vobis antequam Abraham fieret ego sum*. Joan.6. *Ego sum panis vivus, qui de Cœlo descendi, &c.* At hæc non possunt intelligi de humanitate formaliter sumpta; constat enim illum plusquam duobus annorum millibus posteriorem fuisse Abrahamo: superest igitur, ut intelligamus de humanitate secundùm personam, & hypostasim Verbi, quam habebat in Christo; quemadmodum reverà pronomen *Ego*, est personale, & denotat personam loquentis, Ego sum.

Denique, Christus dicitur descendisse de Cœlo, & ascendisse in Cælum. Ephes.4. *Qui descendit, ipse est, & qui ascendit*: at Christus non descendit secundùm corpus; ut fabulabatur Valentinus, neque secundùm animam, ut delirabat Origenes: ergo descendit secundùm unionem Divinitatis cum humanitate: similiter non ascendit secundùm Divinitatem, sed secundùm humanitatem, quia ut ait S. Lucas Actorum 10. *Videntibus illis, elevatus est*: Ergo ascendere in cœlum secundùm naturam humanam, & descendere de cœlo secundùm divinam, eidem Christo convenit, subindeque ratione ejusdem personæ, in qua duę illæ naturæ sociantur.

Confirmatur iterum: Illa unio naturę divinæ cum humana necessariò fieri debuit secundùm unitatem personæ, si illi omnes modi, quos excogitavit Nestorius, apertè sint insufficientes, & Sacræ Scripturæ repugnantes: At ita est: igitur, &c. Probatur minor: Unio divinæ naturæ cum humanitate in Christo, ita est propria ipsi humanitati, ut eadem ratione cæteris hominibus non competat: ita pariter peculiaris est Verbo, ut personæ Patris, & Spiritus sancti non congruat: sed modi unionis, quos excogitabat Nestorius, nec peculiares sunt humanitati assumptę, nec Verbo. Non quidem peculiares humanitati assumptæ. *Primò* namque *unio inhabitationis* convenit omnibus justis, quos Dei templum Scriptura appellat, juxta illud 1.Corinth.3. *Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei inhabitat in vobis? si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus: templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*. Et 2.Corinth. 6. *Vos estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos*. Similiter *unio operationis* etiam omnibus justis congruit: nam 1. Corinth. 2. *Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus*. Maximè verò per justos, & viros sanctos, in quibus habitat, miranda, & stupenda opera patrat, juxta illud Joan.14. *Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet*. Denique *unio affectus*, dignitatis, & excellentiæ, etiam viris sanctissimis, necnon & virtute, ac authoritate eximiis, attribuitur; juxtà illud Psalm.80. *Ego dixi, Dii estis, & Filii Excelsi omnes*. Nec valet reponere, Deum nobiliori modo existere in Christo per ampliorem gratiæ largitionem, & uberiorem divinorum charismatum communicationem, quàm in cæteris justis: quia major, aut minor ejusdem beneficii communicatio non mutat speciem, nec efficit diversum modum existendi.

Non etiam modi illi unionis Dei cum humanitate peculiares sunt Verbo: quippe tribuuntur tribus adorandę Trinitatis personis: testatur enim Christus Joan. 14. *Si quis diligit me, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Adde quòd si illa inhabitatio sufficeret ad rationem Incarnationis, Spiritus sanctus dicendus esset incarnatus: nam plenissimè in homine Christo inhabitabat juxta illud Lucæ 4. *Jesus plenus Spiritu sancto egressus est è Jordane*. Hoc autem nullus fidelium dixerit: igitur, &c.

Dices 1. Humanitas Christi appellatur templum divinitatis; nam Christus Joan. 2. Judęis dicebat, loquens de sua humanitate, *Solvite templum hoc*, &c. sed non idem, templum, & qui templum inhabitat: ergo non sunt idem suppositum Dei, & suppositum Christi hominis.

Respondeo: Humanitatem dici templum Dei, non quidem propriè, sed metaphoricè, eo modo, quo corpus nostrum appellatur domus animæ nostræ, atque tabernaculum; juxta illud 2. ad Corinth.5. *Si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, &c.* Unde sicut non licet colligere ex eo, quòd anima est in corpore velut in tabernaculo, in eodem homine duas esse perso-

nas; ita etiam ex eo, quòd Christus suam humanitatem templum appellet, non licet inferre in illo duas esse personas: *Vel* dico, quòd si propriè dicatur *Templum*, non ita appellari ratione Verbi, cui est hypostaticè unita, sed ratione Divinitatis, quæ in ipsa humanitate habitat, non solùm per gratiam, & efficientiam, ut volebat Nestorius, sed verè, & realiter, ut explicat Apostolus ad Coloss. 2. ubi ait. *In ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*, id est, *verè, & substantialiter*, ut explicat S. Augustinus Epistola 55. ad Dardanum.

Dices 2. Ubi est aliud, & aliud, ibi sunt duæ personæ, & duo supposita: sed S. August. in Enchiridio cap. 36. dicit quod in Christo sit aliud, & aliud; ait enim: *utramque naturam, divinam, & humanam in Christo esse unum Dei Filium, sed aliud propter hominem:* igitur agnoscit in Christo duas personas. Similiter S. Leo Epist. 10. de Christo ait: *Aliud coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis:* igitur, &c.

Nego majorem: Quamvis enim, ubi est *alius*, & *alius* adjectivè, sint diversa supposita, quia nomen adjectivum præcipuè personam denotat: non tamen ubi est *aliud*, & *aliud*, substantivè: siquidem substantiva nomina primariò, ac præsertim connotant personam: igitur solùm voluit August. hoc loquendi modo duas in Christo agnoscere naturas: divinam secundùm quam æqualis est Patri, & humanam, ratione cujus est inferior patre: Porrò S. Augustinus eodem libro unionem duarum naturarum in eodem supposito Verbi divini agnoscit: ait enim cap. 35. *In unitatem personæ accessit Verbo anima rationalis, & caro.* Et cap. 36. *Ut quemadmodum una persona quilibet homo; anima scilicet rationalis, & caro; ita Christus una persona Verbum, & homo.* Quantùm ad S. Leonem, constantissimum est eum unicam in Christo personam agnovisse; utpote qui præcipuus fuerit illius Catholicæ veritatis assertor, & vindex.

Dices 3. In Deo idem est realiter essentia, ac persona; sed Incarnatio non est facta in unitate naturæ: ergo neque in unitate personæ: nam idem reale non potest censeri unum, & non unum.

Distinguo majorem: Idem sunt realiter natura, & persona secundùm identitatem veram, & realem, concedo: secundùm formalem, nego: nam ut diximus in *Tractatu de Trinit.* relationes constitutivæ divinarum personarum distinguuntur formaliter ab essentia: quæ distinctio cùm sufficiat ad instituendam diversitatem personarum in divinis, licèt in eis sit essentiæ identitas, sufficiet etiam ad instituendam unionem hypostaticam, seu in persona, primariò, & immediatè, licèt secundariò, ac consequenter unio fiat in natura.

Dices 4. Ubi sunt duæ generationes passivæ, ibi debent esse duæ personæ: sed in Christo duæ sunt generationes passivæ; nempe divina, & æterna, qua Verbum à Patre gignitur in splendoribus sanctorum; alia autem temporalis, & humana, qua natus est ex Maria Virgine: ergo in illo sunt duæ personæ. Major constat; omnis enim generatio terminatur vel ad suppositum, vel ad personam: ergo duplex generatio ad duplex suppositum terminari debet.

Nego majorem, & illius probationis nego consequentiam; unum enim, & idem suppositum ratione duplicis naturæ potest terminare duplicem generationem: quia suppositum terminat quidem *ut quod*, natura verò terminat *ut quo*, & per modum termini formalis, ac specificativi: ergo cùm idem suppositum Verbi duplex sit virtualiter, quia virtutem habet terminandi duas naturas, etiam potest esse terminus generationis duplicis.

Dices quintò. Persona est rationalis naturæ individua substantia; sed Verbum assumpsit naturam humanam in individuo, seu *in atomo*, ut asserit sanctus Damasc. lib. 3. de fide cap. 11. Ergo assumpsit eam propria persona subsistentem.

Respondeo in definitione personæ particulam (*individua*) idem significare, ac singulare, seu unum unitate numerica: non verò idem, ac substantia completa per se subsistens incommunicabilis alteri tanquam supposito. Priori modo Verbum assumpsit naturam humanam in individuo, id est singularem, non autem universalem, & unam tantùm, non omnes, ac singulas: at posteriori modo eam non assumpsit.

Dices sextò. SS. Patres, plerumque affirmant Verbum Divinum assumpsisse hominem; sic SS. Ambrosius, & Augustinus in hymno *Te Deum, &c.* ajunt: *Tu ad liberandum suscepturus hominem, &c.* hæc autem vox *homo*, suppositum connotat: igitur Verbum assumpsit suppositum hominis; ac proinde duo sunt supposita in Christo.

Respondeo SS. Patres, hoc loquendi modo, con-

concretum usurpavisse pro abstracto, & loco humanitatis, vel humanæ naturæ, dixisse hominem; cùm enim nondum exorta esset Nestoriana hæresis, liberiùs, & securiùs loquebantur. Unde meritò reponi posset Nestorianis, quod olim Pelagianis reponebat S. Aug. lib. 1. contra Julianum; qui S. Chrysostomi auctoritate nitebatur suum errorem defendere: *In Ecclesia Catholica non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione enim nullus pulsabatur: vobis nondum litigantibus securiùs loquebatur.*

CONCLUSIO TERTIA.

Persona Christi verè potest dici composita; non tamen propria, & verè dicta compositione. Hæc conclusio duabus partibus constat; quarum

Probatur prima pars. Idque primò auctoritate quintæ Synodi Occumenicæ, quæ in Canone, seu anathematismo quarto, dicit Anathema neganti, *Unionem Verbi cum humana natura secundùm compositionem: hoc est, secundùm hypostasim.* Idem definitur in sexta Synodo actione quarta in Epistola Agathonis Papæ ad Imperatorem Heraclium, & actione 11. in Epistola Sophronii approbata à toto Concilio, ubi Christus vocatur persona composita ex inconfuso constans temperamento.

Probatur item auctoritate sanctorum Patrum. Imprimis Dionysii libro de divinis nominibus cap. 1. ubi scribit: *Deum eum nostris rebus verè, & ex toto communicasse in una suarum hypostaseon, revocantem ad sese, attollentemque extremitatem humanam, ex qua inexplicabili modo simplex Jesus compositus est.* Ubi nomen *hypostasis* non naturam, sed personam significat. Eodem modo plurimi loquuntur è Patribus; nam S. Ephremius Antiochenus Patriarcha apud Photium ait: *In unitione, quæ est secundùm hypostasim, meritò compositionem pia fides profitetur: at compositam essentiam nemo dicere ausus præter Appollinarem. Porrò Dominus ostendens hypostasim suam esse compositam, non autem naturam, &c.* Cyrillus in lib. de Incarnatione dicit; *Mediatorem Dei, hominumque compositum esse ex humanitate nostra secundùm propriam rationem perfecta, & ex eo, qui ex Deo Patre prodiit, secundùm naturam Filius, hoc est, ex unigenito.* Damascenus lib. 3. de fide cap. 3. *In Domino Jesu Christo*, inquit, *duas naturas agnoscimus, unam autem hypostasim ex utraque compositam.* Idem sequens est loquendi modus apud cæteros sanctos Patres.

Probatur secunda pars, nempe quòd *illa compositio non sit propriè dicta*; quia compositio vera, & propriè dicta debet esse ex actu, & potentia, sicut ex materia, & forma, vel ex duobus potentialibus, qualia sunt ista, quæ apud Philosophum dicuntur elementa, & integrantia naturam totalem, ùt loquitur Doctor in 3. *dist.* 6. *q.* 3. *n.* 2. sed Christus non componitur ullo ex his modis, quippe natura divina non potest habere rationem neque actus, neque potentiæ, quia esse potentiale repugnat Deo, quì est ens actualissimum, & necesse esse. Repugnat etiam ratio actus, quia hoc est proprium formæ creatæ; igitur etiam repugnat verè, & propriè dicta compositio. *Deinde*, omnis compositio verè dicta, fit ex partibus: sed natura divina in Christo non potest habere rationem partis, quia omnis pars est ens incompletum dicens ordinem ad alteram compartem, ut ab unione cum ipsa compleatur: Hinc S. Augustinus contra Maximinum Arianum cap. 10. negat Deum esse partem Christi, his verbis; *Porrò autem Christus una persona est geminæ substantiæ, quia & Deus, & homo est, nec tamen Deus pars hujus personæ dici potest, alioquin Filius Dei Deus, antequam susciperet formam servi, non erat totus, & crevit cùm homo divinitati ejus accessit.* Denique, omne compositum perfectè, secundùm se, est præstantius quocumque ex componentibus seorsim sumptis: sed Christus non est quid perfectius natura divina, aut personalitate Verbi: Ergo Christus non est quid compositum ex natura divina, & humana, seu potiùs ex humanitate, & subsistentia Verbi.

Igitur quando Christus dicitur compositus ex humanitate, & subsistentia, debet sic exponi, inquit Doctor; quòd ita verè est, „ ibi tam natura humana, quàm divina, „ ac si componerent personam: sed non „ componunt, nec aliquod tertium fit ex „ eis; sed distinctè, & confusè manent, „ ut S. Damascenus dicit lib. 3. cap. 3. his „ verbis, *Si secundùm hæreticos unius naturæ compositæ Christus extitit, ex simplici natura versus est in compositum, & neque Deus vocatur, neque homo: quemadmodùm ex anima, & corpore hominem aimus, vel ex quatuor elementis corpus, & neutrum componentium est.* Debet ergo exponi, „ & di-

„ & dici, personam compositam, propter „ unionem duarum naturarum, in qui- „ bus subsistit, sed veriùs negari potest „ compositio: quia una non perficit a- „ liam, nec ex eis est aliqua natura ter- „ tia. *Ita Doctor*.

Quibus apertè indicat personam Christi dici quidem posse compositam; non tamen propria compositione, quæ fit ex partibus, quarum una habeat rationem actus, alia verò rationem potentiæ; sed tantùm compositione imperfecta, qua nempè ex pluribus unum fit, idque unione substantiali, seu accidentali, ratione suppositi, per quod duæ naturæ unitæ invicem subsistunt: quem utique compositionis modum sic explicat S. Athanasius in libro de *uno Christo*, si tamen illius sit auctor: ubi introducens hæreticos objicientes Christum non esse compositum, quoniam ex eo sequeretur partem Verbi esse corpus, eoque compleri hypostasim Filii Dei: hoc argumentum dissolvens, ait, *Ita Deum, & hominem unam esse hypostasim, & unam personam, ut non sit expletivum corpus hypostaseos; id enim impium esset, quandoquidem Deus imminutionis capax non est, utpote uniformis, & non compositus, nec in partes dividitur*, &c.

Omnia, quæ adversùs hanc conclusionem solent objici, facilè diluuntur, affirmando Christum dici quidem compositum impropria compositione, quæ tantùm significat unionem duarum naturarum, in una hypostasi; non verò propria, quæ postulat fieri ex partibus incompletis, quarum una habeat rationem actus, altera rationem potentiæ; una sit perfectibilis, altera perfectiva, ut diximus in tertio Notabili.

QUÆSTIO TERTIA.

Quis sit terminus Unionis hypostaticæ.

Notandum primò, duplicem solitò distingui terminum actionis productivæ: unum videlicet totalem, & adæquatum; alium verò formalem. *Terminus totalis* nihil aliud est, quàm ipsa res tota, quæ fit per actionem: sic in generatione humana terminus totalis est homo genitus, in dealbatione est album: *formalis* verò est illa forma, qua mediante terminus ille totalis completur, & perficitur: seu forma, quæ est ratio, cur ipsa actio terminetur ad terminum totalem, & adæquatum: sic in dealbatione, albedo producta est ratio formalis, seu forma, qua fit album. Prior terminus etiam dicitur terminus *qui*, nempe qui totaliter, & adæquatè actionem terminat; posterior verò dicitur terminus *quo*; quia ipso mediante actio terminatur: sic in generatione substantiali terminus *qui*, seu totalis, est suppositum, seu compositum ex natura, & subsistentia: terminus verò *quo*, seu formalis, est ipsa forma substantialis, qua compositum habet esse.

Notandum secundò, nullam, aut saltem levem controversiam moveri apud Theologos, de termino totali actionis unitivæ, seu assumptionis humanitatis ad Verbum: omnes namque conveniunt talem terminum esse Christum, seu personam compositam ex natura divina, & humana; nempe *Deus homo*, hoc est, Verbum Divinum in humanitate subsistens; quippe ille est terminus totalis, & adæquatus Incarnationis, qui habet esse per Incarnationem: Christus autem habet esse per Incarnationem, ac subinde est illius terminus. Sed gravis, eaque multùm intricata movetur difficultas, maximè apud recentiores Theologos, quisnam sit terminus formalis *quo*, seu *ad quem* unionis hypostaticæ, circa cujus controversiæ resolutionem variant Auctores, & maximè in quatuor sententias scinduntur: *Prima* est eorum, qui sustinent terminum formalem *quo*, seu *ad quem* Incarnationis, esse personalitatem Verbi. Ita Alvarez disp.13. conclus.3. *Secunda* sententia ait terminum formalem ad quem hujus actionis, esse modum substantialem unionis, quo Verbum Divinum humanitati assumptæ copulari dicitur. Ita Suarez disp.8. sect.2. *Tertia* sententia contendit ipsum terminum esse humanitatem, ut unitam Verbo, ita quòd unio sit conditio prærequisita ad illam terminationem. Sic docet Vasquez disp. 19. cap. 2. *Quarta* denique sententia contendit, quod cùm unio hypostatica possit diversimodè considerari; nimirùm, vel quatenùs est communicatio subsistentiæ divinæ, vel quatenùs est assumptio naturæ humanæ, vel prout est unio naturæ divinæ cum humana, licèt Incarnatio sit una, eademque actio in re; tamen secundùm has diversas considerationes etiam diversos terminos habet; quæ utique sententia, utpotè probabilior, & verior, ut probetur evidentiùs.

Notandum tertiò, quòd etsi Incarnatio, seu actio

actio unitiva naturæ divinæ cum humana in unitatem personæ, sit actio simplex, & indivisa, tribus adorandis Personis ex æquo communis; tamen secundùm diversam habitudinem, & relationem sui ad diversa, etiam varias sortitur appellationes, ratione quarum dici potest multiplex. Enim vero si spectetur per respectum ad principium per quod fit, dicitur *unitio* si per respectum ad divinam naturam, quæ humanitati sociatur, appellatur *communicatio*, seu transfusio, qua Divinitas intimiori, ac peculiari modo illabitur humanitati assumptæ, quàm ceteris entibus, quibus fit præsens dumtaxat per illapsum immensitatis, qua cælum, & terram implet, non autem per vinculum personalitatis, qua naturam divinam cum humana sociat: si denique consideretur Incarnatio per ordinem ad naturam assumptam, dicitur *humanatio*, seu *incarnatio*, qua Deus humanitatem in consortium suæ Divinitatis evocans, illam arctissimo ejusdem personæ fœdere in perpetuum copulavit, quibus prælibatis sit.

CONCLUSIO PRIMA.

Terminus totalis, & adæquatus actionis unitivæ, & copulativæ Verbi cum humana natura, est Christus, seu Deus homo. Ita communiter omnes Theologi, & probatur. Terminus totalis, & adæquatus actionis unitivæ duorum extremorum, est compositum ex illis resultans: sed Christus quatenùs *Deus homo* subsistens in unitate personæ, est compositum resultans ex actione unitiva Divinitatis cum humanitate: igitur est illius actionis unitivæ terminus totalis, & adæquatus. Major constat per inductionem, quippe terminus totalis, & adæquatus vel generationis, vel compositionis, vel resurrectionis, alius non est, quàm ipsum compositum ex partibus unitis resultans; nihil enim aliud intenditur per actionem unitivam, quàm compositum resultans ex unione extremorum. Minor etiam constat ex dictis; siquidem Christus est ipsum Verbum subsistens in humanitate nostra secundùm unitatem personæ, per quam natura divina, & humana invicem sociantur, & subsistunt.

Dices. Terminus totalis Incarnationis debet esse aliquid creatum: sed Christus non est aliquid simpliciter creatum: igitur non est terminus totalis incarnationis. Major apparet, quia omnis actio, quæ fit in tempore, productiva est alicujus temporanei: Incarnatio autem facta est in medio temporum: igitur terminus per eam productus temporaneus est: omne autem temporaneum creatum est, ac proinde terminus actionis incarnativæ est quid creatum. Minor etiam est vera: quippe cùm Christus connotet naturam Divinam, quę longè præstat humana, & suppositum Verbi, quod est infinitum, & increatum, etiam dici debet aliquid increatum; siquidem à nobiliori parte petitur denominatio, & consequenter alius est assignandus terminus totalis, & adæquatus actionis incarnativæ, quàm Christus.

Respondeo, terminum totalem, & adæquatum considerari posse dupliciter: vel materialiter, & disjunctivè, ratione extremorum, ex quibus coalescit; vel formaliter, & copulativè, ratione conjunctionis, & unionis utriusque extremi. Priori modo, dici potest quid increatum, & creatum, æternum, & temporaneum, ratione scilicet naturæ humanæ, & divinæ, ac suppositi Verbi: posteriori verò simpliciter appellari potest quid creatum, quippe unio illa creata est, si creationis nomen latè usurpes, non quidem pro re, quæ nihil supponit, nam revera unio supponit naturam divinam, & humanam, sed quatenus significat actionem, per quam fit aliquid, quod anteà non erat; Christus enim factus est in tempore per actionem unitivam Divinitatis cum humanitate in unitate personæ: unde cùm compositum, seu terminus totalis alicujus unionis substantialis, non denominetur à partibus secundùm se sumptis, sed ab earum unione simul, ut constat exemplo hominis, qui dicitur mortalis, licèt animam immortalem habeat: Christus absolutè dici potest quid creatum, & temporaneum, quoniam unio Divinitatis cum humanitate, facta est in tempore; *increatum* enim dicit omnem negationem inceptionis, & desitionis, & proindè si terminus ille adęquatus sic diceretur increatus in ratione termini, negaretur ista unio hypostatica facta fuisse in tempore, quod apertè falsum constat ex illo Joannis: *Verbum caro factum est*; necnon ex Symbolo, quo dicitur Christus conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, & homo factus.

Nec refert, quòd nec Verbum, neque natura divina, quæ præcipuum in Christo locum

cum tenent, sint quid increatum, & æternum: quippe ad hoc ut aliquod compositum dicatur factum formaliter, non est necesse, quòd per actionem, ex qua resultat, producta fuerint extrema; sed sufficit, quòd invicem fuerint copulata; si quis enim albedinem præexistentem separatam uniret subjecto, verè produceret album, quamvis extrema ante unionem extitissent: igitur licèt per unionem humanitatis ad Verbum non fiat ipsum Verbum, nec ipsa natura divina, non minùs propterea Christus resultans ex illa unione, dici debet productus, & temporaneus, quia extrema ista per actionem unitivam copulata sunt in tempore.

CONCLUSIO SECUNDA.

INcarnatio considerata, ut Communicatio substantiæ divinæ, habet pro termino personalitatem Verbi: ut Humanatio, seu Incarnatio, ejus terminus est humanitas: ut Unitio, terminus ejus formalis est unio. Patent tres hujus Conclusionis partes. *Prima* quidem, nam terminus formalis *ad quem* communicationis, est id quod communicatur: sed suppositum Verbi est id quod formaliter communicatur naturæ humanæ: igitur secundùm hanc considerationem, suppositum Verbi est terminus formalis incarnationis. *Secunda* pars etiam fit clara, nam terminus formalis incarnationis, ut est humanatio, est id, quod in termino totali habet quasi rationem formæ: sed id à quo Christus habet formaliter, quòd sit homo, est ipsa humanitas: ergo illa est terminus formalis. *Tertia* denique pars itidem constat, nempe quòd unio sit terminus formalis productionis, nam terminus formalis actionis productivæ, ut talis, est id quod producitur per ipsam actionem, sed id quod producitur per unitionem est ipsa unio: igitur illa est terminus formalis incarnationis, quatenùs ipsa est unitio naturæ divinæ cum humana.

Dices. Illud habet rationem termini formalis in incarnatione, quod maximè habet rationem formæ perfectivæ: sed Verbum Divinum habet rationem formæ perfectivæ, nam est actus terminans, & perficiens humanitatem, quæ est quasi materia terminata, & perfecta per personalitatem Verbi: igitur terminus formalis est ipsa Verbi personalitas.

Distinguo majorem. Quòd habet rationem formæ perfectivæ, in ratione communicationis, concedo: in ratione unitionis, aut humanationis, nego: & similiter distincta minore, nego consequentiam. Fateor equidem Verbum Divinum posse dici terminum formalem incarnationis, quatenùs illa dicitur communicatio naturæ divinæ, & personalitatis Verbi, non verò quatenùs est humanatio, aut productio.

Instabis, Verbum Divinum idem præstat, quod præstaret personalitas creata si adesset: sed si personalitas creata adesset, reverà esset forma actuans humanitatem, quatenùs humanitas est: igitur Verbum est terminus formalis ipsius humanitatis, & consequenter incarnationis quatenùs illa est humanatio.

Respondeo, Incarnationem spectari posse, vel quatenùs tendit ad esse personale præcisè, & formaliter, vel absolutè quatenùs tendit, ut Deus fit homo. Priori modo possumus dicere, quòd personalitas est terminus formalis, quippe illa est, quæ dat esse personæ: at verò absolutè, & quatenùs per incarnationem Deus fit homo, personalitas præcisè dici nequit illius terminus formalis, quippe actionis creatæ, & mutationis, Verbum Divinum, æternum, & immutabile, non potest dici terminus formalis.

QUÆSTIO QUARTA.

Utrùm Unio hypostatica sit immediata, & omnium Unionum maxima.

NOtandum primò, unionem illam dici immediatam, qua duo aliqua invicem sociantur sine medio: nomine autem *medii*, hic intelligo, id sine quo prævio unum extremum non conjungeretur alteri. Duplex autem medium tale assignari potest: unum quidem intrinsecum, aliud autem extrinsecum. *Medium intrinsecum*, illud est, quo res aliqua intrinsecè copulatur cum alia, per unionem, scilicet substantialem, aut essentialem, & illud ut plurimùm est pars aliqua, vel integralis, vel essentialis unius extremi: sic cor vel cerebrum in corpore humano, cùm sit ratio unionis animæ cum illo, sine quo anima non uniretur corpori, dicitur medium intrinsecum. *Medium* verò *extrinsecum* est illud, quo scilicet extrema uniuntur dumtaxat accidentaliter: sic qualitas disponens unum

unum extremum ad unionem ejus cum altero, putà siccitas, vel calor ad introductionem formæ ignis ad subjectum, dicitur medium extrinsecum. Porrò medium hoc extrinsecum est in duplici differentia: aliud enim dicitur *necessitatis*, quod ita necessarium est ad duorum aliquorum unionem, ut eo non posito, non sequatur unio, & eo sublato dissolvatur: sic calor nativus in corpore humano est medium necessarium ad unionem, & conservationem animæ cum corpore: aliud verò dicitur medium *congruitatis*, sine quo absolutè quidem fieri possit unio; attamen non decet illam fieri sine illo: talia sunt merita respectu unionis beatificæ creaturæ rationalis cum Deo per visionem, & fruitionem: Deus namque posset aliquem adultum beare sine meritis, non tamen id decet illius justitiam, nec præscriptum à divina providentia ordinem, quo statuit beatitudinem largiri, vel ut hæreditatem filiorum, vel ut mercedem laborantium, vel ut coronam vincentium.

Notandum secundò, ex seraphico Doctore in 3. dist. 6. q 2. unionem posse considerari dupliciter. *Vel* quatenus duo conveniunt in natura; *vel* quatenus conveniunt in persona. Priori modo possumus asserere, quòd „ talis unitas in Christo quodammodò est „ nulla, quodammodò est magna; quodammodò est parva, quodammodò est „ summa: si enim comparemus divinam „ naturam ad humanam, sic in Christo „ nulla est unitas naturæ, quia istæ duæ „ naturæ non possunt simul in unam concurrere naturam: si autem loquamur de „ natura Christi ex parte corporis, sic parva est unitas, propter partium multiplicitatem: si autem loquamur de unitate „ quantum ad animam, sic est in eo unitas „ magna propter animæ simplicitatem: si „ autem loquamur de eo quantum ad divinam naturam, sic summa est in eo unitas propter illius naturæ simplicitatem „ excellentissimam.

Si verò fiat sermo de unitate, qua aliqua dicuntur unum per convenientiam in persona; movetur controversia inter Auctores, an illa unio sit omnium unionum maxima.

Notandum tertiò, aliqua duo uniri in aliquo tertio dupliciter: *Primò*, tamquam in termino producto, & composito ex illis extremis, sic materia, & forma uniuntur in composito: *Secundò*, tamquam nexu, & vinculo communi: sic duæ tabulæ uniuntur in glutine, & duæ partes quantitatis in termino communi. Priori modo, eò major est unio, & unitas, quò minùs extrema distant inter se secundùm entitatem, vel essentiam. Posteriori verò, eò major unio censenda est, quò nexus ille est simplicior, & indivisibilior, & sic magis uniuntur duæ partes quantitatis in termino communi indivisibili, quàm duæ tabulæ in glutine. Quibus prælibatis, duo sunt determinanda: Primum quidem, an unio hypostatica sit immediata: Secundum, an sit omnium unionum maxima, tàm ratione extremorum, quàm ratione vinculi.

CONCLUSIO PRIMA.

Unio hypostatica est immediata per exclusionem omnis medii extrinseci. Hæc colligitur ex iis, quæ diximus in præcedenti Articulo, in quo probavimus per unitionem, seu actionem incarnativam nihil aliud produci, quàm relationem extrinsecùs advenientem, qua extrema dicuntur uniri formaliter.

Probatur insuper: Si quod medium esset in unione naturæ divinæ cum humana, illud maximè inesset humanitati, hæc enim dumtaxat est susceptiva accidentis: sed ita non est. Probo. Si quod medium infuisset humanitati antequam assumeretur à Verbo, illud fuisset vel gratia, vel aliquod aliud accidens: At non solùm tale medium non infuit humanitati, sed nec adesse potuit: igitur nullum fuit. Major patet. Minor probatur: Quod est de complemento substantiali naturæ creatæ, priùs est in ea, quàm quodlibet accidens: sed suppositum Verbi, utpote gerens vices suppositi creati, est de complemento substantiali humanitatis assumptæ: ergo priùs ipsi unitur, quàm quodlibet accidens recipiat. Major est certa: Siquidem priùs est subjectum aliquod esse completum in ratione subjecti, quàm sit susceptivum cujusvis accidentis; non completur autem substantia in ratione subjecti, nisi habeat suum complementum substantiale.

Dices 1. Materia, & forma non uniuntur sine præviis dispositionibus, quæ sunt media extrinseca: ergo pariter desiderantur aliquæ dispositiones ex parte humanitatis, ut fiat apta ad unionem hypostaticam.

Nego

Nego paritatem; Siquidem in humanitate unienda cum Verbo, non sunt dispositiones contrariæ, quæ debeant expelli per qualitates contrarias; uti sunt in materia informata forma aquæ, vel ligni, v. g. respectu formæ ignis suscipiendæ. Nulla enim est repugnantia ex parte humanitatis, ut terminetur per Verbi personalitatem: nam si quid esset repugnantię, maximè propria personalitas, quæ cùm non adsit, non potest officere isti unioni hypostaticæ.

Dices 2. Ad unionem beatificam animæ cum Deo, prærequiritur in anima aliquod medium extrinsecum; putà lumen gloriæ in intellectu, & habitus charitatis consummatæ in voluntate; igitur pari ratione requiritur aliquod medium extrinsecum ad unionem hypostaticam ex parte naturæ assumptæ, quo illa capax fiat illius unionis, & assumptionis.

Nego paritatem: Quia unio beatifica fit per operationem facultatum intellectus, ac voluntatis, ad quam operationem necessariò prærequiritur, quòd facultates illæ sint completæ in ratione operantis, & proportionatæ objecto supernaturali; quales esse nequeunt absque medio accidente eas facultates complente in actu primo, & sublimante ad statum supernaturalem: Tale autem medium non requiritur ex parte naturæ assumptæ; sed satis est, quòd illa sit in potentia obedientiali respectu Verbi illam assumentis: si enim prærequireretur aliquod accidens supernaturale, quo sisteretur in statu supernaturali, & proximè apto ad illam assumptionem, daretur processus in infinitum; siquidem ad illud medium naturale recipiendum, præparari deberet per aliud medium, quod utique nullus admiserit.

CONCLUSIO SECUNDA.

UNio *hypostatica ex parte extremorum unitorum, non est omnium maxima*: *talis verò potest appellari ratione vinculi, seu suppositi Verbi, per quod naturæ illæ invicem sociantur*. Hæc est communis quoad utramque partem. Utramque docet Doctor in 3. dist. 6. n. 9. q. 1. ubi respondens ad auctoritatem S. Bernardi docentis unionem hypostaticam esse omnium maximam, ait primò: *Hic non est maxima unitas*: *quia maxima est hic distinctio naturarum*. *Secundo modo potest concedi maxima unitas post unitatem Trinitatis, quia una ipsa in se unitas est perfectissima, quia unum est infinitum, & alterum est substantia perfecta in se, & ex unione ejus ad reliquum est perfectissimum per communicationem idiomatum, quia est Deus*.

Quibus Doctor dicit primò, illam unionem non esse omnium maximam ratione extremorum; quia tantò minor est unio aliqua ex parte extremorum, quantò magis extrema illa distant ab invicem; ideo enim minor est unio accidentis, & subjecti, quàm materiæ, & formæ, quia subjectum, & accidens magis distant, & minorem habent proportionem, quàm materia, & forma: sed natura divina, & humana minorem ad invicem habent proportionem; quippe cùm nullam habeant inclinationem ad unionem hypostaticam, & magis invicem distent, quàm materia, & forma: igitur hac ratione unio hypostatica non est maxima, & strictissima omnium unionum.

Deinde, unio illa est eò minor, quò extrema illius magis recedunt ab identitate, & unitate: sed natura divina, & humana magis recedunt ab identitate, & unitate in Christo, quàm materia, & forma in composito physico: quippe duæ illæ naturæ omninò distinctæ secundùm suam entitatem distinctas habent facultates, & proprietates in Christo: non sic autem materia, & forma, quæ in tertiam entitatem coalescunt.

Denique, unio illa est minor, quæ facit extrema inter se minùs unita: at hæc unio facit extrema sua, divinam scilicet naturam, & humanam, minùs unita inter se, quàm unio substantiæ cum sua propria subsistentia, quia in hac, extrema sunt quasi eadem inter se realiter; in illa verò sunt omninò realiter distincta inter se: igitur unio hypostatica ratione extremorum non est omnium maxima.

Secundam partem sic probat seraphicus Doctor supra laudatus: Nempe, quòd unio hypostatica ratione personæ in qua duæ naturæ, divina, & humana conveniunt, sit omnium maxima. Probat, inquam, quadruplici ratione. Videlicet propter illius personæ *simplicitatem*, quia unio est in persona Verbi, quæ quidem est simplicissima. 2. Propter *unibilium dignitatem*, quia tam natura assumens, quàm assumpta, inter cętera, quæ sunt, habet excellentiam. 3. propter *inseparabilitatem*, quia tanto vinculo for-

fortificata est illarum naturarum unio, ut numquam fiat, nec possit fieri separatio; natura enim illa inter ceteras naturas adhæsit æterno Verbo, quo portatur, & sustentatur omne, quod est sub eo. 4. denique propter *singularitatem*, quia numquam illa unio fuit huic similis. Quod utique confirmat S. Bernardus lib. 5. de Consideratione cap. 8. ubi cùm novem recensuisset modos unionis, concludit unionem Trinitatis maximam esse, & illi proximam adjungi unionem incarnationis: *Inter omnia*, inquit, *quæ rectè unum dicuntur, arcem tenet unitas Trinitatis; qua personæ tres una substantia sunt: secundo loco illa praecellit, qua è converso tres substantiæ una in Christi persona sunt*. Quare idem Bernardus subjungens asserit fortiorem fuisse Divinitatem in conjungenda sibi carne, quàm animam corpori, quia anima separatur à carne per mortem, non sic caro à Christi divinitate per passionem, quod enim Verbum semel assumpsit, numquam dimisit. Hinc S. Leo serm. 17. de Pass. *In tantam unitatem Dei, & hominis natura convenit, ut nec supplicio potuerit dirimi, nec morte disjungi*.

Dices 1. Quæ maximè distant, sunt minimè unibilia, & quæ minimè sunt unibilia, minimè faciunt unum: sed divinitas, & humanitas maximè distant: ergo minimè sunt unibiles, & consequenter unio, quæ est in Christo, est in infimo gradu omnium unionum.

Distinguo majorem: Quæ maximè distant, tam secundùm entitatem, quàm secundùm influentiam, erunt minimè unibilia, concedo: secundùm entitatem dumtaxat, nego: Ad minorem, dico Deum equidem infinitè distare à creatura secundùm essentiam; non tamen secundùm influentiam, & creaturæ sustentationem; nam hac ratione maximè ipsi approximatur, & ideo maximè potest esse unitas inter Creatorem, & creaturam, secundùm rationem sustentantis, qualis est in unione personali.

Dices 2. Quantò aliquid ex paucioribus constat, tantò magis est unum: sed in Christo reperitur major naturarum pluralitas, quàm in quolibet alio ente, sive creato, sive increato: ergo in eo minor est unitas, quàm in cæteris entibus.

Distinguo majorem: Tantò magis est unum unione, quæ fit per partium compositionem, & constitutionem, concedo: aliter, nego: Unitas autem quæ est in Christo, ex naturarum compositione, & partium constitutione non resultat; sed tantùm ex earum sustentatione per idem indivisibile, & simplicissimum suppositum Verbi; & subinde Christi unitas non est minima.

Dices 3. Magis est unum, quod est unum in natura, & persona, quàm quod in persona tantùm; sed quilibet homo habet unitatem in natura, & persona: Christus autem habet unitatem in natura tantùm: ergo major unitatis perfectio est in quolibet homine, quàm in Christo.

Distinguit majorem Seraphicus Doctor: Quando unitas personæ sequitur unitatem naturæ, concedit; tunc enim compositio in natura facit etiam compositionem in persona: secus, negat: In Christo autem unitas personæ antecedit unitatem naturæ assumptæ: hinc nullam inducit compositionem natura assumpta cum Verbo assumente, saltem compositionem propriè dictam, & perfectam, ut diximus supra.

SECTIO SECUNDA.

De Persona assumente.

Constantissimum est apud Catholicos, ex divinis personis solam filii personam humanitatem assumpsisse, ut apparet non solùm definitione Conciliorum, maximè quintæ Synodi Collatione 8. Canone 14. & Concilii Lateranensis sub Martino I. in difinitione Fidei, Canone quarto, & alterius ejusdem nominis sub Innocentio III. capite firmiter, &c. sed etiam apertè colligitur ex omnibus Scripturæ locis, in quibus Dei Filius specialiter dicitur incarnatus, à Patre nobis datus, & pro nobis morti traditus; quæ de Patre, aut de Spiritu sancto pari ratione non efferuntur, quòd haud dubiè Deus in omnibus ad salutem nostram providendam silentio non dedisset, etsi Pater, aut Spiritus sanctus, eadem ratione, qua Filius, humanitatem assumpsissent. Hinc meritò dictum est anathema hæreticis dictis Patripassianis, qui, ut refert Socrates lib. 2. cap. 19. totam Trinitatem incarnatam fuisse dicebant; adversùs quem denuò suscitatum errorem acerrimè pugnavit S. Anselmus libro de Incarnatione, quem cum ob finem scripsit. Non est igitur cur diutiùs immoremur in hac probanda constanti veritate, ideircò quatuor dumtaxat proponimus hac in Sectione

ne quæstiones, quarum *Prima* aperiet qualiter totus Filius humanam naturam assumpserit, & terminaverit; *Secunda*, utrùm tres Divinæ Personæ simul assumere possint unam naturam, & plures naturæ ab eadem persona assumi: *Tertia*, an Deus, seu natura divina, ut communis tribus personis ratione subsistentiæ absolutæ, possit alienam naturam assumere, illique immediatè uniri: *Quarta* denique, an persona creata, saltem de potentia Dei extraordinaria, possit terminare naturam alienam.

QUÆSTIO PRIMA.

Qualiter, & per quid Verbum Divinum naturam humanam terminaverit, & assumpserit.

NOtandum primò, quòd etsi conveniant omnes Theologi, solam secundam sanctissimæ Trinitatis Personam humanitatem assumpsisse, eamque hypostaticè terminare *ut quod*, nihilominus controvertuntur invicem de ratione formali primaria, per quam Verbum primò, & formaliter humanitatem terminat; an videlicet per subsistentiam absolutam, & communem tribus divinis personis, vel per relativam personalem, ac propriam; diximus enim in tractatu *de Trinitate*, in Deo tres esse subsistentias relativas, quibus divinæ personæ in esse personali constituuntur, & ab invicem realiter distinguuntur. Diximus pariter, præter illas subsistentias relativas, & incommunicabiles, dari in Deo secundùm se consideratо, & ut præintellecto ad personas, subsistentiam absolutam, & personalem, per quam natura divina per se subsistit, non quidem incommunicabiliter, eo modo quo personæ, sed communicabiliter, ut ipsamet essentia: quia Deus, ut præintellectus relationibus, ac personis, operatur *ut quod*, nam dicitur, Deus creat, gubernat, conservat: unde cùm operationes non sint nisi subsistentium, Deus, ut sic consideratus debet habere subsistentiam.

Notandum secundò, naturæ divinæ aliquo modo convenire rationem assumendi; ita namque docent plurimi ex sanctis Patribus. Augustinus lib. 1. de Trinitate, *Forma*, inquit, *Dei assumpsit naturam servi*, ubi nomine *formæ* naturam significat. S. Leo sermone 5. de Nativitate: *Salva igitur proprietate utriusque substantiæ, & in unam coeunte personam, suscipitur à Majestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad rependendum nostræ conditionis debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili. Deusque verus, & homo verus in unitatem Domini temperatur, ut quod nostris remediis congruebat, unus, atque idem Dei, hominumque Mediator, & mori posset ex uno, & resurgere ex altero*. S. Damascenus lib. 3. cap. 6. *Dicimus naturam Dei incarnatam esse secundùm SS. Athanasium, & Cyrillum*. Cùm autem assumptio naturæ duo significet, nempe principium actionis, & ejus terminum: conveniunt Theologi, naturæ divinæ secundùm seipsam convenire, esse principium radicale, & remotum assumptionis humanitatis; quippe ex ea tamquam ex radice oritur tota vis proxima, & immediata terminandi, quæ reperitur in subsistentia relativa Verbi Divini, quia essentia divina secundùm suam subsistentiam absolutam est radix, & principium ipsius personalitatis Verbi. Sed difficultas est, an etiam ipsi subsistentiæ absolutæ, propriè, & immediatè conveniat terminare humanitatem assumptam, circa cujus difficultatis resolutionem variant Theologi.

Notandum enim 3. Triplicem maximè assignari capitalem Theologorum sententiam, circa præsentis difficultatis resolutionem. *Prima* est Durandi in 3. *dist.* 1. *q.* 2. contendentis unionem hypostaticam immediatè factam esse ad subsistentiam absolutam Dei, & primam rationem terminandi unionem, esse subsistentiam, non relativam, & personalem Verbi, sed essentialem, & absolutam divinæ naturæ; cui ex parte subscribunt Capreolus in 3. *dist.* 1. *q.* 1. Marsilius in 1. *q.* 2. *art.* 1. Franciscus Victoria, ac Dominicus Soto, docentes Verbum terminare unionem humanitatis ratione subsistentiæ absolutæ, non præcisè sumptæ, sed ut modificatæ proprietate relativa Filii: ità quòd subsistentia absoluta sit ratio formalis terminandi, ipsa verò relatio seu personalitas Verbi, solùm conditio sine qua non: eo proportionali modo quo potentia generativa in Patre constituitur per Essentiam Divinam, quæ tamen requirit tamquam conditionem, relationem Paternitatis, per quam modificatur. *Secunda* verò sententia negat rationem terminandi esse proprietatem relativam vel absolutam, sed, ut ita dicam, totam entitatem Verbi, quæ utramque rationem includit. Ita docet Ocha-

Ochamus in 3. *qu.* 1. *art.* 2. cui aliquatenus consentit Gabriel *dist.* 1. *notabili* 5. *Tertia* tandem est omnium aliorum Theologiæ principum, Alex. Alensis 3. *p. qu.* 4. *membro* 1. Sancti Bonaventuræ in 3. *dist.* 1. *art.* 1. *qu.* 2. Sancti Thomæ 3. *p. qu.* 3. *art.* 2. Doctoris subtilis *dist.* 1. *qu.* 5. & omnium eorum Discipulorum, quibus ut subscribamus, sit

CONCLUSIO PRIMA.

Ratio formalis proxima, & immediata per quam Verbum Divinum terminat humanitatem, non est subsistentia absoluta, & communis; sed relativa, & personalis.

Probatur primò auctoritate Concilii Toletani sexti, & undecimi in confessione fidei his verbis, *Incarnationem Filii tota Trinitas operata est, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis: solus tamen Filius formam servi accepit in singularitate personæ, non in unitate divinæ naturæ, in id quod proprium est Filii, non quod Trinitati commune*: Sed si humanitas primò fuisset unita subsistentiæ absolutæ, reverà Filius suscepisset humanitatem in id quod commune est Trinitati, quippe talis subsistentia absoluta, sicut & Essentia Divina, tribus personis communis est: igitur secundùm definitionem Concilii asserendum est humanitatem non fuisse immediatè unitam subsistentiæ absolutæ, & communi, sed relativæ, & personali per quam Filius constituitur in esse personæ, & distinguitur à Patre, & Spiritu sancto.

Confirmatur ex 6. Synodo generali actione 8. ubi sub finem dicitur solum Verbum esse Incarnatum, *Quia Pater, & Spiritus sanctus nihil in incarnatione habent commune, nisi benignissimam voluntatem*: at si humanitas unita fuisset immediatè subsistentiæ Dei absolutæ, & communi, Pater, & Spiritus sanctus communicassent cum Filio non solùm in voluntate, & in omni operatione, sed etiam in terminatione humanitatis; siquidem terminatio illa tribus personis fuisset communis: Igitur juxta sententiam Concilii, humanitas non fuit primariò, & immediatè unita subsistentiæ communi, & absolutæ, sed subsistentiæ relativæ, & personali Verbi.

Probatur secundò auctoritate sanctorum Patrum; & imprimis S. Dionysii lib. de divinis nominibus *cap.* 2. cujus testimonium laudatur in Synodo mox dicta: ait enim, *Discretum est autem in divinis operibus in nos benignè manentibus, quòd secundùm nos atque ex nobis integrè, & verè substantiam sumpsit supersubstantiale Verbum; eaque gessit, & pertulit quæ sunt humanæ ipsius assumptionis electa, atque præcipua: his enim neque Pater, neque Spiritus ulla ratione communicant, nisi fortè quis asserat, benignitate, clementiaque, & communicatione voluntatis, atque in omni supereminentissima, & ineffabili operatione divina, per quam homo pro nobis factus immutabilis, profectò Deus, & Dei Verbum, illos quoque accessisse consortes.* Eamdem sententiam ab ipso desumptam profert S. Damascenus *lib.* 3. *de fide, cap.* 6. at si humanitas non tantùm fuit unita Verbo Dei ratione proprietatis personalis, sed etiam ratione communis subsistentiæ, idque primariò, ut opinatur Durandus, non sola voluntate, & efficacitate sua, sed etiam aliquo modo unionis realis, Pater, & Spiritus sanctus communicassent mysterio Incarnationis: quod apertè negat S. Dionysius. Igitur &c.

His adstipulatur S. Anselmus *lib. de Incarnatione cap.* 4. ubi disputans contra quosdam qui dicebant, incarnato Filio Dei, necesse fuisse incarnari Patrem, & Spiritum sanctum, nisi persona distingueretur a natura realiter; ait: *Qui rectè suscipit ejus Incarnationem, credit eum non assumpsisse hominem in unitatem naturæ, sed in unitatem personæ: hic autem* (nempe ille contra quem scribebat) *somniat, hominem à Filio Dei magis esse assumptum in naturæ unitatem quàm in personæ unitatem; si enim hoc opinaretur, non diceret, magis esse necessarium Patrem cum Filio incarnatum, quàm esse possibile illum simul non esse incarnatum quia plures sunt personæ.* Quibus apertè concludit Anselmus unionem naturæ humanæ factam fuisse in eo, quod proprium est uni personæ, ne cogamur asserere factam fuisse in natura, ac proinde cum omnibus personis.

Ex his auctoritatibus conclusionem etiam ratione evinco, quam subtilis Doctor *n.* 5. sic expendit. Si proprietas personalis non sit ratio terminandi immediatè naturam assumptam, id præstabit absoluta Dei subsistentia: sed falsum consequens, ergo & antecedens. Major constat, siquidem duplicis dumtaxat generis in Deo est subsistentia: videlicet absoluta ac essentialis, & relativa ac personalis. Minor probatur.

Si ratio formalis, & proxima per quam Verbum terminat humanitatem, esset Dei subsistentia absoluta, sequeretur tres personas sanctissimæ Trinitatis terminare unionem naturæ humanæ, ac proinde dici posse incarnatas; sed hoc militat in fidem, & definitionem Conciliorum ac doctrinam SS. Patrum: igitur &c. Probatur sequela majoris. Illud terminat formaliter, in quo est ratio formalis terminandi: Suppositum enim Verbi non terminat, nisi quia habet rationem formalem terminandi: sicut non creat, nisi quia convenit ei formaliter ratio creandi, &c. Sed subsistentia absoluta est formaliter in tribus personis; siquidem unaquæque earum est formaliter Deus: ergo si illa ratio formalis, & proxima terminandi unionem humanitatis, sit ipsa subsistentia essentialis quæ est formaliter in tribus personis, etiam in eis erit ratio formalis terminandi; ac proinde humanitatem assumptam terminabunt; igitur cùm incarnari nihil sit aliud, quàm terminare naturam assumptam, tres personæ reverà dici poterunt incarnatæ, quod est absurdum.

Confirmatur; Ideo persona Filii est immediatè unita naturæ humanæ, quia in illa datur ratio hypostaticè terminandi immediatè naturam humanam: sed si illa ratio terminandi immediata sit subsistentia absoluta, ut vult Durandus, cùm hæc conveniat omnibus personis ex æquo, nam absoluta, & essentialia communia sunt toti Trinitati, consequens est quòd non minùs Pater, & Spiritus sanctus dicendi sint homo, quàm Verbum; quippe tam Pater, & Spiritus sanctus habent rationem formalem terminandi naturam assumptam, quàm ipse Filius.

Reponit Durandus consequentiam non valere. Ut enim, inquit, personæ dicantur incarnatæ, seu humanitati substantialiter unitæ, requiritur duplex unio ipsius humanitatis: *Prima* quidem ad subsistentiam absolutam, & communem: *Secunda* verò, ad proprietatem personalem, & relativam: unde cùm humanitas Verbo unita fuerit, non solùm secundùm subsistentiam absolutam, & communem, sed etiam secundùm proprietatem relativam, & personalem, aliis verò personis dumtaxat uniatur secundùm subsistentiam absolutam, & communem; hinc est, quòd solus Filius dici possit incarnatus, non verò Pater, aut Spiritus sanctus.

Contra. Id quod convenit naturæ divinæ secundùm se, & ratione sui, tribus etiam divinis personis convenit, & de ipsis prædicatur: ergo si divinæ naturæ conveniat primariò, & per se terminare humanitatem, quatenùs est communis tribus personis, idipsum ipsis personis ex æquo conveniet. Antecedens constat; quoniam enim creare convenit naturæ divinæ, quatenùs est hic Deus, etiam ex æquo convenit tribus personis.

Deinde: Assumptio humanitatis sumpta activè, seu pro principio ùnitionis naturæ divinæ cum humana, indivisim convenit tribus personis, quia primariò, & per se convenit Deo, quatenùs est hic Deus subsistens subsistentia absoluta: ergo si terminare immediatè naturam divinam ita competat primariò naturæ divinæ, simili ratione convenit tribus personis.

Denique: Inauditum est duas admittere uniones in Christo. Unam mediatam, qua humanitas unitur proprietati personali Verbi Divini: alteram immediatam, qua ipsa humanitas naturæ divinæ sociatur: atqui ex hypothesi, quòd unio fiat immediatè in essentia divina, seu subsistentia absoluta, erit duplex unio, altera in essentia, altera in personalitate Verbi divini: ergo &c. Major constat: Siquidem hujus duplicis unionis, quam gratis fingit Durandus, nulla fit mentio nec apud sanctos Patres, nec apud Concilia: imò constantissimè patet ex eis, unicam dumtaxat in Christo esse unionem, qua humanitas Verbo, & Essentiæ divinæ sociatur.

Repones, idem argumentum in nos militare; nam si humanitas primariò terminetur ad Verbum, & secundariò ad naturam divinam, admittenda erit duplex unio; altera primaria inter humanitatem, & personalitatem Verbi; altera verò secundaria, ipsius humanitatis ad naturam divinam: igitur in nostram sententiam militamus.

Nego antecedens: Nam quando statuimus primariò humanitatem terminari personalitate Verbi, & secundariò natura divina, in hoc non distinguimus duplicem unionem, sed unicam dumtaxat. Dicendo enim, quòd natura divina sit secundus terminus, non intelligimus, quòd sit aliqua unio terminata primariò ad personalitatem Verbi, & alia media, quæ secundariò terminetur ad naturam; sed dumtaxat, quòd eadem prorsùs unio duplicem habeat terminum: unum qui-

quidem immediatum, nempe personalitatem Verbi: alterum verò mediatum, putà naturam divinam: qua ratione similitudo inter duo alba primariò terminatur ad albedinem, seu concretum albi; secundariò autem ad substantiam, cui albedo inest.

CONCLUSIO SECUNDA.

VErbum divinum non terminat humanitatem immediatè per subsistentiam absolutam, ut modificatam per suam proprietatem personalem tamquam per conditionem sine qua non. Ita Doctor *ibidem num. 6.* quam utique veritatem sic probat: nullum suppositum potest esse conditio requisita ad hoc, ut Essentia divina sit in ipso ratio formalis proxima, & immediata ad aliquid præstandum, ita quòd non sit ejusmodi in aliis suppositis, nisi quia illud suppositum, in quo habet, quòd sit talis ratio formalis, præcedit terminum, ad quem producendum, vel acquirendum ipsa ratio formalis ordinatur. V.g. suppositum Patris non esset conditio requisita ad hoc, ut Essentia divina esset in eo ratio formalis, & actualis generandi Verbum, nisi quia suppositum Patris præcedit origine terminum istius divinæ generationis, scilicet Verbum: sed quælibet divina persona præcedit unionem hypostaticam: Ergo si Essentia divina sit in aliquo supposito ratio formalis terminandi, erit similiter in aliis duobus suppositis divinis.

Major constat, quia ideò Pater, & Filius spirant Spiritum sanctum, & spiratio activa, quæ fit per voluntatem tamquam per principium formale *quo*, procedit ab utroque; quia voluntas est in utroque priùs origine, quàm Pater, & Filius habeant relationem ad Spiritum sanctum, & sic in eis ratio formalis spirandi, præcedit origine terminum productum, & è contra licèt per circumincessionem vis generativa sit in Filio, & spirativa in Spiritu sancto, tamen neque Filius generat, neque Spiritus spirat, quia ratio formalis generandi, & spirandi non concipitur esse in eis antequam termini generationis, & spirationis activæ concipiantur producti. Ideo autem tres personæ indivisim creant, & operantur ad extra, quia scilicet omnipotentia, quæ est ratio formalis producendi, & principium agendi ad extra, est ex æquo in tribus personis antequam fiat illa productio, & terminus producendus existat: ergo à simili, cùm ratio formalis subsistentiæ divinæ sit in tribus divinis personis antequàm fiat assumptio humanitatis, si illa sit ratio immediata terminandi talem assumptionem, etiam ex æquo tribus personis conveniet.

Deinde, si Filius terminaret humanitatem, non per propriam, & personalem subsistentiam, sed per absolutam, & communem; ut appropriatam Verbo, non posset persona Verbi, ut distinguitur à Patre, & Spiritu sancto, dici terminare humanitatem: sed hoc est erroneum, & damnatum in Concilio Toletano III. suprà laudato, ubi dicitur, quòd solus Filius assumpsit humanitatem in eo, quod est proprium Filii: ergo &c. Sequela majoris patet: quia enim virtus creandi, v. gr. communis est tribus personis, non potest Filius per illam virtutem sibi appropriatam, seu ad se determinatam per relationem filiationis, aliquid producere, quin idipsum producat Pater, & Spiritus sanctus: ergo cùm subsistentia absoluta sit communis tribus personis, non poterit Filius per illam specialiter terminare humanitatem quantumvis ad se sit modificata, & determinata per subsistentiam personalem.

Denique, si Verbum divinum dùmtaxat terminaret humanitatem per subsistentiam absolutam, modificatam per suam subsistentiam personalem, sequeretur, quòd humanitati assumptæ non communicaret personalitatem propriam, sed dumtaxat subsistentiam communem, & absolutam. Probatur. Idcirco Pater communicando essentiam Filio, non communicat ipsi paternitatem, quia essentia, in qua est primaria vis generandi, tantùm requirit Paternitatem, ut conditionem sine qua non fieret generatio divina: ergo à simili si ratio formalis, & proxima terminandi humanitatem in Filio sit subsistentia absoluta, & proprietas, seu relatio personalis Filii solùm interveniat tamquam conditio, consequens erit, quòd Filius communicabit humanitati dumtaxat subsistentiam absolutam, non verò personalem.

Dices 1. Per illam rationem convenit Verbo terminare formaliter unionem hypostaticam, per quam virtualiter continet perfectionem suppositi creati, & capax est terminare potentiam obedientialem creaturæ: sed hæc ipsi conveniunt ratione subsistentiæ absolutæ: non verò personalis: igitur Verbum primariò terminat

per subsistentiam absolutam, non verò per relativam.

Negat majorem Doctor, quia ut diximus aliàs ex ipso, ratio formalis terminativa in Verbo non petitur ex continentia virtuali; sed dumtaxat ex independentia in ratione suppositi; quippe Verbum divinum non terminat humanitatem per modum causæ efficientis, & producentis, sed dumtaxat per modum suppositi terminantis, cui virtus terminativa competit præcisè, quia in se, & ex se habet rationem suppositi omninò independentis.

Dices. Per illud divinæ personæ convenit esse terminum assumptionis naturæ humanæ, per quod ei competit subsistere: atqui convenit personæ divinæ subsistere per subsistentiam absolutam, non verò per relativam: ergo Verbum terminat humanitatem primariò, & immediatè per subsistentiam absolutam.

Distinguo majorem: Per quod convenit ei subsistere essentialiter, nego: personaliter, concedo; per id enim terminatur humana natura, per quod ultimò constituitur in esse personæ: similiter distincta minore, nego consequentiam.

Dices 3. Personalitas Verbi est, quid idem cum natura divina: ergo non magis immediatè terminat humanitatem per subsistentiam propriam, quàm per subsistentiam communem, & absolutam.

Distinguo antecedens: Idem est realiter, concedo: formaliter, nego: unde neganda est consequentia: sicut enim distinctio formalis, quæ est inter paternitatem, & Essentiam divinam, sufficit ut essentia communicetur Filio, non communicata personalitate; ita formalis distinctio filiationis à natura divina est sufficiens, ut filiatio immediatè terminet humanitatem, licèt eadem immediatione Essentia divina non terminet.

Dices 4. Ex unione immediata humanitatis cum divinitate non sequitur unio personalis cum tribus divinis personis, nec consequenter tres divinas personas esse incarnatas: ergo nulla est ratio, qua maximè duæ præcedentes conclusiones stabiliuntur. Consequentia patet. Antecedens probatur: Quia si hoc sequeretur, maximè vel ratione connexionis personarum in una essentia, vel ex habitudine personarum inter se: At non primum, quia personæ divinæ sunt unitæ in essentia, & tamen una non est alia, nec in alia, nisi ratione essentiæ. Non etiam secundum, quia illa habitudo est oppositionis, seu distinctionis, qua una persona distinguitur ab alia, quia ipsi relativè opponitur; hæc autem habitudo potiùs arguit naturam humanam uniri posse uni personæ, & non alteri: igitur &c.

Nego antecedens: Inde namque reverà sequitur naturam humanam uniri substantialiter tribus personis; quia uniretur illis in vinculo communi substantiali, scilicet subsistentia; unde etiam sequeretur tres personas esse incarnatas, quia tres personæ sunt unus Deus, quippe uniuntur in una essentia, ut in communi vinculo, licèt una non sit alia, nec in alia nisi ratione essentiæ. Quocirca sicut tres personæ sunt unus Deus, quia uniuntur in una Essentia divina communi: sic tres personæ essent homo, quia unirentur in humanitate assumpta ad essentiam, & existentiam communem.

Nec valet paritas unionis relationum divinarum cum Essentia divina, quia idcirco personæ divinæ propter illam unionem non sunt idem, quia Essentia divina cum illis relationibus non habet oppositionem, & ideo cum ipsis potest identificari, illæ verò relationes invicem opponuntur, & propterea constituunt distinctas personas. Cùm ergo humanitas oppositionem cum proprietatibus relativis non habeat, rectè infertur, quòd si immediatè uniretur subsistentiæ absolutæ, & communi, etiam uniretur saltem mediatè tribus personis.

Dices denique. Quando Verbum divinum assumpsit humanitatem, vel illi tribuit esse absolutum, & essentiale; vel dumtaxat esse relativum. Si primum, ergo per subsistentiam absolutam; nam absolutum, & essentiale non potest tribui per relativum: posterius autem dici nequit, quia persona humana est quid absolutum; & subinde non poterat suppleri per aliquid respectivum.

Respondeo, Verbum divinum tribuisse humanitati subsistentiam suam relativam; nec id officere: quippe humanitas quidem subsistit absolutè, quando habet propriam subsistentiam, non verò quando habet alienam; tunc enim induit rationem ipsius subsistentiæ sibi communicatæ: unde persona Christi dici posset relativa; quia persona illa non aliud est, quàm filiatio, quæ formaliter est relatio.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm subsistentia Dei absoluta, & communis tribus Personis, possit naturam humanam assumere, illique immediatè uniri.

NOtandum primò, certum esse, quòd si Deus non esset trinus in Personis, sed in unica dumtaxat persona existens, uti existimant Judæi, & alii infideles, qui mysterium Trinitatis negant, posset alienam naturam assumere; illique immediatè uniri; nam in ea hypothesi haberet omnipotentiam, necnon & personalitatem absolutam, qua constitueretur in ratione personæ: quæ cùm esset infinita in subsistendo, & terminando, haberet vim terminandi, & subsistendi id omne, quod sustentabile, & terminabile est, quia non esset minor illius virtus in terminando, quàm sit modò in personalitate, & subsistentia relativa Verbi, cujus infinita virtus terminativa procedit à subsistentia absoluta, tamquam à prima radice, quæ imbibitur in subsistentiis relativis, & constitutivis divinarum personarum. Solùm ergo difficultas, & controversia est inter Theologos, an subsistentia absoluta, qua individuum Deitatis, seu hic numero *Deus*, qui subsistit in tribus personis, quatenùs præscindit à subsistentiis relativis, posset assumere naturam humanam, & ipsi immediatè uniri. Quæ ut evidentiùs dissolvatur,

Notandum secundò, duplicis generis in Deo subsistentiam admitti: unam quidem absolutam, & communem; alias verò relativas, & personales; quales sunt subsistentiæ Patris, Filii, & Spiritus sancti. De posterioribus subsistentiis nulla est controversia apud Theologos, cùm enim sit de fide tres divinas personas realiter ab invicem esse distinctas, consequens est, ut earum quælibet habeat propriam subsistentiam, per quam in suo esse personali constituatur, & ab alia distinguatur. Verùm nonnulli Theologi negant in Deo subsistentiam aliquam absolutam, & communem, quæ naturæ divinæ ita conveniat, ut reverà illam efficiat per se subsistentem, quatenùs præscindit à personis divinis. Porrò nobilior, ac communior Theologorum sententia est, illam subsistentiam absolutam esse admittendam, ut probavimus in tract. de Trinitate, siquidem per subsistentiam absolutam nihil aliud intelligimus, quàm modum illum essentiæ divinæ, quo ut præscindit à personis, est substantia completa per se existens, hoc est independenter à subjecto, à quo sustentetur, & ab aliqua parte, à qua compleatur, necnon incommunicabilis ulli extrinseco complemento à se realiter distincto: At nemo negare potest naturam divinam, ut præscindit à personis, esse substantiam completam per se existentem, & incommunicabilem ulli extrinseco complemento à se realiter distincto: igitur non debet esse dubium, quin detur id quod intelligimus per nomen *subsistentiæ absolutæ*. Quo etiam nomine eam designat S. Augustinus *lib.7. de Trinit. cap.4.* dum dicit; *Divinam naturam ad se subsistere* (idest subsistentia absoluta subsistere:) *Nam omnis*, inquit, *substantia ad se ipsam existit, quantò magis Deus?* Hinc Agatho Papa in Epistola decretali, quæ habetur 6. Synodo *art.4.* ait: *Confitemur Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, non tres Deos, sed unum Deum; non trium nominum subsistentiam, sed trium subsistentiarum unam substantiam*, quibus verbis non negat subsistentiam relativam, & personalem, de qua maximè tunc temporis erat controversia.

Notandum tertiò, duo posse considerari, & distingui in subsistentia creata: Unum quod compleat ipsam naturam, quæ sine personalitate esset incompleta, & imperfecta: alterum quod ipsam reddat incommunicabilem ulteriùs: ita quòd sit ultimus ipsius naturæ terminus: quæ duo ita conjunguntur in creatis, ut nihil creatum possit causare unum, quin alterum etiam efficiat. Secus autem est in divinis, nam essentia divina, ut præintellecta divinis personis, cùm sit infinita, est omnimodè completa in ratione naturæ, non tamen est incommunicabilis; quippe tribus adorandis personis communicatur; unde subsistentia absoluta divinam quidem naturam significat completam, & infinitè perfectam; redditur autem personaliter incommunicabilis per subsistentias relativas, ac personales: Unde meritò Doctor in *3.dist.5.q.1.n.2.* ait, quòd si de ratione assumentis sit, quòd efficiat naturam incommunicabilem, Deus per subsistentiam suam absolutam non potest esse terminus naturæ humanæ, nec eam assumere immediatè, quippe cùm per illam subsistentiam non possit eam reddere incommunicabilem: igitur tantùm remanet solvenda difficultas, an

an Deus per illam absolutam subsistentiam possit ita immediatè assumere naturam humanam, ut ejus terminet dependentiam quoad sustentationem, eamque perfectè completam efficiat.

CONCLUSIO UNICA.

N*Atura Divina, ut præscindit à personis, & subsistit subsistentia absoluta, potest terminare dependentiam naturæ creatæ: eamque reddere subsistentem*. Ita Doctor loco mox laudato, & dist. 1. q. 2. n. 6. ubi ait; *Quòd autem ipsa essentia per se existens posset esse terminus proximus illius unionis, videtur, quia illa nullum habet esse à persona, sed est priùs naturaliter, quàm sit persona, & dat esse personæ; est enim natura de se hæc, & per se subsistens: licèt non incommunicabiliter. Videtur autem, quòd incommunicabilitas non sit necessariò ratio propria terminandi istam dependentiam, sed subsistentia singularis*. Ex quibus conclusionem sic probo. *Primò*, Essentia divina sic spectata habet omnia requisita ad assumendam, & uniendam sibi naturam humanam: igitur eam sibi unire potest, & assumere. Probatur antecedens. Ens per se subsistens subsistentia absoluta, & omninò independenti ab alio, ut compleatur, ac proinde habens virtutem illimitatam, & infinitam in ratione subsistendi, habet id omne, quod requiritur ad assumendam, & uniendam sibi naturam alienam, & ad efficiendam eam subsistentem; atqui Essentia divina sic spectata, est hujusmodi: nam infinita est in ratione existendi, & subsistendi, & omninò independens ab alio, sive ut in ipso existat tamquam in subjecto, sive ut ab alio tamquam à parte compleatur; igitur habet virtutem infinitam, & omnino independentem ad existendum, & subsistendum. Minor patet. Major etiam constat, non enim alia ratione diximus Verbum Divinum posse per suam subsistentiam relativam assumere, & sibi unire naturam humanam, quàm quia habet virtutem infinitam, & omninò independentem in ratione subsistendi, saltem infinitate identica, quatenus videlicet illius subsistentia imbuitur, & identificatur cum subsistentia absoluta, quæ omnino infinita est; igitur pari ratione hæc subsistentia absoluta poterit naturæ humanæ dependentiam terminare, eamque completè subsistentem reddere.

Probatur secundò. Si quid obstaret quominus illa subsistentia absoluta posset efficere naturam absolutè subsistentem, maximè quia, cùm hæc absoluta subsistentia sit communicabilis tribus personis, sicut & essentia, non posset illam naturam assumptam incommunicabilem efficere: sed hæc ratio non officit. *Primò*, quia subsistentia creata tantùm reddit naturam incommunicabilem suppositis à se ipsa distinctis: sed illa subsistentia absoluta divina, est incommunicabilis suppositis à se realiter distinctis; quippe personæ Patris, Filii, & Spiritus sancti, quibus hæc natura cum subsistentia absoluta communicatur, non distinguuntur realiter ab essentia, & subsistentia absoluta divina, sunt enim unus Deus: igitur illa subsistentia absoluta reddere potest naturam incommunicabilem alteri supposito realiter à se distincto; & consequenter eam efficiet incommunicabilem ea incommunicabilitate, quæ sufficiat ad rationem subsistentiæ, & suppositi.

Deinde, subsistentia propria id maximè habet peculiare, quòd reddat naturam independentem actu ab aliquo supposito immediatè, in qua independentia immediata maximè consistit illius incommunicabilitatis ratio; sed eo ipso, quo dependeret natura humana totaliter à subsistentia absoluta, non posset dependere ulteriùs immediatè à divinis personis; sed dumtaxat mediatè: ergo hac ratione non minùs redderetur incommunicabilis per absolutam subsistentiam, quàm per propriam.

His adde, non esse nostram sententiam, quod subsistentia absoluta possit seipsa supplere omnem effectum, quem præstat suppositum, & personalitas; sed solùm, quod præstare possit illius effectum primarium, qui consistit in complemento naturæ; ita quòd natura subsistens reddatur omnimodè completa, & perfecta substantialiter, nec indigeat ulteriori complemento: hoc autem complementum præstare potest ipsa subsistentia absoluta: igitur potest efficere naturam aliquam subsistentem; & subinde potest illam assumere.

Confirmatur. Complementum enim, quo indiget natura humana singularis, & quod recipit à personalitate propria, vel aliena, est complementum prærequisitum ad actiones; unde illud vulgare, *Actiones sunt suppositorum*: sed natura divina, ut præintelligitur, & præscindit à personalitatibus, ha-

bet

bet omne complementum prærequisitum ad actiones, tam ad intra, quàm ad extra: ergo ut sic, potest complere naturam creatam non minùs, quàm propria personalitas creata. Probatur minor quantum ad actiones *ad extra*: certum est enim, quòd Deus, ut unus sine ulla multiplicatione personarum, & consequenter sine ulla personalitate relativa Paternitatis, Filiationis, ac Spirationis activæ, & passivæ, posset mediante subsistentia absoluta operari, ac producere quidquid producit ad extra, Deus enim non agit ad extra, ut trinus, sed ut unus.

Patet etiam eadem minor quantum ad operationes *ad intra*: illæ enim non præsupponunt necessariò personalitatem; nam actio productiva Filii, nimirum generatio activa Patris, & ejus Paternitas, est ipsamet personalitas Patris, nec præsupponit aliquid præter Essentiam divinam singularem, ut per se existens est: Ergo Essentia divina singularis habet ex se omne complementum prærequisitum ad actiones ad intra, nec completur per personalitates divinas, sicut natura creata completur per personalitatem creatam: quod utique maximè verum est in sententia Doctoris docentis personalitates, & relationes divinas non importare formaliter perfectionem; quod enim non dicit formaliter perfectionem, non potest formaliter complere, aut perficere naturam divinam.

Objicies primò. Essentia divina, ut præscindit à relationibus, non habet subsistentiam absolutam: ergo ut sic non potest terminare unionem naturæ humanæ. Probatur antecedens: *Primò*, quia natura divina habet à sua existentia id omne, quod habere posset ab ulla subsistentia absoluta ipsi superaddita: Ergo frustrà, & sine ullo fundamento admittitur illa subsistentia absoluta. *Secundò*, si haberet Essentia divina subsistentiam absolutam, sequeretur, quòd in Deo daretur suppositum absolutum, & persona absoluta, & consequenter sic essent quatuor personæ in Deo; quod est hæreticum. *Tertiò*, subsistentia est ultimus terminus naturæ, quam afficit, sed Essentia divina, ut præintelligitur ad personalitates, nihil habet, quod sit ejus ultimus terminus, alioquin esset incommunicabilis tribus personis; igitur non habet subsistentiam absolutam; & consequenter ruit principale argumentum nostræ assertionis.

Nego antecedens; & ad ejus primam probationem dico, quòd si verum sit illius antecedens, existentia absoluta Essentiæ divinæ erit ipsiusmet subsistentia, quod certè nullatenus nobis adversatur. Quantum autem ad rei veritatem, & conformiter ad doctrinam subtilis Doctoris, existimo non distingui alio modo subsistentiam absolutam Essentiæ divinæ ab ejusdem existentia, quàm vel solo nomine, vel sola distinctione rationis ratiocinantis; nam Doctor locis supra laudatis asserit Essentiam divinam, ut per se existentem posse terminare unionem naturæ humanæ; & consequenter subsistentiam pro existentia usurpat.

Ad secundam probationem, Nego sequelam majoris: nam per suppositum, & personam, communiter intelligitur, id quod est omnino incommunicabile; cùm autem natura assumpta per illam subsistentiam absolutam non esset omnino incommunicabilis, sed ulteriùs posset communicari personis divinis, & ab eis ultimò terminari, idcirco propriè non posset dici persona, sed tantùm substantia singularis completa substantialiter.

Ad tertiam probationem: Distinguo majorem. De ratione subsistentiæ est, quòd sit ultimus terminus, quatenùs est subsistentia creata, vel divina personalis, & relativa, concedo: de ratione subsistentiæ, ut sic, aut quatenùs est subsistentia divina absoluta, nego. Itaque nego, quòd de ratione subsistentiæ ut sic, sit esse complementum formale naturæ, quia oporteret omnem subsistentiam complere naturam substantialiter, & sic subsistentia divina personalis, ac relativa compleret naturam divinam, quod falsum est, quia ex se, & per se est omnimodè completa in ratione naturæ. Nec etiam de ratione ejus subsistentiæ ut sic, est quòd sit ultimus terminus incommunicabilitatis naturæ, quia aliàs subsistentia absoluta efficeret naturam omnino incommunicabilem. Unde non existimo posse dari aliquem unum conceptum determinatum subsistentiæ ut sic, qui conveniat univocè omni subsistentiæ tam relativæ, quàm absolutæ.

Instabis. Doctor subtilis in 3. dist. 1. qu. 1. docet ideò personam posse assumere, quia est incommunicabilis: naturam vero divinam non posse, quia communicabilis est: igitur ejus sententia est, subsistentiam absolutam non posse esse terminum naturæ as-

ſumptæ. *Deinde*, idem diſt. 6. qu. 1. affirmat naturam aſſumptam non poſſe exiſtere per exiſtentiam Verbi: ſed, ut mox diximus, ſubſiſtentia, & exiſtentia abſoluta idem ſunt: igitur ſi non poſſit illa natura exiſtere per exiſtentiam abſolutam, nec etiam poterit per ſubſiſtentiam abſolutam ſubſiſtere.

Reſpondeo ad primum, non eam eſſe mentem Doctoris, ut fingit *Lorca*, qui exiſtimat ſubtilem Doctorem noſtræ aſſertioni adverſari: ſiquidem eò loci tantùm contendit Doctor non bene probari à Varrone, & S. Thoma, quòd perſona divina poſſit ſupplere defectum perſonalitatis propriæ ex hoc, quòd contineat in ſe virtualiter perfectionem cujuslibet perſonæ creatæ. Quia, inquit Doctor, non magis perſona divina continet virtualiter quamcumque perſonam creatam, quàm natura divina contineat virtualiter quamcumque naturam creatam: ſed ex eo, quòd natura divina contineat virtualiter naturam creatam, non ſequitur, quòd poſſit cum ea uniri in unitate naturæ, neque efficere, ut loco naturæ humanæ faciat unum per ſe cum perſonalitate humana: ergo nec ex continentia virtuali perſonæ divinæ, ſequitur, quòd poſſit ita ſupplere defectum perſonalitatis humanæ, ut ejus vice, & loco poſſit facere unum per ſe cum natura humana.

Ad ſecundum, Dico nihil contra ſententiam noſtram evinci, nam ex eo, quòd natura humana dicatur aſſumi per ſubſiſtentiam abſolutam, non ſequeretur, quòd illa deberet exiſtere per exiſtentiam abſolutam, quia antecedenter ad illam aſſumptionem, & unionem, qua uniretur iſti ſubſiſtentiæ abſolutæ, deberet neceſſariò præintelligi exiſtens propria exiſtentia: & conſequenter licèt ſubſiſtentia, & exiſtentia abſoluta ſint unum, & idem, non ſequeretur, quòd natura illa exiſteret exiſtentia abſoluta; ſicut per ſubſiſtentiam abſolutam ſubſiſteret.

Objicies ſecundò, cum Vaſquez diſp. 27. c. 2. hanc noſtram aſſertionem adverſari SS. Patribus, & Conciliis: SS. Patribus quidem, quia SS. Patres non cognoverunt unionem aliam naturæ creatæ cum Deo, niſi vel in natura, vel in perſona, quam ſolam admittunt: ſed unio cum natura divina ratione ſubſiſtentiæ abſolutæ, non eſt unio nec in natura, nec in perſona: igitur noſtra aſſertio SS. Patribus adverſatur. Minor apparet: non enim fit unio naturæ humanæ cum divina in unitate naturæ. Neque etiam illa unio fieret in unitate perſonæ; ſiquidem ſubſiſtentia abſoluta non habet rationem perſonæ. Minorem probat Vaſquez, *Primò*, quia nullius alterius unionis uſquam mentionem fecerunt. *Secundò*, quia Concil. Toletanum II. apertè dicit: *Solus tamen Filius formam ſervi accepit in ſingularitate perſonæ, non in unitate divinæ naturæ; in id quod proprium eſt Filio, non quod commune Trinitati*. *Tertiò*, S. Anſelmus quæſt. præcedenti à nobis laudatus disertè docet, *Eum qui rectè ſuſcipit Incarnationem, credere Verbum non aſſumpſiſſe hominem in unitatem naturæ, ſed in unitatem perſonæ*. Quibus verbis S. Anſelmus arguit adversùs hæreticum, qui dicebat, quòd, incarnata divina perſona, neceſſarium erat tres ſimul incarnari: Quem errorem, ut revincat Anſelmus, infert cum hæreticum ſentire unionem fuiſſe factam non in perſona, ſed in natura: at ſi præter unionem in natura, vel in perſona, poſſibilis eſſet unio cum homine Deo, ut communis tribus perſonis ratione ſubſiſtentiæ abſolutæ, illatio S. Anſelmi non valeret; quippè ex unione naturæ humanæ cum ſubſiſtentia abſoluta, & communi, verum eſſet, quòd ſi illa unio tribueretur uni perſonæ, etiam tribuenda eſſet duabus aliis: igitur &c.

Nego majorem, & ad ejus primam probationem dico, quòd etſi SS. Patres, & Concilia non meminerint alteriùs unionis, quàm ejus, quæ fit vel in unitate naturæ, vel in unitate perſonæ, non ſequitur, quòd aliam impoſſibilem judicaverint; locuti ſunt enim de unione actu, non verò de poſſibili; quia agebant contra hæreticos Eutychianos, vel Neſtorianos; quorum illi aſſerebant unionem Verbi factam fuiſſe in unitate naturæ: hi verò negabant eam fuiſſe peractam in unitate ſive naturæ, ſive perſonæ.

Ad ſecundam dico, eos dumtaxat docere unionem Verbi cum natura humana factam fuiſſe non in natura, ſed in perſona; ſeu in id quod proprium eſt Filio, non quod eſt commune toti Trinitati; non tamen negata unione in natura, inferunt neceſſariò illam debuiſſe fieri in perſona, ſicut contendit Vaſquez. *Adde quòd* loquuntur de unione, ut actu peracta eſt, non verò de ea, quæ fieri poſſet.

Ad tertiam probationem dico, Sanctum Anſelmum non neceſſariò concludere, quòd

quòd si unio non sit facta in unitate personæ, necessariò, & absolutè fieri debuerit in unitate naturæ; quasi non esset alius modus unionis Deo possibilis; sed dumtaxat, quòd duo illi modi, nempe in unitate naturæ, & personæ, solùm erant actu; scilicet unio in unitate naturæ in creaturis, quæ componuntur ex diversis partibus in unam naturam coalescentibus; aliam verò in unitate personæ, qua natura divina, & humana invicem sociantur.

Instabis: Si uniretur natura divina naturæ humanæ, ut subsistens subsistentia absoluta, vel uniretur in unitate naturæ, vel in unitate personæ: quippe illa esset unum singulare: ergo vel idem realiter cum natura divina, per quam subsisteret: vel completa per personam: sed neutrum dici potest. Non quidem primum, quia aliàs esset idem natura assumens, & natura assumpta: vel ex natura divina, & humana fieret una aliqua natura, quod est absurdum. Non etiam in unitate personæ, quia natura divina, cui uniretur immediatè, non est persona: igitur unio illa non est possibilis.

Nego majorem: non enim tunc assumptio, aut unio naturæ humanæ fieret in unitate vel naturæ, vel personæ, sed dumtaxat in unitate unionis naturæ divinæ cum natura; ex qua sequeretur, quòd natura humana dependeret à natura divina, & esset ipsi intimè unita, sicut de facto dependet à Verbo, quia ipsi intimè unitur.

Urgebis: Ex eo quòd persona est terminus immediatus unionis naturæ ad Verbum, sequitur, quòd natura sit unita in unitate personæ: ergo ex eo, quòd natura divina esset terminus immediatus unionis naturæ humanæ, consequens esset, quòd illa unio fieret in unitate naturæ.

Nego consequentiam, quia conjungi, seu assumi in unitate personæ, nihil aliud denotat, quàm naturam, quæ assumitur, conjungi immediatè cum persona, & esse subsistentem in illa persona: sed uniri, seu assumi in unitate naturę, significat, quòd natura assumpta, vel identificetur naturæ assumenti; vel faciat cum ipsa compositionem, constituendo cum ea tertiam aliquam naturam, quod utique omninò Deo repugnat. Unde si valeat hęc consequentia, *Natura humana est assumpta à divina persona*, ergo *ad unitatem personæ*; hæc tamen non valeret: Est *assumpta à natura*: ergo *ad unitatem naturæ*. Quia, inquit Doctor dist.1.qu.2. circa finem, in priori enthymemate, ex vi constructionis verborum, significatur subsistentiam personæ divinæ communicari naturæ humanæ, absque eo, quòd identificetur cum ea, aut aliquam cum ea compositionem efficiat: significatur enim solùm naturam humanam subsistere in persona divina: in posteriori verò enthymemate, ex vi constructionis verborum, significatur naturam communicari naturæ vel per identitatem, vel per compositionem; cùm enim dicitur natura assumi ad unitatem naturæ, satis declaratur non ampliùs duas, sed unicam ex duabus naturam coalescere: quod utique Deo repugnat.

Objicies 3. Illa subsistentia absoluta non impediret resultantiam personalitatis propriæ: ergo id fieri non potest. Consequentia patet: aliàs enim cum natura simul assumeretur persona. Quòd sit impossibile, patebit infrà. Antecedens verò probatur. Illud solùm potest impedire resultantiam personalitatis creatæ, quod ei tribuere potest id omne, quod haberet à propria personalitate: Atqui subsistentia communis non potest conferre naturæ assumptæ incommunicabilitatem, quam ei tribueret propria natura: igitur non potest impedire resultantiam illius personalitatis.

Nego antecedens: Ut enim subsistentia absoluta impediat in natura assumpta propriam personalitatem, sufficit, quòd tribuat illi naturæ existere per se, & esse completam essentialiter, etiamsi non conferret illi incommunicabilitatem, quæ desideratur ad rationem subsistentiæ; nam cùm ratio existendi per se, sit prior in persona, quàm incommunicabilitas, quæ dumtaxat ex illa sequitur; consequens est, quòd si impediatur resultantia proprię personalitatis, quatenus illa est modus existendi per se, & completè essentialiter, etiam impediet ex consequenti illius resultantiam quatenus esset modus existendi incommunicabiliter.

His adde, quæ diximus suprà, vel quòd incommunicabilitas non sit de ratione subsistentiæ, vel quòd illa subsistentia absoluta redderet naturam assumptam incommunicabilem supposito à se realiter distincto: vel denique, quod licèt natura illa assumpta non haberet immediatè à suo termino, nempe à subsistentia absoluta, omnimodam incommunicabilitatem; illam tamen obtineret à terminis mediatis; putà à per-

personalitatibus divinis, à quibus mediatè, & concomitanter, aut consequenter illa natura sic assumpta terminabitur, sicut terminatur, & fit incommunicabilis ipsa subsistentia absoluta.

Objicies denique: In ea hypothesi, *hic Deus* esset *hic homo*; sed hic homo est persona: ergo natura sic assumpta assumeretur in unitate personæ.

Nego minorem: Sicut enim persona non significatur per hunc terminum, *Deus*; ita neque significaretur per hunc terminum, *homo*: unde licèt *hic homo* sit nomen suppositi, ac personæ ordinariè loquendo; tamen non ita foret in præsenti hypothesi, quia nempe *hic homo* dumtaxat subsisteret per subsistentiam, quæ non esset personalis, sed tantùm, quæ efficeret naturam ultimò completam communicabiliter, non verò incommunicabiliter, quia hæc natura assumpta sicut & subsistentia, per quam subsisteret, esset communicabilis tribus personis.

Instabis: Eo in casu vel quælibet ex divinis personis esset homo: vel non: utrumque autem videtur absurdum: Ergo, &c.

Respondeo, quòd quælibet foret homo, quippe humanitas cum ipsa subsistentia absoluta tribus personis communicaretur; neque inde ullum apparet inconveniens, si enim superficies, v.g. cui inest albedo, simul existeret in Petro, & Paulo, reverà Petrus, & Paulus forent albi: ergo pari ratione, si unio naturæ divinę cum humana communicaretur tribus personis unà cum ipsa subsistentiâ absoluta, haud dubium, quòd quælibet ex illis personis esset homo, sicut est hic Deus per se subsistens.

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm plures Personæ divinæ possent assumere eandem humanitatem, & eadem persona plures humanitates.

NOtandum 1. Theologos convenire tres personas divinas posse simul assumere, & terminare eandem humanitatem terminatione mediata: si nempe subsistentia absoluta, & communis illam naturam immediatè assumeret, & terminaret; quia ut dictum est in præcedenti quæstione, eo ipso, quòd talis subsistentia communis illam naturam terminaret, & sibi uniret, terminaretur etiam à subsistentiis relativis personarum, quibus illa subsistentia absoluta communicaretur. *Conveniunt* insuper, quamlibet ex divinis personis posse naturam humanam assumere, & illam sibi hypostaticè unire; siquidem assumptio naturæ competit personæ, vel activè ratione omnipotentiæ, quæ est illius assumptionis principium effectivum; vel passivè ratione personalitatis, quæ est illius assumptionis terminus: Sed quælibet ex divinis personis habet per omnipotentiam, & personalitatem omninò independentem infinitam vim in terminando: igitur quælibet potest naturam humanam assumere, & incarnari. Nec inde sequeretur ulla personarum confusio, licèt Pater, si incarnaretur, appellaretur Filius; nam eadem persona potest dici Pater, & Filius diverso respectu; illa autem divina persona diceretur Pater, quatenus est principium generationis æternæ Verbi: diceretur autem Filius quatenus esset terminus generationis temporalis ex Virgine: unde non esset Filius Dei, sicut Verbum, sed dumtaxat Filius Virginis.

Notandum 2. Certum esse tres divinas personas peculiari, & nobiliori modo residere in humanitate Christi, quàm in omnibus creaturis. Quam utique veritatem eleganter docet S. Augustinus Sermone 3. de Tempore, ubi ait, *Filius suscepit carnem, & non deseruit Patrem: nec se divisit à Patre. Suscepit, inquam, Filius carnem in proprietate: sed tamen Pater, & Spiritus sanctus, non defuit majestate. In divinitate æqualitas, in carne sola Filii proprietas, non tamen ab eo Patris, aut Spiritus sancti recessit aliquando divinitas. Cùm ergo una sit Deitas, una sit divinitas, implevit quidem carnem Christi, & Pater, & Spiritus sanctus; sed maiestate, non susceptione, &c.* Hæc autem nobilior, & peculiaris residentia colligitur ex connexione, vel potiùs identitate essentiali, quæ est inter divinas personas; ita quòd, si per impossibile tres adorandæ personæ in omnibus creaturis non existerent, tamen propter unionem unius personæ cum humanitate, duæ aliæ etiam in illa residerent: *Quemadmodum enim* (inquit Sanctus Basilius Epist. 43.) *in catena, qui unius annuli summitatem apprehendit, hoc ipso simul alterum insertum attrahit: ita & hic qui Spiritum trahit, per ipsum Filium, & Patrem unà simul attraxit. Et si quis verè Filium apprehenderit, habebit & ipsum utrumque, hinc Patrem illuc, illinc Spiritum sanctum unà*

unà compactum. Non est igitur difficultàs de præsentia reali, & personali trium divinarum personarum in eadem humanitate: sed dumtaxat de earumdem unione hypostatica, an videlicet tres simul eidem naturæ individuali possint uniri hypostaticè.

Notandum 3. Circa præsentem quæstionem duas principes esse sententias: *Primam* quidem affirmantem tres divinas personas posse simul eandem naturam assumere: quam tuetur S. Thomas 2.p. qu.1. art. 6. quem sequuntur ejus discipuli, qui in suas partes etiam ex nostris advocant *Alensem* qu. 2. memb.4. *S. Bonaventuram* in 3. dist.1. art.1. qu.3. *Ocbamum* item in 3.dist. 1. & nonnullos alios. *Secundam* verò sententiam tuetur subtilis Doctor in 3.dist.1. quæst.2. num. 5. cum suis omnibus discipulis, quibus ut subscribamus, sit

CONCLUSIO PRIMA.

Plures divinæ Personæ non possunt eandem numero naturam assumere, illamque propriis subsistentiis immediatè terminare.

Probatur primò, authoritate S. Anselmi lib.2. *cur Deus homo* cap.9. ubi ait, *Plures personæ nequeunt unum, eundemque hominem assumere in unitate personæ: quare in una persona tantùm hoc fieri necesse est*. Et libro de Incarnatione Verbi cap. 4. *Filio incarnato, non est necesse alias quoque personas incarnari, sed impossibile*.

Nec valet reponere cumS. Thoma, ejusque Discipulis, S. Anselmum ibi *hominem* accipere pro natura singulari personata propria personalitate; non verò pro natura, quæ nondum intelligitur affecta sua personalitate. Hæc enim responsio aliena est prorsus à mente S. Anselmi: quippe ejus intentum erat investigare in quanam trium divinarum personarum facta fuerat hypostatica unio; supponit autem non fuisse peractam in tribus divinis personis, imò nec fieri potuisse, ut inde colligat in una tantùm persona, nempe secunda, illam unionem fuisse factam: Et reverà quidem, nam si per hanc particulam, *hominem*, S. Anselmus intelligeret humanam naturam affectam sua personalitate, nihil planè concluderet; quia æquè implicat hypostasim assumi ab una persona, atque à tribus. *Adde quòd* pauló post asserit, *Verbum assumpsisse hominem*, quo significat, vocabulo *hominis* nihil aliud denotari, quàm naturam humanam secundùm se spectatam.

Probatur secundò. Si tres divinæ personæ possent simul assumere eandem numero naturam, sequeretur naturam illam esse infinitam: at repugnat naturam aliquam creatam infinitam esse: Ergo pariter repugnat illam à pluribus personis assumi. Minor constat. Probatur major. Idcirco natura divina concluditur esse infinita, quia ipsa eadem numero potest esse indivisim in tribus suppositis divinis: ergo pari ratione si natura humana in tribus suppositis existeret, censeretur infinita. Patet antecedens, quia qua ratione illa natura potest esse in tribus personis divinis sine ulla sui divisione, eadem ratione posset esse in infinitis, sicque haberet vim existendi infinitam; quia in infinitis personis posset existere. Consequentia etiam patet, quia natura humana singularis, qualis est assumpta à Verbo Divino, de se non est limitata potiùs ad tria supposita, quàm ad centum, aut mille, si tot essent in divinis: ergo quantum est de se, si possit esse in tribus suppositis, poterit etiam esse in infinitis si darentur.

Reponunt Thomistæ, falsam esse illam sequelam; ideo namque, inquiunt, natura divina censetur infinita, non quia communicatur tribus suppositis; sed maximè quia communicatur suppositis à se realiter indistinctis, quæ connaturaliter exigit, & sibi identificat: secus autem est de natura humana assumpta, quæ nec identificaretur illis suppositis, sed esset ipsis adventitia; nec illa connaturaliter exigeret, sed dumtaxat ad illa determinaretur per potentiam obedientialem.

Contra. Infinitas, & illimitatio non oritur ex sola illa identitate unius rei ad alteram, sed ex sola aptitudine, qua res aliqua potest infinitè se communicare; si enim daretur aliqua albedo, v.g. quæ ex se posset infinitos parietes afficere, & dealbare, licèt ab eis esset distincta realiter, & solùm adventitia, non minùs tamen censeretur infinita, quia contineret virtutem, & perfectionem infinitarum albedinum: ergo pari ratione, si natura humana communicari posset infinitis suppositis, quamvis eis foret adventitia, & ab eis realiter distincta, non minùs censeretur infinita.

Probatur tertiò. Natura humana affecta propria subsistentia, & personalitate non po-

potest assumi à Verbo Divino: ergo ubi affecta est personalitate Verbi, non potest amplius assumi à Patre, nec à Spiritu sancto. Consequentia patet à paritate rationis; idcirco enim natura affecta propria personalitate non est amplius assumpabilis hypostaticè, quia est omnimodè completa, & terminata substantialiter: at etiam talis est per suppositum Verbi: igitur, &c.

Negant paritatem Thomistæ, & rationem disparitatis hanc proferunt, quòd aperta sequeretur contradictio si natura subsistens, & terminata per propriam personalitatem, rursus terminaretur per aliam; sequeretur enim, quòd illa subsisteret in se, & in alio; & sic subsisteret in se, & non subsisteret; quod est contradictorium; secus autem est si subsisteret in tribus personis, quia tantùm subsisteret in alio.

Contra. Non aliunde potest esse contradictio, quòd natura subsistat in se, & in alio, quàm quia, ut subsistit in se, est totaliter, & adæquatè terminata, ac substantialiter completa, ex quo fit, ut non possit amplius terminari, & compleri: atqui eadem ratio contradictionis sequitur ex eo, quòd natura sit terminata, per personalitatem Verbi, quia subsistentia Verbi non minùs perfectè, imò longè perfectiùs terminat, & complet substantialiter illam naturam, quàm terminare, ac complere possit proprium suppositum; igitur par utrobique ratio. *Adde quòd* gratis supponant esse contradictionem, quòd natura subsistat in se, & quòd subsistat in alio; nam omnis contradictio debet esse penès unum, & idem respectu unius, & ejusdem: & in eo casu, natura humana non esset in se, & in alio respectu unius, & ejusdem, quia esset in se respectu, & ratione propriæ subsistentiæ; in alio autem, ratione subsistentiæ alienæ: igitur non solùm nulla est eorum replica, sed etiam minùs recta locutio.

Probat tertiò Doctor. Non potest unum, & idem à pluribus adæquatè pendere: at si natura creata tribus personis divinis uniretur, à pluribus totaliter, & adæquatè penderet: ergo repugnat unam, & eandem naturam à pluribus personis divinis assumi. Major videtur certa, eamque colligit Doctor per inductionem. Primò quidem ab exemplo causæ efficientis totalis: nam aliàs sequeretur, quòd illæ causæ essent totales, & non essent totales. Essent totales, ut supponitur tam à nobis, quàm ab adversariis: non essent autem totales, quia cùm de conceptu intrinseco causæ totalis, sit quòd totum effectum, & totaliter producat, eo ipso, quòd alia causa simul cum ipsa illum produceret, sequeretur, quòd vel partialiter cum ipsa produceret illum effectum, & sic non esset illius causa totalis; vel totaliter produceret, & sic alia causa nihil influeret in effectum, quippe supponeret illum à priori causa totali productum. Colligit etiam ab inductione in aliis generibus causæ; maximè verò in accidentibus, quæ cùm essentialiter pendeant à subjecto, unum, & idem pendere non potest à duobus subjectis primis in suo genere. Minor verò suadetur; id enim ab altero totaliter, & adæquatè dependet, quod existit illo posito, cæteris etiam quibuscumque seclusis: sed natura creata per quamcumque ex tribus divinis personis assumpta, reverà subsisteret per se, & esset completa substantialiter, etiam si non assumeretur ab aliis personis, sicuti est de facto à solo Verbo assumpta: igitur si à tribus assumeretur, à qualibet earum personarum totaliter, & adæquatè penderet.

Confirmatur. Quia duæ causæ efficientes totales, & ejusdem ordinis non possunt producere eumdem numero effectum: quia, ut mox dictum est, simul essent totales, & non totales; ergo à simili, duæ causæ formales extrinsecæ, quales essent prædictæ personæ respectu terminationis illius naturæ humanæ, non possent illam terminare, quia illarum quælibet totaliter terminaret, & non totaliter.

Huic rationi variè respondent Thomistæ; sed communior eorum solutio ea est, quam tradit Cajetanus dicens; quòd licet non possit unus, & idem effectus pendere à duobus dependentia causali, quæ est stricta; potest tamen ita pendere dependentia non causali, sed terminativa, quæ est dependentia non stricta: discrimen enim inter utramque dependentiam est, quòd effectus productus à causa totali, catenùs totaliter ab ea pendet, quatenùs habet suum esse ab illa; quocirca cùm jam habet esse ab una causa, non relinquitur in eo capacitas, per quam censeatur pendere ab alia, quia nullum ab illa esse mutuatur, ratione cujus censeretur ab ea dependere: natura verò terminata subsistentia aliena non accipit suum esse ab ea, sed solùm modum quemdam unionis, per quem dicitur ab ipsa sustenten-

stentari, & terminari. Cùm igitur natura sit capax triplicis modi unionis, & diversi, quia tribus personis successivè saltem potest uniri; dum habet unum modum, & ratione illius unitur uni personæ, non manet expleta secundùm extensionem capacitatis, qua terminari potest ab alia; quare accedere potest alia persona tribuens alium modum unionis; non quidem ex indigentia, sed ex sola capacitate. Hinc illa natura per unam subsistentiam terminaretur adæquatè, adæquatione quidem intensiva, non autem extensiva; sicut patet in creatis ex vi ejusdem relationis, qua ad unum filium refertur, & ab illo adæquatè intensivè terminatur, dum generatur alter filius ad ipsum denuo terminatur adæquatione extensiva.

Verùm contra primò: Quemadmodum effectus productus à causâ efficiente totali suum esse ab ea mutuatur totaliter; ita natura aliqua singularis suam sustentationem, & terminationem totalem accipit à suo termino totali; cum hoc solo discrimine, quòd effectus accipiat esse simpliciter à causa; natura verò solùm habeat esse modificatum à subsistentia: igitur quemadmodum acceptio esse totalis ab una causa totali excludit aliam quamcumque causam totalem ejusdem ordinis, ita acceptio esse modificati, scilicet sustentationis totalis, ab una subsistentia totali excludere debet quamcumque aliam subsistentiam totalem.

Insuper: Natura esset adæquatè terminata, & completa extensivè per propriam subsistentiam: igitur etiam talis est per subsistentiam Verbi, quæ non minorem habet virtutem terminandi naturam, ac illius capacitatem explendi, quàm propria subsistentia. Ad exemplum de relatione, dico illud esse falsum: sicut enim in quolibet individuo hominis geniti est diversa differentia individualis diversimodè determinans naturam specificam, ita etiam est adæquata ratio terminandi relationem diversam filiationis: quapropter gratis asseritur, quòd multiplicatis filiis non multiplicentur relationes; quippe cùm sint diversæ rationes fundandi, & omnes conditiones ad multiplicationem relationum desiderandæ ibi reperiantur.

Objicies 1. In mysterio Incarnationis ***tota ratio facti est potentia facientis***, inquit S. Augustinus Epistola 3. quæ est ad Volusianum: igitur in hoc mysterio magis attendenda est virtus personæ assumentis, quàm conditio personæ assumptæ: At Omnipotentiæ divinæ non repugnat tres personas unicam naturam assumere: igitur id possunt exequi. Major patet. Minor probatur: Divinę Personæ possunt eandem naturam assumere si non se se excludant à consortio ejusdem naturæ: At ita est; quippe in eadem natura divina subsistunt: igitur etiam subsistere possunt in eadem natura humana.

Distinguo majorem: Attendenda est magis potentia facientis, quàm ratio facti in his, quæ contradictionem non implicant, concedo: quæ implicant, nego: implicat autem, ut diximus, quòd eadem natura terminetur totaliter à pluribus terminis totalibus, & adæquatis.

Ad probationem minoris, dico non esse parem rationem de subsistentia divinarum personarum in natura divina, & in humana; tùm quia natura divina est infinita, & sic ei non repugnat esse in pluribus; tùm quia personalitates divinæ non tribuunt rationem subsistendi naturæ divinæ, quia illa à se subsistit per suam subsistentiam absolutam, sed tantùm personis, quæ inter se sunt realiter distinctæ: at verò naturæ creatæ personalitas tribuit subsistere, quod nequit à pluribus totalibus, & adæquatis subsistentiis conferri.

Objicies 2. Humanitas secundùm se assumptibilis est à quacumque divina persona: ergo omnes simul eam possunt assumere. Antecedens constat, quia, ut diximus, quælibet ex divinis personis potest naturam humanam assumere. Probatur consequentia, in illo instanti, quo una ex divinis personis naturam assumit, aliæ duę personæ divinæ possunt agere secundùm ultimum potentiæ suæ, ut eandem naturam assumant; quo in casu, ***vel*** illa natura à tribus assumetur, & sic habetur intentum; ***vel*** à nulla, quod est absurdum; quippe Deus agendo secundùm omnimodam potentiam suo non potest frustrari effectu, ***vel*** ab una tantùm, quod dici nequit, cùm non sit potior ratio, cur assumatur ab una, quàm à multis, cùm tres divinę personę sint ęqualis virtutis, & natura assumptibilis sit in potentia obedientiali, ut assumatur à qualibet divinarum personarum: igitur; &c.

*Respondet **Doctor num.** 7.* Negando, quòd tres divinæ personæ suam possint impendere virtutem ad assumptionem simultaneam ejusdem naturę, propter earum incompossibili-

bilitatem in terminatione ejusdem naturæ; Deus enim suam virtutem non exerit circa impossibilia; & ea quæ contradictionem important: qualis est illa assumptio simultanea. Possunt equidem, inquit Doctor, tres divinæ personæ simul agere ad assumptionem ipsius naturæ ab aliqua persona ex illis, ita quòd licèt tres agant, unicam dumtaxat naturam assumat, & terminet: *Et si dicas*, inquit Doctor, *quòd potest simul agere quælibet persona ad uniendam illam naturam sibi, nego: quia impossibile est, ut simul uniatur pluribus: quia impossibile est totaliter dependere dependentia ejusdem rationis ad plures personas, cùm sit nata terminari ad unam personam, & ad incompossibilia non possunt personæ simul agere*.

Instabis: Id præstare possunt tres divinæ personæ, quod est in potentia obedientiali per ordinem ad quamlibet ipsarum: sed natura creata est in potentia obedientiali, ut assumatur à qualibet ex divinis personis; igitur tres simul possunt illam assumere. Major constat. Probatur minor: Antequam assumeretur natura à Filio, potuit assumi à Patre: ergo etiam postquam assumpta est à Filio. Probatur consequentia. Ideo fuit assumptibilis à Patre antequam assumeretur à Filio, quia ad illam assumptionem habebat potentiam obedientialem: sed illam eamdem potentiam habet, dum est assumpta à Filio, neque enim eam potuit perdere, cùm sit ipsi realiter identificata; igitur eam conservat.

Confirmatur: Quia potentia obedientialis, quam habebat in ordine ad Patrem, non habuit suum actum, neque impleta fuit per sui ipsius assumptionem à Filio; siquidem illa potentia obedientialis ordinabatur ad unionem naturæ cum Patre: unio autem cum Patre est diversæ rationis ab unione cum Filio, sicut personalitas Patris est diversæ rationis, aut saltem numero distincta, à personalitate Filii: igitur unio, quæ fieret cum Patre distingueretur numero ab unione, quæ fieret cum Filio; & consequenter potentia naturæ, quatenus respicit personalitatem Patris est, vel diversæ rationis; vel diversa numero à potentia respiciente unionem cum Filio; atque adeò unio cum Filio non reducit ad actum illam potentiam obedientialem naturæ, quatenùs ordinatur ad Patrem; ergo non obstante ipsius naturæ unione cùm Filio, habet adhuc potentiam obedientialem, ut uniatur cum Patre, & consequenter potest adhuc uniri.

Distinguo majorem: Quod est in potentia obedientiali, nec ullam habet repugnantiam, ut reducatur ad actum, concedo: quando illam habet repugnantiam: nego. Ad minorem dico, natura assumpta à Filio adhuc habet potentiam obedientialem ad Patrem, ut cum ipso uniatur in sensu diviso, concedo: in sensu composito, nego: hoc est, secundùm se spectata posset quidem uniri cum Patre; id verò non potest quatenùs assumpta, & terminata est per Filium, quia jam omnimodè est completa substantialiter, & totaliter terminata.

Ad confirmationem similiter nego ultimam consequentiam: quamvis enim illa potentia obedientialis non habuerit actum quatenus ordinatur ad Patrem, non sequitur, quòd illum possit habere, quando jam terminata est, & reducta ad actum per personalitatem Filii, propter incompossibilitatem terminationis totalis, quæ fieret per personalitates Patris, & Filii; Quam utique veritatem clarè demonstrat Doctor respondendo ad præfatum argumentum, ab exemplo parietis, qui licèt habeat potentiam ad albedinem, & nigredinem, tamen ubi reducitur ad actum per præsentiam, & adhæsionem albedinis, non potest reduci ad actum illa potentia, quam habebat ad nigredinem, propter incompossibilitatem nigredinis cum albedine: Sic, inquit Doctor, „ natura nunc personata à Verbo, si di- „ mitteretur ab eo, posset assumi à Patre; „ sed stante actuali assumptione à Verbo, „ licèt sit in potentia assumptionis à Patre, „ non potest tamen reduci ista potentia „ ad actum propter incompossibilitatem il- „ lius actus ad istum; hoc est, personali- „ tatis Verbi ad personalitatem Patris in „ eadem natura assumpta. „

Urgebis: Natura unita Verbo habet inclinationem ad personalitatem propriam: ergo & ad quodcumque potens illam personalitatem supplere: sed personalitas Patris potest illam supplere: igitur dicit inclinationem ad personalitatem Patris.

Distinguo sequelam majoris: Habet inclinationem ad id omne, quod potest propriam personalitatem supplere, si aliundè non sit impedimentum, & repugnantia, concedo: si sit, nego: & similiter distinguo minorem. Personalitas Patris potest illam supplere, in sensu diviso, & ex hypothesi, quòd non

non esset aliundè assumpta, concedo: in sensu composito, ubi semel assumpta est, nego.

Adde quòd retorqueri potest argumentum, quia quamvis natura assumpta à Verbo conservet inclinationem ad proprium suppositum, ut supponitur; non tamen potest simul cum unione ad Verbum habere personalitatem propriam: ergo licèt, ut unita Verbo haberet inclinationem ad suppositum Patris, non sequitur, quòd possit cum unione ad Filium habere unionem cum Patre.

Objicies 3. Idem accidens potest esse in duobus subjectis: ergo eadem natura in duobus suppositis. Probatur consequentia à paritate rationis. Antecedens etiam constat, quia possunt esse simul duo corpora, unum gloriosum, alterum non gloriosum in eodem loco; ergo possunt habere unum *ubi*; Ubi autem est accidens ipsorum: ergo unum accidens potest esse in diversis subjectis. Quòd autem eadem duo corpora habeant idem ubi, patet, quia correspondet ipsis idem locus, & consequenter eadem circumscriptio activa: ergo etiam habent eandem circumscriptionem passivam: sed circumscriptio passiva est ubi: ergo illa duo corpora habent idem ubi.

Respondet Doctor negando antecedens, ad cujus probationem dicit illa duo corpora non habitura idem ubi, sed diversa. Et ad probationem respondet, locum illum, in quo continerentur duo corpora, habere duas circumscriptiones activas in eadem superficie, & consequenter duæ erunt circumscriptiones passivæ in illis corporibus, quia superficies ambiens est fundamentum sufficiens fundandi plures circumscriptiones activas in pluribus corporibus circumscriptis, sicut una albedo sufficit ad fundandas plures similitudines albi in pluribus albis.

Verùm; Quoniam hic videtur Doctor supponere, quòd unum accidens non possit esse in pluribus subjectis, cujus oppositum ex ipso docuimus in Philosophia: Ideo *Respondeo* negando consequentiam. Et ratio disparitatis est, quòd non sequatur contradictio, ex eo, quòd unum accidens ponatur in pluribus subjectis, quia hoc solùm designat multiplicationem præsentiæ, & informationis, quod non repugnare docuimus in Physica; repugnat autem eandem naturam subsistere pluribus subsistentiis. Ad Doctorem autem dico, ipsum negavisse accidens posse pluribus subjectis inesse, eo modo, quo de facto unico subjecto inest; de facto enim ita est in uno subjecto, ut per se, & adæquatè dependeat ab illo, quo certè modo nequit existere in pluribus subjectis: sed in illis potest esse, ita ut tantùm partialiter ab uno dependeat; simile autem dici nequit de subsistentiis; quia quælibet subsistentia tribuit totum esse completum substantiale, & est ultimus ejus terminus.

Objicies denique: Si simultanea terminatio ejusdem naturæ à tribus divinis personis repugnaret, illa repugnantia peteretur, vel ex parte naturæ terminabilis, vel ex parte personarum terminantium: sed ex neutro capite potest hæc repugnantia, seu contradictio reperiri. Non quidem ex parte personarum terminantium, quia illæ non se excludunt a convenientia, & terminatione ejusdem naturæ creatæ. Non etiam ex parte naturæ, quia illa dicit potentiam obedientialem ad omnes personas divinas: igitur illa simultanea terminatio à tribus personis divinis non repugnat.

Nego minorem: Illa namque repugnantia petitur tùm ex parte personarum assumentium, quæ cùm sint termini totales respectu naturæ assumendæ, non possunt suam virtutem simul exercere circa eandem naturam: repugnat etiam ex parte naturæ, quæ cùm sit omnimodè completa per unam subsistentiam, non habet unde compleatur per alteram.

Ad probationem dico, non eandem esse rationem terminationis divinæ, ac humanæ; tùm quia cùm natura divina sit infinita, potest esse in pluribus suppositis; tùm quia illa natura non completur in suo esse substantiali per subsistentias relativas, sicut compleretur natura humana; nam subsistentiæ relativæ non dant esse substantiale naturæ divinæ, quæ jam supponitur undequaque completa per subsistentiam absolutam, sed dumtaxat eam naturam divinam determinant ad constituendas personas; unde non est paritas inter terminationem utriusque naturæ.

CONCLUSIO SECUNDA.

UNica *persona divina potest plures naturas creatas assumere*. Ita Doctor in 3. *distinct.* 1. *qu.* 3. ubi conclusionem sic probat.

bat. Plures naturas simul assumi à Verbo non repugnat, neque ex parte Verbi, neque ex parte naturarum: Ergo potest illas assumere. Probatur antecedens. Primò quidem ex parte Verbi, quia habet virtutem infinitam terminandi, & subinde non potest exhauriri per terminationem unius naturæ. Adde quòd per illam terminationem tantùm ponuntur in ipso Verbo plures relationes rationis, vel Verbum ipsum per suam subsistentiam terminat plures relationes reales naturarum assumptarum. Neutrum autem repugnat Verbo. Non primum, quia multiplicatio relationum rationis nullam arguit in Verbo mutationem, aut dependentiam realem. Non etiam secundum, quia Deus, & tota Trinitas terminat omnes relationes creaturarum. Igitur Verbum potest plures ex illis relationibus terminare. Non etiam repugnat ex parte creaturarum, quia omnes sunt in potentia obedientiali, & dependent æqualiter à persona divina assumente: ergo qua ratione una potest assumi, etiam & altera; actualis enim dependentia unius naturæ non repugnat dependentiæ alterius naturæ, inquit Doctor.

Dices primò: Si Verbum assumeret plures naturas, aut esset unus homo, aut plures homines; at neutrum dici potest. Non primum, quia haberet plures humanitates, & consequenter esset multiplex homo. Non etiam secundum: quia esset unicum suppositum; ubi autem est unicum suppositum, est unicus homo, licèt plures sint formæ, qui enim plures habet scientias propter unitatem suppositi, non dicitur plures scientes, sed unus sciens.

Respondet Richardus negando sequelam: dicendo nempe quòd in eo casu, nec esset unus homo, nec plures. *Verùm* responsionem impugnat Doctor. Primò quia unum & multa sunt opposita immediatè dividentia ens: ergo nullum est ens, de quo non possit dici, quòd sit unum ens, vel multa entia; igitur de illo ente, quod est homo, verum erit dicere, quòd sit unus homo, aut multi homines. Secundò, quia de quolibet ente necessariò debet dici, quòd sit unum, aut non unum: ergo etiam de quolibet ente, quod dicitur homo, potest dici, quòd sit unus homo, aut non unus homo; sed si dicatur, quòd non sit unus homo, debet dici, quod si plures homines, ubi enim negatur unum, affirmantur multa; in affirmatione scilicet, quæ fit per positionem.

Respondet S. Thomas quæst. 3. art. 7. quòd esset unus homo propter unitatem suppositi, sicut dicitur unus sciens, licèt plures habeat scientias. Quam responsionem impugnat Doctor, quia, inquit, si concretum hominis deberet non multiplicari, quando suppositum esset unum, sequeretur, quòd ad multiplicationem suppositi, concretum deberet multiplicari: sed falsum consequens, quia aliàs tres personæ divinæ deberent dici tres dii. Unde

Respondet Doctor pluralitatem concretorum non esse petendam ex sola pluralitate suppositorum, ut vult sanctus Thomas, sed etiam ex pluralitate formarum: ita quòd quantumcumque sint plura supposita, non sequatur pluralitas concretorum, si unica sit forma. V. g. ex pluralitate suppositorum divinorum, non sequitur pluralitas Deorum, quia in divinis est unica tantùm divinitas. *Deinde* ly *homo*, est terminus adjectivus respectu personæ divinæ, ut docet Doctor *dist.* 7. *qu.* 1. & ideo numerari non potest, nisi numeratis suppositis: & si teneatur, quòd sit terminus substantivus, & dicatur substantivè de proprio supposito, tamen dicitur adjectivè de supposito Verbi; saltem quoad modum prædicandi; cùm autem quodlibet adjectivum ultimatè dependeat, & terminetur ad substantivum, non potest ipsum adjectivum esse ratio terminandi significatum alterius adjectivi per se, ideoque cùm hæc dictio *homo* sit adjectiva, non poterit terminare dictionem numeralem, *duos*, ratione sui, quia adjectivum reducitur ad suum substantivum, nec censetur multiplicari, nisi ipso multiplicato. Mitto fusiorem hac de re discussionem magis grammaticalem, quàm Theologicam, rectiùsque hoc in casu censerem Verbum non appellandum unum hominem, nec plures, sed unum dumtaxat suppositum habens plures humanitates.

Dices secundò. Si naturæ distinctæ speciei assumerentur simul à Verbo, sequeretur non solùm duo contraria, sed etiam duo contradictoria posse enuntiari de eodem: sed falsum consequens: ergo, &c. Probatur major. Nam si Verbum assumeret ignem, & aquam simul, sequeretur calorem, & frigus, quæ contraria sunt, simul existere, similiter si assumeret simul hominem, & columbam, sequeretur unum, &

idem

idem suppositum esse simul rationale, & irrationale, quæ sunt contradictoria.

Nego majorem: Nam si Verbum aquam, & ignem assumeret, solùm sequeretur ignem, & aquam esse simul simultate suppositi, & terminantis, non autem simultate existentiæ, & veluti penetrationis naturarum assumptarum. Similiter, si assumeret naturam hominis, & columbæ nulla sequeretur contradictio, quæ solùm intercedit inter negationem, & affirmationem penes unum, & idem: quare sequeretur quidem unum, & idem ens esse rationale, & irrationale, non respectu ejusdem, sed respectu diversorum.

QUÆSTIO QUARTA.

An persona creata possit alienam naturam terminare, & assumere.

NOtandum primò, ex Doctore in 3. *distinct.* 1. *qu.* 4. *num.* 2. naturam cogitari posse duobus modis à persona creata assumi. Scilicet vel effectivè, vel terminativè, seu formaliter. *Effectivè* quidem, uniendo videlicet ipsam naturam cum natura creata, cujusmodi tota Trinitas univit naturam humanam cum Verbo, & illam unionem conservat: *Terminativè* autem, nimirum illam unionem, & naturæ communicationem terminando, quemadmodum Verbum Divinum terminat, & sustentat humanam naturam sibi unitam. Certum est autem nullam naturam creatam posse alterutrum præstare propria virtute; tum quia subsistentia, seu personalitas creata limitatur, ac determinatur per propriam naturam; tùm quia unio hypostatica unius naturæ cum altera, est opus miraculosum; nulla autem creatura propria virtute patrare potest miracula, ideoque nec alienam naturam assumere, & terminare. An autem alterutrum, aut utrumque divina, & extraordinaria Dei virtute fieri possit, non conveniunt Authores. Etenim Ochamus in 3. *dist.* 1. *qu.* 1. *ad* 13. & 14. docet personam creatam posse divinitùs alienam naturam, non quidem assumere effectivè, sed terminative: cui subscribunt plurimi ex nostris; illi maximè, qui docent personalitatem creatam esse formaliter aliquid positivum. Tomistæ verò quàm plurimi negativam partem amplectuntur: Doctor verò subtilis utramque sententiam probabilem existimat, quapropter utriusque solvit fundamenta. Quid autem verius existimemus, ut innotescat ea priùs,

Notandum secundò: seu revocandum ex iis, quæ docuimus in Metaphysica, quòd *persona creata est naturæ rationalis incommunicabilis existentia ut quo, & ut quod*. Quæ definitio, ut evidentiùs pateat, sciendum est, quòd duplex est communicabilitas, quantum ad præsens attinet; *Prima* est, qua aliquid communicatur alteri, ut forma, vel ut pars; qualiter anima communicatur corpori, humanitas Petro, & brachium toti integrali, & hæc dicitur communicabilitas *ut quo*, quia quod sic communicatur, est quo aliquid est tale, v. g. corpus animatum, Petrus homo. *Secunda* est, qua aliquid alteri communicatur per identitatem, putà natura communis suis inferioribus; & hæc dicitur communicabilitas *ut quod*, quia quod sic communicatur, est idem realiter cum altero, cui communicatur, sic homo communicatur Petro, & Paulo, & Essentia divina tribus personis. Negatio primæ communicabilitatis tam actualis, quàm aptitudinalis, est id, quo constituitur persona in ratione personæ; hinc anima separata non est persona, quia licèt actualiter non communicetur, habet tamen aptitudinem, ut iterum uniatur, & communicetur suo corpori; similiter humanitas Christi non potest dici persona, licèt sit actualiter, & aptitudinaliter incommunicabilis, & incommunicata, ut quòd, quippe non potest prædicari de multis: tamen est communicabilis, & communicata, ut quo, tanquam forma totalis supposito, & personæ Verbi.

Notandum tertiò, quòd ex istis duabus negationibus posterior oritur ex individuatione naturæ specificæ, quia ideo persona non est communicabilis, ut quod pluribus individuis actualiter, & aptitudinaliter, quod per hæcceitatem, & differentiam individualem determinata, & contracta sit ad esse individui; unde etiamsi hæc sit personata aliena personalitate: ut contingit in humanitate Christi, tamen secum habet hanc negationem. *Altera* verò negatio communicabilitatis nempe *ut quo*, oritur non ex aliqua entitate positiva individui, vel personæ; sed ex defectu actionis agentis extrinseci non unientis ipsam naturam cum aliena persona; ex eo enim quod aliquod agens extrinsecum non causaverit unionem inter naturam individuam cum aliqua perso-

nalitate extranea, natura individua remanet sine unione cum personalitate extranea, unde manet in se personata propria personalitate. Quibus præmissis, duo sunt inpræsentiarum determinanda. Primum quidem, an per divinam potentiam persona creata possit effectivè assumere, & sustentare naturam alienam: secundum verò, an saltem terminativè id præstare queat.

CONCLUSIO PRIMA.

Persona creata non potest ex se effectivè assumere naturam alienam, nec eam sibi hypostaticè unire. Ita Doctor loco laudato, eamque sic probat. Natura creata ab eo solùm assumi potest effectivè ad unionem hypostaticam, respectu cujus habet potentiam obedientialem; sed nulla natura habet potentiam obedientialem ad aliquam creaturam; aliàs illa potentia non diceretur obedientialis, sed naturalis, prout naturalis potentia opponitur obedientiali: ergo nulla persona creata potest effectivè assumere naturam alienam. Major patet: cùm enim illa assumptio naturæ vires excedat, ut dictum est in primo Notabili, & propterea mysterium Incarnationis dicitur miraculorum omnium maximum, & opus dexteræ Excelsi, evidens est, quòd connaturaliter fieri non possit, sed ad id exigat virtutem omnes naturæ conatusexcedentem. Minor etiam constat, quippè potentia obedientialis in creatura respicit solam efficientiam primæ causæ, cui tanquam omnium efficientium principi subordinatur, & subjicitur.

Deinde. Nulla creatura particularis potest evertere, destruere, aut impedire id, quod ex se pertinet ad ordinem universalem rerum primæ causæ immediatè subditum: at subsistentia propria alicujus naturæ, & illius fluxus, seu emanatio pertinet ad dictum ordinem; ergo nulla creatura potest illum invertere, nec consequenter impedire, ne illa subsistentia fluat ab ipsa natura individuali, & subinde non poterit illam ad se effectivè sumere. *Denique*, Suppositum creatum, secundùm sententiam probabiliorem, dicit formaliter negationem; sed negatio non potest habere virtutem effectivam, partialem, aut totalem respectu illius positivi: igitur, &c.

Dices primò; Iam persona creata potest unire naturam aliquam alieno supposito, quàm potest eandem unire cum proprio illius supposito: atqui postremum nedum fieri potest, sed & quotidie fit, dum enim pater aliquis producit filium, sicut videtur attingere unionem corporis cum anima, ita etiam videtur unire naturam sui filii cum illius supposito, quia producit illam naturam subsistentem, & suppositatam: ergo posset etiam vel ipse, vel saltem Angelus illam naturam effectivè unire cum alieno supposito.

Respondeo primò, negando minorem: falsum enim est propriè loquendo, quòd qui producit naturam singularem, uniat illam cum proprio supposito; sicut nec propriè illam unit cum suis proprietatibus, quæ potiùs dicuntur ex natura producta fluere, quàm ipsi uniri.

Respondeo secundò, negando majorem: tùm quia dato, quòd producens naturam uniat illam cum proprio supposito, tunc non invertit, imò sequitur ordinem universalem rerum; ad hoc autem, ut illam uniret cum alieno supposito, invertendus esset rerum præscriptus ordo, quod utique causa secunda præstare nequit: tùm quia sicut non potest pater unire corpus filii sui cum anima alia ab ea, quæ est filio propria; ita dicendum de natura respectu proprii suppositi.

Dices secundò: Agens superioris ordinis, quod continet perfectionem inferioris, potest illius virtutem, & effectum supplere: sed persona angelica, v. g. est superioris ordinis respectivè ad humanam, omnemque hominum perfectionem virtualiter continet: igitur potest humanam personam supplere, ejusque vices præstare, & consequenter potest naturam humanam sibi hypostaticè unire.

Negat minorem Doctor num. 4. Sicut enim Angelus non continet potentiam visivam, itaut possit supplere defectum ejus, quamvis habeat potentias longè superiores facultati visivæ: ita licèt in ratione personæ formaliter sit præstantior, quàm persona humana, non sequitur necessariò, quòd possit supplere defectum, & præstare vices personæ humanæ.

Adde quòd negari possit, quòd persona Angelica in ratione personæ sit præstantior personalitate humana.

CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Robabilius est per extraordinariam Dei potentiam, quòd personalitas creata possit terminare alienam naturam, & ipsi hypostaticè uniri.*

Probatur primò ex S. Hieronymo in caput 1. Aggei; ubi postquam recensuit quorumdam opinionem dicentium Malachiam, Aggeum, & S. Joan. Bapt. fuisse Angelos in assumptis corporibus, subdit ipse, *Non mirum esse hoc de Angelis credi; cùm pro salute nostra Dei Filius ipse carnem assumpserit.* Idem antea docuerat Tertull. lib. 3. contra Marcionem cap. 9. Hinc evidenter colligitur assertum in conclusione esse saltem possibile, etsi fortè reverà numquam hoc fieri contigerit.

Probatur secundò. Id omne tribui debet divinæ potentiæ extraordinariæ, quod manifestam contradictionem, & repugnantiam non importat; sed nulla apparet repugnantia, quòd personalitas creata ultra propriam naturam, etiam aliena terminet: ergo, &c. Major constat. Minor verò patebit ex solutione omnium rationum, quas pro negativa sententia proferunt Adversarii.

Objiciunt itaque primò: Suppositum terminans naturam alienam debet esse omninò independens: sed suppositum creatum quodcumque non est independens: igitur alienam naturam non potest terminare. Minor patet: quidquid enim est creatum eo ipso est dependens. Major verò probatur: Tùm quia hac ipsa ratione probavimus Verbum divinum idcirco terminare naturam humanam, quia est independens in ratione personæ; tùm quia cùm natura sustentetur per suppositum, idque dumtaxat per unicum, necesse est, quod illud suppositum sit omninò primum, & independens.

Respondet Doctor, non esse ita verum, quòd suppositum debeat esse omnino independens ad hoc, ut terminet; licèt enim ea sit ratio cur Verbum terminet naturam humanam; tamen fieri posset, quòd alia ratione suppositum creatum terminaret dependentiam alterius naturæ si assumeretur a Deo ad id præstandum.

Adde quòd substantia creata terminat adæquatè dependentiam accidentis in ratione subjecti, & tamen non est simpliciter independens: imò ipsa personalitas propria terminat dependentiam naturæ propriæ; cùm tamen illa non sit simpliciter independens.

Objiciunt secundò: Duæ naturæ creatæ non sunt unibiles in eodem supposito, nisi una se habeat per modum actûs, altera verò per modum potentiæ: at in unione hypostatica, de qua nunc loquimur, non fieret talis unio naturarum, quoniam naturæ debent remanere impermixtæ: naturæ autem, quæ uniuntur ut actus, & potentia, non permanent impermixtæ; sed ex illis fit tertia entitas, & compositum: igitur non possunt invicem in unico supposito creato convenire.

Respondet Doctor, negando majorem; nam si propter assignatam rationem duæ naturæ haberent incompossibilitatem in supposito creato, eandem haberent in supposito increato; & consequenter essent incompossibiles, quia naturæ illæ subsistentes per suppositum increatum, ut fit reverà in incarnatione, non habent rationem actûs, & potentiæ: ergo si hoc non obstante natura creata terminari possit per personalitatem Verbi, etiam poterit terminari per personalitates creatas; si enim duæ naturæ, putà divina, & humana, subsistere possint per suppositum Verbi absque eo, quòd una sit actus, alia verò potentia, quidni idipsum fieret, si duæ naturæ creatæ in eadem personalitate creata subsisterent?

Objiciunt tertiò: Si duæ naturæ possent per suppositum, aut personalitatem creatam terminari, Incarnatio Verbi non foret mysterium singulare, & sine exemplo, nec per consequens mirabile: at consequens est absurdum: ergò, &c.

Nego majorem: Quamquam enim fortè non esset æquè mirabile, ac nunc est, non minùs tamen omni admiratione dignum esset: quid enim mirabilius fingi potest, quàm quòd, ut ait Apostolus, ille qui est splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris æterni, ei per omnia coæqualis, semetipsum tamen exinaniverit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus?

Objiciunt quartò; Si posset subsistentia creata terminare dependentiam naturæ humanæ, & eam reddere formaliter subsistentem, haberet ex natura sua virtutem id faciendi: sed hoc est falsum; quia inde sequeretur, quòd posset naturaliter talem effectum præstare; quod enim præstare potest ex natura sua intrinseca, id præstat naturali-

raliter: sequeretur etiam, quòd connaturaliter id præstare exigeret, & concursum omnem ad id faciendum haberet requisitum.

Nego majorem: Si enim esset verum, sequeretur pariter, quòd Verbum divinum peteret connaturaliter terminare dependentiam, & unionem hypostaticam naturæ humanæ, quod est absurdum. Sequeretur etiam, quòd anima naturaliter postularet recipere habitus supernaturales, & earum inhæsionem terminare, quia ex natura sua intrinseca absque aliquo superaddito potest illos habitus recipere.

Adde quòd licèt omnis potentia naturalis possit reduci ad actum naturaliter; non tamen id verum est de potentia obedientiali; qualis esset illa, quam haberet suppositum creatum ad terminandam unionem alterius naturæ.

Objiciunt quintò: Subsistentia terminans plures naturas debet esse infinita: sed nulla subsistentia, & personalitas creata est infinita: ergo non potest plures naturas terminare. Minor patet: Tùm quia omne creatum finitum est: tùm etiam quia subsistentia creata limitatur ab illa natura cujus est complementum, & terminus. Major verò probatur: Subsistentia terminans plures naturas supplet vices subsistentiarum, quæ sunt propriæ illis naturis: sed non potest illarum vices supplere, nisi contineat eas eminenter, & consequenter nisi sit infinita.

Adde quòd, qua ratione posset terminare unam naturam, posset ibidem terminare infinitas si darentur: Ergo, &c.

Negat majorem Doctor, quippe personalitas Verbi formaliter loquendo, non est infinita, sed tantùm realiter, & tamen sustentat, ac terminat alienam naturam. Et ad probationem *respondeo*, quod sit manifesta petitio principii, dum dicitur, quòd una subsistentia creata non contineat virtualiter perfectionem alterius, quantum requiritur ad complendam naturam, ac reddendam ipsam aptam, ut tam facilè suas operationes exerceat, quàm si afficeretur propria subsistentia.

Ad confirmationem dico, reverà quidem subsistentiam creatam posse terminare infinitas naturas, si darentur, nec tamen propterea censeretur infinita, quia illimitatio extrinseca, & sincathegorematica, qualis esset illa, quæ peteretur ex terminatione naturarum, non infert infinitatem, sed solùm illimitatio intrinseca, & cathegorematica: Hinc albedo, quæ posset terminare infinitas similitudines, si darentur, non proptereà censeretur intrinsecè infinita.

Objiciunt sextò: Una natura creata non potest simul terminari à pluribus personis: ergo neque una persona creata potest simul plures naturas assumere.

Nego paritatem, & ratio disparitatis est aperta, idcircò enim una natura creata non potest simul terminari à pluribus personis, quia ut diximus quælibet earum est causa totalis personandi, seu terminandi naturam: At verò una persona creata respectu diversarum naturarum non causat eandem terminationem, sed diversam, quod utique non repugnat: sicut non repugnat, quòd una causa efficiens producat diversos effectus, vel quòd unum punctum, quod ex sua natura ordinatur ad terminandam unicam lineam, possit terminare, & de facto terminet omnes illas, quæ à circumferentia ducuntur ad ipsum.

Objiciunt septimò: Subsistentia est modus naturæ: sed implicat modum unius rei modificare aliam; implicat enim me sedere per sessionem alterius, & unum accidens inhærere per alterius accidentis inhærentiam: ergo implicat naturam creatam per subsistentiam alienam terminari.

Respondeo primò negando minorem: Nam subsistentia divina formaliter spectata, est modus Essentiæ divinæ; quemadmodum, ut volunt aliqui, subsistentia creata est modus naturæ singularis creatæ; & tamen potest terminare subsistentiam naturæ creatæ, & eam efficere subsistentem: ergo aliquis modus potest tribuere suum effectum formalem alteri, quàm rei cujus est modus.

Respondeo secundò majorem esse veram de modificatione intrinseca, quæ fit per inhæsionem; non verò de extrinseca, quæ fit per terminationem; qualis est modificatio, quæ fit per subsistentiam.

Adde quòd major fortè sit vera de modis positivis, non verò de negativis, qualis est ratio formalis subsistentiæ.

Objiciunt ultimò: Ratio formalis terminandi dependentiam, & communicationem naturæ, debet esse quid reale, & positivum: Atqui secundùm nostram sententiam, persona creata non constituitur per aliquid reale, & positivum, sed duntaxat per du-

duplicem negationem communicationis, & communicabilitatis: igitur non potest alienam naturam terminare. Major constat: tùm quia relatio humanitatis assumptæ à Verbo terminatur ad aliquid reale, & positivum; nempe ad ejus subsistentiam: tùm quia terminus relationis realis, & positivæ, debet esse quid reale, & positivum.

Respondeo, quòd in eo casu, relatio naturæ assumptæ terminaretur ad aliquid positivum, scilicet ad illius personæ creatæ naturam singularem, non quidem nudè sumptam, sed cum adjuncta sibi duplici negatione communicabilitatis, per quam videtur esse sufficiens ad sustentandam alienam naturam, eamque reddendam incommunicabilem in sensu composito: Sicque illa relatio unionis realis non terminaretur ad negationem, quæ est personalitas, tanquam ad terminum *qui*, sed tanquam ad terminum *quo*. Non est autem inconveniens, quòd relatio realis habeat pro termino formali *quo* aliquam negationem; quia relatio solùm requirit extrema positiva; non verò requirit, quòd rationes formales extremorum sint positivæ; nam relationes diversitatis, quæ pertinent ad primum genus relativorum, fundantur in carentia identitatis, quæ carentia, & negatio est ratio formalis *qua* terminandi illas relationes.

SECTIO TERTIA.

De Unione hypostatica ex parte Naturæ assumptæ.

NOtum est creaturarum alias esse substantiales, alias accidentales: substantialium, alias esse totales, alias partiales: totalium alias intellectu præditas, ut homines, & Angeli; alias verò destitutas, & rationis expertes, ut bruta, plantæ, & mixta, ac elementa. Quantum ad naturam humanam, citra dubium est illam esse assumptibilem à Verbo divino, & à qualibet alia persona, quippe quod factum est in uno individuo naturæ humanæ assumpto à Verbo, idipsum fieri potest in cæteris. Neque enim audiendus est error Vviclephi, quem refert Vvaldensis lib. 1. *doctrinalis fidei antiquæ* cap. 44. qui asseruit nullam aliam humanitatem fuisse à Verbo assumptibilem præter illam singularem, & individuam, quam assumpsit, quod planè absurdum est; non enim potior est ratio, aut repugnantia in assumptione unius individui ejusdem speciei, quàm in assumptione alterius. Ideo S. Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 18. supponit, ut per se notum, potuisse Verbum assumere humanitatem aliunde, quàm ex stirpe Adæ: hinc lib. de Prædestinatione Sanctorum cap. 15. dixit ex sola gratuita electione, & non ex alicujus meritis factum esse, ut illa potiùs humanitas, quàm alia, Verbo jungeretur. Omissa ergo disquisitione de assumptibilitate humanæ naturæ, solùm superest examinanda difficultas de natura, vel superiori, ut est Angelica: vel inferiori, ut est irrationalis, vel insensibilis natura. Quapropter tria maximè veniunt hac in Sectione determinanda. Primum, an quælibet natura substantialis, sive inferior homini, totalis vel partialis possit assumi à Verbo divino. Secundum, an quodlibet accidens sit etiam assumptibile. Tertium, qualiter totam humanitatem, & ejus partes Verbum divinum assumpserit.

QUÆSTIO PRIMA.

An natura tam Angelica, quàm irrationalis, sit assumptibilis à persona divina.

NOtandum primò, naturam aliquam *assumptibilem* denominari posse dupliciter: *Primò* quidem denominatione extrinseca petenda ab omnipotentia Dei; cui ex parte creaturarum solùm respondet potentia obedientialis, seu non repugnantia: *Secundo modo* denominari potest assumptibilis denominatione extrinseca fundata in quadam congruentia à proprietate ipsius naturæ, quæ ex se, & secundùm facultates, & operationes naturales magis capax est obeundi munia deservientia ad finem Incarnationis; qua ratione, humana natura maximè videtur assumptibilis; non quidem secundùm capacitatem naturalem, (hoc enim modò nulla natura assumptibilis putatur) sed secundùm congruentiam ad unionem, quæ ex duplici capite consurgit; nimirum ex dignitate intellectualis, seu rationalis naturæ, quæ sit capax ipsius Dei, & per operationem ipsum attingat: Deinde ea necessitate, & indigentia redemptionis, quæ duo in sola natura humana ita concurrunt, ut eam maximè assumptibilem efficiant: de quo quidem assumptionis modo hìc non est tam futurus sermo, quàm de posteriori.

Notandum secundò, omnes Theologos convenire, naturam humanam potiori jure à Verbo divino assumptibilem esse, ac assumi debuisse, quàm Angelicam, propter egregias rationes, quas ex sanctis Patribus deprompsimus, & declaravimus in 1. Articulo præsentis Disputationis. An autem Angelica natura absolutè possit ad unionem hypostaticam à divina persona assumi, non ita concordant omnes. Nam *Albertus Magnus* in 3. dist. 2. id negare videtur; ex eo quòd censeat in Angelis idem esse naturam, & personam; & consequenter cùm natura non possit assumi simul cum persona, idcirco existimat Angelicam naturam non esse assumptibilem. Cujus tamen contrarium meritò tuentur cæteri Theologi.

Notandum tertiò, Partium substantialium alias esse integrales, alias essentiales; hasque esse vel metaphysicas, vel physicas. De essentialibus, & metaphysicis hic non est sermo, quia cùm illæ in re non habeant entitatem distinctam, nec inter se, nec à toto, non aliter possunt assumi, quàm in tota natura. Partes autem physicæ, putà corpus, & anima in viventibus, spectari possunt vel conjunctæ in toto, vel ut realiter separatæ. *Insuper* partes integrantes, aliæ heterogeneæ, aliæ homogeneæ, putà vel diversæ, vel ejusdem rationis. Item spectari possunt quatenus ut existunt in toto, vel ut actu sunt ab eo separatæ, & divisæ. De illis hoc utroque modo spectatis quærimus, an sint assumptibiles.

CONCLUSIO PRIMA.

Natura Angelica potest assumi hypostaticè à persona divina. Ita omnes fermè Theologi. Probaturque *primò* ex verbis Pauli ad Hebræos 2. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ*; cùm enim intentum Apostoli sit commendare erga homines Dei charitatem, quòd naturam humanam, non verò Angelicam assumpserit, debet necessariò supponere possibilem fuisse naturæ Angelicæ assumptionem; alioqui nullum omnino esset illius argumentum siquidem facilè responderi posset, mirum non esse, quòd Deus, relicta natura Angelica, humanam assumpserit; quandoquidem ipsa natura Angelica non erat assumptibilis.

Probatur secundò. Naturam Angelicam assumi non repugnat nec ex parte Dei, nec ex parte Angeli: ergo illa simpliciter est assumptibilis. Patet antecedens, primò quidem *ex parte Dei*, quia cùm suppositum divinum sit absolutè, & per se independens, terminare potest dependentiam cujuscumque naturæ, & supplere vices cujuslibet suppositi. Non etiam repugnat *ex parte Angeli*; quippe cùm sit eadem ratio de natura Angelica, ac humana, nam non alia ratione natura humana est capax assumptionis, nisi quia distinguitur realiter à sua personalitate, & consequenter potest illa vel destructa, vel non effluente, terminari per subsistentiam Verbi, in qua propria personalitas eminenter continetur: At idem dicendum de natura Angelica, quæ realiter à sua personalitate distinguitur: ergo qua ratione natura humana est assumptibilis, etiam Angelica assumi potest.

Objicit Albertus. In Angelis non distinguitur realiter personalitas à natura: sed sublata illa reali distinctione, natura non est assumptibilis: igitur natura Angelica non potest à Deo assumi hypostaticè. Probat majorem ex Aristotele 7. Metaphysicorum cap. 6. *In his, quæ sunt per se, idem est, quod quid est, & id cujus est*, hoc est, ut ipse explicat, in substantiis separatis, idem est natura, & persona.

Nego majorem, & ad illius probationem dico, Aristotelem dumtaxat velle, *vel* quòd definitio, & definitum idem sint in substantiis, secus verò in accidentibus; nam in definitione accidentium cùm illa fiat per ordinem ad aliquid extrinsecum, scilicet ad subjectum; non est idem, quod *quid est, & id cujus est*, quia subjectum, & accidens non sunt idem. *Vel* si ejus verba usurpentur de natura, & supposito, dico eum significare, quòd natura, & suppositum sint ejusdem prædicamenti; ad differentiam accidentium acceptorum in concreto; hoc est cum subjecto sustentante, quia spectant ad diversa prædicamenta; siquidem subjectum spectat ad prædicamentum substantiæ, accidens verò pro sui diversitate, diversum prædicamentum instituit.

Objicit secundò. Angelus est incorruptibilis: sed si Verbum assumeret naturam Angelicam, non esset incorruptibilis, nam illius personalitas periret, & corrumperetur: igitur non potest assumi.

Respondeo primò, quod si Angelus assumeretur in primo instanti suæ productionis

nis, in quo propria personalitas resultare deberet, illa non corrumperetur, sed non pullularet: *Secundò* dico, quòd Angelus est quidem incorruptibilis per ordinem ad agens creatum, non verò per ordinem ad Deum: unde Deus servando naturam Angelicam facili negotio posset illius personalitatem extinguere, & supplere per suam propriam, quod utique non officeret Angelicæ dignitati, & naturæ, imò illam infinitè perficeret, & compleret.

CONCLUSIO SECUNDA.

Natura quæcumque irrationalis, tam animata, quàm inanimata, assumi potest à Deo ad unionem hypostaticam.

Probatur 1. ex Tertulliano lib. de carne Christi, cap. 4. ubi disputans contra Marcionem, qui negabat Christum habuisse veram carnem, quia hoc erat Deo indignum nasci ex muliere, ait: *Si reverà de lupa aut sue, aut vacca, & de quovis corpore indusus regnum cœlorum prædicare voluisset, tua opinor censura illi præscriberet, indignum id Dei Filio; stultum etiam id præberet: fit sanè stultum, si de nostro sensu Deum judicemus: sed tamen circumscriptè, quòd stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes.* Idem docet S. Gregorius Nissenus oratione *Catechetica* cap. 27. ubi refellendo eos, qui putant turpe, & indecorum esse, quòd Deus carnem, & terrestre corpus assumpserit, ait: *Non fuisset tolerabilior turpitudo suscipiendo figuram cœlestis corporis, quàm terrestris, quia omnis creatura ex æquo distat ab illo, qui est Altissimus, & omnia ei æqualiter subjecta sunt, nec terra est remotior à suprema ejus dignitate; nec cœlum ei propinquius; nec Deus propriè respicit sursum, aut deorsum, sed omnia ex æquo illi subjecta sunt, qui præest omnibus: quare si terrestris natura existimetur indigna, quæ cum Deo conjungatur, nec ulla unquam invenietur digna: quod si æqualiter omnia indigna, Deum autem decet benefacere indigenti, nihil certè eo indignum credimus, dum confitemur, ubi erat morbus, ibi medicam potestatem adhibuisse.* Addunt aliqui sententiam S. Augustini lib. de vera religione cap. 16. ubi docet Verbum divinum potuisse in aliquo corpore æthereo visibiliter hominibus apparere: sed illa doctrina non est ad præsens institutum; non enim loquitur de apparitione, quæ fieret per unionem hypostaticam, sed solùm de ea, quæ esset sensibilis eo modo, quo Angeli apparuerunt in veteri Testamento.

Probatur secundò ratione: Omnis substantia creata completa habet id omne, quod requiritur, ut sit assumptibilis à Deo; ergo ita fieri potest. Probatur antecedens: nam ut talis sit, solùm requirit, quòd sit apta existere in supposito realiter à se distincto, cujus vices suppleri possent per aliud suppositum: sed talis est omnis natura irrationalis, quia non est magis determinata ad proprium suppositum, quàm natura intellectualis, suppositum enim irrationale non sustentat perfectiùs naturam, quam afficit, quàm suppositum rationale. *Adde quòd* in natura irrationali nulla appareat ratio, quæ repugnantiam, aut contradictionem inducat, ut ita assumatur.

Repones, repugnantiam assumptionis talis peti ex ejus indecentia, indecens enim, & indecorum Deo videtur, naturam irrationalem in concreto de ipso prædicari, ipsumque belluam, equum, suem, aut bovem denominari.

Verùm respondeo, quòd si quæ sit indecentia, illa tantùm erit negativè, & comparativè, id est, minùs decens, quàm quòd naturam rationalem assumat; non autem positivè, & absolutè, cujusmodi indecens esse deberet, ut divinitus fieri non posset. *Adde quòd* si solius rationis naturalis ductum sequamur, non minùs apparet indecens majestati divinæ Filium Dei nostram carnem assumere, & in ea nasci, laborare, eruciari, & mori, quàm si quamlibet alteram naturam corpoream assumeret.

Unde dicendum est cum Tertulliano lib. citato de carne Christi cap. 5. *Quodcumque Deo est indignum, mihi expedit, salvus sum, si non confundar de Domino meo: Qui me, inquit, confusus fuerit, confundam & ego eum. Aliam non invenio materiam confusionis, quæ me per contemptum ruboris probet bene impudentem, & fæliciter stultum: natus est Dei Filius, non pudet quia pudendum est: & mortuus est Dei Filius, prorsus credibile est quia ineptum est, &c.* Igitur à pari etsi humano sensu judicetur indecens, quòd Deus naturam belluinam assumeret, non tamen id foret absolutè, quia non deessent Deo rationes gravissimæ propter quas isti naturæ sic uniretur.

Confirmantur hæc omnia ex eo, quòd Verbum divinum in triduo mortis erat unitum corpori Christi: sed tale corpus post mor-

tem erat natura irrationalis, & insensibilis: ergo natura irrationalis, & insensibilis est capax unionis hypostaticæ.

Repones fortè, disparitatem esse, quòd corpus Christi in triduo mortis aliquo modo fuerit rationale, scilicet per participationem, quia dicebat ordinem ad animam rationalem, cui poterat iterum uniri; sicque erat in potentia pars rationalis naturæ, & ex hoc erat capax unionis hypostaticæ: secus verò est de natura irrationali, quæ cùm nec actu, nec potentia sit pars rationalis naturæ, idcirco est incapax assumptionis.

Contra. Ordo corporis ad animam rationalem non constituit illud in esse rationali, sed illud relinquit in esse irrationali: igitur cùm per illum ordinem corpus dumtaxat dicatur rationale extrinsecè, non plùs constituitur formaliter, & actu rationale, quàm lapis, aut brutum: *Deinde*, falsum est corpus Christi mortuum dicere ordinem ad animam rationalem; cùm enim reunio animæ cum corpore supernaturalis sit, non potest exigi à corpore ab anima separato.

Objicies primò. Implicat contradictionem idem esse simul personam, & non esse; sed si natura irrationalis assumeretur, esset simul persona, & non esset. Esset quidem, quia haberet personalitatem Verbi; non esset autem, quia persona est rationalis naturæ individua substantia; ergo cùm hæc natura sit irrationalis, non potest esse, nec dici persona.

Nego minorem; Illa enim natura non censeretur persona; nam ut docet Doctor, unio hypostatica non est nata esse personatio, nisi id quod assumitur, capax sit personari: natura autem irrationalis non est capax rationis personæ, seu dumtaxat rationis suppositi: ergo Verbum divinum illam naturam irrationalem assumptam non constitueret personam, sed dumtaxat suppositum.

Objicies 2. Natura quæ non potest elevari ad videndum Deum, & ipsum amandum, non est capax unionis hypostaticæ, quia operari sequitur esse, & ipsum esse est propter operari: sed nulla natura irrationalis potest elevari ad videndum, & amandum Deum, ut constat: igitur nec ad unionem hypostaticam.

Nego majorem: Cujus contrarium apparet in corpore Christi, quod unitum fuit divinitati in triduo mortis, licèt tam per se, quàm per animam à se separatam tunc temporis esset incapax amoris, & cognitionis Dei.

Ad probationem dico, illud axioma *operari sequitur esse*, verum quidem esse de esse essentiæ, vel potentiæ, quia talis est actio, quale est principium formale, vel radicale illius: essentia autem est principium radicale, & potentia est principium formale actionis; at non est verum de esse termini ultimi substantiæ, quale est suppositum; aliàs omnes operationes Christi essent supernaturales, & divinæ; sicut & illius suppositum; quod nemo dixerit.

Instabis: Cui non potest communicari minus, non potest communicari majus; sed visio beatifica est quid minus unione hypostatica: ergo cùm hæc communicari non possit naturæ irrationali, etiam nec unio hypostatica communicari potest.

Respondeo majorem esse veram quando majus, & minus sunt ejusdem ordinis, non verò quando sunt diversi ordinis; sic communicari potest homini scientia, non autem volatus; & animæ communicari potest ratio, non albedo, & homo potest producere hominem, non verò lupum.

Objicies 3. Ea tantùm creatura potest assumi hypostaticè, quæ est capax sanctitatis, quia unio hypostatica est sanctificans: sed natura irrationalis est omnis sanctitatis incapax: ergo & incapax assumptionis.

Respondeo majorem esse veram generaliter de sanctitate personali, quæ consistit in intima, eaque singulari unione, præsentia, vel habitudine ad aliquam personam divinam; non verò de sanctitate accidentali, quæ fit per gratiam habitualem: qualis sanctitas solùm communicatur naturæ rationali, quatenus rationalis est; sic corpus Christi in triduo mortis habuit sanctitatem personalem, non autem accidentalem, quia anima in qua residebat habitualis, & accidentalis sanctitas, ab eo erat separata. In forma distinguo majorem: quæ est capax sanctitatis vel personalis, vel accidentatis, vel utriusque, concedo: quæ solùm est capax sanctitatis habitualis, & accidentalis, nego.

CONCLUSIO TERTIA.

Partes reales tam essentiales physicæ, quàm integrantes, assumi possunt seorsim, sive existant in toto, sive extra totum, & per divinam subsistentiam subsistere.

Pro-

Probatur. Quod habet subsistentiam propriam, potest per divinam subsistentiam terminari, & subsistere: sed illæ partes propriam habent subsistentiam, saltem partialem, ut probatum est in Metaphysicis: igitur sive illæ partes in toto, sive extra totum existant, possunt seorsim per divinam subsistentiam terminari, & subsistere.

Confirmatur. In triduo mortis corpus, & anima Christi seorsim subsistebant subsistentia Verbi: ergo pari ratione aliæ partes possent etiam seorsim assumi: quippe major non apparet difficultas, ut Verbum divinum partem unicam assumat, non assumpta alia, quàm, ut utramque terminet, etiam dum ab invicem separantur.

Dices. Quòd etsi verum appareat partes sejunctas posse terminari, & subsistere subsistentia divina, id tamen videri falsum de partibus conjunctis, tum quia partes transire videntur in entitatem totius, & consequenter subsistentiæ partiales pariter transeunt in subsistentiam totius, tùm quia forma saltem ea quæ educitur de potentia materiæ non videtur habere propriam subsistentiam; sed tantùm subsistere subsistentia materiæ, ideoque non potest subsistere subsistentia divina; quidquid enim non est capax subsistendi per se, seu subsistentiæ propriæ, non est etiam capax subsistentiæ alienæ: igitur conclusio non est absolutè vera de omnibus partibus physicis.

Nego consequentiam, & ad antecedens dico, partes actu remanere partes in toto, licet sint actu totum constituentes. Dico insuper illas habere suas partiales proprias subsistentias, ut maximè constat de materia, quæ cùm sit subjectum trensformationis, & eductionis formarum, requirit hunc modum per se existendi: id etiam negari non potest de forma non educibili è sinu materiæ; qualis est anima rationalis; sicut enim illa existere potest extra corpus, ita & independenter ab eo subsistere, & terminari. Idem denique constat de formis educibilibus: siquidem illæ subsistunt saltem per subsistentiam materiæ: at Deus illum modum subsistendi supplere potest conservando videlicet illas formas independenter à materia, maximè cùm distinctam existentiam habeant, ut probavimus in Physicis: igitur, &c.

Dices 2. Illud non potest assumi hypostaticè, quod non potest esse persona vel suppositum, sed partes neutrum esse possunt: ergo, &c.

Distinguo majorem: Nihil potest assumi hypostaticè, quod nequit esse persona vel suppositum, assumptione, quæ fiat per rationem personandi, & suppositandi, concedo: quæ fiat per rationem terminandi, & sustentandi, nego: partes quidem illæ nec personæ essent, nec suppositatæ, sed duntaxat terminatæ ac sustentificatæ.

Dices 3. Divina personalitas non potest supplere vices subsistentiæ partialis: ergo partes illæ non sunt assumptibiles. Patet antecedens: Deus enim non potest supplere vices partis, cùm de ratione partis sit esse quid incompletum, & imperfectum; Deus autem censeri non potest ens incompletum, imperfectum.

Nego antecedens, & ejus probationem distinguo: divina personalitas non potest vices gerere subsistentiæ partialis quantum ad rationem partis, concedo: quantùm ad rationem subsistentiæ, omni dempta imperfectione, & ratione partis, nego: sicut enim Deus uniri potuit animæ rationali à corpore separatæ, ut de facto Verbum divinum fuit unitum in triduo mortis: ita etiam terminare potest quamlibet partem.

QUÆSTIO SECUNDA.

An natura accidentis possit assumi à Persona divina.

NOtandum 1. Certum esse quòd accidens possit assumi, imò de facto fuerit assumptum mediatè, hoc est, mediante natura substantialià Verbo assumptà, quippe Verbum assumendo naturam humanam, assumpsit pariter accidentia ad ejus integritatem, & conservationem naturalem desideranda; qua ratione docent Theologi Verbum etiam assumpsisse omnes humanitatis defectus naturales, excepto peccato, & ignorantia. Verùm difficultas est, num accidens immediatè, & per se assumi, & terminari possit à persona divina. Negat noster *Bassolis* in 3. dist. 2. quæst. 1. & cum eo Suares ac plurimi Recentiores: affirmat autem noster *de Rubione* in 3. dist. 2. qu. 2. cui subscribunt Vasques, & plurimi ex modernis.

Notandum 2. ex Doctore in 3. *dist.* 1. *quæst.* 1. *num.* 3. accidens duplicem habere habitudinem ad subjectum: unam quidem

dem in ratione informantis ad informabile: alteram autem in ratione terminati, & sustentati ad terminans, & sustentans. *Prima* habitudo arguit imperfectionem tam in subjecto, quod requirit accidens, tamquam formam requisitam ad totalem sui integritatem, & perfectionem; quàm in ipso accidente, quod ea ratione est ens incompletum, & extra naturam subjecti. *Secunda* verò arguit quidem imperfectionem in accidente, quod existere non potest nisi sustentetur à subjecto: nullam verò denotat imperfectionem in subjecto, imò perfectionem in eo connotat, nempe virtutem sustentativam alterius entis.

Notandum 3. ex eodem Doctore *quæst.* 19. *quodlibetica art.* 2. quòd etsi accidens, propter suam imperfectionem non possit habere per se suppositum, & consequenter non possit hypostaticè intrinsecè terminari; tamen requirit suppositum intrinsecum subsistentiæ, ad quod ejus dependentia terminetur, tamquam ad suum suppositum, cui tamen non identificatur, nec cum eo fit per se idem, quia natura accidentis, & suppositum substantiæ sunt alterius generis; est tamen inter illa aliqua unio supplens (ut possibile est) vicem identitatis, quæ unio ex parte accidentis est actualis dependentia ejus naturæ: ex parte verò suppositi, est terminatio illius dependentiæ, quæ terminatio non est aliud, quàm actualis sustentatio illius accidentis, ratione cujus conservatur accidens in suo esse.

CONCLUSIO UNICA.

NAtura Accidentis *assumi potest à persona divina*.

Probatur. Ea natura est assumptibilis à persona divina, cujus dependentia terminari potest: sed accidentis dependentia terminari potest à natura divina: ergo, &c. Major constat. Minor probatur: Si quæ esset repugnantia quominùs natura accidentis terminari posset à natura divina, peteretur vel ex parte personæ divinæ, vel ex parte ipsius naturæ accidentis: sed ex neutro capite repugnat. Non quidem ex parte personæ divinæ, quæ cùm habeat vim infinitam, & independentem in ratione terminantis, potest terminare id omne, quod est terminabile, eo videlicet modo quo terminabile est, ubi actualis illa terminatio non est de intrinseco conceptu ipsius rei, quæ terminatur. Nec etiam implicat ex parte accidentis, quippe actualis terminatio accidentis à suo subjecto, non est de intrinseco illiùs conceptu; nec ita naturalis, & necessaria, ut constat in speciebus Eucharisticis, quæ non terminantur per subjectum; quippe cùm ipsi non inhæreant.

Adde quòd dependentia accidentis à sustentante, non minùs sit in potentia obedientiali respectu divinæ personæ, quàm dependentia naturæ substantialis ab ipsa divina persona, per quam sustentari, & terminari potest.

Dices 1. Terminari non potest accidens per subjectum, nisi quatenùs hoc habet rationem potentiæ passivæ respectu accidentis, quod est illius forma informans: sed divina persona non potest habere rationem potentiæ passivæ respectu accidentis; quippe cùm ab ipso non possit informari: ergo nec potest accidens terminare, & assumere.

Nego majorem: Nam ut diximus in 2. *Notabili*, duplex est habitudo accidentis ad subjectum cui inest; nempe in ratione informantis, & in ratione terminati: atque adeo duo hæc in subjecto distinguuntur, nempe esse potentiam passivam respectu accidentis, terminare illius dependentiam; hinc persona divina potest hoc ultimum munus præstare, quamvis primum efficere nequeat.

Dices 2. Nihil est capax terminari modo opposito suæ entitati, quandoquidem id quod terminat alienam entitatem, supplet vices proprii ejus termini: sed esse subsistens, & terminatum per subsistentiam divinam, est modus oppositus modo connaturali accidentis, qui est inhærentia, nec enim terminatur accidens nisi per subjectum cui inhæret: igitur non potest ita assumi nec terminari.

Distinguo minorem: Modus subsistendi per se, ea ratione, qua subsistentia per se subsistit, est oppositus modo existendi accidentis, concedo: modus subsistendi non per se, sed ratione sustentantis, & terminantis, est modus oppositus existentiæ accidentis, nego: persona autem divina non tribueret modum existendi per se accidenti, quemadmodum ipsa per se subsistit, sed dumtaxat modum sustentati, & terminati; ita quòd accidens sic assumptum conservari posset absque omni subjecto nec exigeret aliud subjectum à quo terminaretur.

Di-

Dices 3. Si persona divina assumeret accidens immediatè, putà albedinem, sequeretur quòd accidens in abstracto, vel in concreto, prædicari posset de persona divina, quemadmodum natura humana in concreto enuntiatur de Verbo, cùm dicitur, *Deus est homo*: sed absurdum est personam divinam posse dici albedinem vel albam: ergo pariter est absurdum, accidens ab ea posse assumi.

Nego sequelam majoris: Non enim accidens posset enunciari de persona divina in abstracto quia non aliter enuntiari deberet accidens de persona assumente, quàm enuntietur de subjecto cui inest: at nullum accidens enunciatur de subjecto in abstracto; non enim dicitur paries est albedo. Non posset similiter enuntiari in concreto; quia nullum accidens enuntiatur in concreto, nisi de subjecto cui inest per modum inhærentis, & informantis: at in tali hypothesi, albedo non inesset personæ divinæ per modum inhærentis, & informantis, sed tantùm per modum informati, & terminati: igitur dici non posset, persona divina est alba, prædicatione scilicet concreti accidentalis de suo subjecto, quamvis fortè, (ut dicit Marsilius) ita posset appellari ratione unionis, dicique posset, persona divina est alba, id est, habens albedinem, non per modum informati, sed per modum terminantis, & sustentantis.

Advertendum autem conclusionem intelligendam esse duntaxat de illis accidentibus, quæ separabilia sunt à suis subjectis, & terminis: cùm enim relationes v. gr. non possint ullatenus existere independenter à suis fundamentis & terminis, ita nec possunt à divina persona sustentari; similiter cùm figura existere nequeat, & separari à suo subjecto, quippe est essentialiter terminus quantitatis diversimodè se habentis, etiam illam inassumptibilem judico.

QUÆSTIO TERTIA.

Qualiter, & quo ordine Verbum divinum humanitatem, & ejus partes assumpserit.

NOtandum 1. certum esse, ac fide credendum, ut probabimus in sequenti disput. Verbum divinum veram animam humanam, verumque corpus, & omnes illius partes integrantes, & ad corporis ornatum, & necessitatem conducentes, assumpsisse. *Certum* pariter prioritate temporis, non priùs aliquam hominis partem assumpsisse, quàm alteram: siquidem fide constat animam, & corpus simul tempore fuisse à Verbo assumpta, itaut nec anima priùs tempore, quàm corpus, nec corpus priùs, quàm anima, sed simul, & in eodem instanti, in quo fuit producta in Virginis utero Christi humanitas, seu in quo fuit creata anima Christi, & unita carni, caro, & anima fuerint assumptæ. Caro quidem, nam ut optimè docet S. Damascenus lib. 3. de fide c.2. *Simul ut caro extitit, simul quoque Dei caro extitit: simul caro animata rationis, atque intelligentiæ particeps*. Vel ut loquitur S. Fulgentius lib. de Incarnatione cap. 3. *Ipsa acceptio carnis, fuit Conceptio Virginalis .... Non est aliquod igitur intervallum temporis æstimandum inter conceptæ carnis initium, & concipiendæ Majestatis adventum*. Idem dicendum de anima, quare Concilium quintum generale can. 2. proscribens errores Origenis, qui dicebat Christi animam fuisse cum cæteris animabus initio mundi creatam, atque suis operibus meruisse uniri hypostaticè Verbo Dei, illique de facto fuisse unitam, pridem antequam corpori jungeretur, sic ait: *Si quis dicit, aut sentit animam Domini præextitisse, unitamque esse Deo Verbo ante Incarnationem, & Nativitatem ex Virgine, anathema sit*. Quapropter Leo Papa Epistola 11. contra Eutichem, sic ait: *Arbitror alia proloquentem hoc habere persuasum, quòd anima, quam Salvator assumpsit, priùs in cælis sit commorata, quàm de Maria Virgine nasceretur, eamque sibi Verbum in utero copulavit: sed hoc Catholicæ mentes, auresque non tolerant*. Constat igitur tam humanitatem, quàm corpus, & animam eodem temporis momento fuisse assumpta. Sed difficultas solvenda remanet, an tria hæc, nempe humanitas, corpus, & anima, eadem simultate naturæ, aut eorum aliquod prioritate naturæ fuerit assumptum. Nam S. Thomas, 3. p. qu. 6. art. 5. contendit partes priùs fuisse unitas, quàm totum: Doctor verò subtilis in 3. dist. 2. qu. 2. num. 5. Docet priùs humanitatem prioritate naturæ assumptam fuisse, quàm partes.

Notandum secundò ex eodem Doctore *ibidem*, aliquid dupliciter posse dici medium inter unum, & aliud: Primo quidem *ut quod*: secundò *ut quo*; Medium *ut quod*, seu me-

medium *quod*, est id quod est res distincta medians inter unum, & alterum; sic inter substantiam, & qualitates corporeas mediat quantitas, in qua immediatè (ut communiter docetur) recipiuntur illæ qualitates corporeæ, & ea mediante substantiæ insunt. Medium *ut quo*, seu medium *quo*, est ratio formalis, qua agens potest agere, seu recipiens recipere; sicut enim agens non posset agere, nisi haberet virtutem agendi, hinc dici potest, quòd agat mediante virtute activa, quæ est medium *quo* agit: sic non potest subjectum recipere aliquid, nisi habeat in se virtutem, seu potentiam receptivam, quæ dici potest medium quo aliquid recipit, & sicut virtus agendi non est medium *quod* inter agens, & effectum, ita nec virtus recipiendi dici potest medium *quod* inter recipiens, & receptum. Ex quibus sequitur, quòd aliquid dici possit assumi dupliciter. Primò quidem ut medium *quod*, id est quod verè, & immediatè assumitur, & ipso mediante aliud assumitur. V.g. vas in quo aliquis liquor continetur, est medium *quod*, quia ipso mediante liquor assumitur, & deportatur. Secundò potest aliquid assumi, ut medium *quo*, quatenùs est ratio, quare aliud assumitur: quod utique subdivitur in medium *quo* ex necessitate naturæ, id est, quòd sit ratio orta solùm ex necessitate naturæ, quare aliud assumatur, & medium *quo* ex congruentia, quòd sit ratio orta solùm ex congruitate, quare unum priùs assumatur, quàm aliud. Difficultas ergo præsens est, an partes humanitatis priùs prioritate naturæ assumptæ sint, ut medium *quod*, quàm ipsa humanitas, aut vice versa.

Notandum tertiò; Partes duobus modis considerari, vel comparari posse, videlicet ad se invicem, seu in ordine ad habitudinem, quam servant inter se: & ad humanitatem, seu in ordine ad earum unionem, & totius humanitatis constitutionem. *Prima comparatio* fit, dum quæritur, an anima priùs unita sit Verbo, quàm corpus: Secunda verò, dum quæritur utrùm partes fuerint priùs unitæ Verbo, quàm toti, vel vice versa. Hinc movetur quæstio, an per assumptionem totius, & per solam unionem Verbi ad totam humanitatem (ex hypothesi, quòd illa sit priùs assumpta, quàm partes) resultaverit unio cum partibus per quamdam resultantiam naturalem: Vel potiùs utrùm posita unione cum tota humanitate, priùs natura, quàm cum partibus, necessariæ etiam fuerint speciales uniones ipsius Verbi cum ipsis partibus: ratio autem hujus difficultatis in eo fundatur, quòd si admittantur tres uniones, videntur entia multiplicari sine necessitate; cùm enim partes sint in toto formaliter, & intrinsecè, consequens videtur, quòd ex unione totius ad Verbum, necessariò resultet unio partium ad Verbum, è contra verò si non admittantur tres illæ uniones, sequitur, quòd destructo toto, etiam pereant uniones Verbi cum corpore, & anima, & sic ex destructa humanitate, ut factum est in triduo mortis, consequens esset, vel quòd Verbum non permansisset unitum corpori, & animæ, vel quod opus fuisset novas fieri uniones ipsius Verbi cum corpore, & anima.

His ita præmissis, tria maximè veniunt determinanda. *Primùm*, an partes humanitatis fuerint medium *quod*; *Secundùm*, an fuerint medium *quo* illius assumptionis. *Tertiùm*, an & quomodo anima fuerit medium *quo* assumptionis corporis.

CONCLUSIO PRIMA.

Partes non sunt medium quod *respectu assumptionis* totius *humanitatis*: *neque ordine intentionis*, *neque ordine executionis*. Hæc constat duabus partibus, quarum *Prima* communis est inter Theologos; illud enim ordine intentionis priùs natura fuit assumptum, cujus assumptio fuit per se priùs intenta; at primò intenta fuit assumptio humanitatis, quàm partium: in hoc enim mysterio, id quod primò intenditur, est quòd Verbum fiat homo; cùm autem fieri non possit homo, nisi assumendo humanitatem, quæ ut vera sit, constare debet corpore, & anima; inde fit, quòd ordine intentionis tota humanitas priùs assumitur; deinde verò partes, quibus constat.

Secunda pars autem est contra Thomistas, quam sic probat Doctor. Illud est primò assumptibile à Verbo, ut medium *quod*, quod est in se primò personabile: sed tota humanitas est priùs personabilis, quàm partes: ergo, &c. Major constat, quia in eodem instanti tam temporis, quàm naturæ, Verbum supplevit personalitatem creatam, quo ipsa exurgere debebat: unde si priùs exurgere debuerit personalitas totius, quàm partium, etiam tota humanitas priùs debuit assumi, quàm par-

partes. Minor verò probatur, quia licèt partes, etiam ut unitæ, habeant subsistentias partiales, tamen hac ratione dici non possunt priùs natura assumptæ, quàm totum: quia partes non debebant priùs assumi, quàm inter se unirentur; neque enim assumptio earum habet ullam rationem causæ, aut conditionis ad earum unionem inter se: sed in eodem ipso instanti, in quo sunt unitæ, aut saltem in instanti naturæ immediatè sequenti tota natura est assumpta: priùs ergo natura partes non fuerunt assumptæ, quàm fuerint unitæ cum toto.

Deinde, Personalitas Verbi divini est perfecta, & completa: ergo postulat priùs natura communicari substantiæ completæ, qualis est tota humanitas, quàm substantiæ incompletæ, qualis est anima rationalis, vel corpus; & consequenter non debuit priùs natura assumere corpus, aut animam, quàm totam humanitatem.

Denique, Verbum est primaria sui unione homo, non est autem homo, nisi per id, quod est assumptum: ergo per illud, quod assumptum est, fuit primò homo: at si priùs natura partes assumpsisset, quàm totum, non posset dici primaria sui unione homo; quia aliquid dicitur primò homo per totam humanitatem; non autem per partes: ergo primo assumpsit totam humanitatem.

Dices. Eodem modo communicata fuit subsistentia divina toti humanitati, & ejus partibus, quo eis convenit subsistentia humana ipsis connaturalis: sed subsistentia humana in ordine executionis priùs natura convenit animæ rationali: deinde corpori, cui unitur per informationem, & denique toti humanitati ex utroque resultanti; ergo ordine executionis priùs natura fuerunt assumptæ partes humanitatis, quàm tota humanitas. Major patet, nullum enim est fundamentum invertendi in assumptione humanitatis ad Verbum, modum, & ordinem naturalem. Minor verò probatur, quia subsistentia humana priùs natura convenit animæ rationali, quàm toti humanitati; nam anima rationalis fit per creationem: ergo per illam accipit esse subsistentiæ; sed per hoc, quod unitur corpori, non deperdit illud esse, aliàs frustra produceretur à Deo per creationem: ergo priùs natura subsistit, quàm uniatur corpori, subindèque priùs natura illi convenit subsistentia, quàm toti humanitati. Deinde confirmatur, quia causa saltem prioritate naturæ antecedit effectum: sed partes sunt veluti causæ totius: ergo necessariò totum antecedunt.

Distinguo majorem. Subsistentia divina communicata fuit priùs partibus, quàm toti humanitati, seu partes humanitatis priùs fuerunt assumptæ, quàm tota humanitas: ut medium *quod*, nego: ut medium *quo*, concedo: Quia, inquit Doctor, sicut anima rationalis est medium *quo*, seu ratione cujus homo fit risibilis, non ipsa est risibilis; sed ipse homo, quia risibilitas non advenit, nisi ubi completa est humanitas: ita licèt partes sint medium *quo* homo fit subsistens, & priores sint natura tota humanitate; tamen non sunt in se priùs subsistentes saltem subsistentia completa: sed quod est subsistens, est homo, cui non advenit subsistentia, seu personalitas, nisi ubi homo habet suum esse totale, & completum.

Instabis. Pars est prior tota via generationis, seu in generatione priùs pars producitur, quàm totum: ergo etiam in assumptione priùs assumitur pars, quàm totum.

Respondet Doctor, permisso antecedente, negando consequentiam; non enim est consequens, quòd si unum sit priùs alio secundùm ordinem generationis, sit etiam priùs secundùm ordinem subsistentiæ, & rationem personationis, quippe nulla est ratio, unde colligatur, quòd talem debeant servare ordinem. Deinde, personalitas est complementum ipsius naturæ compositæ; unde non debet priùs competere alicui, quàm eidem naturæ.

Dices secundò. Illud est priùs altero, à quo non convertitur subsistendi consequentia: sed non convertitur ab assumptione partium ad assumptionem totius, neque enim valet dicere, assumpsit partes: ergo etiam assumpsit totum; benè verò sequitur assumpsit totum: ergo & partes: igitur prior est assumptio partium, quàm totius.

Distinguit majorem Doctor, illud est priùs secundùm consequentiam, concedit: secundùm causalitatem, negat: & concessa minore, similiter distinguit consequens: neque enim omne, quod est priùs secundùm consequentiam, est priùs secundùm causalitatem, cujus Doctor profert exemplum; quia accidens, quod consequitur ad plura, ut calor, qui sequitur ab igne, & sole, non infert necessariò, & determinatè existentiam, & præsentiam solis, aut ignis; nam bene quidem sequitur, est ignis, ergo est calor; est sol, ergo est calor: non verò sequitur

est

est calor, ergo est ignis. Unde calor est prior prioritate illa, à qua non convertitur subsistendi consequentia; & tamen est posterior causalitate. Aliud exemplum proferri potest, quia totum v. g. non potest esse in loco, quin partes etiam sint in loco, nec tamen sequitur, quòd partes priùs ponantur in loco, quàm totum: ergo quamvis totum non possit assumi absque partibus, & partes assumi absque toto, non sequitur, quòd priùs assumi debeant partes, quàm totum.

Respondet secundò, distinguendo minorem. Ab assumptione illa partium, quæ facta est pro omni tempore, quo assumptum est totum, negat minorem: ab alia assumptione, quæ fieret, concedit minorem: & negat consequentiam. Quæ responsio in eo fundatur, quòd dicat de facto non esse aliquam specialem unionem partium humanitatis cum personalitate Verbi, præter unionem ipsius humanitatis; quamvis possent partes uniri alia unione immediata, ut unitæ fuerunt in triduo mortis.

Dices 3. Si Verbum assumpsisset primò totam humanitatem, aliquando dimisisset, quod semel assumpsit; quia in morte non habuit totam assumptam humanitatem; quippe illa dissoluta fuit per separationem corporis ab anima; sed consequens videtur militare in illud vulgare axioma Theologicum ex sancto Damasceno depromptum, *Quod semel assumpsit nunquam dimisit*: ergo, &c.

Negat minorem Doctor; Siquidem, inquit, conveniunt omnes Theologi, quòd Verbum in triduo mortis non habuerit assumptum totum; quia tunc non erat totum humanitatis, quod per mortem dissolutum fuerat; Unde sanctus Damascenus solùm voluit, quòd nullam unquam partem humanitatis Verbum dimiserit, quam semel assumpsit.

Dices denique. S. Augustinus lib. de Agone Christiano cap. 18. dicit, *Incommutabilis veritas per spiritum animam, & per animam corpus; & sic demum totum hominem assumpsit*: ergo priùs assumpsit partes, quàm totum.

Respondet Doctor, S. Augustinum esse intelligendum de medio *quo* congruentiæ: non verò de medio *quod*; quippe congruebat, ut anima priùs assumeretur, quàm corpus, & corpus, quàm humanitas, ut demonstrabit

CONCLUSIO SECUNDA.

Partes fuerunt medium, quo, assumptionis totius humanitatis. Hæc est communis apud omnes, & probatur. Illud est medium *quo* assumptionis alterius, quod est causa, vel ratio, cur illud sit assumptibile: sed partes humanitatis sunt causæ, cur illa sit assumptibilis: Ergo, &c. Major constat. Minor probatur: Illud est causa, cur aliquid sit assumptibile, quod est causa, & ratio entitatis ejus, ac congruentiæ cur potiùs assumatur, quàm aliud: sed id præstant partes humanitatis: ipsæ enim humanitatem constituunt, eamque aptam efficiunt, quæ potiùs assumatur, quàm alia natura; corpus namque deservit ad finem Incarnationis, nempe hominum salutem per sacrificium mortis Christi operandam; anima verò, quia ipsa maximè inservit ad obeunda munia Doctoris, & Legislatoris, &c. igitur illæ humanitatis partes sunt medium *quo* assumptionis totius illius humanitatis.

CONCLUSIO TERTIA.

Anima non est medium, quod, assumptionis corporis, sed tantùm medium quo, non quidem necessariò, sed congruenter. Hæc tribus partibus constat, quarum probatur *prima*. Primò quidem. Si anima fuisset medium *quod* assumptionis corporis, necesse fuisset, quòd in instanti mortis fieri debuisset nova corporis assumptio, nam in triduo mortis corpus Christi fuit Verbo unitum; non autem mediante anima, à qua erat sejunctum.

Deinde, de ratione personæ est incommunicabilitas: hæc autem magis competit naturæ, quàm formæ, quia in toto forma communicatur materiæ, ut dans esse: igitur sicut in natura in se personata magis appropiatur incommunicabilitas ista corpori, quia corpus non communicatur alteri per modum formæ, sicut anima ipsi communicatur; ita quando personatur per alterum, debetur priùs subsistentia corpori, quàm animæ; ergo tantum abest, ut dicatur corpus Christi assumptum per animam, tanquam per medium *quod*, quin potiùs corpus priùs dicendum esset assumptum, quàm anima.

Denique, corpus natum est in se subsistere; non verò præcisè per animam: ergo

ex

ex se postulat tam terminari per subsistentiam divinam, quàm ipsa anima, adeoque eodem instanti, tam corpus, quàm anima fuerunt assumpta a Verbo, nec unum dici debet medium *quod* in ordine ad assumptionem alterius.

Secunda pars sufficienter apparet ex dictis; quippe qua ratione Verbum divinum potuit assumere quamlibet naturam corpoream, etiam potuisset assumere corpus humanum anima rationali destitutum, & sic anima non est medium *quo* assumptionis corporis necessitate naturæ; sed dumtaxat ex convenientia; unde

Tertia pars est evidens: congruum enim fuit, ut assumeretur anima rationalis: ergo corpus informatum anima rationali. Hinc divinus Pater parvifaciens sacrificia oblata ex victimis irrationabilibus, corpus adaptavit Verbo, in quò faceret satis pro peccatis; non decuit autem satisfactionem fieri per corpus anima rationali destitutum: igitur congruenter anima fuit medium *quo* assumptionis corporis.

Ex his collige partes humanitatis non fuisse assumptas per assumptionem totius, quasi per quamdam redundantiam ac resultantiam: tùm quia sequeretur novas fuisse factas uniones in triduo, cùm tunc partes non fuerint unitæ Verbo per totum: tum quia illis partibus debentur subsistentiæ partiales, quippe cùm sejunctim, & separatim possint existere: ergo debuerunt immediatè, & primò suppleri à Verbo: hinc dicendum, quòd ultrà unionem totalem dentur duæ partiales, una ad animam; altera verò ad corpus.

Petes, an in resurrectione producta fuerit nova unio humanitatis cum Verbo, an verò totalis illa unio potiùs resultaverit ex unionibus partialibus Verbi cum anima, & corpore.

Respondeo, mihi verisimile videri neutrum esse dicendum, sed reproductam fuisse eamdem, quæ priùs inerat. Nec propterea dicendum est, quòd in resurrectione reproducta fuerit incarnatio; quia incarnatio dicit unionem non solùm toto, sed etiam cum partibus; unde cùm in triduo mortis Verbum semper remanserit unitum animæ, & corpori, non debet censeri reproducta incarnatio.

Hic inquirunt Authores, an Verbum assumpserit omnes partes corporis tam animatas, quàm vitæ expertes. Verùm ordine convenientiori huic disquisitioni faciemus satis in 2. *disput.* sequenti agendo de veritate humanitatis Christi.

Quæres 1. *Utrùm natura creata cum sua propria personalitate assumi possit.*

RESPONDEO hujus quæsiti triplicem posse sensum accipi. *Primum* quidem, an personalitas ipsa immediatè possit assumi sicut & natura. *Secundum*, an saltem natura affecta personalitate propria potuerit assumi, ita ut personalitas ipsa non destrueretur, & periret: *Tertium* denique, an natura existens cum propria personalitate, ita possit assumi, ut tamen illa personalitas pereat.

Dico ad primum, extra dubium esse, quòd personalitas ipsa assumi non possit per se, & immediatè ad subsistendum cum personalitate divina: tùm quia subsistentia est naturæ ultimus terminus in ratione subsistendi: termino autem ultimo posito, ulterior terminatio absolutè repugnat: tùm quia personalitas non potest assumi nisi assumatur ad subsistendum, implicat autem personam assumi ad subsistendum, cùm persona sit rationalis naturæ individua subsistentia, hoc est, incommunicabilis alteri: tùm denique, quia etiam, ut pluries diximus, ratio formalis personæ creatæ consistit in duplici negatione communicabilitatis, ut *quo*, & ut *quod:* repugnat autem negationem assumi, & terminari per subsistentiam divinam.

Ad secundum dico, naturam affectam propria personalitate, sic potuisse assumi à persona Verbi, ut in instanti assumptionis non subsisteret, sed periret propria personalitas; tùm quia non potest esse major repugnantia, quòd natura propria personalitate illi conjuncta privetur, quàm quòd sine illa producatur: sed reverà natura potest produci sine propria personalitate: igitur illa personalitas jam existens potest destrui. Major patet: Quia non amplior requiritur virtus ad destruendam subsistentiam jam productam, quàm ad impediendum ne producatur: sed divina virtus impedivit ne produceretur, & ne resultaret ex natura individuali eoipso instanti; quo producta fuit illa natura: igitur potuit etiam productam destruere.

Confirmatur à simili, Deus enim potest accidens priùs inhærens subjecto privare mo-

modo inhærentiæ, destruendo videlicet subjectum, ut fit per transsubstantiationem in conficiendo Eucharistiæ Sacramento; potest item humanitatem jam subsistentem in Verbo privare modo unionis; ita quòd illa humanitas sibi relicta, nec per aliam personalitatem subsistens, jam per propriam incipiat subsistere: ergo è contrario posset Deus naturam spoliare propria personalitate, & extrinsecam illi conferre.

Ad tertium dico cum Doctore in 3. dist. 5. quæst. 2. ne quidem per divinam potentiam naturam affectam propria personalitate assumi posse ad unionem hypostaticam: quod utique colligitur ex V. Synodo generali Coll. 8. Can. 5. ubi dicitur, *Si quis non confitetur Dei Verbum carni secundùm subsistentiam unitum, & propter hoc unam ejus subsistentiam, seu unam personam, anathema sit.* Ex quibus sic argumentor: Concilium colligit in Christo esse unam dumtaxat personam, ex eo quòd humanitas fuit assumpta ad subsistentiam Verbi: sed hæc illatio nulla esset, si natura creata, propria personalitate retenta, posset terminari per divinam, ut constat: ergo Concilium judicat hoc esse impossibile.

Idem convincit ratio, quia personalitas est ultimum complementum, & adæquatum naturæ creatæ; ergo natura habens illud complementum non potest ulteriori affici, alioquin prius complementum esset ultimum, & non ultimum. Antecedens constat; Tùm quia aliàs sequeretur, quòd natura affecta propria personalitate adhuc esset incompleta, & ipsi deesset aliquod complementum substantiale: Tùm quia totum, quod potest habere natura à pluribus personalitatibus, potest habere ab unica: ergo una sola personalitas est adæquatum complementum naturæ.

Deinde, personalitas propria, vel consistit in duplici negatione communicabilitatis actualis, & aptitudinalis, ut contendimus cum Doctore; *vel* consistit in modo aliquo positivo, ut Thomistæ prætendunt: sed ex utraque sententia constat naturam sic affectam non posse ulterius personari: Non quidem *ratione primi*; quia inde sequeretur, quod natura conjungeretur, & non conjungeretur, & quod esset incommunicabilis, & communicabilis. Esset quidem incommunicabilis, quia jam esset personata personalitate humana; esset etiam communicabilis, quia ut personata alteri adhuc communicaretur. Idem etiam sequitur ex altera sententia, nam etsi personalitas consisteret in aliquo positivo, nihilominùs ex se formaliter inferre deberet duplicem incommunicabilitatem, ut *quo*, & ut *quod*, subinde ubicumque esset illa persona, sequeretur duplex incommunicabilitas.

Denique, si natura humana terminata propria personalitate esset assumptibilis à persona divina, consequens esset, quòd Verbum divinum debuisset illam assumere: & consequenter, quod illam assumpsisset: sed illud consequens est contra Fidem Catholicam, quæ statutum est contra Nestorium, naturam humanam denudatam propria personalitate fuisse assumptam à Verbo: igitur & illud unde sequitur. Major patet: Tùm quia si propria personalitas humanæ naturæ esset compatibilis cum personalitate Verbi, longè convenientius fuisset illam assumere, quàm naturam ipsa spoliatam; quippe Verbum ex homine assumpsit, quod ex homine assumi decuit: Tùm quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; majus autem esset miraculum à natura humana propriam auferre personalitatem, vel impedire ne illa ab ipsa flueret in instanti suæ formationis: igitur convenientius fuisset naturam assumere unà cum personalitate, quàm ea denudatam.

Dices, S. Damascenus lib. *Cur ad imaginem sumus*, ait: *Dei Filius salutari Patris voluntate factus est homo, naturamque humanam sibi unà cum humana voluntate, quæ ejus naturæ est, conjunxit; hominis autem hypostasim non conjunxit:* Cujus assertionis hanc rationem subdit, *ne naturæ humanæ voluntas, quæ naturæ attribuitur, voluntate ea, quæ hypostasim attingit, à divinæ voluntatis præscriptione discederet, sed ei sponte pareret in omnibus*. Ex quibus sic licet argumentari. S. Damascenus docet Verbum ideo naturam humanam, non autem hypostasim hominis, assumpsisse, ne fieret assumptio, cum qua staret peccabilitas: ergo supponit absolutè, & physicè illam assumptionem esse possibilem. Consequentia patet: si enim assumptionem illam judicasset impossibilem, non ideò eo diceret hypostasim non esse assumptam, ut peccabilitas vitaretur, sed quia impossibilis esset.

Respondeo S. Damascenum loco citato solùm intendere, quòd Verbum divinum naturam humanam, & ejus voluntatem sibi physicè copulaverit per unionem ad subsisten-

stentiam divinam: cùm autem subdit non sibi conjunxisse hypostasim hominis, loquitur de conjunctione, quam hæretici docebant, scilicet per affectum, & solum amorem; & hujus rationem reddit, ne voluntati hypostasis natura humana à Dei voluntate discederet: hæc autem conjunctio effectiva, & moralis, licèt reverà excludatur contra Nestorium, tamen est possibilis.

Adde quòd si genuina hæc sint sancti Damasceni verba, vix intelligi potest quid intendat; quippe ibi distinguit duplicem voluntatem, alteram hypostasis, alteram naturæ, quod omninò fictitium est.

Quæres 2. *An hæc propositio*, Deus assumpsit hominem, *sit vera*.

Respondeo, eam interdum frequentari à SS. Patribus, & Conciliis. Siquidem S. August. lib. 9. de Civit. Dei cap. 17. loquens de Deo, hæc habet, *Qui profectò incontaminabilis Deus, absit ut contaminationem timeret de homine, quo indutus est, aut ex hominibus inter quos conversatus est*. Similiter sanctus Anselmus libro de Incarnatione Verbi cap. 23. non veretur asserere Deum assumpsisse hominem; non tamen personam hominis, nec hunc hominem. Insuper Concil. Toletan. primum in Confessione fidei dicit, *Credimus Filium Dei ex utero Virginis assumpsisse hominem*. Similia habentur in Toletano 6. cap. 1. item in Francofordiensi in Epistola ad Episcopos Hispaniæ. Idque colligitur ex pluribus sanctis Patribus lib. 15. de Trinit. Damasceno lib. 5. fidei cap. 4. Leone Magno serm. 2. de Ascensione, & plurimis aliis. *Denique* hic loquendi modus usurpatur ab Ecclesia in Cantico *Te Deum laudamus*, ubi dicitur, *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum*. Quapropter Ludovicus Vives in præfatum locum S. Augustini, irridet Theologos scholasticos oppositum asserentes, quasi ipsi rectiùs, & saniùs scirent qualiter sit loquendum de rebus divinis, quàm SS. Patres: sed saniori judicio magis ipse irridendus, qui Grammaticus dumtaxat in Theologicam doctrinam, velut in alienam messem falcem mittens, de re sibi ignota insulsum, & præceps tulerit judicium: nam, ut apparet, ista loquendi formula in proprietate sermonis stare nequit. Idcirco

Respondeo secundò, Hæc propositio, *Deus assumpsit hominem*, in rigore sermonis non est probanda, quia inde sequeretur, quòd Verbum assumpsisset non solam naturam humanam, sed & personam: at consequens est erroneum, nam inde sequeretur, quòd in Christo essent duæ hypostases, & duo supposita, quia assumptum manet in assumente, ideoque si suppositum humanum fuit assumptum à Verbo, necessum est, quòd in illo permaneat: igitur hæc propositio propriè non est asserenda. Major constat: quia quamvis *homo* de formali solam humanitatem significet, tamen in proprio sensu, sive formali, sive materiali, significat suppositum habens humanitatem, & pro illo supponit; nam si non supponeret suppositum habens naturam, istę propositiones non essent veræ: *Petrus est homo, Paulus est homo*: Idcircò enim sequentes propositiones non sunt veræ; *Petrus est humanitas, Paulus est humanitas*, quia *humanitas* non supponit pro habente naturam, sed pro natura: ergo nomen *homo* non supponit pro natura, sed pro supposito habente naturam.

Ad formulam autem loquendi sanctorum Patrum, dico quòd cùm docent *Verbum assumpsisse hominem*, benignè sunt interpretandi; nempe quòd usurpaverint partem pro toto, & concretum pro abstracto, quia nempe natura hominis est assumpta, & quia illius naturæ assumptio terminata est ad hoc, ut Filius Dei fieret homo.

ARTICULUS TERTIUS.

De Caussis Incarnationis.

Declarata Incarnationis essentia, ac dignitate, jam aperiendæ sunt illius caussæ. Ex quatuor autem causis physicis, quæ solitò ad effectum aliquem concurrere possunt, *materialis*, & *formalis* propriè hic non habent locum, quippe in unione hypostatica non fit compositio ex materia, & forma, ut dictum est; licèt extrema illius unionis, scilicet Verbum, & humanitas, considerari possint, ut ejus principia, ita quòd Verbum sit tanquam actus, & forma perficiens; humanitas verò tanquam materia actuabilis, & perfectibilis. Igitur de duplici dumtaxat causa nobis est sermo, nempe de causa *Efficiente finali*, & *morali*, seu *meritoria*; de quibus disserendum erit in tribus sequentibus Sectionibus.

SECTIO PRIMA.

De causa Efficiente Incarnationis.

NOtum est causam *Efficientem* dici ab *efficiendo*: *efficere* autem sumitur duobus modis: *Primò* quidem impropriè, pro quolibet influxu causæ in id quod causatur; & sic quatuor causæ physicæ dici possunt efficientes, quia simul concurrunt ad effectum: *Secundò*, propriè pro illa causa, quæ per se primò agit, & influit in effectum, reali, physico influxu, qualiter triplex solet distingui: nempe *principalis*, cui nimirum principaliter attribuitur actio: alia *instrumentaria*, quæ non operatur nisi virtute alterius; altera denique *dispositiva*, quę removet obstacula impedientia productionem effectus, & sic quamdam facilitatem confert agenti, ut suam virtutem exerat in productione talis effectus: quamquam propriè loquendo dispositio non sit verè causa, sed dumtaxat manuductio ad causalitatem exercendam. Petitur autem, an, & quę fuerint causæ efficientes, & instrumentarię, quæve dispositiones prærequisitæ ad operandam Incarnationem; quam utique difficultatem duabus in sequentibus Quæstionibus proponimus solvendam.

QUÆSTIO PRIMA.

Quæ fuerit, vel esse potuerit causa efficiens, & instrumentaria Incarnationis.

NOtandum primò, certum esse causam principalem efficientem hoc mysterium, esse Deum, & tres divinas personas operantes ad extra. Id quippe definitum fuit in plurimis Conciliis, maximè Lateranensi sub Martino primo, Can. 2. & altero Lateranensi sub Innocentio tertio; item in Toletano 6. & 11. in Confessionibus fidei; quam utique doctrinam apertè docent omnes sancti Patres quotquot de divina Incarnatione peculiarem sermonem instituerunt: maximè S. Augustinus lib. 1. de Trinit. cap. 4. & tract. 10. & 11. in Joannem. Colligitur pariter hæc veritas ex Scriptura sacra, in qua tam Patri, quàm Filio, & Spiritui sancto tribuitur naturæ humanæ assumptio effectiva: Patri quidem, sic ad Gal. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, &c.* Filio verò ad Philip. 2. *Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Denique Spiritui sancto, qui hujus ineffabilis mysterii dicitur artifex, quod enim in Virgine *natum est, de Spiritu sancto est*: Quibus etiam Theologica ratio suffragatur, quia cùm opera ad extra procedant ab omnipotentia divina, quæ tribus personis indivisim communis est, non enim sunt tres omnipotentes, sed unus omnipotens; idcirco omnia Dei opera, inter quæ præstantissimum est opus Incarnationis, à tribus divinis personis procedunt, ut sunt unum unitate naturæ, voluntatis, & potentiæ, juxta illud Joannis 10. *Quæ Pater facit, hæc & Filius similiter facit.* Sed difficultas remanet, an Deus aliquam creaturam sublimaverit, aut sublimare potuerit ad illam dignitatem, & excellentiam, ut esset ipsi concausa efficiens, vel instrumentaria in molitione, & effectione hujus mysterii.

Notandum secundò, causam Efficientem in hoc ab instrumentaria distingui, quòd Efficiens agat, & influat in effectum per propriam, & intrinsecam suam virtutem: Instrumentaria verò operetur dumtaxat, & influat in productionem effectus per virtutem sibi aliunde concessam, & ab efficiente mutuatam. *Insuper* causa efficiens habet quamdam proportionem, & analogiam cum effectu producendo: quippe omnis causa productiva determinatam habet sphæram activitatis in productione sui similis ad quod maximè ordinatur, & tendit: instrumentaria verò, maximè quæ dumtaxat habet potentiam obedientialem ad aliquod opus, nullam ex se proportionem habet cum effectu, sed tantùm ad eum ordinatur, & assumitur pro nutu, & beneplacito principalis agentis. Quæritur autem impræsentiarum, an creatura aliqua assumpta fuerit, vel saltem assumi potuerit, ut instrumentum ad unionem hypostaticam operandam. Certum est autem nullam creaturam à Virgine distinctam, assumptam fuisse, ut instrumentum physicum ad hanc unionem efficiendam: quia de nulla suspicari potest, quòd Christum effecerit hominem: nulli enim Scriptura, vel sancti Patres hanc virtutem, & efficacitatem tribuunt, nam etiam ipsius Angeli Gabrielis præsentia in sola annuntiatione, & propositione mysterii, & petitione virginei consensus termi-

minata est, unde dumtaxat remanet solvenda difficultas de beatissima Virgine, an videlicet elevata fuerit à Deo tanquam instrumentum ad efficiendam unionem hypostaticam.

Nota tertiò, præsentem difficultatem moveri de prima effectione hujus mysterii: certum est enim, quòd fieri potuerit nova unio, saltem partialis Verbi divini ad partes substantiæ, quæ per nutritionem aggenerabantur corpori Christi per totum ipsius vitæ tempus: nam ex parte Verbi tota subsistentia divina cuilibet corporis parti unita erat; à quo autem physicè fieret ista unio, an videlicet à Deo immediatè, an per humanitatem tanquam per instrumentum physicum, quæ propria sua virtute disponeret materiam alimenti, & converteret illam in substantiam suam, ita ut priùs natura, quàm materia alimenti informaretur anima, per actionem solius Trinitatis uniretur hypostaticè subsistentiæ Verbi, in quam Christus statim in eodem instanti induceret formam suam: qualiter, inquam, id factum fuerit nihil certò definiri potest. Igitur duo dumtaxat hic maximè veniunt resolvenda. *Primum*, utrùm Beata Virgo assumpta fuerit, ut instrumentum physicum ad unionem hypostaticam efficiendam. *Secundum*, an Verbum divinum habuerit aliquem principalem influxum physicum, & realem in humanitatem assumptam, ad quem influxum aliæ duæ personæ non concurrerent.

CONCLUSIO PRIMA.

B*eata Virgo non fuit elevata à Deo tanquam instrumentum physicum, ad unionem hypostaticam humanitatis in se, & ex se genitæ, cum Verbo divino.*

Probatur primò illis omnibus Scripturæ textibus, quibus Incarnatio soli Deo tribuitur, diciturque solius Dei opus singulare. Sic Abacuc 3. *Domine opus tuum in medio annorum*; quem textum S. Augustinus, & alii sancti Patres solitò explicant de opere Incarnationis: sed unio hypostatica non esset perfectè opus Dei singulare, si beata Virgo, aut aliqua creatura, illius productionis fuisset concors, & concausa; ergo Beata Virgo nullam habuit efficientiam, etiam instrumentalem, respectu unionis hypostaticæ.

Deinde, Nulla creatura, ut probavimus in Physicis, potest assumi, ut instrumentum creationis: ergo multò minùs hujus unionis. Consequentia patet, quia sicut per creationem communicatur rei ipsum esse existentiæ, ita per hanc unionem communicatur ipsum esse subsistentiæ divinæ, quod certè longè præstantius est, ac nobilius, quàm solum esse existentiæ naturale.

Denique. Ille solus concursus tribui debet Beatissimæ Virgini, qui maximè requiritur, & sufficit, ut verè sit, & dicatur Mater Dei; sed ad id non opus est, quòd Beata Virgo habeat concursum instrumentalem in ordine ad unionem hypostaticam: ergo iste non debet admitti. Major patet, ad quid enim aliud talis concursus assereretur? Minor etiam constat, tùm quia concursus matris in productione filii, non est instrumentalis, sed principalis, sive sit dumtaxat per modum causæ materialis, vel subministrantis materiam (ut volunt aliqui:) sive per modum causæ efficientis concurrentis effectivè ad formationem, & organizationem corporis, ut cæteri rectiùs sapere videntur.

Dices primò. Plurimi ex sanctis Patribus admittunt concursum illum instrumentalem in B. Virgine respectu unionis hypostaticæ: ergo ille est admittendus. Probatur antecedens, nam Hesichius homil. 2. de Beata Virgine ipsam appellat *instrumentum Incarnationis*; similiter S. Ambrosius, Epist. 82. *Per hominem*, inquit, *& mulierem caro ejecta est de Paradiso: per Virginem juncta est Deo*. Ad eumdem modum loquitur S. Bernardus hom. 4. super *Missus est*, dum ait Beatam Virginem illam esse mulierem, quæ tria illa sata Evangelica, carnem scilicet, animam, & divinitatem, tam benè fermentavit, ut nec divisione quidem facta carnis, & animæ, caro, vel anima à Deo divideretur.

Respondeo; Sanctos Patres dumtaxat intelligendos esse de concursu dispositivo, non verò de effectivo; quippe beatissima Virgo dispositivè censetur concurrisse ad unionem hypostaticam, quia purissimum sanguinem subministravit, & præparavit ad formandam Christi humanitatem, quæ hypostaticè fuit unita Verbo divino: unde dum illam instrumentum Incarnationis appellant, nomen *instrumenti* in ea propria significatione non usurpant, qua accipi solet à Philosophis: sed in latiori, qua instrumentum appellari solet, quid-

quid ad productionem alterius quomodocumque concurrit.

Dices 2. Deus uti solet suis creaturis, ut instrumentis, quando præsertim instrumentum est accommodatum effectui intento: maximè dum illud opus cedit in suæ suavis providentiæ commendationem, & creaturarum dignitatem, quas sublimare intendit; sed videtur longè major beatissimæ Virginis dignitas, ampliorque suavis Dei dispositionis commendatio, si beata Virgo concurrat instrumentaliter ad unionem hypostaticam, quàm si dumtaxat id efficiat dispositivè: igitur hoc est dicendum.

Distinguo majorem: Quando nulla exinde apparet contradictio, & repugnantia, concedo: secus, nego: est autem contradictio, quòd creatura aliqua elevetur ad creandum, multò magis ad hanc unionem efficiendam; quippe longiùs distant invicem Deus, & creatura in ratione unibilium, quàm productio existentiæ ipsius creaturæ ex nihilo; siquidem distantia commensuratur ratione terminorum, minùs autem distat à virtute agentis naturalis esse purè creatum, quàm esse partim divinum, & creatum; quale est illud esse, quod fit per Incarnationem: igitur, &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Verbum divinum nullum habuit specialem influxum physicum erga formationem, & conservationem suæ humanitatis.

Probatur. Principium formale operandi ad extra, est idem, & eodem modo se habens, quoad illas operationes in omnibus divinis personis; unde quidquid una persona operatur physicè, etiam & alia operatur: igitur vel Verbum nullum habuit influxum in humanitatem Christi, quem non habuerint itidem Pater, & Spiritus S. vel si quem habuit, eundem pariter habuerunt cæteræ divinæ personæ. Consequentia patet: idcirco enim dicimus Spiritum S. procedere à Patre, & Filio indivisim, quia in Patre, & Filio est idem, & indistinctum principium spirationis: ergo cùm principium operandi ad extra, nempe divina omnipotentia, sit eadem in tribus divinis personis, una earum non poterit aliquem habere influxum, quin cæteræ eundem habeant.

Deinde, Si quid peculiare præstaretur à Verbo in humanitatem assumptam, illud totum refundi deberet in suam personalitatem; sed hæc non est activa, nec alicujus effectus productiva: ergo, nihil peculiare efficit. Patet antecedens: quia in Verbo duo tantùm sunt; nempe divina essentia, & personalitas Verbi: divinitas autem ipsi communis est cum cæteris personis. Consequentia probatur. Totum munus personalitatis Verbi circa naturam assumptam est tantùm, ut id præstet, quod præstaret ei propria personalitas si adesset: At propria personalitas nullum habet influxum realem effectivum in humanitatem cujus est; sed solùm eum terminat: igitur etiam Verbi personalitas nullam efficientiam erga humanitatem assumptam habuit.

Denique, Omnis realis effectionis dari debet aliquis terminus per illam productus; nulla enim datur actio productiva sine termino: at nullus assignari potest terminus efficientiæ Verbi circa humanitatem: ergo nullam habuit peculiarem efficientiam circa illam vel producendam, vel conservandam.

Dices 1. Assumere, est ad se sumere: sed ad se sumere, est agere: ergo cùm assumere humanitatem sit proprium Verbi, consequens est, ut peculiarem actionem habeat circa naturam humanam, quam assumpsit.

Distinguo minorem. Assumere est agere, quatenus *assumere* significat formationem humanitatis, & illius unionem cum divinitate, concedo: quatenus significat terminare ipsam naturam, & illam reddere de se, & incommunicabiliter existentem, nego. Priori modo assumptio convenit toti Trinitati: posteriori verò soli Filio est propria. Priori modo assumptio est actio: posteriori est tantùm terminatio.

Dices 2. Omne perfectissimum est activum: sed quidquid est in Verbo est perfectissimum: ergo, & activum; subindeque illius personalitas est activa, & consequenter quandam peculiarem efficientiam erga suam humanitatem habebit.

Distinguo majorem: Quidquid est præstantissimum in genere entis realis, concedo: formalis, nego: & similiter distincta minore, nego consequentiam; certum enim est plura esse divina attributa, quæ ex se non sunt præcisè activa, & producta: siquidem nec æternitas, nec immensitas ex se sunt productivæ alicujus effectus; enim verò quis

ille

ille esset? igiturquod est formale in Verbo non est activum.

Adde quòd personalitas divina considerari possit tantùm, vel ut est relatio constituens divinam personam, vel ut est subsistentia divinam naturam afficiens, & terminans: at neutro ex his modis est operativa, & productiva. Non quidem ut relatio est, quia relatio non est principium agendi per se: Non etiam ut est subsistentia, quia hæc ex se non est principium physicum agendi, sed tantùm terminandi.

Nec refert, quòd agere sit quædam perfectio: nam non omnis perfectio debet competere divinis personalitatibus prout sunt quid distinctum ab Essentia divina; ut sic enim non sunt quid imperfectum, aut perfectum, ut probavimus in Tract. de Trinit. sed satis est, quòd omnem perfectionem includant, ut sunt idem realiter cum Essentia divina: aliàs cùm intelligere, velle, & amare sint summæ perfectiones, deberent etiam competere personalitatibus ipsis, ut ab eadem essentia, imò ut ab intellectu, & voluntate distinguuntur; quod certè nullus Theologorum admittet.

QUÆSTIO SECUNDA.

An aliqua fuerit causa media, seu præparativa ad Incarnationem per modum effectionis, & dispositionis, seu præparationis.

NOtandum 1. Quòd cùm Incarnatio sit unio Verbi cum natura humana, necessum est, quòd ipsa natura præsupponatur existens, omnis quippe unio realis est inter extrema actu existentia, cùm autem humanitas constet corpore, & anima; hinc potest esse duplex difficultas de dispositione prærequisita in ipsa humanitate ad unionem hypostaticam: *Primò* quidem ex parte corporis, an videlicet Incarnationem præcedere debuerit perfecta corporis organizatio, idque prioritate temporis, vel naturæ; *Secundò* ex parte animæ, an illustrari debuerit dono aliquo supernaturali, putà gratia sanctificante, ut apta fieret ad ejusmodi unionem.

Notandum 2. ex Doct. subtili in 3. d. 2. qu. 2. duplex distingui posse medium extrinsecum requisitum ad unionem; aliud quidem medium necessitatis; aliud verò congruitatis. Primum est illud, sine quo res attingi non potest; secundum verò est id sine quo absolutè, & simpliciter fieri posset; non tamen ita decenter, ac congruè. Hinc quærimus, an gratia habitualis, vel aliud donum supernaturale fuerit prærequisitum in anima Christi necessariò, aut congruè ad unionem hypostaticam; ita quòd Verbum divinum vel non absolutè, vel saltem non ita decenter assumpsisset naturam humanam sine tali prævia dispositione.

Circa quam difficultatem duæ sunt extremè pugnantes Theologorum sententię, quarum altera talem dispositionem negat prærequiri; alia verò affirmat; idque *vel* necessariò, ita quòd hypostatica unio necessariam habuerit connexionem cum hujusmodi dispositione; quemadmodum unio animæ cum corpore necessariam habet connexionem cum ultima dispositione corporis, eamque necessariò sequitur. Sic sentire videtur Gabriel in 3. dist. 2. *vel* ut volunt aliqui cum Alex. Alens. 3. p. qu. 3. licèt talem dispositionem non necessariò sequatur Incarnatio, ita ut illa dispositione posita possit Incarnatio non sequi; tamen illa dispositio, ita videtur necessaria, ut absolutè debeat præsupponi tanquam aliqua qualitas reddens naturam capacem hujus unionis. Alii tandem volunt hujusmodi dispositionem requiri saltem tanquam congruum ornamentum humanitatis, ut per ipsam humanitas decenter præparetur ad tam excellentem unionem, ut docet S. Bonaventura in 3. dist. 2. art. 3.

Notandum 3. in Incarnatione quatuor debere per ordinem considerari. *Primò* quidem ratione materiæ, nempe sanguinem purissimæ Virginis ad locum formandi corporis destinatum. *Secundò*, organizationem Christi corporis, quæ consistit in introductione formæ organicæ, seu corporeitatis, quam introductionem præcedit alteratio. *Tertiò*, animationem ejusdem corporis, seu unionem animæ rationalis cum ipso. *Quartò* denique, unionem totius naturæ constitutæ cum Verbo. Quæritur autem utrùm, & quomodo ista sese præcesserint. Hinc duplex in præsenti solvenda occurrit difficultas. *Prima*, utrùm organizatio corporis Christi tempore, vel natura præcesserit unionem cum Verbo: *Secunda*, an anima Christi illustrari debuerit aliqua supernaturali qualitate, qua mediante præpararetur ad unionem hypostaticam.

CONCLUSIO PRIMA.

Organizatio non præcessit tempore animationem, nec unionem cum Verbo: sed dumtaxat natura: Hæc conclusio tribus partibus constat: quarum prima patet, quia organizatio consistit præcipuè in introductione formæ organicæ completæ, quæ ut sic, est ultima dispositio ad animationem: sed ultima dispositio, & animæ rationalis infusio, de qua hic loquimur, sunt simul tempore, ut suppono ex Physicis: ergo organizatio tempore non præcedit animationem.

Secunda pars probatur: Si organizatio, & animatio corporis prioritate temporis præcessissent incarnationem, consequens esset, quòd natura humana priùs fuisset subsistens per propriam subsistentiam, quàm per subsistentiam Verbi: sed consequens esset absurdum: ergo, &c. Consequentia majoris patet; natura enim humana aliquo reali instanti temporis existens, est etiam per se subsistens: ergo vel per alienam subsistentiam, vel per propriam: at si priùs tempore extitisset, quàm uniretur Verbo, non substitisset per subsistentiam alienam: ergo per propriam.

Dices contra primam partem: Omnis substantia generabilis, & corruptibilis, quæ non creatur, producitur per mutationem: sed tota natura assumpta à Verbo est generabilis, & corruptibilis, nec immediatè creata fuit, & consequenter mutabatur ad formam: igitur priùs tempore fuit sub privatione opposita illi formæ, quia opposita privativè non possunt simul tempore esse in eodem, & consequenter priùs tempore erat corpus non animatum, quàm animatum; subindeque organizatio tempore præcessit animationem.

Respondet Doctor, argumentum esse verum, quando forma producitur post productionem susceptivi ejus: secus verò, quando forma producitur simul cum susceptivo; tunc enim non est propriè mutatio ad formam illam, quia susceptivum non priùs fuit sub privatione, quàm sub forma: nec priùs fuit aptum natum habere formam, quàm illam habuerit. Igitur cùm anima rationalis simul inducatur etiam in nobis cum esse perfecto corporis: consequens est, quòd ad ipsam propriè non sit mutatio, sed tantùm ad esse corporis organici, cujus mutationis subjectum est materia, quæ priùs fuit sub forma sanguinis, quàm sub formis organicis.

Tertia denique pars etiam constat; nempe quòd corporis organizatio, & animatio, saltem natura, præcesserit assumptionem: fundamentum enim relationis, & unionis naturaliter præcedit relationem, & unionem; quia quod nihil est in se, etiam nihil est in ordine ad aliud; sed natura humana completè constituta per animationem, est fundamentum unionis cum Verbo: ergo naturaliter illam præcedit.

Ex his collige, organizationem Christi corporis non esse factam per varias alterationes, quemadmodum fit organizatio corporum aliorum hominum spatio quadraginta sex dierum, sed in instanti, ut docet S. Damascenus lib. 3. de Fide orthodoxa cap. 2. ubi ait, *Sacrosanctum corpus Christi non sensit ter dierum curriculo figuratum in utero Virginis, & effigiatum: proinde ac in nostra generatione masculi corpus quadraginta dierum, spatio dicitur formari in utero materno, sed uno, ut ita dixerim, eodemque momento Virginis sacratissimæ protinus consensum sequente, sacrum Christi corpus omninò completum fuit*. Unde consequens est, quòd Christi Domini corpus diutiùs manserit in utero Virginis, quàm manere soleant aliorum infantium corpora, quia priùs organizatum fuit, & animatum, quàm animentur alia corpora.

CONCLUSIO SECUNDA.

Nulla fuit dispositio prærequisita ex parte animæ, qua mediante, & existente Verbum humanitatem assumeret. Ita Doctor in 3. dist. 2. qu. 2. ubi conclusionem sic probat *primò*: Si quod fuisset tale medium, maximè gratia habitualis, aut aliqua supernaturalis qualitas animam afficiens, eamque præparans, ac capacem efficiens, ut à Verbo assumeretur: sed hoc est prorsus fictitium, & absurdum. Quod sic probat. Anima rationalis ex se priùs natura subsistit, quàm accidentaliter perficiatur: ergo anima Christi priùs natura fuit subsistens in Verbo, quàm ullam perfectionem accidentalem reciperet. Antecedens patet: Primò, quia subsistentia est modus magis intrinsecus naturæ subsistenti, quàm sit omnis forma accidentalis, quia illa pertinet ad complementum ipsius substantiæ; hæc

hæc verò dumtaxat ad illius ornatum extrinsecum; priùs autem est rem aliquam esse completam intrinsecè, & substantialiter, quàm extrinsecè, & accidentaliter. Consequentia verò probatur, tum quia eo instanti natura humana fuit affecta subsistentia Verbi, quo propria subsistentia resultare debuerat: sed propria subsistentia ante omnem perfectionem accidentalem resultasset, nisi per Verbi subsistentiam fuisset præpedita: igitur natura humana priùs fuit affecta subsistentia Verbi, quàm ornata qualibet accidentali perfectione, ac subinde tantùm abest, ut Incarnatio facta fuerit mediante gratia habituali, imo ista non fuit concessa, nisi intuitu, & beneficio Incarnationis. Quod utique probat Doctor ex illo Joannis 1. *Vidimus gloriam ejus quasi unigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis*, quibus verbis S. Joannes significat, quòd Christus habuerit plenitudinem gratiæ, quia erat unigenitus; ergo oportuit Christum priùs natura fuisse unigenitum, quàm habuisse gratiam, & consequenter gratia habitualis non fuit dispositio ad unionem hypostaticam.

Probat secundò. Si gratia habitualis esset medium ad unionem hypostaticam, maximè *vel* medium formaliter uniens extrema, *vel* disponens unum extremum, scilicet humanitatem ad illam unionem: sed neutrum dici potest. Non quidem *primum*, quia humana natura formaliter unitur per se, & immediatè Verbo, non autem mediante aliqua qualitate, aut entitate creata absoluta. Non etiam *secundum*, quia si requireretur tanquam dispositio, maximè, vel tanquam *dispositio moralis*, vel tanquam dispositio physica: neutrum autem potest affirmari. Non quidem tanquam dispositio moralis, quia non minùs esset improportio entitativa naturæ, & subsistentiæ divinæ ad naturam creatam posita illa gratia habituali, quàm ea sublata: cùm enim gratia illa esset qualitas creata, non tolleret distantiam infinitam, quæ est inter naturam divinam, & humanam: non etiam tanquam *dispositio physica*; quia quodcumque accidens præsupponit existentiam subjecti: Ergo gratia præsupponit existentiam humanitatis: sed non prærequiritur aliqua dispositio physica ad personalitatem in natura, præter illam, quæ requiritur ad existentiam ejus; nam eo ipso, quo habet existentiam pro aliquo instanti, necessariò debet habere aliquam personalitatem, alioquin posset esse natura existens sine ulla personalitate.

Dices. Natura humana non potest uniri Verbo unione beatifica sine habitu gratiæ sanctificantis; ex eo maximè quòd tam unio ipsa, quàm terminus illius excedit facultatem naturæ creatæ: ergo cùm unio hypostatica sit adhuc excellentior, quia est summa gratia, ut loquitur S. Augustinus *lib.* 13. *de Trinit. cap.* 19. conferri non potest absque prævio gratiæ habitu.

Respondet Doctor negando antecedens, quatenus contendit, quòd ratio, ob quam visio beatifica nequeat conferri creaturæ, absque gratia habituali, sit quòd visio beatifica excedat naturam: nam si hoc esset verum, sequeretur, quòd gratia habitualis non posset dari naturæ, absque ulla gratia, aut dono supernaturali; excedit enim naturam: & consequenter daretur processus in infinitum. Illa ergo non est ratio, ob quam gratia præsupponitur visioni beatificæ: sed quia visio beatifica est operatio supernaturalis procedens effectivè ab ipsamet natura, & quia natura non habet virtutem adæquatam ad producendam istam actionem, propterea necessum est, quòd ipsi detur aliud comprincipium supernaturale, cum quo possit ipsam producere: at unio hypostatica non est operatio, neque aliquid potens effectivè produci partialiter à natura, quia illa nullatenus est capax producendi sui ipsius unionem cum Verbo, sed tantùm illam recipiendi. Unde non debet admitti aliud principium supernaturale antecedens in natura, ut conferatur ipsi unio hypostatica; sed sicut natura potest immediatè recipere habitum gratiæ, licèt excedat ipsius virtutem, quia habitus gratiæ non petit à natura produci effectivè, sed tantùm in ipsa recipi; ita à pari potest immediatè recipere unionem hypostaticam.

SECTIO SECUNDA.

De causa Morali, & Meritoria Incarnationis.

Incarnationis causa meritoria intelligi potest, aut intra ipsum Christum existens, aut extra: Porrò de utraque agendum est in præsenti, resolvendo videlicet, an Christus ipse suam promereri potuerit Incarnationem & similiter utrùm Sancti veteris

Testamenti: necnon & beatissima Virgo suis meritis Deum movere potuerint ad efficiendam illam unionem hypostaticam Verbi cum natura humana. Cùm autem Incarnatio spectari possit, vel secundùm substantiam, quatenus videlicet est unio naturæ divinæ cum humana in unitate suppositi, seu personæ; vel penes circumstantias, seu rationes aliquas extrinsecas, quæ illam antecedunt, comitantur, vel subsequuntur, qualia sunt v.g. maternitas Virginis, tempus Incarnationis, & beneficium videndi, ac annuntiandi Christum: inde triplex occurrit dubium: *Primum* quidem, an Christus per opera, vel antecedentia, vel subsequentia, unionem hypostaticam promeruerit, vel saltem mereri potuerit: *Secundum* an beatissima Virgo suis meritis, & præexcellentiis digna extiterit, quæ mereretur fieri Mater Dei, & Christi: *Tertium* denique, an sancti Patres veteris Testamenti mereri potuerint Incarnationem ejusque circumstantias; idque de condigno, vel de congruo.

QUÆSTIO PRIMA.

An Christus per opera priora, vel subsequentia unionem hypostaticam, ipsam potuerit promereri, tàm secundùm substantiam, quàm secundùm aliquas circumstantias.

Notandum primò, tribus modis intelligi posse Christum unionem hypostaticam meruisse: *Primò* scilicet ut affirmetur priùs tempore, quàm ejus humanitas Verbo uniretur, fuisse aliquandiu purum hominem, postmodum verò provectum fuisse ob sua merita ad dignitatem Filii Dei naturalis, & unionem hypostaticam; *Secundò*, ut asseratur, Christum, quamvis ab initio suæ productionis semper potitum Verbi personalitate eique unitum, tamen ipsam promeruisse, *vel* per opera, quæ ab ipsa humanitate procederent priùs natura, quam illa à divina personalitate terminaretur: *vel* per opera subsequentia Incarnationem, ita quòd Incarnatio secundùm intentionem, seu prædestinationem, qua Deus ab æterno decrevit suum Filium incarnari, non potuerit quidem cadere sub merito, quia ante prædestinationem, quę fuit primus actus, & causa Incarnationis, non potuit pręcedere neque pręvideri à Deo aliqua actio Christi, cujus intuitu decerneretur Incarnatio: at verò secundùm executionem potuisse cadere sub meritum, quia ante executionem ipsius Incarnationis, jam prævidebantur futura Christi merita sicut & ipse Christus ex vi illius primi decreti, quo per modum intentionis Deus incarnationem voluit: *Tertiò* denique, concipi posset Christum fuisse promeritum suam incarnationem per opera subsequentia. De hoc autem triplici sensu difficultas movetur in præsenti.

Notandum secundò, duplex solitò meritum distingui, scilicet de condigno, & de congruo. Meritum *de condigno* dicitur illud, quod ratione gratiæ justificantis existentis in merente, & pacti divini, habet æqualitem justitiæ cum præmio: meritum verò *de congruo* illud est, quod ob defectum alterius istarum conditionum solam habet proportionalitatem fundatam in amicitia divina cum præmio consequendo: difficultas ergo est de utroque merito, num videlicet alterutro, aut utroque simul Christus Dominus per opera, vel antecedentia, vel subsequentia, meruerit substantiam; vel quasdam circumstantias Incarnationis.

Notandum tertiò, Incarnationis circumstantias propriè dici, quæ comitantur Incarnationem: ut sunt, quòd tali tempore fiat, tali loco, tali modo, opere scilicet Spiritus sancti, & similia, quæ hoc mysterium exornant, possunt tamen etiam circumstantiarum nomine comprehendi quædam, quę ipsam Incarnationem antecedunt, ut annuntiatio Angelica; consensus beatissimę Virginis, ejusque dispositio, ac cooperatio. Quædam etiam sunt, quę Incarnationem subsecuta, possunt circumstantiæ appellari, ut Angelorum illud mysterium manifestantium laudes, & cantus, Pastorum, & Magorum adorationes. De primis autem circumstantiis maximè hic est sermo.

CONCLUSIO PRIMA.

Christus Dominus, nec prioritate temporis, nec prioritate naturæ potuit mereri suam Incarnationem per opera antecedentia. Hæc est de fide quantum ad primam partem, nam determinatum est contra Nestorium, & Faustinum, hæreticum esse, affirmare Christum per aliquod tempus ante unionem cum Verbo fuisse purum hominem, & in eo statu meruisse humanitati suæ assumptionem à Verbo, ut constat ex omnibus Conciliis disputatione sequenti lau-

dan-

dandis, quorum oraculis probabimur, Christum fuisse Deum, & Verbo divino hypostaticè unitum in primo instanti suæ formationis. Hinc Augustinus variis in locis confutat, ac proscribit istum errorem, apertè docendo, ac demonstrando Christum D. non obtinuisse unionem cum Verbo suis meritis: nam sermone 8. de verbis Apostoli hæc habet: *Audebit ergo aliquis dicere, quia natura nostra in illo Mediatore primùm per liberum arbitrium, promeruit Deum, & sic suscipi meruit, ut esset homo, & Deus unus Christus Jesus*. Et in Enchir. cap. 36. *Quid enim natura humana in homine Christo meruit, ut in unitatem personæ unici Filii Dei singulariter esset assumpta? quæ bona voluntas hujus boni propositi studium, quæ bona opera præcessere, quibus mereretur ille homo, ut una fieret persona cum Deo?*

Verùm luculentiùs hanc veritatem explicat lib. de correp. & gratia cap. 11. ubi post plura ita concludit: *Ista nativitas profectò gratuita conjunxit in unitate personæ hominem Deo, carnem Verbo, istam nativitatem bona opera secuta sunt, non bona opera meruerunt*. Quibus Verbis sanctus Doctor disertè affirmat, Christum non meruisse effici Filium Dei, sed jam ex utero, & ab ipsa conceptione fuisse Deum hominem, ejusque humanitatem ad unionem hypostaticam cum Verbo fuisse sublimatam.

Idem dicendum de actionibus, quæ cogitari possent in primo Incarnationis momento elicitis, quibus diceretur humanitatem Christi illam unionem fuisse promeritam; nam idem S. Augustinus tr. 82. in Joannem absolutè pronuntiat: *Neque illam susceptionem hominis ulla merita præcesserunt; sed ab illa ejus susceptione merita ejus juncta cœperunt*. Et lib. 2. de peccatorum meritis cap. 7. *Neque enim, & ipse*, inquit de Christo, *ita Verbo Dei conjunctus, ut ipsa conjunctione unus Filius Dei, & idem ipse unus Filius hominis fieret, præcedentibus suæ voluntatis meritis fecit. Unum quippe illum esse oportebat: essent autem & duo, & tres, & plures, si hoc fieri posset, non per Dei proprium donum, sed per hominis liberum arbitrium. Hoc ergo præcipuè commendatur, hoc in sapientiæ, atque scientiæ thesauris in Christo abscondities, quantum existimare audeo, præcipuè docetur, & dicitur*. Quibus verbis manifestissimè docet omnia Christi merita Incarnationem fuisse secuta; nulla autem illam præivisse; ait enim, Christum ita se habuisse ad gratiam unionis, sicut nos cùm paramur ad primam gratiam actualem; at gratia actualis non nobis confertur ob ulla merita, sed dumtaxat ex pura Dei misericordia: igitur unio hypostatica, quæ est divinarum gratiarum præstantissima, & cæterarum exemplar, advenit Christo ex pura Dei liberalitate; non verò propter ulla merita Incarnationem præcedentia prioritate temporis, aut naturæ.

Confirmat idem Sanctus Augustinus lib. de præd. Sanctorum cap. 11. ubi ait: *Est præclarissimum lumen prædestinationis, & gratiæ ipse Salvator, ipse Mediator Dei hominum, homo Christus Jesus, qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis, natura humana, quæ in illo est, comparavit. Respondeatur quæso: Ille homo, ut à Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptæ, Filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? Quod ejus bonum qualecumque præcessit? Quid egit ante, quid credidit, quid petivit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret?*

Probatur etiam ratione. Omne meritum fundatur in operatione: sed humanitas Christi antequam intelligatur assumpta à Verbo, nullam habere potuit operationem: Ergo nec ullum meritum. Major patet: Meritum enim omne est actus Deo acceptus, & remuneratione dignus. Minor probatur: ibi nulla potest esse operatio, ubi nulla intelligitur subsistentia, quia actiones sunt suppositorum, seu rerum completè subsistentium; cùm enim operari sequatur esse, res debet esse priùs substantialiter completa, quàm sit operativa: sed ante unionem hypostaticam nulla intelligitur in Christi humanitate subsistentia; illa enim esset vel propria, vel subsistentia Verbi. Non primum, quia sic natura humana fuisset priùs subsistens propria subsistentia, quàm subsistentia Verbi, quod est erroneum: non etiam secundum, quia in illo priori illa natura non supponitur unita Verbo: ergo in illo instanti, nec operari potuit, nec mereri.

Deinde, ad meritum requiritur non solùm voluntatis, sed etiam gratiæ sanctificantis concursus: sed, ut probatum est in præcedenti quæstione, natura humana nullam potuit habere gratiam, nec ullum accidens priusquàm intelligeretur unita Verbo, quia priùs debuit compleri quantum ad esse substantiale, quàm ad esse accidentale: igi-

igitur in illo instanti nullum potuit elicere opus meritorium.

Denique, principium meriti cadere non potuit sub merito: Tùm quia, aliàs quilibet homo primam gratiam mereri sibi posset per opera ab ipsamet prima gratia procedentia: tùm quia aliàs idem esset causa sui ipsius in eodem genere: Incarnatio enim in genere causæ efficientis est causa meriti, & meritum esset causa incarnationis: quod causæ genus etiam ad efficientem revocatur: sed incarnatio, cùm sit omnis gratiæ, ac justitiæ fons, est etiam principium omnis operis meritorii; tam respectu nostri, quàm respectu ipsius Christi; igitur illa cadere non potuit sub meritum.

Objicies 1. Illud Psalmi 44. ***Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.*** Sed per oleum lætitiæ S. Gregor. Nazian. Orat. 4. intelligit ipsam divinitatem, qua Christi humanitas uncta fuit per unionem hypostaticam, ait enim, ***Opera manuum ejus veritas, & judicium, propter quæ divinitate delibutum est.*** Simili modo S. August. explicat ea verba, in illum Psal. & S. Anselm. in cap. 1. ad Hebræos.

Respondeo 1. Sanctos Patres, qui præfatum locum de unctione divinitatis interpretantur, non accipere particulam ***propterea*** in sensu causali, sed finali, ut sit sensus, ***Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem***, & in hunc finem ***unxit te Deus oleo lætitiæ***: Unde ex hoc nihil evincitur contra nostram assertionem.

Respondeo 2. Locum illum aliter ab aliis sanctorum Patribus accipi; nam S. Hieronymus Epist. 140. per ***oleum exultationis*** intelligit exultationem resurrectionis, & gloriam corporis resurgentis; quam certum est Christum Dominum meruisse, ut mox dicemus: S. Ambrosius per ***oleum lætitiæ*** intelligit exhilarationem conscientiæ, quam Christus habuit; quia nullius peccati conscius erat.

Objicies 2. Illud Apocal. 5. ***Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, divinitatem, & honorem***; Atqui divinitatem accepit per unionem; ergo illa dignus erat, ac subinde illam promeruit.

Respondeo 1. Non scribi particulam ***(quia)*** ut significetur, non esse sensum, quòd dignus sit accipere divinitatem, quia occisus est. ***Secundò***, dico mortem Agni fuisse causam divinitatis, non quidem acceptæ, sed manifestatæ, quia per mortem maximè enituit ejus divinitas, quia enim factus est obediens usque ad mortem, ideo Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.

Objicies 3. Christi humanitas priùs natura extitit, quàm uniretur Verbo, ut probavimus in præcedenti quæst. ergo priùs natura potuit operari, quàm uniretur, ac proinde illam unionem promereri. Consequentia probatur: Si quid impediret quominùs in illo priori naturæ non posset agere, maximè quia actiones sunt suppositorum: at hoc non est absolutè verum: nam Aristot. 1. Metaph. cap. 1. unde colligitur illud axioma, habet in idiomate Græco, ***Actiones sunt singularium.*** Cùm igitur natura humana individua præsupponitur assumptioni, non videretur ratio, cur in illo priori non potuerit promereri sui unionem cum Verbo.

Nego consequentiam, & ad antecedens dico, non mirum esse, quòd Aristoteles dixerit actiones esse singularium, cùm enim nondum sciret subsistentiam, ac personalitatem realiter à natura singulari distingui, & posse separari, quæ veritas dumtaxat per Mysterium Incarnationis patuit; inde non mirum si personæ singularitatem pro subsistentia usurpaverit, cùm nesciret eas ab invicem realiter distingui. Quòd autem reverà actiones debeant esse suppositorum, idest, naturarum singularium habentium supposita, apertè constat ex dictis, quippe suppositum est ultimum complementum substantiale naturæ singularis; necessum est autem naturam singularem substantialiter compleri, priusquam apta censeatur ad operandum; siquidem prius est esse, quàm operari.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus Dominus per actus subsequentes unionem hypostaticam, neque de condigno, neque de congruo potuit mereri suam incarnationem. Hæc est contra Suarez, qui disput. 20. sect. 4. concedit quidem Christum non potuisse mereri suam incarnationem secundùm intentionem, & quatenùs est à Deo definita, & decreta ab æterno: potuisse verò ipsam mereri secundùm executionem, & ut facta est in tempore: idque per opera subsequentia ipsam incarnationem, quæ Deus prævidit; quod uti-

que

que declarat exemplo militis, cui Dux daret arma, & equum in præmium eorum, quæ strenuè acturus esset in bello.

Probatur autem *primò*; principium meriti non potest cadere sub merito operis procedentis ab ipso: sed unio hypostatica est principium omnis meriti Christi: ergo illa non potest cadere sub operibus meritoriis ab ipso procedentibus. Minor est clara, quippe principium meritorum Christi non est sola humanitas; sed etiam suppositum Verbi divini ipsam humanitatem afficiens, tùm in ratione existentis, tùm in ratione operantis. Minor verò probata est in ultima ratione præcedentis conclusionis.

Confirmatur insuper, quia meritum vim quamdam habet conciliativam, & attractivam præmii, morali scilicet influxu; quia movet præmiantem ad conferendum id, quod in præmium operis repromissum est; sed nulla ratione fieri potest, ut idem seipsum attrahat: ergo impossibile est, ut idem sit meritum sui principii, à quo habet vim merendi.

Repones majorem esse veram de lege ordinaria, & attentis rerum naturis; secus verò de lege extraordinaria, & secundùm absolutam Dei potentiam. Unde, licèt Incarnatio non potuerit esse præmium meriti operum ab ipsa procedentium de lege ordinaria; bene tamen id fieri posset secundùm extraordinariam, & absolutam Dei dispositionem.

Contra. Quamquam reverà causa efficiens moralis meriti possit aliquo modo cadere sub merito, qua ratione antiqui Patres, ut dicemus infrà, per gratiam sibi concessam vi meritorum Christi venturi, quasdam illius Incarnationis circumstantias mereri potuerunt, saltem de congruo; tamen principium formale meriti non potest etiam de potentia absoluta cadere sub merito, cujus est formale principium: sed Verbum, ut unitum humanitati, est principium formale meriti procedentis ab humanitate unita hypostaticè Verbo: igitur incarnatio, etiam de potentia absoluta, non potuit cadere sub merito. Minor constat. Major probatur: Si principium formale meriti posset esse ejusdem meriti, ac præmium, sequeretur tale meritum seipsum, ut meritum mereri, quia meritum formæ est etiam meritum effectus formalis ejusdem formæ; sicut causa efficiens formam, efficit etiam effectum formalem: ergo si opus meritorium, formam, aut veluti formam, à qua suum desumit valorem, nempe unionem hypostaticam, mereri potest; etiam poterit mereri seipsum, quatenus est meritum: sed hoc repugnat, idem namque à seipso dependere non potest, nec per consequens meritoriè causari, nec remunerari seipso: ergo principium meriti nullatenus cadere potest sub merito.

Repones secundò: Quòd licèt principium meriti, quando datur absolutè, non possit cadere sub merito, bene tamen quando non datur absolutè; sed tantùm sub conditione futuri meriti, & dependenter ab illo, ut si Rex tribuat militi arma, & equum, anticipata remuneratione, in stipendium futuri certaminis, & victoriæ; per victoriam subsequentem illam donationem miles arma, & equum reverà merebitur; unde cùm Deus potuerit conferre humanitati Christi beneficium unionis hypostaticæ ad Verbum, sub conditione meriti exercendi, & futuri, Christus per opera incarnationem subsequentia potest illam mereri.

Contra. Quamvis illud, à quo meriti valor non provenit, possit alicui concedi intuitu, & conditione meriti futuri, & ut sic possit aliquando cadere sub merito; secùs tamen est, quando meriti valor ab eo absolutè dependet: cujus differentiæ ratio est, quia meritum postea subsequens potest habere rationem pretii respectu ejus, à quo totum suum valorem non excipit; tunc enim non sequitur, quòd idem sit causa, & effectus, respectu ejusdem secundùm eamdem rationem, & in eodem genere, & modo causæ; sicut id sequeretur si illud, quod est principium totale meriti, daretur intuitu, & sub conditione ejusdem principii, ut futuri: unio autem hypostatica est principium à quo totaliter derivatur meritum Christi, tam in esse physico, quàm in esse moris, cùm omnia Christi opera procedant ab ejus humanitate, ut affecta subsistentia Verbi, à qua maximè mutuantur summum suum valorem, quem in ratione meriti, & satisfactionis habent.

Ad exemplum autem militis equo, & armis donati, per anticipatam solutionem futuri laboris, & victoriæ, dico non esse paritatem, quia valor hujusmodi laboris, & meriti non derivatur ab equo, & armis; sed à virtute, prudentia, & arte militis; valor autem meritorius in operibus Christi, ab unione hypostatica procedit, & in aliis

putis

puris hominibus à prima gratia; unde cùm homo per subsequentia bona opera, non possit ipsam primam gratiam promereri, ita nec Christus per subsequentia sua bona opera potuit suam promereri incarnationem.

Adde quòd quando homines conferunt aliqua dona, possunt illa donare imperfectè, & donatione suspensa, ac conditionata; unde qui sic illa dona accipit, suis bonis operibus efficere potest, & mereri, ut illa non ampliùs imperfectè, & conditionatè, sed absolutè possideat: unio autem hypostatica non potest sic concedi, tantùm quoad usum, & donatione suspensa, ac conditionata; sed eo ipso quò datur, simpliciter, & absolutè conceditur: & sic Deus non potuit humanitati Christi beneficium unionis hypostaticæ ad Verbum conferre sub conditione meriti ab ea in Verbo subsistente exercendi.

Objiciunt primò: Principium meriti, de potentia absoluta cadere potest sub merito operis ab ipso procedentis: ergo potuit Christus per opera subsequentia incarnationem ipsam mereri. Probatur antecedens: Nam antiqui Patres meruerunt de congruo quasdam incarnationis circumstantias, ut probabimus infrà: sed illorum gratia fuit effectus meritorum Christi, nedum in genere causæ finalis, verùm etiam in genere causæ efficientis moralis: ergo principium meriti potest cadere sub merito, saltem de congruo.

Distinguo antecedens: Principium meriti purè effectivum potest de potentia absoluta cadere sub merito operis ab ipso procedentis, transeat: principium meriti effectivum simul, & formale, sic cadere potest sub merito, nego antecedens, & consequentiam: Siquidem gratia unionis non solùm est principium effectivum meritorum Christi; sed etiam formale, quippe Christi operationes procedunt à personalitate Verbi, tamquam à principio à quo velut à forma summam suam dignitatem, summumque valorem mutuantur. Hinc facilè solvitur probatio illius antecedentis, merita namque antiquorum Patrum per Incarnationem Verbi, non sunt constituta formaliter in ratione meriti: sed tantùm efficienter moraliter, seu meritoriè ab illa fuere causata.

Adde quòd Christi merita fuerint præintellecta per gratiam collatam antiquis Patribus, per quam meruerunt: siquidem Christus est causa meritorum, & prædestinationis hominum: at non præintelliguntur futura ante decretum exequendi incarnationem; meritum enim executionis Incarnationis, est illud dumtaxat, quod moraliter mover Deum, vel de condigno, vel de congruo, ad executionem decreti suæ Incarnationis: merita autem Sanctorum non moverunt Deum ad exequendam illam Incarnationem; quippe intuitu illius futuritionis ipsis Patribus concessa fuit gratia, qua bene possent mereri, & operari.

Objiciunt secundò, Christus mereri potuit executionem unionis hypostaticæ, si ejus merita, ut futura, prævideri potuerint à Deo priùs prioritate naturæ, quàm vellet exequi intentionem, quam habebat sese incarnandi: sed merita Christi, ut futura sic potuerunt à Deo prævideri: ergo Christus mereri potuit executionem Incarnationis. Major constat: si enim Deus priùs viderit Christi merita ut futura, quàm incarnatio executioni esset demandanda, moveri potuit ab eis ad volendam executionem Incarnationis. Minor verò probatur. Intentio quam habuit Deus sese incarnandi, est prior decreto de Incarnatione exequenda: sed in illa intentione, ut priori decreto executionis illius Incarnationis, merita Christi prævideri potuerunt ut futura; ergo priùs prioritate naturæ, quàm Deus vellet executioni demandare intentionem suæ Incarnationis, potuerunt merita Christi à Deo prævideri.

Nego minorem, cujus probationem distinguo. Intentio purè speculativa, quam Deus habuit sese incarnandi, & quatenus illa abstrahit ab intentione efficaci, est prior decreto illam exequendi, concedo: intentio quam habuit Deus sese incarnandi ut efficax, est prior decreto illam exequendi; nego majorem: sic enim spectata importat voluntatem executionis, subindeque non est prior illa: merita autem Christi ut futura, prævideri non potuerunt à Deo, nisi in intentione efficaci Incarnationis, quæ, ut talis, cùm non præcedat decretum suæ executionis, non potuit Deus, priusquàm haberet intentionem efficacem Incarnationis, prævidere Christi merita, ut futura.

CONCLUSIO TERTIA.

Christus Dominus meruit, aut saltem mereri potuit quasdam circumstantias se-quen-

quentes incarnationem; non verò præcedentes; aut concomitantes.

Prima pars est communis: illæ enim circumstantiæ non se tenent ex parte principii, sed ad illud sequuntur: igitur nihil obstat quominùs cadere possint sub Christi merito: Hinc conveniunt omnes ipsum mereri potuisse, & de facto meruisse, quòd à Pastoribus, & Magis adoraretur, annuntiaretur ab Angelis, stella radiante manifestaretur: sicut & suæ humanitatis resurrectionem, divinitatis manifestationem, & corporis glorificationem: cùm enim hæc omnia non necessario, & ex natura sequantur ad positionem incarnationis, sed ex gratuita, & mera Dei liberalitate pendeant, cùmque non habeant necessariam connexionem cum primario cujusque meriti principio, nempe cum ipsa incarnatione, sed dumtaxat illius sint quædam appendices, & sequelæ, non apparet dubium, quin illas Christus Dominus per nativitatis exinanitionem, vitæ labores, & mortis passionem promereri potuerit.

Dices. Eadem fuit unio hypostatica totius humanitatis facta in resurrectione, ac quæ facta est in utero beatæ Virginis in instanti Conceptionis Christi; eadem enim numero fuit humanitas, eadem Verbi subsistentia humanitati juncta, absque ulla de novo interveniente actione unitiva: ergo si Christus primam unionem non meruit, nec secundam.

Distinguo antecedens. Eadem fuit unio continuata, nego: interrupta & discontinuata, concedo: cùm enim per mortem perierit humanitas, seu conjunctio animæ cum corpore, quæ per triduum ab invicem fuerunt separata, fuit etiam discontinuata unio Verbi Divini, cum ipsa humanitate totali, & formaliter accepta, quamquam Verbum reverà permanserit unitum animæ, & corpori Christi; unde licèt Christus primam unionem non potuerit mereri; inde non sequitur, quod illam reunionem mereri non potuerit per opera, quæ mortem antecesserunt.

Secunda pars est contra Vasquez, & plures alios modernos, qui contendunt Christum mereri potuisse omnes incarnationis circumstantias, non solùm consequentes, sed concomitantes, & præcedentes. Probatur. Si præcedentes, aut concomitantes circumstantias potuisset mereri, & de facto meruisset, maximè suæ matris maternitatem, & nativitatem ex ea; sed illam non meruit: ergo &c. Major constat: cùm enim illa sit ceterarum circumstantiarum, quæ carnem antecesserunt, aut concomitatæ sunt, præstantissima, consequens est, quòd si aliquas meruisset, maximè istam. Minor verò probatur 1. auctoritate S. Aug. lib. de prædest. SS. cap. 15. ubi loquens de Christi conceptione ex Virgine, ait: *Neque retributa ista generatio, sed tributa, ut alienus ab omni obligatione peccati de Spiritu, & Virgine nasceretur*: sed si illa nativitas fuisset præmium meriti Christi prævisi, fuisset retributa; non autem tantùm tributa: ergo ex mente S. Aug. conceptio Christi ex Virgine, subindeque beatissimæ Virginis maternitas non fuit ex meritis Christi prævisi, ut miraculosè operantis, & viventis.

Confirmatur: nam S. Aug. exemplo hujus conceptionis *ibidem*, probat contra Pelagianos, primam gratiam nobis non conferri ex meritis, sed dumtaxat ex gratuita Dei liberalitate: at prima gratia in nobis non solùm non est ex meritis præcedentibus, sed neque ex subsequentibus: ergo nativitas Christi ex Virgine non solùm fuit gratuitum purè Dei beneficium per respectum ad merita præcedentia; sed etiam per ordinem ad subsequentia. *Deinde*, principium mediatum meriti non potest cadere sub merito illius actus, cujus est principium: sed beatissima Virgo fuit principium mediatum meritorum Christi; siquidem fuit principium humanitatis, quæ unà cum Verbi subsistentia fuit immediatum principium omnium Christi meritorum: ergo illa maternitas non potuit esse alicujus meriti præmium.

Dices. Beata Virgo meruit fieri Mater Christi, & illum in se concipere, ut mox dicemus: ergo pariter Christus meruit Virginis maternitatem, suique nativitatem ex illa. Antecedens probabitur in sequenti conclusione; consequentia verò suadetur. *Primò*, quia nulla dignitas est concedenda Virgini, quæ non attribuatur Christo, si aliunde non repugnet: at non videtur repugnans, quòd Christus potuerit mereri illam Maternitatem: ergo hoc ipsi est tribuendum. *Secundò*, quia gratia per quam beata Virgo meruit Maternitatem Christi, fuit effectus meritorum Christi: sed quod est causa causæ, est etiam causa causati: ergo cùm gratia à Christo derivata, fuerit causa meriti beatæ Virginis, Christus etiam censendus

dus est meruisse Maternitatem, & nativitatem ex Virgine.

Respondeo, concesso antecedente negando consequentiam: ad cujus primam probationem dico, non omnem dignitatem Virgini concessam, Christo Domino debere attribui, aliàs dignitas Maternitatis Dei, quæ est omnium maxima, esset ipsi attribuenda: solùm ergo verum esse potest, quòd omnis dignitas, quæ Matri convenit, debet attribui Filio, quando non est repugnantia ex parte ejusdem Filii: repugnat autem, quòd Filius potuerit mereri Maternitatem istam; quia illa, ut mox dictum est, fuit principium saltem mediatum omnium meritorum Christi, principium autem mereri non potest esse sui ipsius effectus. Ad secundam probationem dico, istud effatum dumtaxat esse verum, quando quod est causa causæ infallibiliter infert entis effectum, est etiam causa ejusdem effectus; falsum autem quando non ita causa illa infallibiliter effectum infert: at merita beatæ Virginis non fuerunt causæ ab intrinseco infallibiliter inferentes nativitatem Christi ex Virgine, nec divinam illius Maternitatem: igitur quamvis Christus suis meritis fuerit moralis causa gratiæ, & meritorum Virginis, non sequitur, quòd illius Maternitatem meruerit.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter beata Virgo meruerit esse Mater Dei.

NOtandum 1. omnes Theologos scholasticos invicem convenire quasdam circumstantias Incarnationis potuisse cadere sub merito hominum; inter autem tales circumstantias Maternitas Dei, nempe ut Christus talem Matrem haberet, & non aliam, primum locum obtinet, utpote quæ majorem inferat affinitatem alicujus puræ creaturæ cum Christo. Controversia tamen est, an beatissima Virgo dignitatem illam mereri potuerit; idque non solùm merito digno, seu congruo; sed etiam merito de condigno: circa quam variæ sunt sententiæ Theologorum. Sunt enim qui existimant beatam Virginem de condigno promeritam fuisse divinam Maternitatem: quam sententiam probabilem existimat Gabriel in 3.d.4. art.3. dub.3. eamque aliqui Recentiores tuentur: *Secunda* verò sententia docet, B. Virginem meruisse merito quidem digno, non autem condigno esse Matrem Dei. Ita S. Bonav. in 3.d.4. art.2. distinguit enim triplex meritum, nempe condignum, dignum & congruum; meritum autem *dignum* appellat illud opus, quod ex se æqualitatem quidem, & dignitatem non habet correspondentem præmio; eam tamen obtinet ex benignitate Dei tale opus ad istud præmium acceptantis. *Tertia* verò *sententia*, quæ communior est, & tutior; contendit beatam Virginem illam dignitatem nec dignè, nec condignè meruisse, sed dumtaxat congruè.

Notandum secundò, aliud esse mereri de condigno formam, seu dignitatem aliquam, aliud verò mereri dispositionem in subjecto requisitam, ut dignè, decenterque recipiat talem formam, vel dignitatem; possunt enim hæc duo separari: maximè quando dispositio, & dignitas non sunt inter se necessariò, & quasi physicè connexæ: sed solùm secundùm quamdam proportionem moralem; tunc enim fieri potest, ut licèt aliquis sit dignè dispositus ad formam, vel dignitatem suscipiendam, nihilominus illi ex justitia talis forma non debeatur, atque adeò ut illam de condigno non mereatur. Quæritur autem, an beata Virgo fuerit condignè disposita, ut seligeretur in Matrem Dei.

Notandum tertiò, condignam dispositionem ipsius beatissimæ Virginis ad Dei Maternitatem, posse colligi ex variis donis, quibus illustrata erat: *Primò* quidem ex eximia sanctitate, & præcellenti gratia habituali, qua præventa fuit à primo suæ conceptionis instanti cum omnibus donis, & habitibus infusis: *Secundò*, hanc dispositionem mirum in modum illustrabant quædam privilegia perpetuæ innocentiæ, carentiæ fomitis; quæ licèt in prima sanctificatione fuerint collata, tamen novum, ac multiplicatum vigorem obtinuerunt per assiduum meritorum, ac virtutum exercitium: *Tertiò* denique ad illam dispositionem maximè conferebat gratiæ, ac virtutum incrementum; quippe ab ipso suæ conceptionis instanti, ut vult S. Bernardinus, vel saltem ab eo tempore, quo infantes donari solent libertate, ac rationis usu, ad ipsum Christi conceptionis instans assiduo in dies meritorum, ac virtutum incremento ad summum pietatis, ac sanctitatis fastigium illam promovebat. His ita præmissis, tria sunt

ſunt determinanda: *Primum*, an B. Virgo Maternitatem divinam meruerit de condigno. *Secundum*, an ſaltem illam meruerit de congruo: *Denique*, an reverà digna fuerit, quòd, præ cæteris creaturis, in Dei Matrem ſeligeretur.

CONCLUSIO PRIMA.

B*Eata Virgo non meruit de condigno, ut eſſet Mater Dei*: Probatur primò. Duo prę́mia condigna inter ſe diverſa non poſſunt reſpondere eidem merito: ſed gloria æterna, quæ ut merces reſpondet operibus meritoriis, eſt præmium ipſis condignum, & eſt diſtincta ab Incarnatione: ergo beata Virgo, quæ per opera meritoria merebatur gloriam æternam, non poterat ex juſtitia aliud præmium exigere; nec conſequenter per illa opera divinam Maternitatem promereri.

Confirmatur. Omnia merita beatæ Virginis procedebant ex gratia adoptionis, quæ ut ſic ſolùm reſpicit, & inclinatur ad obtinendam beatitudinem; non autem ad promerenda, quæ ſunt ordinis hypoſtatici, ad quem pertinet Maternitas Dei, cùm illa ſit circumſtantia intrinſeca Incarnationi.

Deinde, ad meritum de condigno ultra excellentiam, & dignitatem operis, neceſſariò requiritur pactum, & promiſſio ex parte præmiantis, qua ſecluſa promiſſione, quantumvis opus foret excellens, non teneretur præmians præmium concedere: quod maximè verum eſt in Deo, qui ad nullum beneficium conferendum moveri poteſt, niſi vel ratione bonitatis, vel juſtitiæ, aut potiùs fidelitatis ſervandæ in promiſſis: atqui nullum eſt pactum, nullaque promiſſio, qua divina Maternitas repromiſſa eſſet beatæ Virgini ſub conditione illius bonorum operum: igitur merito de condigno Maternitatem illam non potuit obtinere.

Denique, ſi beata Virgo condignè meruiſſet eſſe Mater Dei, quæ eſt circumſtantia myſterii Incarnationis, etiam SS. Patriarchæ, maximè Abraham, de facto meruiſſet, quòd Chriſtus oriretur ex ſuo ſemine; tum quia opera illius facta ex gratia, licèt non fuerint, tam inſignia, quàm opera beatæ Virginis, fuerunt tamen ejuſdem naturæ, & ita ad idem genus prę́mii ſuaptè natura referebantur; tum etiam quia ſi requiratur promiſſio ad rationem meriti condigni, ut de facto requiri mox diximus, illam promiſſionem ſibi factam habuit Abrahamus Geneſ. 8. ſimilem autem non legimus factam beatiſſimæ Virgini reſpectu divinæ Maternitatis ſibi conferendæ. Porrò jam abſurdum videtur omnibus Theologis aſſerere, quòd Abrahamus condignè illam Incarnationis circumſtantiam fuerit promeritus: ergo multò minùs beatæ Virgini reſpectu divinæ maternitatis id tribuendum eſt, quæ longè ſublimiorem infert dignitatem, propter intimiorem illius confœderationem cum Chriſto, quàm fuerit Abrahami dignitas, quòd Meſſias ex illius ſemine eſſet oriundus.

Dices 1. Beatiſſima Virgo condignè meruit id, quod majus eſt, ac præſtantius Incarnatione, ſcilicet beatitudinem, & gratiæ, ſeu juſtificationis augmentum: ergo etiam meruit id, quod minus eſt: ſed maternitas Dei eſt, quid minus beatitudine æterna, & gratiæ augmento: igitur potuit etiam illam maternitatem mereri. Major conſtat: quia qui poteſt majus efficere, poteſt etiam minus. Minor verò probatur: Tùm ex illo Matthæi 12. ***Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.*** Quocirca Lucæ 11. mulier quædam extollens vocem, cùm dixiſſet Chriſto: ***Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ ſuxiſti***: ſubjunxit Chriſtus: ***Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud***; reponens nimirum ſanctitatem vitæ dignitati maternitatis divinæ eſſe præponendam. Quapropter S. Auguſtinus exponens illa verba Tractatu decimo in Joannem, ait; ***Mater mea, quam appellaſtis felicem, inde felix quia Verbum Dei cuſtodivit, non quia in illa Verbum caro factum eſt.*** Et lib. de ſancta Virginitate c. 3. ***Beatior fuit Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti.***

Nego conſequentiam: Licèt enim beatiſſima Virgo meruerit aliquid præſtantius maternitate divina, indètamen non ſequitur, quòd etiam illam maternitatem fuerit promerita; etenim qui poteſt majus, poteſt etiam minus, in his quæ ſunt ejuſdem rationis, & ordinis; ſecus verò in his, quæ ſunt diverſæ rationis: nam majus eſt ratiocinari, quàm volare; & tamen non ſequitur, poteſt aliquis ratiocinari, ergo etiam volare poteſt, quia volare, & ratiocinari ſunt diverſæ rationis: bene verò ſequitur, poteſt aliquod agens producere quatuor gradus calo-

loris; ergo etiam duos; Sic in præsenti, cùm præmium vitæ æternæ, & augmenti gratiæ sit diversæ rationis à præmio maternitatis divinæ, non est consequens, quòd si beata Virgo potuerit mereri primum de condigno, etiam potuerit mereri secundum.

Dices 2. Si quid obsuisset quominùs beata Virgo promerita esset condignè maternitatem Dei, maximè, *vel* quia Deus illius opera non acceptasset ad tantam dignitatem; *vel* quia illam ipsi non promisisset propter merita; *vel* denique quia non potuisset mereri illam circumstantiam Incarnationis, nempe maternitatem divinam, quin etiam promerita fuisset principium meriti: sed nihil eorum obsuit. Non quidem *primum*, quia beata Virgo ad hoc fuit creata, & ordinata, ut esset Mater Dei; hinc ipsi attribuit Ecclesia ista verba: *Ab æterno ordinata sum*; similiter ista, *Elegit eam Deus, & prælegit eam*; nempe ut ex ea, & in ea dignum Filio suo habitaculum præpararet. Non etiam *secundum*, promissio namque illi non defuit; nam Isaiæ 7. dicitur, *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium*. Non denique *tertium*, sicut enim ex parte principii nostrorum meritorum, & beatæ Virginis præintelligitur Mysterium Incarnationis; ita etiam præintelligitur humanitas Christi: non quidem in universum, sed singularis ex hac materia, & forma composita: cùm autem hanc materiam sui corporis sumpserit ex Virgine, ex parte principii, jam intelligitur dignitas Matris in Virgine; ac proinde talis dignitas non potest cadere sub ipsum meritum, cujus est principium.

Nego minorem, & ad *primam probationem* dico, Beatam Virginem electam quidem fuisse à Deo, & ordinatam, ut esset Mater Dei, ordinatione, vel antecedente illius merita, ac proinde omnino gratuita; vel consequenter merita, quæ non erant de condigno; sed dumtaxat de congruo. *Ad secundam* dico, promissum quidem fuisse populo Judaico, quòd aliqua Virgo esset concheptura Messiam: verùm illa promissio non erat facta speciatim beatissimæ Virgini, ac proinde nullum fuit divinum pactum de conferenda illi maternitate divina. *Ad tertium* dico, beatam Virginem non potuisse mereri illam circumstantiam Incarnationis, quin pariter Incarnationem meruisset, quippe meritum illud non fuisset respectu generandæ humanitatis in universum, sed illius humanitatis specialis, & individuæ, quæ erat à Verbo assumenda.

Dices 3. Beata Virgo dicitur fuisse digna, quæ mereretur, ut fieret Mater Dei: igitur de facto maternitatem divinam meruit. Consequentia patet. Probatur antecedens: *Tùm* ex eo, quod canit Ecclesia de ipsa beata Virgine in oratione post Completorium, *Ut dignum Filii tui habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperante, præparasti*: quid enim est aliud dignum esse habitaculum Filii Dei, quàm dignam Matrem illius? Si autem digna Mater effecta est, utique bonis, ac meritoriis operibus est effecta: *Tùm quia* SS. Patres eadem loquendi formula utuntur, maximè verò S. Ambrosius lib. 2. de Virginibus, Damascenus lib. 4. de Fide cap. 15. Bernardus serm. 1. de Assumptione.

Respondeo, illis, aut similibus loquendi formulis significari quidem beatissimam Virginem fuisse dignam, quæ seligeretur in Matrem Dei; non tamen inde sequitur, quòd illam dignitatem suis bonis operibus fuerit promerita de condigno: nam modus ille loquendi, *dignus est re aliqua*, non semper denotat meritum condignum, sed dumtaxat, quòd quicumque accipit beneficium à Deo, illius beneficii dignus videatur. Hac ratione Ecclesia dicit in oratione feriæ tertiæ post Dominicam Passionis: *Nostra tibi Domine sint accepta jejunia, quæ nos expiando gratia tua dignos efficiant, & ad remedia perducant æterna*. Quis autem dicat per jejunia nos ita præparari, ut condignè mereamur gratiam Dei, qua expiamur à peccato.

Dices ultimò: Qui mereretur de condigno dispositionem ad aliquam formam, videtur etiam mereri ipsam formam: sed beata Virgo de condigno promeruit illum sanctitatis gradum, quo ultimò fuit disposita ad maternitatem Dei: ergo pariter meruit de condigno suam maternitatem.

Respondeo primò negando majorem, quia contingere potest, quòd dispositio ad aliquam dignitatem non excedat proportionem virtutis merentis; bene tamen ipsa dignitas: sicut v.g. si ut aliquis fieret Episcopus requireretur, quòd esset Doctor, posset quidem illam dispositionem comparare ex se: non tamen consequens esset, quòd itidem ex se posset ad Episcopatum promoveri; quippe ad illam dignitatem obtinendam

dam opus esset nominatione Regis, & designatione, ac collatione potestatis ex parte summi Pontificis.

Respondeo secundò, majorem posse quidem esse veram de illis dispositionibus, quæ necessariò inferunt formam; non verò de illis, quæ dumtaxat habent connexionem quamdam moralem, seu decentiam, ac congruitatem cum forma inferenda. Sanctitas autem beatissimæ Virginis non fuit dispositio physica, & ex natura rei ad maternitatem divinam: sed dumtaxat moralis, & congrua, quippe decens erat, utquæ erat omnium Virginum purissima, & sanctissima, assumeretur ad concipiendum Sanctum Sanctorum.

CONCLUSIO SECUNDA.

B*Eatissima Virgo digna fuit, & de congruo meruit, ut fieret Mater Dei.* Hæc est communior, & verior, probaturque ex sanctis Patribus, qui disertè pronuntiant beatam Virginem fuisse dignam, quæ Dei Filium pareret, & ejus Mater fieret. Sic imprimis S. Ambrosius lib. 2. de Virginibus; *Quid*, inquit, *in singulis moror, quæ digna fuit, ex qua Filius Dei nasceretur?* Basilius homilia de humana Christi generatione: *Digna*, inquit, *Unigeniti divinitati conjugii fuit*. Chrysostomus homil. 43. in Joan. exponens illa verba, *Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco?* ait: *Propter hoc ipsum fieret: nam si cognovisses virum, non fuisses habita digna, ut huic mysterio deservires.* Epiphanius hæresi 7. *Quomodo audent impetere impollutam Virginem, quæ digna facta est habitaculum fieri Filii Dei?* Damascenus lib. 4. cap. 15. illam appellat, *Sanctum, admirabile, ac summo Deo dignum templum*. Tandem Bernardus serm. 1. de Assumptione, ait: *Nec in terris locus dignior uteri Virginalis templo, in quo Filium Dei Maria suscepit, nec in cælis regali solio, in quo Mariam Filius ejus sublimavit.*

Quòd verò illam dignitatem habuerit, partim ex divina gratia illam prævenientе, partim per opera sua, & merita de condigno, etiam significant sancti Patres; nam S. Augustinus serm. 2. de Nativitate, ait: *Talis eligitur Virgo, quæ tantum in se haberet meritum, ut Dei Filium in se susciperet.* S. Gregorius lib. 1. Regum cap. 1. *Incomparabilibus illustrata meritis, Dei Unigenito, in quo recumberet, sacrum præparavit uterum.* Petrus Damianus serm. 2. de Assumptione; *Singularis ejus sanctitas, & gratia hoc promeruit, quòd susceptione Dei singulariter judicata est digna.* Fulgentius lib. de Incarnatione, & Gratia cap. 7. *Sed ipsum Deum hominem factum, & concipere, & parere, non humanis meritis, sed concepti, nascentisque ex ea summi Dei dignatione promeruit*, nempe beata Virgo. Quibus consonat Prudentius in hymno ante cibum, ubi ait: *Edere namque Deum merita, omnia Virgo venena domat.* Et Venantius Fortunatus in lib. de æternis gaudiis canit in hunc modum:

Virginitas fœlix, quæ partu est digna Tonantis.

Quæ meruit Dominum progenerare suum. Ecclesia quoque canit in Antiphona tempore Paschali, *Regina cæli lætare alleluja, quia quem meruisti portare, resurrexit, &c.*

Nec refert, quòd sancti Patres interdum *meriti* nomen latiùs usurpent; nimirum pro eo, non quod significat actionem dignam præmio, sed solùm quamdam correspondentiam unius ad alterum: in qua significatione Ecclesia canit in benedictione cerei Paschalis: *O fœlix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!* id, inquam, non obest: tùm quia cùm ipsum meritum tribuitur vitæ sanctitati, oportet, quòd accipiatur in propria significatione, de qua nunc agimus: Tùm etiam quia plures ex sanctis Patribus hoc meritum attribuunt bonis operibus illius beatæ Virginis; unde pulchrè S. Bernardus sermone de aquæ ductu: *Quomodo*, inquit, *noster hic aquæ ductus fontem illum attigit tam sublimem? Quomodo putas, nisi vehementia desiderii, nisi fervore devotionis, nisi puritate orationis, sicut scriptum est, Oratio justi penetrat cælos? Et quis justus, si non Maria justa, de qua Sol justitiæ ortus est nobis? Quomodo ergo illam inaccessam attigit Majestatem, nisi pulsando, petendo, quærendo?* Hinc pariter S. Hieronymus Epistol. 22. proponit ibi Mariam, quæ tantæ extitit puritatis, *ut Mater Domini esse mereretur*. Et S. Anselmus de Laudibus Virginis cap. 8. *Sanctissima puritas, & purissima sanctitas pectoris ejus omnis creaturæ puritatem, & sanctitatem transcendens, incomparabiliter hoc promeruit, ut reparatrix perditi orbis plenissimè fieret.*

Dices. Non potuit beata Virgo mereri de congruo, ut esset Mater Dei, quin etiam ipsam incarnationem mereretur: sed non

non potuit mereri incarnationem, ut dictum est in superiori quæstione: ergo nec ipsam maternitatem: igitur &c. Probatur major: Nam si beata Virgo meruit de congruo, ut esset Mater Dei, pariter meruit, ut ex illa Deus homo fieret: igitur meruit Christum Deum hominem parere, ac producere; & subinde meruit, ut hoc compositum *Deus homo* in rerum natura esset: sed hoc est mereri incarnationem: ergo si meruit de congruo fieri Mater Dei, etiam meruit incarnationem.

Respondeo, Meritum de congruo dupliciter posse intelligi; *Primò* quidem absolutè, & simpliciter, ac sine ulla suppositione: *Secundò*, potest intelligi hoc meritum solùm, quasi sub conditione, seu facta suppositione, quòd Deus sit futurus homo. Unde distinguo majorem; Beata Virgo non potuit mereri merito de congruo maternitatem, quin meruerit pariter incarnationem: merito absoluto, & simpliciter, concedo: merito ex suppositione facta, & conditione posita, quòd Deus sit futurus homo, nego: Sic enim acceptum Virginis meritum, respectu maternitatis, præscindere potest à merito incarnationis, quia præsupponit illam futuram. Quod utique hoc exemplo declaratur; Si Rex decreverit in aliquam civitatem proficisci, & civis aliquis propter sua merita obtineat, ut potiùs in suam, quàm in alterius domum divertat; rectè intelligitur non mereri adventum Regis in civitatem simpliciter, & nihilominus mereri circumstantiam, nempe receptionem in suam domum, quæ accessum ad civitatem præsupponit.

Dices 2. Merita Virginis non solùm existentia, sed etiam futura, prævisa fuerunt, & Deo præsentia in æternitate, post prævisa merita Christi: ergo ipse Christus fuit priùs prævisus, ut existens, atque adeo ut conceptus, seu ut concipiendus ex Virgine, quàm fuerint præordinata merita Virginis: igitur nullo modo potuit Beata Virgo mereri, quòd Christus ex illa nasceretur.

Respondeo, ex illo dumtaxat argumento probari, merita beatæ Virginis non movisse Deum, ut ipsam eligeret in Matrem Filii sui secundùm ordinem electionis, ac designationis æternæ; non tamen probatur illam non potuisse mereri secundùm ordinem executionis eam dignitatem, quia reverà priùs habuit gratiam, & bona opera, quàm ex ea Dei Filius incarnaretur; quamvis ipsam gratiam, & bona opera habuerit ex meritis ejusdem Filii sui prævisi in divina ordinatione, ac prædefinitione.

Urgebis: si ante omnia merita Virginis Deus præordinavit Incarnationem: ergo etiam præordinavit illam in hac humanitate, & consequenter in hac individua materia formatam: sed non meruit Virgo habere illam individuam materiam, ita sibi conjunctam, ut necessarium erat ad Filii conceptionem; quia hoc potiùs pertinebat ad ordinem effectuum, & causarum naturalium, quàm ad rationem meriti: igitur &c.

Respondeo ad minorem, quòd sicut temporalia possunt cadere sub merito in ordine ad spiritualia; ita Virgo potuit mereri, ut illa materia, ex qua Christus erat formandus, priùs esset materialis pars sui corporis, seu sanguinis.

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm sancti Patres meruerint, aut saltem mereri potuerint de congruo, Incarnationem, ejusque circumstantias.

Notandum primò, nomine *sanctorum Patrum*, hic intelligi viros illos sanctissimos, qui Christi adventum præcesserunt, sive legis naturæ, sive legis scriptæ, quibus futuri Messiæ facta fuerat specialis à Deo revelatio, aut promissio; de quibus quæritur, an vel ipsam Incarnationem, vel aliquas illius circumstantias, putà illius accelerationem, aut quòd fieret eorum temporibus, *vel* quòd Christus ex eorum stirpe, & propagatione nasceretur, *vel* demum aliquos illius effectus, putà justificationem animarum, & cæli reserationem, meruerint, aut saltem mereri potuerint. Circa quam difficultatem tres maximæ sunt Theologorum sententiæ. *Prima*, quidem sancti Bonaventuræ *dist.* 3. *art.* 2. *q.* 2. ubi contendit sanctos Patres meruisse de congruo substantiam Incarnationis, non quantum ad effectum illius principalem, qui est animarum justificatio; sed quantum ad effectum minùs principalem, qui est regni cælorum apertio. *Secunda*, verò est Vasquez *disp.* 22. *cap.* 4. & aliorum Recentiorum, qui licèt concedant meritum de congruo respectu Incarnationis, quantum ad accelerationem, aliasque circumstantias; illud tamen negant

gant respectu substantiæ Incarnationis, & omnium illius effectuum. *Tertia* denique non denegat sanctis Patribus aliquod meritum de congruo tam respectu substantiæ Incarnationis, quàm respectu aliquarum illius circumstantiarum, cui sententiæ plurimi Thomistæ subscribunt.

Notandum secundò, præmii congruitatem spectari posse dupliciter. *Primò*, quidem potest accipi pro congruitate fundata in pura Dei misericordia, sine aliquo jure, seu debito ex parte operis: *Secundò*, pro congruitate fundata in proportione amicitiæ, & in opere elicito in statu gratiæ ab amico: amicitia enim cùm sit pars potentialis justitiæ, fundat aliquod debitum: non quidem strictum, & rigorosum, sicut est meritum de condigno, sed tantùm secundùm quid, ita quòd deceat bonitatem, & sapientiam præmiantis, ut istud præmium largiatur amico, propter elicita opera sibi grata. De hoc autem merito inquirimus solùm, an sancti Patres meruerint Incarnationem, aut aliquas illius circumstantias.

Notandum tertiò, omnes Theologos convenire nullum ex sanctis Patribus meruisse de condigno mysterium Incarnationis secundùm substantiam illius effectus, quod utique fusè demonstrat S. Paulus Epist. ad Rom. in qua potissimùm intendit convincere Judæos, quòd eorum Patres non fuerint promeriti, merito scilicet de condigno, ut Christus ex eorum stirpe nasceretur, sed hoc dumtaxat fuisse beneficium Dei, seligentis potiùs semen Abrahæ, quàm ullius alterius hominis. Hinc ad Titum 3. ait. *Apparuit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm misericordiam suam salvos nos fecit*: Quod etiam colligitur ex aliis Scripturæ textibus; nam Psalmo 88. dicitur, *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam ... misericordiam autem meam non dispergam ab eo*. Et Lucæ 1. *Suscepit Israel puerum suum recordatus misericordiæ suæ*; ubi mysterium Incarnationis dicitur *opus misericordiæ*; misericordia autem excludit merita, maximè condigna. *His adde*, quòd Sanctorum gratia solùm est principium, condignè merendi illud, ad quod ex Dei ordinatione refertur; merita autem sanctorum Patrum ex Dei ordinatione referebantur dumtaxat ad vitam æternam: ergo solùm fuerunt principia condignè merendi vitam æternam; non autem mysterium Incarnationis.

CONCLUSIO UNICA.

Sancti Patres non meruerunt de congruo Incarnationem, quantum ad substantiam, neque quantum ad circumstantias intrinsecas, sed dumtaxat, quantum ad circumstantias extrinsecas, puta temporis, loci & propagationis ex eorum stirpe. Hæc est Doctoris in 4. *d.* 2. *q.* 1. *n.* 11. ubi ait. In universis operibus Dei, non fuit aliquod opus meræ gratiæ, nisi sola Incarnatio Filii Dei, & hoc si ad illam nulla merita processerunt. Subdit. Quod utique verum est in ordinatione divina de illa Incarnatione: quia si tempore Conceptionis præcesserunt aliqua merita Mariæ; tamen non erant bona absolutè respectu Incarnationis, sed fortè accelerationis, ut impleretur illa Incarnatio præordinata. Bene ergò, ait Augustinus 11. de Trinitate cap. 19. *In rebus per tempus actis, illa summa est gratia, quòd homo in unitate personæ conjunctus est Deo*. Quibus Doctor apertè docet, nec beatissimam Virginem, nec sanctos Patres meruisse ipsam Incarnationem; sed dumtaxat quasdam circumstantias extrinsecas, videlicet, quòd Incarnatio fieret tali tempore, loco & ex tali semine.

Probatur utraque pars. *Prima* quidem, quia principium meriti congrui non potest cadere sub merito: sed Incarnatio quoad substantiam, & circumstantias intrinsecas, est principium meriti sanctorum Patrum: ergo non potuerunt illi principium istud mereri. Minor constat: Major pariter. Nam sicut meritum de condigno non poterat mereri condignè suum principium; sic neque meritum de congruo potest congruè promereri suum principium; quia si principium meriti posset cadere sub merito de congruo, effectus esset causa suæ causæ, ut suprà diximus, & gratia prima antecedens daretur propter prævisum bonum usum illius: quod tamen damnat S. Augustinus tamquam Pelagianismum lib. de Prædestinatione Sanctorum, *cap.* 19. Quod utique probat ex 1. ad Ephes. *Qui prædestinavit nos in Christo, ut essemus Sancti*: notat enim Augustinus non dici, quia eramus futuri Sancti; sed ut essemus Sancti.

Nec valet reponere, Incarnationem non solùm fuisse causam efficientem omnis gra-

tiæ, & meriti; verùm etiam finalem respectu Patrum veteris Testamenti, & ut sic cadere potuisse sub merito: illa, inquam, responsio non frangit vim argumenti, quia Patres illi non receperunt gratiam, ut fieret Incarnatio, sed è contra prædestinata est Incarnatio, ut ipsi inde reciperent gratiam. Habuit tamen Incarnatio similitudinem quamdam causæ finalis, quia operabatur, quando solùm erat futura; operabatur tamen ut causa meritoria, quæ ut non existens, potest movere agens ad conferendum præmium, ut docet Doctor mox laudatus *n.* 10. ait: *Quòd etsi Passio Christi non sit nunc in effectu, est tamen in acceptione divina, & hoc sufficit, ut sit causa meritoria: patet enim quòd nos conferimus multa propter aliquod bonum non præsens in se, sed præsens in memoria nostra, si sit præteritum; vel in opinione, si sit futurum.*

Probatur secunda pars, illis omnibus Scripturæ textibus, quibus Patribus veteris Testamenti promittitur futura Incarnatio, *vel* ex eorum stirpe, *vel* in eorum patria, *vel* breviori tempore. Sic Psalmo 11. *Propter gemitum pauperum nunc exurgam.* Danielis 9. 70. *Hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, &c.* Quæ testimonia plurimi Patres explicant de abbreviatione adventus Messiæ. Patet similiter ex promissionibus factis à Deo ipsis viris sanctissimis, quòd Messias ex eorum stirpe esset oriundus propter præclara opera, quæ in Dei obsequium gesserant. Sic *Genes.* 22. Deus promittit Abrahæ Messiam nasciturum ex ejus semine his verbis: *Per memetipsum juravi: quia fecisti banc rem, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum: & benedicentur in semine tuo omnes Gentes*, hoc est *in Christo*, ut exponit Apostolus ad *Gal.* 3.

Constat similiter ex illis omnibus orationibus, quibus enixè Deum deprecabantur, ut mitteret Messiam in mundum. Sic Isaiæ 16. *Emitte agnum Domine dominatorem terræ*: & 45. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum*, & 64. *Utinam disrumperes cælos, & descenderes!* David etiam Psalm. 84. pro Messia videtur orare, quando ait: *Salutare tuum da nobis*, & Psalm. 105. *Visita nos in salutari tuo*: quibus sancti Patriarchæ, ac Patres veteris Testamenti exorabant, non quidem ut Deus decerneret Incarnationem Filii sui, quam jam per divinam revelationem acceperant esse decretam, & futuram: sed dumtaxat, ut illud mysterium brevi tempore, & in eorum conspectu impleret; illæ autem preces, & desideria habebant rationem meriti de congruo respectu adventus Filii Dei. Tùm quia congruum erat, ut Deus eos exaudiret, qui ipsi in omnibus obediebant: Tùm etiam, quia orationes de necessariis ad salutem merentur de congruo ea, quæ postulantur: Tùm denique, quia instantes illæ preces, & pia desideria disponebat sanctos illos Patres ad recipiendum Christum: sed illæ dispositiones morales habebant rationem meriti de congruo, quoad substantiam Incarnationis, seu adventus Filii Dei in mundum; hinc apud Malachiam legimus. *Ecce statim veniet ad Templum sanctum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis*: Quibus significat Propheta, idcirco venturum esse Messiam brevi tempore, quia nempe eum sanctissimi viri quærebant, & summis votis exoptabant.

Dices: Tam decretæ sunt ab æterno circumstantiæ extrinsecæ Incarnationis, quàm intrinsecæ: sed intrinsecæ non fuerunt decretæ dependenter ab aliquo hominum merito: ergo nec extrinsecæ. Major constat. Eadem enim videtur esse ratio de circumstantiis extrinsecis, ac de intrinsecis, quippe quæ concernant eamdem humanitatem in individuo assumendam. Minor etiam est evidens, quia circumstantiæ intrinsecæ alicujus operis formaliter, & ut sic consideratæ, sunt ejusdem ordinis cum ipso: unde circumstantiæ intrinsecæ Incarnationis pertinent ad unionem hypostaticam sicut substantia illius: igitur si sancti Patres non potuerint mereri de condigno substantiam Incarnationis, eo quòd opera illorum pertinerent ad ordinem gratiæ, qui est inferior hypostatico, ob eamdem rationem non potuerunt mereri de condigno circumstantias intrinsecas illius.

Nego majorem, etenim dici potest decretum divinum fuisse de sola substantia Incarnationis absque prævisione meriti circumstantiarum: etiam si illæ circumstantiæ extrinsecæ decreto absoluto potuerint decerni intuitu meritorum sanctorum Patrum, quippe illæ circumstantiæ extrinsecæ nullatenus spectant ad entitatem, & ordinem unionis hypostaticæ, sed omninò extrinsecæ sunt; tam enim potuisset Verbum incarnari ex alia stirpe, & nasci alio in loco, alio ve tempore, ac originem duxit ex semine Abrahæ, ortumque habuit in Palæstina.

Ex

Ex his collige, quòd sicut antiqui Patres non meruerunt mysterium ipsum Incarnationis, eodem modo non fuerunt promeriti effectus ipsius mysterii, nempe quòd merita, & satisfactio ipsius Christi D. applicarentur, tam pro seipsis, quàm pro universo genere humano. Idem dicendum de aliis effectibus, nam si antiqui Patres meruissent, quòd Christus pro toto genere humano pateretur, & satisfaceret pro illo, etiam meruissent salutem totius generis humani, ac proinde suam ipsorum redemptionem, quod utique absurdissimum est. *Tùm quia* hoc asserere, idem est, ac dicere eos meruisse suam primam gratiam, quam meritis Christi obtinuerunt pro redemptione sua; siquidem merita Christi pro seipsis habere meruerunt; tum quia si sanctissimi Patres promeriti fuissent mortem Christi pro sua redemptione, jam opus Incarnationis, & mortis Christi fuisset antiquis Patribus, non opus misericordiæ, & primæ gratiæ, sed gratitudinis, & gratiæ secundæ, quæ est gratia pro gratia: pro aliis verò, qui fuerunt post Christum, fuisset opus solius misericordiæ; nam si propter merita antiquorum Patrum Deus Christum, ejusque passionem, ac illius fructus concessisset, ipsa Christi merita, quatenus fuissent beneficia antiquorum Patrum, habuissent rationem remunerationis; ac proinde fuissent data illis ex gratitudine: quod utique longè alienum est à doctrina, ac modo loquendi sanctorum Patrum.

SECTIO TERTIA.

De causa finali, & motiva Incarnationis.

CONveniunt omnes Doctores Catholici, filium Dei hunc ob finem nostram induisse humanitatem, ut peccatum elueret, & divinæ justitiæ pro reis hominibus faceret satis: idque apertè testatur divina Scriptura; nam S. Paulus ad Gal. 4. disertè pronuntiat: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret*, & 1. ad Timot. 4. *Venit Christus in hunc mundum peccatores salvos facere*; quapropter ipsemet adorandus Salvator Matt. 18. & Lucæ 19. ait, *Venit Filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat*. Verùm invicem disceptant in assignando primario fine illius adventus, utrum videlicet ita venerit ad delendum hominis peccatum, ut si nullum extitisset, perpetuamque, ac stabilem innocentiam tam Adamus, quàm ejus posteri servassent, nihilominus fuisset incarnatus. Quærunt etiam, utrùm solo existente peccato originali, vel è contra solis existentibus actualibus, futura esset incarnatio: quæ utique duplex controversia pro modulo nostro dirimetur duabus in sequentibus quæstionibus.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm si Adamus non peccasset, Filius Dei non minùs esset incarnandus.

HIC non est sermo de possibili, quippe certum est, quòd etsi nullum extitisset hominis peccatum, quævis ex divinis personis humanam carnem potuisset induere, etenim Incarnatio nullam habet cum peccato necessariam, & essentialem connexionem. Nec etiam movetur quæstio de altero decreto, quod Deus formasset circa futuram incarnationem ex hypothesi, quòd homo non esset peccaturus; nam utrùm in eo casu habuisset Deus decretum assumendi carnem, non propter remedium peccati, sed propter alia motiva, nil certò definiri potest; Siquidem Scriptura sacra, per quam innotescunt, quæ ex sola Dei voluntate pendent, nil circa hoc statuit. Solùm ergo difficultas est, utrùm vi decreti, quod habuit Deus ab æterno, Verbum esset incarnandum, quamquam Adamus non peccasset; Quæ difficultas, ut faciliori negotio solvatur,

Notandum 2. Quòd etsi Verbum divinum de facto incarnatum fuerit ob redemptionem, & reparationem generis humani, hæc tamen unica non fuit illius incarnationis causa principalis, nec præstantius motivum; siquidem alias tanti mysterii causas sacra Scriptura aperit, nempe manifestationem divinarum perfectionum, quæ maximè (ut diximus in primo articulo) in hujus mysterii revelatione, & manifestatione elucent. Similiter complementum, & perfectio totius universi; item humanæ naturæ sublimatio, & beatificatio completa, inde derivantur. Alios etiam fines ejusmodi adventus Christi Scriptura sacra commemorat, putà ut esset Doctor veritatis, sicut ipsemet testatur Joan. 18. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati*. Ut nobis esset virtutum exemplar: sic Joan. 13. ait, *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis*.

Unde S. Aug. serm. 52. de Diversis, *Homo sequendus non erat, qui videri poterat: Deus sequendus erat, qui videri non poterat. Ut ergo exhiberetur homini, qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo.* Fatentur ergo utriusque scholæ Theologi, peccati solutionem, & expiationem, non fuisse unicum dumtaxat motivum incarnationis faciendæ. An autem fuerit precipuum, ita ut eo cessante non fieret incarnatio ob alios fines, *Affirmat* cum suis discipulis S. Thomas 3.p.q.1.art.3. *Negat* verò subtilis Doctor in 3.dist.7.qu.3. cum Alensi 3.p.q.2.memb.13.S. Alberto Magno dist.20. n.4.& plurimis aliis etiam ex Thomistis.

Notandum 3. Quòd etsi unicus, ac simplicissimus sit actus divinæ voluntatis secundùm se, & realiter spectatus, virtute tamen intelligitur multiplex, juxta nostrum concipiendi modum; ita quòd in eo distinguatur ordo prioris, & posterioris, sive ille sit solùm ordo rationis, sive potiùs quasi naturalis præsuppositionis unius ad aliud; quatenus scilicet actus ille, qui in entitate sua infinitus est, correspondet plurimis actibus, quos successivè eliceremus in aliqua re decernenda, & producenda; quamquam ordo ille prioritatis, & posterioritatis, qui reperitur in actibus divinis potiùs refundi debeat in objecta secundaria, circa quæ versantur intellectus, & voluntas divina, quam in ipsamet entitate actus, qui secundùm se reverà simplicissimus, & indivisibilis est. In his autem tam actibus, quàm objectis assignari solent à Theologis quædam signa, seu instantia, ratione quorum unus actus dicitur prior, aut posterior altero. Quos actus secundum illa diversa instantia quantum ad propositum (nempe decretum Incarnationis Christi,) sic distinguit Doctor in 3.*dist*.39.*qu. unica n*.6. ubi ait: Quòd in„ carnatio Christi non fuit occasionaliter „ prævisa; sed sicut finis immediatè vide„ batur à Deo ab æterno, ita Christus in na„ tura humana, cùm sit propinquior fini, „ ceteris priùs prædestinabatur, loquendo „ de his, qui prædestinantur. Tunc iste „ fuit ordo in prævisione divina. *Primò* „ enim Deus intellexit se sub ratione sum„ mi boni; in *secundo* signo intellexit om„ nes alias creaturas: in *tertio* prædestina„ vit hos ad gloriam, & gratiam, & circa „ alios habuit actum negativum non pre„ destinando: in *quarto* prævidit illos ca„ suros in Adamo: in *quinto* præordinavit, sive prævidit de remedio quomodo redimerentur per passionem Filii; ita quòd Christus in carne, sicut & omnes Electi, priùs videbatur, & destinabatur ad gratiam, & gloriam quàm prævideretur passio Christi: sicut medicus priùs vult sanitatem hominis, quàm ordinet de medicina ad sanandum; Hæc Doctor, quibus quinque distinguit signa, seu instantia rationis, in quibus actus divinæ voluntatis, quasi esset quintuplex, terminatur ad diversa subjecta, quæ Deus decreverit circa Christum, ejusque adventum.

Notandum 4. Quòd quemadmodum Deus priùs decernit res faciendas, quàm illas producat, quippe decretum ejus est ab æterno, rerum autem effectio dumtaxat est in tempore: hinc duplex ordo prioris, & posterioris distingui solet in operatione divina, alius videlicet *secundùm intentionem*, alius verò *secundùm executionem*; ita quòd aliqua dicantur priora secundùm intentionem Dei decernentis, & statuentis productionem rerum; alia verò posteriora secundùm executionem, & operationem Dei res producentis quemadmodum medicus v. g. secundùm intentionem priùs habet sanitatem restituendam, quàm medicinam parandam: secundùm verò executionem priùs parat pharmacum, quàm sanitatem restituat. Certum est autem Christum Dominum non fuisse destinatum à Deo producendum ante cæteras creaturas; quippe dumtaxat formatus fuit, & productus in medio tempore. Sed movetur difficultas, utrùm à Deo priùs destinatus fuerit secundùm ordinem intentionis, quàm ceteræ creaturæ, ac subinde ipse non minus esset formandus quamvis homines peccarent, vel non peccarent, quia destinatus erat producendus independenter à prævisione futuri peccati hominis.

His ita præmissis, duo maximè veniunt hac in quæstione determinanda. *Primum* quidem, an Christus de facto veniret precipuè ad redimendos homines, & eluenda ipsorum peccata. *Secundum* autem, an vi præsentis decreti non minùs esset venturus quamquam nulla forent hominum peccata.

CONCLUSIO PRIMA.

VErbum *de facto carnem induit maximè propter salvandos homines, & expianda ipso-*

ipsorum peccata. Hæc est communis, & probatur primò ex Scriptura sacra, quæ apertè significat, Dei Filium præcipuam habuisse causam sui in mundum adventus redemptionem hominis à servitute peccati. Sic Matth. 18. & Lucæ 19. ipsemet adorandus Salvator testatur. *Venit Filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat*. Et Joannis 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Et Lucæ 5. *Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui malè habent: non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam*.

Idem testatur S. Apostolus primæ ad Timot. 1. *Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere*. Quod utique motivum adventus Christi declaratur in Symbolo Nicæno, his verbis; *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis*.

Suffragantur etiam SS. Patres, imprimis S. Athanasius libro de humanitate Verbi, ubi ait: *Ut cognoscas nostram culpam illi dedisse occasionem, ut descenderet, nostramque prævaricationem Verbi Dei humanitatem elicuisse, ut ad nos contenderet, inter homines appareret; illius enim incorporationis nos causam dedimus ob nostram salutem: ita humanus extitit, ut in humano corpore, & esse vellet, & apparere*. Basilius homil. de humana Christi generatione qu. 25. *Disce mysterium: propterea Deus in carne est, quia oportebat maledictam hanc carnem sanctificari*. Hinc definitum est in Concilio Toletano VI. *Solum filium fatemur ad redemptionem humani generis propter culparum debita, quæ per inobedientiam Adæ originaliter, & nostro libero arbitrio contraxeramus resolvenda à secreto Patris arcano prodiisse*. Quibus omnibus testimoniis apertè constat Christum Dominum idcirco maximè in mundum venisse, ut peccatores salvos faceret: quapropter egregiè S. Augustinus serm. 9. de verbis Domini, *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere: tolle morbos, tolle vulnera, nulla est medicinæ causa*.

Non diffiteor tamen non unicum istud, sed plura alia incarnationis de facto peractæ motiva Verbum habuisse, putà manifestationem omnipotentiæ, sapientiæ, & bonitatis divinæ: exigentiam capitis proximè univoci, & proportionati cum Ecclesia; nam, ut inquit S. Chrysostomus serm. 1. de Pentecoste, *Deo chara est Ecclesia, propter Ecclesiam enim extensum est cælum, diffusum est mare, extensus aer, fundata terra, &c.* Et paulò post; *Propter Ecclesiam pelagus scindebatur, findebatur petra, fluebat manna de cælo... propter Ecclesiam Prophetæ, propter Ecclesiam Apostoli, imò propter Ecclesiam Unigenitus Dei factus est homo*. Quibus apertè docet S. Chrysostomus, unum ex præcipuis motivis incarnationis peractæ, fuisse ut Ecclesia dignum sibi caput, nempe Dei Filium, obtineret in carne visibilem.

CONCLUSIO SECUNDA.

Ex vi præsentis decreti Verbum divinum carnem humanam assumpsisset, etiamsi Adamus non peccasset. Hæc conclusio quadruplici fundamento nititur, ac firmatur.

PRIMA PROBATIO.

Petita ex eo, quòd Christus sit priùs decretus, quàm creaturæ.

Christus volitus, ac destinatus est à Deo ante præscientiam peccati hominum: ergo licèt homo non peccasset, nihilominus Verbum divinum vi præsentis decreti carnem induisset. Consequentia patet: cùm enim prius non pendeat à posteriori, si adventus Christi volitus est, & decretus à Deo ante præscientiam peccati hominum, evidens est, quòd independenter à tali peccato ejus adventus sit decretus; atque à Deo executioni fuisset mandatus, licèt homo non peccasset.

Probatur antecedens. Christi productio decreta priùs est, quàm productio creaturarum: sed decretum productionis creaturarum prius fuit decreto permittendi peccatum: ergo Christus volitus est, ac decretus ante permissionem, subindeque ante præscientiam peccati hominum. Minor constat: Non enim potuit priùs Deus habere decretum permittendi peccata hominum, illaque præscire, ut futura, quàm habere voluntatem ipsos producendi; siquidem operatio sequitur esse, & consequenter actio peccaminosa prævisa supponit existentiam prævisam hominis peccaturi.

Major verò probatur plurimis Scripturæ textibus, quibus Christus dicitur prima omnium creaturarum. Sic Ecclesiastici 24. *Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita*

ta ante omnem creaturam; ubi nullam prorsus creaturam excludit; quem textum Concilium Sardicense in Epistola ad omnes Episcopos circa finem exponit de Christo; ita quòd illa verba, *Ego ex ore Altissimi prodivi*, significent illius generationem æternam quatenus est Dei Filius: cetera verò designent illius generationem temporalem decretam ante quamlibet creaturam. Quod utique confirmari potest ex S. Paulo ad Coloss. 1. ubi ait: *Qui est imago Dei invisibilis primogenitus omnis creaturæ; quoniam in ipso condita sunt universa in cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia: ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens*: Sed Christus non est primogenitus omnis creaturæ secundùm ordinem executionis temporalis; quippe dumtaxat formatus est, & natus in medio annorum: ergo est primogenitus in intentione, & destinatione divina; ac proinde illius incarnatio futura præcedit decretum productionis rerum, & consequenter præcedit decretum permissionis peccati.

Confirmatur primò ex Prov. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio, ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret, nondum erant abyssi, & ego jam concepta eram*. Quæ singula hujus oraculi verba nostram sententiam mirum in modum confirmant. Siquidem illa verba de Sapientia incarnata, nempe Christo Domino, exponunt sancti Patres, maximè S. Clemens Romanus lib. 1. Constitutionum Apostolicarum, cap. 20. Basilius libr. 40. contra Evodium. Athanasius serm. 3. contra Arianos, & Nazianzenus oratione 4. Theologica, Cyrillus lib. 3. Thesauri cap. 4. August. lib. 1. de Trinit. cap. 12. Epiphanius hæresi 69. n. 24. ubi ait hanc explicationem esse sanctorum Patrum. *Nonnulli*, inquit, *orthodoxorum Patrum locum illum Salomonis de incarnatione Christi interpretati sunt, Dominus possedit me, & fundavit, estque hic demum sensus pietati consentaneus*. Favet etiam versio Septuag. qui sic hunc locum efferunt, *Dominus creavit me initio viarum suarum*, quæ certè de Sapientia increata secundùm illius generationem æternam non possunt intelligi; siquidem secundùm illam sui productionem, *non est factus, nec creatus, sed genitus*, inquit S. Athanasius in Symbolo. Favet etiam S. Aug. qui loco mox citato ait: *Secundùm formam servi dictum est, Dominus creavit me, initio viarum suarum*. Igitur ex illo oraculo constat Verbum incarnatum fuisse initio viarum Domini, idest operum Dei ad extra: sed non fuit initium in temporali rerum executione, cùm post plurima jam creata fuerit incarnatum: ergo fuit initium in divina intentione, & proinde illius existentia futura priùs fuit decreta, quàm decerneretur productio aliarum creaturarum.

Reponunt adversarii ex S. Hieronymo epistola 136. quòd meliùs vertatur ex Hebræo, *Dominus possedit*, quàm *Dominus creavit*. Insuper plurimi è sanctis Patribus locum istum explicant de divina Sapientia increata: Quibus favent sequentia hæc illius oraculi verba, *Cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore*, quæ sanè intelligi non possunt nisi de te existente realiter: at Christus non extitit à principio mundi: igitur præfatum oraculum non de Sapientia incarnata, sed dumtaxat de increata debet intelligi.

Verùm respondeo, hanc adversariorum responsionem non solvere vim præfati argumenti: Primò namque quamvis meliùs vertatur *Dominus possedit*, quàm *Dominus creavit*, nihilominus ista verba de Sapientia divina, ut incarnata, necessariò debent intelligi; quippe dicitur, quòd ille, qui possedit illam divinam Sapientiam, sit ejus Dominus: at Verbum divinum, ut Filius Dei, dominum non agnoscit; sed tantùm ut filius hominis; siquidem, ut ait S. Athanasius in Symbolo, *æqualis est Patri secundùm Divinitatem, minor Patre secundùm humanitatem*. Nec obstat etiam, quòd nonnulli Patres præfata verba explicent de Sapientia, ut increata: etenim Theologi communiter docent posse interdum dari plures sensus literales unius, & ejusdem sacræ Scripturæ textus, maximè eorum, quæ de Christo Domino efferuntur: cùm enim Christus habeat duas naturas in eadem Verbi persona subsistentes, divinam scilicet, & humanam, inde fit quòd idem Scripturæ textus, utramque interdum naturam designet; unde quamvis aliqua præfati oraculi verba interpretentur de Christo, ut sustentante naturam divinam, nihil obstat quominùs cetera veniant explicanda de ipso, ut sustentante naturam humanam.

Confirmatur ex eo, quòd illa divina Sapien-

pientia *ibidem* ait, *deliciæ meæ esse cum filiis hominum*; quod si verum est de hominibus lapsis, longè magis verum videtur de hominibus reparandis.

Reponunt 2. Christum dici quidem *initium viarum Dei*, non tamen operum creationis, sed reparationis. *Insuper* si dicatur initium viarum Dei, in ordine creationis, non tamen ita dicitur, secundùm prioritatem intentionis, quasi priùs Deus intenderit Christum producere, quàm alias creaturas: sed tantùm secundùm prioritatem dignitatis, & excellentiæ. Sic Job 40. *Behemoth dicitur principium viarum Dei*.

Verùm utraque hæc expositio non solvit præfatam rationem. Non quidem *prima*, quæ omninò absurda est, & absque fundamento, nec non apertè contraria his sequentibus illius oraculi verbis: *Antequam terra fieret, ante omnes colles ego parturiebar*. Secunda pariter expositio non officit, quia Christus non tantùm dicitur *initium viarum Dei*, quod equidem primitatem dignitatis designare posset; sed etiam dicitur *possessus*, ac *creatus* à Deo, hoc est decretus in initio antequam cæteræ creaturæ decernerentur.

Confirmatur secundò. Exemplar secundùm quod aliquid fit, priùs intenditur ab operante, quàm illud, quod ad ejus imitationem produci debet: sed Christus Dominus fuit exemplar ad cujus imitationem Deus Adamum produxit: Ergo priùs intendi, ac decerni debuit Christi formatio, quàm Adami. Major constat, omnis enim causa aliqua prioritate suum præcedit effectum; exemplar autem habet rationem causæ. Minor verò probatur ex Tertulliano libro de Resurrectione carnis, ubi ponderans illa verba Genesis 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, dicit: *Limus ille tunc imaginem induens Christi futuri in carne, non tantùm Dei opus erat, sed & pignus*. Et S. Athanasius sermone de sanctissima Deipara, ait: *Potiùs loquendum est, quod Deus fecerit hominem secundùm imaginem Dei; secundùm imaginem enim, & similitudinem istiusmodi Incarnationis, & acceptæ humanitatis hominem Deus fecit*.

Confirmatur denique, ille primò intenditur in ordine creationis, propter quem omnia creata sunt, & condita: sed omnia creata sunt, & condita propter Christum. Igitur, &c. Major patet. Finis enim priùs intenditur ab operante, quàm ea, quæ sunt ad, & propter finem: Minor verò probatur; tum ex supra laudato capite ad Colossenses, ubi dicitur, quòd *in ipso Christo*, id est propter ipsum, *condita sunt universa*: tum ex primæ ad Cor.3. ubi Apostolus declarat ordinem finium ad quos ordinantur creaturæ; ut scilicet creaturæ corporeæ sint propter electos, electi propter Christum, Christus autem immediatè propter Deum: ait enim *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*: sed hæc illatio non esset legitima, nisi Christus priùs fuisset intentus, & à Deo decretus, quàm cæteræ creaturæ; sicut enim hominum creatio priùs fuit intenta à Deo, quàm formatio mundi propter ipsum hominem conditi, tanquam propter finem primarium, sic etiam priùs intendi debuit Christi productio, quàm decernerentur homines propter ipsum creandi: quod utique confirmat Apostolus ad Hebr.2. ubi ait, *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos Filios in gloriam adduxerat*, &c.

Præfatam rationem firmant sancti Patres; maximè S. Cyrillus lib.5. Thesauri cap.3. ubi disputans contra Arianos, ait: *Si, ut dicunt hæretici, ut nos produceret Deus, Filium produxit, erit ipse propter nos factus, non nos propter ipsum; cur ergo nobis non aget gratias, qui propter nos est? Erit etiam ipse sic gloria nostra, ut fœmina viri, non enim vir creatus est propter fœminam, sed fœmina propter virum*. Favet etiam Rupertus explicans mox laudata verba ad Heb. ubi sic ait: *Religiosè dicendum, reverenterque est audiendum, quia propter istum filium hominis, scilicet Christum, gloria, & honore coronandum, Deus omnia creavit*.

SECUNDA PROBATIO,

Petita ex eo, quòd Christus sit Electorum, ac Prædestinatorum Primogenitus, Exemplar, & Principium morale.

QUi est omnium Prædestinatorum, & Electorum primus exemplar, & principium morale, ille priùs intenditur, & decernitur à Deo futurus, quàm prævideatur, & decernatur permissio peccati: sed talis est Christus: igitur, &c. Major constat, maximè in sententia Thomistarum, affirmantium Prędestinationem fieri ante prævisa merita, vel demerita secundùm intentionem, quamvis secundùm executionem pen-

deat

deat à meritis. Minor verò probatur: primò quidem, quòd Christus fuit primogenitus, & causa exemplaris omnium prædestinatorum: id enim apertè docet sanctus Apostolus ad Romanos 8. his verbis: *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imagini filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus*. Et primo ad Ephesios, *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*. Et paulò post: *Prædestinavit nos per Jesum Christum in ipsum*; ubi particula *per*, significat etiam Christum fuisse causam meritoriam, & efficientem moralem nostræ prædestinationis: particula verò *in*, denotat ipsum esse ejusdem prædestinationis causam finalem.

Confirmantur hæc authoritate sanctorum Patrum: nam Irenæus lib.3. contra hæreses cap.14. ita ajebat. *Futuram circa Filium Dei humani generis dispositionem in semetipsum fabricator omnium Verbum præformaverat, prædestinante Deo primum animalem hominem, videlicet, ut à spirituali salvaretur, cùm præexisteret salvans; oportebat, & quòd salvaretur, ut non vacuum sit salvans*. Nota. *Legem in semetipsum præformaverat*, & legem cùm præexisteret salvans, & denique primum prædestinavit hominem animalem, ut à spirituali salvaretur, &c. Quæ omnia manifestè declarant in prædestinatione divina in gloriam ipsius Dei, Christum, ut caput morale, seu secundùm dignitatem Salvatoris fuisse prædestinatum ante prædestinationem hominis; imò hunc propterea fuisse prædestinatum, ut non fuisset vacua salus, & officium Salvatoris Christi jam antecedenter præfinitum. Idem docet sanctus Cyrillus lib.5. Thesauri cap.8. ubi ait: *Præfundatur ante omnes Christus, & in ipso nos omnes superædificamur, idque ante initium mundi in præscientia Dei; ut cùm ordine divino benedictio maledictionem antecesserit, & damnationem in mortem vitæ pollutio, servitutem diaboli adoptionis libertas, & possit natura humana, superatis malis, quæ interim acciderunt, in pristinum per gratiam Christi (qui fundavit eam in bonis) dignitatem recurrere talem, quam fieri, qualem Deus ex charitate per Filium suum futuram constituit*: Ergo si benedictio maledictionem antecessit, & gratia Christi fundavit naturam humanam in bonis, sequitur, quòd natura humana, quæ in primo Parente fuit fundata in bonis, & habuit benedictionem, & vitam per justitiam originalem, ante maledictionem, & mortem per carentiam illius, seu per peccatum originale, fuerit prædestinata per Christum, seu (ut Cyrillus loquitur) superædificata in Christo, in præscientia Dei, seu intentione Dei, & consequenter, quòd Christus fuerit ante peccatum originale prædestinatus, ut moralis causa. Unde concludit Cyrillus; *Quantum igitur ad præscientiam, & consilium, & propositum Patris, & omnino deitatis, Christus ante sæcula fundatus est, & tempore congruo natus ex Virgine; in quo reparati sumus, qui ante initium mundi salutis nostræ fundamentum ipsum habebamus*.

Reponunt Adversarii ex his dumtaxat colligi Christum fuisse primò prædestinatum, non verò, quòd fuerit prædestinatus ante peccatum originale: nam, inquiunt, prædestinatio spectat ad ordinem gratiæ, peccati verò permissio ad ordinem naturæ, cùm autem ordo naturæ præcedat ordinem gratiæ, consequens est, quòd decretum permissionis peccati præcedat prædestinationem Christi.

Verùm contrà. Christus absolutè dicitur prædestinatorum primus, & caput, ac hominum prædestinationis causa exemplaris, & efficiens moralis: igitur prædestinatus fuit ante prædestinationem Adami: sed Adamus, ex mente Thomistarum, prædestinatus est independenter à prævisione meritorum, & consequenter ante prævisum peccatum: igitur etiam Christus prædestinatus fuit ante prævisionem peccati. Ad rationem autem dico, quòd quamquàm natura præcedat gratiam ordine executionis, tamen ab illa præceditur ordine intentionis: quod enim perfectius est, prius intenditur, quàm imperfectius, quia ordinatur ad id, quod præstantius est: sed natura minus est perfecta, quàm gratia, ad quam ordinatur: ergo licèt ordine executionis natura præcedat gratiam, tamen ordine intentionis gratia prius intenditur à Deo, quàm natura; non enim repugnat subjectum esse propter formam, & tamen in intentione agentis formam esse priorem subjecto; sic enim videmus formam substantialem esse priorem materia in intentione agentis materialis; & tamen in executione materia præsupponitur ad formam. Licèt ergo permissio peccati spectet ad ordinem naturæ, inde non est conse-

sequens, quòd priùs fuerit intenta, quàm destinatio ad gratiam, & gloriam.

Adde, *quòd* mors prædestinati pertinet ad naturam, est enim naturæ defectus: & tamen præscientia mortis illius non antecedit electionem ejusdem ad gratiam, & gloriam, maximè in sententia Thomistarum, qui volunt prædestinationem fieri ante prævisa merita. Similiter peccatum crucifigentium Christum fuit reverà, grande peccatum, ac proinde secundùm adversarios spectare debuit ad ordinem naturæ: ergo si priùs fuerit intentus ordo naturæ, quàm ordo gratiæ, & gloriæ, sequitur, quòd Deus priùs vidit peccatum crucifigentium Christum, quàm ipsummet Christum, quod est absurdum: quia cùm Christus sit subjectum, circa quod versari debebat illa actio peccaminosa, non potuit hæc præcognosci antequam præcognosceretur ejusmodi subjectum.

TERTIA PROBATIO,

Petita ex ratione.

ORdinatè volens ea, quæ ex natura sua se habent tanquam finis, & media, priùs debet velle finem, & ex mediis illa, quæ sunt fini propinquiora, & tandem illa media, quæ remotiora sunt: sed ad manifestationem bonitatis divinæ, quæ est finis intentus à Deo in productionem rerum, propinquiùs spectat incarnatio Verbi, & Christi glorificatio, ac prædestinatio, quàm prædestinatio omnium hominum, eorumque beatificatio, ac justificatio; quippe incarnatio Verbi, & Christus ipse Deo propinquior est, quàm omnes creaturæ: ergo cùm Deus semper ordinatissimè velit, priùs intendit manifestationem bonitatis suæ, & immediatè post voluit incarnationem Verbi, demùm ordinem gratiæ, ac tandem naturæ, ad quem spectat permissio peccati; ac proinde decretum incarnationis priùs fuit decreto productionis rerum, & decreto permissionis peccati. Minor constat: cùm enim Christus sit homo-Deus, intimiùs, ac propinquiùs ad Deum spectat, quàm quælibet creatura, magisque ad illius gloriam confert.

Reponunt autem Adversarii, majorem esse veram in his mediis, quæ sunt fini propinquiora ordine causalitatis; falsam verò de iis mediis, quæ sunt propinquiora tantùm ordine perfectionis. Dupliciter enim, inquiunt, potest intelligi, quòd unum medium sit altero proximius fini. *Primò* quidem ratione causalitatis, quia scilicet immediatè confert ad consecutionem, alia verò media, non immediatè, sed mediante ipso. Sic v.g. in glorificatione hominis, quæ est finis intentus à Deo prædestinante, quamvis ordine executionis, vocatio priùs ad illam conferat, quàm justificatio; tamen ordine intentionis, justificatio priùs intenditur à Deo, quàm vocatio, quia justificatio immediatiùs confert ad glorificationem, quàm vocatio. *Secundò*, Unum medium dicitur proximius fini, quàm aliud, ratione majoris perfectionis, & affinitatis cum fine: qua ratione, id quod magis participat de esse divino, & de bonitate Dei, dicitur ipsi propinquius, quàm illud, quod minùs participat. Licèt autem Christus sit perfectior universo ordine gratiæ, & hac ratione Deo propinquior, tamen non est propinquior fini à Deo intento ordine causalitatis, quia Deus potuit decernere simul omnia, quæ conducunt ad ipsius gloriam, sive illa sint ordinis naturæ, sive gratiæ, sive unionis hypostaticæ, potuit etiam minùs perfectum medium ad perfectius ordinare, vel perfectius ordinare ad minùs perfectum, cùm hoc à sola Dei voluntate pendeat: potuit igitur primò decernere permissionem peccati, & hominum redemptionem, deinde verò Incarnationem Verbi, tanquam medium posterius conferens ad hominum glorificationem.

Contra primò. Quamquam reverà Deus fortè absque aliqua inordinatione eligere possit, & ordinare medium minùs perfectum ad consequendum finem; & postmodum, id quod magis perfectum est; tamen decentiùs, & congruentiùs apparet, ut medium illud immediatè ordinet, & intendat, quod ratione suæ perfectionis majorem habet affinitatem cum ipso fine consequendo, id enim magis decet summam illius sapientiam, & suavem rerum administrationem.

Secundò concedunt adversarii, quòd ordinatè volens priùs vult finem, quàm ea, quæ sunt ad finem: sed Christus finis est immediatus omnium creaturarum, tam ordinis naturæ, quàm ordinis gratiæ: igitur priùs intenditur à Deo, quàm cæteræ creaturæ, cujuscunque sint ordinis. Minor constat ex dictis, ubi probatum est ex Apostolo 1. ad Cor.3. quod quemadmodum omnia

pro-

propter prædestinatos creata sunt, ita omnia creata, & etiam ipsi prædestinati sunt propter Christum, ut est homo tanquam propter finem, sicut & illa omnia, & ipsemet Christus sunt propter Deum, tanquam propter ultimum finem: igitur cùm Deus ordinatè volens, priùs velit finem, quàm media, necesse est, quòd sicut priùs intendit suæ gloriæ manifestationem, quàm incarnationem Verbi, quia sua gloria est finis ultimus omnium suorum operum, ita priùs intendat Christum, quàm ea omnia, quæ ad ipsum ordinantur.

Tertiò velle ordinatè, nil aliud sonat, quàm velle objecta amabilia, prout inter se amabilia sunt: sed objectum, quod ex se perfectius, & nobilius est, etiam est amabilius: ergo ordinatè volens finem, priùs vult media perfectiora, quàm minùs perfecta; sed incarnatio Verbi præstantiori modo confert ad manifestationem gloriæ Dei, quæ ut finis intenditur in omnibus ejus operibus, quàm conferat hominum redemptio, & peccati permissio: igitur priùs debet Deus decernere incarnationem, quàm peccati permissionem.

Denique, peccati Adami permissio ex natura sua debet esse carentia gratiæ actualis in Adamo, sed carentia gratiæ præsupponit illius concessionem: ergo priùs Adamus prævisus fuit habens gratiam, quàm carens gratia: sed omnis gratia Adamo collata, sive in statu innocentiæ, sive in statu reparationis, fuit dumtaxat ei concessa intuitu meritorum Christi venturi, nullus enim effectus prædestinationis Adami fuit independens à meritis Christi. Cùm enim Christus sit caput omnium hominum prædestinatorum, idque mediantibus actionibus, quibus nobis promeruit beatitudinem, consequens est, quòd prędestinatio Adami, & subinde omnis illius effectus sit dependens à meritis Christi: sed gratia, quam habuit Adamus, etiam in statu innocentiæ, fuit effectus prædestinationis ipsius; quia cùm omnis gradus gloriæ hominis prædestinati sit effectus prædestinationis ipsius, illa gratia pertinet ad effectus prædestinationis Adami, cui correspondet aliquis gradus gloriæ, in qua modò ipse Adamus existit: sed gratiæ, quam habuit in statu innocentiæ, correspondet aliquis gradus gloriæ, qua nunc fruitur Adamus; quamvis enim gratia illa per peccatum subsequens fuerit deperdita, & meritum ejus mortificatum, tamen per pœnitentiam fuit ei restituta, & meritum vivificatum ad eum gradum gloriæ recipiendum, ad quem habuerat jus in statu innocentiæ.

Reponunt adversarii, falsum esse, quòd gratiæ illi, quam habuit Adamus in statu innocentiæ, formaliter, ut tali, correspondeat aliquis gradus gloriæ, quem obtineat Adamus; siquidem, ajunt, illa gratia per peccatum totaliter fuit extincta; nec opera meritoria per ipsam facta retinuerunt aliquod jus ad gloriam tanquam ad præmium, sed remanserunt omninò mortua, & incapacia reviviscentiæ per pœnitentiam: in quo differunt à nostris meritis, quæ cùm per peccatum lethale solùm mortificentur, reviviscunt per pœnitentiam ad eosdem gradus gloriæ, ad quos speciale jus habebant. Cujus discriminis ratio est, quòd destructa in nobis gratia sanctificante per peccatum mortale, remanet nihilominùs adhuc unum ex principiis moralibus, & vitalibus actionum illarum, quibus antequam laberemur in peccatum, aliquid apud Deum meruimus; nempe ipse Christus, qui est causa moralis omnis nostri meriti: at verò respectu Adami adhuc innocentis, Christus nondum influebat in ejus meritum, sed ad id dumtaxat conferebat gratia ipsi collata, quæ erat principium radicale, & vitale talis meriti: igitur destructo tali principio, omne meritum, quod ab eo processerat, totaliter vitam amisit; atque adeò non fuit dumtaxat mortificatum, sed etiam omninò mortuum.

Contrà primò. Absque fundamento, & non sine erroris periculo asserunt gratiam Adamo non fuisse collatam ex meritis Christi. Siquidem Apostolus ad Ephes. 1. disertè pronunciat, ***Benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo***: sed gratia Adamo innocenti collata, fuit summa benedictio: non solùm pro ipso, sed etiam pro nobis posteris, ad quos debebat illam transfundere: igitur ea fuit collata intuitu meritorum Christi.

Deinde, reponunt pro solutione id, quod venit in controversiam: disceptamus enim, an Christus priùs decretus fuerit, quàm Adamus, aut quælibet alia creatura: igitur illa responsio non videtur idonea.

Insuper: Mysterium Incarnationis fuit Adamo revelatum in statu innocentiæ, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 2. art. 7. & S. Augustinus lib. 1. de Nuptiis, & concupiscentia

tia cap.2. ubi affirmat matrimonium in statu innocentiæ fuisse signum, atque Sacramentum conjunctionis, ac unionis spiritualis Christi cum Ecclesia; quod utique probat ex illo Apostoli ad Ephes. 5. ubi cùm retulisset illa verba, quæ Adamus dixerat post formatam suam uxorem, *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*, statim subdit, *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Quibus Apostolus significat Adamum illa verba protulisse, non solùm ut denotaret intimam unionem conjugum, sed etiam unionem Christi cum Ecclesia: igitur Adamus innocens prævidit Christum venturum.

Denique, falsò proferunt Adversarii merita Adami per peccatum subsequens omninò fuisse mortua, siquidem idcircò nostra merita omninò non moriuntur quamdiu fideles sumus, quia per fidem semper unimur Christo capiti, & mediatori nostræ salutis: at Adamus non amisit fidem, alioquin extincta omninò tunc temporis fuisset Ecclesia; ergo eandem cum Christo capite habere potuit unionem, etiam dum peccavit, quam modò habent peccatores, qui fidem non perdiderunt.

QUARTA PROBATIO,

Petita ex absurdis, quæ ex adversa sententia oriuntur.

SI Christus ob peccatum dumtaxat venisset, sequeretur ipsum esse bonum occasionatum, quod scilicet non habuisset existentiam, nisi commissum esset peccatum: at absurdum est tantum bonum, qualis est Christus, esse dumtaxat occasionaliter intentum à Deo, cùm sit per sese summè volibile, & amabile, non minùs, ac ipsa redemptio à peccato, imò multò magis, quandoquidem secundùm se sit bonum præstantius: ergo, &c.

Reponunt Adversarii 1. non esse inconveniens, quòd Christus solùm decretus fuerit ex occasione peccati; quia, inquiunt, longè majus beneficium collatum est hominibus, ex eo quòd incarnaretur Deus ob remedium solius peccati, quàm si incarnaretur propter alia motiva in ordine ad justificationem, & glorificationem, quam habuissent homines si in statu innocentię perseverassent, quia eò majus est beneficium aliquod, cæteris paribus, quò minùs digniori confertur; at incarnatio facta ob solum remedium peccati, esset beneficium factum peccatori, & indigno: si autem fieret propter ea motiva, beneficium istud non conferretur indigno: ergo nihil officit quominus Incarnatio Verbi sit bonum occasionatum.

Verùm, dico, hanc responsionem nec esse ad intentum difficultatis, nec veram doctrinam continere. Non quidem est ad intentum præsentis difficultatis, quia non quęritur utrùm Verbi incarnatio esset majus beneficium, vel minus, si fieret ob solam redemptionem à peccato: sed utrùm ex se sit majus bonum, quàm redemptio, itaut bonum istud non existeret nisi redemptio esset facienda. Non continet etiam veram doctrinam, quia sine dubio majus beneficium esset, quòd fieret incarnatio propter justificationem, & glorificationem hominum, ac etiam propter naturæ humanæ dignitatem, quàm si fieret ob solam redemptionem: præstantius enim est manus dare homini ne in captivitatem veniat, & suam libertatem tueatur, ac servet, quàm si è vinculis eruatur.

Reponunt 2. occasionatum sumi dupliciter: *Primò*, prout idem est, ac præter intentionem agentis, & à casu, in quo sensu fatentur incarnationem non esse bonum occasionatum, maximè respectu Dei, cùm omnia divinæ ejus gubernationi subdantur: *Secundò*, dicitur bonum occasionatum, quia pendet ex aliqua occasione, licèt aliunde sit intentum à Deo, & in hoc sensu concedunt incarnationem esse bonum occasionatum.

Verùm, ex hac responsione sequitur, quòd vel incarnatio secundùm se esset minus bonum, quàm remissio peccati, vel quòd Deus ordinaret majus bonum, scilicet Christum ad minus bonum, scilicet ad remedium peccati: sed utrumque est absurdum. Christus enim utpotè Deus-homo, longè prestantius est bonum, quàm omnium hominum salus: siquidem majorem Deus gloriam recipit per solum Christum, quàm reciperet per omnium hominum salutem. Similiter inordinatè Deus procederet si majus bonum ordinaret ad minus; quippe entia minùs perfecta, secundùm justam ordinationem divinæ Providentiæ, ordinantur ad præstantiora: sic elementa inserviunt viven-

viventibus, vegetantia brutis, bruta verò hominibus.

Reponunt iterum; quòd inordinatè quidem procederetur si majus bonum ordinaretur ad minus tanquam ad finem *qui*, vel cujus gratia aliquid fit: non verò si ordinaretur tanquam ad finem *cui*: nam Angeli in Scriptura dicuntur producti, & missi in ministerium hominum; & salus rustici dicitur finis *cui* providentiæ regiæ; quia bonum rustici resultat ex optima regis administratione.

Contra. Si incarnatio dumtaxat decerneretur ob solam remissionem peccati, consequens esset, quòd illa non foret, nisi existeret peccatum, & consequenter, quòd haberet dumtaxat existentiam occasione remittendi peccati, & sic secundùm se, & absolutè ordinaretur ad peccatum: sed quod secundùm se, & absolutè ordinatur ad aliud, ita quòd habeat dumtaxat existentiam propter illam ordinationem, non ordinatur solùm ad finem *cui*, sed etiam ad finem *cujus gratia*. Ergo si esset inordinata dispositio, quòd majus bonum referatur ad minus, tanquam ad finem *qui*, consequens esset, quòd minùs rectè ordinaretur incarnatio ad solam remissionem peccati. Minor constat; id enim dicitur ordinari ad aliud tanquam ad finem *qui*, saltem immediatum, quando dumtaxat producitur ob aliud, nec ullam haberet existentiam, si ita ad aliud non ordinaretur: sic enim creaturæ dicuntur ordinari ad gloriam Dei, tanquam ad finem *qui*, quia dumtaxat propter Dei gloriam creatæ sunt. Confirmabuntur hæ responsiones, ex sequentibus absurdis.

Secundum absurdum, quod ex adversa sententia oritur, est quòd si Christus tantùm decretus esset propter nostram redemptionem, sequeretur, quòd Adami peccatum ei fuisset utile, quia non haberet suam existentiam, nec gratiam, & gloriam nisi Adamus peccasset: imò gaudere posset de peccato Adami; aliquis enim meritò gaudere potest de eo, sine quo non reciperet suum esse, nec suas perfectiones haberet: sed hæc consequentia omninò absurda est. Probatur major à simili authoritate S. Anselmi lib. 1. *Cur Deus homo*, c. 18. ubi improbat opinionem asserentium, homines, idcircò dumtaxat esse factos, & prædestinatos, ut vacuas Angelorum sedes replerent; si enim ita esset, sequeretur, quòd deberent sibi gratulari homines de Angelorum perditione, & ruina. Ait autem: *Si nullatenus facti sunt homines, nisi pro restauratione perditorum Angelorum, palam est, quia nisi illi Angeli ab illa beatitudine cecidissent, homines ad illam non ascenderent; si quis ergo dixerit, quia tantum lætabuntur electi homines de Angelorum perditione, quantum gaudebunt de sua assumptione, quoniam absque dubio hæc non esset nisi illa fuisset, quomodo poterunt ab hac perversa gratulatione defendi?* At idem dicendum esset de Christo, si dumtaxat decretus esset venturus pro reparandis hominibus perditis.

Reponunt Adversarii, falsum esse, quòd Christus gauderet de hominum ruina, sed dumtaxat gauderet de bonitate, & misericordia Dei, quæ tantum bonum ex tanto malo tanquam ex occasione produxit: Neque enim, inquiunt, nos dedimus occasionem essendi Christo per se, & ex intentione nostra, sed solùm per accidens, & ex intentione Dei, qui ex peccato Adami tanquam ex occasione incarnationem Verbi divini decernere voluit. Ad authoritatem S. Anselmi negant esse paritatem: quia, inquiunt, propterea homines deberent gaudere de ruina Angelorum, si ad eorum sedes implendas ordinarentur, quia, supposito lapsu Angelico, prædestinarentur homines absque novo beneficio, ut supponit Anselmus in eorum sententia, quos impugnat: illi enim dicebant Deum elegisse ad gloriam certum numerum Angelorum ea conditione, ut si deficerent aliqui, tot assumerentur ex hominibus, & ideò vi illius pacti, sine novo beneficio prædestinarentur; & propterea deberent gaudere de lapsu, ex quo, sine novo beneficio sequeretur eorum prædestinatio: at incarnatio Christi non procedebat ex lapsu hominum, absque particulari beneficio, unde non deberet Christus gaudere de peccato Adæ.

Verùm hæ responsiones non satisfaciunt. Non quidem *prima*, quamvis enim Christus gaudere deberet de misericordia Dei, ex qua principaliter, & propter se procederet ejus productio, tamen videbatur omninò sequi, quòd deberet etiam gaudere de eo, sine quo Deus misericordia non esset motus ad decernendum ipsius Christi adventum, quemadmodum non esset motus ad prædestinandos tot homines, nisi ut volebant illi, quos impugnat Anselmus, tot Angeli essent lapsi. *Nec etiam* satisfacit dispa-

sparitas, quam proferunt, inter casum propositum ab Anselmo, & nostrum, quia perinde prorsus est, quòd prædestinatio hominum fiat ex lapsu sine novo beneficio, vel quòd ita non fiat, ad hoc ut homines haberent ansam gaudii de Angelorum lapsu: nec enim motivum gaudii esset defectus novi decreti, seu, quòd non destinarentur novo decreto ad gloriam: sed motivum illius gaudii esset consecutio suæ prædestinationis, quæ fieret ex supposito Angelorum lapsu: non autem fieret, si Angeli non fuissent lapsi. Unde eorum gaudium tantùm oriretur ex sua prædestinatione, quæ infallibiliter sequeretur ex Angelorum ruina. Idem autem dicendum esset de Christo D. si dumtaxat ob liberandos homines à peccato decretus ejus esset adventus.

Tertium absurdum, quod ex opposita sententia oritur, est quòd si Christus dumtaxat esset decretus, propter homines redimendos, sequeretur primò, quòd ille nobis gratias deberet rependere, non nos illi. *Secundò*, quòd essemus multò præstantiores, quàm Christus. *Tertiò*, quòd necessarium fuisset peccatum, ut Christus existeret: sed hæ tres consequentiæ absurdæ sunt, & sanctorum Patrum doctrinæ repugnantes. Prima quidem, quia illam S. Athanasius lib.3. contra Arianos infert, & impugnat his verbis. *Si Deus*, inquit, *volens creatitiam naturam producere, Filium in eos usus procreavit pro vestra opinione, ut per eum nos ædificares; animadvertite, quàm audax sit impietas in vestris verbis. Primùm, quia apparebit Filium propter nos, & non nos propter Filium conditos esse: non enim nos ejus causa creati fuissemus, sed ille nostri, adeò ut ipse nobis, non nos illi gratiam debeamus*. Et statim infert: *Si illud conceditur, planè sequitur, ut Pater Filium sibi noluerit, non enim volens eum creare creavit, sed, cùm nos vellet salvare, nostri gratia eum instituit*.

Secundam consequentiam impugnat S. Cyrillus lib.5. Thesauri cap.3. ubi ait: *Si propter nos factus est Filius, & non propter Filium nos; erimus nos multò ipso præstantiores.* Quod & confirmatur ex S. Basilio lib.4. contra Eunomium ubi ait: *Quod propter aliud, & non propter se factum est, vel est pars illius, propter quod factum est, vel eo minus est.*

Tertia tandem consequentia impugnatur authoritate S. Aug. qui lib.14. de Civitate Dei *cap.*23. negat necessarium fuisse peccatum, ut Sancti nascerentur, & fieret hominum generatio. Ait autem, *Quisquis dixit non fuisse Adam, & Evam generaturos, nisi peccassent, quid dixit, nisi propter Sanctorum numerositatem necessarium hominis fuisse peccatum? si enim non peccando soli remanerent, quia sicut putant, nisi peccassent, generare non possent: profectò ut non solùm duo homines justi possent esse, sed multi, necessarium peccatum fuit, quod credere absurdum est*. Igitur multò magis absurdum, quòd peccatum fuerit necessarium, ut Christus hominum caput, & Sanctus Sanctorum in hunc mundum veniret. Quam utique illationem infert Rupertus his verbis, *Si teste Augustino*, inquit, *absurdum esset dicere, Adamo non peccante generationes hominum non fuisse futuras, ac si propter homines, ut nascerentur peccatum fuisset necessarium, quid de isto Capite, & Rege omnium Electorum Angelorum, & hominum sentiendum, nisi quòd, & ipse maximè omnium necessarium non habuerit peccatum, ut homo fieret ex omnibus, delicias suæ charitatis cum illis habiturus?*

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

O*Bjiciunt primò* Adversarii. Decretum Incarnationis, cùm sit supra naturæ debitum, nonnisi per revelationem innotescere potest: sed quotiescumque Scriptura sacra, Concilia, vel SS. Patres, ex quibus colligenda est divina voluntas, de hujusmodi decreto loquuntur, non aliam ejus causam, vel motivum assignant, quàm liberationem à peccato, seu redemptionem hominis à servitute peccati: ergo ex vi decreti, quod Deus habuit de facto, Verbum carnem non assumpsisset, Adamo non peccante. Majorem ut veram supponunt: Minorem verò probant: *Primò*, illis omnibus sacræ Scripturæ locis, quibus præcedenti conclusione probavimus Christum reverà maximè venisse, propter homines redimendos à peccato. *Secundò*, ex Conciliis, præcipuè Niceno, & ex ejus Simbolo fidei, ubi dicitur: *Quòd propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis*. *Tertiò*, denique id confirmant plurimis SS. Patrum authoritatibus, quarum precipuæ sunt sancti Irenæi lib.3. cap.14. dicentis, *Si non haberet caro salvari; nequaquam Verbum Dei caro factum esset, & si non haberet sanguis justorum inquiri, nequaquam sanguinem habuisset Dominus*. S. Cyrilli Alexandrini dialogo 4. de Trinitate, ubi ait; *Si non peccassemus,*

mus, neque factus esset nobis similis, (Filius Dei) *neque sustinuisset: & si non mortuus esset, non esset assecutus, ut adoraretur à nobis, & à Sanctis*, id est Angelis. S. Ambrosii lib. de Incarnationis Dominicæ sacramento, cap. 6. *Quæ erat causa Incarnationis, nisi ut caro, quæ peccaverat, redimeretur?* Augustini ser. 8. de Verbis Domini. *Si homo non periisset, Filius hominis non venisset*. Sancti Leonis serm. 3. in Pentecosten: *Si homo*, inquit, *ad imaginem, & similitudinem Dei factus in suæ honore naturæ mansisset, nec diabolica fraude deceptus à lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, Creator mundi creatura non fieret; neque aut sempiternus temporalitatem subiret; aut æqualis Deo Patri, & Filius Dei similitudinem carnis peccati assumeret*. Gregorii Magni in 4. Reg. cap. 1. *Si Adam non peccaret, Redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret: non enim venit vocare justos, sed peccatores ad Pœnitentiam*: Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret.

Respondeo cum Doctore concessa majore, distinguendo minorem: Non aliud assignatur motivum Incarnationis, ut de facto contigit, & reverà peracta est, concedo: Ut esset perficienda ex hypothesi, quòd nullum esset peccatum: nego. Nam constat tum ex Scriptura sacra, cum ex SS. Patribus pro nostra sententia laudatis, quòd etsi non peccasset Adamus, nihilominùs Christus esset venturus. Unde, si illa Scripturæ, & SS. Patrum oracula pro nostra sententia laudata, liceat adversariis interpretari, quidni etiam ab eis objectas sententias simili modo benigna interpretatione liceat explicare, ne SS. Patres, & Scripturæ oracula invicem pugnantia appareant? *Adde quòd* ipsi SS. Patres nostræ explicationis fundamentum subjaciant: quippe dum negant Christum venturum si peccatum non esset, *vel* significant, quòd non esset venturus in similitudinem carnis peccati, ut constat ex S. Leone; *vel* quòd non foret morti obnoxius, & aliis miseriis, quibus subjacuit, ut pro peccatoribus satisfaceret; *vel* quòd non veniret ut Redemptor, Salvator, & Medicus: quo sensu S. August. serm. 90. de verbis Apostoli, explicans hęc verba 1. ad Timoth. 1. *Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere*, ait: *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla causa est medicinæ; si venit de cœlo magnus medicus, magnus per totum orbem terræ jacebat ægrotus: ipse ægrotus genus humanum est*.

Urgent. SS. Patres simpliciter, & absque ullo addito disertè pronuntiant quòd Christus non veniret, si peccatum non adesset: sed hæc locutio esset falsa, si veniret Christus non interveniente peccato in carne impassibili: nam de eo, qui venturus est in carne impassibili, verum est dicere, quòd sit venturus: igitur falsum est asserere, quòd non sit venturus: igitur quando sancti Patres absolutè pronuntiant Christum non esse venturum, si peccatum non adesset, censent, quòd nullatenùs foret incarnatio, si Adamus non peccasset.

Nego minorem, & ad ejus probationem, nego consequentiam. Nam SS. Patres non dicunt simpliciter, quòd nullo modo esset venturus, sed quòd non veniret, in eo statu passibili, & mortali, in quo apparuit; Unde loquuntur de Incarnatione, prout facta est, quapropter aliqui utuntur hoc modo interrogatorio, ut Nazianzenus, & Ambrosius, *Quæ causa Incarnationis, nisi peccatores salvos facere?* qua loquendi formula significant præcipuam causam Incarnationis peractæ fuisse peccatorum salutem; non tamen negant alias esse causas Incarnationis faciendæ, si nullum esset peccatum. Nec propterea eorum loquendi modus falsitatem præfert; nam aliquis dici potest non venturus, quamvis sit venturus; non quidem eo modo, quo expectabatur, sed alio; Sic enim Lucæ 7. Christus Dom. dixit cognatis suis, *Ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam ad diem festum istum*: Et tamen Evangelista subdit, *Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem, non manifestè, sed quasi in occulto*: Unde Christus D. absolutè dicens, quòd non esset ascensurus, intelligendus est, non publicè, sed occultè.

Instant. Christus non potuit venire vi illius decreti de facto existentis, nisi in carne passibili: ergo si Adamus non peccasset, vel nullatenus venisset, vel oportuisset ipsum venire in carne passibili. Consequentia patet, non est enim alius modus possibilis Incarnationis, nisi in carne passibili, vel impassibili. Igitur si Christus non venisset in carne impassibili, oportuisset ipsum venire in carne passibili. Probatur antecedens. Cùm primò Deus decrevit Incarnationem efficacitet,

citer, *vel* voluit Verbum incarnari in carne impassibili, *vel* in carne passibili, *vel* solùm decrevit eum venturum in communi, & quoad substantiam, nihil decernendo quoad modum de statu passibilitatis, aut impassibilitatis: sed primum dici nequit, quia si Deus primò voluisset efficaciter, quòd Verbum assumeret carnem impassibilem, de facto illam assumpsisset, dum fuit incarnatum, alioqui vel decretum illud non fuisset efficax, & sic Adamo non peccante non fuisset sortitum suum effectum, nec consequenter hac in hypothesi Verbum fuisset incarnatum: vel fuisset mutatum in subsequenti signo rationis, supposita permissione, & prævisione peccati, per aliud decretum, quo Deus incarnationem priùs destinatam in carne impassibili, posteà voluisset eam fieri in carne passibili, ut esset in remedium peccati: hoc autem dici nequit, quia id repugnat immutabilitati Dei, & perfectioni divinæ Providentiæ, quæ non est incerta, & volubilis, sicut nostra ob limitationem intellectus nostri, & voluntatis.

Secundum etiam dici non potest, quia duobus modis fingi potest Deum voluisse primò incarnationem, seu unionem hypostaticam in communi: abstrahendo à carne passibili, aut impassibili: *Primò*, quidem itaut solùm in communi, & quasi in confuso decreverit assumere aliquod individuum naturæ humanæ, non determinando, an hoc, vel illud assumeret: *Secundò*, itaut voluerit hanc humanitatem in individuo sibi hypostaticè unire, non determinando tamen, an illam assumeret in carne passibili, aut impassibili: sed neuter dicendi modus est verus. Non quidem primus, quia actus efficax voluntatis divinæ terminatur ad rem in particulari, cum omnibus accidentibus, circumstantiis, & modis, cum quibus debet existere: alioqui actus ille divinæ voluntatis non fuisset efficax, quia non fuisset terminatus ad rem sub eo statu, sub quo non est ponibilis in actu: ergo Deus non voluit efficaciter Incarnationem Verbi solùm in communi, & quoad substantiam abstrahendo à carne passibili, aut impassibili.

Adde, quòd velle aliquid in communi, & postea in particulari cum omnibus accidentibus, circumstantiis, & modis, dicit imperfectionem intellectus nostri, & voluntatis: ergo non potuit habere locum in Deo.

Respondeo, Deum primò decrevisse Incarnationem dumtaxat quantum ad substantiam abstrahendo à statu passibilitatis, vel impassibilitatis; quippe habuit rationes, ob quas priùs determinaret substantiam Incarnationis, quàm circumstantias; nimirum, ut posset Christus Angelis, & primo parenti mereri gratiam, & alia dona, quæ ipsis collata sunt independenter à peccato: neque enim merita Christi prævisa potuissent movere Deum ad conferendam illam gratiam, nisi fuisset decreta substantia Incarnationis, ante prævisum peccatum. Itaque Deus videns possibile, quòd Christus posset mereri illa dona Angelis, & hominibus, seu quòd intuitu ipsius meriti darentur illis ista beneficia, modò decerneretur ipsius adventus ante prævisionem peccati, decrevit faciendam incarnationem absolutè, nondùm decernendo de modo, nec de statu impassibili, vel passibili, sumpta impassibilitate pro obnoxietate, & subjectione ad mortem, & miserias.

Duplex enim distingui potest passibilitas. Una quidem orianda ex quatuor qualitatibus & elementis contrariis, quibus corpora constant, & hæc est intrinseca naturæ, eamque Adamus in statu innocentiæ habebat, sed ligatam per justitiam originalem, & ligni vitæ fructum, quo arcebantur ab ejus corpore omnes naturales defectus. Alia verò est passibilitas inflicta propter peccatum, quæ est ipsamet actualis subjectio ad mortem, & miserias. Priorem passibilitatem habuisset Christus, etiamsi nullum fuisset peccatum, quia veniret compositus ex quatuor qualitatibus, & elementis contrariis; sicque vi primi decreti, pariter esset passibilis; at virtute alterius decreti veniret impassibilis secundo modò, quia non erat congruum, ut deficiente causa redemptionis peccatorum, Christus de facto morti, & ærumnis subjaceret, sed præventus fuisset à Deo constituente illius humanitatem in statu omninò glorioso, & impassibili.

Unde ad argumentum in forma, nego antecedens, & ad ejus probationem dico, Deum primo suo decreto decrevisse substantiam Incarnationis, & Christum esse venturum in carne passibili, sumpta passibilitate primo modo, quatenus est quid intrinsecum naturæ humanæ, concedo. Decrevit ut veniret passibilis, passibilitate sumpta secundo modo, nego: quia ex hypothesi, quod nullum fuisset peccatum, Deus altero decreto statuisset, quòd ille Christi

adventus fieret in carne impassibili, seu non obnoxia morti, & ærumnis: sicut de facto decrevit, ut veniret passibilis, decreto sequente illud, quo substantiam Incarnationis decreverat ante peccati prævisionem.

Instant iterùm. Istius duplicis decreti nullum fundamentum potest afferri, & omnes Scripturæ, & SS. Patrum sententiæ de futuritione Incarnationis solùm significant unicum esse decretum, tàm quoad substantiam, quàm quoad circumstantias ipsius Incarnationis: igitur præfata solutio nulla.

Nego antecedens: Ex hypothesi enim, quòd Verbum sit incarnandum ante prævisionem peccati, ut probavimus, necessum est, quòd aliud decretum subsequatur, quo nempè determinetur ipsum esse venturum in statu impassibili, ex hypotesi, quòd non sit peccatum: quia decens erat, ut morti, & ærumnis non subjaceret, si nullùm peccatum existeret. Propterea opus esset, ut decretum de facto existens de substantia incarnationis aliud sequeretur decretum de substantia, ac modo passibilitatis; quia autem illa suppositio de non committendo peccato non fuit vera, propterea ad decretum de substantia Incarnationis necessum fuit, ut sequeretur aliud, quo statueretur Christi adventus in carne passibili. Unde rectè distinguuntur in Deo duo decreta: unum de Incarnatione quoad substantiam, alterum de eadem secundùm suas circumstantias: prius antecedit omnem peccati prævisionem: posterius verò illam sequitur; ita nimirum ut Deus primò voluerit mittere Filium suum in terram; tanquam ducem, caput & legislatorem generis humani; secundò prævideril peccatum originale, & alia, quæ ab ipso emanarunt: tertiò decreverit eum mittere in carne passibili, ut qui Dux, caput, & legislator tantùm esset, si nullum peccatum extitisset: ille idem esset noster Redemptor patiendo mortem pro nocentibus.

Confirmantur hæc exemplo illius, qui efficaciter vellet finem aliquem, non determinando de mediis. V. g. si quis Marsilia vellet ire Romam, cùm non posset illuc pergere, nisi per mare, vel per terram; ille, vi istius intentionis, ex hypothesi, quòd esset impedimentum eundi per mare, propter pericula, deberet resolvere profectionem per terram; non quidem vi prioris decreti præcisè, sed mediante alio subsequente decreto, quo decernit ire per terram, quia non potest Romam proficisci per mare: ergo à simili, cùm Deus decreverit substantiam Incarnationis independenter à circumstantiis; quia, ut probatum est, incarnatus esset Dei Filius, etiamsi nullum foret peccatum; ideo opus fuit novo decreto, quo ex prævisione peccati decerneretur Christi adventus in carne passibili.

Subsumunt: Si opus sit novo decreto, ut decernatur Christi adventus in carne passibili, consequens est, quòd non veniret Christus ex vi præsentis decreti, quo prædestinata est ejus Incarnatio quoad substantiam: & consequenter, si Adamus non peccasset, Christus non esset venturus vi præsentis decreti, ut affirmabat conclusio.

Nego subsumptum: Quamvis enim Christus non veniret, ut passibilis ex vi præsentis decreti, quo destinata est ejus passibilitas, quia deficiente peccato, tale decretum non esset: tamen veniret ex vi præsentis decreti, quo prædestinata est ejus incarnatio quoad substantiam; non quidem præcisè, & absque alio decreto, sed mediante decreto de ejus adventu futuro in carne impassibili. Sicut enim v. g. ille, qui pergeret Romam, diceretur illuc ire per terram, vi prioris decreti, quatenùs ad prius decretum necessariò sequebatur aliud de eundo per terram, ex hypothesi, quòd esset impedimentum eundi per mare, & vice versa: sic cùm Deus de facto decreverit substantiam Incarnationis independenter à circumstantiis, & illud decretum non magis determinaverit ad statuendam Incarnationem futuram in carne passibili, ex hypothesi quòd foret peccatum, quàm determinaverit, ut foret in carne impassibili, si nullum foret peccatum, reverà dici potest, quòd vi illius decreti de substantia Incarnationis decerneretur circumstantia impassibilitatis ex hypothesi, quòd nullum foret peccatum: & sic Christus esset venturus in carne impassibili virtute illius prioris decreti, quia postremum decretum necessariò subsecutum fuisset ad decretum de substantia Incarnationis.

Objiciunt secundò: Omnia merita Christi Domini sunt merita Redemptoris, & consequenter supponunt captivitatem per peccatum contractam, à qua nos redimat: sed in casu, quòd primus homo non peccaret, non foret talis captivitas: siquidem na-

natura integra permansisset in eo statu, in quo fuerat condita: igitur in eo casu Christus non fuisset venturus.

Distinguo majorem: Sunt merita Redemptoris, vel præservativi, vel sublevativi, concedo; sublevativi tantùm, nego. Duplex est enim officium Redemptoris, aliud quo præservat ne quis captivitatem incurrat: aliud quo ab ipsa captivitate redimit, & sublevat. Primum exercuisset Christus, si venisset in carne impassibili: postremum autem exercuit, dum de facto venit in carne passibili.

Objiciunt tertiò: Incarnatio est quædam personæ divinæ humiliatio, atque exinanitio, juxta illud Apostoli ad Philipp. 2. *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens*: quæ exinanitio non tantùm contingit per mortem, & passionem, sed maximè eo ipso, quo naturam humanam Dei Filius assumpsit: nam homo ex conditione suæ naturæ servus est comparatè ad Deum, quia Deus est ejus Dominus; utpote Dominus universæ creaturæ: sed Dei Filius non habuit aliam causam se sic humiliandi, quàm quia Adamus indebitè supra suam conditionem extolli voluit: ergo si Adamus taliter non peccasset, Dei Filius non habuisset ullam occasionem sese sic humiliandi per Incarnationem.

Nego minorem: Nam præter expiationem peccati, aliæ plurimæ subsunt rationes Incarnationis faciendæ; nempè ut Christus esset Ecclesiæ caput, hominum Legislator, & ut divinam suam potentiam, bonitatem, ac sapientiam commendaret, nec non ut cum hominibus conversaretur; ut illa divina sapientia ait, Proverb. 8. *Deliciæ meæ esse cum Filiis hominum*.

QUÆSTIO SECUNDA.

Propter quod peccatum expiandum Christus principaliter venerit.

NOtandum 1. Quòd peccata, quantum ad præsens attinet, spectari possunt in quadruplici differentia. *Primum* est peccatum originale, prout in primo parente Adamo consideratur, quatenus nempe ipso peccante omnes peccavimus tanquam in capite totius humanitatis. *Secundò* considerari potest originale peccatum, prout est in quolibet nostrum, quatenus nempe eo instanti, quo sumus homines, & Adæ posteri, illicò ipsius reatu, & peccatoinficimur. *Tertium* est peccatum actuale mortale, quo quis amittit gratiam sanctificantem: quod utique peccatum potuit esse in statu innocentiæ: Siquidem Adamus innocens peccavit actualiter, & peccatum istud, quod respectu nostri fuit originale, respectu Adami, fuit actuale. *Quartum* denique est peccatum veniale, quo non deperditur quidem gratiæ sanctificantis habitus, sed illius splendor minuitur, & remittitur charitatis fervor.

Notandum 2. Certum esse, quòd Christus Dominus in hunc mundum venerit ad delenda omnia peccata tam originalia, quàm actualia, seu ad exhibendum remedium sufficiens ad omnium peccatorum expiationem. Quod utique constat apertis Scripturæ textibus; nam Isaiæ 53. *Posuit in eo iniquitates omnium nostrum* 1. Joan. 1. *Sanguis Jesu Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato*; & cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Et 4. *Misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Quibus concordat S. Paulus 1. ad Timoth. 1. *Venit Jesus peccatores salvos facere*. Et ad Titum 2. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis, ut nos mundaret ab omni iniquitate*. Hinc Patres Concilii Toletani 6. ajunt, *Solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis propter culparum debita, quæ per inobedientiam Adæ originaliter, & nostro libero arbitrio contraxeramus, resolvenda, à secreto Patris arcano prodiisse*. Hinc S. Ambrosius in Psalm. 35. *Bonum*, inquit, *aurum sanguis Christi, dives ad pretium, profluens ad lavandum omne peccatum*. Suffragatur etiam ratio. Cùm enim finis Incarnationis sit perducere homines ad vitam æternam, ad quam nihil coinquinatum admittitur, consequens est, quod non solùm originalia, sed etiam actualia peccata debuerint expiari per Christum. Unde solùm superest solvenda difficultas, quòd nam ex his peccatis, vel originali, vel actuali, fuerit præcipuum motivum Incarnationis, itaut illius expiatio fuerit causa cur Christus venerit, quæ si defuisset, non venisset.

Notandum tertiò, Omnes Doctores convenire, quòd si dumtaxat peccata venialia extitissent, non opus fuisset Christum venire, ut Redemptorem. Tum quia Christus venit, ut nos reconciliaret Deo, venia-

adventus fieret in carne impassibili, seu non obnoxia morti, & ærumnis: sicut de facto decrevit, ut veniret passibilis, decreto sequente illud, quo substantiam Incarnationis decreverat ante peccati prævisionem.

Instant iterùm. Istius duplicis decreti nullum fundamentum potest afferri, & omnes Scripturæ, & SS. Patrum sententiæ de futuritione Incarnationis solùm significant unicum esse decretum, tàm quoad substantiam, quàm quoad circumstantias ipsius Incarnationis: igitur præfata solutio nulla.

Nego antecedens: Ex hypothesi enim, quòd Verbum sit incarnandum ante prævisionem peccati, ut probavimus, necessum est, quòd aliud decretum subsequatur, quo nempè determinetur ipsum esse venturum in statu impassibili, ex hypotesi, quòd non sit peccatum: quia decens erat, ut morti, & ærumnis non subjaceret, si nullum peccatum existeret. Propterea opus esset, ut decretum de facto existens de substantia incarnationis aliud sequeretur decretum de substantia, ac modo passibilitatis; quia autem illa suppositio de non committendo peccato non fuit vera, propterea ad decretum de substantia Incarnationis necessum fuit, ut sequeretur aliud, quo statueretur Christi adventus in carne passibili. Unde rectè distinguuntur in Deo duo decreta: unum de Incarnatione quoad substantiam, alterum de eadem secundùm suas circumstantias: prius antecedit omnem peccati prævisionem: posterius verò illam sequitur; ita nimirum ut Deus primò voluerit mittere Filium suum in terram; tanquam ducem, caput & legislatorem generis humani; secundò præviderit peccatum originale, & alia, quæ ab ipso emanarunt: tertiò decreverit eum mittere in carne passibili, ut qui Dux, caput, & legislator tantùm esset, si nullum peccatum extitisset: ille idem esset noster Redemptor patiendo mortem pro nocentibus.

Confirmantur hæc exemplo illius, qui efficaciter vellet finem aliquem, non determinando de mediis. V. g. si quis Marsilia vellet ire Romam, cùm non posset illuc pergere, nisi per mare, vel per terram; ille, vi istius intentionis, ex hypothesi, quòd esset impedimentum eundi per mare, propter pericula, deberet resolvere profectionem per terram; non quidem vi prioris decreti præcisè, sed mediante alio subsequente decreto, quo decernit ire per terram, quia non potest Romam proficisci per mare: ergo à simili, cùm Deus decreverit substantiam Incarnationis independenter à circumstantiis; quia, ut probatum est, incarnatus esset Dei Filius, etiamsi nullum foret peccatum; ideo opus fuit novo decreto, quo ex prævisione peccati decerneretur Christi adventus in carne passibili.

Subsumunt: Si opus sit novo decreto, ut decernatur Christi adventus in carne passibili, consequens est, quòd non veniret Christus ex vi præsentis decreti, quo prædestinata est ejus Incarnatio quoad substantiam: & consequenter, si Adamus non peccasset, Christus non esset venturus vi præsentis decreti, ut affirmabat conclusio.

Nego subsumptum: Quamvis enim Christus non veniret, ut passibilis ex vi præsentis decreti, quo destinata est ejus passibilitas, quia deficiente peccato, tale decretum non esset: tamen veniret ex vi præsentis decreti, quo prædestinata est ejus incarnatio quoad substantiam; non quidem præcisè, & absque alio decreto, sed mediante decreto de ejus adventu futuro in carne impassibili. Sicut enim v. g. ille, qui pergeret Romam, diceretur illuc ire per terram, vi prioris decreti, quatenùs ad prius decretum necessariò sequebatur aliud de eundo per terram, ex hypothesi, quòd esset impedimentum eundi per mare, & vice versa: sic cùm Deus de facto decreverit substantiam Incarnationis independenter à circumstantiis, & illud decretum non magis determinaverit ad statuendam Incarnationem futuram in carne passibili, ex hypothesi quòd foret peccatum, quàm determinaverit, ut foret in carne impassibili, si nullum foret peccatum, reverà dici potest, quòd vi illius decreti de substantia Incarnationis decerneretur circumstantia impassibilitatis ex hypothesi, quòd nullum foret peccatum: & sic Christus esset venturus in carne impassibili virtute illius prioris decreti, quia postremum decretum necessariò subsecutum fuisset ad decretum de substantia Incarnationis.

Objiciunt secundò: Omnia merita Christi Domini sunt merita Redemptoris, & consequenter supponunt captivitatem per peccatum contractam, à qua nos redimat: sed in casu, quòd primus homo non peccaret, non foret talis captivitas: siquidem na-

natura integra permansisset in eo statu, in quo fuerat condita: igitur in eo casu Christus non fuisset venturus.

Distinguo majorem: Sunt merita Redemptoris, vel præservativi, vel sublevativi, concedo; sublevativi tantùm, nego. Duplex est enim officium Redemptoris, aliud quo præservat ne quis captivitatem incurrat: aliud quo ab ipsa captivitate redimit, & sublevat. Primum exercuisset Christus, si venisset in carne impassibili: postremum autem exercuit, dum de facto venit in carne passibili.

Objiciunt tertiò: Incarnatio est quædam personæ divinæ humiliatio, atque exinanitio, juxta illud Apostoli ad Philipp. 2. *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens*: quæ exinanitio non tantùm contingit per mortem, & passionem, sed maximè eo ipso, quo naturam humanam Dei Filius assumpsit: nam homo ex conditione suæ naturæ servus est comparatè ad Deum, quia Deus est ejus Dominus; utpote Dominus universæ creaturæ: sed Dei Filius non habuit aliam causam se sic humiliandi, quàm quia Adamus indebitè supra suam conditionem extolli voluit: ergo si Adamus taliter non peccasset, Dei Filius non habuisset ullam occasionem sese sic humiliandi per Incarnationem.

Nego minorem: Nam præter expiationem peccati, aliæ plurimæ subsunt rationes Incarnationis faciendæ; nempè ut Christus esset Ecclesiæ caput, hominum Legislator, & ut divinam suam potentiam, bonitatem, ac sapientiam commendaret, nec non ut cum hominibus conversaretur; nam ut illa divina sapientia ait, Proverb. 8. *Deliciæ meæ esse cum Filiis hominum*.

QUÆSTIO SECUNDA.

Propter quod peccatum expiandum Christus principaliter venerit.

NOtandum 1. Quòd peccata, quantum ad præsens attinet, spectari possunt in quadruplici differentia. *Primum* est peccatum originale, prout in primo parente Adamo consideratur, quatenus nempe ipso peccante omnes peccavimus tanquam in capite totius humanitatis. *Secundò* considerari potest originale peccatum, prout est in quolibet nostrum, quatenus nempe eo instanti, quo simus homines, & Adæ posteri, illicò ipsius reatu, & peccato inficimur. *Tertium* est peccatum actuale mortale, quo quis amittit gratiam sanctificantem: quod utique peccatum potuit esse in statu innocentiæ: Siquidem Adamus innocens peccavit actualiter, & peccatum istud, quod respectu nostri fuit originale, respectu Adami, fuit actuale. *Quartum* denique est peccatum veniale, quo non deperditur quidem gratiæ sanctificantis habitus, sed illius splendor minuitur, & remittitur charitatis fervor.

Notandum 2. Certum esse, quòd Christus Dominus in hunc mundum venerit ad delenda omnia peccata tam originalia, quàm actualia, seu ad exhibendum remedium sufficiens ad omnium peccatorum expiationem. Quod utique constat apertis Scripturæ textibus; nam Isaiæ 53. *Posuit in eo iniquitates omnium nostrum* 1. Joan. 1. *Sanguis Jesu Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato*; & cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi*. Et 4. *Misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Quibus concordat S. Paulus 1. ad Timoth. 1. *Venit Jesus peccatores salvos facere*. Et ad Titum 2. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis, ut nos mundaret ab omni iniquitate*. Hinc Patres Concilii Toletani 6. ajunt, *Solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis propter culparum debita, quæ per inobedientiam Adæ originaliter, & nostro libero arbitrio contraxeramus, resolvenda, à secreto Patris arcano prodiisse*. Hinc S. Ambrosius in Psalm. 35. *Bonum*, inquit, *aurum sanguis Christi, dives ad pretium, profluens ad lavandum omne peccatum*. Suffragatur etiam ratio. Cùm enim finis Incarnationis sit perducere homines ad vitam æternam, ad quam nihil coinquinatum admittitur, consequens est, quòd non solùm originalia, sed etiam actualia peccata debuerint expiari per Christum. Unde solùm superest solvenda difficultas, quòd nam ex his peccatis, vel originali, vel actuali, fuerit præcipuum motivum Incarnationis, itaut illius expiatio fuerit causa cur Christus venerit, quæ si defuisset, non venisset.

Notandum tertiò, Omnes Doctores convenire, quòd si dumtaxat peccata venialia extitissent, non opus fuisset Christum venire, ut Redemptorem. Tum quia Christus venit, ut nos reconciliaret Deo, venia-

niale autem non dirimit amicitiam, & unionem cum Deo. Tum quia purus homo illustratus gratia sanctificante potuisset Deo debitam satisfactionem impendere pro peccato veniali; hinc ad illius expiationem non fuisset necessarius Christi adventus. Quantum autem ad cætera peccata, non ita conveniunt authores: triplex enim præcipua est circa hanc resolutionem illorum sententia. *Prima* est Valentiæ *qu.* 1. *puncto* 5. & aliquorum recentiorum asserentium, quòd existente solo originali peccato, vel è contra solis existentibus actualibus, Christus D. venisset ex vi præsentis decreti. *Secunda* est Nazarii, aliorumque affirmantium, quòd solo originali peccato existente, vel solis actualibus existentibus, Incarnatio, vi præsentis decreti, non fuisset futura. *Tertia* verò, quæ jam communior est in utraque schola, Angelica, & subtili, docet Christum venturum ex vi præsentis decreti, solo existente originali peccato; non verò solis existentibus actualibus. Igitur duo maximè hic sunt determinanda. Primum quidem, quòd Christus venerit principaliùs ad delendum peccatum originale, quàm actuale. Secundùm, quòd ita venerit ad delendum originale peccatum, ut si dumtaxat actualia fuissent, non venisset in carne passibili, nec ut Redemptor.

CONCLUSIO TERTIA.

C*Hristus D. magis præcipuè venit ad delendum originale, quàm actuale.*

Probatur. Christus principaliùs venit ad delendum illud peccatum, quod est origo, & radix cæterorum; quodque est aliis majus, & perniciosius: at peccatum originale est radix cæterorum, & aliis longè gravius est, ac perniciosius: ergo, &c. Major constat. Quantò enim peccatum est gravius, eò magis adversatur humanæ saluti, propter quam operandam Deus factus est homo. Minor verò probatur. Peccatum, quod ex se totam inficit naturam humanam, absolutè majus est eo, quod de se solùm inficit singularem personam: sed peccatum originale totam naturam humanam inficit; actuale verò dumtaxat personam, quæ illud committit: igitur istud hoc gravius est. Minor est certa: Major verò probatur. Aliquid dici potest majus alio, vel intensivè, sic eò major est albedo, quò intensior est, & plures habet gradus, vel extensivè, sic albedo, quæ est in majori superficie dicitur esse altera major: Peccatum autem originale licèt non sit majus intensivè peccato actuali, quia minùs voluntarium est; tamen extensivè majus est, quia per illud totum humanum genus inficitur. Ergo cùm principaliter venerit Christus ad delendum illud peccatum, quod magis hominum saluti adversatur, consequens est, quòd principaliùs venerit ad delendum peccatum originale.

Dices. Peccatum actuale gravius est simpliciter peccato originali tam intensivè, quàm extensivè: ergo si Christus principaliùs venerit propter aliquod speciale, maximè debuit venire ad delendum peccatum actuale. Consequentia constat. Probatur antecedens; omnes enim concedunt peccatum eò esse gravius intensivè, quò magis voluntarium est; peccatum autem actuale magis voluntarium est, quàm originale, quia hoc dumtaxat est voluntarium interpretativè; illud verò est voluntarium formaliter. Extensivè etiam videtur non esse minùs grave, quia ad tot extenditur, ad quot originale peccatum: ergo, &c.

Respondeo, peccatum quidem originale esse minùs grave intensivè, quia minùs est voluntarium, quàm actuale: sed ut mox diximus, originale gravius est extensivè; tum quia peccatum actuale non inficit infantes, ante usum rationis, quos tamen inquinat originale, & reos efficit, tum quia per accidens est, quòd peccatum actuale se extendat ad omnes adultos, quia cùm dependeat ex singulari cujuslibet hominis voluntate, per se non postulat inficere totam naturam: at peccatum originale per se ex natura sua est universale, totam naturam inficiens; igitur principaliùs Christus venit ad illud expiandum.

CONCLUSIO SECUNDA.

V*Enisset Christus D. vi præsentis decreti, solo existente originali peccato: secus autem si sola extitissent actualia peccata*. Hæc est communior quoad utramque partem.

Probatur prima pars. Primò ex communi modo loquendi SS. Patrum, qui conformiter ad mentem S. Pauli, Christum appellant secundum Adamum, qui venit restaurare ea omnia, quæ primus per suam perduellionem perdiderat. Unde S. Gregorius lib. 4. in Reg. cap. 1. *Si Adam*

non peccaret, Redemptorem nostrum carnem nostram suscipere non oporteret. Hinc Ecclesia in benedictione cerei Paschalis canit, *O verè necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte, deletum est! o felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!* Quocirca Christus dicitur Joannis 1. *Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Quod exponens glossa ordinaria desumpta ex Beda, ait: *Peccatum mundi, dicitur originale peccatum, quod est commune totius mundi.* Nec obstat, quòd Vulgata habeat *peccata mundi*: nam præterquam quod Græca, & Complutensis habeant *peccatum* in singulari, & ita legant SS. Patres Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 11. & August. lib. 22. contra Faustum cap. 3. peccatum originale dici potest plura peccata, quia virtualiter continet omnia peccata, cùm nullum sit, quod ab ipso tanquam à virulento fonte non ducat originem; quapropter David Psal. 50. vocat peccatum originale, in quo conceptus fuerat, peccata, & iniquitates, ait enim, *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.*

Probatur etiam ratione. Christus maximè carnem humanam induit, ut totam collapsam humanam naturam repararet: at si nullum aliud fuisset peccatum præter originale, tota natura perierat, etiam si cætera peccata actualia abessent. Ergo non minùs oportuisset solo existente originali peccato, eum incarnari. *Deinde*, Christus ideo propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cœlis, ut nempe nobis clausum Cœlum aperiret, ac reseraret: at per peccatum originale ita singulis hominibus clausum erat Cœlum, ut nullus, quamtumvis justus, posset in illud recipi, nisi priùs Deo fuisset exhibita condigna satisfactio, dumtaxat per merita, & Passionem Christi impendenda: Ergo etsi solum fuisset originale peccatum, non minùs oportuisset Christum venire, ut nobis Cœlum reseraret, & Deo Patri debitam satisfactionem exolveret. *Denique*, Christus erat venturus, ut dissolveret opera diaboli, & homines ab ejus captivitate solveret: at per originale peccatum, maximè homines dæmonis imperio subduntur, ejusque captivi censentur. Ergo, &c.

Dices Totale motivum Incarnationis fuit, ut solveretur id, quod hominem revocabat à Deo; ideo namque Dei Filius homo factus est, ut homines fierent filii Dei, ejusque perpetui hæredes constituerentur: at non solum peccatum originale, sed omnia actualia homines revocabant à Deo: igitur, non venit primariò, & principaliter propter peccatum originale.

Distinguo majorem. Totale motivum Incarnationis fuit id, quod removebat homines à Deo præcipuè, & principaliter, ac tanquam caput, ad quod cætera removentia redeuntur, concedo: quod removet minùs præcipuè, & tantùm secundariò; nego: & simili modo distincta minore, nego consequentiam: Certum est autem, quòd cùm originale peccatum sit fons, & radix cæterorum, longè magis homines arcet à Deo, quàm quodlibet actuale; unde magis præcipuè Christus venit ad illud delendum, quàm cætera; quamquam etiam venerit consequenter ad illa auferenda. Sicque peccatum originale fuit quidem præcipuum motivum illius Christi adventus: peccata verò actualia fuerunt tantùm impulsiva. Id fiet clarum hoc exemplo. Medicus aliquis decrevit amicum invisere, ut cum illo quædam negotia pertractet; ubi autem iter est agressurus audit amici sui conjugem graviter ægrotare, quo audito promptiori animo ad amicum pergit, tum ut negotia absolvat, tum ut ægram sanet: Ejus autem causa motiva, cur pergat ad amicum, & sine qua non pergeret, sunt negotia pertractanda: impulsiva autem, est curatio ægrotantis amici conjugis, sine qua amicum quidem conveniret, sed non pari animi promptitudine.

Secunda pars sequitur ex præcedenti; si enim peccatum originale sit primarium motivum Incarnationis; sequitur, quòd eo non existente Christus non esset venturus ex vi præsentis decreti; cessante enim fine primario, & principali alicujus operationis, necessum est, ut etiam cesset illa operatio.

Dices, Christus venisset, etiamsi unus dumtaxat homo peccasset; Ergo multò magis venisset ob delenda plurium hominum peccata, etiamsi nullum originale peccatum extitisset. Consequentia patet. Antecedens verò probatur, Tum ex illo S. Pauli ad Galatas 2. ubi ait de Christo, *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*, quibus significat Christum pro singulis peccatoribus mortuum; ac proinde veniret pro quolibet peccatore moriturus quamvis alii non

peccarent: Tum ex 2. cap. ad Hebræos ; ubi quilibet peccator dicitur crucifigere Christum in semetipso: id est quisque peccator præbet sufficientem occasionem, ut Christus iterum crucifigatur: Tum denique ex S. Chrysost. hom. 3. in Act. Apost. ubi explicans illa verba, *dederunt sortes*, ait: *Unius animæ perditio tantam habet jacturam, uti nulla ratio possit æstimare; etenim si unius animæ salus tanti est, ut ob hanc Filius Dei fieret homo, tantaque pateretur, &c.*

Respondeo negando antecedens, & ad omnes illius probationes, dico his solùm manifestari summum Christi D. erga homines salvandos amorem, ratione cujus ita erat affectus, ut quamquam unicus esset homo peccator, tamen si Deus ita decrevisset, libentissimè pro eo salvando humanam carnem indueret, & mortem pateretur. Sed inde non sequitur, quòd vi præsentis decreti, esset venturus in mundum, si unicus dumtaxat homo ex Adæ posteris peccasset.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Christi Domini Entitate, Præcellentiis, & Operationibus.

INgentem fateor difficultatum sylvam ingredimur, auspicando delineationem, & explicationem majestatis, ac dignitatis illius adorandæ personæ in nostra humanitate subsistentis, & operantis. Cùm enim Christus Dominus sit Deus-homo, & æterno Patri, sicut & temporali Matri, ratione utriusque naturæ, divinæ, & humanæ, perfectè consubstantialis, subindèque in se felici vimine societ ima summis, divina humanis, & æterna temporaneis: inde non mirum, si quot in Christo adorandæ, ac spectandæ sunt præcellentiæ, tot infestos, & impugnantes hæreticos habuerint. Alii namque illius divinitatem, nonnulli divinam operationem, aliqui verum illius corpus, plurimi humanam ab ipso assumptam animam, & genuinas humanitatis operationes negaverunt, ut videre est in appendice omnium hæresum, quam in hujus Tractatus præludio delineavimus. Ut autem omnia ista hæreticæ hydræ capita catholicæ veritatis, ac doctrinæ clavo, & gladio conteramus, ac rescindamus, operæ pretium est, ut hac in Disputatione explicemus ea omnia, quæ utramque Christi naturam, divinam scilicet, & humanam, ac genuinas utriusque præcellentias, & operationes aperiamus, & probemus: quod utique præstabimus tribus in sequentibus Articulis. Quorum *Primus* Christi Domini entitatem, seu duplicem naturam divinam, & humanam, explicabit. *Secundus* ipsius adorandi Salvatoris eximias dotes, & præcellentias, nempe gratiam, & virtutes, potentiam, & miraculosam operationem, scientiam tandem, ac notitiam aperiet. *Tertius* denique assumptos ab eo naturæ humanæ defectus, meritum, & passiones reserabit.

ARTICULUS PRIMUS.

De Christi Domini Divinitate, & Humanitate.

DE duabus naturis, ex quibus unus constat adorandus Christus Salvator, dicere instituenti, mihi non multa suppetunt hoc loco, quæ de Divinitate propriè disputentur: quæ enim ad illam pertinent, ea ferè omnia sunt exhausta, & explicata prioribus tomis in quo tum de Dei natura, Deique proprietatibus, sivè attributis, tum de Trinitate, ac de consubstantialitate Filii cum adorando Patre latè disseruimus: unde reliqua sunt perpauca, quæ ad naturam eandem, personamque Filii spectant quatenus ad assumptum hominem refertur. At longè amplior est dicendi locus de ipsiushumanitate, propriisque illius affectionibus, facultatibus, & operationibus, necnon & de loquendi formula, qua utriusque naturæ divinæ, & humanæ confœderatio explicetur: Quapropter præsentem Articulum tres in Sectiones distinguemus; quarum *Prima* demonstrabit Christum, reverà, esse Deum, Deique Filium naturalem non autem adoptivum, æqualem Patri, ac ipso inferiorem, ratione videlicet diversæ naturæ, quas complectitur. *Secunda* demonstrabit veram esse humanitatem à Christo Domino sumptam unà cum suis facultatibus, & operationibus. *Tertia* tandem certas quasdam tradet regulas, quibus constabit qualiter, absque ullo erroris periculo, de hoc mysterio sit loquendum.

S E-

SECTIO PRIMA.

De Christi Domini Divinitate.

CHristum Messiam tot vaticinatum oraculis, tot votis expetitum, verum esse Deum, non solùm negarunt Judæi contendentes potiùs illum debere esse purum hominem, scilicet insignem Patriarcham, & Regem potentissimum, à quo instauraretur sancta civitas, ipsique Judæi pristinam in libertatem assererentur: verùm etiam id apertè in dubium revocaverunt plurimi hæretici; quorum sicut & aliorum Errorum impia dogmata hisce postremis temporibus ab inferis suscitaverunt novi *Paulianistæ*, & *Ariani*. Dum enim à multis hæreticis acutè, & obscurè disceptantur Valentini Gentilis dogmata, qui oppugnandam suscipiens avitam doctrinam, & convellendam fidem de divina Trinitate, qua credimus unitatem essentiæ in Trinitate personarum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ita distinguit, ut etiam separet, dicens hos esse tres æternos Spiritus, ejusdem quidem naturæ, ordine tamen, gradu, & proprietate distinctos. Nonnulli hæretici harum disputationum pertæsi, opinionem à *Gentili* diversam ex Academicis *Ochini* dialogis tuendam susceperunt, nempe Verbum, quod nos æternum Dei Filium credimus, dixerunt esse Creaturam, & Spiritum quemdam à Deo ante omnia creatum, cujus opera deinde in cæteris rebus creandis Deus sit usus. Superioribus autem opinionibus accessit tertia recentium discipulorum Ebionis, & Pauli Samosateni; qui authore *Serveto*, Verbum divinum dixerunt non esse aliud, quàm decretum, aut oraculum Dei, non tem subsistentem: Jesum autem Christum Salvatorem, quoad naturam esse verum hominem, qui tamen unctus Spiritu, & gratia Dei, noster Deus sit factus; nam, ut impiè dicit Servetus lib. 1. de Trinita-„ te, quia divina Christi natura ex Ver-„ bi arcanis pendet, simpliciori via nunc „ dicamus Deum posse homini Deitatis ple-„ nitudinem communicare, dare ei divi-„ nitatem, majestatem, potestatem, & glo-„ riam suam: dignus est agnus, qui oc-„ cisus est, accipere divinitatem, potentiam, „ sapientiam, honorem, & gloriam, A-„ pocalypsis 5. Moyses factus est Deus Pharaonis Exodi 7. & Cyrus Deus Israelis „ Isaiæ 45. multò fortiùs, & excellentio- „ ri longè modo factus est Christus Tho- „ mæ, & omnium nostrum Dominus, & „ Deus. Quibus significat, quòd eodem „ modo, licèt excellentiùs, divinitas sit communicata Christo quomodo creaturis quibusdam. Nec refert, quòd subjiciat: Illi erant Dii non natura, sed temporali do- „ no, Christus verò est naturali nativita- „ te Deus, naturaliter genitus de tota sub- „ stantia Dei Patris, Deitas, adoratio Dei, „ & visio Dei est in Christo vero Deo. Si- „ cut Pater est verus Deus; ita veram suam „ Deitatem unico Filio suo unicè tribuens „ efficit, ut ille sit verus Deus. Quibus „ verbis hæreticus ille præclarè videtur loqui de Christo, verùm versutus homo suo more ludit. Nam cùm neget Filium Dei extitisse antequam ex Virgine nasceretur, & in eo ex Virgine nato unam dumtaxat naturam agnoscat; non aliam tribuit Christo divinitatem naturalem, quàm illud suum figmentum, quo putat Verbum Dei fuisse semen Christi, seu rorem naturalis genituræ Christi in utero Virginis, & ita carnem Christi esse de substantia Dei.

Hos autem omnes Errones Socinus horribili audacia secutus; ea nefaria omnia dogmata complexus est, & disseminavit: quæ quia agente homine inimico zizaniorum seminatore, in dies per varias Europæ plagas grassantur, lubet hic aliquantò longiùs Christi D. Divinitatem, divinamque, ac naturalem illius generationem sequentibus in quæstionibus, ex sacris oraculis probare, & futiles eorum hæreticorum elusiones, ac ratiunculas refellere.

QUÆSTIO PRIMA.

An reverà Christus sit idem unus Deus cum Patre, eandem indivisim cum eo naturam Divinam habeat.

NOtandum 1. Hæreticos, in quos militamus, ultro concedere, Christum Jesum ex Virgine natum Dei nomine gloriari, utpote cùm augustum illud ei nomen divinæ Scripturæ sæpiùs, & apertè tribuant: at contendunt, ei nomen istud non aliter tribui, quàm creaturis quibusdam, quæ eo nomine donantur; licèt excellentiori, & diviniori modo illud sibi

vendicet propter ampliorem, uberiorem divinitatis communicationem, quam in ipso suæ formationis exordio, & de lapsu in Virginem operatione, & virtute Altissimi obtinuit. Ita quòd ante illum ortum, & partum, nec fuerit Deus, nec ullam Filii Dei appellationem obtinuerit. Duo itaque hic sunt probanda: Primum, quòd Christus sit verus Deus: Secundum, quòd ante suum è Virgine ortum extiterit.

Notandum 2. Christi divinitatem duplici via maximè innotescere; nempe, vel apertis utriusque divini Testamenti Veteris, & Novi textibus, & oraculis, vel ex illius mirandis operationibus in suæ divinitatis commendationem, & assertionem: cùm enim Deus sit veritas per essentiam, cui, nec fallere, nec falli contingere possit; inde liquet, quòd ab ipso promanantia oracula certam, constantemque veritatem efferant, nec aliquid insolitum præter naturæ ordinem moliri potest unquam in alicujus falsitatis, aut erroris patrocinium: unde si apertis oraculis testatus fuerit Christum esse verum Deum, verumque Dei Filium, similiter si omnipotentiam suam in patrandis supra naturæ vires operibus exercuerit in Christi divinitatis assertionem, nemini quantumvis rudi Christianæ veritatis poterit esse dubium, Christum verum Deum esse confitendum: igitur ex hoc duplici capite maximè colligenda est, & asserenda Christi divinitas.

Notandum 3. Divinitatis nomen alicui attribui, *vel* per *delegationem*. Sic Angeli, qui vice Dei apparebant SS. Patriarchis, & Prophetis, nomine Dei appellantur. *Vel* per *ministerium*; sic Exodi 7. Moyses dicitur Deus Pharaonis, quia suis mirandis operibus Dei potentiam, & justitiam exercebat. *Vel* per *usurpationem*; sic dæmones à gentibus dicti sunt Dii: *Omnes enim Dii gentium dæmonia*, Psal. 95. *Vel* per *imitationem*; sic justi, & divinæ sanctitatis æmulatores interdum nomine *Dei* illustrantur in Scripturis. Hinc Christus Dominus Joan. 10. ajebat, *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, &c. Vel* per *assimilationem*, & exercitium potestatis, ac justitiæ, sic Psal. 81. Deus principes, & judices alloquens ajebat: *Ego dixi Dii estis, & filii Excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini, &c. Vel* denique per naturam, & essentiam, quæ propria est, ac genuina nomine Dei attributio, & significatio, de qua dumtaxat futurus est sermo in præsenti.

CONCLUSIO UNICA.

Christus est verus Deus, verusque æterni Patris Filius. Hæc est contra Judæos, & varios hæreticos.

PROBATUR PRIMO:

Ex oraculis Veteris Testamenti, quibus Messias verus Deus nominatur.

Primò quidem ex illo Psalmi 2. ubi Deus Pater Filium alloquens, ait, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, quem textum de Messia accipiendum, constantissimum erat apud Hebræos. Hinc Paulus Actor. 4. & 13. necnon, & ad Hebr. 5. ut probet Christum verum esse Messiam, usurpat illa verba, quod certè non faceret, nisi Hebræos ita sentire intelligeret. Et quidem si rectè verba ponderentur, præsertim versus finem Psalmi, evidens erit, Messiæ posse aptari; is enim qui dicitur Dei Filius, ait: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo, super Sion montem sanctum ejus*. Et quoniam hoc regnum temporale non erat, sed spirituale, statim subdit: *Prædicans præceptum ejus:* additque deinde, *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu*, utique verus, & naturalis, & non tantùm per adoptionem, vel per participationem, ut patet ex hoc singulari loquendi modo, *Filius meus es tu*, hoc est, modo nobiliori, & excellentiori, quàm cæteri, qui tantùm filii sunt per adoptionem: tu autem specialiter Filius meus es proprius, & naturalis.

Reponunt primò novi Ariani, hanc nostram interpretationem prorsus fictitiam esse, nec ullum ex vetustissimis Patribus præfata verba de æterna, & divina Christi generatione fuisse interpretatum.

Verùm contrà: Nam præterquamquòd, ut mox dixi, id apertè colligitur ex ipsa verborum significatione, eandem interpretationem habent SS. Patres. Nam S. Ambrosius in Epistolam ad Hebræos exponens hæc verba S. Pauli, *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Et rursum: *Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium*, ait: Hoc enim, „ absque ulla dubitatione, de incarnatio- „ ne Filii dicitur, ideò verbum futuri tem- „ poris posuit, *ero illi in Patrem, & ipse* „ *erit mihi in Filium*. Quòd verò dixit, „

Fi- „

„ *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, aper-
„ tè manifestat, quòd idem, de quo ait,
„ *Ero in Patrem*, ex ipsa essentia Patris sit
„ genitus, ideo præsenti tempore posuit
„ *hodie*: quia de eo nihil præteritum, aut
„ futurum est, sed semper præsentia cun-
„ cta: potest enim, & secundùm carnem
„ hoc accipi dictum, quia caro commu-
„ nicat altioribus, sicut & divinitas hu-
„ milibus communicare dignata est.

Idem habet S. Chrysostomus, *Hæc quidem*, inquit, *dicta sunt de carne*, ero ei Pater. & ipse erit mihi Filius: *quòd verò dixit*, Filius meus tu es, ego hodie genui te, *nihil aliud manifestat, nisi quia ex ipsa essentia Patris est genitus*. Ipsi subscribunt *S. Cyprianus* lib. 2. contra Judæos capit. 7. *S. Cyrillus* lib. 8. thesauri *S. Athanasius* respondendo ad objectionem Arianorum, dicentium in Veteri Testamento nullam mentionem Filii Dei factam esse, quod itidem novi Ariani inculcant. Favet etiam *Tertullianus* lib. contra Praxeam, ubi de Christo ait: *Primogenitus, & ante omnia genitus; & unigenitus, ut solus ex Deo genitus: propriè de vulva cordis ipsius; secundùm quod & Pater testatur, ad quem deinceps gaudens, propriè gaudentem persona illius*, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Falsum est ergo, quod obtrudunt novi Ariani, neminem esse ex veteribus Patribus, qui locum istum de Christi æterna generatione explicet.

Reponunt secundò, illa verba aliter ab Apostolo accipi, quàm ad significandam æternam Christi generationem: nam Apostolus Act. 3. illa usurpat ad confirmandam Christi resurrectionem: *Deinde* ad Hæbreos 1. ad ostendendum, quòd Christus excellentius nomen sortitus fuerit, quàm Angeli: & cap. 5. accommodat hæc verba ad celebrandum honorem sacerdotii Christi: igitur perversè detorquentur ad exprimendam æternam illius generationem.

Verùm respondeo ejusdem textus variam usurpationem, nihil obesse divinæ filiationi, & æternæ generationi, quàm genuinè significant illa verba; licèt per accommodationem ad alia significanda etiam usurpari queant; etsi enim hæc verè dicantur de Christo, quoad humanam naturam, vel resurgentem, vel sacrificantem, vel glorioso nomine Jesu illustratam; tamen illa præstantia, quam habet supra Angelos, ipsi non aliunde competit, quàm quia, qui homo est, simul etiam est Deus; & qui Filius Mariæ, is quoque est Filius Dei: hoc autem verè de Christo dici non posset si tantùm homo esset; nam Christus ratione humanitatis non solùm dicitur inferior Patre, sed etiam paulò minùs ab Angelis minoratus.

In idem collineat eorundem verborum usurpatio in quinto capite ejus Epistolæ: nam in eo capite S. Paulus aperit discrimen inter Christum Pontificem, & alios Pontifices Hebræos, quòd ille præstantiori modo sit à Deo vocatus, quippe est natus ex Deo, & Filius Dei.

Nec etiam officit locus Actor. 3. pessimè namque Adversarii hunc locum interpretantur, quasi tunc Christus, dumtaxat cœperit habere participatam divinitatem, cùm resurrexit ex mortuis, quia inquiunt, resurrectio est nova generatio, quòd si Christus reviviscens natus est, quis illum genuit? nempe Deus, qui ab inferis illum excitavit: ideo & Paulus ad Colossenses cap. 1. excitationem Christi, vocat primogenituram ex mortuis: Et proinde per id, quod dicitur, *Ego hodie genui te*, tempus illud indicatur, quo Jesus Christus ad vitam, quam deinceps interitus nullus consequeretur, revocatus fuit; atque imperio cœli, & terræ potitus est. Hoc, inquam, eorum ratiocinium omninò absurdum est; nam si Deus dicatur tantùm Christum genuisse, quia ipsum excitavit ab inferis: igitur & Filius debet dici à seipso genitus; propria enim virtute à mortuis resurrexit, juxta illud: *Solvite templum hoc, & in triduo reædificabo illud*. Item, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*.

Deinde, si dumtaxat à Deo censeatur genitus in sua resurrectione: igitur falsò toties se Dei Filium probavit ante suam passionem, ac mendaciter beatum prædicavit Simonem Barionam, quòd Deo dixerit, *Tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti*.

Denique, si à resurrectione dumtaxat Filius Dei imperio cœli, & terræ potitus est, quomodo potuit ante passionem mari, & ventis imperare, dæmones pellere, sanare morbos, mortuos suscitare, & quod majus est, peccata condonare? Cùm igitur verbum *gignendi* non nisi translatè, & secundùm quid de resurrectione dicatur, alia nobis resurrectione antiquior quærenda est Filii Dei generatio; quàm si dixerimus eam esse, qua ex sanctissima Virgine natus est. Libenter

qui-

quidem fatebor Jesum Nazarenum conceptum ex Spiritu sancto, & natum ex Maria Virgine verè, & propriè esse Filium Dei, & Deum verum de Deo vero; sed constantissimè negabo, ejus divinam filiationem ab ea dumtaxat temporali nativitate esse confitendam; quippe cùm eam ab æterno, & ante Luciferi ortum habuerit.

Confirmatur ex Psalmo 109. ubi divinus Pater itidem Filium alloquens ait: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum ex utero ante Luciferum genui te*, quem Psalmum de Christo scriptum esse non est dubium, tum quia sic eum explicat ipsemet Christus D. Matth. 22. v. 44. & Apostolus 1. ad Cor. 15. v. 24. tum quia hujus Psalmi initium, *Dixit Dominus Domino meo, &c.* non alteri, quàm Christo accommodari potest. Quartus etiam versus; *Juravit Dominus, &c.* usurpatur ab Apostolo ad Hebræos c. 1. ad confirmandum Christi sacerdotium: hanc verò partem versus 3. *Ex utero ante Luciferum genui te*, licèt quidam de nativitate ex Virgine interpretentur, ut Tertullianus, alii autem de æterna generatione Filii Dei, ut Athanasius, Nyssenus, &c. tamen neutra sententia adversariis favet.

Reponunt falsò scribi *ante Luciferum*, quippe cum ad litteram hic sit sensus, *Dies nativitatis tuæ ex utero auroræ est*, unde hanc interpretationem subjiciunt, tantum fore numerum discipulorum Christi, per quos vincat hostes, quanta est densitas roris matutini.

Verùm, quanquam nonnulli Interpretes, & Traductores illa verba non penitùs expresserint sicut Vulgata, nihil tamen alienum ab ea versione vulgari protulerunt; nam septuaginta Interpretes sic transtulerunt: *Ex ventre, ante Luciferum genui te*, Aquilas verò *ex illo excitatæ infantiæ tuæ tibi ros*. Symmachus, *Velut diluculo roris juventus tua*. Theodotion: *Ex utero à matutino juventutis tuæ*: juxta verò Hebræum idioma, si verbum verbo reddatur, dicendum est cum Pagnino. *Ex utero auroræ tibi ros nativitatis tuæ*, quæ verba, licèt ad nativitatem ex sanctissima Virgine Matre aliqui transferant: alii verò ad eos, qui renascuntur in Christo per prædicationem Evangelii; non peccant tamen, qui idem interpretantur de nativitate Sapientiæ, quæ ante mundi fundamenta genita est; Sapientia autem Dei, Christus est; huic namque favent SS. Patres, nam *Hilarius* lib. 12. de Trinitate, *Hæc*, inquit, *de illo Christo præclara vox Patris est, ex utero ante Luciferum genui te, &c. Et S. Ambrosius* lib. 1. de fide cap. 6. ex his verbis: *Ego ante Luciferum genui te*. Filium non esse creaturam concludit, quippe cùm à Deo sit genitus, non creatus. S. Epiphanius lib. 2. tomi 2. postquam translationes varias hujus loci exposuit, subjicit. *Quo ex sermone cognoscas, quòd Deus Verbum in substantia, ex Patre natura genitus est, sine principio, & sine tempore, antequam quidquam esset; non enim Luciferum solam dicit stellam, & quidem cùm multa sint sydera, ut Sol, & Luna in quarta die facta, mare verò, & ligna, fructus antea facta, firmamentumque terræ accedit, & cum bis simul Angeli facti fuerint; nisi enim unà cum cœlo, & terra Angeli quoque creati essent, non utique dixisset ad Job, quando genita fuerunt sydera, laudaverunt me omnes Angeli voce. Itaque*, ait, ante Luciferum, *quasi diceret, antequam esset quid creatum, erat semper Verbum cum Patre; per ipsum enim omnia facta, & sine ipso factum est nihil.*

Ipsis præclarè adstipulatur *S. Augustinus* enarratione in Psalmum 109. ubi ait: Si „ Deus Filium habet, nunquid, & ute- „ rum? Sed sicut carnis corpora non ha- „ bet, quia nec sinum; dictum est tamen, „ *qui est in sinu Patris, enarravit*. Qui est „ sanctem sinus, ipse est uterus, & sinu: „ & uterus pro secreto positus est. Quid „ est ex utero? ex secreto, ex occulto de „ me ipso, de substantia mea, hoc est ex „ utero; quia generationem ejus quis enar- „ rabit? Accipiamus ergo Patrem dicen- „ tem ad Filium, *Ex utero ante Luciferum* „ *genui te*, quid est ergo, *ante Luciferum?* „ Lucifer pro syderibus positus est, tan- „ quam à parte totum significante Scri- „ ptura, & ex eminenti stella omnia sy- „ dera: sed ista sydera quomodo facta sunt? „ ut sint in signis, & in temporibus, & „ in diebus, & in annis. Si ergo & in „ signis, & in temporibus posita sunt sy- „ dera, & Lucifer nominatus est pro sy- „ deribus, quod est ante Luciferum, hoc „ est ante sydera, & quod est ante syde- „ ra, hoc est ante tempora. Si ergo an- „ te tempora, ab æternitate noli quærere „ quando: æternitas non habet quando: „ *quando*, & *aliquando* adverbia sunt tem- „ poris, de Patre non est natus in tem- „

po- „

„ pore, per quem facta sunt tempora. „ Dictum est ergo, ut dici oportuit figu- „ ratè, & prophetice, ut, & uterus pro „ secreta substantia, & Lucifer pro tem- „ poribus poneretur. Monendum tamen censeo etiam sanctum Augustinum hunc locum interpretari de nativitate ex Virgine Matre, quod ante illum fecerat Justinus in dialogo cum Triphone Judæo, & Tertullianus lib. 3. contra Marcionem. Contra quorum sententiam multa à beato Athanasio disputantur in oratione contra Arianos, qui acriter contendit, hæc verba Psalmi de æterna generatione Verbi esse intelligenda.

Probatur similiter testimoniis Isaiæ Prophetæ, quæ tam multa sunt, ut non possint omnia sine prolixitate congeri: præcipuum autem petitur ex cap. 9. ubi describuntur caracteres, ac munia venturi Messiæ his verbis, *Parvulus natus est nobis, & Filius datus est nobis, & factus est principatus ejus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus, admirabilis, Deus, fortis, Pater futuri sæculi, princeps pacis: multiplicabitur ejus imperium, & pacis ejus non erit finis; & super solium David sedebit in æternum*, quem locum licet quidam Hebræi ad Regem Ezechiam detorqueant, facilè tamen arguuntur; quomodo enim Ezechias Princeps pacis, cùm multa bella gesserit adversùs Assyrios? quomodo regnum ejus sempiternum fuerit, quod paulò post à Babyloniis dissipatum est? Unde etiam Chaldaica habet hic expressum nomen Messias: *His adde*, quòd ille, de quo fit sermo dicatur (*Deus*), quæ appellatio simpliciter, & absolutè sine ullo addito diminuente, non tribuitur, nisi vero Deo, præsertim quando conjuncta est cum appellatione *fortis*, & aliis, quæ divinam majestatem sonant.

Confirmatur ex cap. 38. *Deus ipse veniet, & salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, &c.* ubi describuntur omnes illi mirandi effectus, ac stupenda prodigia, quæ venturus Messias, qui Deus dicitur, erat operaturus, quæ signa nullus ante Isaiam, nec post illum, Prophetarum nullus operatus est, præter Jesum à Nazareth: unde meritò Matth. 11. inquirentibus Joannis discipulis, & ab eo petentibus nomine sui præceptoris, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? respondens Jesus, ait illis, euntes renuntiate Joannis, quæ audistis, & vidistis, cæci vident, claudi ambulant, &c.* Sermonem verò ibi esse de vero Deo, constat: Tum ex his verbis, *Deus ipse veniet*, tum ex præcedentibus, *ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri*: Tum ex eo, quòd nomen Dei exprimitur nomine *Jehovah*, quod proprium est Deo. Hinc eo loco sæpè sancti Patres utuntur adversùs Arianos, maximè sanctus Athanasius lib. de Incarnatione Verbi, necnon & adversùs Judæos, ut Irenæus lib. 3. cap. 22. & Cyprianus lib. 2. contra Judæos cap. 7.

Confirmatur iterùm ex cap. 43. ubi de Messia dicitur, *in te est Deus, & non est Deus absque te: verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator*. Præmiserat autem *hæc dicit Dominus*, quibus designat Patrem æternum loqui ad Christum, in quo est Deus, vel quia *in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*, hoc est substantialiter ratione personæ divinæ; vel quia Deus Pater est in Filio, ut exponit sanctus Ambrosius lib. 1. de fide cap. 2. Juxta illud Christi oraculum, *Ego in Patre, & Pater in me est, &c.* Rectè etiam dicitur Filio non est *Deus absque te*, propter unitatem naturæ, quia nec Pater est Deus absque Filio, nec est alius Deus à Filio, ut rectè exponit Nazianzenus orat. 49. tandem meritò dicitur *Deus absconditus* propter assumptæ humanitatis sacramentum, & *Deus Israel Salvator*, quod interpretatur Jesus; quem locum imitatus videtur sanctus Paulus cùm dixit, erat Deus in Christo mundum reconcilians sibi. *His adde*, id quod habet idem Propheta cap. 32. ubi cùm Deum sic loquentem induxisset, *hæc dicit Dominus Deus, in Ægyptum descendit populus meus in principio*, infra subdit, *Ego ipse, qui loquebar, ipse adsum*; idem ergo Deus, qui anteà per Prophetas loquebatur, quem populus Israel colebat, posteà per Incarnationem apparuit; quapropter subjicit, *quam pulchri sunt super montes pedes Evangelizantis pacem, annuntiantis bona*. Quod evidentiùs explicat Propheta Baruch. 3. ab eis verbis, *Hic est Deus noster* usque ad illa, *& cum hominibus conversatus est*: ubi apertè loquitur de vero Deo Israel, qui legem dedit populo suo, quem posteà dicit cum hominibus conversatum, scilicet hominem factum; si enim loqueretur de alia apparitione, quæ fiebat ministerio Angelorum in corporibus assumptis, vel per solam imaginariam, aut sensibilem repræsentationem, non diceret, *post hæc in terris visus est*, multùm enim ante legem datam fuerat illo modo in terris visus, & cum Abraham, Jacob, Moyse, & aliis sanctis hominibus conversatus. Quare cùm sacræ litteræ Christum absolutè, & definitè *Deum*,

&

& *Deum nostrum*, *Deum verum*, *Deum super omnia laudandum*, & *Deum Salvatorem nostrum*, & denique *Jehovam* nominent; concludendum est Christum Dominum, non nuncupatione, aut adoptione, vel donorum participatione, sed verè natura, & substantia Deum esse.

PROBATUR SECUNDO

Ex novo Testamento.

ILlis omnibus oraculis, quibus Christus verus Deus, verique Dei vivi Filius appellatur, quæ jam in tertio nostro tomo *de Trinitate*, probando Verbi divinitatem, explanavimus: unde solùm eis immoror, quibus insinuatur Jesum Christum longè priùs extitisse, quàm nasceretur ex Virgine, quæ cùm intelligi nequeant de humanitate, quæ tùm primùm extitit, cùm in Virginis utero formatus est Christus D. necessum est, ut de illius divinitate accipiantur. Sic Joannis 8. loquens ipsemet Christus D. de se ait: *Antequam Abraham fieret, ego sum*: at non erat ante Abrahamum secundùm carnem, quippe plurimis sæculis post ipsum sanctissimum Patriarcham extitit: igitur illa prioritas de ejus divinitate necessariò est intelligenda.

Idem probat sanctus Apostolus cap. 1. ad Hebræos, ex illis verbis Psalmi 103. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus oleo exultationis præ participibus tuis. Et tu in principio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt Cœli; ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut vestimentum veterascent, & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient*. Quorum verborum hic sensus apparet, *O Deus! Deus tuus*, id est, ego pater, & Deus tuus Filium Deum unxi oleo lætitiæ; Filius enim, qui ratione Nativitatis æternæ Patrem agnoscit, etiam ipsum agnovit Deum ratione generationis temporalis, qua minor est Patre secundùm humanam Nativitatem: Unde tritum est apud Apostolum, *Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi*, quibus significat ratione humanitatis assumptæ Christum agnoscere Deum, quem ante Incarnationem dumtaxat Patrem agnoscebat. Sequitur *præ consortibus tuis*, hoc est, fratribus, qui sunt fideles; horum enim consors factus est Filius Dei in carnis, & sanguinis assumptione. Subditur, & *tu ab initio Domine terram fundasti*, quibus significat illum, qui unctus est oleo lætitiæ, fuisse unà cum Patre rerum omnium artificem: duobus autem versibus sequentibus celebrat Christi æternitatem, omnia namque creata peribunt, quia mutationi, & interitui sunt obnoxia: tu verò permanes, nempe ab æterno in æternum, sine principio, & fine, quia *tu idem ipse es, & anni tui non deficient*, utpote cùm sis æternus, immortalis, & incorruptibilis Deus.

Reponunt hæretici, *primò* textum illum litteraliter de Salomone intelligendum esse, & misticè solùm per Apostolum Christo attribui. *Secundò*, non Deum, sed hominem dumtaxat describi; nam qui unctus est, & qui Deum, hoc est, se superiorem, & majorem agnoscit, qui etiam consortes, & socios regni habet, non est Deus æternus: Christus est unctus, habet Deum, & consortes: ergo non est Deus.

Contra, falsum est oraculum istud litteraliter intelligendum esse de Salomone; & mysticè dumtaxat à S. Paulo Christo appropriari, siquidem ex ipso textu constat pleraque esse, quæ de Salomone nequeant intelligi: is enim nec ab initio terram fundavit, nec cæteris deficientibus idem ipse permanet, cùm pridem vita functus fuerit. *Ad secundùm*, dico ibi fallaciam esse à dicto secundùm quid, ad dictum simpliciter: ea enim omnia de Christo non dicuntur simpliciter, sed secundùm quid, ratione, videlicet officii Mediatoris, & humanitatis, qua ratione, & unctus est, & Deum, atque consortes habet; non verò ratione æternæ suæ Deitatis, secundùm quam Filius quidem habet Patrem, non verò Deum conditorem.

Reponunt secundò, de Filio non posse accipi hæc verba, *Tu Domine ab initio terram fundasti*, sed ipsa esse referenda ad Patrem; *Primò*, quia Apostolus sibi contrariaretur, quippe qui priùs dixerat Patrem creasse mundum: non ergo Filius ipse creavit. *Secundò*, quia nusquam alibi tribuitur Filio creatio. *Tertiò*, quia propositum Apostoli est Christum supra alios homines, & Angelos extollere; at si hic ei creationem tribueret, Creatorem creaturæ compararet, quod fatuum, & ineptum esset. *Quartò*, impiè tribuitur Patri, quòd Filium appellet Dominum suum: igitur ista non ad Filium; sed ad Patrem ipsum sunt referenda.

Ne-

Nego antecedens, & ad primam probarionem, dico falsum esse, quòd quia Pater per Filium creavit; etiam Filius non creaverit: *Quæcumque enim Pater facit*, *Filius similiter facit*, ut testatur ipsemet Christus Joannis 5. *Ad secundam*, dico pariter falsum esse, quòd nusquam alibi Filio tribuatur creatio, nam eodem capite testatur; *Pater meus usque modò operatur*, *& ego operor*. Et Psal. 33. dicitur, quòd *Verbo Domini Cæli firmati sunt*. *Ad tertiam*, dico fatuam, & ineptam prorsus esse eorum hæreticorum argumentationem: scopus enim Apostoli est, Filium supra Angelos extollere, non simpliciter, sed ut Deum Dominum Angelorum: meritò igitur profert testimonia Scripturæ, quibus Christum, & Deum, & Creatorem esse demonstret, quod Hebræi nondum sciebant. *Ad quartam* denique, respondeo blasphemam esse illam hæreticorum calumniam; non enim dicitur, quòd Pater Filium appellet, *Dominum suum*; sed absolutè Dominum, seu Jehovam; ait enim, *Tu Jehova*: non verò, *Tu Jehova meus*: Filius autem idem est Dominus Jehova, qui Pater: meritò igitur Pater Filium hoc nomine dignatur.

Confirmantur hæ omnes responsiones simul, & præfata probatio, illis omnibus ejusdem Apostoli textibus, quibus apertè profitetur per Filium Dei totam universitatem rerum conditam esse. Sic ad Colos. 1. *Gratias agentes Deo Patri*, *qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine*, *qui eripuit nos de potestate tenebrarum*, *& transtulit in regnum Filii dilectionis suæ*, *in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus*, *remissionem peccatorum*, *qui est imago Dei invisibilis*, *primogenitus omnis creaturæ*: *quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis*, *& in terra*, *visibilia*, *& invisibilia*, *sive Throni*, *sive Dominationes*, *sive Principatus*, *sive Potestates*; *omnia per ipsum*, *& in ipso creata sunt*. Et 1. ad Cor. 8. *Unus Deus Pater*; *ex quo omnia*, *& nos in illum*: *& unus Dominus Jesus Christus*, *per quem omnia*, *& nos per ipsum*. Et ad Hebr. 1. *Novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio*, *quem constituit hæredem universorum*, *per quem fecit*, *& sæcula*. Hinc Filius ipse, qui est æterna, divinaque sapientia, meritò dicit Proverbiorum 8. *Dominus possedit me ab initio viarum suarum*, *antequam quidquam faceret à principio*... *quando appendebat fundamenta terræ*, *cum eo eram cuncta componens*.

His adde, quòd in historia creationis Moyses & Dei Creatoris mentionem facit, & Verbi per quod omnia Deus fecit, & Spiritus Dei, qui fovebant materiam à Deo productam: Deum enim dicentem inducit, & Deum facientem, quæ de Patre, & Sermone, seu Filio Dei Veteres interpretati sunt. In hominis prætereà creatione, Deum inducit deliberantem; *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem*, *& similitudinem nostram*. Et rursus cap. 3. *Ecce Adam quasi unus ex nobis*: hæc autem non ad Angelos dicta, neque enim per Angelos, quasi inferiores Deos, mundus est conditus, neque ad Angelorum similitudinem homo creatus est; neque extra Dei essentiam quærendus est, qui Deo Patri in rerum creatione adfuerit; sed Filium unicum, ac Spiritum sanctum Deus Pater alloquitur, qui omnia quæcumque Pater facit etiam ipse facit.

Confirmatur tandem, & apertissimè declaratur Christi Divinitas, & individua cum Patre creandi virtus, ab amantissimo illius Discipulo, cujus testimonium, utpote firmissimum nostræ asserrionis argumentum, in hujus probationis postremum locum reservavimus. Primo enim capite sui Evangeli, apertè dicit; *In principio erat Verbum*, *& Verbum erat apud Deum*, *& Deus erat Verbum*, *hoc erat in principio apud Deum*; *omnia per ipsum facta sunt*, *& sine ipso factum est nihil*, *quod factum est*. Et versibus aliquot interpositis sequitur. *Et Verbum caro factum est*, *& habitavit in nobis*, *& vidimus gloriam ejus quasi unigeniti a Patre plenum gratiæ*, *& veritatis*. Quod apertum oraculum quantis artibus depravare, & eludere rentaverit Sathan, per veteres, & novos Arianos nemo Theologorum est, qui nesciat. Ut autem ejus loci varias corruptelas, à veteribus hæreticis excogitatas, & à SS. Patribus expugnatas missas faciam; placet dumtaxat hìc referre, & refellere diabolicum illud commentum, quod novi Ariani excogitaverunt, dicentes nomine *Verbi*, aut *Sermonis* significari quidem hominem illum Jesum ex Maria natum, qui appellatur *Sermo* ratione officii sui, quòd singularis præco, & interpres fuerit divinæ voluntatis, qui idcircò dicitur, *Caro factus*, quòd abjectissima conditione, inter homines formam servi habuerit: ut autem divini præfati oraculi authoritatem, & vim elevent; dupliciter verba Evangelistæ in hunc modum interpretantur, ut videre est apud Simlerum in Antisocino.

Pri-

Primi capitis Evangelii S. Joannis hæretica explicatio proponitur, ac refellitur.

1. IN principio mundi per Evangelium reformandi, cùm Joannes Baptista inciperet exhortari homines ad resipiscentiam, jam tùm Jesus Christus erat destinatus officio patefaciendi, & confirmandi Evangelium: sed eo tempore nondum, ut legatus, & internuntius Dei notus erat hominibus, sed soli Deo Patri suo; quin etiam idem ille tunc divina potestate, & authoritate erat præditus.

2. Sed eo tempore soli Deo Patri suo, dhuc erat cognitus.

3. Per illum omnia facta sunt, quæ ad mundi per Evangelium reformationem pertinent, & sine illo factum est nihil, quod ab ejus discipulis, & ministris est factum.

4. & 5. Ille erat primarius vitæ æternæ Præco, & tanquam summus Ecclesiæ Doctor, hominibus rerum cœlestium ignaris solidam Evangelii doctrinam proponebat, vitaque sanctæ exemplo prælucebat: sed isti noluerunt ejus doctrinæ credere, vitamque imitari.

6. Fuit homo missus à Deo ad Judæos, cui erat nomen Joannes.

7. Is venit, ut palam, & publicè de Jesu testaretur, quod sit & Christus, hoc est, Messias, & unicus mundi Servator, ut per illum omnes ei crederent.

8. Non erat is Christus, hoc est, Messias ipse, quemadmodum multi ex Judæis opinabantur, sed præcursor Christi in hunc finem à Deo missus, ut de Christo testaretur.

9. Ip-

1. IN principio Evangelii, cùm Joannes Baptista Christo viam pararet sua prædicatione, jam tùm aderat Jesus Christus Sermo, atque Interpres, sive Legatus Dei, & Sermo iste, licèt inter homines versaretur, soli tamen Deo notus fuit ab initio, & quasi apud Deum reconditus erat. Denique hic Sermo destinatus erat nobis Servator, princeps nostræ salutis, isque Dominus, ac Deus noster erat, quamvis mundo ignotus esset.

2. Hic, inquam, Sermo ab initio Evangelii erat apud Deum: quippe cui soli cognitus erat, imò apud quem tam familiariter versabatur, ut ex ejus sinu Evangelium paulò post nobis afferret.

3. Per hunc Sermonem facta sunt omnia quæcumque ad Evangelii confirmationem pertinent, & sine ejus auspicio nihil istorum factum est, quæ consequenter etiam ab Apostolis facta sunt, itaut omnium istorum operum gloria, ad ipsum solum authorem referenda sit.

4. In hoc Dei Sermone J. C. exhibita, seu proposita nobis erat vita æterna: & hæc vita, sive ejus promissio, erat vera, & spiritualis lux hominum, quippe cujus notitia, & certa spe mentes humanæ illustrantur.

5. Porrò hæc lux in tenebrosa hominum societate hactenus clarè lucet; sed filii tenebrarum (qui malè agunt, & lucem oderunt) sua culpa eam minimè comprehenderunt, ut qui inepti sunt ad eam percipiendam.

6. Cæterùm hoc ipso tempore in Judæa celebris erat homo quidam à Deo missus, cui nomen erat Joannes.

7. Quem eo consilio in medium prodire voluit, ut tanquam fidelis testis, ac præcursor testimonium de Jesu Christo apud omnes redderet, atque ita authorem illius spiritualis lucis, cujus ante memini, sua prædicatione omnibus commendaret, ut omnes per istius viri ministerium ad Christi fidem habendam præpararentur.

8. Non erat, inquam, hic Joannes lux cœlestis, quæ totum mundum jamjam illustratura erat, sed præcursor tantùm illius, idcirco missus, ut de luce illa testimonium daret.

9. Lux

9. Ipse autem Jesus Nazarenus verus erat, & primarius Evangelii Doctor, qui ab eo tempore, quo in mundum venit, omnem hominem salvandum solida doctrinæ cœlestis notitia, vitæque sanctimonia informat.

10. Inter homines hujus mundi versabatur, & homines per ejus Evangelium sunt reformati, & regeniti: sed & impii increduli eum non agnoverunt.

11. Ad suos populares Judæos venit, sed illi noluerunt eum pro vero Messia, & Servatore mundi à Deo misso, & exhibito agnoscere.

12. Quotquot autem fidem ei adhibuerunt, eis dedit potestatem, ut Filii Dei, & hæredes vitæ æternæ fierent.

13. Sed ii, qui hanc potestatem sunt adepti, non sunt judicandi esse illi omnes, qui vel ex illustri aliqua familia, aliisque hominibus naturali modo sunt geniti, vel hominum voluntate in filios adoptati: sed illi soli, qui per prædicationem Evangelii ex Deo sunt regenerati.

14. Etsi verò Jesus Nazarenus tanta, & tam divina potestate, & authoritate fuit præditus; tamen coram hominibus hujus mundi, præsertim Scribis, & Pharisæis, vixit ut homo vilis, abjectus, obscurus, ærumnosus, & mortalis. At inter nos Apostolos, & Discipulos suos familiariter versatus est, suamque gloriam, potestatem, & authoritatem divinam variis, ac admirandis signis, factisque, tam clarè notam, & testatam fecit, ut à nobis omnibus pro Unigenito, & dilectissimo Dei Patris Filio cognitus fuerit, qui non tantùm veram doctrinam Evangelii, & in ea immensam Dei erga genus humanum gratiam, & benignitatem copiosissimè, & clarissimè mundo patefecerit, verùm etiam tandem vitam æternam, quam nomine Dei promisit omnibus in se credentibus, certissimè daturus sit, &c.

9. Lux autem illa erat Jesus Christus, videlicet lux illa vera, & cœlestis, quæ postea quàm in mundum venit, & munus suum exequi cœpit, omnes omninò homines, quantum in se fuit, salutari Dei notitia, & salutis æternæ spe certissima collustravit.

10. Porrò lux illa spiritualis J. C. tum in hoc mundo degebat, atque in media hominum societate versabatur, docens, & sanans omnes, prout occasio ferebat; imò mundus hic per ipsum instauratus, & quasi novus, sive alius factus est.

11. Et quod magis mirandum est, venit ad proprium populum suum, videlicet Judaicum, cui peculiariter erat promissus, & cui omnium primo viam salutis annunciavit; attamen hi sui populares eum non receperunt, sed tanquam facinorosum aliquem cruci affixerunt.

12. Interim quotquot ex Judæis simul, & Gentibus eum pro Servatore suo complexi sunt, his magnam sanè dignitatem attribuit, videlicet ut olim perfecta ratione Filii Dei evadant, ideoque simillimi fiant in gloria, & immortalitate.

13. His, inquam, potestatem istam dedit, qui in ipsum ex animo credunt; ejusque præcepta custodiunt, quales non sunt promiscuè omnes quicumque ex sanguine parentum, sive ex libidine carnis, aut libidine viri nascuntur; sed ii tantùm, qui ex Deo geniti sunt; probi videlicet, ac pii homines, qui divinæ voluntati, statim, atque ipsis patefacta fuerit, obedire parati sunt, atque ita virtute Dei ad justitiæ studium revocati sunt.

14. Hic autem Sermo Dei Jesus Nazarenus, quantisper in hoc mundo vixit, caro fuit, hoc est, miser, mortalis, atque abjectus, & quasi unus è vulgo mortalium esset, ita velut in tentorio terreni corporis, inter nos commoratus est: tamen (ut nos Apostoli) qui familiariùs cum ipso versati sumus, gloriam ipsius divinam in transfiguratione, & miraculis, subinde sese profitentem clarè viderimus; gloriam, inquam, ejus, velut Unigeniti, & singularis Filii Dei, quam à Patre suo acceperat; à quo videlicet & ipse genitus, atque in hunc mundum legatus fuit: Atque is in omnibus dictis, & factis suis abundantissimam Dei benignitatem, & fidelitatem erga nos plenissimè ostendit.

No-

Novi Ariani Sermonem, aut Verbum dicunt esse Spiritum creatum ante cætera omnia conditum, & administrum Dei in creando orbe, & hunc in carne assumpta hominem factum esse. *Servetus* verò negat Verbum, seu Sermonem esse rem existentem, sed rei dispositionem, seu dispensationem, qua placitum est Deo arcanum suæ voluntatis nobis revelare; Additque esse vocem Dei, oraculum è caligine, nubis decretum, ideam, sicut operis futuri idea est in animo artificis; hunc Sermonem carnem factum esse, quia voce ab initio prolata, genita sit caro ista; haud secùs, quàm si homo verbum proferens, ex ore suo projiceret aurum, aut margaritas; ita tùm propriè loquendo diceretur vox ejus facta esse aurum: Ita Verbum Dei potentissimum absque ullo rerum coagulo in carnis materiam transivisse. Atque hæ sunt Adversatiorum Hæreticorum opiniones, tam absurdæ, portentosæ, & impiæ, ut eas Christianis hominibus indicasse, & detexisse satis justa confutatio sit, ait Simlerus.

Nihilominus ad pleniorem harum blasphemiarum confutationem, dico hæc omnia hæretica commenta esse alienissima à mente sancti Evangelistæ, siquidem illa tribuunt *Sermoni*, seu *Verbo*, quæ nonnisi personæ subsistenti congruant, utpotè cùm ajunt Verbum in principio extitisse, Verbum fuisse Deum, nam articulus additus ostendit Verbum in hac oratione Evangelistæ esse subjectum; ut locum non habeat cavillum illorum, qui dicunt Patrem fuisse Verbum; itaut Verbum dicatur de Deo; quomodo etiam Deus justus, & fortis esse dicitur: siquidem hic, *Verbum* non est attributum, sed subjectum attributi nominis *Dei*. Præterea dicitur per hoc Verbum omnes creaturas esse conditas, Verbum fuisse vitam, & lucem, & authorem omnis vitæ, & lucis in hominibus; Joannem Baptistam de eo testatum esse; ipsum venisse ad gentem sibi peculiarem, & propriam, & ab ea non fuisse receptum; dedisse iis, qui eum receperunt, & in eum crediderunt, potestatem, ut fierent Filii Dei. Denique Verbum illud carnem factum, & inter homines commoratum; vidisse quoque homines ejus gloriam quasi unigeniti à Patre: quæ omnia cùm non possint competere, nisi hypostasi intelligenti, & operanti, evidenter probant *Verbum illud* personam esse, & etiam ante carnem assumptam extitisse; post carnem autem assumptam duabus naturis constare in unitate personæ, divina nempe, quæ propria est ipsius Verbi, & humana, quam assumpsit, dum caro factum est.

Hæc autem interpretatio non solùm constantissima fuit apud omnes sanctos Patres, qui post Nicænum Concilium primum vixerunt, ut comminiscuntur hæretici, qui volunt tempore hujus famosissimi Concilii pessumdatam fuisse, ac omnino corruptam de Filio Dei, & Christo fidem, sed etiam est sensus totius antiquitatis longè ante Concilium, & ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis. Nam S. Ignatius epistola tertia loquens de Jesu Christo Patris æterni Filio, quem *Sermonem*, seu *Verbum* appellat, ait, *Verbum non à voce, sed à substantia Dei existens, non enim compositam orationis vocem significat, sed divinæ operationis genitam substantiam, quæ omnia ei, a quo missus sit, placata Patri, atque reconciliata restituat*. Irænæus lib. 2. cap. 3. ad idem ait, *ostensum manifestè, quòd in principio λογος existens apud Deum, per quem omnia facta sunt, qui, & semper affuit generi humano. Hinc novissimis temporibus secundùm præfinitum tempus à Patre, vultum suo plasmati passibilem hominem factum misit*. Idem habet *Tertullianus* adversùs Praxeam. *Gregorius Neocæsariensis*, & quotquot ante Concilium Nicænum de æterna, vel temporali divini Verbi generatione scripserunt.

Reponunt hæretici, eatenus Christum appellari *Verbum*, & *Deum*, per quem omnia facta sunt, quatenus peculiari deputatione ad homines, Dei ministerium gesserit, ut omnia recrearentur, & renovarentur per mysterium reconciliationis, & redemptionis; nam inquiunt, nova creatura ubique in Novo Testamento tribuitur Christo, per quem Deus hanc executus est.

Contra, hæc responsio prorsus est futilis, & evanida; quippe absolutè testatur Evangelista Verbum illud, de quo sermonem instituit à principio extitisse, nempe in illo principio, de quo Moyses dixerat, *In principio Deus creavit cælum, & terram*. Nec refert, quòd ipsi opera reparationis tribuantur, quid enim obstat quominus uni, & eidem duo opera, quæ se mutuò consequuntur, attribuantur? Unde meritò Irenæus lib. 4. cap. 14. ait: *Filium Dei ab initio assistere suo plasmati, & suum plasma in semetipso recapitulare*; ergo nihil officit quominus Verbum, qui unà cum Patre, & Spiritu sancto

om-

omnia formavit, sui imaginem per primi hominis peccatum conspurcatam, & multis prętereà modis corruptam reparaverit, ac restituerit per suæ Incarnationis mysterium, qua ratione licèt specialiter ipsi non tribuatur creatio, tamen specialiter ipsi attribuitur hominum restauratio, & reformatio, quippe cùm solus ipse humanam naturam assumpserit.

Reponunt secundò. Testamentum Vetus creationem uni, & soli Deo Patri tribuere, sicut & Novum posteriorem creationem, seu renovationem, non dicit unquam solum Deum absolvisse, sed per Christum: unde etiam nos redemptos, justificatos, Deo reconciliatos, & vitæ æternæ hæredes factos, quod est opus novæ creationis à Deo per Christum factæ asserit; isto enim nihil horum factum est: igitur S. Joannes loquitur solùm de reparatione ante omnia per Christum facta, hoc est, restaurata. *Confirmant* ex eo, quòd Novum Testamentum dicatur initium dictorum, & factorum Christi; nam Lucas Actor. 1. cap. 8. dicit se scribere, quæ *Jesus cœpit facere, & docere usque in diem, qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est*. Ad eundem quoque modum Marcus dicit se scribere initium Evangelii Jesu Christi; sic & sanctus Paulus ad Heb. 2. doctrinæ salutis cœptæ prædicari à Christo, & operum ejus summam recenset: mentirentur autem illi Apostoli si Christus sub Veteri Testamento fecisset, aut docuisset aliquid: igitur nihil præter hominum reconciliationem, & Redemptionem molitus est; & subinde Joannis verba de sola hominum reparatione, & reconciliatione sunt intelligenda.

Confirmant insuper; si Christus creasset cœlum, & terram, non tacuisset istud; ibi præcipuè, ubi contra Judæos probat se Filium Dei esse, ex operibus sibi communibus cum Patre; ibi autem tantùm operum novæ creationis meminit, in sanando, vivificando, resuscitando, judicando. Dixisset etiam, si verum hoc fuisset, Pater operabatur in creando: ita, & ego operabar: at tantùm de præsentibus loquebatur dicens: *Sicut Pater meus operatur, ita & ego operor*: igitur, &c.

Verùm contrarium apertè constat ex dictis; nam utrumque Testamentum tam Novum quàm Vetus rerum omnium creationem Christo æterno Verbo, & Sapientiæ subsistenti tribuit. Unde non tantum per Christum redempti, justificari, & Deo reconciliati dicimur, quod est novæ creationis opus; sed etiam utrumque Testamentum ait: *Verbo Dei cœli firmati sunt: & omnia per ipsum condita sunt*, & de eo dictum est Psalmo 102. & ad Heb. 1. *Tu initio, Domine, terram fundasti, & opera manum tuarum sunt cœli*.

Ad Confirmationem dico, Adversarios multifariam peccare in suo argumento, *primùm* enim Evangelistæ loquuntur de Filio Dei non simpliciter, sed ut incarnato, & donato nomine *Jesu*, & *Christi*; utrumque autem hoc nomen tantùm habuit à sua conceptione, & Nativitate temporali; Jesus enim appellatus est ab officio, quia salvum facturus erat populum suum à peccatis eorum; Christus similiter dictus est ab unctione, quam ab oleo Divinitatis, & divinis charismatibus, quibus est illustratus, in humanitatis cum Verbo unione obtinuit: at hæretici, quæ de Christo secundùm utramque naturam, seu de tota persona dicuntur, transferunt ad alteram naturam Verbi, ab initio existentis apud Deum: Ergo verum paralogismum in suo argumento admittunt.

Deinde Evangelistæ describunt initium Evangelii, nam *facere*, & *docere* ad Evangelii administrationem refertur: hæretici verò id referunt ad initium personæ Christi, quod certè hallucinari est. *Denique* si Christus tantùm habuerit initium, cùm cępit facere, & docere, quodnam erit illius exordium? Marcus enim illud initium Evangelii Christi ab illius baptismo auspicatur, Lucas autem altiùs ab ipsa Conceptione, & Nativitate suam narrationem orditur: ergo juxta hæreticorum blasphemam temeritatem, oporteret alterutrum Evangelistam mendacii reum esse.

Ad alteram confirmationem, nego consequi, quòd si Christus creavisset cœlum & terram non tacuisset illud Judæos alloquendo: hęc enim conditionalis propositio facta est; nam, ut mysterium Filii Dei ante ejus in carnem adventum umbris quibusdam, ac propheticis locutionibus involutum fuit, & ille se Veteribus sub ænigmate duntaxat conspiciendum prębuit: ita etiam, postquam in carnem venit, non statim cęlestem gloriam conspiciendam exhibuit; cùm enim Filius Dei in carne se Mediatorem, & Redemptorem mundo exhibuerit, divina ma-

jestate, quasi quodam velo tecta, Scripturæ nobis eos potissimum sermones, & illa facta Christi describunt, quæ ad illud officium Mediatoris spectant. Neque tamen intereà Christus divinam suam naturam, & Majestatem tacuit; nam & se Deum esse, & verum Dei Filium, ante Abrahamum existentem, non solùm verbis, sed & mirandis operibus plurimis testatus est. *Adde quòd* sanctus Joannes disertè pronuntiat, *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est*: igitur illud ipsum Verbum, quod caro factum est, est totius mundi artifex; subindeque pridem, ante suam ex beata Virgine nativitatem, & conceptionem, secundùm divinam naturam, & personam, existebat.

Reponunt, nomine *mundi*, ab Evangelista significari, non rerum omnium universitatem, sed homines duntaxat, à quibus non est cognitus; quid enim hoc ad rem, Christum non esse cognitum à machina cæli? *Addunt* quòd sæpè, apud Joannem mundus pro hominibus accipiatur, ut cùm Christus dicitur *lux mundi*; & quòd *sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*, & quòd Christus *tollat peccata mundi*, &c.

Respondeo quòd etsi nomine *mundi* plerumque homines significentur, tamen ubi Joannes ait, mundus per ipsum factus est, nomine *mundi* universitatis machinam intelligit, siquidem hac locutione vult Christum commendari: at quid magni fuisset, Christum tantùm hominem inter homines versatum esse, & in mundo extitisse? præclarum autem, & honorificum est Christo, quòd fuerit *Emmanuel*, hoc est, nobiscum Deus, seu ut loquitur S. Paulus, *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*.

Proponuntur, ac solvuntur præcipuæ objectiones, quas hæretici obtrudunt.

OBjiciunt primò. Christus ille, qui ex Virgine Maria natus est, idem est, qui vet. ribus SS. Patribus, ac Patriarchis fuerat promissus: at ille, qui fuerat promissus, non est verus Deus, sed tantùm homo: igitur Christus non est verus Deus. Majorem admittunt omnes. Minorem probant hæretici variis Testamenti Veteris oraculis; maximè verò ex illis verbis Genesis 3. v. 15. ubi Christus dicitur *semen mulieris*, quę conterere debebat caput serpentis, & cap. 12. ubi Deus Abrahamo promittit, quòd in ipso benedicentur universæ cognationes terræ, hoc est, in *ejus semine*, ut explicat Apostolus ad Galat. 3. *Abrahæ*, inquit, *dictæ sunt promissiones, & semini ejus, non dicit & seminibus, quasi in multis; sed quasi in uno, & semini tuo, qui est Christus*. Item ex Deuteronomii 18. ubi promittit Moyses Israelitico populo Messiam venturum his verbis: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus, ipsum audies*, quem Prophetam esse Christum interpretati sunt Petrus, & Stephanus *Actor*. 3. & 7. imò ad eum locum videtur allusisse Christus cùm dixit Joan. 5. *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi, de me enim ille scripsit*: ut notavit S. Cyprianus lib. contra Judæos cap. 18. At Moyses ibidem indicat illum futurum Prophetam, non esse Deum; tum quia dicit eum, sibi fore similem: tum quia subdit *ipsum audies, ut petisti à Domino Deo tuo in Horeb quando dixisti, ultra non audiam vocem Domini Dei mei*, &c. Similiter Psalmo 102. Deus promittit David: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*: & similiter quoties Prophetæ sermonem faciunt de venturo Messia, non eum aliter, quàm purum hominem, delineant: igitur, &c.

Respondeo negando minorem, & ad ejus probationem dico, præfata oracula reverà quidem designare, quòd venturus Messias deberet esse verus homo, non tamen negare, quòd itidem etiam verus Deus censeretur; non enim in promissionibus ubique stat integra descriptio personæ Messiæ, sed multa de officio ejus efferuntur, ex quibus tamen nihilominus illum esse verum Deum colligi potest, cùm ea tribuantur illi, quæ ei, qui homo tantùm esset, convenire non possunt, putà cùm dicitur quòd illius virtute, aut ipsius genitricis opera conteri debeat caput serpentis: quòd per ipsum benedicendæ sint omnes gentes: quòd regnâre debeat in sæculum sæculi, &c. Quæ complectuntur liberationem ab ira Dei, & reconciliationem cum Deo, solutionem à peccato, & morte, & tyrannidę Sathanę: quę omnia innitam efficaciam requirunt; nec subinde præstari possunt, neque expectari ab eo, qui duntaxat homo sit. *Adde, quòd* in quibusdam vaticiniis clariùs Messię persona describitur, & titulis quibusdam ornatur, quibus longè apertiùs indicatur, Messiam venturum Deum-hominem fore. Sic Isaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, &*

vo-

vocabitur nomen ejus Emmanuel: neque enim dici potest *Emmanuel*, nisi illa persona, quæ nata est ex Virgine, Deus quoque sit: nam Deus per Moysem, & Prophetas locutus est, & miracula fecit; & tamen neque Moyses, neque Prophetæ dicti sunt *Emmanuel*: igitur oportuit eum, qui natus est ex Virgine, non solùm esse verum hominem, sed & verum Deum.

Instant, Jesus Christus, qui natus est ex Virgine, fuit ab Angelo denuntiatus, & quis esset futurus: at Angelus illius nativitatis Præco, non dicit illum esse Deum æternum, imò ait Filium Dei ideo esse vocandum; non quòd ex divina essentia, & divino Patre, ante sæcula sit genitus, sed sic vocatum iri, quia virtute Altissimi è Spiritu sancto concipi, & ex Maria nasci deberet. Adde quod non ait, *vocatur*, sed *vocabitur Filius Dei*; igitur tunc non erat Dei Filius, cùm hæc Angelus proferret.

Deinde, Angelus Josephum dubitantem de partu Virginis non consolatur dicendo, quòd qui clausus erat Virginis utero æternus esset Dei Patris Filius; quòd sanè fuisset potissimum, & valde gratum in illa perturbatione solatium: ergo ipsum talem esse Angelus non censuit.

Denique, Evangelistæ accuratè describunt factam Annuntiationem Christi, ejus Conceptionem, Nativitatem, Majoresque; neque prætereunt tempus, menses, quibus in utero gestatus; meminerunt etiam loci, in quo natus est, præsepis, in quod reclinatus, domus in qua educatus; narrant insuper, quæ seu puer, seu adultus gesserit, quæve ei acciderint, &c. at nullus eorum ne verbo quidem attigit illius Divinitatem, & æternam generationem de divino Patre: quod certè non tacuissent, si id verum esse existimassent: igitur Christus ille ex Maria Virgine natus, non est censendus æternus Dei Filius.

Nego has omnes consequentias; Et *ad primam rationem*, dico Angelum sufficienter designare illum, qui nasciturus erat ex Virgine, esse æternum Dei Filium, cùm dixit, *Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei*; nec enim illa divinæ filiationis attributio aliud significare potest, quàm quòd is qui nasciturus erat, verus esset Dei Filius, non solùm ratione divinæ naturæ, sed etiam divinæ personæ, per quam assumpta humanitas ex Virgine nascitura subsistebat.

Nec refert, quòd dixerit *vocabitur*, non autem *vocatur Filius Dei*; Filius enim Dei in carne manifestatus est suo tempore; qui tamen ab æterno fuit Unigenitus Filius Dei; & sic quem anteà tantùm Fideles Veteris Testamenti obscura cernebant in carne venturum, cum jam exhibitum palam, omnes Fideles Novi Testamenti Filium Dei esse prædicant.

Ad secundam probationem dico, quòd, cùm Josephus de conceptu hoc sanctissimo sollicitus fuerit, satis fuit ad ejus animum confirmandum indicare, quòd Maria non concepisset ex adulterio, nec humano more, ac modo, neque ex ullo Viri congressu, sed ex Spiritu sancto, & virtute Altissimi, dicendo, *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*.

Ad tertiam confirmationem dico, non valere consequentiam hanc: Evangelistæ Christum hominem describunt: ergo nihil aliud de eo scribunt, quàm hominem esse; æternitatem enim illius, & veram Deitatem Evangelistæ, & Apostoli prædicabant ut ex eorum oraculis supra probatum est: Igitur si hæretici amplectantur illa loca Scripturę, quibus vera humana natura in Christo Salvatore probatur, etiam alia quę illum Deum dicunt, & divinam gloriam, divinumque cultum ei attribuunt, reverenter accipere, & amplecti debent.

Urgent: Si essent duæ in Christo naturæ divina, & humana, debuissent Evangelistę apertissimè illas declarare, alioqui omisissent fundamentum Fidei, & Deum, Deique Filium contumelia affecissent; & omnium contentionum in Ecclesia causæ fuissent: sed nullibi duas in Christo naturas apertè fatentur: ergo non sunt duę in Christo naturę.

Nego minorem: Nullus namque Evangelistarum est, qui non referat divina illa oracula, & miranda opera, quibus Christus testatus est suam Divinitatem: igitur Evangelistæ, & Apostoli non omiserunt Fidei fundamentum. Neque ipsi discordiarum authores sunt, sed homines ambitiosi, turbulenti, & qui simplicitate Apostolicę doctrinæ contenti non sunt, dissidiorum causa semper fuerunt, & hodie quoque sunt. Fateor doctrinam de Christo Servatore Deo simul & homine, Deo hominisque Filio, ab ipsa Apostolorum ætate multos adversarios habuisse, quorum alii Christum Deum, alii hominem esse negarunt, multi etiam, ut, vel utrumque, vel alterutrum tolle-

 rent,

rent, naturas impiè confuderunt: non tamen ideò conficitur, dogma ipsum falsum esse.

Objiciunt secundò: Qui Mediator hominum est apud Deum Israelis, non est ipse Deus Israelis: sed Christus ex Virgine natus, est Mediator apud Deum Israelis; ergo non est ipse Deus Israelis. Major probatur ex absurdis, quæ consequuntur, si dicamus, Deum Israelis esse Mediatorem apud Deum: *Primò* enim, Deus statuetur seipso inferior. *Deinde*, Deus orabit seipsum. *Tertiò*, pars offensa erit mediatrix apud seipsam.

Nego majorem, & ad primum absurdum, dico non consequi Deum seipso inferiorem esse, eò quòd sit Mediator: nam Mediator ratione officii, inferior est, apud quem intercedit: sed non est inferior natura, cùm apud homines sæpè æqualis, apud æquales pro aliis intercessor fiat: ita Filius qui est unus Deus cum Patre, & in forma Dei æqualis Deo, seipsum exinanivit formam servi accipiens, & ad officium Mediatoris sese dimisit, absque ulla naturæ, potentiæ, Majestatis, & Deitatis suæ diminutione.

Ad secundum dico, Filium, ut Mediator est, orare Deum maximè, ut consideratur secundùm naturam humanam; nam preces, & subjectio, ad humanam naturam spectant; efficacitas autem horum à natura divina profluit, cùm qua humana natura in unam personam conjuncta est.

Ad tertium respondeo, absurdum quidem esse, ut pars offensa sit mediatrix ubi una tantùm persona est offensæ partis: at ubi plures personæ sunt, non est inconveniens unam ex illis communi decretò se ad pacificationem, & satisfactionem offerre: sic autem actum est inter Deum, & homines per ipsum Dei Filium, nec aliter certè fieri debuit, aut potuit; quis enim præter hunc Mediatorem à parte offensa missum, vel hominum vel Angelorum prodire, & apud Deum intercedere potuisset? Certè nisi pars offensa munus Mediatoris suscepisset, nusquam in gratiam cum Deo rediissemus.

His adde, quæ diximus de satisfactione Christi, quòd nempe potuerit etiam sibi ipsi, ut offenso facere satis.

Objiciunt tertiò, is solus est unus verus Deus, quem Christus agnovit, & invocavit, invocandumque docuit pro vero Deo; at Christus solum Patrem agnovit, invocandumque docuit, Matth. 11. Luc. 11. Joann. 17. Ergo solus Pater est verus Deus.

Distinguo minorem: Christus, ut mediator secundùm humanam naturam Deum Patrem invocavit, nobis quoque ordinatiam precandi formulam tradidit, qua Patrem invocemus, concedo: ut Verbum divinum, & secundùm naturam divinam, Patrem invocavit, nego.

Adde, quòd Christus ipse se hoc honore non spoliat, quominus ipsum quoque cum Patre invocemus; sunt enim aperta loca Scripturæ, in quibus Christus se à nobis invocandum proponit. Sic Joannis 5. *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem*. Et Joan. 14. *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio*: Vult ergo se cum Patre invocari. Prætereà cùm Apostoli verbo, & exemplo suo Christum invocare doceant, an non Christus, cujus spiritu illi locuti sunt, sibi invocationem vendicat? Adde quòd cum opera Trinitatis ad extra indivisa sint, inde fit quòd nomine *Patris* quem in formula orationis à Christo traditæ invocamus, tres simul personæ comprehenduntur.

Instant: Si appellatione *Dei* Christus quoque seipsum intelligeret, etiam includeret se, mentione Dei facta: sed non includit se dum de Deo loquitur; verùm discretè de se sermonem facit, & Patrem appellat solum verum Deum; se autem ejus legatum Joannis 3. nu. 16. dicens; *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret, &c.* Et cap. 17. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*. Et Joan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite*: Igitur, cùm se non jungat in societatem nominis *Dei*, sequitur nomen *Dei* absolutè positum, solum Patrem significare.

Respondeo, nomen *Dei* bifariam in Scripturis accipi, nempe, vel essentialiter, vel hypostaticè: seu *vel* quatenus significat essentiam communem tribus personis, *vel* quatenus significat aliquam ex divinis personis, quæ reverà Deus est. Unde ad minorem dico, quòd quoties nomen *Dei* ponitur relativè, & hypostaticè ad significandam personam Patris, meritò Christus discernit se à Deo, hoc est à Patre, quippe est alia persona à Patre: non autem se discernit à

Deo,

Deo, quatenus *Dei* nomen absolutè, & essentialiter sumitur. *Vel aliter distinguo*: Christus quatenus Mediator Dei, & hominum, se discernit à Deo, concedo: quatenus Dei Filius est, nego. Concludendum igitur cum sancto Ambrosio, lib. 3. de Fide c.2. *Ergo cùm legis Deum, non separes Patrem, non separes Filium, quia divinitas Patris, & Filii una eademque est; & ideò, nec ibi separes, ubi legis, quòd, beatus, & solus potens; de eo enim dictum est, sicut habemus, præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia: sed etiam Christus vivificat: convenit ergo Filio, & Patri Dei nomen, quando convenit, & operationis effectus.*

Urgent. Eatenus Christo Dei nomen tribuitur, quatenus quid unum cum Patre censetur, *sed non est* quid unum cum Patre ratione naturæ, sed duntaxat ratione consensus, & affectus: igitur, &c. Probatur minor ex Joannis cap.17. ubi Christus Patrem precatur, ut discipuli *omnes invicem unum sint, sicut & nos unum sumus*: fideles autem non essentiæ unitate, sed animorum, & voluntatum consensu, & bonorum communicatione tantùm sunt unum inter se: ergo Christus non essentiæ unitate, sed consensu, & bonorum communicatione, unum est cum Patre.

Nego minorem: Quanquam enim ibi Christus fortè sermonem faciat de concordia, & proprietatum similitudine, non tamen ibi asserit nullam prætereà aliam arctiorem conjunctionem, sive unitatem esse sui cum Patre, quàm sit inter homines; alioqui secum ipse pugnaret: docet enim alibi, se esse Dei Filium ex Patre genitum, æqualem Patri, & eundem, qui Pater, Deum esse. Unde consequitur propter æqualitatem, & unitatem essentiæ, Patrem, & Filium eandem concordissimam habere voluntatem, ut jam pluries probatum est.

Objiciunt iterùm. Ex attributione nominis *Dei*, & divinæ generationis, non potest colligi Christum esse verum Deum, eandemque eum Patre habere naturam: igitur, &c. Probatur antecedens: Illis omnibus Scripturæ textibus, quibus Dei nomen creaturis tribuitur, ut observavimus in tertio notabili, similiter divina generatio, & filiatio tribuitur creaturis; nam Isaiæ 1. de Judæis scribitur, *Filios enutrivi, & exaltavi; ipsi autem spreverunt me*. Joannis 1. *Quotquot autem eum receperunt, dedit eis potestatem Filios Dei fieri*, Et Joan.3. *Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet*: igitur, &c.

Nego antecedens: Nam, ut suprà dictum est, aliter tribuitur Dei nomen Christo D. quàm creaturis, ipsi namque convenit propter identitatem essentiæ cum Patre; creaturis verò duntaxat, propter vel usurpationem, vel imitationem, vel repræsentationem, vel delegationem.

Adde, quòd non solùm *Dei* nomen aliquod tribuitur Christo, sed illa maximè ei tribuuntur nomina, quæ verum Deum significant, ut *Jehovah*, *Tetragrammaton*. Similiter alia ratione Christus dicitur *Filius*, quàm cæteri filii Dei; siquidem homines dicuntur *filii Dei* vel propter formationem, *vel* propter singularem Dei erga illos protectionem, & affectum, *vel* propter adoptionem, quæ fit per gratiam sanctificantem; quare credentes nati sunt ex Deo per adoptionem, & gratiam, & in se habent semen divini Spiritus, & participes sunt divinæ naturæ per donorum largitionem, & operationem spiritus inhabitantis: sed Christus natura est Filius Dei; & ipsa Deitas, absque initio temporis per æternam generationem, ipsi communicata est tota, & indivisim, unde ipse non tantùm dicitur Filius Dei, sed etiam Deus ipse.

Instant: Quamquam nomen *Jehovah*, & aliud simile tribuatur Christo, ex eo tamen inferri non potest Christum reverà esse unum Deum cum Patre: igitur, &c. Probant antecedens: nam nomen hoc *Jehovah* tribuitur urbi Jerosolymæ, Ezechielis ultimo: & Moyses, cùm aram construxisset Exodi 17. eam appellavit *Jehovah*, similiter Judicum, 7. Angelus nomen *Jehovah* sibi vendicat.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico, nomen *Jehovah* illis rebus attribui, non absolutè, sed tantùm respectivè ad Deum; sic enim altare à Moyse extructum est, quòd *Jehovah* sit exaltatio Moysis; legimus enim in Vulgata, *Ædificavit Moyses altare, & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea*; Similiter civitati Jerosolymitanæ tribuitur nomen Jehovah, eò quod peculiari protectione, ac residentia Dei gauderet; legimus enim *nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem*. Quantum autem spectat ad Angelum, dico quòd non tantùm *Judicum 6.* sed etiam *Genesis* 32. & alibi sæpè *Jehovah* nominatur: at volunt aliqui Theologi hunc Angelum, qui *Jehovah* nominatur,

ron fuisse creatum Angelum, sed ipsum Dei Filium, qui tùm hominibus in sensibili specie se videndum præbebat, ut plurimi Patres docent cum Tertulliano; quod utique confirmare posset, ex eo quod illi Viri sanctissimi, quibus Jehovah ille apparebat, soli vero Deo cultum debitum ei obtulerint, ut *sacrificia*. Judicum 3. *preces* Genesis 48. *Templum* Malachiæ 3. & Patres Angelo hoc viso Genesis 32. & Judicum 3. dixerunt se *vidisse Deum facie ad faciem*, Oseas quoque Angelum, qui cum Jacobo luctatus est, & de nomine interrogatus, illud *admirabile* esse respondit, Jehovam fuisse testatur. Ex quibus colligi potest illum Angelum, qui *Jehovæ* nomen sibi vindicabat, fuisse illum *magni consilii Angelum*, nempe Christum, qui etsi nondum incarnatus tum fuit, tamen nihilominus mediatoris officio fungi cœpit, & figuram officii sui proposuit, ut familiariùs ad fideles accederet.

Veriùs tamen dicendum arbitror, eum reverà fuisse Angelum creatum qui sanctis Patribus apparuit: nam ait S. Paulus ad Hebræos 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus*: at, *novissimè nobis locutus est in Filio*, quod certè minùs verum appareret si Filius ipse etiam antiquis Patribus fuisset locutus: igitur, qui tunc loquebatur, revera erat Angelus creatus: at quoniam Dei mandata ac legationem implebat, etiam & Dei nomine, ac vice loquebatur.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm Christus in quantum homo, sit Filius Dei adoptivus, aut naturalis.

Conveniunt omnes Catholici Christum D. quatenus ęterni Patris Verbum, esse quoque verum consubstantialem ejus Filium; ita namque non solùm apertis Scripturæ textibus declaratur, sed etiam sacris in Oecumenicis Conciliis definitur contra Arianos, Sabellianos, & alios hæreticos. Constat pariter, quòd saltem ratione suppositi divini, quo Christi humanitas subsistebat, in concreto Christus dici possit Filius Dei naturalis, ut patet ex Symbolo Apostolorum, in quo credimus *in Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine*. Et ex Symbolo sancti Athanasii: *Est ergo fides recta, ut credamus, & confiteamur, quia Dominus noster Jesus Christus Dei Filius, Deus, & homo est*. Et passim hæc veritas in Scripturis sacris exaratur: sic Joannis 1. *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre*, &c.

Unde solùm difficultas est, utrùm Christus consideratus in quantum homo, appellari possit, & reverà sit Filius Dei adoptivus: homo namque filiationis Dei adoptivæ capax est, ut sacer textus plerumque indicat: sic ad Romanos 8. *Accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater*. Et ad Galat. 4. *Ut adoptionem filiorum reciperemus: quoniam autem estis filii*, &c. Et ad Ephes. 1. *In adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum*. Quæ ut evidentiùs appareant,

Notandum primò ex doctore in 3. *distinct.* 10. *nu.* 2. quòd *adoptionis* nomen deductum sit à jurisperitis, ad scholas Theologicas, ad declarandam illam consignationem, qua Deus per gratiam sanctificantem, & superinfusam charitatem aliquos homines peculiariter seligit, & destinat ad æternam hæreditatem, tanquam filios proprios, & adoptivos: adoptivus enim filius ille dicitur, ait Doctor, *qui non naturaliter genitus ab aliquo, nec ex generatione naturali habet jus succedendi ei in hæreditate, & bonis illius, sed illud jus obtinet ex gratia, & pura liberalitate adoptantis*; qua ratione filia Pharaonis Moysem adoptavit in filium Genesis 2. ratione cujus adoptionis Moyses jus habebat ad thronum, & sceptrum Ægypti, ut indicat sanctus Paulus ad Heb. cap. 11. dicens. *Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans Thesauro Ægyptiorum, improperium Christi*. Pari ratione Deus dicitur aliquos homines adoptare, quando eos acceptat ad hæreditatem vitæ æternæ, qui ex sua natura non exigerent illam hæreditatem ipsi communicari. Unde adoptio divina est *acceptatio, qua Deus homines sibi gratos acceptat ad possessionem vitæ æternæ per modum hæreditatis*; quæ adoptionis descriptio quadrat illi, quam tradit Concilium Francofordiense circa finem, ubi ait: *Quid est adoptio nisi charitatis copulatio, qua pater adoptione sibi copulat filium, quem proprium non habet?* Quam utique descriptionem confirmat liber sacro-syllabus in eodem Concilio probatus, in quo dicitur: *Porrò adoptivus dici non potest, nisi ille, qui alie-*

alienus est ab eo, à quo dicitur adoptatus. Et gratis ei adoptio tribuitur, quoniam non ex debito, sed ex indulgentia tantummodò adoptio præstatur.

Notandum secundò, quòd etsi divina adoptio cum humana in aliquibus quadret, in pluribus tamen ab ea discrepat: *Primò* quidem, quia humana adoptio fit solùm in supplementum sterilitatis, & infecunditatis; quippe idcirco adoptans sibi alterum in filium seligit, & adsciscit, quòd cupiat habere aliquem heredem loco filii, quem natura ipsi denegat: Deus autem licèt habeat filium naturalem in omnibus sibi equalem, nihilominus propter eximiam suam charitatem, dignatur nos in filios suos conscribere, & ad hereditatem proprio naturali filio debitam destinare: nam, inquit Apostolus ad Romanos 8. *Si autem filii, & heredes; Hæredes quidem Dei: cohæredes autem Christi.*

Secundum discrimen inter utramque adoptionem, divinam, & humanam, est, quòd ille, qui adoptat, nullo modò est principium, aut causa naturæ adoptati; imò inter homines introducta fuit adoptio, ut esset solatium sterilitatis, & defectus naturæ aliquo modo suppleretur: at verò Deus ita nos adoptat in filios, ut etiam sit principium secundùm esse naturæ: tametsi ab eo eramus alieni, quantum ad donum gratiæ, & justitiæ; quare, cùm Deus aliquem adoptat, dicitur adoptare eum, qui aliàs suus erat per creationem; non tamen per gratiam sanctitatis, & communicans ei gratiam sanctificantem, peculiari quadam ratione dicitur cum facere suum: Quod præclarè explicat S. Augustinus lib. I. de sermone Domini in monte cap. 46. dicens. *Adoptamur in regnum Dei, non tanquam alieni, sed tanquam ab illo facti, & creati, hoc est conditi, ut unum beneficium sit, quo nos fecit esse per omnipotentiam suam: alterum, quo adoptavit, ut cum eo tanquam filii vita æterna pro nostra participatione frueremur.* Cùm enim ex solo beneficio creationis non haberemus jus ad vitam æternam, & beatitudinem, quæ est hæreditas Dei, quam Filiis præparavit, ex illo solo non eramus filii adoptivi: sed id obtinemus per justificationem, qua Dei Filii, & ejus hæredes instituimur.

Tertium discrimen inter adoptionem divinam, & humanam, est, quòd ratione humanæ adoptionis, adoptatus non succedit in hæreditate paterna, vivente adhuc patre, sed eo mortuo: in divina verò secus accidit; nam adoptatus jure filiationis semper vivente Deo, potitur ejus hæreditate, & beatitudine. Cujus discriminis ratio est non solùm, quia Deus est immortalis; homo verò morti obnoxius; sed maximè id provenit, quia homo adoptans cùm suis ipse bonis indigeat, nequeat ea communicare posset adoptato sine sui damno, ideò illa non tradidit adoptato, dum agit in vivis; cùm autem Deus sit ipsa hæreditas filiorum, quos adoptat, vivens seipsum illis communicat per visionem, & amorem, absque ullo sui detrimento.

Quartum discrimen assignat Doctor, quòd homo adoptat per novum velle, & absque positione ullius entitatis realis in adoptato; Deus verò adoptat sine ullo velle realiter distincto, sed per communicationem entitatis alicujus realis, nempe gratiæ sanctificantis, qua adoptatus formaliter constituitur in ratione adoptati; unde velle divinum non dicitur adoptatio propriè loquendo: sed potiùs ipsa gratia communicata, velle autem humanum est ipsa adoptatio.

Notandum tertiò ex Doctore *ibidem*, ad adoptionem tres conditiones desiderari. *Prima* est, quòd talis adoptio sit gratuita; ita quòd adoptans non necessitetur, nec astringatur ulla lege ad aliquem in filium suum, & hæredem adoptandum. *Secunda*, quòd in adoptione interveniat mutuus consensus adoptantis, & adoptati; si ille, qui adoptatur in filium, sit sui juris: si verò sit sub tutela paterna, aut sui actoris, necessum est, ut interveniat ipsius patris, aut actoris consensus, ut cavetur lege in *adoptionibus*, &c. *Tertia* tandem, quòd persona, quæ adoptatur, sit extranea, hoc est, quòd non habeat ex natura sua jus ad illam hæreditatem, ad quam adoptatur; quæ tres conditiones etiam desiderantur in adoptione divina; *Primò* namque, illa fit gratuitò, quippe ex sola charitate, & pura misericordia dat nobis æternus Pater gratiam sanctificantem, qua Filii Dei nominamur, & sumus. *Secundò*, justificatio adultorum, qui sunt sui juris, fit cum proprio eorum consensu; justificatio verò parvulorum, qui sunt sub cura, & tutela Ecclesię, fit mediante ipsius Ecclesiæ ministeriò. *Tertiò* tandem, adoptatus à Deo ad æternam beatitudinem, est extraneus. Attamen illa extraneitas, ut observat Doctor *numer.* 3. non ita intelligenda est, quasi debeat peccatum præcedere gratiam justificationis, aliàs Virgo

Deipara non potuisset censeri Filia Dei adoptiva, quia nunquam contraxit peccatum ante gratiam; nec pariter Adamus potuisset dici filius adoptivus tempore suæ innocentiæ, nec denique Angeli fuissent Filii Dei adoptivi, quia semper fuerunt Innocentes. Restat ergo, ut talis extraneitas consistat in carentia juris naturalis ad hæreditatem, & bona adoptati.

His ita præmissis, difficultas superest determinanda, utrùm Christus in *quantum homo*, sit, & dici possit Filius Dei adoptivus. Circa cujus resolutionem triplex est sententia. *Prima* quidem eorum, qui existimant Christum, in quantum homo est, non posse dici filium adoptivum, sive attendatur ejus persona, sive spectetur ejus natura. Ita *Suares* disputatione 49. & *Vasquez* disputatione 89. qui contendit oppositam sententiam esse damnatam, ut hæreticam in Concilio Francofordiensi contra Felicem, & Elipandum, sed ut apprimè notat Cavellus noster in *Schol.3.* ad præfatam quæstionem Doctoris, non benè dicit Vasquez à S.Paulo illud, *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus*. *Secunda* sententia est, quòd licèt absolutè, & simpliciter Christus non sit dicendus Filius adoptivus Dei; tamen talis dici possit cum hac reduplicatione, quatenus homo: quam utique sententiam docuit Durandus in 3.dist.4.qu.1. cui ex parte subscribere videtur Doctor loco suprà laudato, ubi ait: *Quòd, qui diceret filiationem esse præcisè suppositi, & non secundum naturam, posset faciliter dicere Christum non esse Filium adoptivum, quia ista relatio non convenit supposita secundùm se: sed dicendo filiationem fundari in natura simili naturæ generantis naturaliter, filiatio adoptiva fundabitur in natura, quæ est similis creanti, ut Imago ejus similitudine naturali, & etiam similitudine gratiæ, qua ipsa, ut natura intellectualis, potest attingere ad hæreditatem adoptantis*. Cùm autem distinctione 8. precedenti loquendo de filiatione naturali numero 10. dixerit, quòd non sumitur in creatis à natura, sed à persona, ideò colligunt aliqui ipsum magis propendere in affirmantem sententiam, quàm in negantem. *Tertia* tandem sententia est eorum, qui contendunt, Christum Dominum, ut hominem, nec adoptivum, nec naturalem filium dicendum. Ita Lugo disputatione 31. & Faber disp. 23. Nos verò censemus quæstionem non esse absolutè determinandam, sed dumtaxat cum distinctione, & modificatione. Unde sit

CONCLUSIO PRIMA.

Christus, ut homo, non est absolutè dicendus Filius Dei adoptivus. Hæc est communior, & probatur illis omnibus Scripturæ, & SS.Patrum authoritatibus, quibus Adrianus Pontifex, & Patres Concilii Francofordiensis impugnaverunt pessimam assertionem Elipandi Archiepiscopi Toletani, & Felicis Episcopi Urgelitani. Præcipua autem sunt ea, quibus Christus Dominus sæpè-numero coram hominibus loquens de Patre Deo, nunquam cum unà nobis communi nomine interpellat, non enim dicit Pater noster, sed Pater meus; Et *ascendo* (inquit Joan. 20.) *ad Patrem meum, & Patrem vestrum*. Non dixit, inquit Adrianus, *Patrem nostrum, sed Patrem* meum, *natura videlicet, & Patrem vestrum, beneficio, & gratia*. Quamvis autem locus à negatione parum roboris plerumque habeat; hic tamen non parvi momenti est, cùm enim toties Christus Filius Dei dicatur, cur semel, & iterum non diceretur adoptatus, si reverà talis esset? Unde rectè S. August. lib. contra Secundinum Manichæum cap.3. ait. *Lege*, inquit, *Scripturas, nunquam invenies de Christo dictum, quòd adoptione sit Filius*: Quapropter Concilium Francofordiense, in Epistola ad Episcopos Hispaniæ, post quoddam S.Hilarii testimonium ait: *Tu verò quisquis es, qui Christum prædicas adoptivum, unde iste tibi sensus venisset, voluissem scire: Patriarchæ nescierunt, Tractatores hoc nomen tacuerunt, Doctores fidei nostræ non docuerunt*.

Probat secundò Adrianus ex illo ad Romanos 8. *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*: nam si *proprium* appellat, quomodo erit adoptivus? hæc autem referenda esse ad Christum secundùm quod homo est, colligit Adrianus. *Quia*, inquit, *non est traditus secundùm Divinitatem, sed secundùm id, quod homo erat; illum nimirum, qui traditus est, hominem, ipsum Apostolus proprium Dei Filium protestatur*. *Confirmatur* authoritate S. Hilarii 6. de Trinit. ubi expendens ea verba Apostoli ait: *Numquid etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen?*

Probatur secundò authoritate SS. Patrum a ma-

maximè verò S. Augustini tract.2. in cap.1. Joannis, ad illa verba. *Quotquot autem eum receperunt, dedit eis potestatem Filios Dei fieri*, ubi ait. *Non enim nos nati sumus de Deo, quomodo ille Unigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius; ille enim venit Unigenitus, ut solveret peccata; quibus peccatis implicamur, ne non adoptaret nos propter impedimentum eorum*. Loquitur autem S. Augustinus de Christo quatenus homo est; nam secundùm humanitatem solùm habuit fratres adoptatos. Unde sic arguit Adrianus, *quomodo per illius gratiam nos sumus adoptati, si ipse consieri nobis in adoptionis gratia fuit? nam sicut peccatum non tolleret, si ipse peccatum haberet, ita adoptionis gratiam non tribueret, si ipse propter hominem, quem assumpsit sine sorde peccati, necessarium habuerit, ut gratiam adoptionis acciperet*.

Secundò profert testimonium S. Gregorii Magni lib.1. Moralium cap.6. ubi Christo applicans illa verba: *Erat ille vir magnus inter omnes orientales*, ait, *Omnes homines tantummodo homines sunt; ipse autem oriens Deus, & homo rectè dicitur: omnes, qui in fide Deo nascuntur, superat, quia non ut cæteros adoptio, sed natura illum divinitatis exaltat*. Idem penè habet S. Isidorus lib. de doctrina, & fide Ecclesiasticorum dogmatum cap. 2. cujus verba sunt; *Dei filius hominis factus est filius, natus secundùm veritatem naturæ ex homine hominis filius, ut veritas Unigeniti, non adoptione, nec appellatione, sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet, ut esset verus Deus, & verus homo unus filius*.

Probat Doctor eamdem veritatem hac ratione. Ut aliquis adoptetur, necesse est, quòd sit extraneus ad id, ad quod adoptatur; itaut illius generationem non comitetur aliquid tamquam dispositio conferens jus ad hæreditatem: sed Christus in eodem temporis momento, quo conceptus est, habuit gratiam habitualem, quæ conferebat jus ad hæreditatem: ergo Christus etiam secundùm humanitatem non fuit adoptatus: Major patet ex 3. notabili. Minor probatur; nam in primo conceptionis momento, Christi humanitas fuit unita Verbo, & sic exigebat gratiam sanctificantem.

Repones forsan cum eodem Doctore, quòd illa gratia, quæ comitabatur generationem Christi, non fuerit concessa in priori instanti, aut signo naturæ, sed in posteriori; & sic in priori illo signo natura humana, secundùm se spectata, erat extranea, nec habebat jus ad hæreditatem: ergo ut sic poterat adoptari.

Verùm, quamvis huic objectioni non respondeat Doctor, sed solùm dicat *responsionem quære*; tamen dico, hæc non sufficere, ut Christus simpliciter, quatenus homo, dicatur Filius Dei adoptivus; quia quantumvis Christus habuerit tantùm in secundo instanti naturæ jus ad hæreditatem, nihilominus in primo instanti habuit dispositionem necessitantem, saltem de congruo, ad illud jus, quæ utique dispositio, non alia fuit, quàm exigentia suppositi divini, cùm proprio supposito careret.

Adde quòd illa prioritas naturæ, qua priùs concipitur natura humana existens, quàm assumpta à Verbo, non sufficiat ad illam rationem extranei requisitam ex parte adoptandi; nam extraneitas est aliquid extrinsecum præsupponens naturam completam secundùm omnes suos modos intrinsecos, & consequenter natura priùs concipi debet, ut completa secundùm subsistentiam, quàm dici possit extranea, vel non extranea. Igitur cùm in illo priori naturæ non concipiatur natura humana Christi affecta personalitate, nec consequenter intrinsecè perfecta, non potest censeri extranea ad hæreditatem, quippe cùm in illo signo nondum concipiatur hæreditatis capax, sed tantùm in secundo instanti naturæ, in quo concipitur habere subsistentiam Verbi, & esse intrinsecè completa: ut sic autem considerata natura, non erat extranea, quia suppositum Verbi, quo sustentabatur, ex congruitate exigebat gratiam sanctificantem, quæ conferebat jus ad hæreditatem.

Probatur secundò. Si Christus esset Filius adoptivus in quantum homo, etiam simpliciter dici posset Filius adoptivus; quæ enim conveniunt Christo in quantum homo est, de ipso possunt simpliciter affirmari, nec ullatenus negari debent: nam dicitur simpliciter de ipso, quòd passus sit famem, sitim, & similia, quæ non competebant ipsi, nisi in quantum est homo, seu ratione humanitatis; ergo cùm falsum sit Christum simpliciter esse filium adoptivum, verum esse non potest, quòd sit filius adoptivus etiam in quantum homo.

Denique maximè cavenda est illa loquendi formula, eaque attributio à Christo eliminanda est, quæ hæresim sapit, aut fal-

tem

tem hæreticorum loquendi modum imitatur: at Christum appellare filium adoptivum, etiam quatenus hominem, sapit hæresim Nestorianam, quæ absolutè pronuntiabat Christum esse Filium Dei dumtaxat adoptivum: igitur simpliciter talis non est dicendus.

Objicies primò varias SS. Patrum auctoritates, quibus significari videtur Christum esse Filium Dei adoptivum; nam Irenæus lib. 1. adversùs hæreses cap. 21. ita disertè pronuntiat: *Propter hoc enim Verbum Dei homo, & qui Filius Dei, filius hominis factus est, Mixtus homo Verbo Dei, ut adoptionem percipiens, fiat Filius Dei*. Et Marius Victorinus lib. 1. contra Candidum Arianum sic habet, *Nos adoptione filii, ille natura, etiam & adoptione quadam filius, & Christus, sed secundùm carnem*. Et Hilarius 2. de Trinitate post medium ait. *Potestatis Divinitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur*, scilicet in Christo. Ex quibus saltem colligitur humanitatem Christi fuisse adoptatam.

Respondeo sanctos Patres impropriè adoptionem usurpare, non verò secundùm strictam illius significationem, quippè Irenæus, & Victorinus ipsam substantialem unionem humanitatis cum Verbo, ipsius humanitatis adoptionem appellant. At si Christus esset Filius adoptivus, illius adoptio non esset præcisè petenda ex unione hypostatica: siquidem illa per se non confert rationem divinæ Filiationis, tùm quia ut probatum est, Verbum potuit assumere quamlibet naturam non rationalem, in hac autem hypothesi non posset natura irrationalis assumpta dici Filia Dei; tùm quia unio cum persona, quæ est filius naturalis, magis conferre censetur filiationem naturalem, quàm adoptivam. *Ad S. Hilarium* dico lectionem illam videri mendosam; nam quamvis in aliquibus codicibus sit illud, *adoptatur*: in aliis tamen legitur, *adoratur*, in quo facilè potuit incuria scriptorum error irrepere. Cui responsioni suffragatur ipsemet Hilarius, nam verba faciens de Christi Nativitate, secundùm carnem, ait: *Aliud intelligitur, aliud videtur, aliud oculis, aliud animo conspicitur: parit virgo, partus à Deo est: infans vagit, laudantes Angeli audiunt; panni sordent, Deus adoratur: ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur*; ubi particula *dum*, vim habet causalis, perinde ac particula *siquidem*: reddit ergo optimè causam, cur dignitas potestatis non amittatur per humilitatem partus, & vagitus, dicens, *dum carnis humilitas adoratur*.

Objicies secundò varios Scripturæ textus, quibus Christus prædicatur inferior Patre, sic Joannis 14. *Pater major me est*: sed non est inferior Patre ratione filiationis naturalis, quippè per eam ipsi est æqualis: igitur debet ipso censeri inferior ratione filiationis adoptivæ. *Deinde* ad Romanos 8. Christus dicitur cohæres noster: *Si filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*: sed non est cohæres noster secundùm naturam, & filiationem divinam: ergo secundùm humanam. *Denique* eodem cap. 11. v. 19. Christus dicitur *primogenitus in multis fratribus*, idest, in omnibus filiis prædestinatis: ergo Christus est primus in omnibus filiis adoptivis ratione gratiæ, & gloriæ, & consequenter revera est filius adoptivus.

Respondeo ex his, & similibus Scripturæ textibus, nihil contra nostram assertionem inferri. Non quidem ex primo, nam cùm illa verba objecisset Elipandus, *Pater major me est*, Patres Concilii Francofordiensis responderunt, illa non fuisse à Christo dicta, propter adoptionem, sed propter formam servi, quam Christus, ut homo habuit, nam, ut inquiunt, *Deus & homo erat, qui secundùm Deum dicebat, Ego & Pater unum sumus, & secundùm hominem, Pater major me est*: igitur illa inferioritas non est refundenda in rationem adoptionis, sed in assumptionem humanitatis.

Ad alios contextus dico, Christum non appellari *nostrum cohæredem*, & *confratrem*, quòd sicut nos sit filius adoptivus, sed quia, ut Filius Dei naturalis, eumdem habet Patrem, quem nos filii Dei adoptivi agnoscimus: & jus habet ad eamdem hæreditatem, at multò præstantiùs, quàm nos; quippe jus illius fundatur in sua filiatione naturali: nostrum verò in gratuita adoptione, quæ responsio patet à simili: si quis enim hominum, v. gr. filium à se genitum habens, nihilominus alios adoptaret ex consensu, & voluntate ipsius filii: quamvis ille filius esset naturalis, nihilominùs dici posset primogenitus inter fratres adoptivos, quia illorum adoptio facta esset dumtaxat ex ejus beneplacito, & nutu, & priùs habebat jus ad hæreditatem, quàm illi, quorum est cohæres: idem autem dici

ci potest de Christo Filio Dei naturali, cujus beneficio in Dei Filios adoptivos fuimus consignati.

Objicies tertiò, Christus *prædestinatus est Filius Dei*, ad Romanos 1. sed prædestinatio est adoptio; ergo Christus est Filius Dei adoptivus: nam prædestinare est ad hæreditatem adoptare: igitur reverà Christus est Filius Dei adoptivus.

Nego minorem, plura enim requiruntur ad adoptionem, quàm ad prædestinationem, nam ad adoptionem requiritur, quòd adoptatus sit extraneus, ad prædestinationem verò solùm desideratur, quòd aliquis eligatur ad gloriam, sive interim ille sit extraneus, sive non. Ad probationem dico, quòd prædestinare est adoptare, quando natura prædestinati habet extraneitatem sufficientem ad adoptionem, concedo: quando verò non habet, nego: Christus autem non habet extraneitatem sufficientem ad adoptionem; quippè cùm jus ad hæreditatem in ejus naturali filiatione fundetur; igitur neganda est consequentia.

Objicies quartò, omnis humanæ naturæ dignitas est tribuenda Christo: sed dignitas est in homine, quòd sit Filius Dei adoptivus, quia non convenit alicui naturæ non intellectuali: ergo illa Christo est tribuenda.

Distinguo majorem, similiter & minorem. Dignitas est esse filium adoptivum: dignitas, inquam, arguens aliquam imperfectionem, concedo: dignitas est sine imperfectione, nego; minùs enim dignum, ac gloriosum est, esse filium adoptivum, quàm naturalem. Igitur neganda est consequentia. Non enim omnis dignitas arguens imperfectionem, debet admitti in Christo: sed solùm illa, quæ arguit imperfectionem necessariò consequentem ad naturam humanam: dignitas autem adoptionis supponit extraneitatem, quæ est imperfectio non necessariò consequens naturam humanam: igitur illa non debet in Christo admitti.

Objicies quintò, eatenus Christus est Filius Dei naturalis, quatenus est genitus à Deo Patre: at non est genitus à Deo Patre quatenus homo: ergo ut sic est Filius Dei adoptivus, non autem naturalis.

Respondent aliqui cum Vasquesio cap. 12. & 13. negando minorem: quia, inquiunt, natura humana Christi subsistit in Verbo, quod est Filius Dei naturalis, & à Patre Deo genitus; nam esse Filium Dei naturalem contingit duobus modis: *Primo modo* strictè, & propriè, quatenus dicit genitum à generante intellectuali naturaliter: *Secundo modo* minùs propriè; quatenus significat aliquid personaliter unitum ei, quod dicitur genitum naturaliter; priori modo Christus, ut homo, non est Filius Dei naturalis: secundo autem modo talis dici potest.

Respondeo insuper, quòd si illa propositio, *Christus, ut homo, est Filius Dei naturalis*, sic accipiatur ut significet, quòd homo ille unitus Verbo, non tantùm habeat gratiam habitualem, per quam est adoptatus ad hæreditatem, sed etiam habeat gratiam unionis hypostaticæ, per quam dicitur Deus; certè hoc sensu, Christus, ut homo, est Filius Dei naturalis, quia est unitus personaliter Filio Dei naturali: si verò sic intelligitur hæc propositio: Christus secundùm quod homo est, idest, specificativè, natura humana Christi est filia naturalis Dei, in hoc sensu, propositio illa falsa est; nam humanitas Christi non est genita à Deo, sed à beata Virgine. *Unde* absolutè loquendo, permitti posset minor, & negari consequentia, quia cùm inter filiationem simpliciter naturalem, & simpliciter adoptivam detur medium, nimirum esse Filium Dei, non absolutè naturaliter, sed per participationem filiationis naturalis, quomodo Christus ut homo, est Filius Dei propter unionem humanitatis cum persona Filii naturalis Dei, sequitur, quòd illatio sit vitiosa cùm argumentum non fiat ex justa distributione.

Objicies sextò, manent naturæ impermixtæ in Christo, nec mutuò suas proprietates præpedientes: sed *adoptari* est proprietas naturæ habentis gratiam: ergo potest dici de Christo, quòd adoptetur ratione naturæ humanæ ipsius, quæ habet gratiam, non minùs, quàm potest dici de ipso, ratione naturæ divinæ, quòd sit Filius naturalis.

Distinguo majorem, manent naturæ impermixtæ non impedientes proprietates suas necessariò, & connaturaliter ex ipsis consequentes, concedo: proprietates suas, hoc est, illa omnia, quæ possent illis naturis competere, nego: Minorem similiter distinguo. Adoptio est proprietas necessariò, & connaturaliter consequens naturam habentem gratiam sanctificantem, quando illa na-

natura extranea est ad hæreditatem, concedo: secus, nego. Unde neganda est consequentia, siquidem natura humana Christi, ut completa est per subsistentiam Verbi, non habet illam extraneitatem.

Objicies denique: Doctor subtilis docet, Christum, ut hominem posse dici Filium Dei adoptivum, ut videre est *locis jam laudatis, & insuper* in 3. dist. 8. ubi docet filiationem non sumi in creatis à persona, sed à natura: hinc veteres illius Discipuli, nempe *Tataretus, Major, Bassolius*, &c. eamdem sententiam tuentur: igitur nostra assertio in eum militat.

Nego antecedens: Doctor enim laudatus q. 10. resolvit cum Magistro, Christum non esse Filium Dei adoptivum; *Quia*, inquit, *tunc esset Filius Trinitatis, quia tota Trinitas adoptat, & agit omnem actum ad extra*, & ibidem solvit omnia argumenta, quæ ipsemet pro adversa parte formaverat: unde *Pytigianus* disp. 10. *Faber* disp. 23. *Rada* 3. parte Controversiæ 3. art. 2. & *Poncius* in Commentario, pro nostra assertione militant, fatenturque Doctorem hac in sententia esse problematicum; nihilominus in negantem partem magis propendere; nam ipse Doctor in 3. dist. 2. qu. 1. n. 11. cùm dixisset, *Non necesse est, quòd si Filius Dei est filius hominis, quòd ille idem filius hominis sit Filius Dei per gratiam*. Addit, *Fortè enim negaretur de eodem determinatè: imò nec conceditur, quòd Christus sit Filius Dei adoptivus*: igitur falsum est, quòd nostra assertio Doctoris menti, & doctrinæ adversetur. Hinc apparet, quàm graviter exorbitent plurimi Recentiores utriusque scholæ, dum subtilem Doctorem pro opposita sententia absolutè laudant.

CONCLUSIO SECUNDA.

NON est certum certitudine fidei, Christum quatenus hominem, non esse dicendum Filium Dei adoptivum. Hæc est contra Vasquesium, & alios ipsius sequaces.

Probatur primò. Si illa propositio esset de fide, maximè, quia censeretur definita in Concilio Francofordiensi contra Felicem, & Elipandum: sed hæc ratio nulla est: igitur non est certum de fide, quòd Christus, quatenus homo non sit dicendus Filius Dei adoptivus: Majorem admittit Vasquez cap. 6. & 7. disputationis 84. Minor verò probatur: Primò plurimi Doctores etiam post illud Concilium, ut Alensis, Albertus, Richardus, & alii censuerunt esse probabile, quod Christus in quantum homo dici posset Filius Dei adoptivus: nec ullus ex Antiquis damnavit, ut hæreticam sententiam Durandi, qui hujusmodi adoptionem Christo assertivè tribuit.

Nec valet reponere illos Auctores ignorasse definitionem Concilii Francofordiensis, cùm nullam ejus mentionem fecerint. *Dico* enim, id non esse verisimile; nam licèt credi possit eos fortè non legisse Acta ipsius Concilii, quæ dumtaxat *anno* 1567. Surius ex antiquissimo, & vero exemplari transumpta excudi curavit; tamen vix credi potest, eos non legisse historias, & scripta eorum omnium, qui hæresim Felicianam impugnarunt, aut de ea sermonem instituerunt, quales nedum fuerunt *Beatus*, & *Heterius*, qui adversùs Elipandum primi insurrexerunt, & dictis, ac scriptis generosè impugnaverunt: sed & Carolus Magnus Imperator, cujus opera damnata est illa hæresis. Necnon & Jonas Aurelianensis, ac plurimi alii Auctores, qui adversùs Elipandum, & Felicem scripserunt, quos certè omnes, vix credi posset, ipsis peritissimis Doctoribus ignotos fuisse.

Secundò, quamquam in illo Concilio damnati fuerint Felix, & Elipandus asserentes Christum esse Filium Dei adoptivum; tamen sufficiens non videretur fundamentum ad asserendam illam propositionem, ut ab aliquibus Theologis assertam, esse respuendam, ut hæreticam, quia licèt Felix, & Elipandus ab eo Concilio damnati fuerint, ac proscripti, ut heretici, quod assererent Christum esse Filium Dei adoptivum; illa tamen damnatio non præjudicat nostræ assertioni: nam Felix, & Elipandus, idcirco damnati sunt in hoc Concilio, quòd Nestorii heresim instaurarent, & duas in Christo astruerent personas, seu duo supposita, juxta duas naturas, humanam scilicet, & divinam, quas habuit, uti docent *Suarez* disp. 49. sect. 3. *Valentia* q. 20. *Baronius* ad annum Christi 783. n. 5. & 6. item anno 794. *Mariana* lib. 7. de rebus Hispaniæ, imò & *Surius* ipse in annotationibus supra hoc Concilium, quod etiam evinco ex actis illius Concilii, quæ consistunt in quadam epistola ad Episcopos Hispaniæ; item in epistola Adriani Papæ, necnon in lib. *sacro-syllabo*, cujus auctor est Paulinus Aquilejensis, qui unà cum 300. Episcopis ex Ger-

Germania, & Gallia Concilio Francofordiensi adfuit. Probo, inquam, ex his actis, Felicem, & Elipandum ideo damnatos, quòd Nestorii hæresim innovarent.

Primò quidem ex epistola Concilii ad Episcopos Hispaniæ: Patres enim Elipandum, & ejus asseclas alloquentes columna secunda ajunt; *Invenimus in libelli vestri principio scriptum, quòd vos posuistis, Confitemur, & credimus, Deum Dei Filium ante omnia tempora, sine initio ex Patre genitum, coæternum, & consubstantialem, non adoptione, sed genere. Item post pauca in eodem legebatur, Confitemur, & credimus eum factum ex muliere, factum sub lege, non genere esse Filium Dei, sed adoptione, non natura, sed gratia*. Et col. 4. *Quia hominem Christum verum Dei Patris Filium esse negatis, vobis defensor esse noluit*. Et inferius col. 15. *Nonne olim eadem hæresis vestra in Nestorio ab universali sancta Ecclesia refutata est etiam, & damnata?* Et addit, *Quapropter fortè illum anathematizare noluistis; dum alios, Bonosum scilicet, Arium, & Sabellium, Manichæumque, qui pravè de Filio Dei senserunt, Epistola vestra anathematizastis*: In his satis insinuatur, Felicem, & Elipandum errasse circa veritatem ipsius mysterii Incarnationis, & in Nestorianam hæresim, vel apertè, vel simulatè incidisse.

Idem probatur ex libro *sacrosyllabo*: nam columna tertia de Felice, & Elipando dicitur, *Hæresim veternosam illustrium Virorum calcibus mirabiliter inculcatam, Catholicaque falce olim funditùs detruncatam spinoso molliuntur rediviva radice suscitare de stirpe*. Et columna 8. *Non duo Filii; alius Dei, alius hominis, ut sicut illi errando æstimant, adoptivus sit hominis Filius, & sine adoptione Dei Filius*. Quibus significatur, quod apertè Verbum, ut Filium naturalem ab homine filio adoptivo Felix, & Elipandus distinguebant, quemadmodum veteres Nestoriani.

Idem colligitùr ex epistola *Adriani*, nam in principio epistolæ Pontifex agens de hæreticis, quos impugnat; *Non sunt*, inquit, *ex hominibus, quos Pater dedit illi, qui eum adoptivum, & non proprium Filium confitentur; quasi alienus aliquando à Patre fuerit*: ergo sententia hæreticorum illorum erat, quod persona Christi, qui erat homo, non erat proprius Filius Dei, sed tantùm adoptivus. Quod utique apertè significat Pontifex auctoritatibus sanctorum Patrum, quibus suam sententiam tuetur, & oppositam, ut hæreticam expugnat. Profert enim S. Athanasium dicentem, *Si quis verò adversùs divinas Scripturas docet alium esse Filium Dei, & alium, qui ex Maria Virgine, hominem, secundùm gratiam adoptatum, sicut nos, quasi essent duo Filii, hunc anathematizat sancta Ecclesia*. Profert item auctoritatem S. Gregorii Nazianzeni, ita scribentem ad Cledonium, *Si quis introducit duos filios; unum quidem, qui ex Deo, & Patre; secundum verò, qui ex matre, & non eumdem, ut adoptionis excedat gratiam, quæ promissa est his, qui rectè credunt, alienum eum à nostro consortio judicamus; naturæ verò duæ Deus, & homo, Filii verò non duo, &c.* Sed hæ, & similes auctoritates, quas profert Pontifex, non urgerent adversarios, nisi reverà duas in Christo personas admisissent: igitur ut Nestoriani duas in Christo personas admittebant.

Confirmatur, quia hæretici isti considerabant *Primò* Christum secundùm humanitatem, tamquam hominem purum, imò & servum, & leprosum; & *posteà* adoptatum in Dei Filium, & *tandem* conjunctum Filio Dei naturali, non quidem personaliter, sed affectivè, & per eximiam Dei gratiam, quo fiebat, ut esset *homo Deificus*, non autem *homo Deus*: sed hæc non fuissent vera, nisi admisissent duas in Christo personas; humanam unam, divinam alteram, ut admittebant veteres Nestoriani: igitur reverà Nestoriano errore erant infecti. Probatur antecedens; Primò quidem ex libro *sacrosyllabo*, nam columna secunda legimus, *Asserunt igitur, sed fictis assertionibus irretiti, Dominum nostrum Jesum Christum adoptivum Dei Filium de Virgine natum, quod divinis nequeunt approbare documentis. Hæc igitur dicentes, aut in utero Virginis eum suspicantur adoptatum: quod dici nefas est, quia de beata Virgine inenarrabiliter sumpsit, non adoptavit carnem*: Aut certè, *purum eum hominem sine Deo natum, quod cogitari impium est, necesse est fateantur*. Nulla autem esset hæc ratiocinatio, si hæretici illi reverà duas in Christo personas non admisissent, & personam filii adoptati distinxissent à persona Filii Dei naturalis.

Confirmatur insuper ex illis auctoribus, qui, vel Elipandi hæresim impugnaverunt, vel de ea mentionem fecerunt: *Primò* namque Alcuinus, cujus opera Carolus Magnus motus est ad illam hæresim reprimendam,

ut conqueritur ipsemet Elipandus epistola ad ipsum Alcuinum data; ita lib. 1. adversus Elipandum scribit; *Admones me*, inquit, *non pio, ut videtur, animo, sed severa invectionis castigatione gloriosum Regem Carolum nos corrumpere: non ego illum corrumpere veni in Franciam, qui corrumpi non potest, sed adjuvare in fide Catholica: impossibile est enim, ut corrumpatur à quoquam, quia Catholicus est in fide, Rex in potestate, Pontifex in prædicatione, Judex in æquitate, & Philosophus in liberalibus studiis, Inclytus. in moribus, & in omni honestate præcipuus.* Subdit denique, qualiter ante ipsius accessum in Franciam, illa hæresis damnata fuerat in Concilio Ratisbonensi anno 792. & coram Adriano summo Pontifice, ubi semel, & iterum Felix illam hæresim ejuraverat: sed postmodum sopitos infidelitatis cineres (agente Elipando) instar canis ad vomitum, & lotæ suis ad volutabrum, cùm rursus excitasset, ad eum epistolam exhortatoriam dedit Alcuinus: cui Felix non epistolari brevitate, sed libelli prolixitate respondere visus est, inquit Alcuinus, *atque in eo omnes perfidiæ vestræ foveas maximè aperuit, asserens Christum, & veterem hominem, & nuncupativum Deum, & adoptivum Filium, & secunda indiguisse regeneratione, & alia plurima doctrinæ Ecclesiasticæ inconvenientia: cui libello ejus septem nostræ devotionis libellis respondimus, omnes vestræ pravitatis evacuant doctrinas.* Quibus constat qualiter illi hæretici Christum non hominem Deum, sed hominem Deificum, ut veteres Nestoriani asserebant.

Idem colligitur ex *Jona Aurelianensi*, libro 1. *de cultu Imaginum*, ubi agens de illa hæresi Feliciana ait: *Emersit ex Hispania tempore sanctæ memoriæ pussimi, atque invictissimi Augusti, quidam Felix nomine, actu infelix Urgelitanensis civitatis Episcopus, qui juncto suo sceleratissimo errori Elipanto Toletanæ urbis Episcopo, secundùm humanitatem non esse proprium Filium Dei, sed adoptivum prædicare ausus est: Et hæc virulenta doctrina utramque Hispaniam, magna ex parte infecit.* (Subdit infrà.) *Milites Christi invictissimi armis muniti... ejusdem Principis jussu in unum coacti, adhibita etiam sancta Romanæ Ecclesiæ auctoritate, eumdem Felicem damnarunt; imò cum auctore sui erroris Nestorio, quem imitatus est, perpetuo anathemati manciparunt.* Idem refert Sigebertus in suo Chronico ad *annum* 793. ubi sic. Scribit. *Feliciana hæresis condemnata in præsentia Adriani Papæ ab ipso Felice auctore abdicatur. Hæc hæresis asserebat Filium Dei in divina natura verum Deum esse, in humana verò nuncupativum. Item in divina natura verum esse Filium Dei, in humana verò adoptivum, unam personam Dei, & hominis dividens in duas personas, scilicet veri filii, & adoptivi.* Idem referunt *sanctus Antoninus* 2. parte historiæ tit. 14. cap. 1. *Paulus Æmilius* lib. 2. *Nauclerus* generatione 27. & alii.

Reponunt cum Vasquesio illi, qui contendunt illos hæreticos non admisisse duas in Christo personas, sed tantùm asseruisse Christum, quatenùs hominem, non esse Filium Dei naturalem, sed adoptivum. Reponunt, inquam, *Primò*, illos auctores, qui in Felicem, & Elipandum pugnaverunt, Nestorianum errorem ipsis attribuisse, non quòd illum docerent, sed, quia docebant aliquid, ex quo error ille videtur inferri.

Contrà. Si illi hæretici omninò confessi fuissent unionem naturarum in Christo secundùm subsistentiam unicam, & solùm ex mala intelligentia nominis *adoptionis*, Christo tribuissent filiationem adoptivam, non erat, cur Nestorianus error eis affingeretur. *Insuper*, cur non aliquis vel Patrum Concilii Francofordiensis, vel Auctorum, qui in eos pugnaverunt, maximè verò Alcuinus eruditissimus, cui perspicua erat hæresis Feliciana, ejusmodi hæreticam deceptionem, & assertionem aperuisset, & aperte explicasset? at nullus ita illius hæresis virus explicat, sed unanimi calculo, ut suprà dictum est, docent illius hæresis assertores Nestorianismum innovasse, asserendo Christum hominem eodem prorsùs modo fuisse Filium adoptivum, licèt præstantiori gratia, quo sunt alii homines justi.

Adde quòd idipsum ipsemet Elipandus docuit in Epistola sua ad Carolum Regem. Ejus verba hæc referuntur in Epistola Concilii ad Episcopos Hispaniæ columna 3. *Ex Patre Unigenitum sine adoptione, primogenitum verò in fine temporis, verum hominem assumendo de Virgine carnis adoptionem, Unigenitum in natura, primogenitum in adoptione, & gratia.* Quibus verbis planè docet hominem illum fuisse Deo unitum, & ab eo assumptum sola adoptionis gratia. Quòd verò illam adoptionem nostræ similem judicaverit Elipandus, colligitur ex columna 2.

na 2. ejusdem epistolæ, ubi refertur Elipandum in sua epistola exposuisse illud 1. Joannis 3. *Similes ei erimus*; idest, inquiebat, *similes in carnis adoptione*, *non similes in Divinitate*. Non est ergo cur illum à Nestoriano errore liberare tantoperè laborent.

Reponunt secundò ex confessione fidei ipsius Elipandi, quæ inserta est in lib. Beati, & Etherii, quam integram refert Vasquez cap. 2. supra laudatæ disputationis, apparere quòd Elipandus unicam in Christo personam admiserit, ait enim: *Homo interior in una eademque Dei, & hominis persona adglomeratus, atque carnis vestimento indutus.*

Respondeo, callidè, & hæretica vafritie ipsum unicam in Christo dixisse personam, eo modo, quo unitatem personæ in Christo admittebat Nestorius. Nam testatur S. Thomas 3. parte qu. 2. art. 6. *Si fiat vis in nomine* personæ, *etiam Nestorius utebatur unitate personæ propter unitatem dignitatis, & honoris. Unde etiam sexta Synodus definit anathema in eum, qui dicit unam personam secundùm dignitatem, & honorem, & adorationem: sicut Theodorus, & Nestorius insanientes conscripserunt*: Potuit ergo similiter Elipandus hac arte ponere unitatem personæ, qua facilius orthodoxos Patres luderet, & sententiam damnationis caveret.

His adde, quòd verba illa in una eademque Dei persona adglomerata, non plus significent quàm unionem accidentalem. Nec etiam se aliud intendere declaravit ipsemet Elipandus, subdit enim in eadem confessione, *Quia non per eum, qui natus est de Virgine visibilia, & invisibilia condidit, sed per illum qui non est adoptione, sed genere: neque gratia, sed natura, & per istum Dei simul, & hominis filium adoptivum humanitate, & non adoptivum Divinitate mundum redemit*. Et infrà: *Si conformes sunt omnes sancti huic Filio Dei secundùm gratiam, & cum adoptato adoptivi, & cum advocato advocati, & cum Christo Christi, & cum parvulo parvuli, & cum servo servi*; ubi planè videtur, nos Christo exæquare in adoptione: imò illo tam indigno loquendi modo, de Christo, nihil ampliùs, quàm de puro homine sentire videtur; quippè *ibidem* scribit quòd Deus Christum nonnullæ actionis suæ mysteria nescire voluit.

Reponunt denique: Si Elipandus, & Felix fuissent Nestoriano errore infecti, non opus fuisset tot Concilia cogere, nec scribere tot libros ad eorum errorem revincendum, & eliminandum; facillimum enim fuisset illos, ut hæreticos notare, ac convincere, tum antiquis definitionibus contra Nestorium, tum Scripturæ testimoniis, quibus demonstratur tantùm esse in Christo unam personam. At verò Concilium Francofordiense non ita procedit; sed potiùs ex unitate personæ Christi, quam Elipandus non negabat, & proprietatibus, ac vera definitione adoptionis, quas ignorasse videtur, colligit Concilium, non posse Christo convenire adoptionem: & ad hoc tandem inconveniens deducit, quòd si Christus filius adoptivus censeatur, etiam sit in duos filios dividendus. *Addunt*, quòd cùm jam in Ecclesia, præsertim Latina funditus eversus esset Nestorianismi error, quomodo à Concilio, & Episcopis Latinis sperare poterat Elipandus suæ doctrinæ confirmationem, si eadem cum Nestorio sensisset? qua fronte apud Carolum Magnum Principem valde Catholicum, & maximum Ecclesiæ defensorem egisset, ut Concilium congregari juberet, in quo ejus doctrina approbaretur?

Respondeo, equidem Elipandum, & Felicem non disertis verbis fuisse professos errorem Nestorii, nec asseruisse expressè duas in Christo hypostases aut duo supposita, vel unionem accidentalem; sed tantùm usos fuisse nomine *adoptionis*, quam tamen ita declarabant, ut planè in re nihil aliud quàm Nestorius sentirent; quia neque eam à nostra adoptione distinguebant, ut supra probatum est, neque illam soli humanitati attribuebant, sed cuidam homini, quem servum, & priorem tali unione, seu adoptione esse dicebant. Hinc non mirum, si Elipandus ausus fuerit judicium, & approbationem Concilii postulare, quia fortè non intelligebat, quid ad suum errorem consequeretur, aut propria hæresi, ac vanagloria excæcatus sperabat fore, ut suis verborum involucris, alios faciliùs deciperet. Et eamdem ob causam Concilium, non solùm usurpavit testimonia, & definitiones contra Nestorium factas ad confundendos illos hæreticos, sed etiam studuit declarare, qualiter in re nil aliud quàm Nestorius dicerent.

QUÆ-

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm in Christo sint duæ filiationes, una æterna ad Patrem, alia temporalis ad Matrem.

Notandum primò, vel potiùs repetendum ex iis, quæ diximus in Logica ex Doctore in 4. *dist.* 1. *qu.* 10. relationes, sicut & cetera entia, essentialiter, & numericè distingui per suas differentias essentiales, & individuales: sed quoniam propter exiguam relationis entitatem, ipsæ differentiæ nos latent; solùm innotescere possunt, vel per terminum solum, vel per fundamentum solum, vel per terminum, & fundamentum simul. *Certum* est autem quòd ad multiplicationem fundamentorum multiplicentur relationes; propterea quòd idem numero accidens nequeat esse naturaliter in diversis numero subjectis; maximè verò accidens relativum, quia accidentia relativa sunt essentialiter denominationes actuales eorum: ideoque diversum numero fundamentum sufficit ad colligendam diversitatem numericam relationum. An autem etiam multiplicentur relationes ad multiplicationem terminorum ejusdem speciei, non est ita constans apud Philosophos, & Theologos: verior tamen apparet sententia Doctoris affirmantis, quòd ubi sunt diversæ rationes terminandi, & fundandi, ibi sunt diversæ relationes: sed in patre habente tres filios v. g. sunt tres rationes fundandi, scilicet tres generationes activæ; similiter sunt tres rationes terminandi, nempe tres generationes passivæ: igitur sunt tres paternitates. Quam utique veritatem sufficienter probavimus, & asseruimus in nostra Logica. Difficultas igitur præsens movetur, an in Christo sit duplex sufficiens fundamentum ad multiplicandas relationes filiationis; ità quòd per unam filiationem referatur ad Patrem æternum, ratione suæ divinæ generationis; per alteram verò referatur ad Matrem ratione generationis temporalis.

Notandum secundò, circa præsentem difficultatem, tres maximè esse Auctorum sententias. *Prima* est nostri Alexandri Alensis 3. part. qu. 10. memb. 3. docentis Christum Dominum, quatenus Verbum, referri relatione reali, unica ad Patrem, & ad Matrem. *Secunda sententia* est Sancti Thomæ 3. par. qu. 25. art. 9. docentis Christum referri quidem ad Patrem, & ad Matrem duplici relatione; verumtamen relationem, qua refertur ad Patrem, esse realem, illam verò, qua refertur ad Matrem, esse rationis: Cui subscribere videtur *Sanctus Bonaventura* in 3. dist. 8. art. 2. *Tertia* tandem est Doctoris subtilis eadem distinctione *n.* 10. ubi ait: *Ego dico quòd alia est filiatio in Christo ad Patrem, & alia ad Matrem, & utraque est realis.* Cui præter discipulos subscribunt ex Recentioribus Lorca disput. 24. Suarez disp. 12. dist. 2. & plures alii.

Notandum tertiò, filiationem non requirere suppositum tamquam proprium subjectum, sed posse immediate inesse naturæ tamquam subjecto: quod utique probat Doctor *n.* 3. Quia, *inquit*, filiatio est habitudo producti naturaliter similis producenti in natura intellectuali: at major est similitudo inter naturam productam, & producentem, quàm inter suppositum producens, & productum, quia illa similitudo inest duobus suppositis dumtaxat ratione naturæ: igitur relatio filiationis immediatiùs subjectatur in natura, quàm in supposito. Duo igitur hic sunt statuenda: *Primum*, quòd in Christo sint duæ relationes, quarum una refertur ad Patrem, altera verò ad Matrem. *Secundum*, quòd illæ duæ relationes sint reales.

CONCLUSIO PRIMA.

Christus duplici relatione refertur, una quidem æterna ad Patrem; altera verò temporali ad Matrem. Ita Doctor, *probatque* conclusionem *primò*. Filiatio est habitudo producti naturaliter similis producenti in natura cognoscitiva: sed in Christo sunt duæ habitudines hujusmodi, una quatenus est productus, ut Deus à Patre æterno, cui similis est in natura intellectuali divina: altera quatenus est productus, ut homo à beata Virgine, cui similis est in natura intellectuali humana: ergo sunt in ipso duæ filiationes. Major patet, quià, inquit Poncius in comment. omni, & soli filiationi convenit prædicta descriptio, ut apparet ex ejus explicatione; dicitur enim *habitudo producti*, quia sicut paternitas est habitudo producentis; ita filiatio est habitudo producti: dicitur *naturaliter*, si enim non produceretur naturaliter, quamvis esset similis in natura producenti, non esset filius: exinde namque Spiritus sanctus non est Filius, quamvis sit simi-

similis Patri in Divinitate, quia non est productus naturaliter. Additur *similis producenti*, quia vermis quantumvis producatur naturaliter à Sole, non tamen dici potest filius Solis, eo quòd non sit ipsi similis in natura: dicitur denique *in natura cognoscitiva*, seu intellectuali; quippe juxta communem acceptionem filiationis, sola substantia intellectualis, & cognoscitiva potest appellari *filia*. Minor etiam constat; tot enim sunt in Christo habitudines, quot sunt origines à distinctis principiis: at duæ sunt in Christo origines, una quidem æterna, qua naturam divinam accipit à Patre; altera verò temporalis, qua humanitatem recipit à Matre: quapropter S. Damascenus lib.3. cap.7. ait, *duas generationes Christi veneramur*: igitur etiam in eo sunt duæ filiationes.

Probat secundò Doctor. Christus præter filiationem æternam habet aliam, qua refertur ad Matrem: ergo habet duas filiationes. Antecedens constat: Siquidem Christus est Filius beatæ Virginis; consequentia verò probatur. Christus cùm sit filius Virginis, ad eam refertur per relationem filiationis: sed non potest ad illam referri per filiationem æternam; quia Filius divinus per suam filiationem æternam non magis referri potest ad beatam Virginem à qua generatur temporaliter, quàm refertur Pater æternus ad eam per suam paternitatem, si itidem generaretur à beata Virgine, & ab ea genitam humanitatem assumeret: at in illa hypothesi Pater æternus non diceretur Filius Virginis, nec ad eam referretur per suam paternitatem: ergo nec Filius divinus potest ad eam referri per suam filiationem æternam.

Confirmat Poncius hoc argumentum Doctoris, quia si pater assumpsisset naturam humanam à beata Virgine genitam, uti facere potuit, sicut probavimus suprà, Pater reverà esset homo, & quatenus homo esset Filius beatæ Virginis: igitur haberet aliquam formam, à qua diceretur Filius ipsius: sed illa forma, qua denominaretur Filius Virginis, non posset esse paternitas æterna: ergo deberet esse alia relatio ab ipsa paternitate distincta: sed Christus nunc habet talem formam, quam haberet Pater, si de facto esset genitus à beata Virgine, sicut Christus ab ea de facto est genitus: ergo reverà Christus præter filiationem æternam, qua refertur ad Patrem, aliam habet temporalem, qua refertur ad Virginem.

Probat tertiò Doctor. In Christo sunt duæ nativitates, & duæ naturæ productæ: ergo pariter in eo sunt duæ filiationes. Antecedens est de fide. Consequentia verò probatur. Multiplicatis fundamentis, & terminis quantumcumque subjectum remanente idem, etiam multiplicantur relationes: at si Christus sit bis genitus, multiplicantur in eo fundamenta, & termini filiationum: ergo multiplicantur quoque filiationes. Major est evidens: non enim alia ratione Pater divinus idem remanens duplici relatione refertur ad Filium, & ad Spiritum sanctum, quàm quia multiplicantur fundamenta proxima, nimirum generatio, & spiratio activa: multiplicantur etiam termini, nimirum Filius, & Spiritus sanctus: subindeque multiplicatis fundamentis, & terminis multiplicari debent filiationes. Minor etiam probatur. Fundamentum proximum filiationis est esse genitum in natura intellectuali: sed ex S. Damasceno lib.3. cap.7. duas generationes in Christo veneramur, quia Christus est bis genitus, semel ab æterno, & iterum in tempore: ergo filiationis ejus duo dantur fundamenta proxima, videlicet duæ generationes passivæ: duo quoque dantur termini, nimirum Pater æternus, & Virgo Deipara: igitur duæ pariter debent esse filiationes.

Repones forsan. Filium in humanis non habere duas filiationes, licèt habeat duas naturas, nempe corpus, & animam; respiciat quoque duos terminos, Patrem videlicet, & Matrem: ergo multiplicatio naturarum, & terminorum non efficit filiationum multiplicationem.

Respondeo, equidem multiplicationem terminorum partialium, & unicum totalem constituentium non conferre ad multiplicationem filiationum: sic pater, & mater, cùm sint unica causa totalis generationis, sunt etiam unicus terminus totalis filiationis hominis ab ipsis geniti: longè autem dispar est ratio de Patre æterno, & beata Virgine generantibus Christum, quia Pater æternus, & Virgo Deipara non concurrunt tamquam duæ causæ partiales, nempe tamquam pater, & mater, ad generationem temporalem Christi; sed quemadmodum Pater solus ab æterno dicitur principium totale, & adæquatum filii, ita Virgo Deipara dicitur in tempore sola, & adæquata, & totalis causa, seu genitrix Christi Domini: licèt enim Spiritus sanctus ad illam generationem

per suam obumbrationem, & supervenientem virtutem conferat, tamen istud non confert per modum Genitoris: quapropter non dicitur Pater Christi, igitur cùm Christus duas distinctas nativitates, duosque terminos distinctos, & diversos suæ filiationis habeat, etiam duas omninò distinctas debet habere relationes filiationis.

CONCLUSIO SECUNDA.

D*UÆ filiationes Christi sunt reales*. Hæc est Doctoris.

Probatur primò. Æterna filiatio absque dubio realis est: at etiam temporalis est realis: igitur duplex illa relatio realis est. Majorem admittunt omnes. Minorem probat Doctor; Illa relatio est realis quæ habet id omne, quod ad relationem realem desideratur, nempe extrema realia, quibus sequitur independenter ab ullo actu intellectus: at filiatio Christi respectu Matris talis est; nam habet Matrem generantem, & naturam genitam; ergo sicut ratione utriusque hujus extremi, maternitas beatæ Virginis est verè realis, etiam & relatio filiationis Christi ad ipsam est verè realis.

Confirmatur; Christus est Filius beatæ Virginis formaliter quamvis nullus intellectus, aut potentia vitalis conciperet, aut fingeret aliquam formam in ipso: sed, ut probatum est suprà, non potest censeri formaliter Filius Virginis per suam filiationem æternam: igitur necessariò ad ipsam refertur per relationem filiationis creatæ.

Probatur secundò. Si beata Virgo genuisset purum hominem, esset vera istius hominis geniti mater per relationem verè realem: & ipse itidem esset illius verus filius ad eam relatus per relationem realem filiationis: sed non minùs genuit Christum Dominum, seu non minùs cooperata est ad ejus productionem, quàm si Christus esset purus homo, nec Christus, ut homo minùs realiter accipit suam naturam, & entitatem ab ea per veram generationem: igitur est ipsius Filius filiatione reali. Major constat. Minor probatur. Si quod esset discrimen inter generationem puri hominis, & generationem Christi, maximè quia purus homo genitus à Virgine accepisset ab ea naturam, & personalitatem simul; Christus autem naturam ab ea dumtaxat accipit: sed hoc non obstat ad veram relationem filiationis realis, quod sic probo. Beata Virgo est vera Mater Christi per relationem realem, quamvis Christus ab ipsa non acceperit personalitatem: ergo Christus est verus, & realis Filius ipsius, filiatione reali, quamvis suam personalitatem à beata Virgine acceperit. Consequentia patet à paritate rationis; si enim beata Virgo verè dicatur Mater Christi, præcisè ex eo quòd per ejus cooperationem producta est humanitas, quæ personalitatem habuit non minùs ipsam naturam perficientem, & afficientem, quàm si personalitas fuisset à beata Virgine genita: ergo similiter Christus hac ratione censendus est verus ejus Filius, quia per illius cooperationem habuit naturam genitam, quam suppositum non minùs affecit, & sustentavit, ac si illud fuisset unà cum natura ab ipsa beata Virgine productum.

Confirmatur, quia homo non minùs est causa vera, & realis alterius hominis à se geniti, quàm ignis sit causa alterius ignis à se producti; licèt homo non producat formam substantialem, nempe animam rationalem hominis geniti, sicut ignis producit formam substantialem ignis producti: nec homo genitus minùs dicitur productus ab homine generante, quàm ignis productus dicitur reverà produci ab igne producente; quia ad hoc, quòd homo generans dicatur vera causa, & realis hominis geniti, sufficit, quòd per ejus cooperationem realem producatur verus homo, sive interim ille animam rationalem producat, sive non; ergo à simili, ad veram relationem generantis, & geniti sufficit, quòd per cooperationem Virginis producatur verus homo, sive interim illa personalitas illius hominis ab ipsa producatur, sive non. Paritas constat, quia non magis homo genitus debet accipere suam personalitatem ab homine generante, ut dicatur ejus filius, quàm accipere animam rationalem, quæ est ipsius forma substantialis constituens essentialiter ipsius naturam; sed non obstante, quod ab homine generante homo genitus non accipiat formam substantialem, reverà dicitur ejus filius ab ipso genitus; ergo à paritate rationis, licèt Christus non accipiat suam personalitatem à beata Virgine, non minùs verus erit ejus Filius, & ad eam referetur per veram, & realem relationem.

Probat tertiò Doctor. Si quid obesset, quominùs Christus vera relatione reali referretur ad Matrem, maximè quia, ut vult S. Thomas, non possunt esse plures formæ ejus-

ejusdem rationis in eodem supposito, & consequenter in Christo non possunt esse duæ filiationes: sed hæc ratio nulla est: igitur &c. Major est precipuum fundamentum S. Thomæ. Minorem verò probat Doctor. Si repugnaret plures relationes ejusdem rationis esse in eodem supposito, maximè, vel quia relatio est simpliciter, vel quia est talis relatio nempe originis, & filiationis: sed ex neutro capite id repugnat. Non quidem *ex primo*, quia possunt esse plures relationes in eodem supposito Christi, nempe relationes æqualitatis, identitatis, & similitudinis: Christus enim cùm veram haberet naturam humanam talis magnitudinis, affectam albedine, reverà habebat relationem identitatis ad omnes homines, æqualitatis ad eos, qui erant ejusdem magnitudinis, & staturæ, & similitudinis ad homines albos, sicut & dissimilitudinis ad homines nigros; igitur non repugnant in eodem supposito Christi plures relationes.

Non etiam repugnat ex secundò capite; nempe, quod in eodem supposito possint esse plures relationes ejusdem rationis, putà originis; quia non magis repugnat dari plures relationes consequentes originationem, quàm dari plures originationes in eodem supposito: sed dantur plures originationes, seu productiones passivæ in Christo, una secundùm quam accipit à Patre naturam divinam, quæ per generationem æternam communicatur ipsi: altera secundùm quam accipit naturam humanam per cooperationem beatæ Virginis: ergo similiter potest habere duas filiationes. Major constat; Non enim apparet repugnantia, cur magis relatio originis multiplicetur in eodem supposito, quàm quòd multiplicetur ista originatio, quæ est proxima ratio fundandi illam relationem. Minorem probat Doctor auctoritate S. Damasceni affirmantis: *nos duas generationes in Christo venerari*.

Nec valet dicere, S. Damascenum esse intelligendum de generationibus activis; nam, inquit Doctor, non est major ratio, cur essent duæ generationes activæ Christi, quàm duæ passivæ. Probari potest insuper eadem minor: *Tùm quia*, Christus quatenus homo, habet dependentiam à sua Matre: quæ dependentia distincta est realiter ab originatione passiva, quam habet à Patre: ergo reverà habet duas reales originationes. *Tùm quia*, in eodem supposito possunt esse duæ relationes originis activæ: ergo & passivæ. Consequentia patet à paritate rationis. Antecedens etiam constat, quia in Patre æterno sunt duæ productiones activæ originis, nempe generatio activa, & spiratio activa: *Tùm denique quia*, non minùs esse possunt duæ relationes originis in Christo, quàm duæ operationes diversissimæ, quarum una sit divina, & altera humana: sed duæ operationes sunt diversissimæ in Christo: igitur pari ratione sunt in eo duæ relationes originis.

Reponunt Thomistæ cum Cajetano, disparitatem esse, cur Christus possit habere duas nativitates, & duos respectus similitudinis, & dissimilitudinis, ac duas operationes, non verò duas filiationes: quia, inquiunt, nativitas temporalis, quam præter divinam potest habere, fundatur immediatè in natura humana ipsius; plures autem operationes, & relationes aliæ non subjectantur immediatè in supposito, sed in ipsis naturis, quibus identificantur: unde suppositum potest quidem habere illas relationes, & operationes, ratione naturarum, quas sustentat; filiatio verò temporalis immediata subjectari deberet in ipso supposito Christi, si suppositum illud istius relationis suscipiendæ esset capax: non est autem capax realis relationis, quia suppositum Verbi, quod substentat naturam humanam Christi, non potest recipere ullum accidens.

Verùm contra. Primò gratis supponunt filiationem, quæ advenit supposito, debere in ipso immediatè subjectari; igitur nulla est eorum responsio. Patet antecedens, quia quemadmodum, licèt actiones sint suppositorum, non autem naturæ secundùm adversarios, ipsi tamen fatentur actiones immediatè non subjectari in supposito, sed in natura, aliàs Christus non haberet ullas actiones, aut operationes verè humanas, quod est absurdum; ergo similiter, quamvis filiatio spectet ad suppositum, quod per illam denominatur Filius, inde tamen non sequitur, quòd illa debeat immediatè subjectari in supposito, non autem in natura.

Confirmat hanc responsionem Poncius in Commentario: *Primò*, quia suppositum creatum secundùm veriorem sententiam, consistit in negatione: sed filiatio suppositi creati, cùm sit respectus realis, nòn potest immediatè subjectari in negatione: er-

go filiatio non debet subjectari immediatè in supposito, sed in natura.

Confirmat secundò, quia si Spiritus sanctus acciperet naturam humanam genitam à Virgine, non minùs esset Virginis Filius, quàm Christus: sed non esset illius Filius per filiationem æternam; quia talem non habet Spiritus sanctus; ergo per temporalem: sed illa temporalis relatio non subjectaretur immediatè in personalitate Spiritus S. ergo illa filiatio subjectaretur in humanitate, & consequenter filiatio non debet subjectari in alio, quàm in humanitate.

Confirmat tertiò, quia gratis diceretur, quòd filiatio debeat subjectari in alio, quàm in eo, in quo subjectatur productio passiva, per quam habet Christus, quòd sit productus à Virgine: sed illa subjectatur in humanitate secundùm adversarios: ergo & filiatio debet in ea subjectari.

Reponunt Thomistæ. Si filiatio immediatè reciperetur in humanitate, humanitas dici posset filia Virginis: illud enim formaliter dicitur filius, quod formaliter habet filiationem immediatè in se subjectata: at hoc est absurdum: igitur falsum est, quòd filiatio immediatè recipiatur in natura humana.

Respondeo primò negari posse majorem, quamvis enim filiatio divina intimè conjungatur cum anima, & corpore Christi; tamen in triduo mortis, quando anima separata erat à corpore, non denominabat corpus filium, nec animam filiam; ergo similiter, quamvis filiatio immediatè recipiatur in humanitate, non sequitur, quòd debeat ipsam denominare filiam. Quod utique *confirmatur*; quemadmodum enim filiatio, & personalitas divina non debet necessariò denominare filiam, aut personam, naturam assumptam, si enim Verbum assumpsisset lignum v. gr. illud lignum assumptum non posset denominari nec filius, nec persona, quia, ut aliqua natura individualis dicatur persona, & filia, debet esse intelligens, & rationalis, quæ conditiones, ubi non adsunt, natura assumpta non est capax recipiendæ talis denominationis: sic à simili dicere possumus, quòd ad hoc, ut aliqua natura reverà denominetur filia, necessum est, quòd sit completa per suam subsistentiam, & personalitatem: & consequenter illa natura secundùm se solitariè spectata, & seorsim à sua personalitate, non potest habere talem denominationem, quamquam sit genita, & producta.

Respondeo secundò, quòd si naturam humanam esse filiam nihil aliud sit, quàm eam habere filiationem in se immediatè subjectatam, negari potest minor, & quidquid in contrarium proferetur, tantùm erit quæstio de nomine.

Dices primò: Filiatio divina non recipitur immediatè in natura divina, nec illam denominat filiam: ergo nec filiatio creata, igitur filiatio creata non debet recipi immediatè in natura, sed in supposito.

Respondeo primò, negari posse consequentiam; disparitas enim est inter filiationem creatam, & increatam, quia illa est accidens, hæc verò substantia, illa requirit subjectum, cui insit per modum inhæsionis, hæc verò tantùm requirit subjectum, cui insit per modum constitutionis. Unde retorqueri potest argumentum; nam sicut filiatio increata non recipitur in supposito, sed constituit suppositum: ita nec filiatio creata recipi debet in supposito.

Respondeo secundò, negari antecedens; filiatio enim divina quemadmodum recipitur per suam realem entitatem in natura divina, & ipsam determinat ad constituendum filium; ita quòd si natura divina filii distingueretur realiter à Patre, illa filiatio ipsi identificata illam denominaret filiam Patris: non sic autem illam denominat, quia ad hoc ut natura aliqua denominari possit filia, necessum est, quòd realiter distinguatur à principio generante: unde similiter retorqueri potest argumentum; Filiatio divina immediatè recipitur in natura divina per identificationem, & ipsam denominaret filiam, si realiter ab ipsa distingueretur: igitur filiatio creata immediatè debet recipi in natura singulari, & eam denominare filiam, quandoquidem illa natura creata distinguitur realiter à principio generante.

Dices secundò; Si filiatio immediatè reciperetur in humanitate, & non in toto supposito, seu in ipso homine constante natura, & personalitate, sequeretur, quòd si Verbum dimitteret humanitatem assumptam, sicut reverà illam dimittere potest, illa natura sic dimissa proprium haberet suppositum; & sic homo ille diceretur Filius Virginis, & non diceretur: diceretur quidem, quia ipsius natura fuisset genita à beata Virgine: igitur si filiatio sequatur naturam, reverà homo ille esset beatæ Virginis Filius; non

esset

esset autem, quia beata Virgo non genuisset illud suppositum. Quod utique *Confirmatur*, quia si eomet instanti, quo Verbum dimitteret humanitatem, illam assumeret Pater æternus, propter illam naturam assumptam non posset dici Filius Virginis: ergo nec ille, qui esset homo purus, propter dimissam humanitatem à Verbo, dicendus esset Filius Virginis.

Respondeo, omissis variis solutionibus, quas ex Suarez, Fabro & aliis refert, & refellit Poncius in Commentario n.10. & sequentibus; negando sequelam majoris quantum ad secundam partem: reverà enim, eo in casu, homo ille purus esset verè filius Virginis si sufficiat ad hoc, ut persona aliqua dicatur filia alterius personæ, quòd sit suppositum habens naturam genitam, in qua natura immediatè residet relatio filiationis; ea enim in hypothesi, tam suppositum creatum, quàm suppositum Patris æterni, reverà dici possent Filii Virginis, quia haberent naturam sibi conjunctam, in qua immediatè esset recepta relatio filiationis ad beatam Virginem. Si verò quis contendat id non sufficere ad rationem filiationis, sed prætereà requiri, vel quòd suppositum unà cum humanitate producatur, vel quòd sequatur connaturaliter ad productionem naturæ humanæ pro eo instanti, quo natura humana producitur: tunc nec suppositum humanum, nec Pater æternus dici deberent filii Virginis. Unde hæc difficultas tantùm esse potest de modo loquendi.

Dices tertiò: Per filiationem homo constituitur in ratione filii: igitur duæ filiationes reales constituunt duos filios realiter: sed Christus non est duo filii: ergo non habet duas filiationes.

Distinguit primum consequens Doctor n.18. per duas filiationes duo constituuntur filii, si illæ filiationes sint in duobus suppositis, concedit: si in eodem, negat; *Quia*, inquit, *concreta non plurificantur nisi plurificentur, tam forma, quàm suppositum; sola enim plurificatio formæ non sufficit, maximè ubi plures formæ, sive ejusdem rationis, sive eodem nomine expressæ, possunt esse in eodem supposito; sic Christus non est plures volentes, licet habeat plures volitiones.*

Dices quartò: Ideo Pater æternus non est incarnatus, sed Filius, quia aliàs esset confusio proprietatum, ut dictum est in primo articulo primæ disputationis, quia eadem persona esset Filius, & Pater: Pater quidem, quatenus prima persona Trinitatis: Filius verò quatenus esset genitus à beata Virgine: ergo Christus non est Filius, tam Patris, quàm Virginis, alia filiatione, quàm æterna: quia alioqui esset confusio proprietatum: quandoquidem non esset Filius una tantùm, & eadem filiatione.

Respondet Doctor *primò* negando consequentiam cum sua probatione, quia nulla prorsus est confusio, quòd Christus alia filiatione sit filius Virginis, & altera filius Patris æterni; quippe ex eo, quòd sit filius Virginis, non negatur propterea, quòd sit filius Patris æterni. Unde quando dicitur de Christo, quòd sit Filius, non potest aliquis dubitare ex illo loquendi modo, quòd persona divina Christi sit persona Verbi, & filius æterni Patris: secus esset autem si Pater, aut Spiritus sanctus essent incarnati; ubi enim aliqua ex duabus illis personis diceretur filius, dubitare quis posset, num esset sermo de filio Patris æterni, vel de filio Virginis, quæ confusio non sequitur ex incarnatione Verbi, quia per appellationem filii divini, sufficienter intelligimus personam Verbi.

Respondet secundò retorquendo argumentum. Sequeretur confusio ex incarnatione Patris, quia eadem persona esset Pater, & Filius: ergo Pater incarnatus reverà esset filius Virginis: sed non esset filius per filiationem æternam, quam non habet: ergo per filiationem temporalem: igitur persona divina est capax filiationis temporalis; ergo filius non est illius filiationis incapax, ut volunt adversarii.

Dices quintò: Ideo admittenda esset filiatio realis temporalis, ut Christus reverà diceretur filius Virginis; sed posset dici filius Virginis absque illa relatione reali. Probatur, quia Deus potest dici Dominus creaturarum absque relatione reali: ergo Christus potest dici filius beatæ Virginis absque relatione reali.

Negat minorem Doctor: neque enim filius dici posset filius Virginis, nisi beata Virgo similiter diceretur illius Mater, & haberet relationem realem maternitatis: illa autem hanc relationem non haberet, nisi pariter Christus haberet relationem filiationis, quia qua ratione B. Virgo dicitur Mater Christi, propterea quòd genuit illius humanitatem, eadem ratione Christus debet dici filius illius, quia habet humanitatem ab ipsa genitam; non enim est major ratio, cur

ad generationem activam beatæ Virginis sequatur in ipsa relatio maternitatis, quàm quòd ad generationem passivam sequatur in Christo relatio filiationis: *Unde* neganda est minoris probatio, quia Deus non habet rationem aliquam in se, ob quam debeat necessariò sequi relatio realis, ex eo, quòd sit rerum Conditor, & Dominus; imò habet rationem ipsi relationi reali omninò oppositam, nempe immurabilitatem, qua fit, ut non sit capax realis relationis suscipiendæ: secùs autem est de Christo Domino, quia est capax illius novæ relationis filiationis, ratione naturæ assumptæ à beata Virgine genitæ: igitur non est eadem ratio de Christo respectu relationis filiationis, ac de Deo respectu relationis realis Creatoris, & Domini.

Dices sextò: Si Christus haberet novam relationem realem ad Matrem, esset realiter ipsi æqualis: sed hoc est falsum, quia æqualitas realis fundatur super unitate unionis, & consequenter illa æqualitas non intercedit, nisi inter illa, quæ habent unitatem unionis: sed Christus non habet unitatem alicujus unionis realis cum Matre: ergo nec habet aliquam æqualitatem, nec proinde relarionem realem.

Negat minorem Doctor cum sua probatione; nam, ut eum explicat Poncius, duo homines puri æquales in perfectione naturæ non habent unitatem aliquam unionis inter se: ergo æqualitas non fundatur super talem unitatem. Quòd si dixeris, duos homines habere unitatem unionis inter se ratione convenientiæ in natura, ob quam fundant relationem æqualitatis; idem etiam dici potest de Christo, & beata Virgine; qualiscumque enim æqualitas statuetur inter duos homines ratione naturæ, eadem statui poterit inter Christum, & Virginem ratione naturæ humanæ genitæ, quam habet Christus.

Dices ultimò: Si quam habuit relationem Christus ad beatam Virginem, eam dumtaxat habuit, quamdiu servavit integram naturam humanam ab ipsa beata Virgine genitam: sed illam integritatem humanitatis amisit in triduo mortis: dum enim anima separata est à corpore, totum hominis compositum periit: igitur, vel ampliùs illam relationem realem filiationis non habet, vel eam non habet à beata Virgine acceptam, sed dumtaxat à Deo in resurrectione reproductam.

Negat minorem Doctor; *n.* 19. Quia, *inquit*, Christus post resurrectionem est filius Mariæ eadem filiatione, qua priùs; quia filiatio fundatur super existentia naturæ acceptæ per generationem absolutè, cui non accedit interruptio, dummodò existentia sit eadem: & ideo quandocumque illa existentia est eadem, & aliud extremum idem, & filiatio est eadem: & eadem actione, qua fundamentum redit idem, & relatio redit eadem. Hæc Doctor, quibus significat Christum post resurrectionem eadem numero filiatione esse filium B. Virginis, qua fuit ante mortem.

QUÆSTIO QUARTA.

Utrùm Christus Dominus sit, & dici possit Dei servus, & æterno Patri subjectus.

NOtandum primò, ex Isamberto ad q. 22. art. 3. quadruplicem distingui posse servitutem in sacris litteris. Primam *naturalem*, & generalem, omnibus creaturis communem in ordine ad Deum, juxta quam quælibet creatura est ita sub dominio Dei, ut ei deserviat ad nutum, de qua Sapientiæ 16. *Tibi factori suo creatura deserviens*. Quòd autem hæc servitus vera sit, patet, quia tunc adest propria ratio servitutis, quando aliquis ita est subditus alteri, ut non tantùm teneatur ei obedire tamquam superiori, sed etiam totum, quod est, & habet, existit sub illius dominio, teneturque se, & omnia sua in bonum ejus dirigere; sic enim servus propriè dictus, totum, quod est, & quod habet, censetur esse sui domini, ut docet Aristoteles in Politicis: at verò totum istud reperitur in qualibet creatura in ordine ad Deum, prout creatura est; nam & in esse, & in conservari dependet à Deo; potestque Deus utendo jure suo absoluto, illam destruere. Item ordinatur in Deum tamquam in finem ultimum, & si sit rationalis creatura, tenetur se, & omnes suas actiones in illum dirigere, & si quem alium finem sibi constituat, peccat: igitur quælibet creatura, quà creatura est, dicitur serva in ordine ad Deum. *Secunda* servitus est *legalis*, & dispotica, quæ lege, & non prima istius naturæ institutione est introducta, secundùm quam aliqui ita sunt sub dominio alterius, ut sint illius quoad omnes suas actiones, & operationes temporales, easque in ejus bonum teneantur impendere; in qua spe-

specie constituuntur non tantùm servi emptitii, sed etiam conductitii pro eo tempore, quo seipsos, & sua opera locant aliis. *Tertia* servitus est *peccaminosa*, qua creatura rationalis peccato, vel diabolo subjicitur, de qua 1. Joannis 10. *Qui facit peccatum, servus est peccati*. *Quarta*, & ultima servitus, dici potest *Pœnalis*, quæ consistit in illo affectu, quo creatura rationalis obedit Deo metu pœnæ subeundæ, quomodo Apostolus ad Rom. 2. ait: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore*. Quæritur autem utrùm Christus D. aliquo ex his modis servus possit æstimari, & appellari.

Notandum secundò, inter primam servitutem, & reliquas, id esse discriminis, quòd prima non repugnet ingenuitati, sed illam compatiatur secum, & simul inferat ipsum jus ad hæreditatem: siquidem Adam ante peccatum, & ejus posteri, si perseverassent in statu innocentiæ, fuissent servi Dei hoc genere servitutis, ut satis per se intelligitur; & tamen vi justitiæ originalis, vel potiùs gratiæ sanctificantis habuissent jus ad vitam æternam, communicassentque in bonis ipsius Dei, cùm gratia sanctificans, quam importat justitia originalis, sit singularis quædam naturæ divinæ participatio, ratione cujus *Filii Dei nominamur, & sumus*, ait S. Joan. Item justi sunt servi hoc genere servitutis; nam & beata Virgo ancillam Dei se nominat in suo cantico, & passim omnes Sancti; nec tamen sunt minùs ingenui, & liberi; imò, ut canit Ecclesia in officio beatæ Agathæ: *Summa ingenuitas ista est, in qua servitus Christi comprobatur*. Hinc S. Hieronymus in illud Psal. 115. *O Domine, quia ego servus tuus*, ait: *Grandis dignitatis, & meriti est esse servum Dei*. Et S. Ambrosius lib. 1. de Jacob, & vita beata cap. 3. talem servitutem vocat *libertatem gloriosam*. Et S. Augustinus ad citatum versiculum Psalmi 115. ait: Creaturam debere suo creatori famulatum, *quem cùm exhibet, libera est; hanc accipiens à Domino gratiam, ut ei non necessitate, sed voluntate deserviat*. Observandum insuper ad rationem formalem servitutis, non desiderari negationem communicationis in bonis domini, ut minùs rectè docet Vasquez loco citato capit. 9. quia cùm servitus patiatur secum ingenuitatem, compatitur similiter jus ad hæreditatem, atque consequenter communicationem in bonis: sola itaque communicatio in bonis cum æqualitate, & omnimoda planè independentia, tollere potest rationem servitutis, non autem quælibet communicatio in bonis domini.

Notandum tertiò, tribus modis dici posse, Christum esse subjectum Patri, videlicet, *vel* ratione inæqualitatis naturæ humanæ respectu divinæ: *vel* ratione voluntatis divinæ, quæ est superior voluntate creata Christi; *vel* ratione obedientiæ præstitæ mandato, & præcepto paterno. De prima, & secunda subjectione non est controversia; dicitur enim 1. Joann. 14. *Pater major me est*: unde subjectio Christi status manifestatur. Solùm igitur movetur quæstio de tertia ratione subjectionis, an videlicet Christus fuerit subjectus Patri ratione cujusdam præcepti, ad quod teneretur ratione virtutis obedientiæ.

CONCLUSIO PRIMA.

Christus fuit subjectus Patri ratione præcepti, cui tenebatur obedire. Probatur: nam ipsemet Joan. 10. & 14. dicit, *Mandatum accepi à Patre meo. Et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*: & licèt nomen *mandati* aliquando in sacris Scripturis sumatur latiùs, quatenus ea, quæ nobis commendantur, nec præcipiuntur, appellantur mandata; tamen communiter nomine mandatorum, intelliguntur præcepta, & prohibitiones. Hinc eodem capit. 14. profitetur Christus se accepisse præcepta à Patre: *Ego*, inquit, *præcepta Patris mei servavi*, quibus in locis Christus facit parem conditionem præceptorum sibi à Patre impositorum. *Deinde* ad Philipp. 2. dicitur Christus factus obediens usque ad mortem. Nec est, quòd dicatur excellentiorem esse obedientiam, quando quis obedit superiori absque intimatione præcepti, quàm cum intimatione præcepti: hoc enim simpliciter falsum est: licèt enim aliunde actus ille sit excellentior, & arguat voluntatem etiam alio titulo excellentiorem; nihilominus, si spectetur vis obedientiæ, certè desideratur intimatio præcepti, quæ sola respicit obedientiam tamquam suum proprium correlatum. Verùm de his amplior erit sermo disp. sequenti, ubi agetur de meritis Christi.

Objicies primò. Præcepta dantur alicui solummodò propter duo, scilicet propter directionem faciendam in ipsa voluntate operantis; vel propter inflictionem pœnæ, quatenus lex pœnam decernit, propter transgres-

gressionem: at neutro modo datum fuit præceptum Christo. Non quidem primo modo, quia erat impeccabilis, & voluntas ejus aliunde satis sufficienter dirigebatur. Non etiam posteriori modo, quia metus pœnæ arguit servitutem pœnalem, quæ nulla erat in Christo, ut mox dicemus. *Præterea*, ubi transgressio legis nulla potest esse, ibi etiam nulla potest adjungi legi pœna infligenda, quia deest ipsi Legislatori ratio motiva ad pœnam constituendam, quæ est continere subditos in observatione legis, quam possunt infringere: ergo non potuit illi infligi pœna: ergo nullum datur præceptum.

Confirmatur exemplo voti, quod Christus non potuit emittere, ut docent communiter Theologi, quia votum emittitur ab homine, ut, quia ejus voluntas non est firmata in bono, vovendo illam firmet immobiliter ad id, quod expedit facere, & id facit, ut timore inhonorandi Deum, & violandi promissum, abstineat ab ejus contrario. Cùm itaque detur etiam præceptum alicui ad eum dirigendum, quia ejus voluntas non est firmata in bono, sed potest ab eo deficere, & voluntas Christi non fuerit hujus conditionis, quandoquidem non potuit votum emittere, sic nec potuit præceptum aliquod illi imponi.

Respondeo negando majorem: datur enim præceptum propter actum, qui lege præcipitur; unde in ejusmodi præcepto, nec directio, nec pœna primariò consideratur, sed tantùm secundariò. *Directio* quidem, ubi voluntas firmata non est: pœna verò, ubi adest potestas præceptum, & legem injungendi: & quia neutrum istud fuit in Christo; ideo non est etiam datum illi præceptum sub illis rationibus, sed addita ratione excellentiæ, & dignitatis actus, quem poterat elicere per obedientiam absque indigentia directionis, & metu pœnæ. *Ad confirmationem*, respondeo Christum non potuisse votum emittere sub rationibus illis allatis in objectione, potuisse tamen aliis rationibus, quatenus nimirum est aliquis actus latriæ, seu religionis, potuit enim Christus, ut homo, velle ex voto orare Patrem, jejunare, sacrificium, & similia, hæc enim nullam includunt imperfectionem, vel indecentiam.

Objicies secundò: Ubi est præceptum, ibi est necessitas exequendi rem præceptam, quia præceptum inducit obligationem: at Christus Joan. 10. negat se habuisse necessitatem moriendi: ergo &c.

Respondeo Christum Dominum asserere quidem se non habuisse necessitatem moriendi, quia mandatum de morte obeunda pro nobis, acceptatum fuit ab eo liberè, juxta illud Psal. 38. *Tunc dixi; Ecce venio*.

Objicies tertiò: Mors Christi plerumque dicitur tantùm permissa, non autem præcepta.

Respondeo dici permissam ratione crucifigentium; dici tamen præceptam ratione crucifixi, & mortui.

Petes primò, quibus legibus Christus subjectus fuerit.

Respondeo primò fuisse subjectum legibus *juris naturæ*, tam ordinis naturalis, quàm supernaturalis, quæ tamen dignitati personæ ejus non disconveniebant. Ratio est, quia Christus assumpsit naturam humanam cum conditionibus, quæ illam sequuntur (excepto peccato, & ignorantia:) atqui præcepta juris naturæ sequuntur naturam humanam, item continent rectum ordinem, quem rationalis creatura debet servare, & contra quem Christus non potuit operari. Dixi ordinis etiam supernaturalis, cùm enim anima esset ordinata ad finem supernaturalem, respectu cujus dantur media quædam necessaria, quæ ex sua natura sequuntur talem ordinationem, cujusmodi est dilectio Dei supernaturalis, inde fit, ut huic, & aliis similibus præceptis fuerit Christus subjectus.

Dixi præterea, quæ tamen *dignitati personæ ejus non derogabant*; nam dignitas personæ Christi postulabat, ut ab aliquibus legibus etiam juris naturæ eximeretur: v. gr. jure naturæ debemus parentibus obedientiam: at Christus eam Matri suæ beatissimæ Virgini, cùm esset illa superior, non tenebatur præstare: ideòque, quod Lucæ 2. dicitur, *& erat subditus illis*, non ex obligatione præcepti naturalis, sed ex libera ejus voluntate, & ad nostram instructionem intelligendum est; ut significat S. Bernardus sect. 29. in Cantica.

Respondeo secundò, Christum D. non fuisse subjectum *legibus humanis*, & colligitur ex cap. 27. Matthæi, ubi Christus significavit se solvere tributum, non ex obligatione, sed voluntariè; ne scilicet alii scandalizarentur. Ratio autem responsionis est, quia superior non potest obligari legibus inferioris: at Christus est superior omnibus legibus,

bus, & legislatoribus humanis: ergo non fuit subjectus legibus humanis.

Respondeo tertiò, Christum non fuisse subjectum legibus positivis, tam novi, quàm veteris Testamenti. Probatur de legibus novi Testamenti, quia Princeps est solutus à suis legibus, & præcipuè quando lex respicit subditos, quatenus sunt in aliquo statu dissentaneo à statu Legislatoris, ut patet quando Princeps fert legem de solvendis tributis: atqui Christus est author novi Testamenti, & lex novi Testamenti respicit homines, quatenus sunt aliquo modo peccatores: ergo Christus non fuit subjectus legi novi Testamenti.

Probatur insuper de legibus *Veteris Testamenti*, quia lex vetus tantùm data fuit pro Adami posteris descendentibus secundùm rationem communem: at Christus hoc modo non descendit ab Adamo. Unde colligo, quòd quando ad Galatas dicitur Christus *factus sub lege*, debet illud intelligi de voluntaria Christi subjectione in exemplum humilitatis. Illud autem Matth. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere*, rectè intelligitur de adimpletione figuræ per exhibitionem veritatis, lex enim vetus erat umbra futurorum in novo Testamento.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus, ut homo, verè, & propriè dici potest servus Dei servitute naturali, non verò servitute legali. Probatur prima pars ex Scriptura sacra, in qua Christus Dominus sæpissimè appellatur servus Dei. Sic Isaiæ 42. *Servus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in eo anima mea*. Et cap. 53. *In scientia sua justificavit ipse servus meus multos*. Et Zachariæ 5. *Adducam servum meum Orientem*. Eadem veritas in novo Testamento traditur; nam Matthæi 12. Evangelista locum ex Isaia adductum interpretatur de Christo. Nec refert, quòd Evangelista non referat verba *servus meus*, sed *puer meus*, nam sæpissimè nomen *pueri* pro servis accipitur. Sic 1. Reg. 9. *Dic puero, ut antecedat nos*, & 21. *Si mundi sunt pueri* (id est servi) *maximè à mulieribus*. Et Psalmo 68. *Non avertas faciem tuam à puero tuo*. Quod etiam constat ex novo Testamento, ubi pueri nomen pro servo interdum scribitur. Sic maximè, Actor. 4. Petrus dixit: *Convenerunt enim verè in civitate ipsa adversùs sanctum puerum tuum Jesum*, quo loci pueri nomen non significat hominem juniorem, & nondum adulta ætate maturum, sed propriè pro servo accipitur. Imò ipsemet Christus Matthæi 11. hanc sibi appellationem tribuendam esse satis apertè significavit, cùm dixit: *Confiteor tibi Pater Domine cœli, & terræ*, ubi Patrem appellat Dominum eorum, quæ in cælis, & in terris facta existunt, ut significet etiam se, ut hominem, Patrem, ut Dominum agnoscere; & consequenter, se inter ejus servos annumerari, ut colligit S. Athanasius lib. 3. contra Arianos. *Nec valet* reponere cum Vasquesio Scripturę verba metaphoricè esse accipienda: tum quia Scripturarum oracula in propria sua significatione sunt accipienda, quoties nullum inde sequitur absurdum: at nil Christo, nilque Christianæ veritati detrahitur, ex eo quòd Christus, quà homo, appelletur servus Dei: igitur talis reverà censendus est: tum quia SS. Patres mox laudandi præfatas Scripturæ authoritates in propria significatione usurparunt: igitur ita debent accipi. Nec pariter obstat, quòd Adrianus summus Pontifex in sua epistola ad Concilium Francof. dicat, *nullum unquam Evangelistarum, neminem Apostolorum servum illum vocasse*: hoc enim ideò dixit, vel quia raro, & non ita expressis verbis in novo, ac in veteri Testamento sic vocatur, vel accipit servum in alia significatione, scilicet, vel pro puro homine, vel pro homine subdito peccatis, de qua re infrà.

Probatur secundò ex SS. Patribus: imprimis verò S. Chrysostomus hom. 7. in epist. ad Philipp. exponens hæc verba, *Formam servi accipiens*, ait, *Sicut in forma Dei perfectus est Deus, ita in forma servi perfectus est servus*. Similiter S. Ambrosius lib. 7. epistolarum epistola 45. quemdam arguit, qui negaverat Christum pro nobis servitutem accepisse, ubi exponens illud Psalmi 108. *Adjuva me, Domine Deus meus*, ait: *Servitus enim carnis, dominatus Divinitatis est*: S. Hieronymus in epist. ad Tit. cap. 1. *Nec mirum quamvis sanctos homines, Dei servos nobiliter vocari, cùm per Isaiam Prophetam Pater loquatur ad Filium, Magnum tibi est vocari servum meum*. Isidorus lib. 1. de summo bono cap. 16. *Christus, & in forma servi servus, & in forma servi non servus; in forma quippe servi, Domini servus, & in forma servi hominum Dominus*. August. epist. 174. *Secundùm formam Dei de seipso dixit, Ego, &*

Pa-

Pater unum sumus, *secundùm formam servi*: *quoniam Pater major me est*. S. Athanasius ser.3.contra Arianos, ubi voces facti, conditi, servi, & filii, referens; sic habet: *Omnes istiusmodi voces*, *ratione humanitatis*, *bene*, *& propriè competunt*. Nazianzenus oratione 3. de Theologia. *Tu mihi contra voces illas ingratitudinis tuæ indices enumera*, *has videlicet*, *Deus meus*, *& Deus vester*; *major*, *creavit*, *fecit*, *sanctificavit*, *servum etiam* (*si ita libet*) *& obedientem adjunge*.

Probatur etiam ratione: Ille enim verè censetur servus, qui est sub potestate domini, & omnes suas actiones, suosque labores in ejus obsequium tenetur impendere, necnon & in omnibus ei parere, & obsequi: at hæc omnia Christo, ut homini, conveniunt respectu Dei. Primò namque Deus omnium hominum, & proinde Christi, ut hominis, ita est Dominus, ut pro libito, proque jure sui dominii possit omnes homines, adeòque Christum, ut hominem, & omnes creaturas annihilare; ut ipsemet Deus testatur Deuteronomii 32. *Ego occidam*, *& ego vivere faciam*, & Sapientiæ 16. *Tu es Domine*, *qui vitæ*, *& mortis habes potestatem*. Similiter Christus, ut homo, quidquid habet, Deo præpotenti, tanquam totius boni distributori, & largitori debet. Pari ratione, omne suum obsequium in ejus cultum, & honorem tenetur impendere; nam omnia serviunt ei, quapropter Christus D. ut docet Apostolus ad Philip. 2. *Deo factus est obediens usque ad mortem*, *mortem autem Crucis*.

Dices primò: Ratio creaturæ dependentis à Deo, non est fundamentum adæquatum servitutis veræ, & propriæ; sed insuper requiritur, ut qui servus est, non communicet ullo modo in bonis domini sui; at Christus ut homo, communicat in bonis Dei; siquidem, ut sit homo completus, debet habere subsistentiam; subsistentia autem Christi divina est: ergo ut homo, communicat in bonis Domini sui.

Nego majorem: Quanquam enim hęc communicatio in bonis domini fortè sit quid consequens ad servitutem legalem, quia qui servus est servitute legali, ita est sub alterius dominio, ut cum eo neque in bonis, neque in honore, neque in dignitate communicet, non tamen illa negatio servitutis requiritur ad servitutem naturalem, ut diximus in secundo Notabili. Siquidem hęc non excludit jus ad communicandum in bonis, & honoribus, ut patet non solùm in filio, qui licèt servus naturalis patris, tamen habet jus ad communicandum cum illo in bonis, & honoribus: sed etiam in sanctissimis viris; homines enim justi communicant per gratiam in bonis Dei, quia per gratiam sunt consortes divinæ naturæ, ut docet S.Petrus epist.2. cap.1. & habent jus ad visionem, & fruitionem Dei: attamen verè, ac propriè nominantur servi Dei, ut pluribi testatur S. Paulus, qui in suis epistolis maximè gloriatur hac appellatione pluries repetita, *Paulus Apostolus Jesu Christi*. Hinc Matth.25. omni Justo ad æternam gloriam evocato dicitur *Euge*, *serve bone*, *& fidelis*, *&c.*

Instabis iterum, justos equidem vocari servos Dei, sed impropriè: Siquidem Christus illis dixit Joann. 15. *Jam non dicam vos servos*, *sed amicos*: igitur illa responsio nulla.

Nego consequentiam: Christus enim solùm à justis ablegat appellationem, & sortem servitutis servilis, quia justi non operantur instar servorum ex timore servili, sed instar filiorum ex amore: idcircò potiùs amici, quàm servi nominantur. Quòd autem hæc servitus naturalis non excludat conditionem filii adoptivi, nec amici, constat, quia illa etiam compatitur cum conditione maternitatis; etenim beatissima Virgo, quę abundantissimè in honoribus Dei communicavit, quæque divinæ maternitatis titulo, & gloria illustrata est, tamen immediatè post conceptionem Verbi divini, ac sibi concessam dignitatem maternitatis seipsam Dei servam, & ancillam nominavit, dicendo Lucæ 1. *Ecce ancilla Domini*: unde in suo Cantico ibidem canebat, *Respexit humilitatem ancillæ suæ*, *&c.*

Urgebis: Non eandem esse paritatem communicationis Sanctorum, ac Deiparæ Virginis in bonis Dei, ac Christi: igitur quantumvis illa communicatio non obsit quominus beata Virgo, & Sancti dicantur servi Dei, cùm longè nobiliùs, & diviniùs Christus in Dei bonis communicet, nullatenus ejus servus reputari poterit.

Contra. Quantumvis Christus longè perfectiùs, quàm quilibet alius Sanctus communicaverit cum Deo in bonis, non tamen communicavit ad æqualitatem; siquidem Christus non sibi vendicat omnia divina attributa; nam nec est omnipotens, nec infinitus, nec immensus, licèt enim attributa Dei de Christo prædicentur per communi-

ca-

cationem idiomatum, tamen reverà humanitas ejus non potest dici omnipotens, immensa, æterna, &c. igitur non communicat in omnibus Dei bonis ad æqualitatem. Unde non obstante hac communicatione in bonis, Christus revera dici poterit Dei servus, quia licèt sit æqualis Patri secundùm divinitatem, tamen est minor Patre secundùm humanitatem.

Probantur cateræ conclusionis partes. Primò quidem ex Concilio Francofordiensi, quod in epistola ad Episcopos Hispaniæ sic Felicem, & Elipandum interpellat, *Intelligite*, inquit, *in hac professione vestra, duplices diabolicæ fraudis latuisse dolos ..... dum, & Dominum nostrum Jesum Christum, quem Deum colimus, & adoramus, servum prædicatis, & adoptivum, considerate quale est hoc scandalum inter paganas gentes, ut dicatur Deum Christianorum servum esse, vel adoptivum. Nos per illum adoptivi sumus, non ille nobiscum adoptivus. Nos per illum à servitute liberati, non ille nobiscum servus*. Idem colligitur ex Adriani summi Pontificis epistola ad Episcopos Hispaniæ, in qua pariter Felicem, & Elipandum alloquens, ait: *Tanta vos dementia deludit; adoptivum eum .... filium quasi purum hominem calamitati humanæ subjectum, & quod pudet dicere, servum; cùm impii, & ingrati tantis beneficiis, liberatorem nostrum non pertimescatis venenosa fauce susurrare. Cur non veremini, queruli obtrectatores Deo odibiles, illum servum nuncupare, qui vos de servitute diaboli liberavit?* Et paulò post: *Dominum igitur Angelorum, omnisque creaturæ, cujus sub pedibus cuncta subjecta sunt, vos dicitis servum, & adoptivum*. Quibus duobus testimoniis apertè satis constat à Christo ablegari servitutem, non quidem naturalem in ordine ad Deum, cui assumpta natura subjicitur: sed vel legalem, vel pœnalem, vel peccaminosam: quod clariùs Concilium in eadem epistola significat dum ait: *Etsi cum Propheta servum nominasset, non tamen ex conditione servitutis, sed ex humilitatis obedientia, quia factus est Patri obediens usque ad mortem, Papa Leone dicente: Assumpta est de Matre Domini natura non culpa, creata in forma servi sine conditione servili*. Quibus Verbis Concilium significat se removere à Christo servitutem non naturalem consistentem in humilitatis obedientia, quæ est propria creaturæ, sed servitutem legalem, & peccaminosam.

Reponit Vasquez, Pontificem, & Concilium removere à Christo omnem omninò servitutem, siquidem significant Christum esse simpliciter dicendum Filium, non verò servum.

Contra. Tam Pontifex, quàm Concilium à Christo servitutem illam eliminant, pro qua impugnanda SS. Patrum authoritates proferunt: at omnes SS.Patrum authoritates, quas proferunt, solùm à Christo removent triplicem postremam servitutem. Nam sanctus Chrysostomus homil.13. in epistola ad Heb. quem etiam pro sua sententia formanda allegat Vasquez, solùm excludit conditionem servilem à Christo per ordinem ad homines, ait enim: *Sicut servus factus est, sic etiam Pontifex, & minister, sed sicut servus factus non mansit servus, sic & minister factus non mansit minister: non enim ministri est sedere, sed stare*. Quibus verbis ostendit S. Chrysostomus Christum jam ad dexteram Patris sedentem in Cœlis non ampliùs gerere ministerium servi, nec ministri, per ordinem ad homines. Unde excludit solùm à Christo subjectionem illam, quam adhuc mortalis monstrabat per ordinem ad homines.

Similiter S. Leo Sermone primo de Nativitate post medium à Concilio mox laudatus, sic ait: *Assumpta est de Matre Domini natura, non culpa: creata est forma servi, sine conditione servitutis, quia novus homo sic contemperatus est veteri, ut veritatem susciperet generis, & vitium excluderet vetustatis*.

Denique, S. Damascenus, qui apertiùs pro Vasquesii sententia militare videtur, non aliam à Christo ablegat servitutem, quàm quæ per peccatum est introducta, ait enim lib.4. de Fide c.19. *Si quæ reverà disjungi nequeunt, hoc est, carnem à Verbo, animo, & cogitatione distinxeris, & servus, & ignarus dicitur: qui videlicet servæ, & ignoratione naturæ laborantis erat: ac nisi caro Deo Verbo copulata fuisset, serva proculdubio, & ignorans extitisset, verùm ob personalem cum Deo unionem id habuit, ut nec serva esset, nec in ignoratione versaretur*. Quibus verbis significat illam tantùm à Christo removeri servitutem, cui sicut & ignorantiæ fuisset subjecta ipsius humanitas, si à Verbo non fuisset assumpta. Certum est autem, quòd non fuisset subjecta ignorantiæ, nisi propter peccatum: Igitur S. Damascenus solùm removet à Christo servitutem, quæ per peccatum

in-

inducta fuisset: igitur non est, cur tantoperè sibi blandiatur Vasquez suam sententiam apertis, & evidentibus Conciliorum, & SS. Patrum oraculis esse firmatam.

Urget Vasquez; Concilium Francofordiense, postquam à Christo removit servitutes præfatas, subjicit: ***Quid dicitis de Deo Patre, qui eum in baptismo, & transfiguratione** Filium **nominavit, non*** Servum?

Deinde, Si Christus posset dici servus servitute naturali, frustrà tantopere laborasset Adrianus summus Pontifex, ut omnes Scripturæ textus aliquam Christo servitutem tribuentes, in sensum allegoricum detorqueret, facili namque negotio dixisset, illos esse intelligendos de servitute naturali Christi in ordine ad Deum, si illam in Christo agnovisset.

Respondeo primò negando consequentiam. Nam præter servitutem naturalem, qua homo dependet à Deo, etiam habere potest aliam servitutem respectu Dei ex peccato contractam, siquidem eo ipso, quo homo peccator est, novo titulo Deo, ut Judici, & vindici subjicitur, Deusque novum jus obtinet in peccatorem, ut ipsum non solùm pœnis subjiciat, sed etiam exterminet, & annihilet.

Respondeo secundò, Concilium loqui de servitute, quæ fundaretur in supposito, & persona, qualem servitutem admittebant Felix, & Elipandus, qui Nestorii errorem innovantes, duplicem in Christo personam affirmabant, ut significant Patres ejusdem Concilii, Felicem, & Elipandum in eadem epistola sic alloquentes, ***Nonne olim eadem hæresis vestra in Nestorio refutata etiam & damnata est?*** Unde S. Damascenus lib. 3. de Fide cap. 21. ***Ii autem**, ait, **qui servum eum dicunt, unum Christum instar Nestorii in duos dividunt.***

Respondeo ad secundum Consultius quidem, ac rectius fuisset testimonia in proprio, quàm in metaphorico sensu accipere: nihilominus prudenti consilio Pontifex ad metaphoram deduxit, ne servitutis nomen (tantopere Hispanis odiosum propter diram, ac diuturnam eorum servitutem, qua à Mauris vexabantur) Christo tribueret, & sic Hispanicæ Ecclesiæ Patribus gravis, & infensus appareret.

SECTIO SECUNDA.

De Humanitate Christi.

C*Hristum* esse verum hominem, non est, quòd probemus contra Judæos; nihil enim certius ab omnibus illis existimatum est, quippe omnes Prophetiæ, quę venturum Messiam prænuntiabant, eum de semine Abrahæ ex fœmore Jacob, Davidis filium, & aliud ejusmodi significabant. Idipsum expressè docuit Moyses Deuter. 18. dum populum Judaicum alloquens ait: ***Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus:*** Quoniam verò in hac assertione infestos habet Ecclesiæ fides antiquos omnes hæreticos, quos in hujus tractatus prȩludio recensui, quippe hominem specie tenus assumptum aliqui putaverunt: nonnulli veram carnem inficiati sunt, vel è Cœlo delibutum corpus dixerunt, vel animam, partemve animæ segregarunt, aut ejus facultates negaverunt. Contra utrosque hæreticorum cuneos hac in sectione pugnandum est, ac docendum, perfectam hominis in Christo fuisse naturam, & suis omnibus expletam partibus, ac facultatibus, quales sunt anima rationalis, & humanum corpus, ac utriusque naturales partes, & potentiæ. Quo uno demonstrato, causam adversùs illos obtinebimus, qui aut effigiem solam hominis adumbratam esse in Christo mentiti sunt, aut solam animæ substantiam absque corpore fuisse cum hujus imagine, aut larva; aut istud ipsum carne minimè constare; sed aliena ex materia, seu ex æthere, Cęlove esse decerptum existimant.

Quatuor igitur maximè veniunt hìc determinanda. *Primum*, an Christus verè integram hominis naturam anima rationali, & humano corpore constantem assumpserit. *Secundum*, an omnes humani corporis partes, & humores inseparabiliter sibi conjunxerit. *Tertium*, an Christi humanitas propriam habuerit existentiam, ac substantialem existendi, & subsistendi modum. *Quartum*, an habuerit omnes animæ facultates, maximè voluntatem humanam, eamque in omnibus divinæ concordem.

QUÆ-

QUÆSTIO PRIMA.

An Christus verè integram humanitatem anima rationali, & humano corpore constantem habeat.

NOtandum primò, citra dubium esse, Verbum divinum ab eo tempore, quo in humanis apparuit, hominem fuisse denuntiatum, & appellatum, nec ullus est hæreticorum, qui eam constantem veritatem deneget, quippe id apertissimè testantur Scripturarum oracula, non solùm Veteris Testamenti, sed maximè novi. Sic Joan.8. Christus ipsemet ait; *Quæritis me interficere hominem, qui veritatem locutus sum vobis*. Et cap.9. Cæcus illuminatus à Christo dixit; *Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit*, &c. Quin cùm audiret Christus, non correxit, sed ulteriùs ab illo petiit, ut crederet etiam ipsum esse Filium Dei. Et cap.10. Judæi dicentes Christo: *De bono opere non lapidamus te, sed quia tu homo cùm sis, facis te ipsum Deum*: Christus verò primum admittens, se nihilominus Deum esse, & rectè appellari confirmat. Unde Caiphas Joan.11. & 18. consilium, spiritu prophetico motus, dedit Judæis: *Expedit vobis, ut unus homo moriatur pro populo*, &c. Quem hominem ibidem declarat Evangelista esse Jesum Christum, qui moriturus erat pro universo humano genere. Solùm ergo dubium restat, an illa hominis appellatio Christo revera fuerit attributa: ita quòd veram humanitatem in ipso designaverit, an autem dumtaxat fuerit metaphorica quædam locutio, ut contendebant olim hæretici, quotquot integram in Christo, ac veram humanitatem existere denegabant.

Notandum secundò, varios, ut in hujus tractatus præludio monuimus, hæreticos extitisse, qui veram animam in Christo negabant: imprimis namque *Ariani* quidam docebant Christum non habere veram animam rationalem, sed Verbum illi fuisse loco animæ, ut refert S. Epiphanius hæresi 69. & S. August. hæresi 49. qui quidem error etiam tribuitur Eusebio Cæsariensi, & aliis Arianis ejus sequacibus in 7. Synodo actione 6. *Apollinaris* autem, qui in principio idem senserat cum Arianis, postmodum apertis Scripturæ textibus convictus erroris, nec tamen cedens, demùm docuit in Christo quidem esse animam sentientem, non verò mentem, ut referunt Epiphanius hæresi 77. Nazianzenus orat.46. August. hæresi 55. Quid autem nomine *mentis* intellexerit hæreticus ille, an scilicet potentiam intellectivam, vel ipsam substantiam rationalis animæ, non satis apertè explicant dicti Patres. Nam August. dicit: Negavit mentem, quæ est rationalis anima hominis; Epiphanius verò refert se interrogasse hæreticos, quid nomine *mentis* intelligerent, ipsosque respondisse esse substantiam, seu spiritum: Ex quo, inquit Suares, disp.15. sect.7. sequitur eos negasse partem quamdam humanæ naturæ, fortè eo sensu, quo hęretici *dicti Dimeritæ* dixerunt, ex tribus partibus humanę naturę, corpore, anima, & mente, Verbum duas priores tantùm assumpsisse, ut constat ex sancto Epiphanio hæresi 78. & ex epistolis Damasi, quas refert Nicephorus lib.12. historię cap.17. in quibus Damasus contra hos hæreticos definit assumpsisse Christum veram animam rationalem, non obscurè indicans illos hæreticos id negasse, & in eo secutos fuisse errorem Apollinaris.

Notandum tertiò, varios itidem hæreticos negavisse in Christo verum corpus ex Virginis fœcunditate, & semine genitum; siquidem Marcion Episcopi filius, & Cerdonis discipulus, ut refert Tertul. lib. de præscr. cap.51. illiusque sequaces contendunt in Christo solùm fuisse corpus phantasticum, & apparens, ut referunt Justinus Martyr Apologia 2. pro Christianis Irenæus lib.1. c.19. qui ait, propterea hunc hæreticum expunxisse prima capita Evangelii Lucæ, quæ sunt de humana Christi generatione, & Tertullianus illis libris, quos contra Marcionem edidit. Fuerunt verò alii hæretici, qui verum corpus Christum habuisse docuerunt, sed non ejusdem rationis cum nostro, qui idcirco varias in partes scissi sunt: quidam enim dixerunt Christi corpus formatum fuisse ex elementis, ut *Apelles* Marcionis discipulus, & postea desertor, inquit Tertul. alii, habuisse corpus cœleste, ut *Valentinus*: qui, *inquit* Tertul. lib. de præscript. cap. 49. dicebat Christum *spiritale nescio, quod corpus de cœlo deferentem, quasi aquam per fistulam, sic per Mariam Virginem transmeasse; nil inde, vel accipientem, vel mutuantem*. Aliqui denique dixerunt habuisse corpus divinum consubstantiale Divinitati, vel certè ex ipsa formatum, ut docebat *Apollinaris*, referente Justino Martyre Apologia 2. circa finem.

Tria

Tria igitur sunt hic districtè resolvenda majoris claritatis gratia, quæ nihilominùs in idem collineant. *Primum*, quòd Christus veram, & integram humanitatem assumpserit. *Secundum*, quòd verum corpus nostris consubstantiale habuerit. *Tertium*, quòd etiam veram animam rationalem habuerit nostris omninò similem.

CONCLUSIO UNICA.

VErbum divinum veram, & integram humanitatem assumpsit, anima rationali, & humano corpore constantem. Hæc est de fide determinata in variis Conciliis generalibus, & Symbolis: Firmaturque illis omnibus Scripturæ sacræ oraculis, quæ Deum factum hominem confirmant, ac nostri similem, & inter nos humano more versatum, ac locutum. Etenim homo non est, sed larva hominis, & imago mendax, quod parte aliqua necessària, & substantiva hominis caret. Quamobrem, ut argumentatur Theodoretus lib.1. contra hæreticos cap.14. *quoties, vel hominem se Christus vocat, vel cùm Abrahami, & Davidis semini, ac stirpi inscribitur, toties veræ carnis, ac veræ animæ testimonium perhibetur; non enim si alterutra pars desit, nuncupationibus istis veritas subest*. Quam utique rationem eximiè expendit sanctus Hilarius lib.9. & ex eo Theodoretus: *Natus igitur*, inquit, *Unigenitus Deus ex Virgine homo, & secundùm plenitudinem temporum in semetipso provecturus in Deum hominem, hunc per omnia Evangelici sermonis modum tenuit, ut se Filium Dei credi doceret, & hominis filium prædicari admoneret. Locutus, & gerens homo universa, quæ Dei sunt; loquens deinde, & gerens Deus universa, quæ hominis sunt: ita tamen, ut in ipso illo utriusque generis sermone nunquam, nisi cum significatione* hominis *locutus*, & Dei *sit*.

Eandem veritatem testantur vetustissima Symbola, quæ ante Nycœnam Synodum per Ecclesias legebantur. Hoc Nycænæ ipsius, & sequentium Synodorum decisiones, ac fidei professiones apertissimè tradunt, dum proferunt Verbum incarnatum, & hominem factum. Hinc Synodus Constantinopolitana secunda inter Oecumenicas, epistola ad Damasum, & alios in Romana Synodo congregatos, ait: *Se nec animæ, aut mentis expertem, nec imperfectam carnis œconomiam admittere: verùm nosse se perfectum ante sæcula Dei Verbum, & perfectum hominem in novissimis diebus propter nostram salutem fuisse*. Chalcedonensis in decreto fidei quod actione 3. promulgatum est, Christum Dominum eumdem affirmat esse *perfectum in Divinitate, & perfectum in humanitate: Deum, & hominem reverà eumdem ex anima rationali, & corpore: consubstantialem Patri secundùm Divinitatem, & consubstantialem nobis secundùm humanitatem, & per omnia similem nobis absque peccato*: quæ Athanasii Symbolum eadem expressit sententia: *Perfectus*, inquit, *Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens*. Longum esset, & supervacuum hic scribere omnes posteriorum Conciliorum definitiones, ac SS. Patrum authoritates, quibus Catholica hæc veritas docetur, & firmatur; juvat tamen illam probare argumentis, quibus utuntur plerique Patres ad eandem veritatem confirmandam.

Primum itaque argumentandi genus ex eo deducitur, quòd nisi integra esset Christi humana natura, vera non esset, nec verus homo Christus, ideòque nec homo esset omninò; nam quod verè aliquid non est, hoc simpliciter non est: sic autem ratiocinatur Tertullianus in libro de carne Christi: *Aliter*, inquit, *non diceretur homo Christus sine carne; nec hominis filius sine aliquo parente homine, sicut nec Deus sine spiritu Dei, nec Dei Filius, sine Deo Patre.... quid dimidias cum mendacio Christum? Totus veritas fuit*. Hinc lib. de resurrectione carnis cap. 40. *Porrò nec anima*, inquit, *per semetipsam homo, quæ figmento jam hominis appellato postea inserta est: nec caro sine anima homo, quæ post exilium animæ cadaver inscribitur: ità vocabolum* homo *consertarum substantiarum duarum quodammodo fibula est, sub quo vocabulo non possunt esse, nisi cohærente*. Eandem ratiocinationem format Gelasius in libro de duabus naturis, probans adversùs Acephalos Christum constare duabus naturis, quoniam unius rei proprietate sublata, inquit, pro parte apud eos medius erit „ Christus non unus, non integer; ideò- „ que nec verus; sequitur ut falsus, quia „ modis omnibus in hoc tendit abruptum, „ si aliquid naturaliter inde removetur, „ ex quibus vel in quibus unus, & inte- „ ger Christus est: ob hoc consequenter „ & verus; ergo ut verus sit, integer sit „ necesse est: ut integer unus, idemque „ persistet. Hæc Gelasius. „

Pro-

Probatur secundò ex eo, quòd Christus Redemptor debuit inter nos, ac Deum sequester, conciliatorque esse, hoc est medium, sive, ut loquitur Scriptura *Mediator*; decuit autem hujusmodi Mediatorem ambas, utrasque partes in se complecti, ut faciliùs concordes statueret. Sic ratiocinatur S. Hilarius lib.9. sub initium: *Mediator*, inquit, *ipse in se ad salutem Ecclesiæ constitutus, & illo ipso inter Deum, & hominem mediatoris sacramento utrumque unus existens, dum ipse ex unitis in idipsum naturis, naturæ utriusque res eadem est; ita tamen ut neutro careret in utroque*. Hoc argumentum luculentis verbis urget S. Fulgentius lib. 1. ad Trasimundum cap.15. ubi ait: *Non in cassum hominem Jesum Christum Mediatorem Dei, & hominum nuncupatum: nisi quia idem Deus totam in se naturam suscepit hominis, & idem homo totam in se habet substantiam Deitatis. Nam quia per peccatum homo fuit separatus à Deo; inter Deum irascentem, hominemque peccantem, talis utique Mediatoris debuit intervenire persona, quæ ad propitiandum Deum homini, totum, verumque in se Deum de Deo natum haberet, & ad reconciliandum hominem Deo, totum, verumque in se homine natum hominem contineret*.

Denique *probant* SS. Patres totum hominem idcircò à Verbo assumptum, quia totus homo vulneratus sanari debuit. Testatur hoc imprimis Justinus Martyr circa finem Apologetici primi, dicens: *Nostra causa hominem factum esse Dei Verbum, uti passionum nostrarum particeps factus remedium adhiberet*. Greg. Nazianzenus epistola 1. ad Cledonium: *Si quis*, inquit, *in hominem mentis expertem speret* (loquitur de Apollinare) *amens est reverà, neque dignus, qui totus salvetur: quod enim assumptum non est, quæ rationis est expers: quod autem unitum est Deo, ipsum & salute donatur: si dimidiatus tantùm Adamus lapsus est, dimidiatum quoque tantummodo sit, quod assumitur, & salvum sit. Quòd si totus peccavit, toti quoque genito unitus est; atque ex toto salutem assequitur*. In idem collineat Faustinus lib. contra Arianos cap.3. *Totus*, inquit, *Adam totum salvare venerat; non autem videbatur totum expulsum in se suscepisse, nisi illum suscepisset per substantiam carnis, & animæ, hoc enim totus homo est per naturam*. Idem urget S. Ambros. epistola 63. sic scribens: *Adversùs Apollinarem legitimam hanc esse circumspectionem, ut confiteamur, sicut in Dei forma nihil ei defuit, ut divinæ naturæ, & plenitudinis, sic in illa forma hominis nihil ei defuisse, quo imperfectus homo judicaretur: qui ideò venit, ut totum hominem salvum faceret; neque enim decebat, ut qui perfectum opus in aliis consummaverat, hoc imperfectum in se esse pateretur; si enim aliquid ei defuit, non totum redemit: si non totum redemit, fefellit igitur, qui dixit, ideò se venisse, ut totum hominem salvum faceret, sed quia impossibile est mentiri Deum, non fefellit ergo; quia ita venit, ut totum redimeret, & salvum faceret; totum utique suscepit, quod erat humanæ perfectionis*. Istud argumentum mirum in modum urget S. Fulgentius lib. 1. ad Trasimundum cap.10. ubi inter cętera ait; *Hoc Deus in nobis salvavit, quod pro nobis accepit, & illam Deus Dei Filius naturam fecit participem salutis æternæ, quam sibi conjunxit in unitate personæ*.

Objiciebat 1. Apollinaris. Duo perfecta non capiebat Christus, seu duæ naturæ perfectæ in unam personam non poterant coalescere: igitur Christus duas integras, & perfectas naturas, quales sunt divina, & humana, non habet sibi personaliter unitas.

Respondet S. Gregorius Nazianz. mox laudatus, antecedens esse verum in iis, quæ instar corporum continentur, vas enim unius modii capax duos non continebit, neque corporis unius locus duo corpora: at in intelligibilibus, & corporis expertibus rem secus habere, hæc enim plura possunt esse simul, ac etiam pervadere, ac penetrare se possunt. *Addo*: Distingui posse illud antecedens; Duo perfecta tam secundùm naturam, quàm secundùm suppositum, simul in unam personam coalescere nequeunt; concedo: quorum unum est dumtaxat secundùm naturam, & perfectibile est per suppositum alterius, à quo debet compleri, & sustentari, nego; humanitas autem Christi est dumtaxat perfecta secundùm naturam, & perficitur, ac completur per suppositum Verbi.

Objiciebat 2. Si Christus fuisset perfectus homo, fuisset mundi pars: at hoc dici nequit, quia mundi pars non potest afferre salutem mundo. Igitur non fuit perfectus homo.

Respondeo 1. negari posse majorem: siquidem Christus non tantùm homo, sed est etiam Deus, qua ratione non est mundi pars, sed Dominus.

Respondeo secundò, negando minorem, quid

quid enim obstat quominùs pars mundi salutem mundo afferat? quippe decebat, ut homo nostri similis salutem nobis afferret, juxta illud Psalmi, *Frater non redimit, redimet homo*, non utique homo purus, sed homo Deus, ut explicat S. Augustinus.

Objiciebat 3. illud Pauli ad Philip. 3. ubi de Christo Dom. dicitur, quòd sit *in similitudinem hominum factus, & habitu inventus, ut homo*. Igitur reverà Christus non erat homo, sed tantùm ad instar hominum.

Nego consequentiam. Et ad antecedens dico illam particulam *in similitudinem* non excludere veritatem, sicut patet Genes. 2. cùm dicitur, quòd Adam genuit Filium *ad imaginem, & similitudinem suam*. Vel si gratis demus illam particulam excludere veritatem, reponam cum S. Chrysostomo in hunc locum, illud non referri ad homines, ut homines, sed ad homines, ut peccatores, quomodo de eodem Christo dicitur ad Romanos 8. quòd habuerit carnem *in similitudinem carnis peccati*, quamvis non habuerit carnem peccati. Cætera, quæ objiciebat, referet sequens

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus habuit animam rationalem ejusdem speciei cum cæteris animabus hominum. Hæc etiam est de fide, ut constat ex præcedenti concl. & probatur insuper illis Scripturæ textibus, quibus Christus Dominus de sua anima sermonem fecit. Sic Joannis 12. *Nunc anima mea turbata est*. Et Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Ubi nomine *animæ*, non potest Verbum divinum intelligi; alioqui sequeretur illud esse passibile, ac humanis passionibus, & affectibus subditum, quòd neque ipsi Apollinaristæ admittebant, utpote cùm crederent Verbum esse verum Deum. Nec etiam ista oracula possunt accipi metaphoricè, quemadmodum in Veteri Testamento dicitur *anima Dei*, id est, divina voluntas: Sic Isaiæ primò: *Kalendas vestras, & solemnitates vestras odit anima mea*, hoc est, meæ divinitati sunt odiosæ. Nam reverà nomine *animæ* Christus veram sui corporis vivificantem animam ab ipsa divinitate distinctam sufficienter significavit, cùm ait Joannis 12. *Potestatem habeo ponendi animam meam; & iterùm sumendi eam*. Hæc enim potestas ponendi animam, fuit in aliquo ab anima distincto; non quidem in corpore, cùm corpus non habeat potestatem se solo ablegandi, & resumendi animam: igitur hæc maximè residebat in divinitate Christi: igitur Christi divinitas, & ejus anima distinguuntur.

Nec etiam testimonia illa possunt exponi de anima sentiente, tum quia ibi non est sermo de quacumque tristitia rationali, sed de tristitia voluntaria, ut constat ex verbis sequentibus, *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat*. Tum quia ex voluntaria consideratione, & attentione excitavit in se illam tristitiam, ut argumentatur VI. Syn. Actor. 8. quod utique confirmatur ex Joan. 10. ubi Christus Judæos ejus necem meditantes ita alloquens ait, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*. Ex quibus constat illum habuisse libertatem arbitrii, & subinde animam rationalem.

Insuper hæc veritas definita est in plurimis Conciliis. Primùm quidem in Concilio *Romano* sub Damaso Papa in professione fidei, quam refert Theodoretus lib. 5. Historiæ cap. 9. *Ephesino* in epistola Cyrilli ad Nestorium, quæ ibidem approbatur Canone 3. *Chalcedonensi* sessione 1. & aliis sequentibus.

Eam itidem veritatem tradunt omnes sancti Patres, maximè S. Leo in epistolis 11. 72. & 93. & S. Augustinus lib. contra Felicianum Arianum c. 13. ubi illam veritatem plurimis rationibus demonstrat, quarum potissimam desumit ex fine Incarnationis: *Tum quia* sine rationali anima non potuisset Christus orare, mereri, nec satisfacere; *Tum quia* cùm incarnatus fuerit ad redimendum hominem lapsum, assumere debuit id, quod potissimùm in homine ceciderat, quodque maximè redemptione indigebat; hoc autem est anima rationalis.

Confirmari potest etiam rationibus Philosophicis: Siquidem Deus non potest fieri forma corporis; quippe forma est totius compositi pars constitutiva: omnis autem pars imperfectionem denotat, quæ longè à Deo eliminanda est.

Deinde, etiamsi posset aliquatenus informare, cùm compositum suam denominationem accipiat à forma, nulla ratione Christus esset verus homo, quippe hominis formam constitutivam non haberet.

Denique, anima rationalis non est in homine distincta à sensitiva; ergo si Christus assum-

assumpsisset tantùm animam sensitivam, non assumpsisset animam hominis, sed bruti.

Objiciebat Apollinaris. Si Christus totum, ac perfectum suscepit hominem, consequens est humanas in eo cogitationes extitisse: fieri autem non potest, ut non sit in humanis cogitationibus aliquid peccati; quia, inquit Apostolus, ad Rom. 8. *Sapientia carnis mors est*: & *Sapientia carnis inimica est Deo; legi enim Dei non subjicitur*. Unde concludebat Apollinaris, ut refert Leontius, Deum totum hominem non assumpsisse, quandoquidem totus homo non est expers omnis peccati in hac via.

Respondent sancti. Patres, maximè S. Athanasius lib. *de salute advenarum*, negando vitiosas hujusmodi cogitationes, sive affectus in humana Christi natura fuisse: quippe non sunt illius naturæ appendices, sed peccati fœtus: quare in Adamo ante lapsum neutiquam istæ cogitationes, quæ concupiscentiæ vocabulo censentur, extabant: sed, inquit Athanasius, postquam mandatum prætergressus est, talibus cogitationibus obstrictus esse cœpit: non quòd Deus urgentes cogitationes istas creavit: sed quòd diabolus ex fraude, ac deceptione illas super rationali natura seminaverit, postquam in transgressione legis constituta esset, & à Deo rejecta. Cùm ergo Christus nulla prorsus cogitatione fuerit infectus Adami peccatoris, immunis fuit ab ejusmodi cogitationum, & illecebra carnis.

Objiciebat secundò: Si Christus habuisset reverà integram animam rationalem, & mentem humanam, duas etiam principales moderatrices habuisset humanarum actionum facultates, nempe humanam mentem, & divinam voluntatem: at hoc dici non debet, quippe unica moderatrix sufficiebat: superfluebat igitur altera: in Christo autem nil debuit esse superfluum: igitur non debuit mentem humanam assumere, cùm ad suas moderandas actiones sufficientissima fuerit divina voluntas.

Nemo minorem: Nam, inquit S. Maximus martyr apud Euth. Panopl. tit. 7. *Quemadmodum lana alba purpuræ colore tincta, non est bicolor, sed unius dumtaxat coloris, sic in assumpta natura, deificata hominis mente, non sunt duo principalia Deus, & mens, sed unum videlicet, qui divinam mentem effecit Deus*: Quibus verbis non vult Maximus extinctam fuisse mentem in Christi anima ex consortio divinitatis, quemadmodum lanæ candor aboletur purpuræ rubore suffectus, sed solùm, quòd salva, & integra manente anima, ejusque principali parte, quæ est mens, ea tamen principali principatum non tenuit actionum, sed cùm ex toto Divinitate esset imbuta, & munita ad hujusce ductum, ac moderationem applicabat; ita quòd divina mens humanam in Christo mentem ageret, eamque gubernaret.

CONCLUSIO TERTIA.

Verbum divinum corpus humanum assumpsit ejusdem materiæ, & rationis cum nostro. Hæc pariter est de fide, quam apertè Scriptura tradit: Sic Joannis 1. legimus: *Verbum caro factum est*, non per conversionem Divinitatis in carnem, sed per assumptionem humanitatis, & unionem cum persona Verbi. Hinc Rom. 1. Christus dicitur, *Factus ex semine David secundùm carnem*. Et ad Hebræos 2. *Quia pueri communicaverunt carni, & sanguini; & Filius Dei participavit eisdem*. Idem definitum est in Conciliis suprà laudatis, & specialiter in Concilio *Hispalensi* 2. cap. 13. & in *Bracharensi* 1. cap. 4.

Eandem veritatem probat Tertullianus quinque libris contra Marcionem: maximè verò libro *de carne Christi*, cujus præcipuas rationes in gratiam religiosæ juventutis, cui nondum hic Author familiaris est, hic summatiè referre lubet. Probat Christum veram habuisse carnem *primò ex ejus Nativitate*. Marcion, inquit c. 1. ut carnem „ Christi negaret, negavit etiam Nativi- „ tatem, aut ut Nativitatem negaret, ne- „ gavit & carnem, scilicet ne invicem „ sibi testimonium redderent, & respon- „ derent nativitas, & caro, quia nec „ nativitas sine carne, nec caro sine na- „ tivitate. *Inde cap.* 2. carpit Marcionem „ quòd deleverit prima capita Evangelii Lucæ, quibus Christi Nativitas, & infantia delineatur: His opinor, inquit, consiliis „ & originalis instrumenta Christi dele- „ re Marcion ausus est, ne caro ejus „ probaretur, & quâ oro te authorita- „ te? Si Propheta es: prenuntia aliquid, „ si Apostolus, prædica publicè: si A- „ postolicus, cum Apostolis senti: si tan- „ tummodo Christianus es, crede, quod „ traditum est: si nihil istorum es, meritò di- „ xerim, morere: nam, & mortuus es non „ cre-

„ credendo, quod creditum Christianos „ facit.

Cap. 3. Probat illam nativitatem, & carnis assumptionem, nec impossibilem, nec inconvenientem esse Deo. Non potest, inquit, „ dicere si natus fuisset, & hominem verè induisset, Deus esse desiisset, „ amittens, quod erat, dum assumit, quod „ non erat: periculum enim status sui Deo „ nullum est.

Cap. 4. Demonstrat illam nativitatem ex Virgine, neque indignam, neque Deo stultam. Unde sic Marcionem interpellat, ab ipsa quidem exortus odio habita nativitate, „ Perora, age jam spurcitias genitalium in utero elementorum, humoris, „ & sanguinis fœda coagula, carnis ex „ eodem cœno alendæ per novem menses, describe uterum de die in diem insolescentem, gravem, anxium, nexum, „ totum incertum libidinibus fastidii, & „ gulæ. Invehere jam, & in ipsum mulieris enitentis pudorem, vel pro periculo honorandum, vel pro natura religiosum. Hortes utique, & infantem cum „ suis impedimentis profusum utique, & „ oblitum, dedignaris, quòd pannis stringitur, quòd vinctionibus formatur, quòd „ blanditiis deridetur. Hanc venerationem, o Marcion, naturæ despicis: & „ quomodo natus es? odisti nascentem hominem, & quomodo diligis aliquem? te „ quidem planè non amasti cùm ab Ecclesia, & fide Christi recessisti, sed vide- „ ris si tibi displices, aut si aliter natus es. „ Certè Christus dilexit hominem illum in „ immunditiis, in utero coagulatum, il- „ lum per pudenda prolatum, illum per „ ludibria natum: propter eum descendit, „ propter eum prædicavit: propter eum „ omni se humilitate dejecit usque ad mor- „ tem, & mortem crucis: amavit utique, „ quem magno pretio redemit.

Confirmat cap. 5. demonstrando Christum veram habuisse carnem, quia verè passus, „ & crucifixus est. Quid enim, inquit, „ indignius Deo? quid magis erubescendum? nasci, an mori? carnem gestare, „ an crucem? circumcidi, an suffigi? educari, in præsepè deponi, an in monu- „ mentum recondi?..... Hic responde, „ interfector veritatis, nonne verè crucifi- „ xus est Deus? nonne verè mortuus, ut „ verè crucifixus? nonne verè resuscitatus, „ ut verè scilicet mortuus? Falsò ergo statuit inter nos scire Paulus tantùm crucifixum, falsò sepultum ingessit, falsò „ resuscitatum inculcavit. Falsa est igitur, „ & fides nostra, & totum phantasma est, „ quod speramus à Christo. Scelestissime „ hominum, qui interemptores excusas Dei. „ Nihil enim ab ei passus est Christus, si „ nihil verè est passus. Parce unicæ spei „ totius orbis, qui destruis necessarium „ decus fidei: quodcumque de eo indignum est, mihi expedit: salvus sum si „ non confundar de Domino meo. Qui „ me, inquit, confusus fuerit, confundar, „ & eum, aliàs non invenio materias confusionis, quæ me per contemptum ruboris probent, bene impudentem, & feliciter stultum, natus est Dei Filius: non „ pudet, quia ineptum est: & sepultus resurrexit, certum est, quia impossibile est. „ Sed hæc quomodo in illo vera erunt, si „ ipse non fuit verus? si non verè habuit „ in se, quod figeretur, quod moreretur, „ quod sepeliretur, & resuscitaretur? Carnem scilicet hanc sanguine suffusam, ossibus substructam, nervis intextam, venis implexam, quæ nasci, & mori no- „ vit, humanam sine dubio, ut natam de „ homine. „

Cap. 6. Urget contra Appellem Marcionis discipulum, qui asserebat Christum de sydesibus, & substantiis, superioris mundi carnem esse mutuatum: licèt Angeli sibi efficiant corpora ex materia cœlesti, aut aerea, dum hominibus apparent: igitur ait: Qui car- „ nem Christi ad exemplum proponunt Angelorum, non natam dicentes, scilicet „ carneam, comparent, velim, & causas, „ tam Christi, quàm & Angelorum, ob „ quas in carnem venerunt. Nullus un- „ quam Angelus ideò descendit, ut crucifi- „ geretur, ut mortem experiretur, ut à morte resuscitaretur: si nunquam ejusmodi „ fuit causa Angelorum corporandorum, „ habes causam cur non nascendo acceperint „ carnem. Non venerant mori, ideò nec „ nasci: at verò Christus mori missus, nasci „ quoque necessariò habuit, ut mori posset; „ non enim mori solet, nisi quod nascitur. „ Mutuum debitum est inter se nativitati „ cum mortalitate: forma moriendi, causa „ nascendi est. . . . homo verè futurus usque ad mortem, eam carnem oportebat, „ ut indueret cujus est mori, eam porro „ carnem, cujus & mori nativitas antecedit. „

Dein-

Deinde sibi objiciens illud Lucæ 8. ubi Christus respondet: *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Quasi matrem, & fratres respuisset, Respondet non istud dixisse, ut matrem negaret, sed ut potiores faceret illos, qui Verbum Dei audiunt, & custodiunt; negavit itaque parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere Matthæi 10. *Demum cap.* 8. refellens commentum Appellis somniantis Angelum igneum cælestia condidisse ex pœnitentia debiti, ostendit, quòd si exinde caro Christi esset deducta de peccati constitisset elementis, peccatrix de peccatorio sensu, & par erit ejus substantiæ, id est nostræ, quam ut peccatricem Christus dedignatur induere.

Cap. 9. Demonstrat omnia veræ carnis terrenæ signa in Christo fuisse. Considera, inquit, singulas qualitates, musculos ut glebas, ossa ut saxa, etiam circum papillas calculos quosdam. Aspice nervorum tenaces connexus, & traduces radicum, & venarum ramosos discursus, ut ambages rivorum, & lanugines, ut muscos, & comam, ut cespitem, & ipsos medullarum in adesto thesauros, ut metalla carnis: hæc omnia terrenæ originis signa, & in Christo fuerunt: hæc sunt, quæ illum Dei Filium celavere .... nam quæ enumeravimus adeo terrenæ testimonia carnis sunt, ut & nostræ... Quid dicis cœlestem carnem, quam unde cœlestem intelligas non habes? Quid terrenam negas, quam unde terrenam agnoscas habes? Esuriit sub diabolo; sitivit sub Samaritide, lacrymatus super Lazarum, trepidat ad mortem: *Caro enim*, inquit, *infirma*: sanguinem fudit postremò. Hæc sunt, opinor, signa cœlestia: sed quomodo, inquam, contemni, & pati posset, si quid in illa carne de cœlesti generositate radiasset?

Probat denique Tertullianus *cap.* 17. & sequentibus, ex eo quòd Christus conceptus, & natus fuerit ex Maria, & non solùm in Maria Virgine: Si primus Adam, inquit, de terra traditur, meritò sequens, vel novissimus Adam, ut Apostolus dixit; proinde de terra, id est, carne nondum generationi resignata in spiritum vivificantem à Deo est prolatus ... Sed, & hic ratio defendit, quòd Deus imaginem, & similitudinem suam à diabolo captam æmula operatione recuperavit; in Virginem adhuc Evam irrepserat verbum ædificatorium mortis: in Virgine æquè introducendum erat Dei Verbum extructorium vitæ, ut quod per ejusmodi sexum abierat in perditionem, per eundem sexum redigeretur in salutem. Crediderat Eva serpenti, credidit Maria Gabrieli: quod illa credendo deliquit, hæc credendo delevit: sed Eva nihil tunc concepit in utero ex diaboli verbo: imò concepit, nam exinde, ut abjecta pareret, & in doloribus pareret, verbum diaboli semen illi fecit: enixa est deníque diabolum fratricidam: contra Maria eum edidit, qui carnalem fratrem Israel interemptorem suum salvum quandoque præstaret. In vulvam ergo Deus Verbum suum detulit bonum fratrem, ut memoriam mali fratris eraderet: inde prodeundum fuit Christo ad salutem hominis, quò jam damnatus intraverat.

Et *cap.* 20. respondens objectioni Valentini dicentis quidem Christum natum per Virginem, non ex Virgine: & in vulva, non ex vulva; quia, & Angelus in somniis ad Joseph, Quod in ea natum est, inquit, de Spiritu sancto est, non dixit *ex ea*; sic huic objectioni facit satis: Etsi *ex ea* dixisset, *in ea* dixerat: in ea enim erat, quod ex ea erat: tantundem ergo, & cùm dixit in ea, & ex ea consonat: quia ex ea erat, quod in ea erat. Sed bene, quod idem dicit Matthæus originem Dei decurrens ab Abraham usque ad Mariam. *Jacob*, inquit, *generavit Joseph virum Mariæ, ex qua nascitur Christus*. Sed & Paulus Grammaticis istis silentium imponit: *Misit*, inquit, *Deus Filium suum factum ex muliere*. Numquid per mulierem, aut in mulierem? Hoc quidem impressiùs, quod factum potiùs dicit, quàm natum, simplicius enim enuntiasset natum: factum autem dicendo, & Verbum caro factum est, consignavit, & carnis veritatem ex Virgine factam asseveravit.

Dices. S. Paulus 2. ad Corinth. c. 5. ait: *Si cognovimus Christum secundùm carnem, sed jam non novimus*, id est, ut exponebat Faustus Manichæus, Paulus in principio existimabat Christum habuisse veram carnem; posteà verò doctior factus mutavit sententiam, & eum non verâ, sed dumtaxat apparenti carne velatum agnovit.

Respondeo impiam illam esse Fausti expositi-

positionem. Unde duplex potest esse sensus illius oraculi. *Primus*, ut Paulus loquatur pro eo tempore, quo Christum in suis fidelibus prosequebatur; quasi diceret, etsi aliquando *secundùm carnem*, id est, carnaliter judicantes de Christo indignam æstimationem habuimus, sed jam non ita novimus, seu existimamus. Vel *secundus* sensus esse potest; quòd loquatur de conditione carnis passibilis, in qua cognovit Christum dum vitam mortalem ageret: sed jam eum ita mortalem non novit. Quæ expositio traditur in VII. Syn. act. 6. & ab August. lib. 11. contra Faustum, quadratque Pauli verbis; siquidem postmodum subjungit: *Et qui vivunt jam non sibi vivant, sed ei, qui pro eis mortuus est, & resurrexit.*

Dices secundò. Idem Apostolus 1. ad Cor. 15. docet Christum esse hominem cælestem de cælo in terram delapsum, ait enim: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis*; sed Christus non dicitur homo cælestis, nisi ratione corporis ex materia cælesti formati: igitur Christi corpus non erat ejusdem substantiæ, & rationis cum nostris.

Nego minorem, non enim Christus dicitur *homo cælestis*, quòd ejus corpus ex materia cælesti fuerit compactum, sed ita dicitur secundùm personam, quæ divina est ratione formationis sui corporis, quia formatum fuit virtute Spiritus sancti absque semine: *Vel* dicitur homo cælestis, quia cælestem vitam vixit: quapropter idem Apostolus homines Christum imitantes ibidem cælestes appellat: Adam verò dicitur homo terrenus, ut pote subditus peccato: quapropter subjungit sanctus Paulus: *Qualis terrenus tales & terreni, qualis cælestis, tales & cælestes*. Qualiter etiam explicat Tertull. lib. de carne Christi cap. 8. *Non*, inquit, *ad materiæ differentiam spectat, sed tantùm terrenæ retro substantiæ carnis primi hominis, id est, Adæ cælestem de Spiritu substantiam opponit secundi hominis, id est, Christi*: Et ideò ad spiritum, non ad carnem cælestem hominem refert, ut quod sic comparat, constet in hac carne terrena cælestes fieri, spiritu scilicet: quòd si secundùm carnem quoque cælestis Christus, non compararentur illi non secundùm carnem cælestes: si ergo, qui fiunt cælestes, qualis est Christus, terrenam carnis substantiam gestant; hinc quoque confirmatur ipsum etiam Christum in carne terrena fuisse cælestem, sicut sunt, qui ei adæquantur: *Tertiò denique* Christus dicitur homo cælestis, propter gloriam, quam à principio habuit; quamvis enim illa in ipsius corpus non redundaverit ab initio, sed dumtaxat in ejus resurrectione; tamen erat connaturaliter debita propter illius unionem ad Verbum: Primus verò homo dicitur terrenus propter mortalitatem ex peccato contractam. Ita S. Chrysostomus hom. 42. in 1. ad Corinth. & Aug. 15. de Civitate cap. 23.

QUESTIO SECUNDA.

An Verbum Divinum assumpserit hypostaticè omnes humani corporis partes, maximè verò sanguinem, & alios humores.

NOtandum primò multiplices esse partes humanitatis assumptas; quædam enim sunt physicè essentiales, ut corpus, & anima: aliæ integrantes, ut caput, brachia, crura: & aliæ excrementitiæ, ut capilli, ungues, & ea omnia, quæ tanquam superflua ad nutritionem, & corporis integritatem non conferunt. *Præterea*, integrantium partium quædam sunt præcisè de integritatè corporis humani, ut caput, ossa, caro, & reliquæ; quædam dumtaxat de veritate, non verò de integritate, ut sanguis, spiritus vitales, & alii humores, qui ea ratione dicuntur de veritate corporis, quia corpus humanum sine illis, saltem sine sanguine, qui est basis, & fundamentum vitæ, non potest consistere. Quæritur, an illas omnes partes Verbum Divinum hypostaticè sibi copulaverit. Conveniunt omnes reverà eum assumpsisse, & sibi copulavisse omnes partes, quæ sunt de integritate corporis, alioquin verum, & perfectum humanum corpus non assumpsisset, quod est contra præcedentem conclusionem. Gravis autem difficultas est de partibus spectantibus ad corporis veritatem, & vitam.

Notandum secundò, quosdam Theologos cum Cajetano, qu. 54. art. 2. duplicem in corpore humano distinguere sanguinem: alterum nutrimentalem tantummodò, & alterum naturalem, seu quem dicit esse de veritate naturæ. *Nutrimentalis* solùm, est humor quidam sanguineus parùm decoctus, & depuratus, qui veram sanguinis naturam nondum habet, quamvis in colore, & aliis accidentibus sit ei similis. Talis est, qui proximè ex alimento generatur, idque,

que, vel in hepate, vel in venis ducentibus ad hepar, quas Medici Mesaraicas appellant: & hunc sanguinem aliquos sudasse refert Philosophus in libro de historia animalium. Sanguis verò *naturalis* ille est, qui fit ex priori per decoctionem majorem, & elaborationem virtutis formativæ sanguinis residentis juxta Galenum in hepate, vel juxta Aristotelem in corde, quo fit ut longè purior evadat, & veram formam substantialem sanguinis obtineat. Dicitur autem *naturalis*, quia licèt ad totum animal nutriendum aliquo modo deserviat; tamen hoc munus ei non est adæquatum, sed præterea etiam concurrit ad naturalem integritatem, & vitam corporis.

Docet autem Cajetanus cum plurimis Thomistis priorem sanguinem non vivere, nec animari forma vivificante corpus: posteriorem verò esse animatum. At reclamat Doctor subtilis in 3. dist.30. qu.2. n.2. ubi docet idcirco carnem, quam assumpsit Christus nulla fuisse peccati macula fœdatam, nec eguisse ulla gratia sanctificante, ut purificaretur ante assumptionem; quia inquit, *sanguines beatæ Virginis, de quibus informabatur corpus Christi secundùm Damascenum 48. numquam fuerunt animati anima alicujus hominis*. Per consequens numquam ab anima peccatrice contraxerunt maculam: Cui sententiæ suffragantur omnes Medici, necnon & Philosophi plurimi, deducitúrque ex Aristotele lib. animalium cap. 3. ubi dicit, sanguinem esse alimentum ultimum, & esse in venis tamquam in vase; unde cap.10. negat esse partem animalis. Constat autem ex eodem lib. 3. de anima, textu 43. alimentum esse alterius substantiæ à vivente, quia nutritio est substantialis conversio, quæ non habet locum inter res ejusdem formæ; unde cùm alimento incipit informari anima viventis, jam definit esse alimentum, & incipit esse pars. Cùm ergo sanguis sit ultimum alimentum, non informatur anima, sed ex illo fit proxima conversio, & animæ informatio, qualiter debent intelligi illa verba, quæ feruntur ex eo lib. 3. de historia animalium cap. 19. quamquam in codicibus Græcis non habeantur: *Palpitat intra venas sanguis animalium omnium, & quamdiu vita servatur, semper agit anima, & fervet*: Sed quidquid sit de animatione sanguinis, sufficit, quod sit pars humani corporis, ut censeatur à Verbo assumptus.

Utrùm autem assumptus sit immediatè, vel dumtaxat mediante humanitate; ita quòd propriam suam habuerit subsistentiam, nec subsisterit subsistentia Verbi; gravis est controversia inter Theologos. *Durandus* enim in 4. dist.10. qu.1. negat ullum sanguinem, sive naturalem, sive nutrimentalem à Verbo fuisse hypostaticè assumptum. *Cajetanus* autem, & plurimi Thomistæ, distinctionem statuentes inter sanguinem nutrimentalem, & naturalem, asserunt hunc fuisse assumptum, non verò illum. *Cæteri* verò Theologi docent omnem sanguinem, qui fuit in Christo, dum in corpore mortali viveret, fuisse subsistentem subsistentia Verbi; respuunt enim illam distinctionem sanguinis in nutrimentalem, & naturalem.

Notandum tertiò, circa annum Christi 1351. gravem extitisse controversiam Barchinonæ; dum enim aliqui in prædicta civitate assererent, & publicè prædicarent sanguinem Christi in passione effusum à Divinitate fuisse separatum, & inde non fuisse in triduo mortis adorandum cultu latriæ: atque ut refert Vvadingus in nostris *Annalibus ad eumdem annum, n.* 3. idipsum ex professo doceret *Franciscus Bajuli*, Minoritarum Guardianus; Nicolaus Rosselli tunc in regno Aragoniæ Inquisitor per suas litteras monuit Joannem Morlandinum ex Magistro generali Ordinis Prædicatorum à suo Avunculo Clemente sexto, anno proximè elapso simul cum Pastore Ordinis Minorum ad Cardinalatum assumptum: hic Morlandinus rescripsit se vivæ vocis oraculo accepisse in mandatis à Pontifice die 20. Julii, ut ad palinodiam cogerentur, qui ita prædicaverant, judicatumque fuisse omninò hanc opinionem pro hæretica censendam. Compacto processu Nicolaus Inquisitor solis litteris illius Cardinalis innixus, severè animadvertit in omnes, qui istius propositionis assertores fuerant, atque, ut in Curia, & præsentia Episcopi Barcinonensis, illam sententiam ejurarent, effecit.

Ita tunc absque tumultu sopitum fuit, conclusumque negotium: revixit tamen post centum, & tredecim annos eadem opinio apud Brixienses *an.* 1462. prædicante beato *Jacobo Piceno, à Marchia* communiter nuncupato, viro utique insignis sanctitatis, & plurimis miraculis conspicuo. Cùm autem Jacobus Brixiensis Ordinis Prędicatorum in Lom-

Lombardia Inquisitor, acriter contenderet illam opinionem condemnatam fuisse tanquam hæreticam à Clemente VI. ventum est ad asperas lites, & publicas coram Pio II. disputationes. Nihil tamen à summo Pontifice hac de re decretum fuit, ut constabit infrà.

Tria igitur hæc in quæstione maximè sunt resolvenda: *Primum*, an Verbum reverà sanguinem humanum immediatè assumpserit: *Secundum*, an sit de fide: *Tertium*, an etiam Verbum assumpserit immediatè partes excrementitias corporis humani.

CONCLUSIO PRIMA.

PRobabilius est omnem humanitatis Christi Domini sanguinem fuisse immediatè à Verbo divino assumptum, & ipsi hypostaticè unitum. Hæc est communior inter Theologos, & colligitur ex Clement. VI. in extravaganti *Unigenitus* de pœnitentia, & remissionibus, ubi de sanguine Christi pro nobis effuso ita loquitur: *Quem in ara crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset; sed velut quoddam profluvium noscitur effudisse*: ubi *propter unionem ad Verbum*, videtur ad ipsum sanguinem referri: quanquam referri possit ad totam humanitatem, & sensus sit sanguinem Christi habuisse illum valorem, propter unionem humanitatis cum Verbo; valor enim sanguinis effusi à dignitate humanæ naturæ effundentis illum desumitur: dignitas autem naturæ humanæ provenit ex unione ipsius cum Verbo.

Probari solet conclusio ex Scriptura sacra tribuente sanguini Christi remissionem nostrorum peccatorum, & redemptionem. Sic Matth. 26. Christus tribuens suis Apostolis calicem ait: *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Et ad Ephes. 1. *In quo* (scilicet Christo) *habemus redemptionem per sanguinem ejus*. Ad Colossenses 1. *Per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, &c.* 1. Joan. 1. *Sanguis Jesu Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato*. Apocalypsis 1. *Sancti dicuntur dealbasse stolas suas in sanguine agni*.

Verùm hæc testimonia, ut fatentur etiam Suarez disputatione 15. sect. 6. & Vasquez disput. 86. cap. 6. non probant efficaciter id, quod contendimus. Nam responderi potest sanguinem Christi habuisse hanc efficaciam dumtaxat per modum meriti, cujus valor non ex re oblata, sed ex offerente, & acceptante desumitur. Quocirca si Christus solo sudore suo, seu lacrymis, & quocumque alio opere voluisset nostram redemptionem perficere, sicut reverà potuit, non minùs hæc omnia dicerentur, de sudore, lacrymis, & operibus, utpotè infiniti valoris, & efficientiæ in ratione meriti, quàm de sanguine dicuntur; ut apertè docet S. Augustinus lib. 13. de Civitate cap. 15. ubi sic loquitur, *Tunc enim sanguis ille, quoniam ejus erat, qui nullum omninò habuit peccatum, ad remissionem nostrorum effusus est peccatorum:* Ubi cùm ait, *qui nullum habuit peccatum*, dignitatem offerentis expressit, qui nec habuit, nec habere potuit peccatum. Quamvis autem Christus non solùm sanguine suo, sed etiam sudore, lacrymis, laboribus, & operibus nobis meruerit nostram redemptionem, nihilominus dicitur solo sanguine redemisse nos, & emundasse nostras conscientias, & dealbasse nostras animas; quia omnia merita ipsius consummata fuerunt per passionem ejus, in qua sanguinem suum effudit pro nobis, itaut nondum intelligeretur perfecta nostra redemptio, donec Christus pro nobis pateretur, & sanguinem suum effunderet.

Probari solet insuper illis Scripturæ textibus, quibus pretium nostræ redemptionis tribuitur ipsi sanguini. Sic 1. Petri cap. 1. *Non corruptibilibus auro, & argento, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati, &c.* Unde sanctus Augustinus sermone 128. de Tempore, *Pretium vitæ nostræ sanguis est Domini, & totius mundi incolumitas sempiterna, pecunia illa totius mundi copiosa possessio est*. Et sanctus Leo sermone 12. de Passione cap. 3. *Effusio sanguinis Justi, tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium*. Eodem ferè modò loquitur sanctus Bernardus sermone 3. de Circumcisione. Verùm eodem modo reponi potest sanguinem Christi habuisse pretium, & valorem, non ratione sui, sed ratione offerentis, & fundentis illum. Unde his probationibus omissis,

Suadetur conclusio hac ratione. Quidquid pertinet ad integritatem corporis humani assumptum est hypostaticè a Verbo: sed probabilius est sanguinem pertinere ad in-

integritatem humani corporis; igitur Verbum divinum illum hypostaticè assumpsit. Major constat ex præcedenti quæstione, in qua probavimus Verbum divinum assumpsisse integram humanitatem, & consequenter corpus omnibus suis partibus constans. Minor verò probatur. *Primò* quidem authoritate Aristotelis *lib. 3. de Historia animalium cap.* 2. ubi refert sanguinem inter partes similares corporis animalis. Cui suffragatur Seneca lib. 2. quæst. naturalium, ubi ita scribit: *Quasi pars nostri; & sanguis, qui tamen, & materia est, parat enim, & alia, & nihilominùs in numero est eorum, quibus totum corpus efficitur*: Subscribit etiam S. Damascenus lib. 2. de Fide cap. 12. ubi ait; *Corpus autem omne ex quatuor elementis conflatur, animantium verò corpora ex quatuor humoribus*. Idem docuit S. Augustinus epistola 146. dicens, *Quatuor humoribus naturam carnis temperari etiam medicinæ disciplina testatur*.

Nihilominùs reponi posset sanguinem in tantum humani corporis partem censeri, in quantum in eo involvitur, & ad ejus nutritionem, vitam, conservationem, & operationem confert; non verò, quòd sit germana illius pars integrans; ita quòd sine sanguine non censeatur perfecta, & integra humanitas.

Probatur tertiò, idque efficaciùs illa authoritate S. Pauli ad Hebræos 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni, & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem*. Quapropter S. Cyrillus epistola, quæ lecta fuit, & approbata in Concilio Chalcedonensi Actione 1. dictum illud Joannis *Verbum caro factum est*, sic interpretatur, *Carnem, & sanguinem assumpsit*. Et Nazianzenus orat. 50. *Verbum*, inquit, *caro factum est, non putativè, sed verè, quia assumpserit corpus ex carne, & ossibus, & sanguine constans*. Verùm reponi posset his locis significari quidem sanguinem esse partem hominis, non integralem, sed dumtaxat adscititiam, quæ cum sit sedes, & vehiculum spirituum animalium, quorum beneficio homo vivit, & movetur; idcircò per sinecdochem nomine *sanguinis*, totus homo in Scripturis designare solet. Sic Matthæi 16. *Caro, & sanguis non revelavit tibi*. Et 1. ad Cor. 15. *Caro, & sanguis regnum Dei non possidebunt*.

Ex quibus colligitur conclusionem non habere aliquod efficacissimum fundamentum, neque ex authoritate, neque ex ratione, quo illius constantissima veritas appareat: nam quod ex Conciliis, & summorum Pontificum decretis afferri solet, istud huic assertioni non patrocinari declarabimus in sequenti conclusione.

Nihilominus illam sententiam probabiliorem diximus; tum quòd conformior sit modo loquendi Scripturæ SS. Patrum, qui nostram redemptionem Christi D. sanguinis pretio, & valori tribuere videntur; tum quòd in eam sententiam conspiret numerosior Theologorum cætus: tum denique, quòd in eam magis propendere videantur summi Pontifices, coram quibus hæc controversia agitata fuit. Refert enim „ Spondanus ad *annum* 1462. quòd crescen- „ te contentione, & schismate à populo fa- „ cto propter controversiam motam inter „ beatum Jacobum Marchianum, & Fra- „ tres Prædicatores, nec valente Episcopo „ loci tumultum sedare, res ad Apostolicam „ Sedem remissa est: qua de re Pius II. eo „ tempore summus Pontifex Præfectis Ordi- „ num mandavit, doctissimos eorum Theo- „ logos ad curiam mittere, quos in festo „ Natalis Domini audivit disputantes tribus „ diebus in Palatio Apostolico, præsentibus „ Cardinalibus, Episcopis, ac divini, & „ humani juris Doctoribus, qui in Curia „ erant. Denique post triduum, cùm Par- „ tes quæcumque voluissent in medium pro- „ duxissent, dissoluto auditorio Pium cum „ Cardinalibus, plerisque diebus rem tra- „ ctasse; majorem partem sententiam Præ- „ dicatorum approbasse, paucos cum Mi- „ noribus sensisse, Pium quoque in majori „ parte fuisse: sed non esse visum eo tempo- „ re decretum fieri declarationis, ne multi- „ tudo Minorum, cujus erat contra Turcas „ prædicatio necessaria, offenderetur; ac „ propterea in aliud tempus decisionem re- „ ferri placuisse: quam tamen nunquam placuit decidere. Quàm autem inanis, & futilis sit hæc ratio Spondani, nempe summum Pontificem idcirco noluisse suo decretò hanc controversiam dirimere, ne Minoritas offenderet, patebit in sequenti conclusione.

Objicies primò: Si Verbum divinum humanum sanguinem assumpsisset, sequeretur illud assumpsisse plures naturas: at hoc est absurdum, quippe unicam dumtaxat naturam humanam assumpsit: igitur, &c. Major patet, quia cùm sanguis non sit de integritate naturæ, necessum est, quòd sit alia natura ab humana.

Distinguo majorem: Assumpsisset plures naturas ordinatas ad unam, & eandem totalem constituendam, concedo; secus, nego: in hoc verò nihil est absurdi, quandoquidem constat Christum assumpsisse corpus, & animam: corpus autem ex partibus heterogeneis constat.

Dices secundò: Si Verbum assumpsisset sanguinem, sequeretur, quòd per communicationem idiomatum dici posset, *sanguis est Deus*, & *Deus est sanguis*: sed hoc est absurdum: igitur & illud unde sequitur.

Nego sequelam majoris, quia per communicationem idiomatum duæ naturæ integræ de se invicem prædicari quidem possunt, non verò partialis de integra, aut integra de partiali: unde licèt Verbum immediatè assumpserit animam, & corpus, non tamen rectè dicitur, Deus est corpus, & corpus est Deus.

CONCLUSIO SECUNDA.

NOn *est certum certitudine fidei, sanguinem Christi proximè, & immediatè fuisse unitum Verbo Dei; maximè in triduo mortis: ita quòd contraria sententia possit absque hæresi, atque errore defendi*. Hæc est contra Suarem, Vasquesium, & plures alios Modernos: probaturque conclusio. Si quod esset contrariæ sententiæ fundamentum, quo constaret certissimè credendum Christum Dominum sanguinem humanum assumpsisse, maximè quia, ut volunt adversarii, ita definitum est à Clemente VI. & Pio II. sed ratio ista nulla est: igitur, &c. Major constat ex ipsis Suare, & Vasquesio, qui omnia testimonia, quæ ex sacra Scriptura, & SS. Patribus proferunt in suæ assertionis patrocinium ita infirma judicaverunt, ut ad decretum Clementis VI. & Pii II. tanquam ad solidissimum fundamentum recursum habuerint.

Minorem probat noster Vvadingus loco mox laudato. *Primò* quidem ex eo, quòd Pius summus Pontifex suo diplomate beatum Jacobum Marchianum de Ecclesia, & fide Catholica benè meritum omni hæresis, & erroris nota liberaverit propter assertam contrariam sententiam: nam dum hic beatus vir conquereretur apud ipsum summum Pontificem, quòd illius adversæ partes Barcinonæ jactitarent, processum adversùs cum compactum, fuisse authoritate Pontificia confirmatum, ipsumque idcircò haberi à multis, ut hæreticum; suo diplomate, quod ex authographo scripsit Vvadingus, sic respondet. Pius Episcopus, &c. dilecto filio Fr. Jacobo de Marchia. Dilecte fili, salutem, & Apostolicam benedictionem. Scripsisti te valde anxiari propter materiam illam sanguinis effusi Domini, & Salvatoris nostri, quæ in nonnullis locis vulgari dicitur tanquam decisa, & determinata à nobis, contra tuam sententiam, & prædicationem. Miramur de hoc, nec scimus unde talis fama surrexerit. Nos enim materiam ipsam hucusque non determinavimus, nec propter varias occupationes determinare potuimus, sed Deo dante, id facere intendimus, cùm primò opportunior aderit occasio, nec tot occupationibus erimus distenti. Ne autem existimes nos honorem tuum, & famam negligere, quandoquidem scribis à Mediolano usque Veronam publicè prædicatum te esse hæreticum: volumus, ut Vener. fratri nostro Episcopo Veronensi scribas, cui nos etiam præsentes mandamus, ut quæ in hac materia prædicata sunt, in scriptis redigat, ac in forma authentica ad nos transmittat: nam si Prædicatores minùs honestè in prædicatione se habuerint, & aliquid de te dixerint, quod dicendum non esset, ostendemus eis id nobis displicuisse, nec eorum transgressio erit impunita. Quod autem attinet ad autenticationem illius sententiæ, seu processus Barcinonæ celebrati, factam per Prælatum illum, cui ea res à nobis commissa fuit, scias eam non ideò factam, ut per ipsam fides, aut authoritas adjiceretur hujusmodi sententiæ, seu processui; sed ut testimonium quoddam esset rei gestæ, hoc est, ut non deperiret ejus facti, qualecumque esset, notitia; nec enim fuit intentionis nostræ propter commissionem confirmare, aut approbare sententiam, aut processum. Cùm enim pro parte Fratrum Prædicatorum nobis supplicatum fuisset, ut eos autenticare facere vellemus, non potuimus, quin causam committeremus: Commissarius verò judicavit, quemadmodum jam vidisti. Proinde non turbetur cor tuum, neque formidet, sis animo quieto, nec scandalizetur ex hoc mens tua, nam sinceram charitatem tuam novimus, nec ignotus est nobis zelus tuus, persevera in fide opti-

„ ma, quam Deus scrutator cordium be- „ nè novit, nec te moveant vulgi rumo- „ res, aut voces calumniantium. Satis no- „ ta est Deo conscientia tua, potestque „ contentari, quòd nos paternam de te „ opinionem concepimus, & conceptam „ retinemus. Ad Capitulum tui Ordinis „ proximè celebrandum contenti sumus, „ ut accedas, & ea agas, quæ Deo pla- „ cita sunt, & honori Ordinis, ac saluti „ animæ tuæ conducant. De accessu au- „ tem ad Ducem Venetiarum contenta- „ mus, & hortamur, ut accedas. Scimus „ enim esse Principem bonum, & Dei „ timoratum. Putamus nonnisi ex bona, „ & honesta causa te alloqui, & videre „ velle, tuumque ad illum accessum uti- „ lem forè existimamus. Datum Macorati „ Senen. Dioc. sub annulo Piscatoris, „ die 28. Aprilis 1464. Pontificatus nostri „ anno sexto. Igitur Pontifex oppositam sententiam non notavit erroris;

Confirmatur autem hæc eadem Pontificis sententia, quòd nempe nil authoritate Apostolica definiverit circa hanc controversiam, ex eo, quòd idem summus Pontifex octiduo ante suam mortem, anno videlicet 1464. aliud ediderit diploma, quod refert Laertius Cherubinus, quo statuebat, quòd „ nulli Ordinum Minorum, aut Prædica- „ rorum deinceps liceat de supra dicta du- „ bietate disputare, prædicare, vel publi- „ cè, aut privatè verbum facere, seu aliis „ suadere, quòd videlicet hæreticum, vel „ peccatum sit, tenere, vel credere san- „ guinem ipsum sacratissimum, ut præmit- „ titur, triduo passionis ejusdem Domini „ nostri Jesu Christi ab ipsa divinitate quo- „ modolibet fuisse, vel non fuisse divisum, „ vel separatum, donec super dubietatis „ hujusmodi decisione, quid tenendum sit, „ fuerit per Sedem Apostolicam definitum. „ *Mandavit propterea* universis, & singulis „ eorundem, & aliorum quorumcumque „ Ordinum per totum orbem constitutis „ Fratribus, cujuscumque status, gradus, „ vel conditionis existant, præsentibus, „ & futuris, sub excommunicationis latæ „ sententiæ pœna, quam ipso facto incur- „ rent, & à qua nisi in mortis articulo „ constituti, nonnisi per Pontificem Ro- „ manum absolvi possent, ne contra sta- „ tutum, & ordinationem prædictam ve- „ nire, aut facere, vel tentare quomodo- „ cumque præsumant.

Non est igitur verum, quod affirmant Suarez, & Vasquez Clementem VI. & Pium II. eam doctrinam condemnasse, quæ asserebat sanguinem in triduo mortis à divinitate sejunctum fuisse, cùm nihil proferre possint huic suæ assertioni stabiliendæ, præter unicas illas Joannis Cardinalis Dominicani litteras, quibus plura opposuit noster Franciscus de *Ruvere* Cardinalis Franciscanus, qui & postea fuit Pontifex nomine *Sixtus IV.* & libellum, sive processum compactum ab Inquisitore item Dominicano, quem perperam Gabriel Vasquez dicit ex mandato Clementis per litteras Apostolicas efformatum: cùm ejus exemplaria extent, neque ulla ibi conspiciantur brevia, aut Bullæ, sive diplomata Pontificia, præter unam illam Cardinalis epistolam: atque hanc solam allegavit pro definitionis fundamento Inquisitor suprà dictus Brixiensis, dum vehementer causam urgeret contra B. Jacobum Picenum.

Adde quòd Dominicus de Dominicis fermè illius ætatis vir Doctus in libro, quem de sanguine Christi scripsit, asseverat decretum Clementis authenticum non esse: neque ex probatis testimoniis constare. Et certè libellus, sive processus à Rossello efformatus, nulla alia fide, quàm Rosselli constat, neque Notarii syngrapha, neque publici alicujus ministri testimonio roboratur. Unde vix satis mirari possum, qua de causa Silvester in Rosa aurea tract.3. qu.31. asseverat Clementem summum Pontificem prædictam propositionem damnasse, & quod magis mirum est, condemnationem, & retractationem Barcinonæ factam per Inquisitionem prædictam approbatam fuisse à Pio II. id enim expressis verbis ipse negat Pius in supra dicto diplomate ad B. Jacobum Marchianum dato.

His adde quòd, ut aliquid tanquam fidei dogma declaretur, oportet authoritate Scripturæ, aut traditione aliqua niti: difficile autem est aliquid horum ostendere, quibus nixi fuissent, & moti summi Pontifices ad illam definitionem proferendam; nam omnes vel Scripturę, vel SS. Patrum authoritates, quibus sanguini Christi effuso nostrorum remissio peccatorum, & reliqua subsequentia beneficia tribuuntur, parùm urgent: quia, ut diximus in priori conclusione, omnia ista sanguini appropriantur, non quòd per solam sanguinis effusionem salvati, aut liberati simus: cùm & alia fuerint

in

in Christo opera meritoria nostræ salutis, atque per sudorem, & lacrymas salvare potuisset, si ita voluisset; sed quia omnia ejus merita terminata, & consummata sunt in morte, & passione;. Unde ad mortem Christi principaliter hæc referuntur; ad sanguinis verò effusionem, tanquam ad medium, per quod mors subsecuta est, sicut & cruci hæc ipsa beneficia, tanquam instrumento, tribuuntur.

Urget Vasquez proferens, ut putat, firmum hujus definitionis fundamentum, quod gloriatur se collegisse ex VI. Synodo *actione 16.* ubi damnatur hæreticus quidam *Constantinus* nomine, quòd dixerit sanguinem fuisse dimissum à Verbo in triduo mortis, Et ex eadem Synodo *actione* 8. ubi probatur confessio Macharii Antiocheni Antistitis licèt Monotelithæ, in eo quòd dixerit Christum assumpsisse carnem, & sanguinem, & ex Concilii Alexandrini Epistola, quæ est 10. apud Cyrillum recitata, & approbata in Concilio Ephesino, & Chalcedonensi anathematismo 5. ubi dicitur Verbum divinum particeps factum carnis, & sanguinis.

Verùm hæc nihil urgent, nam quod attinet ad Constantini condemnationem, ea meritò proclamata est, ut ipsemet Vasquez admittit, quia non solùm sanguinem, verùm & carnem, & voluntatem humanam Christum exuisse, palam confessus est in Concilio: Synodus enim interrogavit ipsum, *Ubi itaque remansit ipsa caro, & sanguis?* Constantinus respondit, *Exuit eam.* Synodus verò iterùm rogavit, *Et humanam voluntatem simul exuit cum carne?* Constantinus respondit, *Etiam, Domini.* Unde partim damnatus est tanquam Manichæus, & partim tanquam Monothelitarum assecla, quia unam dumtaxat in Christo voluntatem confitebatur. *Idem* dicendum ad Macharium, qui ut hæreticus in ea Synodo depositus est, & illius confessio damnata, in eo quòd unam tantùm in Christo voluntatem, & operationem confiteretur; unde inane est ab ejus confessione petitum testimonium. Ad authoritatem verò Cyrilli, & Conciliorum illius epistolam approbantium fecimus satis supra.

CONCLUSIO TERTIA.

Capilli, ungues, lacrymæ, sudores, & aliæ partes excrementitiæ non sunt assumptæ hypostaticè à Verbo divino immediatè, sed dumtaxat, quia erant in natura humana, quæ assumpta est. Hæc est communior contra Suarem disp. 15. sect. 7. qui probabilius existimat ungues, dentes, & capillos assumptos fuisse secundùm hypostasim à Verbo divino.

Probatur: Tum quia partes illæ excrementiæ ad integritatem humani corporis non pertinent, unde non remanebunt in corporibus gloriosis. Tum quia partes illæ nec directè, nec indirectè ullatenus conferebant ad finem Incarnationis, nempe hominum salutem: igitur non videntur assumptæ.

Dices; S. Ambrosius lib. de Incarnatione cap. 6. & Athanasius in Epistola ad Epictetum, agentes contra hæreticos, qui dicebant divinitatem, & carnem Christi esse ejusdem substantiæ, inferre videntur consequenter dicturos Verbum in carnem, capillos, sanguinem, & ossa conversum fuisse: ergo censebant illi Patres has partes corporis spectare ad ejus integritatem.

Nego Patres illud inferre, sed tantùm referunt errorem hæreticorum illorum: Nam S. Ambrosius ita scribit: *Deinde cùm isti* (nempe hæretici) *dicant, quia Verbum in carnem, capillos, sanguinem, & ossa conversum est, & à propria natura mutatum est, datur illis locus, ut infirmitatem carnis ad infirmitatem Divinitatis quadam facta divinæ naturæ mutatione detorqueant.* S. Athanasius verò, contra eosdem hæreticos sic scribit, *Quinimò etiam in aliam impietatem transitum facitis; asserentes Verbum in carnem, in ossa, in pilos, nervos, imò prorsus in corpus, mutata priori natura abiisse.* Non igitur prædicti Patres inferunt tanquam absurdum Verbum mutatum fuisse in capillos, si mutatum fuisset in corpus vivens, quasi & capilli viverent: sed id supponunt ex sententia illorum hæreticorum.

Petes, an aliqua particula sanguinis Christi reverà in terris substantialiter manserit, & adhuc asservetur.

Respondeo magnam esse circa hanc difficultatem Theologorum controversiam, plurimi namque cum Joanne à Turrecremata censent nullam particulam sanguinis Christi in terris post ipsius resurrectionem mansisse; sed sanguinem, qui circumfertur nomine Christi, non esse eum, qui fluxit ex ejus corpore, sed ex aliqua imagine Christi percussa à Judæis Berithi, cujus histo-

riam

riam refert Athanasius lib. de Passione imaginis Domini nostri Jesu Christi, qui author licèt à quibusdam non censeatur magnus Athanasius; tamen liber ille non debet esse levis authoritatis, siquidem prædicta historia recitata fuit sub nomine Athanasii, & approbata in Concilio Nycæno 2. Actione 4. Hic autem author cap. 7. illius libri loquens de sanguine, qui fluxit ex percussa illa imagine ait; *Hic est sanguis ille dominicus, qui apud plerosque repertus esse dicitur, nec esse aliter æstimandum à verè Catholicis præter id, quod scribitur à nobis quasi ex carne, & sanguine Christi aliquid possit in mundo inveniri, nisi illud, quod in ara altaris per manus Sacerdotum quotidiè spiritualiter efficitur*: Cæteri verò Theologi putant Christi sanguinis particulas adhuc in terris asservari, nec omnem effusum in passione sanguinem fuisse à Christo resumptum. Probat Sylvester in Rosa aurea tract. 3. quæst. 31. *Primò* quidem authoritate Pii II. qui in Bulla ad Abbatem Monasterii Xanctonensis ita definit, *Petitio exhibita continebat; quòd licèt tanto tempore cujus memoria non extitit in Ecclesia dictæ domus, ut piè creditur, quædam particula pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi in ligno crucis, pro redemptione humani generis salubriter effusi, &c.... Nos igitur, qui de prædictis certam notitiam habemus, attendentes, quòd veritati fidei nullatenus repugnat affirmare Redemptorem nostrum de sanguine præfato ob ipsius passionis memoriam aliquam partem in terris reliquisse, &c.* Igitur censet summus Pontifex probabilissimum esse, quòd aliqua Christi Domini sanguinis particula substantialiter in terra remaneat.

Adde quod refert Platina in vita Leonis III. Pontificem profectum fuisse Mantuam ad visendum Christi sanguinem, qui tunc ob assidua miracula in magna veneratione erat: inde verò approbato sanguine, ad Carolum fuisse profectum.

Confirmatur ex lib. 6. revelationum B. Brigittæ, ubi beata Virgo his verbis eam alloquitur, *Cùm tempus vocationis meæ instaret de hoc mundo, ego ipsam* (scilicet præputii) *sacram membranam commendavi S. Joanni custodi meo cum sanguine illo benedicto, qui remansit in vulneribus ejus, quando deposuimus de cruce.* Accedunt narrationes innumeræ, quæ falsitatis omnes damnari ab homine cordato non possunt, & tamen ex iis superesse aliquam sanguinis à Christo fusi portionem, (sub alia tamen, quàm sanguinis forma) sit extra dubium. Hujusmodi est, quòd rubor in plerisque instrumentis passionis dominicæ adhuc cernitur, rubor non est nudus color ex sanguinis aspersione relictus (nam qualitates secundæ non propagantur eo modo) sed vera sanguinis substantia, quæ primùm instrumentis illis adhæsit, eisque affixa perseverat. Ut de spina sacelli regii Parisiensis, & de ferro lanceæ, olim Nurimbergæ, nunc Romæ asservato, & de sacra sindone Taurinensi, ac Vultu sancto Romano, sive linteo Veronicæ, referunt multi scriptores. Et specialiter quoad sindonem Taurinensem declaravit Julius II. ruborem, qui in ea tunc cernitur, esse reliquias sanguinis fusi, idemque de Veronicæ sudario habent, qui de eo agunt.

Confirmatur denique hæc omnia ex eo, quod caro præputii sub summorum Pontificum oculis, & Romanæ Curiæ conspectu reverenter custoditur, & dignè colitur; nam quotannis in conspectu Cardinalium in feriis Paschalibus ostenditur in Basilica Lateranensi, atque etiam Latino, atque Italico præconio ex alto suggestu populo proponitur adorandus sanguis, & aqua, qui ex Christi morientis latere effluxerunt: igitur non est improbabile aliquas Christi Domini sanguinis substantiales particulas adhuc in terris remanere.

Objici potest illud vulgare S. Damasceni effatum, *Quod semel assumpsit, nunquam dimisit.*

Verùm respondeo *primò*, axioma illud non haberi in S. Damasceno, sed tantùm apud ejusdem Scholiastem.

Respondeo *secundò*, quòd quandoquidem illud vulgò à Theologis admittitur, intelligendum est dumtaxat de natura assumpta, & de partibus, quæ secundùm se totas pertinent ad veritatem naturæ humanæ: & quidem non materialiter, sed quoad speciem tantùm consideratis, hoc est, Christum nunquam dimisisse totum sanguinem suum, sed tantùm aliquam particulam sanguinis sui, sicut dimisit pelliculam præputii.

QUÆ-

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm Verbum assumpserit animæ rationalis facultates; nempe Intellectum, & Voluntatem.

NOtandum primò ex Doctore subtili in 2. dist. 15. animæ rationalis facultates non esse ab ea realiter distinctas, ut abundè probavimus in Physicis disp. de anima, q. 3. conclusione 2. Quam utique veritatem apertè tradit S. Augustinus lib. 1. de Trinitate, cap. 11. ubi ait: *Hæc tria igitur, memoria, intelligentia, & voluntas, quoniam non sunt tres vitæ, sed una vita; nec tres mentes, sed una mens; consequenter utique, nec tres substantiæ, sed una substantia.* Cui subscribit sanctus Bernardus Serm. 11. in Cantica: *Quædam*, inquit, *in anima intueor, memoriam, intelligentiam, & voluntatem. Et hæc tria ipsam animam esse*. Quam utique veritatem probat Doctor; *Primò*, quia natura semper tendit ad unitatem, nec pluralitatem patitur, nisi id aliqua necessitas postulet: sed nulla apparet necessitas statuendæ distinctionis realis inter animam, & ejus facultates; quippe etiam, nec seorsim existere possint; nec anima physicè suas facultates producat: nam si anima per realem actionem suas ederet facultates, sequeretur, quòd independenter ab eis esset productiva, subindeque tales facultates ei essent frustraneæ; quidni enim suos vitales actus, sicut & suas facultates immediatè posset edere.

Ex quibus apertè colligitur, quòd si spectetur hæc naturalis ratio, cùm Christus animam rationalem assumpserit, etiam & intellectum, & voluntatem, & ejus facultates assumpsisse dicendus est. Verùm quoniam huic veritati obluctantur hæretici, quorum *aliqui*, ut vidimus in prælудio hujus tractatus à Christo Domino humanum intellectum ablegant: *Alii* voluntatem humanam proscribunt, contendentes eum fuisse intelligentem, & volentem, intellectu dumtaxat, ac voluntate Verbi: idcirco operæ pretium duxi hac in quæstione demonstrare Christum Dominum reverà intellectum, & humanam voluntatem habuisse.

Notandum secundò hæreticos Monothelitas, de quibus egimus in præludio hujus tractatus, duas in Christo esse perfectas, & integras naturas, divinam & humanam, contra Apollinarem, & Arium, easque inconfusas adversùs Eutychem agnovisse; An autem reverà negaverint in Christo duplicem voluntatem, solam divinam agnoscentes; an verò dumtaxat negaverint duplicem actionem, quam unam utriusque naturæ fuisse putaverint, eamque divinam, controvertitur apud Theologos. Nam Vasquez in 3. part. disp. 77. cap. 11. contendit Monothelitas in homine Christo non negasse operandi, ac volendi potentiam, sed solùm actionem. *Eorum*, inquit, *error erat, in Christo solùm esse effectum voluntatis divinæ, non autem humanæ, cujus nutu membra inferiora ad suas actiones, & opera moverentur; itaut membra solùm parerent motui voluntatis divinæ, quæ erat pro humana: at verò humanam nullam esse, quæ sicut in nobis membra ad suas actiones moveret. Ita quòd illum affectum voluntatis in Christo, quo moveri dicebant membra ad suas operationes, unam voluntatem, & unam solùm operationem, eamque* theandricam *nuncupabant, quo vocabulo primùm usus est S. Dionysius Epistola 4. quæ est ad Cajum*. Dicebant autem operationem theandricam in Christo compositam esse, non ex duabus operationibus, neque ex duobus affectibus duarum voluntatum, quos operationes vocabant; sed ex una operatione voluntatis, & actione membrorum, aut alterius voluntatis, quam operationem, seu motum, aut opus vocabant. Quem utique legitimum erroris sensum se primùm detexisse gloriatur Vasquez. Cui subscribit de Lugo disp. 25. & nonnulli alii.

Verum reclamant cæteri Theologi, contendentes hæreticos illos non solas operationes humanæ voluntatis, sed hanc insuper voluntatis facultatem sustulisse. Quam utique veritatem ex ipsismet SS. Patribus copiosissimè probat *Petavius* lib. 8. cap. 4. maximè verò ex eo, quòd SS. qui eos hæreticos impugnaverunt, semper distinctè asserant illos negasse duas in Christo voluntates, & duas operationes. Unicum hic profero Euthimium in Panoplia sub finem tituli 18. inter alias Patrum sententias, quas ibi colligit: *Quorum*, inquit, *eadem natura, horum eadem est voluntas, & operatio: quorum autem differens est natura, horum differens est voluntas, & operatio. Porrò non hypostaticas, neque personales, neque gnomicas dicimus voluntates illas, & operationes, hoc est, volendi; operandique facultatem*. Quo certè nihil clarius est, ut ostenderet volunta-

tatem; operationemque, de qua quærebatur inter Monothelitas, & Catholicos, non solùm actionem esse, sed etiam facultatem. *Adde quòd* ipsimet hæretici voluntatem, & operationem humanam, tanquam duo negaverint; nam in 6. Synodo Actione 8. Macharius Antiochenus Antistes Monothelitarum Patronus, interrogatus, an duas confiteretur naturales voluntates, & duas operationes naturales in Incarnatione Christi Domini; respondet, *se neque naturales voluntates duas, neque duas naturales operationes agnoscere*.

Notandum tertiò, Monothelitas non fuisse primos illius hæresis repertores, & assertores, nam ut cæteros taceam, narrat Hypolitus in Collectaneis Beronem Valentini repudiata hæresi, *constituta unica, & singulari operatione, divinitatem Christi, & humanitatem confudisse*. Similiter Apollinaris unam in Christo operationem docuit, ut ex aliquot illius dictis Martinus Papa refert in Concilio Lateranensi, ajebat enim: *Quorum una operatio, horum una est essentia: ergo facta est essentia Verbi, & carnis*. His maximè præluserunt Eutychiani, quos *Monophysitas* communi vocabulo nuncuparunt, quorum propaginem Monothelitas fuisse diximus in præludio: nam, & illi longè ante hos exorti, unicam in Christo statuerunt operationem, & voluntatem, ac duas anathemate damnarunt: Sic Severus commemoratus ab Agathone Papa in epistola Synodica, quæ est in Actis Synodi sextæ, anathema dixit Synodo Chalcedonensi, & epistolæ S. Leonis ad Flavianum, *Iisque omnibus, qui in duabus naturis unum dicunt, vel dixerunt Dominum nostrum Jesum Christum post ineffabilem, & incomprehensibilem unitionem*, & consequenter confitentes duas operationes, aut proprietates.

Ab ipsis tamen Monophysitis in hoc dissentiebant Monothelitæ, quòd hi duas perfectas, & integras naturas in Christo cum Catholicis agnoscerent, ut constat ex 6. Synodo, in qua diligenter exposita, & damnata est hæc hæresis, quippe in Actione 6. Macharius Antiochenus factionis illius Antistes, in ea quam jussus edidit suæ fidei professione, disertè prædicat Christum post Incarnationem in duabus perfectis naturis sine confusione, ac divisione, in una existere persona, & hypostasi una, nusquam differentia naturarum unitione sublata: sed servata potiùs utriusque proprietate naturæ, & in unam concurrere personam, & unam hypostasim. Non conveniebant autem illi hæretici in hæresis suæ ratione reddenda, & expositione facienda, nam aliàs quandam operationem Dei, & hominis Christi statuebant, quam & *Dei-virilem*, & *Theandricam* nominabant, aliàs verò agnoscebant duas operationes, & voluntates, ut narrat Agatho Romanus Pontifex in Epistola Synodica, quæ refertur Actione 4. Synodi 6. aliàs, nec unam, nec duas dicendas esse decernebant, ut in *Ecthesi* Heraclii, & *Typo* Constantii, de quibus egimus in præludio hujus tractatus.

Restat ergo probandum contra hos, & alios hæreticos, duos in Christo fuisse revera intellectus, duas voluntates, ac earum facultatum operationes; quod utique præstabimus in duabus sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO PRIMA.

Christus habuit duplicem intellectum, divinum, & humanum. Hæc est contra Apollinaristas contendentes Verbum divinum non assumpsisse mentem humanam, seu intelligendi facultatem, cujus vices Verbum divinum præstare affirmabant.

Probatur primò ex Scriptura sacra, illis omnibus oraculis, quibus apparet Christum Dominum exercuisse operationes intellectus humani, maximè vero illis, quibus dicitur admiratus. Sic Matth. 8. admirarur fidem Centurionis; quam utique admirationem docent Theologi Christo Domino convenisse, quoad scientiam experimentalem: sicut qui novit eclypsim futuram per scientiam, non minùs eam demiratur cùm illam novit experientia. Ex quo sic argumentor, Christus non potuit admirari ratione intellectus divini, quippe ea tantùm admiramur, quorum causa nos latet; nec etiam ratione animæ sensitivæ, cujus non est investigare, & detegere causas rerum: igitur, restat, ut illa admiratio Christo convenerit ex parte animæ rationalis intellectu suo præditæ, ideòque in Christo fuit humanus intellectus.

Secundò, id ipsum constat ex illis locis, in quibus refertur Christum Dominum habuisse scientiam, & sapientiam, consilium, cæterasque perfectiones ad intellectum humanum pertinentes; omnia enim ista ipsi

ipsi competere non potterant ratione intellectus divini; maximè verò si attendas illud augmentum scientiæ experimentalis, secundùm quod dicitur Lucæ 2. *Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.*

Denique hæc Catholica veritas colligitur ex iis oraculis, in quibus habetur Christum Dominum orasse, & pernoctasse in oratione Dei; oratio enim est creatæ mentis in Deum elevatio.

His adde, quæ diximus in 1. quæstione, demonstrando Christum assumpsisse integram naturam humanam, quia id omne assumpsit, quod sanandum erat: intellectiva autem facultas sauciata erat per peccatum, ut dictum est in priori volumine, ubi demonstravimus omnes animæ facultates per originale peccatum in plurimis esse vitiatas: Igitur ut sanaretur debuit à Christo cum ipsa anima assumi. Nulla sunt, aut saltem levia, quæ adversus hanc veritatem possunt obtrudere hæretici.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus reverà habet voluntatem divinam, & humanam. Hæc est de fide determinata in plurimis Conciliis contra Monothelitas, maximè verò in 6. *Synodo*, ubi hæc hæresis examinata, & proscripta fuit, & in Concilio *Lateranensi* sub Martino I. Consultatione 5. Canonibus 12. 13. & 14. & in VII. Synodo Act. 7. & in confessione fidei, ubi prædicti hæretici damnantur; & in Concilio *Florentino* in decreto Eugenii.

Probaturque imprimis è Scripturæ testimoniis, quibus duæ in Christo insinuantur voluntates. Sic Matth. 26. *Non sicut ego volo, sed sicut tu*, Lucæ 22. *Non mea, sed tua voluntas fiat.* Joan. 6. *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam sed voluntatem ejus, qui misit me.* Habebat ergo voluntatem Patri subjectam; non divinam, ergo humanam. *Similiter* ex illis oraculis, quibus legimus Christum obedivisse: Sic ad Philipp. 12. *Factus obediens usque ad mortem.* Hebræos 5. *Didicit ex iis, quæ passus est obedientiam.* Obedientia enim est actus voluntatis: non divinæ, quia obedientia superiorem agnoscit, Deus autem superiorem non habet, ergo humanæ. *Tertiò*, eadem veritas firmatur ex illis locis, in quibus Christus dicitur nobis meruisse salutem, meritum enim pertinet ad voluntatem: non divinam, quia meritum est alicujus in perfectionem tendentis: ergo humanam.

Denique, colligitur ex illis locis, in quibus Christus dicitur actus studiosos, & laudabiles fecisse, tanquam exemplar, quod imitari debemus: tales autem actus studiosos exercere non potuit sine voluntate humana, nam si non sit humana voluntas, nec erit liberum arbitrium; absque libertate autem actus laudabilis, & studiosus esse nequit.

Probatur secundò, illis omnibus argumentis, quibus SS. Patres Monothelitarum hæresim impugnaverunt: quorum *primum* formatur ex eo, quòd Monothelitæ duplicem in Christo perfectam naturam agnoscerent. Sic enim Patres sextæ Synodi in sermone ad Imperatorem Constantinum: *Perfectum igitur in divinitate, & in humanitate, perfectum secundùm antiquas Patrum traditiones, & divinam Chalcedone sancitam formulam prædicamus: atque uti naturas duas accepimus; ita & duas naturales voluntates, & naturales ipsius operationes agnoscimus. Quippe neutram in Christo naturam in ejus Incarnatione voluntatis experte, aut operationis audebimus asserere, ne earum proprietates perimentes, naturas unà perimamus.* Eodem argumento utitur sanctus Damascenus lib. 3. cap. 15. dicens: *Salva naturarum differentia, salvæ erunt & operationes, non enim natura ulla est operationis expers*, &c. Eodem modo ratiocinatur sanctus Maximus in Epistola ad Nicandrum: *Quomodo*, inquit, *si natura propriè Deus, & natura propriè homo idem erat, non & divinam voluntatem, & operationem natura propriè, & humanam voluntatem, operationemque natura propriè habuit, horum neutro secundùm naturam deficiens, per quæ consentanea rebus nomina præferens, & his rursùs res ipsas affirmans, manifestè agnoscebatur idem divina pariter, & humana naturaliter obtinens, ac volens, & operans, indeque ea, ex quibus, & in quibus, & quæ erat creditus? Quandoquidem naturali voluntate, & naturali operatione sublata, quinam Deus erit, aut homo? Quinam hoc, & illud secundùm substantiam esse monstrabitur, si non utriusque naturæ sine ullo defectu proprietatem retinet?*

Probant secundò. Si esset una duntaxat in Christo voluntas, ea vel simplex esset, vel composita. Si simplex, vel solius esset Dei propria, vel solius hominis: si composita,

sita, multa ex eo absurda sequerentur, velut creatam simul, & increatam esse tum neque Deum, neque hominem esse Christum, sed mixtum aliquid ex utroque: quod utique argumentum, sic urget sanctus Ma-
„ ximus apud Eutimium *titulo* 18. Si una
„ tantùm in ipso voluntas, ait, & una
„ dicitur à nobis operatio, eundem vel
„ non esse natura hominem, sed solùm
„ Deum, vel natura solùm hominem, &
„ non Deum; vel neque hominem, neque
„ Deum, perspicuè profitebimur, veluti si
„ naturalem Dei voluntatem fortè diceri-
„ mus. Aut hæc omninò divina erit, aut
„ humana: Si divina, naturaliter per ip-
„ sam Verbum divinum volet, Deum se
„ natura tantùm, & ejusdem cumgenito-
„ re suo voluntatis, non hominem osten-
„ dens: Non enim natura fert, ut ex eo,
„ quod natura divinum est, id quod natu-
„ ra est humanum, propriam formam, ac
„ notam accipiat; quemadmodum neque
„ fieri potest, ut per id, quod secundùm
„ substantiam humanum est, id, quod di-
„ vinum est, substantia dignoscatur. Nec
„ dispar erit consequentiæ ratio, si vo-
„ luntatem eandem Christi humanam es-
„ se dicamus.

Objiciebant Monothelitæ, *Primò* quidem nonnullas veterum Patrum authoritates. *Verùm* eas esse partim ementitas, partim fraudulenter ab illis concinnatas, & depravatas; partim denique malè interpretando, & aliorsum detorquendo, demonstratum est in VI. Synodo, ubi illorum artes, & calumniæ patefactæ convictæque sunt: nam quidam libri falsò ab istis attributi veteribus commemorantur: Sic *act.*3. & 12. & 13. Epistola Mennæ Constantinopolitani ad Vigilium Papam de una Christi voluntate: & Vigilii ipsius duo libri alter ad Justinianum Imperatorem, alter ad Theodoram ejus conjugem, unam operationem asseverantes. In *actione* verò 5. & 8. ejusdem Synodi plura loca ex variis SS. Patrum monumentis à Machario Antiocheno collecta perhibentur, quæ authenticis collata codicibus Patriarchæ Constantinopolitani, deprehendit Synodus mala fide decerpta esse ac detruncata, & ideò communibus omnium suffragiis damnata sunt.

Porrò testimonia, quæ specie aliqua illorum hæresi blandiuntur, pauca sunt. Primum quidem desumebant ex S. Cyrillo lib. 4. in Joannem ubi magnum illud Ecclesiæ Lumen ait: *Christum unam cognatam operationem per ambas naturas ostendisse*.

Verùm huic objectioni respondet S. Martinus Papa apud Euthymium: *Unam*, „
inquit, *actionem* vocat unitione: cogna- „
tam verò, ratione partium; ut pote quæ „
ejusdem fuerit in omnium efficiente im- „
perio, & sanctæ carnis attractu: Etenim „
per ambo ista Deus Verbum manifestè „
illam ostendebat eo ipso, quòd per car- „
nem vivificabat, eam per totum vivifi- „
cam esse demonstrans. Quemadmodum, „
& ignis per ferrum urens, visione illa, „
qua secum jungitur, urendi vi prædi- „
tum efficit ferrum. Adeò ut propterea „
non solius ignis secundùm naturam de- „
inceps sit adustio; sed etiam ferri propter „
unitionem: ac similiter divina Verbi in „
miraculis operatio, non ejus tantummo- „
dò fit ob naturam; verùm etiam sanctæ „
carnis ipsius, propter hypostaticam cum „
illo copulationem: siquidem actionis se- „
cum participem illam in divinis præ- „
standis adhibebat. „

Objiciebant insuper testimonium Greg. Nysseni, ut videre est in 6. Synodo Actione 12. qui scribens contra Eunomium asserit: *Ita Divinitatem per corpus, quod induit, communem omnium reverà salutem operari, ut propria carnis perpessio Dei sit operatio*. Cui consentaneum est illud Philonis in libro de Cherubinis, ubi ait: *Proprium Dei esse facere, quod nefas sit factæ ulli rei tribuere: proprium verò creaturæ pati*. Ex quibus colligebant naturam humanam in Christo non fuisse operativam, sed divinam dumtaxat in illo fuisse operatam.

Verùm S. Maximus in disputatione contra Pyrrum, & S. Damascenus libr. 3. cap. 13. retorquent illud argumentum in hæreticos: si enim propterea una in Christò esse deberet operatio, quòd solius Divinitatis propriè sit actio, humanitatis autem passio; eadem consequentiæ necessitas efficiet, ut una sit dumtaxat in eodem Christo natura Dei, si nempe illa sola sit operatrix, & creata dumtaxat patibilis: quippe natura dumtaxat colligitur per motionem, & operationem. Igitur ubi est dumtaxat unius naturæ operatio, ibi & unica natura: nec refert, quòd omnis natura creata patiatur; id enim non obstat, quominus etiam sit activa, omne enim creatum agens, maximè corporeum, agendo repatitur,

Obji-

Objiciebat tertiò. Omne instrumentum non habet ex se actionem, sed dumtaxat ab agente principali: sed natura humana ex SS. Patribus dicitur instrumentum Divinitatis: igitur ex se non erat operativa, sed dumtaxat deserviebat, ut instrumentum ad ipsius Divinitatis operationem. Major constat ex Philosophis: Minorem verò probabant ex S. Cyrillo in dialogo de incarnatione Verbi parte 5. ubi ait: *Christus usus tanquam instrumento propria carne ad opera carnis, & ad naturales ægritudines, & ejusmodi alia, quæ extra reprehensionem erant, anima verò itidem propria ad humanas, & expertes vitii passiones: nam & esuriisse dicitur, & longinquarum peregrinationum labores pertulisse*, &c. Idem habet S. Athanasius oratione 4. *Deus existens*, inquit, *proprium corpus habuit, & hoc usus instrumento, homo propter nos factus est. Ideò quæ propria sunt carnis ipsius esse dicuntur, quoniam in illa inerant, ut sunt esurire, sitire*, &c.

Distinguo majorem, instrumentum artificiale, quod agendi principio caret, & sola moventis impressione movetur, concedo: instrumentum naturale, vel substantivum, quod propria forma, & efficiendi virtute, ac potestate præditum est, ideoque veram habet affectionem, & confert in opus conficiendum, nego: similiter distincta minore, nego consequentiam; nam natura humana in Christo si sit divinitatis instrumentum, non est instrumentum artificiale, sed naturale; quia ex ipsa propriam exercet actionem, nec tantummodò patitur.

Adde quòd cùm Christus duplicis generis habuerit operationes, *alias* quidem purè naturales, ut sunt cognitio, volitio, locutio, contactus, &c. *Alias* verò naturæ vim excedentes, ut omnes miraculosæ operationes, quas Christus operatus est, vel contactu, vel sermone, ut est infirmitatum curatio, mortuorum excitatio, & cætera ejusmodi miracula, quorum naturalis causa non fuit natura humana. Priorum actionum ipsa humanitas principalis erat causa; non autem instrumentum dumtaxat; posteriores verò actiones sola Divinitas operabatur, & humanæ naturæ actione, putà, vel contactu, vel locutione ad illos mirabiles effectus patrandos, tanquam instrumento utebatur.

Objiciebant denique: Si Christus habuisset duas voluntates, etiam habuisset pugnam voluntatum, quippe humana repugnasset divinæ, & consequenter non fuisset omnis expers peccati, peccat enim omnis, qui divinæ voluntati reluctatur: sed hoc asserere, injuriosum est Christo Sancto Sanctorum: igitur, &c.

Nego majorem, quamquam enim Christus duas habuerit voluntates, inde non est consequens, quòd humana reluctata fuerit divinæ, imò ipsi in omnibus semper erat subdita; siquidem Christus factus est æterno Patri obediens usque ad mortem, ad Philipp. 2. Hinc Matth. 26. ajebat: *Non sicut ego volo, sed sicut tu*, & Luc. 22. *Non mea voluntas, sed tua fiat*. Quapropter testabatur Joannis 3. *Non quæro voluntatem meam, sed ejus, qui misit me*. Adde quòd hac ratione non minùs negare debuissent Monothelitæ appetitum sentientem in Christo: hic enim appetitus multò faciliùs cum divina voluntate pugnare videtur, quàm humana voluntas; nec exinde, ut volebant hæretici, cavendum erat ne Christus peccato labefactaretur; nam, ut notavit S. Ambrosius lib. de Incarnationis dominicæ sacramento cap. 7. *Qui alios à carnis lubrico vindicabat, numquid formidare poterat, ne & ipse dominatu quodam carnis istius vinceretur?*

Objiciebant præterea summos Pontifices Romanos, maximè *Vigilium*, & *Honorium* à suis partibus stare, ac eorum sententiæ patrocinari, ut apparet in disputatione Pyrrhi cum S. Maximo. Verùm quàm falsa, & mendax fuerit illa assertio, ut evidentiùs appareat, operæ pretium est hic fusiùs examinare, an reverà isti duo summi Pontifices à Monothelitarum partibus steterint, quod utique præstabo duobus in sequentibus paragraphis.

§. I.

Utrùm Vigilius Romanus Pontifex fuerit Monothelita.

Ita accusatur à Pyrrho in disputatione cum sancto Maximo martyre, affirmans, quòd ille Pontifex suo calculo probaverit libellum sibi oblatum à Menna Patriarcha Constantinopolitano, in quo affirmatur unam in Christo esse voluntatem. *Verùm* hanc calumniam his verbis purgat sanctissimus Martyr. *Admiror quomodo Patriarchæ cùm sitis, audetis mentiri: qui tibi antecessit in suis ad Honorium litteris scri-*

psit, *commonefactum quidem fuisse de eo libello*, *non autem oblatum*, *nec ostensum*; *ipse verò in tua ad Joannem Papam Epistola dixisti oblatum esse*, *& ostensum*, *lectum etiam per Constantinum quæstorem*: *utri igitur credemus? Tibi*, *an ei*, *cui successisti? uterque enim non potest verum dixisse*. Unde cùm Pyrrhus concessisset sic fuisse scriptum à Sergio suo prædecessore, fateri coactus est Vigilium ex hoc capite non posse culpari.

Urgebis. Reverà Mennas obtulit suum libellum Vigilio, ut constat ex epistola Sergii ad Cyrum Episcopum Alexandrinum, quæ lecta est in sexta Synodo, actione 12. in qua affirmatur porrectum à Menna ipsi Vigilio libellum istum. ait enim: *Unde nos*, *quæ nostræ erant scientiæ*, *per nostra rescripta ei significavimus*, *dirigentes etiam sermonem acclamatorium Mennæ sanctissimo quondam Patriarchæ*; *hujus ab eo conservandæ regiæ urbis porrectum ab eo*, *hic præsenti Vigilio sanctæ memoriæ prædecessori sanctitatis vestræ*, *habentem*, *& diversa testimonia paterna de una operatione*, *& una voluntate Salvatoris nostri Christi*. Igitur reverà libellus ille fuit oblatus Vigilio, & ab eo probatus.

Respondeo negando consequentiam. Quanquam enim verum esset, quòd ipsi Vigilio fuerit libellus oblatus; non est tamen consequens, quòd ab eo fuerit approbatus. *Respondeo secundò*, in isto libello Mennæ fuisse à Græcis Monothelitis addita illa verba de *una operatione*, *& de una voluntate Salvatoris nostri Christi*; cùm enim hunc libellum protulissent Monothelitæ in VI. Synodo actione 3. lectum fuisse ex eo, *quòd una sit in Christo voluntas*, tunc, ut ibidem refertur, exurgentes Legati Sedis Apostolicæ vitiatum esse codicem à Monothelitis exclamarunt, additamque esse illam Mennæ nomine ad Vigilium epistolam, sive libellum, eò quòd acta ipsa germana id non haberent; ejusque rei certum illud attulerunt argumentum, quòd Mennas diem obierit anno 21. Justiniani Imperatoris: quinta verò Synodus, in cujus exordiò dicitur lecta epistola Mennæ, congregata est dumtaxat ejus imperii anno 27. Hinc enim necessariò inferendum est non potuisse à Menna tempore quintæ Synodi mitti libellum ad Vigilium, utpote cùm Menna jam sex annis ante congregatam Synodum obiisset. Falsificatio autem istius libelli, & impostura exemplo apparuit, ut constat ex actis illius sessionis 3. ubi hæc habentur. *Et inspicientes tam piissimus Imperator*, *quàm gloriosissimi Judices una cum quibusdam ex sancta Synodo*, *Deo amabilibus Episcopis*, *& aperientes*, *ac discernentes invenerunt tres quaterniones*, *in principio libri additos*, *non habentes subnotationem numeri*, *qui secundùm consuetudinem affigitur in quaternionibus*: *sed in quarto quaternione habente primum numerum*, *& in sequenti quaternione secundum*, *& tertium*, *atque quartum subsequente*; *alias verò*, *& dissimiles esse litteras eorundem*, *in exordiis submissorum quaternionum*, *in quibus continebatur sermo*, *qui dicitur Mennæ ad Vigilium*. Ex quibus apparet hæreticorum fraus, & vafrities.

Cùm autem in sui erroris patrocinium instarent Monothelitæ, actione 12. ut rursus libellus ille legeretur; Judices, & Concilium dixerunt *Superflua præsens lectio sermonis existit*, *quia penitus fictus*, *& falsus est*, *eò quòd neque in repositis gestis hic venerabilis Patriarchii epistolarum Mennæ sanctissimæ memoriæ hujus Regiæ urbis Antistitis sermo*, *qui dicitur Mennæ ad Vigilium invenitur*, *sed & in superiùs posita actione 3. dum relegeretur primus liber gestorum sancti Concilii*, *inventi sunt additi tres falsi quaterniones hunc sermonem attinentes*. Ex quibus collige fraudes, & imposturas, quibus usi sunt Monothelitæ, ut suas in partes Romanum Pontificem pertraxisse viderentur.

Eadem Actione 3. denuò objicitur à Monothelitis, quòd Vigilius duos scripserit libros: alterum ad Justinianum Imperatorem; alterum verò ad Theodoram Augustam Justiniani conjugem; in quibus libris habebatur; *Anathematizamus autem Theodorum*, *qui fuit Episcopus Mopsuestiæ*, *tanquam qui alienus semper extiterit ab Ecclesia*, *& SS. Patribus adversarius*, *qui non confitetur incarnatum esse Dei Verbum*, *id est*, *Christum esse unam subsistentiam*, *& unam personam*, *& unam operationem*. Addiderunt autem Monothelitæ libros istos in 7. Actione v. Synodi reperiri.

Verùm Legati Romanæ Sedis iterùm falsitatis accusaverunt Monothelitas; quia nempe ipsi addiderant, *& unam operationem*; hancque rationem demonstrandæ falsitatis, & imposturæ subjecerunt; quia si mentio ibi facta fuisset unius operationis, dubio procul illud fuisset insertum in definitione Concilii.

Insuper, oportuisset, & Synodum ejusdem

dem unius operationis errorem esse professam, quandoquidem Vigilius receptus est à Synodo. Quod cùm non possit dici, neque de Vigilio id sentiendum est.

Hinc Actione 12. ejusdem Concilii, dum iidem libelli rursùs apponerentur: sic Judices, sic etiam Concilium, *In memoria habemus, quòd tunc* (hoc est Actione 3.) *prosecuti sunt, qui ex parte Apostolicæ Sedis antiquæ Romæ falsatam fuisse prædictam 7. Actionem, eo quòd sint fallaces duo libelli, qui in ea continentur quasi porrecti à Vigilio, Justiniano, & Theodoro piæ memoriæ.* His igitur constat falsò Vigilium Romanum Pontificem, erroris Monothelitarum accusari, quantum autem ad Honorium, res longè difficilior, ut apparebit in sequenti §.

§. II.

An Honorius Monothelitarum dogma fuerit professus, & ejus assertoribus patrocinatus.

Affirmativam partem tuentur nedum hæretici, sed etiam nonnulli Theologi Catholici cum Melchiore Cano lib. 6. *De Locis Theologicis cap. ultimo*; existimantes Honorium reverà fuisse errori Monothelitarum patrocinatum: Tum quia in suis duabus Epistolis, quæ lectæ sunt Actione 12. & 13. sextæ Synodi approbat doctrinam Sergii principis Monothelitarum, & decernit dicendum non esse Christum habere duas voluntates, neque duas operationes: *Tum quia* in eadem VI. Synodo damnatur tanquam hæreticus, eo quòd, inquiunt Concilii Patres Act.13. invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem secutus est, & impia dogmata confirmavit. Quapropter decernente eodem Concilio nomen ejus è sacris diptychis expunctum est, & scripta tanquam profana, atque animæ perniciosa igne cremata sunt: *Tum quia* in VII. Synodo Actione ultima dicitur anathema Honorio unà cum Sergio, cæterisque Monothelitis, ut legitur in Epistola ejusdem Synodi ad Clericos universos: *Tum quia* Actione 7. Synodi octavæ lecta est, & approbata Epistola Concilii Romani sub Adriano II. in qua refertur, quòd Honorius à VI. Synodo post mortem judicatus, quia de hæresi fuerat accusatus. *Tum denique quia* ab Agathone Epistola ad Constantinum Imperatorem, quæ habetur Act.4. VI. Synodi, anathema dicitur Honorio tanquam Monothelitæ, & à Leone II. Epistola ad eundem Imperatorem, quæ habetur ad finem ejusdem Concilii, scriptum est Honorium in Monothelitarum hæresi defunctum, adeoque justa anathematis sententia fuisse condemnatum.

Verùm his non obstantibus reclamat numerosior, & nobilior Doctorum cœtus cum Ecclesiasticis Annalistis, & Historicis, quorum sententiam esse veriorem, ac certiorem, ut probemus efficaciùs, & luculentiùs demonstremus, tria hic sigillatim censeo esse demonstranda. *Primum* quidem, quòd reverà Honorius Monothelitarum erroris non fuerit assertor. *Secundum*, quòd non sit ejusdem erroris accusandus, eo quòd cum Sergio datis, & acceptis initio controversiæ litteris communicaverit. *Tertium* denique, quòd in VI. Synodo minimè damnatus, ac proscriptus fuerit tanquam hæreticus. Sed ut hæc evidentiùs appareant,

Repetenda sunt ea, quæ diximus initio hujus tractatus de Monothelitarum hæresis origine, propagatione, & damnatione. Maximè verò revocandum est, quòd cùm Cyrus Patriarcha Alexandrinus hæreticorum Nestorianorum ad Ecclesiam revocandorum prætextu Synodum congregasset, in ea definitum est cap. 7. *unam esse Deivirilem operationem in Christo*; cujus Synodi acta misit, quàm primùm ad Sergium Constantinopolitanum Antistitem, unà cum Epistola plena adulationis, quæ lecta est in VI. Synodo Actione 13. at cùm hæc definitio de unica Christi operatione nota fuisset Sophronio Jerosolymorum Patriarchæ, omni conatu institit apud Cyrum, ut illam rescinderet, quod cùm obtinere non potuisset, scripsit ad Sergium Constantinopolitanum, necnon ad Honorium summum Pontificem, quatenus illa definitio Synodi Alexandrinæ rescinderetur. Ut verò accepisset istas litteras à Sophronio Sergius, scripsit ad Honorium celebrem Epistolam, quæ habetur Actione 12. VI. Synodi, in qua exponit ad bonum pacis sibi videri utramque sententiam esse silentio reprimendam, sive quę unicam in Christo defendit voluntatem, & operationem, sive quæ duplicem admittit: suam tamen sententiam in omnibus subjicit judicio, atque censuræ Apostolicæ Sedis.

Ac-

Acceptis à Sergio Epistolis, ad eumduplicem Epistolam scripsit Honorius, in quibus volunt adversarii eum fuisse Monothelitis patrocinatum. Defuncto *Honorio*, suffectus est in eius locum *Severinus*; cui *Joannes IV.* successit, qui coacto Romę Concilio damnavit Monothelitas. Defuncto Joanne, ejus successor *Theodorus* anathema dixit Paulo Constantinopolitano Antistiti, quòd faveret Monothelitis, quem Episcopatu privavit. *Martinus* Theodori successor cogit Concilium Lateranense, in quo rursum damnantur Monothelitæ, definiturque duas in Christo esse voluntates, & operationes, in cujus assertionis odium Martinus pellitur in exilium, ubi variis ærumnis martyrii coronam promeretur. Cùm autem post ejus obitum Imperium teneret Constantinus Pogonatus verè orthodoxus, egit primùm cum *Domno* Martini successore, deinde cum Agathone, qui mortuo Domno successerat, de congregando Concilio generali. Congregatur igitur VI. Synodus generalis Constantinopoli: præsunt Legati Sedis Apostolicæ, præsens est etiam Imperator cum viris gravioribus. Monothelitæ, quorum Antistes erat Macharius Antiochenus Patriarcha pacificè audiuntur. Tandem definitur duas esse in Christo voluntates, & duas actiones, & anathema dicitur authoribus, ac præcipuis defensoribus illius hæresis.

Honorius non est dicendus Monothelita propter datas, & acceptas Epistolas à Sergio initio controversiæ.

P*Robatur*. Nullus dici debet hæreticus, quòd datis, & acceptis litteris communicet cum aliquo Episcopo, qui ab omnibus celebratur, & habetur ut Catholicus, nec in alicujus erroris suspicionem venit: at quando Honorius à Sergio Epistolam accepit, ad eumque rescripsit, Sergius ab omnibus ut Catholicus habebatur, nec in alicujus erroris suspicionem veniebat: igitur propter communicationem cum ipso, Honorius non est damnandus ut hęreticus Monothelita. Major constat: alioqui hæresis essent insimulandi omnes sancti Patres, qui communicaverunt cum hęreticis antequam in erroris suspicionem venissent, ut Hieronymus cum Ruffino, Augustinus cum Juliano. Minor verò probatur: Nempe quòd Sergius tunc temporis, ut Catholicus, & optimus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Pastor haberetur. Probatur, inquam: *Primò* ex Epistola Sophronii Jerosolymorum Antistitis ad Sergium, ubi ipsum multis encomiis celebrat: *Vobis*, inquit, *mittimus (confessionem fidei) qui non solùm dogmata probata ab adulterinis discernere scitis, sed quæ deficiunt, propter perfectam in Christo charitatem, perfectè supplere potestis. Accedam igitur ad dicendum illa, quæ à principio in Ecclesia sancta Catholica collactatus, & nutritus didici, & à teneris unguiculis accepi, & vos divinè prædicare audivi*, &c. Igitur tunc temporis Sergius, ut Catholicus habebatur.

Deinde, qui suam doctrinam submittit judicio Romani Pontificis, nec illa apertum errorem continet, ut hæreticus non potest haberi: at Sergius in sua ad Honorium Epistola suam doctrinam apertum errorem non continentem submittit ipsius judicio, ait enim circa finem: *Adhortamur vos sacratissimi, hæc omnia legere, & Deo placitam, ac plenissimam charitatem, quæ in nobis est nunc quoque sequentes, si quid ampliùs, minùsve inveneritis, hoc per datam vobis à Deo gratiam adimplere, atque per sanctas syllabas vestras unà cum vestra optabili sospitate, quæque super his vobis fuerint placita, significari*. Quibus constat-quàm humiliter Sergius se Honorii judicio submittat, dum rogat, ut ipse Romanus Pontifex, si quid minùs, vel amplius in Epistola esse cognoverit, ut adjiciat pariter, vel dimoveat, licèt hæc subdolè ab eo proferrentur, ne detegeretur, ut hæreticus.

Denique, nihil erat in Epistola Sergii ad Honorium, ex quo judicare posset, ipsum Sergium Monothelitis patrocinari; ita enim suam sententiam declarat, ut dumtaxat bonum pacis sectari videatur, & Ecclesiæ tranquillitati providere; cùm aliunde suam sanam, & integram fidem testaretur, circa Christi divinitatem, & humanitatem in unitate personæ, ait enim: Nos verò „ considerantes incipientem ex hoc inter „ quosdam hic contentionem exardescere, „ & scientes, quòd semper ex ejusmodi „ decertationibus illæ hæresum dissensiones „ effectæ sunt; necessarium judicavimus, „ omne studium ponere, ad sedandum, „ atque amputandum talem superfluum verborum „ conflictum, & ad sæpè dictum „ sanctissimum Alexandriæ Patriarcham „

 „ scri-

„ scripsimus, ut postquam unitatem cum „ his, qui pridem reparabantur, eo au- „ xiliante, composuit, de cetero nullum „ permitteret unam, aut duas proferre „ operationes in Christo Deo nostro, ma- „ gis autem, sicut sancta, & universalia „ Concilia tradiderunt, unum, eumdem- „ que Filium unigenitum Dominum no- „ strum Jesum Christum verum Deum „ operatum confiteri, tam divinam quàm „ humanam, & omnem Deo decibi- „ lem, & homine dignam operationem, „ ex uno, eodemque incarnato Deo Ver- „ bo indivisè procedere, & ad unum, „ eumdemque redigere; eo, quòd unius „ quidem operationis vox, quanquam à „ quibusdam sanctis dicta est Patribus, „ tamen peregrina videretur, & pertur- „ bare aures quorundam suspicantium ad „ peremptionem hanc proferri inconfu- „ sè, atque secundùm subsistentiam uni- „ tarum in Christo Deo nostro duarum „ naturarum, quod non est unquam, „ nec fuit.

Similiter autem, & duarum operationum „ dictio multos scandalizet, utpotè à nul- „ lo Sanctorum, ac probabilium Ecclesiae „ institutorum edita. Insuper: & conse- „ quens ei est, praedicare duas voluntates, „ contrarietates circa invicem habentes, „ tanquam Deo quidem Verbo salutarem „ volente adimpleri passionem, humani- „ tate verò ejus obsistente ejus voluntati, „ & resistente: & perinde duo contra- „ ria volentes introduci: quod impium est. „ Impossibile est quippe in uno eodem sub- „ jacenti duas simul, & erga hoc ipsum „ contrarias subsistere voluntates. Nam sa- „ lutaris Deum gerentium Patrum doctri- „ na, operae pretium instruit, quod nun- „ quam intellectualiter animata Domini „ caro separatim, & ex appetitu proprio „ contrario nutui uniti sibi secundùm sub- „ sistentiam Dei Verbi naturalem motum „ suum effecit, sed quando, & qualem, „ & quantum ipse Deus Verbum volebat. „ Et (ut pleniùs dicatur) quemadmodum „ corpus nostrum regitur, & ornatur, & „ disponitur ab intellectuali, & rationali „ anima nostra; ita & in Domino Chri- „ sto tota humanitatis ejus conspersio ab „ ipsius Verbi Deitate semper in omnibus „ mota, Dei mobilis erat, secundùm Nys- „ senum Gregorium dicentem contra Eu- „ nomium ita: Secundùm quòd Deus erat Filius, impassibilis utique est, & immor- „ talis: si quae autem passio de eo in Evan- „ gelio dicitur, per humanitatem profectò, „ quae suscipiebat passionem, hujusmodi „ operatus est. Operatur quippe verè Dei- „ tas per corpus, quod circa ipsum est, „ omnium salutem, ut sit carne quidem „ passio, Dei autem operatio. „

Nec refert, quòd ibidem videatur impro- bare sententiam Sophronii culpantis defini- tionem Synodi Alexandrinae, & oppositam definitionem, ac Cyri sententiam approba- re, id enim dumtaxat praestat, ut signifi- cet quantum tranquillitatis illa definitio Ec- clesiae Alexandrinae dederit; quam utique pacem interturbare rescindendo illam de- finitionem Alexandrinae Synodi durum exi- stimabat. Quomodo, inquit, non esset du- rum, & valde onerosum, quando hoc, „ resolvere, evertereque erat futuram qui- „ dem omnem illam concordiam, atque uni- „ tatem, quae bene fuerat effecta, tam apud „ Alexandrinam magnam civitatem, quam- „ que per universas sub ea provincias, quae „ nullo tempore usque nunc acquieverant, „ nomen saltem simplex divini, atque lau- „ dabilis Patris nostri Leonis, aut sancti, „ & Magni, atque universalis Chalcedo- „ nensis Concilii mentionem facere; nunc „ verò praeclara, & magna voce in divinis „ Missarum arcanis hoc praedicantes? Igi- „ tur non est cur exinde Sergius alicujus erro- ris ab Honorio accusaretur. Quapropter nullam habuit causam, cur Honorius illo tempore sese à Sergii communicatione sub- straheret, subindeque ideò non est Mo- nothelitarum erroris insimulandus.

Nec etiam arguendus est erroris, propter doctrinam in suis ad Sergium litteris expressam.

Honorius enim, ut diximus supra, duas ad ipsum Sergium Epistolas de- dit: sed in earum neutra Monothelitarum error continetur, nec aliquid, quod in ipsius erroris patrocinium veniat: igitur ex iis Epistolis non est damnandus Ho- norius. Probatur minor:

Primò quidem ex priore Epistola; siquidem in ea docet: *Primò*, quòd Christus Dominus Deus, & homo sit, qui coruscavit carne plena divinis miraculis ipse, & carneus ef- fectus, plenè Deus, & homo. *Secundò* fa- tetur, quòd passiones, & opprobria passus

non

non est in utraque natura, cùm constet divinitatem nullas posse perpeti humanas passiones, & idcircò ipsius humanitas non de Cœlo, sed de sancta est assumpta Dei Genitrice. *Tertiò* docet propter ineffabilem conjunctionem humanæ, divinæque naturæ Deum dici passum, & humanitatem de cælo descendisse: *Nam*, inquit, *per se veritas in Evangelio ita loquitur. Nullus ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo, profectò nos instruens, quòd Divinitati unita est caro passibilis ineffabiliter, atque singulariter, ut discretè, atque inconfusè, sic indivisè videretur conjungi, ut nimirum stupenda mente mirabiliter manentibus utrarumque naturarum differentiis cognoscatur uniri*. *Quartò* docet Christum Dominum operatum divina media humanitate Verbo Dei naturaliter unita, eumdemque operatum humana ineffabiliter, atque singulariter. Quibus significat se ob idiomatum communicationem credere unum in Christo volentem, & operantem, sicut unica est ejus persona: cùm tamen astruat ob diversas proprietates duarum simul indivisè, & inconfusè conjunctarum naturarum, æquè, & voluntates distinctas, & inconfusas in eo reperiri.

Denique, fatetur, quòd sit unus operator divinitatis, atque humanitatis; *Quia*, inquit, *Dominus noster Jesus Christus Filius, ac Verbum Dei, per quem facta sunt omnia, ipse sit unus operator Divinitatis, atque humanitatis, plenæ sunt sacræ litteræ luculentiùs demonstrantes. Utrùm autem propter opera divinitatis, & humanitatis geminæ operationes debeant derivatè dici, vel intelligi, ad nos ista pertinere non debent, relinquentes ea Grammaticis, qui solent parvulis exquisita derivando nomina venditare*. Profitetur ergo Honorius in Christo unum operatorem dicens non convenire personæ unitatem *operationis*, sed *operantis*. Sic S. Joannes Damascenus lib. 3. cap. 14. de his agens, docet non dici posse ratione unius personæ, *unam voluntatem*, sed *unum volentem*, nec *unam operationem*, sed *unum operantem* in duabus scilicet naturis, quos dum asserit indivisè, inconfusè, & inconvertibiliter conjunctas, duas planè necessariò introducit operationes, & voluntates. His quidem nihil magis Catholicum dici potuisse, nihil magis pium, ac sanctum, nihil denique his temporibus ad pacem in Ecclesiis conservandam utilius excogitari videri potuit. Quam quidem Catholicam veritatem (dicam liberè cum Campensi inquit *Baronius*) non solùm nulla Synodus potuerit unquam damnare, sed si Angelus de cælo aliud annuntiaverit, præter id, quod dictum est, illatum in hujusmodi ab Apostolo susciperet anathema.

Dices: Idem Pontifex in eadem Epistola apertè dixit, *unde & unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi*.

Respondet S. Maximus in disputatione contra Pyrrhum, quòd unam dixerit voluntatem, *Non humanitatis, & divinitatis simul*, sed *humanitatis solius*; cùm enim Sergius scripsisset, quòd quidam duas voluntates in Christo contrarias dicerent; respondit Honorius, inquit sanctus Martyr, diximus Christum non duas voluntates contrarias habuisse; carnis, inquam, & spiritus, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantùm, quæ naturaliter ejus humanitatem signabat, quæ utique responsio firmatur ex ipsamet Epistola Honorii, cùm enim dixisset, *Unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi*; statim subdit. Quia profectò à divinitate „ assumpta est nostri natura non culpa, „ illa profectò, quæ ante peccatum crea- „ ta est nunquam post prævaricationem vi- „ tiata. *Et infrà*: Non est itaque assumpta, „ sicut præfati sumus, à Salvatore vitiata „ natura, quæ repugnaret legi mentis ejus: „ sed venit quærere, & salvare, quod pe- „ rierat, id est, vitiatam generis humani „ naturam: nam lex alia in membris, aut „ voluntas diversa non fuit, vel contra- „ ria Salvatori; quia super legem natus „ est humanæ conditionis. Et siquidem „ scriptum est; Non veni facere volunta- „ tem meam, sed ejus, qui misit me, Patris, „ &, Non quod ego volo, sed quod tu „ vis, Pater, & alia hujusmodi: non sunt „ hæc diversæ voluntatis, sed dispensatio- „ nis humanitatis assumptæ, ista enim pro- „ pter nos dicta sunt, quibus dedit exem- „ plum, ut assequamur vestigia ejus, pius „ Magister discipulos imbuens, ut non „ suam unusquisque nostrum, sed potiùs „ Domini omnibus præferat voluntatem. „ Hæc Honorius: Cùm igitur audis unam Honorium dicere voluntatem, intelligere debes eum ita locutum respectu duarum inter se pugnantium contrariarum voluntatum ad malum, & bonum.

Instabis: Honorius in eadem Epistola ait, Sergium Sophronio, providèque scripsisse cum

cùm novitatem vocabuli abstulit, improbando videlicet dictum Sophronii, qui duas in Christo voluntates admittebat.

Respondeo Honorium non magis culpare Sophronium, quòd duas voluntates admitteret, quàm adversarios, qui unicam in Christo voluntatem profitebantur: sed solùm voluit, quòd pacis servandæ gratia, taceretur assertio unius, aut duarum voluntatum: *Nos enim*, inquit, *non unam operationem, vel duas, non unum Jesum Christum, ejusque sanctum Spiritum sacris litteris percepimus, sed multiformiter cognovimus operatum*. Quibus significat, quòd sit quidem dicendus unus operator divinitatis, atque humanitatis.

An autem essent duæ voluntates, aut operationes, definire noluit duplici de causa. Prior est, quia in novis decernendis cautè est procedendum: putabat autem illud novum: nam neque in Evangeliis, neque in Synodis, res ei clara videbatur. *Non oportet*, inquit, *ad dogmata hæc Ecclesiastica retorqueri, quæ neque Synodales apices super examinantes, neque authoritates canonicæ visæ sunt exclamasse; ut unam vel duas energias aliquis præsumat Christi Dei prædicari, quas neque Evangelicæ, vel Apostolicæ litteræ, neque Synodalis examinatio super his habita, visæ sunt terminasse*. Posterior est, ne, si duas operationes, Nestorio, si unicam, Eutycheti favere videretur. *Et nos*, inquit, *secundùm sanctiones divinorum eloquiorum oportet sapere, vel sperare, illa videlicet refutantes, quæ quidem novæ voces noscuntur sanctis Dei Ecclesiis scandala generare, nec aut duarum operationum vocabulo offensi, sectantes Nestorianos, nos vesana sapere arbitrentur: aut certè, si rursùs unam operationem Domini nostri Jesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutichianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur*. Secunda causa cur nil decrevetit circa hanc controversiam, fortè fuit, ne hac definitione, Ecclesiastica pax interturbaretur, & Ecclesiæ unitas funditùs tolleretur.

His adde quòd non magis culpandus videatur Honorius propterea, quòd censuerit utramque assertionem, unius aut duarum voluntatum esse tacendam, quàm ipse Sophronius, qui idem servandum silentium censuit: sed à nemine Sophronius arguitur hæresis, quòd censuerit abstinendum ab isto novo loquendi modo; ergo neque ob id culpari debet Honorius. Quòd autem Sophronius consenserit abstinere hac loquendi formula, constat ex epistola Sergii ad Honorium, ubi ait: Ad ultimum stetit, & placuit quatenus prædictus Sophronius „ venerabilis nullum Sermonem de cetero, „ de una, sive duabus operationibus mo- „ vere debeat, sed ei sufficiat præfata, cau- „ taque, ac trita SS. Patrum traditio, at- „ que doctrina. His itaque contentus sæ- „ pè nominatus venerabilis Vir, & hæc „ custodire certificans, &c. „

Similiter in posteriori epistola Honorii, nihil est, quòd pro eo tempore potuerit hæresis accusari: siquidem in illa tantùm hæc habentur. Unius, vel geminæ operatio- „ nis vocabulum noviter introductum à „ prædicatione fidei eximatur; nam qui „ hæc dicunt, quid aliud nisi juxta unius, „ vel geminæ naturæ Christi Dei vocabu- „ lum, ita & operationem unam, vel ge- „ minam suspicantur propter simplicitatem „ hominum, & amputandas inextricabiles „ quæstionum ambages, non unam, vel „ duas operationes in Mediatore Dei, & „ hominum esse definit? Sed utrasque na- „ turas in uno Christo unitate naturali co- „ pulatas cum alterius communione ope- „ rantes, atque operatrices confiteri debe- „ mus, & divinam quidem, quæ Dei sunt „ operantem, & humanam, quæ carnis „ sunt exequentem non divisè, neque con- „ fusè, aut convertibiliter Dei naturam in „ hominem, & nec humanam in Deo con- „ versam edocentes, sed naturarum diffe- „ rentias integras confitentes. *Et infrà*; „ Auferentes ergo, sicut diximus, scanda- „ lum novellæ adinventionis, non nos „ oportet unam, vel duas operationes de- „ finientes prædicare, sed pro una (quam „ quidam dicunt) operatione, oportet „ nos unum operatorem Christum Domi- „ num in utrisque naturis veridicè confi- „ teri, & pro duabus operationibus, ab- „ lato geminæ operationis vocabulo, ip- „ sas potiùs duas naturas, id est, Divini- „ tatis, & carnis assumptæ in una perso- „ na unigeniti Dei Patris inconfusè, in- „ divisè, atque inconvertibiliter nobiscum „ prædicare propria operantes. Et hoc „ quidem beatissimæ fraternitati vestræ in- „ sinuandum prævidimus, quatenus unius „ confessionis propositum, unanimitati ve- „ stræ sanctitatis monstraremus, ut profe- „ ctò in uno spiritu anhelantes, pari fi- „ dei documento inspiremus. *Addit præ-* „

„ *terea*:

„ *terea*: Scribentes etiam communibus Fra-
„ tribus Cyro, & Sophronio antistitibus
„ ne novæ vocis, id est, unius, vel ge-
„ minæ operationis vocabulo insistere,
„ vel morari videantur; sed abrasa hujus-
„ modi novæ vocis appellatione, unum
„ Christum Dominum in utrisque natu-
„ ris, divina, vel humana prædicent ope-
„ rantem. Quanquam hoc, quod ad nos
„ prædictus frater, & Coepiscopus noster
„ Sophronius misit, instruximus ne dua-
„ rum operationum vocabulum deinceps
„ prædicare innitantur; quod instantissi-
„ mè promiserant prædictum virum esse
„ facturum, si etiam Cyrus Frater, &
„ Coepiscopus noster ab unius operatio-
„ nis vocabulo discesserit.

Huc-usque ex epistola posteriori Honorii ad Sergium sexta Synodus, ex quibus liquet ipsum vocabulum unius, aut duarum operationum æqualiter tacendum utrique parti significavisse, propter bonum pacis: quod & Legati Sophronii servandum promittunt. Cùm igitur neque ob indictum de utraque voce silentium, neque ob communicationem, & consensionem cum Sergio Sophronius non venerit usquam in suspicionem erroris; ita nec Honorius propter eadem debet in suspicionem hæresis venire: maximè cùm hac ratione Honorius consuluerit paci, ut nullum præjudicium fecerit veritati. Nam altero tantùm ex his duobus modis potuisset veritati præjudicium fieri, vel quia firmasset Monothelitarum hæresim de unica voluntate, atque operatione Christi: at non ita; quia disertè prohibet dici *unicam*, quemadmodum vetat dici *duas*: vel quia hac sua simulatione, & indifferentia visus esset occultè favere Eutichianis: at non ita, quia vult expressè, ut credamus utrasque naturas in Christo unitate naturali copulatas, non divisè neque confusè, aut convertibiliter Dei naturam in hominem, & nec humanam in Deum conversam: sed naturarum differentias integras: igitur tantum abest, ut hæreticus censeri debeat ob epistolas, quin potiùs est, quòd meritò asseramus, eum tunc temporis rebus Ecclesiæ prudenter providisse, ne scilicet diu vexatam Ecclesiam ab hæreticis Eutichianis, & Nestorianis, & nondum omni ex parte firma, ac solida pace fruentem novis suborientibus controversiis, divexari pateretur.

Probabilius est, Honorium in sexta Synodo non fuisse hæreticis annumeratum, nec damnatum.

HÆc ultima Honorii vindiciarum pars longè probatu difficilior apparet, quàm præcedentes; proptereà quòd in actis sextæ Synodi, quæ per Ecclesiam universam vulgantur, & in omnium manibus sunt, hæreticis legitur annumeratus, quod idem præstiterunt sequentes aliquæ generales Synodi, ut præmonuimus in hujus controversiæ exordio: nihilominùs veriùs cum nobiliori Doctorum, & Ecclesiæ Annalistarum cœtu dicendum arbitror, Honorii nomen insertum fuisse à Monothelitis ipsis, cum cæteris damnatis sui erroris defensoribus, quò faciliùs sextæ Synodi authoritatem, & definitionem elevarent, & suæ prætensæ innocentiæ, ac justæ damnationis patrocinium accerserent. Tanti namque faciebant Honorii memoriam, ut etiam usque modò Patriarchæ Constantinopolitani Monothelitæ, nomen ejus suis in diptichis insertum servaverint, expunctis nominibus successorum ipsius, à quibus fuerant damnati: Ad hanc autem tuendam sententiam non levioribus, sed, ut mihi videtur, gravissimis moveor argumentis.

Primum repeto ex Synodo Lateranensi sub Martino Papa, & Martyre celebrata anno Christi 649. hoc est, post decem annos ab obitu Honorii: cui Synodo interfuerunt centum, & quinque Episcopi, præsidente ipso summo Pontifice, in qua exactè librata est, & tractata causa Monothelitarum; & post diligentem inquisitionem damnati sunt unà cum hæresi, atque ipsorum scriptis, Theodorus Pharanites Episcopus, Cyrus Patriarcha Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, & Paulus successores Patriarchæ Constantinopolitani, authores, & propugnatores erroris: de Honorio autem adeò altum silentium fuit, ut nullam prorsùs, vel ab hæreticis de hæresi calumniam passus, nec à sancta Synodo levissima sit suspicione pulsatus: cum cæteris autem damnatis illius erroris authoribus, & Patronis eandem sententiam minimè effugisset Honorius; aut certè suo graviter officio defuisset Martinus cum Concilio, qui personam ipsius acceptasset in præjudicium veritatis, quod sanè de tanto Pontifice, atque Martyre glorioso, nullus absque crimine judicare potest.

Quippe hac exceptione approbasset ipsius Honorii doctrinam, & sic tacendo videretur approbare, quod decernendo improbabat: igitur si silentium istius Concilii testimonium sit validissimum innocentiæ Honorii, estne credibile sextam Synodum adversus illum Pontificem insontem potuisse ferre sententiam, & eum cum hæreticis numerare? Quid notitiæ potuit habere sexta Synodus circa mentem, & sententiam Honorii, quod Patres Concilii Lateranensis latuerit? Recentior enim erat apud hos, quàm apud illos, Honorii memoria, ac doctrina; & faciliori negotio Patres Lateranenses poterant ipsius mentem nosse, utpote qui plurimos adhuc Honorii familiares superstites haberent, cum quibus caussam illam tractaverat Honorius, & à quibus illius mentem rescire poterant. Dicitur Honorius damnatus in sexta Synodo, ob solam lectionem duarum ipsius ad Sergium epistolarum: sed hæ erantne ignotæ Romæ, aut à Romanis, & Latinis Presulibus minùs intellectę, quàm Constantinopoli, cujus Synodi maxima pars Orientales erant? quocirca oportuit illas epistolas in idioma Græcum traducere: certè nullus æqui judicii istud censebit.

Secundum argumentum petitur ex Concilio Romano celebrato sub Agathone anno 680. hoc est, eodem anno, quo celebrata est sexta Synodus, cui aderant centum viginti quinque Episcopi, ut constat ex epistola Synodica, quæ fuit velut instructio Legatorum, qui missi sunt ab eodem Agathone ad sextam Synodum, & extat in ejusdem Synodi sextæ actione 4. in qua quidem Synodica epistola, tria habentur: *Primum*, est professio fidei, ubi expresè continetur doctrina Catholica de duabus voluntatibus, & operationibus in Christo. *Secundum*, repetitur damnatio eorumdem Monotheliti erroris patronorum, Theodori, Cyri, Sergii, Pyrrhi, & Pauli; nec levis quidem fit mentio, quòd similiter erraverit Honorius: quod certè dissimulandum non erat, si verum esset. *Tertium*, denique affirmatur Agathonis prædecessores *veram fidem docuisse semper, & usque ad animæ ipsius exitum constanter defendisse, non seductos blanditiis, non periculis territos, &c.* Qua fronte autem hæc subscriberentur à centum viginti quinque Episcopis, unà cum summo Pontifice, si non ita pridem Honorius laboraret eodem errore, qui damnabatur in ea Synodo Lateranensi, & cujus damnatio procuranda erat à Legatis proficiscentibus ad illam sextam Synodum? Quis ita levis, ut credat tot Præsules toti Ecclesiæ in Concilio Oecumenico congregatæ tam turpiter imponere voluisse, & ita fuisse excordes, & ac suæ famæ prodigos, qui, ut Honorii nomen illibatum servarent, mallent se aperto mendacii periculo, coram universo Ecclesiæ cœtu exponere?

Confirmatur ex epistola nomine Agathonis solius ad Imperatores Constantinum, Heraclium, atque Tyberium per eosdem Legatos directa, quæ pariter refertur initio actionis 4. ejusdem sextæ Synodi, ubi fidei Symbolum, quod veritatem de duplici voluntate, & operatione expresè continet, profertur, subditque Pontifex ore libero, firmaque, ac iterata contestatione, fatetur, nunquam aliquando Apostolicam sedem à recto fidei tramite deviasse. Ait enim: *Christi adnitente præsidio hæc Apostolica ejus Ecclesia nunquam à via veritatis, in qualibet erroris parte deflexa est.* Et paulò post: *Hæc est enim veræ fidei regula, quam in prosperis, & adversis vivaciter tenuit, ac defendit, hæc spiritalis mater vestri tranquillissimi Imperii, Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec hæreticis novitatibus depravata succubuit; sed ut ab exordio fidei Christianæ percepit ab authoribus suis Apostolorum Christi principibus illibata ad hoc tempus permansit.* Et de suis prædecessoribus paulò post speciatim hæc addit: *Consideret itaque vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus, & Salvator omnium, cujus fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum Fratres suos admonuit: quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper cunctis est cognitum: quorum & pusillitas mea, licèt impar, & minima, quo suscepto, tamen divina dignatione, ministerio, pedissequa cupit existere. Væ enim mihi erit, si veritatem Domini mei, quem illi sinceriter prædicaverunt, prædicare neglexero.* Hæc Agatho, quæ quidem non adeò firmiter asserere, liberè prædicare, ac sincerè confiteri potuisset, si ad eandem firmandam, quam confutat, hæresim, Honorius in crimen adduci potuisset. Quæ utique verissima judicabis, si spectaveris, quis hæc dixerit, ubi, ad quos, & quando scripserit; nempe sanctissimus, &

om-

omnium ore laudatissimus Agatho, in Synodali magno Patrum conventu, consensu omnium scribens ista ad ipsos Imperatores Constantinopoli degentes, quorum prædecessores favissent errori, ut constat ex Heraclii *Exthesi*, & *Typo* Constantis: idque scriberet tempore, quo Oecumenica Synodus celebranda erat, ea scilicet in urbe, cujus Patriarchas ipse Agatho cum suo Concilio damnaverat; sese autem exposuisset justæ accusationi de personarum acceptione, si in præjudicium veritatis, illius erroris reum cum ipsis fautoribus, ac Patronis Monothelitarum excepisset.

His adde, quòd pridem ante illos summos Pontifices S. Maximus Honorium ab ipsa calumnia vendicavit, in illa disputatione, quam habuit cum Pyrrho, cùm enim hic hæreticus pro se stare Honorium acclamaret, *Quid*, inquiebat, *de Honorio ad respondendum habes, qui apertè antecessori meo unam voluntatem Domini nostri Jesu Christi esse tradidit?* Sanctus Maximus illum ab hac erroris insimulatione liberat, ostendens ipsum semper fuisse acerrimum veræ fidei propugnatorem, & unam voluntatem in Domino dixisse, non divinitatis ejus, & humanitatis, sed humanitatis solius, ne oppositas in Christo voluntates carnis, & spiritus admitteret.

Confirmatur ex eo, quòd *anno* 640. hoc est, secundo ab obitu ipsius Honorii, cùm Monothelitæ occasione prædictarum epistolarum ad Sergium, suas in partes illum pertrahere conarentur, Joannes tum in Petri Cathedra sedens eum advocavit, qui sub Honorio duas illas epistolas scripserat, ut mentem defuncti Pontificis aperiret, & quid censuisset ille ad Constantinum Imperatorem scriberet. Paruit ille, & ut refert S. Maximus martyr, mandavit Imperatori eatenus dumtaxat Honorium unam in Christo voluntatem dixisse, quatenus negaret humanam voluntatem contrariam, carnis scilicet, & spiritus; non verò duplicem negasse, quarum altera divina sit, altera humana.

Constat igitur ante sextam Synodum, tùm ex ejusdem Honorii litteris, tum ex S. Maximi scriptis, atque ex Conciliis duobus Romæ celebratis, tum ex litteris Romanorum Pontificum, Joannis, Martini, & Agathonis, nullatenus Honorium posse erroris insimulari; ac subinde nullus rerum justus æstimator adduci poterit, ut credat Honorii nomen, cum aliis istius hæresis patronis, à sexta Synodo esse insertum; quin potiùs istud dolosa Monothelitarum arte, ac fraude compactum esse, facilè judicabit. Qualiter autem id factum fuerit, mox apteriemus.

Tertium argumentum, quo vindicari potest Honorii fides integra, & apparere fictitiam esse illius in sexta Synodo damnationem, colligitur tum ex terminis, tum ex circumstantiis damnationis illius, quæ legitur, & exaratur in actione 28. hujus Concilii, cujus verba hæc sunt: *Sanctum Concilium dixit, Secundùm promissionem, quæ à nobis ad vestram gloriam facta est, retractantes dogmaticas epistolas, quæ à Sergio quondam Patriarcha bujus à Deo conservandæ regiæ urbis scriptæ sunt, tam ad Cyrum, qui tunc fuerat Episcopus Phasidis, quàm ad Honorium quondam Papam antiquæ Romæ: similiter autem, & epistolam ab illo, idest, Honorio rescriptam ad eumdem Sergium: hasque invenientes omninò alienas existere ab Apostolicis dogmatibus, & à definitionibus sanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, sequi verò falsas doctrinas hæreticorum; eas omnimodo abjicimus, & tamquam animæ noxias execramur. Quorum autem (idest, eorumdem) impia execramur dogmata, horum, & nomina sancta Dei Ecclesia projici judicamus, idest, Sergii quondam Præsulis bujus à Deo conservandæ regiæ urbis, qui aggressus est de hujusmodi impio dogmate conscribere, Cyri Alexandriæ, Pyrrhi, Petri, & Pauli, qui & ipsi præsulatu functi sunt in sede hujus à Deo conservandæ civitatis, & similia eis senserunt; ad hæc, & Theodori quondam Episcopi Pharan: quarum omnium suprà scriptarum personarum mentionem fecit Agatho sanctissimus, ac ter beatissimus Papa antiquæ Romæ in suggestione, quam fecit ad piissimum, & à Deo confirmatum Dominum nostrum, & magnum Imperatorem, eosque abjicit, utpote contraria rectæ fidei sentientes, quos anathemati submitti definimus. Cum bis verè simul projici à sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus, & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quòd invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium; quia in omnibus ejus mentem secutus est, & impia dogmata confirmavit.* Hactenus, quæ fertur sententia adversùs hæreticos in Synodo condemnatos.

Hoc

Hoc est præcipuum adversariorum propugnaculum, quo nituntur quotquot Honorium Monothelitarum erroris reum esse volunt. *Verùm* falsatam esse præfatam sententiam, & hæreticorum vafritie, ac dolo falsò insertum Honorii nomen, pluribus, iisque non levioribus momentis demonstro.

Primò quidem, quia Synodus dicit se eos damnare, quos ait prædamnatos ab Agathone Pontifice in ipsius epistola ad Imperatorem: at in illa epistola cum hæreticis damnatis non habetur Honorius; imò constantissimè restatur Agatho, numquam Ecclesiam Apostolicam à via veritatis, in quamlibet erroris partem deflexam esse, nec per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse, nec hæreticis novitatibus depravatam succubuisse: quod certè falsissimum esset, si ipsum Honorium in errorem, quem ipse Agatho damnaverat, lapsum fuisse judicasset: igitur cùm testetur Synodus, eos dumtaxat damnari, quos Agatho prædamnaverat in sua epistola ad Imperatorem, consequens est Honorium in illa Synodo non fuisse damnatum, utpotè, qui cum damnatis hæreticis ab Agathone non fuerit nominatus.

Secundò dicitur in ea sententia idcircò damnatum esse Honorium, quòd ejus epistolæ ad Sergium alienæ sint ab Apostolicis dogmatibus, & à definitionibus SS. Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, sequi verò falsas hæreticorum doctrinas: sed hæc omnia falsissima sunt, ut suprà probatum est; quippe in illis epistolis nihil est, quod Catholicam doctrinam non redoleat. Deinde etiamsi illæ epistolæ, (quod dici non potest) aliquid erroris præferrent, numquid ex iis damnandus à Synodo erat ipse Honorius, & non more majorum disquirendum, an inveniri posset ipsum, mutata sententia, errorem ejurasse antequam diem extremum clauderet? *Insuper* cùm notum esset, quod extaret posterior ejusdem Honorii epistola ad eumdem Sergium: cur non expectata est ejus lectio, quæ dumtaxat facta est in sequenti sessione, ex qua posteriori epistola certo argumento constare poterat, ut suprà diximus, ipsum Pontificem asseruisse duas operationes, & totidem in Christo voluntates? Sanè nullus est, hanc præposteram, & præcipitatam Romani Pontificis condemnationem, de impostura, & falsificatione suspectam esse non judicet.

Tertiò, cùm isti Synodo præessent Apostolicæ Sedis Legati, quomodo altum silentium servassent audientes damnari, tam præcoci impetu ejusdem sedis Antistitem, maximè in re tam aperta, & jam sufficienter discussa, tum per præcedens judicium Joannis Romani Pontificis missum Constantinopolim, tum per defensionem S. Maximi martyris, qui in publica disputatione cum Pyrrho toti orbi Catholico promulgata, hanc ab Honorio calumniam propulsaverat? Tum denique cùm in epistolis Agathonis cujus vices gerebant, expressissimum haberent nullum è Romanis Pontificibus in aliquem errorem lapsum? Quonam modo, tam profundo lethargo laborassent, ut ne unus, vel alter quidem ista senserit, ac insurrexerit, saltem defensor litterarum Agathonis, cùm præsertim ex iis accepissent nihil ab ipsis decernendum, præterquàm illa tantùm ipsa, quæ iisdem ipsis literis continerentur? *His adde*, quòd etiamsi reverà epistolæ Honorii aliquem errorem redolerent, cur non institerunt Legati, ut supersederetur, donec constitisset ipsum non deposuisse illum errorem, sed in eo fuisse defunctum? Potestne alicui in mentem venire, qui noverit quanta animi firmitate ipsi Legati obstiterint Monothelitis, dum Vigilium Romanum Pontificem suas in partes pertrahere tentabant; ipsi tamen animo quieto audierint damnari alterum ejusdem sedis Antistitem, ne verbulo quidem in ejus defensionem prolato? Quid? Ob damnationem Theodori Mopsuesteni, & condemnationem scriptorum Theodoreti, & Ibæ Episcoporum, oportuit totum Christianum orbem commoveri, ac Oecumenicam Synodum congregari; nec tamen nisi cum maximo labore id actum est: Antistes autem primæ Sedis, qui omnes judicat, & à nemine judicatur, damnatus esset ex simplici illarum Epistolarum lectione, nulla disquisitione facta, an illum errorem, priusquam diem extremum obiret, ejurasset?

Quartò: Si reverà Honorius damnatus fuisset, ut hæreticus, cur post celebratam sextam Synodum, illius nomen cum damnatorum Patriarcharum nominibus è sacris diptichis non-fuit expunctum? nam refert Anastasius Bibliothecarius, Synodo abso-

soluta, omnium damnatorum Patriarcharum nomina fuisse deleta, ipsorumque imagines de Ecclesiis fuisse sublatas. Constat autem Honorium cum orthodoxis Pontificibus in Basilica sancti Petri sepultum esse, illiusque sepulchrum plurimis elogiis, ac honorificis titulis, quos refert Baronius ad *annum Christi 638. num. 2. & sequentibus*. Inter cætera autem illius Epitaphium hoc præfert.

Quem doctrina potens, quem sacræ regula vitæ,
Pontificum pariter sanxit habere decus.
Sanctiloqui semper in te commenta magistri
Emicuere tui tamquam fœcunda nimis.
Namque Gregorii tanti vestigia justi.
Dum sequeris cupidus, & meritumque geris.
Æternæ lucis Christo dignante perennem,
Cum Patribus sanctis posside jamque diem.

Qui versus quamquam nullam elegantiam præ se ferant, & illius sæculi rudiorem Musam sapiant; nihilominus sufficienter aperiunt ipsum fuisse virum probum, ac sancti Gregorii imitatorem, quæ certè de homine hæretico dicta non pateretur Romana sedes, nec illius nomen in albo orthodoxorum Pontificum insertum sineret, ejusque imaginem musivo contextum in apside sanctæ Agnetis Ecclesiæ, quam ipse instauraverat, pateretur hactenus cerni publicè venerationi Christianorum expositam.

His igitur sufficienter constare debet falsata esse istius Synodi acta, & Monothelitarum vafririe Honorii nomen, ac Epistolas dolosè cum damnati erroris assertoribus esse inserta.

Verùm, inquies, quis adduci poterit, ut credat, quòd aliquis eò pervenerit audaciæ, ut corrumperet acta Concilii generalis?

Respondeo id mirum non videri homini rerum Ecclesiasticarum perito; hæc namque stropha frequentissima fuit apud Græcos, quos falsificasse acta quintæ Synodi, falsitatisque convictos suprà vidimus in causa Vigilii.

Insuper: Sanctus Gregorius lib. 5. Epistola 14. quæ est ad Narsen, testatur eos corrupisse acta Concilii Chalcedonensis, ubi addit se suspicari, quòd etiam Ephesinam Synodum corruperint, unde ibidem subjicit veraciores esse codices Romanorum, quàm Græcorum; *Quoniam*, inquit, *Romani sicut non acumina, ita nec imposturas habent*. Similiter eos corrupisse Canones secundæ Synodi, evidens est ex Actione 16. Concilii Chalcedonensis, & litteris sancti Leonis de Patriarcha Constantinopolitano.

Denique, eos corrupisse acta septimæ Synodi non minùs, ac præcedentium, testatur Anastasius Bibliothecarius in præfatione Historiæ ad sextam Synodum; postquam subdit: *Sic igitur Græci, accepta occasione celebratorum universalium Conciliorum, frequenter egisse clarescunt, & nunc minuendo, nunc addendo, vel mutando, nunc in absentia sociorum, nunc in abscondito angulorum, nunc extra Synodum, nunc post Synodum astutia sua, imò fraude communibus sanctionibus abutuntur, & ad suos libitus cuncta, quæ sibi visa fuerint, etiam violenter inflectunt.*

Petes quisnam ille fuerit audax interpolator, qui ejusmodi acta Synodalia temerare ausus fuerit, & Honorii nomen cum damnatis hæreticorum patronis inserere.

Respondeo, non improbabile videri, id quod docet Baronius ad *annum 681. num. 29.* hujus imposturæ artificem, & auctorem censeri *Theodorum* Patriarcham Constantinopolitanum Monothelitam, & illius hæresis audacissimum defensorem, qui eò insolentiæ prorupit, ut nomina Romanorum Pontificum ab excitata controversia defunctorum, è sacris diptichis, atque imprimis *Vitaliani* abstulerit, retento solo nomine *Honorii*, ut constat ex eo, quòd Georgius Constantinopolitanus, qui in hujus locum suffectus fuerat in sexta Synodo *Actione* 8. postulavit, ut nomen Pontificis *Vitaliani* restitueretur, quod ultrò concessum est. Cùm verò astutissimus ille simulata pœnitentia suam in sedem restitutus fuisset anno 682. mortuo scilicet post tres annos, & totidem menses Georgio, credibile est, quòd ipse summa rerum potitus, & Synodi prototypum nactus, nomen suum è damnatorum numero deleverit. Neque enim dici potest, quòd in ea Synodo non fuerit damnatus: *Tùm quia* Synodus de omnibus Episcopis Constantinopolitanis ab exorta hac heresi judicium tulit, & condemnavit Sergium, Pyrrhum, Paulum, & Petrum: orthodoxi autem declarati sunt Thomas, Joan-

Joannes, & Constantinus prædecessor istius Theodori; quidni ergo ipse Theodorus, cùm eadem sentiret, quæ cæteri Patriarchæ hæretici, & propterea fuerit destitutus, non itidem cum hæreticis fuerit damnatus? *Tùm quia* Anastasius Bibliothecarius, qui actiones ejusdem sextæ Synodi in compendium redegit ista habet: *Deinde*, inquit, *protulit piissimus, & serenissimus princeps tomum ad relegendum, in quo uno hæreticum dogma Macharii erat conscriptum, & ejus in manu subscriptum apertissimè unam voluntatem in Domino affirmantem; sub ipsius subscriptione, & Theodori Patriarchæ utique juxta eum tenorem ibi subscriptio erat.* Constat igitur Theodorum ejusdem erroris reum fuisse; & tamen nihil hujusmodi reperitur in actis, quæ præ manibus habentur: Unde non leve ducitur argumentum, quod ex autographo actorum Synodalium expunxerit ea, quæ in sui ignominiam vergebant, & inseruerit Honorii nomen, ac in sui nominis locum reposuerit, tum, ut quod conceperat in Ecclesiam Romanam odium ea ratione tentaret explere: tum maximè, ut culpa sua cæterorumque successorum Sergii, necnon & ipsiusmet Sergii minor videretur, utpote qui in eodem errore comitem habuissent universalis Ecclesiæ Pontificem.

Instabis. Quomodo ergo in septima Synodo Actione ultima, non est detecta illa fraus? siquidem in ea dicitur anathema Honorio, & Sergio cæterisque Monothelitarum hæresis defensoribus; quod etiam reperitur in Epistola Synodi nomine missa ad Constantinum Imperatorem, & Irenem matrem ejus.

Respondeo pariter acta istius Concilii à Græcis fuisse interpolata in odium Romanæ Ecclesiæ, nominis Honorii in locum Theodori suffectione, ut factitatum fuerat in sexta Synodo per ipsum Theodorum Constantinopolitanæ Sedis Patriarcharum damnatorum culpa minor appareret, quibus nimirum præivisset Romanæ Ecclesiæ Pontifex Honorius.

Respondent aliqui, Patres hujus septimæ Synodi deceptos ex corruptis actis sextæ Synodi dixisse anathema Honorio.

Verùm id non habet speciem probabilitatis; nam Legati Adriani Romani Pontificis, qui ejus nomine præerant Concilio, non passi fuissent tantam injuriam inferri Romano Pontifici, quem ab errore immunem Joannes summus Pontifex, & S. Maximus Martyr declaraverant.

Urgebis: Si hæc ita sint, cur ergo Concilium Romanum sub Adriano II. testatur Honorium in sexta Synodo fuisse accusatum? nam in illius Concilii Epistola habetur, *Honorium judicatum fuisse post mortem à sexta Synodo, quia de hæresi fuerat accusatus*.

Respondeo in ea non dici damnatum fuisse Honorium à sexta Synodo, ut falsò supponit objectio, sed tantùm quòd damnatus sit ab Orientalibus: quod utique non negamus, sed meritò habemus, quòd conqueramur de illa injusta damnatione, tum quòd omninò innocens fuerit Honorius: tum quòd prima sedes ab alia inferiori non est judicanda. Itaque illius condemnatio non emanavit à Synodo Oecumenica à qua tamen fuisset reverà damnandus si isto errore fuisset infectus.

Objiciunt aliqui Agathonis auctoritatem, quasi in ea damnaretur Honorius.

Verùm contrarium apertissimè constat, quippe expressissimè habet, ut suprà vidimus, Ecclesiam Romanam numquam à tramite Apostolicæ Sedis aberrasse, nec hæreticis novitatibus depravatam succubuisse, quod apertè falsum esset, si ipsemet in ea Honorium damnaret.

Objiciunt denique epistolam Leonis secundi ad Constantinum Imperatorem, quæ habetur ad finem sextæ Synodi, cujus acta confirmat, & approbat: in qua scribitur Honorium in Monothelitarum hæresi defunctum, ait, enim: Pariter anathematizamus novi erroris inventores, idest, Theodorum Pharanitanum Episcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Constantinopolitanæ Ecclesiæ Successores, magis quàm Præsules, necnon & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina illustravit, sed prophana proditione immaculatam fidem subvertere conatus est.

Respondet Baronius ad *annum Christi* 687. *n.*19. *& sequentibus*, illam Leonis Epistolam spuriam esse, idque probat, quia contradictoria continet; nam *primò* scribitur *data nonis Maji indictione decima*; & tamen in contextu habetur, quòd Leo Imperatorias litteras accepit, & acta Synodalia, elapsa nuper indictione decima, mense Julio, & suscepit Legatos è Synodo redeuntes. *Secun-*

cundò quia Leo non potuisset suscepisse Legatos unà cum litteris, & actis sextæ Synodi, mense Julio; quippe dumtaxat decem menses sedit, creatus est autem Pontifex mense Augusto. *Tertiò* ait se recepisse mense Majo, indictione decima, Epistolam Imperatoris, & tamen constat illam ab Imperatore missam dumtaxat eadem indictione, mense Decembri. Quæ omnia cùm apertè sibi contrarientur, fatendum est illam Epistolam Leonis nomine vulgatam spuriam, ac ementitam esse; adeoque ex his omnibus momentis constat Honorium istius erroris prorsus immunem fuisse, & nullatenus à sexta Synodo hæreticis fuisse annumeratum, ac cum ipsis damnatum.

Urgebis. Ideo Leo Pontifex scripsit ad varios orbis Christianæ Præsules, maximè verò ad Hispanos eorumque Regem Ervigium, ad quos transmisit fidei definitionem, & acta sextæ Synodi per Petrum notarium regionarium, quatenus ipsorum omnium subscriptionibus munirentur, quæ in illo Oecumenico Concilio statuta fuerant: sed in illis ipsis actis per Leonem transmissis reperitur illa Honorii damnatio, & ejusdem Epistolarum proscriptio: igitur reverà Leo probavit illam Honorii damnationem, & ut legitimam habuit.

Negat majorem Baronius ad *annum* 683. *num*.21. *& sequentibus*, demonstratque illas Epistolas, quæ nomine Leonis circumferuntur ad Præsules Hispaniæ, & Regem Ervigium, spurias esse, ac supposititias. *Primò* quia in singulis istis Epistolis asseritur ipsam Oecumenicam Synodum absolutam fuisse *indictione 9*. Constat autem ex ultima ejusdem Synodi actione illam absolutam fuisse dumtaxat *in indictione* 10. *Secundò* in Epistola ad Præsules Hispaniæ, hæc habentur: *De diversis autem Conciliis huic sanctæ Apostolicæ Sedi, cujus ministerio fungimur, subjacentibus, Archiepiscopi sunt à nobis destinati, qui cum pio Principe, simul & omnibus, qui ejus mandato convenerunt, Ecclesiarum Præsulibus præsidentes; ac confidenter primum quidem sancta quinque universalia Concilia, &c.* Sed falsum est, quòd aliquis Archiepiscopus Roma missus Synodo interfuerit; nullus enim in actis illius Synodi refertur: igitur apparet hoc esse commentitium. *Tertiò* denique in Epistola ad Regem Ervigium dicit, quòd Imperator scripserit ad Agathonem Papam, ut Legatos dirigeret Constantinopolim ad Synodum celebrandam, Constat autem tum ex litteris Agathonis, tum ex ipsis Synodi actis, quòd Imperator scripserit non ad Agathonem, sed ad ejus prædecessorem Donum Pontificem.

Adde quòd illa Epistola tradat Imperatorem hæc scripsisse nona indictione; quod æquè falsissimum deprehenditur; siquidem illæ ad Donum litteræ Imperatoris, datæ reperiuntur indictione sexta pridie idus Augusti, quæ certè de impostura roborant argumentum.

QUÆSTIO QUARTA.

Utrùm natura humana in Christo propriam habuerit existentiam, & subsistentiam creatam substantialem.

NOtandum primò, quæstionem hanc aliis verbis communiter proponi à Theologis: An videlicet in Christo sit unicum esse, vel multiplex: etenim triplex esse communiter assignatur à Philosophis, scilicet essentiæ, existentiæ, & subsistentiæ. Esse essentiæ illud est, quo res constituuntur in aliqua determinata specie entis, illud scilicet, quod coalescit ex partibus essentialibus, & quidditativis cujusque rei à quo deducitur abstractum essentiæ, quod sola ratione differt à suo concreto esse, ut passim docet Doctor, maximè in 1. dist. 8. quæst. penultima. Esse existentiæ est, quo res est actu, & realiter ponitur extra causas, & extra nihil, unde existentia, & actualis essentia realiter non differunt: Esse subsistentiæ substantialis est ipsamet realis existentia substantiæ cujuslibet, qua dicitur ens per se subsistens: subsistentia namque sumitur variis, maximè duobus, modis. *Primò* quatenus est modus entis existentis per se, & independenter à quolibet subjecto inhæsionis ipsum sustentantis, qualiter differt ab accidente, quatenus significat modum existendi incommunicabiliter, ut *quo*, & ut *quod*, hoc est, per modum partis, & superioris: Priori modo sumpta subsistentia dicitur differentia substantiæ, & modus illius existentiæ: Posteriori verò dicitur suppositum in rebus ratione expertibus, & persona in rebus ratione præditis.

Notandum secundò, omnes Doctores Catholicos convenire, in Christo esse unicum esse subsistentiæ personale, quia in ipso est unica persona; siquidem natura humana Chri-

Christi subsistit per ipsam Verbi subsistentiam personalem, ut suprà probavimus: non conveniunt autem omnes iidem Doctores, an etiam in Christo sit unicum esse subsistentiæ substantialis; siquidem plurimi è sanctis Patribus infrà laudandis, triplicem in Christo subsistentiam admittunt, sicut & substantiam, ac essentiam, nempe divinam, corpoream, & spiritualem. Unde gravis hac de re extitit aliquando controversia inter Præsules Hispanos, & Benedictum II. nam Scriptores historiæ Hispanicæ, puta Ambrosius Maurus lib. 12. cap.38. & Mariana lib.6. cap.18. referunt, quòd cùm Patres Concilii Toletani 14. in sua confessione fidei dixissent in Christo tres esse substantias, ubi illam confessionem ad se ab illis Præsulibus transmissam, ut auctoritate Pontificia probaretur excepisset Benedictus II. tria in ipsa notavit, quòd non satis rectè dicta viderentur; maximè verò, quòd tres in Christo substantias profiterentur. Quod utique significavit verbo tenus per Virum Hispanum, quem cum Petro Notario regionario Sedis Apostolicæ Legato Romam miserant: quod cùm accepissent Toletani Patres, Julianus Toletanus Antistes, nomine totius Concilii, & præsulum Hispaniæ scripsit librum apologeticum postulante Rege Egica, in quo multis testimoniis confirmabat, tres in Christo secundùm sanctorum Patrum, & Oecumenicorum Conciliorum sententiam, admittendas esse substantias, illumque librum ad ipsum Benedictum transmiserunt, sed cùm jam esset vita functus, illum excepit Sergius ipsius successor, qui, ut refert *Rhoderieus* Archiepiscopus in historia capit. 13. necnon & *Garcias Loaysa* Doctor Complutensis, & Archiepiscopus Toletanus in annotationibus Concilii 15. gratum habuit, & probavit Sergius Pontifex.

An autem Apologeticus ille scriptus fuerit à succedente Concilio Toletano 13. an verò illo tempore inter 14. & 15. controvertitur apud eosdem auctores, putatque Baronius sub anno 684. & 685. scriptum fuisse, & transmissum Apologeticum illum ante celebratum Concilium 13. notatque plures quàm tres propositiones in illa fidei confessione suspectas habuisse Benedictum, idque probat ex eodem Concilio 13. ubi Patres sic loquuntur, *Tertium sanè quartumque capitulum contuentes, non solùm sensum, sed & ipsa pene verba ex libris beatorum Ambrosii, atque Fulgentii nos prælibasse monstravimus*. Dicunt autem *monstravimus*, certè non alibi nisi in illo priori Apologetico ad Benedictum misso, pro defensione earumdem propositionum; ibi ergo omnia quatuor capita notata à Benedicto confirmata fuerunt, & transmissa ad eumdem Benedictum intermedio illo tempore inter Concilia Toletana 14. & 13. licèt postmodum locupletatum fuerit, ut colligi videtur ex illis verbis Concilii 13. studiosius relegentes, &c. & ab unanimi Patrum Concilii 17. consensu approbatum: quod utique constat, quia in actis illius Concilii, post confessionem fidei, habetur: ex quibus apparet non inutilem moveri controversiam, an in Christo tres admittendæ sint subsistentiæ.

Notandum tertiò, maximam esse inter Doctores Scholasticos circa resolutionem primæ difficultatis controversiam. Plurimi enim Thomistæ cum Cajetano in 3. par. q. 17. art. 2. & Capreolo in 3. dist.6. q.1. contendunt Christi humanitatem non existere per existentiam creatam, sed per unionem hypostaticam assumptam esse ad existendum per ipsam existentiam Verbi divini, idque firmare nituntur auctoritate sancti Thomæ ex dictis in 3. par. eadem quæstione. Verùm, ut observat Suarez. disp.36. sect.2. S. Thomas intelligendus est de esse subsistentiæ personali, non verò de esse existentiæ, & subsistentiæ substantiali. Cæteri verò Theologi cum subtili Doctore in 3. dist.6. qu.1. contendunt in Christo duplicem esse existentiam, nempe divinam, qua existit natura divina, & creatam qua natura humana realiter existit.

CONCLUSIO PRIMA.

IN *Christo sunt duo esse existentiæ, alterum increatum naturæ divinæ; alterum creatum naturæ humanæ*. Hæc est Doctoris, illamque probat octo rationibus, quarum *prima est*. Terminus generationis, seu id quod recipit esse per generationem, & transit à non existente in rerum natura ad esse existens, vel est ipsamet existentia, vel aliquid habens existentiam: alioqui non reciperet esse existentiæ per generationem: sed humanitas Christi, aut Christus ipse, qua homo, verè est genitus à Matre, & productus in tempore ab ea, cooperante Spiritu sancto: ergo illa humanitas recipit es-

se

se existentiæ per generationem, quod ante non habebat: sed esse increatum, seu existentia Verbi non producitur per temporalem generationem: ergo terminus illius generationis habuit aliud esse existentiæ ab existentia Verbi. Major est Aristotelis 5. Meth. textu 7. Minor verò est S. Damasceni lib. 4. de fide cap. 13.

Reponunt Thomistæ, quòd esse increatum, non absolutè, sed sub humanitate terminabat generationem. *Contrà*. Esse increatum, ut erat in humanitate, non dicebat nisi respectum ad ipsam; at talis respectus non potest esse terminus generationis realis, & actualis. Prætereà sunt duæ naturæ in Christo habentes distinctas entitates actuales: ergo & distinctas existentias, quia existentia nihil aliud est, quàm actualis entitas; unde quemadmodum non potest intelligi esse personale, vel subsistens, absque subsistentia, ita neque esse actuale, absque existentia, & ista quidem ratio fundatur in nostro generali principio, quo dicimus essentiam, & existentiam non distingui realiter.

Tertiò, Doctor probat conclusionem ex illo Aristotelis, *Vivere viventibus idem est*, *quod esse*: at humanitas Christi vivebat vita actuali distincta à vita Verbi; aliàs sicut Verbum verè non est mortuum, sic humanitas verè non fuisset mortua, si non alia vita, quàm vita Verbi vixisset: ergo habuit esse actuale distinctum ab esse Verbi: esse autem actuale est esse existentiæ: ergo &c.

Quartò, humanitas ut condistincta à Verbo, est aliquid, vel nihil: si nihil, ergo Verbum nihil assumpsit; si aliquid, aut illud est tantùm in potentia objectiva, ut Antichristus, aut in actu: si in potentia objectiva tantùm, Verbum non plùs assumpsit humanitatem, quàm quodlibet ens possibile si in actu: ergo humanitas, ut condistincta à Verbo, habet existentiam, nam humanitas in actu, & humanitas existens idem sunt. Confirmatur: nam Verbum assumpsit humanitatem, vel extra causas, & extra nihil, vel adhuc dumtaxat in suis causis existentem: si primum, habemus intentum: si secundum, Verbum non tam ipsam humanitatem, quàm causas assumpsit, quia res in sua causa nihil est aliud, quàm ipsa causa, ut productiva illius rei.

Quintò, si humanitas assumpta dimitteretur, non necessum esset illam annihilari, sed reverà existeret, quo supposito, aut existeret vi cujusdam novæ productionis, aut vi antiquæ productionis, per quam primùm est effecta, ut à Verbo assumeretur. Non primum, quia non apparet ulla necessitas, ut denuò producatur: ergo existeret vi suæ productionis: igitur illa productio terminata est ad humanitatem actualiter existentem.

Sextò, arguit ad hominem, quia Verbum posset assumere naturam Angelicam: sed secundùm adversarios natura Angelica assumpta non perderet propriam existentiam: ergo nec assumpta natura humana debet propriam existentiam perdere. Minorem admittunt adversarii, docent enim existentiam in rebus purè spiritualibus, esse realiter ab essentia indistinctam. Consequentiam probat Doctor. *Primò*, quia non magis est connexa propria existentia cum natura Angelica, quàm sit connexa cum natura humana. *Secundò*, quia ideò dicitur natura humana non habere propriam existentiam in Verbo, quia sequeretur idem suppositum in se habere plures existentias: sed idem sequitur ex assumptione naturæ Angelicæ cum propria existentia: ergo si hæc propria existentia existens possit assumi, etiam & illa poterit.

Septimò, fundamentum relationis, ut sic, præcedit relationem ut sic: ergo fundamentum relationis actualis realiter existentis, præcedit ipsam secundùm realem existentiam: sed unio naturæ humanæ ad Verbum, est relatio actualis realiter existens: ergo præcedit ipsam secundùm realem existentiam, & consequenter debet habere existentiam realem antecedenter ad illam unionem anterioritate naturæ; non verò temporis, quia ex supradictis natura humana Christi non extitit priùs tempore, ante unionem: sed quod habuit pro illo priori, habuit in eodem instanti temporis: ergo pro illo instanti temporis habuit eamdem existentiam: sed illa existentia non erat existentia Verbi: ergo in illo instanti habuit aliam existentiam: quod est nostrum intentum.

Confirmat Doctor: quia priùs natura, quàm assumebatur natura, anima perficiebat corpus Christi, quia natura constituebatur ex corpore, & anima, & non poterat consequenter esse natura illa, antequam anima perficeret corpus; sed in illo priori, anima non poterat perficere corpus, nisi utrumque existeret: ergo priùs existebat utrum-

que,

que, quàm perficiebatur natura; sed in illo priori non habebant existentiam Verbi: ergo aliam; sed illa alia non fuit perdita ob assumptionem: ergo manebat cum assumptione, & consequenter manebat cum existentia Verbi, quæ advenerat per assumptionem.

Octavò, omnis modus, præsertim extrinsecus, supponit rem, cujus est modus: sed unio hypostatica est modus extrinsecus: ergo supponit humanitatem: igitur quemadmodum illa unio est actualis, ita supponit humanitatem existentem.

Objiciunt primò adversarii nonnullas SS. Patrum auctoritates: primam quidem depromptam ex epistola Synodica Sophronii approbata in 6. Synodo actione 11. ubi de Christi humanitate loquens, ait: *In illo* (idest in Verbo) *& non in se ipsa habuit existentiam unam*: item S. Damascenum lib. 3. de fide, cap. 22. dicentem naturam humanam existere per existentiam Verbi. *Tertiò*: Testimonium S. Leonis Papæ epistola 11. dicentis humanitatem Christi ipsa assumptione fuisse creatam. Et S. Fulgentii lib. de Incarnatione cap. 3. ubi sic ait. Ipsa acceptatio carnis fuit conceptio virginalis: igitur censent illi SS. Patres naturam humanam non priùs fuisse existentem, quàm assumeretur à Verbo, ideòque illam existere per existentiam Verbi.

Respondeo primò ad Sophronium, ipsum significare voluisse humanitatem non bis extitisse; semel in seipsa, & postmodum in Verbo, sed quamprimùm ita extitisse in Verbo, ut priùs tempore non extiterit, quàm in ipso subsisteret. Quod utique confirmatur ex antecedentibus, & consequentibus verbis ipsius epistolæ: dicitur enim, *Simul caro, & simul Verbi Dei caro; simul caro animata rationalis*. Et subjungitur, *itaque in illo, & non in se ipsa habuit existentiam unam*, idest, *non priùs tempore extitit in se, quàm in Verbo*. Quod ultro concedimus; Sed aliud est habere existentiam in Verbo, & aliud existere existentia Verbi. Primum enim non repugnat existentiæ creatæ; secundum verò sic. *His adde* responderi posse, quòd Sophronius per *existentiam*, subsistentiam personalem intellexerit. Observat enim *Budæus* in Commentario linguæ Græcæ, quòd eodem nomine interdum exprimitur *existentia, & subsistentia*.

Ad *S. Damascenum* dico auctoritatem illam esse fictitiam; siquidem contrarium docet, nam eodem *cap.* 22. ait; *Carnem ab ultimo ortu Deo Verbo unitam esse; imo potiùs in ipso extitisse, & personalem cum eo identitatem habuisse*, ubi observa ipsum non dicere *carnem per Verbum*, sed *in Verbo extitisse*, quia Verbum non est ipsamet existentia humanitatis, sed terminus existentiæ illius.

Ad *SS. Leonem*, & *Fulgentium* respondeo ipsos nihil aliud velle, quàm quòd in eodem instanti temporis humanitas formata fuerit, & assumpta, sic enim ait Leo: *Natura nostra non sic assumpta est, ut priùs creata postea assumeretur, sed ut ipsa, idest, in ipsa assumptione crearetur*; ubi illud priùs, & posteriùs ad temporis successionem manifestè referuntur. Fulgentius verò ita rem exposuit; *Hanc carnem tunc ex natura Virginis concipientis exhibuit, cùm in eadem Deus concipiendus advenit*: Non est igitur aliquod intervallum existimandum inter initium carnis, & adventum Majestatis.

Objiciunt secundò. Ex opposita sententia tria sequuntur absurda. *Primum*, Verbum divinum existere per existentiam creatam. *Secundum*, existentiam creatam esse perfectionem Verbi. *Tertium*, Beatissimam Virginem non esse Matrem Dei. *Primum*, probant à simili, quia quemadmodum Verbum dicitur velle per voluntatem creatam, & intelligere per intellectum creatum, quia habet voluntatem, & intellectum creatum: ita dicitur existere per existentiam creatam, si dicatur habere existentiam creatam. *Secundum*, ita probant. Existentia est complementum, & perfectio subsistentiæ: sed in Christo unica est subsistentia; nempe Verbi: ergo existentia creata erit complementum, & perfectio ejus. *Tertium* probant, quia ex opposita sententia sequitur actionem Virginis Mariæ terminatam fuisse ad existentiam creatam, vel ad existens creatum, proindeque ab ejusmodi existente creato habebit, quòd sit actio productiva existentis creati, non verò Dei, ac proinde non erit Mater Dei.

Respondet Doctor subtilis, non esse absurdum, quòd Verbum dicatur existere per existentiam creatam; non quidem qua Deus est, sed quatenus homo; non propterea dici debet Verbum existere per existentiam creatam secundùm quid, sed simpliciter, nam existentia illa nata est reddere illud, quod afficit, simpliciter existens; non autem secundùm quid: licèt enim Paulus existat existentia albi, quia formaliter est albus,

non

non tamen simpliciter, sed secundùm quid existit illa existentia, quia illa existentia est secundùm quid; & maximè respectu existentiæ, quæ est in se existentia simpliciter, sed in supposito existentia naturæ humanæ est in se existentia simpliciter, prout ens dividitur in ens simplex, & in ens secundùm quid, & ens simpliciter est subsistentia, ens secundùm quid est accidens; existentia autem naturæ humanæ est existentia substantiæ: igitur cùm Verbum divinum simpliciter sit homo, simpliciter existit illa existentia, etsi dicas, quòd ista existentia naturæ humanæ non est prima existentia hujus suppositi, sed adveniens ei, jam habenti esse perfectum, ideòque videtur esse existentia suppositi secundùm quid, si illud non est natum dare existentiam secundùm quid, qualis est omnis natura substantialis, qualitercumque se habeat ad illud, cui dat esse: quòd si omnino fiat altercatio, pro eodem accipi primum suppositum, & non simpliciter, non est contentio, nisi in Verbo.

Respondetur etiam secundum absurdum nullum esse, quia tantum abest, ut existentia sit complementum subsistentiæ, quin potiùs subsistentia ulteriùs actuat existentiam, illamque supponit.

Ad tertium dico, Virginem Deiparam non ea ratione dici Matrem Dei, quòd non genuerit existens aliquod creatum: sed quòd existens illud creatum ab ipsa genitum ulteriùs fuerit completum, & terminatum per subsistentiam Verbi. Unde licèt formalis terminus illius generationis sit humanitas cum sua existentia; tamen ultimus terminus, qui generatur, non est humanitas, sed hic homo, quia illa humanitas, & existentia ejus non producitur in se, sed in Verbo, & ideò Verbum verè dicitur generari, & nasci ex Virgine: sicut interfectores Christi, inquit Suarez disput. 36. sect. 1. verè privarunt humanitatem Christi existentia sua, non enim extitit humanitas in triduo mortis, tamen quia humanitas non est passa, nec privata existentia secundùm se, sed ut in hoc supposito existens, ideò verè dicitur hic homo interfectus, & Deus mortuus.

Objiciunt tertiò. Si humanitas Christi, habeat propriam existentiam creatam, Christus non erit ens per se. Consequens probatur, humanitas habens existentiam creatam est formaliter ens in actu, Verbum divinum quoque est ens in actu: at ex duobus entibus in actu non fit ens per se; ergo &c.

Respondeo, ex duobus entibus in actu completis non fieri ens per se, bene tamen ex duobus entibus in actu incompletis, ut in hypothesi, humanitas siquidem destituta propria subsistentia, non censetur ens in actu omninò completum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Recta ratione dici potest in Christo esse tres substantias, & subinde tres subsistentias substantiales. Probari potest primò auctoritate Conciliorum Toletanorum 14. & 15. in quibus illa propositio asserta est etiam per libellum apologeticum à Juliano Archiepiscopo Toletano primùm editum, & deinde ab illo Concilio 15. approbatum, non solùm per Sergium Benedicti successorem, sed etiam per ipsum Benedictum II. Si vera sint ea, quæ refert Rodericus lib. 3. historiæ Hispanicæ cap. 13. ubi hanc controversiam referens ait: *Prius in tempore liber de tribus substantiis, quem dudùm Romam miserat Primas sanctissimus Julianus, & minùs cautè tractando, Benedictus Romanus indixerat reprobandum ob id, quòd voluntas genuit voluntatem*. Additur: „Sed S. Julianus veridicis testimoniis in hoc Concilio per oracula eorum, quæ Romam transmiserat, verum esse firmavit & apologeticum fecit, & Romam misit per suos Legatos Presbyterum, Diaconem, & Subdiaconem viros eruditissimos in omnibus Dei servos, & in divinis Scripturis imbutos, cum versibus etiam acclamatoriis secundùm quod & olim transmiserat de laude Romani Imperii. Quod Romanus Pontifex Benedictus dignè, & piè recipiens cunctis legendum indixit, atque acclamando, Laus tua, Deus in fines terræ, lectum sæpiùs notum fecit, qui & rescriptum Domino Juliano per suprà satos Legatos cum gratiarum actione, & cum honore remisit, & omnia quæcumque scripsit justa, & pia esse deprompsit." Ex quibus constat illam propositionem, quòd in Christo sint tres substantiæ, licèt primùm non probatam à Benedicto, & unà cum aliis notatis propositionibus visam fuisse incautè positam; quasi longè aliud voluissent Toletani Patres, tamen mutato judicio explicationem Juliani, & ejus librum approbasse Benedictum.

Confirmatur auctoritate SS. Patrum, qui tres in Christo substantias, aut Christum ex tribus substantiis compositum esse docuerunt, sic enim S. Aug. lib. 3. de Trinitate, cap. 17. ait: ***Quandoquidem sic Deo conjungi potuit humana natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona, & per hoc jam ex tribus, Deo, anima, & carne:*** Quibus manifestè docet perinde ex tribus, atque ex duabus substantiis unum constare Christum. Similiter S. Isidorus lib. de differentiis, cap. 7. ***Nos***, inquit, ***ex duabus subsistimus substantiis; animæ videlicet, & corporis: ille*** (videlicet Christus) ***ex tribus; Verbi, animæ, & corporis***; quem etiam loquendi modum imitata est Toletana Synodus undecima in professione fidei, ubi cùm dixisset duas in Filio esse naturas subdit: ***Idem Christus in his duabus naturis tribus extat substantiis: Verbi, quod ad solius Dei essentiam referendum est: Corporis, & animæ, quod ad verum hominem pertinet.***

His subscribit Stephanus Eduensis Episcopus lib. de Sacramento altaris cap. 17. ***Credimus***, inquit, ***in Christo duas fuisse naturas, divinam, & humanam, & tres substantias, divinam, carnem, & animam.*** His addere possumus S. Bernardum sermone 3. de vigilia nativitatis post medium, ubi ita loquitur: ***Et attende, quia sicut in illa divina singularitate Trinitas est in personis, unitas est in substantia: ita in ista speciali connexione trinitas est in substantiis, in persona unitas.***

Dices. Plurimi è SS. Patribus hunc dicendi modum improbant: igitur est respuendus. Probatur antecedens; Siquidem S. Damascenus lib. 3. de Fide cap. 16. non putat dicendum esse Christum ex tribus componi substantiis: ***Etenim***, inquit, ***omnis compositio ex his dumtaxat, quæ proximè componuntur fieri dicitur, non enim dicimus domum ex aqua, & terra compositam esse, sed ex lateribus, & lignis, alioqui necesse erit dicere hominem ex quinque, ut minimum constare naturis, nempe ex quatuor elementis, & anima. Sic in Jesu Christo Domino nostro non partem consideramus partium, sed ea, quæ proximè inter se componuntur, divinitatem, & humanitatem.*** Simili modo loquuntur Patres Concilii Francofordiensis in Epistola Synodica ad Episcopos Hispaniæ, necnon & Paulinus Aquilejensis in libello *Jacrosyllabo*: igitur &c.

Respondeo præfatos Patres talem loquendi modum non improbare, quòd reverà sit erroneus, sed quia fortè posset aliquem inducere, vel ut cogitaret Christum constare tribus naturis distinctis, aut tres habere substantias personales, sicut & substantiales; vel ut significarent oppositum modum loquendi magis proprium, & accommodatum esse, ut fidem nostram simpliciter profiteamur: tametsi contra hæreticos Apollinaristas negantes animam in Christo, & contra Valentinianos, & Marcionistas negantes in Christo verum corpus, rectè quis diceret tres in Christo esse substantias. Nam, ut inquit Concilium Francofordiense loco mox laudato, ***aliud est contra hæreticos contendere, aliud verò puram fideliter confiteri fidem; ibi enim veritas animæ, & carnis in Christo ostendenda est, hic perfecta humanitas in eodem confitenda est.***

Adde quòd, ut inquit S. Damascenus, in compositione non computantur partes remotæ, sed proximæ: non enim dicendum est hominem compositum esse ex quinque substantiis, sed ex duabus; quia quatuor earum, nempe elementa, conveniunt in uno corpore. Hac igitur ratione sincerior videtur modus loquendi Concilii Francofordiensis, & Damasceni, ut Christus dicatur ex duabus naturis, & substantiis constare, divina scilicet, & humana.

Petes, an Christus dici possit aliqua duo.

Respondeo cum Doctore in 3. dist. 6. qu. 2. nec masculinè, nec neutraliter Christum posse dici *duo* simpliciter. Non quidem *masculinè*, quia nomina hæc, *unus, totus, alius, duo*, in masculino genere sumpta, significant hypostasim, & personam, ut diximus in tractatu de Trinitate, in Christo autem non sunt duæ personæ, nec duo supposita: igitur Christus non potest dici duo in genere masculino.

Neque etiam ita dici posset duo neutro genere, quia si Christus dici posset duo neutraliter, maximè propter duas naturas, quas habet: sed ea ratione non potest dici duo, nam ex Logicis abstracta non possunt prædicari de concretis simpliciter, sed tantùm cum additione, & explicatione: non enim dicitur, ***album simpliciter est albedo***, quia plus dicit ***album***, quàm ***albedo***: siquidem albedo solam formam significat; ***album*** verò formam, & subjectum. Unde hæc enunciatio non est legitima, ***Christus est natura divina***, vel ***natura humana***, quia Christus plus dicit, quàm naturam divinam

scor-

seorsim, & naturam humanam: siquidem præter illas naturas dicit etiam suppositum Verbi. Hinc S. Athanasius in Symbolo ait: *Perfectus Deus, & perfectus homo; non tamen duo, sed unus est Christus*: Attamen quemadmodum dici potest per expositionem, quòd album est id, quod habet albedinem: ita in sensu expositorio dici potest, Christum esse id, quod habet duas naturas; vel rectiùs in quo sunt duæ naturæ, divina videlicet, & humana.

Dices: Ubicumque est aliud, & aliud, ibi sunt duo: sed in Christo est aliud, & aliud: ergo in eo sunt duo. Probatur minor: Christus secundùm quod homo, est aliquid; & etiam secundùm quod Deus, est aliquid: sed secundùm quod homo, non est idem aliquid, ac secundùm quod Deus: ergo est aliud aliquid.

Respondet Doctor *ibidem*, particulam *secundùm quod*, seu *in quantum*, sumi posse dupliciter; nimirum, vel reduplicativè, vel specificativè. Priori modo significat, quòd terminus, qui apponitur, sit ratio cur prædicatum dicatur de subjecto, & sic neganda est minor, & ejus probatio. Sicut enim non sequitur, lac in quantum *album* est aliquid; & in quantum *dulce* est aliquid: ergo in quantum album est idem aliquid, quod est quatenus dulce, vel est aliud aliquid: at non potest dici, quòd sit idem aliquid, quia certum est, quòd lac quatenus dulce, reduplicativè loquendo, non sit album: ergo est aliud aliquid: ergo verum est, quòd lac sit duo, quod est absurdum: quia si lac diceretur duo, sequeretur, quòd essent duo supposita. Igitur sicut nulla est prima consequentia hujus argumenti, ita nec valet minor argumenti de Christo in sensu reduplicativo: unde sicut de lacte non potest dici, quòd in quantum dulce in sensu reduplicativo sit album, vel non album; quia dulcedo est ratio impertinens, ut lac dicatur album, vel non album, quia posset esse album quamvis non esset dulce; eodem modo suppositum Christi, nec in quantum Deus, est idem quod est quatenus homo, quia posset esse Deus absque eo, quòd esset homo; neque etiam est sic ab eo diversum, quia aliàs suppositum Verbi, seu Christus non posset reverà dici homo.

Si vero *ly in quantum*, aut *quatenus*, sumatur specificativè, itaut sit sensus, quod Christus quatenus homo, idest, qui est homo, seu non obstante, quòd sit homo, est etiam Deus, sic negari potest minor, necnon & minor probationis illius; Christus enim, qui est homo, est omninò idem, qui est Deus, quia idem suppositum Christi est Deus, & homo. Nec inde sequitur, quòd *Deus* sit ratio formalis, ob quam sit homo; aut *humanitas* ratio formalis, ob quam sit Deus, quia id solùm verum esset, si particula *in quantum* acciperetur in sensu reduplicativo.

Dices 2. Christus non tantùm est Deus: ergo est Deus, & aliquid aliud: & consequenter est duo. Probatur consequentia: quia si verum sit, quòd homo currat, & non solus currat, consequens est, quòd aliquid aliud præter hominem currat: ergo similiter si ponatur particula exclusiva ex parte prædicati, ut fit in prædicto argumento, dicendo, quòd Christus sit Deus, & non tantùm sit Deus, sequitur, quòd sit aliquid aliud.

Respondet Doctor negando consequentiam, cum consequentia probationis; quia non eodem modo discurrendum est de particula exclusiva quando additur subjecto, ac quando additur prædicato; nam quando additur subjecto, significat, quòd omne subjectum non habens formam, cui prædicatum tribuitur, etiam non possit habere illud prædicatum, licèt omnia, quæ talem formam habent, possint etiam tale prædicatum habere; sic v.g. dum dicitur, solum album currit, non sequitur, quòd homo, & canis, & equus albus non currat, sed tantùm, quòd nigrum non currat, nec aliquid aliud, quod non est album: quando verò particula exclusiva tantùm ponitur ex parte prædicati, tunc posset dici, quòd nullum aliud prædicatum conveniat subjecto: sic dum dicitur; lac est solummodo album, sensus esset, quòd ex qualitatibus sola albedo conveniret lacti; & in hoc sensu negatur, quòd Christus sit solùm Deus, quia per illam propositionem significatur, quòd nihil competat ipsi nisi Deitas, quod est falsum; etiam pari ratione negari debet, quòd sit solùm homo. Conceditur autem, quòd non sit tantùm Deus, nec tantùm homo, sed inde non infertur, quod sit aliud, quàm Deus, aut aliud quàm homo; quamvis enim non dicatur de Christo aliquod prædicatum, quod sit aliud à Deo, & de quo non posset dici, quòd non sit Deus: tamen de ipso potest dici prædicatum, de quo Deus non dicitur essentialiter, & formaliter. Igi-

tur non valet paritas exempli; nempe, quòd quando dicitur, quòd non tantùm homo currat, significetur, quòd aliquod aliud suppositum currat: quando verò dicitur, quòd Christus non sit tantùm homo, non significetur, quòd sit aliud suppositum: quæ tamen significatio pendet ex instituto hominum, qui per unam particulam exclusivam, significant aliud suppositum, non verò per aliam.

SECTIO TERTIA.

De modo loquendi in hoc mysterio.

QUoniam plerumque accidit, quòd ex impropria fidei mysteriorum expressione errores nedum, sed & hæreses insensibilissimæ suboriantur, operæ pretium est in præsenti varios modos exprimere, quibus sermo de Christo Domino faciendus justa, rectaque fidei lance secundùm SS. Patrum, ac Conciliorum probatorum doctrinam, trutinetur. Cùm enim Christus duplici natura constet, divina scilicet, & humana arcto hypostaticæ unionis fœdere copulatis; inde fit, quòd quæ uni ex naturis propriè conveniunt, propter illam intimam societatem, etiam alteri tribuantur. Verùm quoniam fieri potest, ut illa attributio proprietatum unius naturæ alteri, redolere posset aliquem loquendi modum erroneum, & hæreticum; hinc meritò varios dicendi modos, diversasque enunciationes proponunt Theologi, inquirentes, an absque ullo erroris periculo queant usurpari. Ut itaque cæteris morem geramus, placet celebriores illos, & minùs usitatos loquendi modos de Christo Domino hic ventilare: cùm autem omnes illæ locutiones, ex communicatione idiomatum, qua unius naturæ proprietates alteri tribuuntur, originem ducant; hinc ab illius explicatione etiam auspicanda e[illegible] præsens Sectio.

Q[illegible]IO PRIMA.

Utrùm p[illegible]icationem idiomatum omnia, q[illegible]ei, de homine; & vicissim quæ sunt [illegible]is, de Deo prædicentur.

NOtandum primò, quòd in Christo distingui potest triplex communicatio: scilicet naturarum, proprietatum, & operationum. *Prima* est mutua quædam attributio naturarum inter se, quatenus ex eo, quòd ambæ sint sibi invicem unitæ in eodem supposito, illæ prædicantur de se invicem. *Secunda* est mutua quædam attributio proprietatum ejusmodi naturarum distinctarum, quatenus proprietates unius naturæ ita attribuuntur alteri ratione hujus unionis, ut etiam prædicentur aliquo modo de ipsa. *Tertia* denique est mutua attributio operationum ejusmodi distinctarum naturarum, quatenus ratione unionis, operationes unius naturæ ita attribuuntur alteri, ut etiam aliquo modo de ipsa prædicentur. Sola secunda strictè loquendo dicitur *communicatio idiomatum*: hæc enim nihil aliud est, quàm aliqua participatio proprietatum utriusque naturæ, qua fit, ut Christus ratione naturæ divinæ dicatur omnipotens, mortalis, &c. & ratione naturæ humanæ asseratur mortalis, subditus, &c. imò etiam ratione illius considerationis, Deus in Christo dicatur mortalis; & homo vice versa immortalis.

Hæc autem communicatio dicitur *idiomatum* à nomine græco *ἰδίωμα*, quod latinè *proprietatem* significat. Quam utique communicationem sic definit S. Maximus martyr in disputatione cum Pyrrho, dum eam fieri dicit, *Quando illa, quæ utrivis Christi parti naturaliter competunt, vicissim alterius propria redduntur propter inexplicabilem unitionem, nulla unius in alteram secundùm naturalem rationem mutatione, confusioneque facta.*

Notandum secundò, communicationem istam concipi posse fieri duobus modis: *Primò* quidem in concreto ratione personalitatis, quæ utramque naturam facit subsistere: *Secundò*, in abstracto, quatenus attributa divinæ naturæ, seipsis & non per aliqua dona supernaturalia ipsi humanitati communicantur. Sciendum est enim prædicationem, seu enuntiationem unius de aliquo, oriri ex identitate eorumdem; illorum autem, quæ sunt eadem, alia sunt eadem formaliter, alia verò sunt dumtaxat ratione alicujus tertii, in quo conveniunt. *Eadem formaliter* dico, non quæ habent omninò eamdem rationem, sed quorum unum est de ratione formali alterius. V. g. *homo est animal*, dicitur prædicatio formalis, quia animal est de ratione formali hominis. Ex his verò, quæ sunt eadem dumtaxat ratione tertii, non oritur prædicatio formalis, sed materialis solùm, & identica, ac subje-

subjectiva, ut in hoc exemplo, *album est dulce*, quia dulcedo non enuntiatur de albedine formaliter, sed solùm materialiter, & subjectivè, scilicet ratione lactis, quod est materia, & subjectum, in quo conveniunt.

Notandum tertiò, ex Doctore subtili in 1. dist.8. qu.4. in divinis non solùm concreta prædicari de concretis, verùm etiam quędam abstracta; non quidem formaliter, sed solùm identicè, quia, inquit, ea quæ sunt in divinis, non sunt tantùm eadem ratione ejus, in quo conveniunt, & quasi uniuntur, verùm etiam ratione infinitatis: quod enim præstat tertium aliquod in creaturis, ut aliqua duo enuntientur de se invicem in concreto, hoc præstat infinitas in divinis, ut etiam aliqua duo de se invicem verificari possint in abstracto. Hinc istæ prædicationes veræ sunt, *Sapientia divina est divinitas*, quia utrique extremo convenit infinitas: Vera etiam est hæc, *Divinitas est Paternitas*, quia saltem alteri extremo, nempe divinitati, convenit infinitas formaliter: hæc verò non item vera est in abstracto, *Paternitas est spiratio activa*, licèt enim in concreto verum sit Patrem esse spirantem activè, quia hæc duo paternitas, & spiratio passiva non habent aliunde, quòd identificentur, nisi à tertio, in quo quasi uniuntur; cùm tamen, ut diximus, utrique non conveniat infinitas formaliter; hinc fit, quòd illa prædicatio non sit admittenda.

Ex quibus sequitur, quòd in his, quæ non sunt purè divina, prædicatio abstracti de abstracto non sit vera per identitatem, quia quatenus abstracta, non habent ampliùs illud tertium ratione cujus enuntiarentur de se mutuò. Ideòque quantumcumque in concreto verum sit hominem esse animal; tamen in abstracto falsum est humanitatem esse animalitatem.

His ita prælibatis, duo maximè hic sunt determinanda: *Primum*, an vera sit mutua idiomatum communicatio in Christo. *Secundum*, qualiter illa fiat, an videlicet per communicationem divinorum attributorum humanitati, idque propriè, realiter & substantialiter, ita quòd humana natura dici possit formaliter, immensa, omnipotens, ut volunt quidam Lutherani; an verò solùm per attributionem proprietatis unius naturæ, &c.

CONCLUSIO PRIMA.

Reverà admittenda est in Christo communicatio idiomatum.

Probatur primò auctoritate SS. Patrum, nam Gregorius Nyssenus libr. 5. contra Eunomium ita scribit; *Sic mortis perpessio ad eum, qui patibilis naturæ particeps fuit, refertur propter hominis cum ipso copulationem, & sublimia, Deoque digna nomina in hominem descendunt, adeo ut ille, qui in cruce conspectus est, Dominus gloriæ nominetur, ob ejus cum eo, quod abjectum est, & humile, commixtionem; nominum quoque gratiæ in humanam simul transeunte naturam.* Origenes in Epistol. ad Rom. *Per indissolubilem*, inquit, *unitatem Verbi, & carnis, omnia, quæ carnis sunt, adscribuntur & Verbo, quomodo & quæ Verbi sunt prædicantur in carne.* S. Ambrosius lib. 2. de Fide cap. 4. *Unde illud*, inquit, *quod rectum est, Dominum Majestatis crucifixum putemus? Sed quia idem Deus, idem homo, Christus Jesus Dominus Majestatis dicitur crucifixus; quia consors utriusque naturæ, idest, humanæ, atque divinæ, in natura hominis subiit passionem, ut indiscretè, & Dominus Majestatis dicatur esse, qui passus est, & Filius hominis, sicut scriptum est, qui descendit de cælo.*

Eamdem veritatem luculenter explicat S. Joan. Damasc. lib. 3. cap. 15. *Unus est Christus*, inquit, *& una ipsius persona, sive hypostasis, duas tamen naturas obtinet, divinitatis, & humanitatis. Porrò cùm ex divinitate naturaliter gloria procedat, utrique communis est, propter hypostasis identitatem. Ex carne verò humilia proficiscuntur, & eadem ambobus communia; quippe unum est, & idem, qui hoc, & illud est, nempe Deus, & homo, & ad eumdem pertinent, tamque sunt divinitatis, quàmque humanitatis propria.*

Probant hanc veritatem SS. Patres ex Scripturis sacris, in quibus plerumque humanitati tribuuntur ea, quæ Divinitati propriè conveniunt; & vicissim Divinitati, quæ dumtaxat humanitati propria sunt: Sic Joan. 3. Christus ait: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis, qui est in cælo*; nam solùm Verbum propriè loquendo, de cælo descendit, & erat in cælo, eo sensu, quo id intelligi voluit Christus, dum hæc loqueretur. Sic etiam Joan. 10. Christus dixit Judæis: *Antequam Abraham fieret, ego sum... Exultavit, ut videret*

diem meum, nempe Incarnationis; Christus tamen, ut homo non existebat ante Abrahamum, sed ut Verbum: igitur illa prioritas existentiæ, quæ Verbo erat propria, humanitati appropriatur.

Sic pariter Apostolus ad Romanos scribens, eumdem Deum, ac Dei Filium, vocat & Davidis Filium: ut observat S. Cyrillus in libro ad Theodosium Imperatorem. Cùm enim dixisset, *Segregatum se esse in Evangelium Dei de Filio suo*, mox eumdem, ait: *factum esse ei de semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, &c.* Unus igitur, idemque Filius Dei est, & hominis; & homo Filius Dei est, & Dei Filius, ac Deus, homo est, atque hominis Filius.

Sic pariter in Epistola ad Hebræos eumdem, quem capite primo *Filium Dei* nominavit, ac *splendorem gloriæ, figuramque substantiæ ejus, qui omnia portat Verbo virtutis suæ*, in sequenti; *Paululùm ab Angelis minoratum Jesum*, ait; *propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum, ut pro omnibus gustaret mortem*. Ex quibus priora verba sola sibi Verbi divinitas; posteriora sola sibi humanitas vendicat.

His Oecumenicarum Synodorum decreta concinunt, & in illis fidei conditæ formulæ, quæ *Jesum Christum Filium Dei unicum, vel unigenitum* asserunt, *ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero*, quem eumdem, *propter nos homines, & propter nostram salutem incarnatum*, prædicant, *& natum de Virgine, passum, mortuum, ac sepultum*.

Declarat hoc S. Leo Papa in Epistola decima ad Flavianum; ubi sanctissimus Pontifex ait: *Propter hanc unitatem personæ in utraque natura intelligendam, & Filius hominis*, inquit, *legitur descendisse de cælo, cùm Filius Dei carnem de ea Virgine, de qua est natus, assumpserit: & rursus Filius Dei crucifixus, ac sepultus, cùm hæc non in divinitate ipsa, qua Unigenitus consempiternus, & consubstantialis est Patri, sed in naturæ humanæ sit infirmitate perpessus; unde unigenitum Filium Dei crucifixum, & sepultum omnes etiam in Symbolo confitemur, secundùm illud Apostoli, sienim cognovissent, numquam Dominum Majestatis crucifixissent.*

Probant secundò ex eo, quòd Verbum suam, propriamque fecerit humanitatem, adeoque quod cum ea connexum est, eique naturaliter convenit, hoc in se totum transtulit, ac sibi accommodavit, deque seipso prædicari voluit. Cujus ineffabilis communicationis rationem profert sanctus Cyrillus Epistola ad Valerianum: *Cujus*, inquit, *proprium est corpus, huic meritò, quæ hujus propria sunt adscribuntur omnia, uno excepto peccato*. Cui præluserat sanctus Athanasius sermone 4. contra Arianos, ubi ait: *Decuisse Dominum humanam carnem induentem, totam hanc cum propriis ipsius affectionibus induere; ut quemadmodum proprium ipsius corpus esse dicimus, sic & corporis affectiones ipsius esse tantùm propriè dicantur.*

Observandum est autem SS. Patres quasdam tradere regulas, quibus rectè asserri possit hæc idiomatum communicatio, quas plures Theologi colligunt, præcipuas verò subjicio. *Primò* namque S. Cyrillus anathematismo 4. docet triplex vocum genus esse, quæ de Christo Domino, tum à Scriptura sacra, vel à SS. Patribus efferuntur. Aliæ enim soli divinitati congruunt, ut hæc: *Ego in Patre, & Pater in me est*. Joan. 14. aliæ sunt humanæ penitus, ut ista Joan. 8. *Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo*: aliæ sunt mediæ utrique naturæ convenientes, ut cùm scribit Apostolus ad Hebræos 13. *Ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*.

Secunda regula est, quòd interdum totus Christus ab una natura, ejusque proprietatibus denominari solet, interdum à duabus, ut observat S. Joan. Damasc. cap. 3. lib. 3. *Quando*, inquit, *ex naturis compositam hypostasim consideramus, interdum ab utraque Christum denominamus, velut Deum, & hominem simul, necnon Deum incarnatum: alias ab una tantummodo parte, Deum dumtaxat, & Dei Filium: vel hominem tantùm, & hominis filium. Nonnumquam ab solis sublimibus denominamus, aliquando verò ab solis humilibus. Unus enim est, qui & hoc, & illud similiter existit.* Habet & Cyrillus illam ipsam regulam in libro ad Theodosium, eamque declarat similitudine hominis, qui modò carnis solius, modò animæ vocabulo totus exprimitur: *Sic igitur, & Christus in sacris litteris prædicatur, interdum quidem sic, tamquam totus sit homo, tacita ipsius divinitate, quod dispensatione quadam usurpatur: aliàs tamquam Deus, nulla humanitatis facta*

men-

mentione: in quo nulla ei fit injuria, propter amborum in unitate concursum.

Tertia regula est, quòd de eadem Christi persona propter naturam numerum, & unitatem personæ, contraria interdum enuntiantur: Sic S. Athanasius in epistola ad Epictetum ait; *Imprimis admirabile esse, ut idem & pateretur, & non pateretur: nam patiebatur eatenùs, quòd proprium ejus corpus pateretur, & in patiente inerat, non patiebatur autem, quòd natura Deus sit Verbum impatibile.* Quæ utique eleganter sic explicat S. Fulgentius lib. 3. ad Trasimundum, cap. 8. ubi inter cætera ait: *Hinc incomprehensibilis in cruce; inviolabilis in vulnere; impassibilis in passione; immortalis prædicatur in morte.* Toletana quoque Synodus 14. ait: *Ipse vivit moriens, ipse moritur vivens, ipse impassibilis patiens, ipse passioni non subjacens.*

Quarta regula est, quòd prædicata, quæ Christo attribuuntur, debeant spectari secundùm convenientiam, & proprietatem, quam habent cum natura, ratione cujus ei tribuuntur: *Nam*, inquit S. Leo epist. ad Flavianum, *quamvis in Domino Jesu Christo Dei, & hominis una persona sit, aliud tamen est unde contumelia in utroque communis; aliud unde communis, & gloria: de nostro enim illi est minor Patre humanitas: de Patre illi est æqualis cum Patre divinitas.*

Quintam tradit Doctor subtilis in 3. dist. 7. qu. 2. quòd quæcumque naturæ cum persona unitionem exprimunt, à lege communionis idiomatum excipiuntur: *Quia*, inquit Doctor, *illa communicatio in prædicationibus fit propter unionem, & ab ea tanquam à causa, & fonte proficiscitur, & ita præsupponit unionem: non ergo fit secundùm illa, quæ exprimunt unionem.* Quæ utique profert, ut satisfaciat argumento, quod sibi proposuerat, quod erat ejusmodi. Si Deus est factus homo: ergo Deus est factus Deus. Consequentia probatur; quia propter unionem naturarum, est communicatio idiomatum: & ita sicut occidens hominem, occidit Deum: ita si factus est homo, factus est Deus: huic ergo captiunculæ rectè occurrit illa regula. Nam hoc, quod est factum esse, naturæ, ac personæ copulationem exprimit; quare non potest alteri communicari: proinde non est consequens, si Deus factus est homo, id est, si unitus est homini, etiam factus est Deus, sive unitus est Deo.

CONCLUSIO SECUNDA.

Communicatio idiomatum non fit eò, quòd attributa divina formaliter communicentur humanitati, & humana divinitati. Hæc est communis inter Theologos contra Lutheranos, maximè Ubiquistas.

Probatur. Nam *vel* attributa divinitatis formaliter sunt in humanitate, & non attributa humanitatis in divinitate: *vel* par est ratio attributorum uniuscujusque naturæ ad alteram sibi conjunctam: neutrum dici potest. Nam non potest intelligi quomodo attributa naturæ divinæ insint humanitati, quia non possunt illi inesse tanquam formæ informantes, cùm ratio formæ informantis dicat imperfectionem: non etiam tanquam formæ assistentes, quia formæ assistentes non communicantur formaliter iis rebus, quibus assistunt: non tanquam unitas hypostasis Verbi humanitati, quia aliàs deberet natura divina esse quid unum cum humana in illo ipso, in quo uniretur.

Adde quòd, non est possibile attributa divinitatis inesse formaliter naturæ humanæ Christi Domini, nisi denudetur natura humana suis attributis, quæ sunt opposita attributis divinitatis.

Confirmatur, ex iis omnibus locis Conciliorum, & Patrum, in quibus habetur utramque naturam, & utriusque naturæ proprietates esse in Christo inconfusas, impermixtas, distinctas.

Denique, si aliquod è divinis attributis conveniret formaliter humanitati, maximè immensitas: sed hæc non potest formaliter convenire ipsi Christi Domini humanitati. Majorem admittunt Ubiquistæ: Minor verò probatur.

Primò ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur, quòd humanitas Christi non est ubique. Matthæi, & Marci ultimo. Angelos loquens mulieribus de Christo, quem quærebant, & qui resurrexerat, ait: *Non est hic*, Joan. 11. *Gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi.*

Secundò ex Patribus, Basilio libro de Spiritu sancto cap. 22. concludente divinitatem Spiritus sancti, ex ejus immensitate. Quomodo etiam arguit Didymus lib. de Spiritu sancto. Et S. Ambrosius lib. 1. c. 7. ac S. Gregorius Nyssenus adversùs Eunomium, ubi ait. *Qui dicit, Vado, localem discessum significat. Quod autem per omnia graditur,*

ditur, & in omnibus existit, & omnia continet, non habet, quò discedat, eò quòd a divina plenitudine non est vacans. Et S. August. epistola 57. ad Dardanum, *Secundùm hanc carnis formam: non est*, inquit, *putandus ubique diffusus. Cavendum est etiam, ne ita divinitatem hominis, ut corporis veritatem destruamus. Non est autem consequens, ut quod in Deo est ita sit ubique ut Deus: nam in Deo sumus: & tamen ubique non sumus: Christum autem ubique totum præsentem esse non dubites, tamquam Deum; & in aliquo loco esse propter verum corporis modum.*

Eis adstipulantur S. Cyrillus Alexandrinus lib. 6. in Joan. cap. 14. *Hic animadvertendum est, quòd etsi corporis sui præsentiam hinc subduxerit, Majestate tamen Divinitatis semper adest.* Theodoretus dialogo 3. *Corpus Dominicum surrexit quidem, à corruptione, & interitu alienum, & impatibile, est & immortale; & divina gloria glorificatum, & à cœlestibus adoratur potestatibus; corpus tamen est, & habet, quam habuit priùs, circumscriptionem.* S. Maximus in disp. cum Pyrrho: *In sanctis Evangeliis scriptum est: Postridiè voluit ire Jesus in Galilæam, ire nimirum voluit, quatenus ibi non erat, non erat autem humanitate, divinitate autem ubique est.*

Tertiò ex eo, quòd docuimus in primo volumine, immensitatem sic esse propriam naturæ divinæ; ut implicet alicui creaturæ communicari: quia est id quo res ita est in omnibus rebus, ut implicet aliquam rem esse, aut esse posse, in qua non sit tota in toto, & tota in qualibet parte. Et hinc est, quòd SS. Patres ex immensitate Verbi divini, aut Spiritus sancti intulerunt divinitatem istarum personarum, ut diximus in Tractatu de Trinitate.

Objicies primò, varios Scripturæ locos, qui videntur significare Christum Dominum esse ubique ratione suæ humanitatis. Sic Matt. 18. *Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Matt. 28. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Ephes. 4. Christus dicitur *ascendisse cœlum, ut impleret omnia.*

Respondeo primum locum intelligi de præsentia per auctoritatem, & non per indistantiam localem: itaut sensus sit, quòd nihil in Conciliis in suo nomine congregatis, nisi sua decernetur auctoritate.

Ad secundum dico, Christum Dominum esse nobiscum usque ad consummationem sæculi, per protectionem, & auxilium; non verò per localem præsentiam. Sic dicit Deus Jeremiæ 1. *Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum sum, ut eruam te*, hoc est, auxilium tibi præsto, quo eruaris.

Ad tertium, respondeo hunc sensum esse verborum istorum (*ut impleret omnia*) hoc est, ut omne genus hominum spiritualibus bonis repleret, juxta illud Psal. 64. *Replebimur in bonis domus tuæ*, & Ecclesiastici 24. *A generationibus meis adimplemini.* Vel ut adimpleret omnia, idest, ut ad effectum perduceret omnia, quæ de se scripta erant in lege, Prophetis, & Psalmis.

Instabis. Verbum divinum est ubique: Christus homo est Verbum divinum: ergo est ubique Christus homo: ergo cùm Christus non sit homo sine humanitate, ejus humanitas est etiam ubique.

Respondeo, Verbum divinum esse ubique per suam divinitatem, & Christum hominem esse Verbum divinum per suam personalitatem; quare non est consequens, quòd sit ubique Christus homo, seu quòd sit ubique Christus per suam humanitatem.

Urgebis. Si persona Verbi esset alicubi, ubi humanitas ab eo assumpta non sit, jam Verbum est alicubi homo, & alicubi non est homo: absurdum consequens: ergo & antecedens.

Respondeo ad sequelam, Verbum est alicubi homo, & alicubi non est homo, idest, existit alicubi Verbum, ubi humanitas Verbi non existit, concedo; est alicubi homo, & alicubi non est homo, idest, ibi est Verbum incarnatum, ubi non est homo, nego.

Instabis iterùm. Quando duæ res sunt sibi invicem unitæ inseparabiliter, ubicumque una illarum est, ibi debet esse & altera; atqui personalitas Verbi, & humanitas assumpta à Verbo, sunt sibi invicem unitæ inseparabiliter, & persona Verbi est ubique locorum: ergo humanitas Christi est ubique locorum.

Respondeo distinguendo majorem, si sint illæ res sibi invicem unitæ adæquatè, ac totaliter, concedo: secùs, nego: sic anima nostra est unita pedi inseparabiliter; neque tamen ubicumque est anima, ibi est pes, cùm non sit pes in aliis partibus corporis, puta in capite, in brachiis; licèt ubi est pes ibi sit anima: à pari, non est humanitas Christi, nisi ubi est Verbi personalitas, licèt alicubi existat Verbi personalitas, ubi non existit humanitas.

Obji-

Objicies ſecundò: Si humanitas Chriſti non eſt ubique: ergo moveri poteſt de loco in locum: ergo quando ſic movetur, vel ſecum defert perſonam Verbi ſic unitam, & tunc ſequitur, quod Verbum movetur localiter: quia quod ſic defertur movetur localiter vel non defert: ergo deſinit eſſe ei unita; quod eſt abſurdum.

Reſpondeo. Humanitatem Chriſti poſſe moveri de loco in locum, & quando ſic movebatur, non ſecum detuliſſe propriè perſonam Verbi, neque etiam non detuliſſe, ſed ſemper fuiſſe illi unitam, quocumque tandem in loco talis humanitas conſtitueretur: ſic eſt nobis intimè præſens Deus per immenſitatem ſuam, neque tamen quando movemur localiter, Deum nobiſcum deferimus, neque deferimus non deferentes.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm tres illæ propoſitiones ſint veræ: Deus eſt homo, & Deus factus eſt homo, homo factus eſt Deus.

Notandum primò ex Doctore ſubtili in 3. *diſt*. 7. *qu*. 2. propoſitionum *alias* eſſe in materia naturali, alias in materia contingenti, & *alias* in materia remota. *Propoſitiones in materia naturali* illæ ſunt, in quibus naturalia prædicantur de ſubjecto, cujus ſunt naturalia, vel ſaltem aliqua conſequentia immediatè naturam. Hujuſmodi propoſitiones ratione modi prædicandi dicuntur iterum propoſitiones *per ſe*, & priores quidem *in primo modo dicendi per ſe*: poſteriores verò *in ſecundo modo dicendi per ſe*. Propoſitiones in materia naturali in primo modo dicendi per ſe, illæ ſunt, in quibus prædicatum eſt de definitione ſubjecti, ut hæc, *homo eſt animal*: propoſitiones in materia naturali in ſecundo modo dicendi per ſe, illæ ſunt, in quibus è converſo ſubjectum cadit in definitionem prædicati, ut docet Doctor hic. V. g. in hac propoſitione naturali in ſecundo modo dicendi per ſe, *homo eſt riſibilis*, prædicatum *riſibilis* non eſt de definitione ſubjecti, nempe hominis, ſed è converſo ſubjectum illud cadit in definitionem talis prædicati, ut continens cauſam adæquatam, & immediatam ejus. *Propoſitiones in materia contingenti* illæ ſunt, in quibus prædicata, vel ſunt accidentia, vel ſaltem extrinſeca ad ſubjecta, de quibus enuntiantur. *Propoſitiones in materia remota*, ſunt illæ, in quibus oppoſita, vel repugnantia prædicantur de quibuſdam, reſpectu quorum ſunt repugnantia, vel oppoſita.

Porrò inter propoſitiones in materia naturali, ſeu neceſſaria, is eſt ordo, ut quædam ſint mediatæ, aliæ verò immediatæ, & mediatæ quidem ordinentur ad immediatas, ita quòd non ſit ſtatus donec perventum fuerit ad primam omninò immediatam. Illæ autem ordo ſervatur quoque inter propoſitiones contingentes. V.g. hæc propoſitio mediata, *homo currit*, reducitur ad hanc immediatam *Petrus currit*; igitur *currere* non competit immediatè homini, ſed primùm Petro, vel alteri individuo, & illo mediante homini. Propoſitio itaque hæc, *Deus eſt homo*, non cenſetur immediata; igitur ad immediatiorem revocatur, nempe ad hanc, *Verbum eſt homo*, cui primò convenit eſſe hominem, & ratione ejus Deo.

Propoſitionum iterum aliæ ſunt *evidentes* naturaliter; aliæ verò *creditæ*. Propoſitiones evidentes ſunt, vel quæ habent evidentiam ex terminis naturaliter cognitis, ut hæc. *Totum eſt majus ſua parte*; vel ſaltem ſunt ex aliquo medio naturaliter cognoſcibiles, ut iſta, *homo eſt riſibilis*, quæ per animal rationale, tanquam per medium naturaliter cognoſcibile, fieri poteſt naturaliter evidens. *Propoſitiones creditæ* ſunt, quæ neutro modo fieri poſſunt evidentes, ut, hæc, *Deus eſt homo*, quia neque ambo extrema cognoſcuntur naturaliter, neque unio inter illa eſt etiam naturaliter nota. Ulteriùs propoſitionum quædam ſunt formales, aliæ propriæ, aliæ in quibus prædicatum eſt univocum; & aliæ in quibus non ſolummodò prædicatum eſt univocum, ſed etiam prædicatur univocè.

Propoſitiones formales ſunt, in quibus proprium prædicabile enuntiatur de proprio ſubjicibili, ſive interim illud ſit eſſentiale, ſive tantùm accidentarium, ſeu ſubjicibile. *Propoſitiones propriæ* ſunt, in quibus prædicatum reale ſecundùm germanam proprietatem ſuam enuntiatur de ſubjecto reali. Propoſitiones, in quibus prædicatum eſt univocum, non tamen prædicatur univocè, illæ ſunt, in quibus prædicata ſunt denominativa, vel ſaltem modum prædicandi denominativorum obtinent: ſic album prædicatur de nive, & de pariete. Propoſitiones tandem, in quibus prædicatum enunciatur univocè, ſunt illæ, quæ verificant ali-

aliquod superius de inferioribus, quod est illis inferioribus intrinsecum.

His ita prælibatis, resolvendum est; an tres illæ propositiones prænominatæ in titulo quæstionis sint probandæ, ut legitimæ; an verò earum aliqua sit, ut erronea, vel ut suspecta rejicienda.

Notandum secundò ex eodem Doctore pro faciliori intelligentia secundæ propositionis, quòd prædicatum *factum esse* vel fieri, aliquando ponitur in propositionibus de secundo adjacente, aliquando verò in propositionibus de tertio adjacente. Quando ponitur in propositionibus de secundo adjacente, denotat effectionem rei simpliciter; quando verò est in propositionibus de tertio adjacente, significat tantùm effectionem, seu rem fieri secundùm illud, quod specificatur per prædicatum. V. g. in hac propositione de secundo adjacente, *Petrus est factus*, significatur Petrum esse productum simpliciter: in illa verò, quæ est de tertio adjacente, *Petrus factus est albus*, significatur Petrum non fieri simpliciter, sed dumtaxat album: ita quòd illa effectio connotet effectionem albedinis in Petro, non verò effectionem, & productionem Petri; licèt etiam significet Petrum fieri album: sicut enim verè de eo enunciatur, quòd fiat simpliciter, quando accipit esse simpliciter post non esse simpliciter: ita verè enuntiatur ipsum fieri tale, quando per actionem agentis accipit esse taliter, quod prius non habebat.

Notandum tertiò similiter, ex eodem Doctore, *ibidem num. 9.* quòd *effectio secundùm quid* non semper importat mutationem in eo, quod tali modò fieri dicitur: licèt enim agens naturale supponat passum, quod transmutat, & quod est in potentia ad terminum, ex quo necessariò sequitur mutatio: quia quod transit de potentia ad actum, necessariò mutatur; attamen agens supetnaturale, qualis est sanctissima Trinitas, dum efficit unionem hypostaticam, non præsupponit Verbum, tanquam aliquid potentiale ad terminum istius unionis; neque alterum terminum nempe hominem, vel unionem hominis inducit, tanquam actum, vel formam Verbi, quæ ipsi insit per inhærentiam, sed summo modo univit hominem Verbo sine ulla inhærentia: ideoque in ista unione nullus fuit transitus à potentia ad actum. Non minùs tamen Unio hypostatica veram habet rationem effectionis; licèt enim Verbum non fuerit mutatum, attamen reverà factum est homo. Quod autem de novo fit tale, aliquando mutatur, aliquando verò non: mutatur quidem, quando id, quod advenit, habet rationem formæ perficientis subjectum, quod erat in potentia ad illam recipiendam, sicut communiter accidit in effectionibus passivis, quando videlicet agentia naturalia efficiunt aliqua subjecta talia esse in actu, qualia dumtaxat erant in potentia.

Nec refert, quòd omni effectioni correspondere debeat necessariò aliqua passio: ac proinde quando dicitur Verbum factum hominem, videtur, quòd in eo deberet correspondere passio, quę esset correlativum illius effectionis. *Dico enim*, quòd passio correspondens isti actioni, non in Verbum, sed refundenda sit in naturam humanam unitam Verbo; quæ propterea non tam censetur terminus, quàm subjectum istius effectionis passivæ, licèt significetur ad modum termini in ista propositione, *Verbum factum est homo*; subindeque licèt in hac effectione reperiatur aliqua mutatio, illa non in Verbum, sed in naturam humanam est refundenda.

CONCLUSIO PRIMA.

HÆc *propositio* Deus est homo, *est vera, & propriè dicta, non tamen in materia naturali*. Prima pars est omnium Theologorum, Eamque Doctor sic probat. Ut ista propositio sit vera, & propriè dicta, sufficit, quòd aliqua è divinis personis subsistat in humanitate. & verè dici possit talis naturæ suppositum; sed de fide est unam è divinis personis, nempe personam Verbi, subsistere in natura humana, & verè dici illius humanæ naturæ suppositum: ergo hæc propositio *Deus est homo*, est propriè dicta.

Insuper; Si non esset ista propositio propria, maximè, *vel* quia homo non potest esse prædicatum; *vel* quia Deus non potest esse propriè subjectum propositionis: *vel* quia Deus, & homo non sunt sufficienter unum, ut alterum de altero propriè prædicetur; atqui homo potest esse prædicatum propriè dictum respectu Dei supponentis pro Verbo incarnato; nam *homo* significat suppositum subsistens in natura humana, quę univocè convenit Christo, & cæteris hominibus; *Deus* etiam supponere potest pro Filio Dei incarnato: siquidem nomen significans naturam

turam in concreto, potest supponere pro quolibet supposito illius naturæ; sed nomen *Deus* est concretum significans naturam divinam: ergo potest supponere pro persona Filii Dei.

Denique, hæc duo sunt sufficienter unum inter se, ut alterum de altero enuntietur, quia sunt unum unitate suppositi; igitur illa propositio est vera, & propriè dicta.

Dices. Illa propositio non est vera, & propriè dicta, cujus contraria potest esse vera; sed contraria istius propositionis, nempè *Deus non est homo*, potest esse vera, si subjectum illud supponat indefinitè; nam non est potior ratio, cur subjectum illud *Deus*, ut supponens indefinitè pro individuo Deitatis, recipere debeat prædicatum istud *homo*, ratione Verbi, quod verè factum est homo, quàm non recipere ratione Patris, vel Spiritus sancti, pro quibus etiam potest supponere, qui tamen revera non sunt homines facti: ergo illa propositio *Deus est homo*, non videtur absolutè, & simpliciter vera.

Nego minorem: Falsum est enim simpliciter Deum non esse hominem; quippe cùm reverà Filius Dei, qui Deus est, sit homo. Unde ad probationem dico, subjectum *Deus* non supponere indefinitè; nisi fortè dumtaxat ex rigore sermonis, & vocis, non verò ex usu ejusdem vocis recepto apud fideles Christianos, apud quos notum est, & familiare, quòd illa propositione *Deus est homo*, & similibus, subjectum illud *Deus*, non supponat indefinitè, sed determinatè pro persona Verbi.

Dices secundò; In dividentibus ordinatis, prima dividentia sunt magis diversa; & minùs consequenter prædicabilia de se invicem: sed priùs dividitur ens in infinitum, & finitum, quàm ens finitum dividatur in aliqua alia: ergo finitum, & infinitum sunt magis diversa, & minùs prędicabilia de se invicem, quàm ulla entia finita, in quæ dividitur ens finitum: sed aliqua entia finita sunt ita incompossibilia, ut verè non possint prædicari de se invicem: ergo multò minùs ens infinitum prædicari poterit de ente finito, & vice versa: igitur cùm homo sit ens finitum, non potest prædicari de Deo.

Distinguit minorem Doctor. Prima dividentia habent diversitatem quantum ad hoc, quòd in paucioribus formalitatibus conveniant, concedit; quantum ad repugnantiam, qua excluderent se invicem à conjunctione, & prædicatione, negat: nam repugnantia major non oritur ex majori diversitate: siquidem calor, & frigus minùs sunt diversa, quàm calor, & substantia; & tamen calor, & frigus excludunt se ab invicem, ac se mutuò destruunt: non ita calor, & substantia: igitur, &c.

Dices tertiò: Si homo prædicetur de Deo, aut prædicatur ut relativum, seu ut relatio, aut ut absolutum. Non *primum*, quia homo non est relatio, nec relativum. Non etiam *secundum*, quia sic prædicari posset de tribus personis secundùm S. Augustinum lib. 5. de Trinitate cap. 8. & 10. & consequenter tres personæ divinæ essent homo: quod est falsum: ergo homo nullatenus prædicari potest de Deo.

Negat minorem Doctor pro secunda parte, quia prædicatur de Deo, ut est quid absolutum, & sic negat etiam sequelam probationis. Ad S. autem Augustinum dicit, quòd quando docet, quòd quidquid prædicatur de Deo, ut absolutum, prædicatur etiam de tota Trinitate, loquitur de prædicatis intrinsecis, & essentialibus; non verò de prædicatis extrinsecis absolutis, qualis est homo respectu Dei.

Dices quartò: Si vera esset, & propria prædicatio hominis de Deo, reduci deberet ad aliquod ex quinque prædicabilibus: sed ad nullum reduci potest; non quidem ad *genus*, *speciem*, aut *differentiam*, quia prædicatum *homo*, non est de essentia Dei; non etiam ad *proprium*, quia tunc *Deus* spectaret ad definitionem hominis: non etiam ad *accidens*, quia nullum accidens de Deo prædicari potest, sicut nec ipsi inesse.

Respondet Doctor, quòd in hac prædicatione aliquid assimiletur prædicationi specici, quia per unionem hypostaticam Verbum fit individuum naturæ humanæ: aliquid etiam participat de ratione accidentis in habitudine ad subjectum; *Quia*, inquit, *ista natura temporaliter advenit Verbo perfecto in se æternaliter existenti*. Unde illa prædicatio fieri potest per modum accidentis Logici, non verò Metaphysici: quod utique non est inconveniens, quia nec significat hominem esse accidens in se, nec denotat illum informare Verbum accidentaliter, & ipsi inhærere.

Respondeo secundò, negari posse majorem, quia cùm unio hominis cum Verbo sit singularissima, nec habeat ullum exemplum

plum in rebus creatis, ideò non mirum si prædicatio illa sit etiam specialis, nec ad aliquod genus prędicationis rerum creatarum possit revocari.

Dices quintò: Idem non prædicatur denominativè de eodem: sed de Deo prædicatur homo denominativè, quia dicitur *Deus humanatus*: ergo non prædicatur de ipso in abstracto: igitur illa prædicatio *Deus est homo*, non est propria.

Respondet Doctor negando minorem; quia esse humanatum, non est denominativum proprium derivatum ab homine, sed à fieri hominem: nam idem est esse humanatum, ac fieri hominem; unde si Verbum necessariò esset homo, sicut necessariò est Deus, non diceretur *humanatus*, sicut non dicitur *Deificatus*. Quòd autem dicatur humanitas de ipso in fieri, non impedit quominus possit dici de ipso alio modo, quàm in fieri: bene enim quod dicitur calefieri, dicitur etiam calidum, & quod dicitur dealbari, dicitur album. Si autem quæras, quod est proprium denominativum hominis? Dicit Doctor, quòd sit esse *humanum*; hoc autem non dicitur de Deo, quia significaret, quòd homo spectaret ad ipsum alio modo, quàm natura spectat ad suppositum, quod est falsum: humanitas autem, quæ est proprium abstractum hominis, non dicitur de Verbo; falsum est enim, quòd Verbum sit humanitas.

Probatur secunda pars: nempe, quòd illa propositio non sit in materia necessaria; quia, inquit Doctor, in omni propositione necessaria, & per se, prædicatum debet esse de intrinseca ratione subjecti, si illa prædicatio sit in primo modo dicendi per se: vel si sit in secundo modo, subjectum debet continere causam inhærentiæ, & connexionis prædicati cum subjecto, ut docent communiter Logici: sed nec *homo* est de essentia Dei, nec *Deus* continet causam naturalem, & per se connexionis talis prædicati cum tali subjecto: ergo illa propositio non est per se.

Deinde, in omni propositione *per se*, prędicatum, quod enuntiatur de communi subjecto, enuntiari quoque debet de omnibus contentis sub subjecto: sed *homo*, qui enuntiatur de Deo, non enuntiatur de omnibus personis, quæ sunt Deus, nempe de Patre, & Spiritu sancto: igitur, &c.

Denique, in omni propositione *per se*, requiritur, quòd subjectum secundùm naturalem illius vim, seu ex rigore, sit determinatum; nam si sit indeterminatum, & determinari possit ad supponendum pro quibusdam determinatis, poterit quidem efficere propositionem veram, non verò propositionem per se; sic in hac propositione *animal est homo*, subjectum istud *animal*, est indeterminatum, ac indefinitum, & limitari potest ad hoc, ut supponat, vel pro solo animali rationali, vel pro Petro, & Paulo; inde fit, ut illa propositio quidem vera sit, non tamen est propositio per se. At in hac propositione *Deus est homo*, subjectum se habet hujusmodi; quia est indeterminatum ex stricta sua significatione, ut supponat, vel pro Patre, vel pro Filio, vel pro Spiritu sancto, & solùm determinatur ex communi usu Fidelium, ut dumtaxat supponat pro Filio: igitur ex se non est propositio per se, & in materia singulari.

CONCLUSIO SECUNDA.

HÆc propositio, Deus factus est homo, *est vera, & propria*. Probatur 1. ex Scriptura sacra; nam Joan. 1. *Verbum caro factum est*. Et ad Rom. 1. *Qui factus est ei ex semine David secundùm carnem*. Idipsum constat ex Symbolo Nycæno his verbis. *Et homo factus est*. Probatur etiam ratione à Doctore subtili. Effectio, sive simplex, sive secundùm quid, dicit tantùm duplicem habitudinem, scilicet ipsius rei factæ ad facientem, necnon ad illius rei non esse præcedens; sive interim illud esse sit simpliciter, sive secundùm quid; sed in Verbo incarnato reperitur duplex illa habitudo, scilicet Dei, ut est factus homo, ad actionem totius Trinitatis, & etiam ad non esse hominis, præcedens; quippe Verbum ante suam Incarnationem non erat homo: igitur illa propositio est vera, & propriè dicta.

Deinde, id quod est, & non fuit semper, reverà dicitur factum: sed Deus per Incarnationem est homo, & non fuit semper: ergo per Incarnationem factus est homo.

Denique. Rectè dicimus aliquid fieri hoc, vel illud, quando jam anteà erat simpliciter, sed non habebat illam entitatem, quam posteà acquisivit: sic dicimus parietem fieri album, quia licèt antea esset paries, tamen non habebat albedinem, quam postmodum habuit per actionem agentis dealbantis: ergo à simili verum est, quòd Deus factus est homo: quia cùm antea esset simpli-

pliciter, non habebat tamen humanitatem, quam in Incarnatione assumpsit.

Dices. Si illa propositio esset vera, sequeretur, quòd Deus esset factus simpliciter: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur sequela maioris, quia si verum est, quòd Petrus factus est homo, etiam verum est, quòd sit factus simpliciter: ergo pari ratione, si verum est, quòd Deus factus sit homo, etiam erit factus simpliciter.

Negat sequelam Doctor; & ad probationem negat consequentiam. Disparitas enim est, quòd non sequatur vi formæ, sed materiæ, quòd si Petrus est factus, etiam sit factus simpliciter, cùm enim esse simpliciter Petri sit esse hominem, consequens est vi materiæ, quòd si Petrus factus est homo, factus est simpliciter: sed Deus habet aliud esse simpliciter, quàm esse hominis; unde non sequitur, quòd si sit factus homo, etiam factus sit simpliciter: sicut non sequitur, quòd idem Petrus est factus albus: ergo factus est simpliciter, quia Petrus habet aliud esse, quàm esse album.

Dices secundò: Si Deus factus esset homo, sequeretur ipsum esse mutatum ad humanitatem: sed hoc est falsum: ergo, &c. Probatur sequela: quia alia omnia, quæ dicuntur talia fieri, mutantur ad illa per susceptionem eorum, ad quæ mutantur.

Nego sequelam: Et ratio disparitatis est, quia scilicet omnia alia, quæ fiunt, vel simpliciter, vel secundùm quid, non possunt terminare unionem sui cum forma, respectu cujus dicuntur fieri absque mutatione; Deus autem potest terminare unionem sui cum natura humana, absque ulla sui mutatione.

Adde quòd cætera sint perfectibilia per formas, quas acquirunt: Deus autem non est perfectibilis per humanitatem.

Dices tertiò: Si Deus factus est homo, sequitur, quòd Deus factus sit Deus: sed hoc est absurdum: ergo, &c. Patet sequela majoris, quia per communicationem idiomatum homo est Deus: ergo si fiat homo, etiam fit Deus.

Negat sequelam Doctor cum consequentia illius probationis; quia, inquit, per communicationem idiomatum non prædicantur de se invicem prædicata utriusque naturæ, cum expressione ipsiusmet, ut suprà notavimus ex ipso in assignandis regulis communicationis idiomatum: & sic dici non debet, quòd Deus assumpsit naturam divinam, sicut assumpsit naturam humanam; unde quamvis esset verum dicere non solùm, quòd assumpserit humanitatem, sed etiam, quòd assùmpserit hominem, de quibus agemus infrà; tamen non est verum dicere, quòd assumpserit Deum.

CONCLUSIO TERTIA.

HÆc *propositio* homo factus est Deus, *ex rigore sermonis est simpliciter vera; ea tamen parciùs, ac nonnisi adhibita cautione, utendum est*.

Probatur prima pars illis Scripturæ textibus, quibus Christus dicitur factus Filius Dei. Sic ad Rom.1. *De Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundùm carnem*: sed Christus secundùm quod homo, est ex semine David secundùm carnem: ergo secundùm quod homo, factus est Filius Dei: igitur ista propositio, *homo factus est Deus*, potest esse vera ex rigore sermonis.

Probatur etiam authoritate SS. Patrum, apud quos hæc loquendi formula est frequens, & familiaris. Sic Greg. Nazianzenus orat.35. *Hic homo*, inquit, *Deus effectus est, postquam cum Deo coaluit*: Similiter S. Augustinus 1. de Trinitate 13. *Talis fuit illa unio*, inquit, *ut Deum faceret hominem, & hominem Deum*. Item S.Damascenus lib.3. c. 11. *Verbum*, inquit, *caro est factum, & caro Verbum, & Deus homo, & homo Deus*. Athanasius lib. de humana natura suscepta; *Iste ipse Deus*, inquit, *factus est caro, ut caro ejus fieret Deus Verbum*. Et Maximus martyr in Centuria prima Theologicorum capitum cap.62. *Certa*, inquit, *fiducia sperandæ deificationis naturæ hominum, est Dei incarnatio, quæ in tantum hominem Deum fecit, in quantum ipse homo factus est. Etenim, qui citra peccatum homo factus est, planè citra mutationem in Deitatem, naturam nostram deificavit, ac tantum propter se illam evehet, quantum propter hominem sese dimisit*. Quibus perinde significat Deum factum hominem, atque hominem esse Deum factum.

Hæc autem omnia eleganter confirmat S. Augustinus serm. 15. de Nativitate Domini cap.2. ubi utrumque defendit, & Filium Dei factum esse filium hominis, & filium hominis esse factum Filium Dei: atque aliter sentientes refellit: *Non ergo vobis subrepat*, inquit, *quorundam sententia minùs attentorum in regulam fidei: & in Scripturarum divina-*

vinarum oracula. Dicunt enim: Qui filius est hominis, factus est Filius Dei: qui verò Filius Dei, non est factus filius hominis. Hæc ut dicerent, quod verum est, attenderunt, sed verum eloqui non voluerunt. Quid enim attenderunt, nisi quia humana natura potuit in melius commutari, in deterius autem divina non potuit? Hoc verum est, sed etiam sic, id est, nequaquam in deterius Divinitate mutata, Verbum tamen caro factum est. Mox veram illis fidei regulam opponit. *Quis enim Christianus neget, ex illa fœmina filium hominis natum, sed tamen Deum hominem factum, & ita hominem Deum factum? Ergo, & homo factus Deus dicitur, & quod idem est, in melius commutatus.*

Probat conclusionem Doctor. Illud simpliciter dicitur factum, quod per actionem alicujus agentis fit tale; prius autem tale non erat: sed homo per actionem Trinitatis fit Deus, propter suam unionem hypostaticam cum Deo: ergo verè, & simpliciter dici potest, quòd homo factus sit Deus. *Deinde* ratione solius unionis, qua Deus unitus est homini, Deus dicitur factus homo: ergo ratione ejusdem unionis dici debet, homo factus est Deus, quia non minus homo unitus est Deo, quàm Deus homini. *Denique*, si quæ sit ratio, ob quam ejusmodi propositio non debeat admitti, maximè quia *homo* supponit pro supposito, falsum est autem suppositum Christi esse factum Deum; vel etiam, quia participium illud *factus*, non dicit affectionem simpliciter, sed affectionem talem, quam præcedere debet illud, quod dicitur taliter fieri: sed istæ rationes nullæ sunt; nam homo hic non supponit pro supposito, sed dumtaxat pro humanitate singulari: neque illud, quod fieri dicitur tale, necessariò debet præcedere tempore affectionem talem, sed sufficit si præcedat natura, habeatque suam existentiam prius natura, quàm accipiat talem denominationem: Certum est autem, quod humanitas Christi saltem prius natura existat, quàm uniatur Verbo, & consequenter prius natura, quàm fiat Deus: igitur nihil officit, quominus vera sit illa propositio, *homo factus est Deus*.

Objicies primò: S. Cyrillum libro adversus Antropomorphitas cap. 22. ubi ait: *Neque enim, ut quidam volunt, homo Deus effectus est*. Item S. Damascenum lib. 3. cap. 2. cùm scripsisset eodem momento, ac simul extitisse carnem Christi, & Verbi propriam fuisse, inde concludit sic: *Quare non hominem Deum factum dicimus, sed Deum inhumanatum*. Et Fulgentium libro de Incarnatione cap. 10. *Neque ipsa caro, id est ipse homo, in se formam Dei viventis accepit, sed Deus, qui in forma Dei erat, formam servi accepit*.

Responderi potest has, & similes sanctorum Patrum sententias solùm repudiare sensum, qui Nestorio placebat, nempe, quòd antequam humanitas Christi assumpta esset à Verbo, jam subsistens erat, & perfectus homo. Quem utique sensum, ut hæreticum repudiamus; undè meritò Petrus Diaconus lib. de Incarnatione cap. 5. ajebat: *Secundùm hanc ergo Prophetæ sententiam, Deus factus est Christus, non autem Christus factus est Deus, sicut dicunt hæretici, qui per provectum, non per naturam, Christum Deum audent asserere, &c.* Igitur negant SS. Patres Christum factum fuisse Deum cosensu, quo affirmabant Nestoriani, quasi priùs homo extitisset, ac deinde progressione quadam ad Divinitatis consortium meritò virtutum suarum fuerit evectus.

Verùm quanquam hæc secundùm sermonis rigorem vera esse possint, nihilominùs quoniam hæc loquendi formula arridere posset novis Nestorianis; ideo, ut fert secunda pars conclusionis, ea cum cautela utendum est. Et satiùs dicendum arbitror cum seraphico Doctore in 3. dist. 7. qu. 3. quòd prædicta locutio, qua dicitur: *homo factus est Deus*, distingui debet per „ hunc modum, quo distincta est prædi- „ cta: *Deus est factus homo*, ex eo quòd „ res hujus participii *factus*, poni potest „ circa totum, vel circa prædicatum, vel „ circa utrumque extremum. In primo „ sensu locutio est vera, & est sensus *ho-* „ *mo factus est Deus*, id est, factum est, „ ut homo esset Deus: & hoc quidem ve- „ rum est. Si autem determinat prædica- „ tum, sensus est: *homo est Deus, qui fa-* „ *ctus est*: & hoc quidem falsum est: si „ autem cadat circa utrumque extremum, „ & dicat ordinem subjecti ad prædica- „ tum, tunc est sensus: *homo factus est* „ *Deus*, id est, qui priùs erat homo, fa- „ ctus est Deus posteriùs: & hoc quidem „ adhuc falsum est: quia esse hominem „ nunquam antecessit in illo supposito es- „ se Deum, nec divinum esse aliquatenus „ inchoatur. Et sic patet, quòd si ista lo- „ cutio aliquo modo posset concedi in „

„ pri-

„ primo ſenſu: in duobus tamen aliis concedi non poteſt, nec debet: *homo factus eſt Deus*. Unde hæc magis eſt impropria; *homo factus eſt Deus*, quàm hæc: *Deus factus eſt homo*, & rariùs invenitur ſcripta. Si tamen alicubi legatur, vel inveniatur, tunc ſecundùm primum ſenſum eſt accipienda.

QUÆSTIO TERTIA.

An hæc propoſitio ſit vera, Chriſtus eſt Creatura.

NOtandum primò, ex Doctore ſubtili in 3.diſt.11. qu.1. nu.6. creationem ſumi duobus modis: *Primò* quidem, propriè, & ſtrictè: *Secundò*, minùs propriè, & univerſaliùs. Et quidem ſecundùm hanc acceptionem habere duplicem reſpectum: Unum quidem ad cauſam efficientem, à qua producitur; alterum autem ex nihilo ſui, quod ſupponit. *Creatio propriè ſumpta* reſpicit ſolum Deum tanquam cauſam efficientem excludendo quamcumque aliam: reſpicit etiam purum nihil, quod ſupponit, & ex quo producitur ſimpliciter. *Creatio verè generaliùs, & minùs propriè ſumpta*, dicit quidem habitudinem ad primam cauſam efficientem, non ut immediatè, & ſolam producentem, nec excludendo conſortium alterius cauſæ. Dicit etiam ordinem ad non eſſe ſui; non quidem ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, nempe ad formam expellendam per adventum illius formæ, quæ producenda eſt. Et hoc modo ſumpta creatione, omnia alia entia, præter Deum, dicuntur creari, quia ſuum recipiunt eſſe à primo efficiente; & licèt etiam producantur à cauſis ſecundis, attamen, inquit Doctor, non dicuntur aliarum cauſarum creaturæ; quia creatura quocumque modo ſumatur, nunquam dicit relationem, ut ſic, ad cauſam ſecundam. Priori autem genere creationis, *ſolummodò Angeli*, inquit ibidem Doctor, *& anima intellectiva, & gratia, & quædam hujuſmodi, quæ de nihilo producuntur, à primo efficiente dicuntur creari*.

Certum eſt autem, quòd ſumendo creationem *propriè*, & in ſtricta ſua acceptione, Chriſtus nullatenus dici poſſit creatura, etiam ut homo. Cujus veritatis rationem hanc profert Doctor, quòd creatura hoc modo ſumpta, reſpicit ſolum Deum, tanquam cauſam efficientem, & tanquam principium, à quo producitur: ſed Chriſtus, etiam ut homo, non habet ſolùm hos reſpectus; ſiquidem dicit etiam habitudinem ad alias cauſas efficientes; Chriſti enim humanitas non à ſolo primo efficiente producta eſt immediatè in eſſe, ſed etiam à beata Virgine, quæ aliquam cauſalitatem habuit reſpectu ad ejus productionem: non habuit etiam reſpectum ad purum nihil, à quo tanquam à termino produceretur; habebat enim præjacentem materiam, ſcilicet materiam corporis, quæ transformabatur à forma ſanguinis, ad formam corporis organici animati. Difficultas autem eſt, an Chriſtus ſecundo modo creationis dici poſſit creatura, idque *vel* ſimpliciter, & ſine additamento; *vel* cum additamento, & determinatione, nempe quatenus homo.

Notandum ſecundò, ex eodem Doctore ibidem qu.2. n.4. has dictiones, *in quantum*, *quatenus*, *ſecundùm quid*, & ſimiles, intelligi poſſe duobus modis, ſcilicet reduplicativè, & ſpecificativè. *Reduplicativè* quidem, quando abſolutè ſignificant prędicatum inhærere toti ſubjecto, & aſſignant cauſam aliquam ejuſmodi inhærentiæ, ſeu conjunctionis prædicati cum ſubjecto, ut in hac propoſitione, Homo in quantum animal eſt ſenſitivus, in quo prædicatum, *ſenſitivus*, ſignificatur ineſſe toti ſubjecto nempe homini; notatur etiam cauſa, propter quam inſit, nempe quia homo eſt animal. *Specificativè* ſumuntur, quando diſtrahunt, vel ſaltem poſſunt diſtrahere prędicatum in ordine ad ſubjectum, vel ſubjectum in ordine ad prędicatum, ut in hoc exemplo: *Æthiops, ſecundùm quod habet dentes, eſt albus*; in quo ſignificatur albedinem non ineſſe toti ſubjecto abſolutè, imò prędicatum iſtud *albus*, diſtrahit à toto ſubjecto, & limitatur ad aliquam ejus partem, ſcilicet ad dentes Æthiopis. Nec eſt, quòd dicat Vaſquez diſp. 66. cap.10. particulas iſtas, *in quantum*, & *ſecundùm quid*, non ſumi reduplicativè, quando repetitur idem ſubjectum, idque eſſe falſum in omni Schola, & ſecundùm omnes Scholaſticos: turpiter enim ipſemet hæc aſſerendo fallitur, ſiquidem in præſenti materia ſanctus Thomas, & S. Bonaventura, ac ſubtilis Doctor concedunt hanc propoſitionem, *Chriſtus, in quantum homo, eſt creatura*, habere poſſe ſenſum reduplicativum, illi autem Doctores longè meliùs noverunt, quàm Vaſquez, quis ſit ſenſus reduplicativus.

No-

Notandum tertiò, quòd cùm propositio aliqua est falsa ex repugnantia terminorum, seu extremorum, quacumque determinatione, vel reduplicatione posita, quæ non tollit repugnantiam eorum, non tollit etiam rationem falsitatis illius propositionis, quia manente causa, manent etiam effectus: repugnantia autem extremorum est causa falsitatis propositionis, quare manente repugnantia, etiam manet falsitas ejusdem propositionis; *reduplicatio* autem non habet vim tollendi repugnantiam extremorum propositionis falsæ absolutè, quia illa nihil distrahit, nec addit extremis: *specificatio* autem habet vim tollendi repugnantiam extremorum, & consequenter solvendi falsitatem propositionis; quia vel addit, vel distrahit, seu diminuit aliquid ab extremis, ratione cujus distractionis, propositio, quæ erat anteà falsa sine additione, vel distractione, jam fiat vera per illam additionem, vel distractionem.

CONCLUSIO PRIMA.

Non est improbabile hanc propositionem, Christus est creatura, *sine ullo additamento, & propter solam communicationem idiomatum, esse veram de rigore sermonis: nihilominus vitanda est propter periculum erroris Arianorum*: Ita *S. Thomas*, ut eum exponit Cajetanus 3. part. quæst. 16. art. 8. & *subtilis Doctor*, consentire videtur qu. 1. nu. 7. ubi cùm exposuisset opinionem Varronis hoc ipsum affirmantis, illam non impugnat, ut præcedentes opiniones, sed solùm addit: *Cui ista opinio non placet, potest dicere ipsam esse falsam propter istas rationes, &c.* Quibus, saltem tacitè, illam sententiam sustineri posse admittit. Probatur autem conclusio: *Primò* quidem authoritate SS. Patrum, tam Græcorum, quàm Latinorum, qui Christum creaturam, & creatum appellant. Siquidem ex Græcis S. Greg. Nazianzenus orat. 38. quæ est de Nativitate Christi, ait: *O novam mixtionem! ò mirandam temperationem! qui est, fit; & qui creatus non est, creatur*. Idem docet Greg. Nyssenus serm. 13. in Cantica: *Increatum dicimus Verbum*, inquit, *quòd initio rerum existebat, creatum autem illum dicimus, quia caro factus est, &c.* Subscribit S. Cyrillus lib. 10. Thesauri cap. 4. ubi hæc habet, *Nam cùm ipse natura increatus sit, & omnium Dominus, & creator, creatura etiam factus, primus invenitur inter homines, quos assumpta humana natura reformavit:* Similiter Sophronius in illa epistola, quæ habetur in sexta Synodo actione 11. sæpè vocat Christum *creatum, & increatum*.

Ex Latinis vero S. Hilarius lib. 12. de Trinitate; ubi licèt contendat contra Arianos Christum non esse creaturam ratione communicationis idiomatum, apertè concedit Christum posse dici creaturam: *Filius itaque suus est*, inquit, *qui est in homine, & ex homine factura, neque tantùm factura, sed etiam creatura*. Subscribit S. Ambrosius in Psalm. 118. serm. 3. *Non vereor*, inquit, *ne quis dicat: Creatum ergo Christum asseris? Respondebo, ita creatum dico, quemadmodum factum sub lege, hoc est, factum ex muliere, factum sub lege*. Adstipulatur S. Hieronymus in 2. cap. ad Ephes. *Nos*, inquit, *liberè proclamamus non esse periculum eum dicere creaturam, quem vermem, & hominem, & crucifixum, & maledictionem tota spei nostræ fiducia confitemur*. S. Leo serm. 3. Pentecostes: *Si homo*, inquit, *ad imaginem Dei factus legem Dei servasset, Creator hominum creatura non fieret*. Tandem, ut cæteros prætercam, rem istam apertè docet S. Gregorius lib. 3. Moral. cap. 29. ubi ait: *Redemptor noster, quia Divinitatis ejus status capi ab humana mente non potuit, hunc se nobis, ad nos veniens, creatus, natus, mortuus .... quasi transeundo monstravit*. Quibus docet non plus esse periculi Christum dicere creatum, quàm natum, & mortuum.

Suadetur etiam ratione: *Prima* quidem, quia non videtur majus periculum Christum appellare creaturam, quàm tribuere illi proprietates, quæ eandem imperfectionem redolent, & includunt, ut esse mortalem, passibilem, finitum, &c. sed hæc tribuuntur Christo: ergo etiam creaturę appellatio ipsi potest attribui. *Deinde*, Non plus repugnat Christo incipere esse post non esse, quàm desinere esse: quia utrumque æquè repugnat æternitati: sed de Christo propriè, & de rigore sermonis dicitur, quòd desierit esse, alioqui verè non diceretur mortuus: igitur similiter dici potest, quòd inceperit esse post non esse, & consequenter, quòd sit creatura. *Præterea* esse creaturam est de essentia hominis, quia homo essentialiter est ens dependens, & finitum, sed omnia, quæ sunt de essentia hominis, dicuntur de Christo: ergo pariter de eo dici potest, quod sit creatura. *Denique*, si negetur de Chri-

Christo, quòd sit creatura, maximè quia illa appellatio repugnat Verbo, & naturæ divinæ: sed hæc ratio nulla est, quia licèt repugnet naturæ humanæ assumptæ esse Creatorem, aut æternam, tamen non obstante illa repugnantia, verè dicitur de Christo, quòd sit Creator, & quòd sit æternus: ergo pari ratione negari non debet absolutè quin sit creatura, cùm utrobique sit par ratio.

CONCLUSIO SECUNDA.

Probabilius est, & verius (etiam præciso periculo scandali, & erroris) Christum non esse simpliciter creaturam appellandum. Ita subtilis Doctor, ut colligere licet ex locis jam citatis: quanquam enim nil expressè circa hanc sententiam definiat; tamen hanc ultimam conclusionem probabiliorem judicat; siquidem solvit omnia fundamenta adversæ sententiæ, non verò hujus: at S. Th. eam expressè docet lib. 4. contra gentes c. 48. *Probatur* autem conclusio à Doctore qu. 1. n. 9. Primò quia ad hoc, ut aliquid dicatur creatura sine ulla determinatione, debet accepisse suum primum esse, vel totale, vel partiale post non esse: sed Christus neutrum accepit post non esse; non quidem esse totale; quippe nullum tale esse habet propriè, aliàs sequeretur naturas in ipso esse permixtas eo modo, quo partes physicæ ad compositionem totius invicem miscentur: non etiam accepit primum esse partiale; quia illud est esse Verbi divini, quod est æternum.

Repones sufficere, quòd creatio terminetur ad aliquod esse, licèt illud non sit primum, ad hoc ut aliquid dicatur creatura. *Contra*; quia quoties prædicatum convenit formaliter parti minori, vel accidenti respectu subjecti, tunc non debet denominare simpliciter totum cujus est pars, vel subjectum, cujus est accidens; licèt enim, v. g. *esse album*, competat dentibus Æthiopis, ex eo tamen non licet inferre totum Æthiopem esse album: similiter licèt in Petro sit unica albedo, vel plures, non oportet propterea inferre Petrum esse unum, vel plures ratione unitatis, vel pluralitatis albedinis, quam habet. Unde cùm ratio creaturæ conveniat minori parti, nempe dumtaxat humanitati ipsius Christi, non potest rectè totum Christum denominare creaturam.

Deinde esse creaturam, est unum ex prædicatis transcendentibus naturæ humanæ: prædicata autem trascendentia non minùs conveniunt supposito secundùm se, quàm naturæ: igitur si prædicatum illud conveniat Christo, non minùs tribuetur ejus supposito, quàm naturæ: sed falsum est, quod suppositum Christi dici possit creatura, aut creatum: ergo quantumvis conveniret naturæ humanæ, non propterea absolutè deberet tribui Christo.

Unde ad fundamenta præcedentis conclusionis minùs probabilis dico: *Primò*, SS. Patres esse intelligendos de creatione impropriè dicta, quatenus scilicet *creatio* significat idem, quod *factura*, seu quid factum, quia reverà Christus factus est: *Vel* dico, quòd loquuntur SS. Patres cum determinatione; ita quòd Christus dicatur creatura ratione humanitatis assumptæ, quæ secundùm se verè, & propriè diceretur creatura, si hæc appellatio supposito Verbi, quo subsistit, quadrare posset, vel si illa proprium suppositum haberet, quia ex se habet quidquid necessum est, ut natura dicatur creata, secundùm rationem naturæ.

Ad primam rationem respondeo cum Suarez dupliciter. *Primò* quidem attributa creaturarum reverà convenire Christo ratione naturæ creatæ, quando illa non includunt suppositum creatum, quod sit ex nihilo productum; & ideò ex illis attributis solùm inferri potest Christum esse creaturam, non propriè, sed impropriè; accipiendo nomen creationis, & creaturæ. *Respondeo secundò* quædam esse prædicata creaturarum, quæ apertè cognoscuntur convenire Christo ratione dumtaxat naturæ humanæ, ut esse *mortalem*, & *passibilem*: de quibus non potest esse controversia inter Catholicos, & Nestorianos. Alia verò sunt prædicata, de quibus dubium esse potest, an tribuantur Christo ratione naturæ humanæ, an verò etiam ratione suppositi, de quibus maximè controvertitur inter Catholicos, & Hæreticos, ut esse mutabilem, esse finitum, &c. quæ licèt in proprietate, & rigore sermonis, dici possent de Christo ratione naturæ humanæ: attamen quoniam posset esse difficultas, an etiam hæc ipsi convenirent ratione suppositi, idcircò securius est, & cautius ab eis abstinere.

Ad secundam rationem dicit Doctor, non magis repugnare Christo incipere esse post non esse, quàm desinere esse post esse, deti-

tione scilicet opposita inceptioni, de qua loquimur, quæ nimirum fiat per annihilationem. Unde concedit, quòd æquè repugnet Christo annihilari, ac creari; non tamen æquè repugnat mori, atque creari: quia mori denotat solummodò desitionem vivendi, non verò desitionem essendi simpliciter; creari verò significat inceptionem essendi simpliciter.

Ad tertiam rationem dico, quòd esse creaturam in propria, & stricta acceptione, non sit de essentia hominis, sed tantùm in latiori usurpatione nominis *creaturæ*, quia non est de essentia hominis, quòd sit persona creata, sed tantùm, quòd per naturam creatam constituatur.

Ad ultimam denique rationem, respondet Doctor, quòd magis repugnet Christo esse creaturam, quàm Creatorem; quia esse creatorem convenit primo, & principali constitutivo Christi, nempe supposito Verbi, & naturæ divinæ; esse verò creaturam, convenit tantùm esse Christi minus principali, nempe ejus humanitati. Cùm autem hoc prædicatum, creatura, natum sit, & ordinetur ad denominandum non solùm naturam, sed etiam suppositum: hæc verò denominatio creati repugnet supposito Verbi, quo Christus subsistit: idcircò toti Christo repugnat esse creaturam.

Dices insuper: De Christo prædicatur in quid, quod sit *homo*: igitur id, quod prædicatur, est aliquid creatum, vel increatum: sed non est increatum; alioqui dicendo, quod Christus est homo, idem esset, ac dicere; quòd sit Deus: quod est absurdum: ergo est aliquid creatum; & consequenter esse creatum, seu esse creaturam, prædicatur de Christo simpliciter.

Negat consequentiam Doctor, quia quamvis *homo* prædicetur de Christo, & homo sit creatus, & creatura, non sequitur, quod Christus sit creatus, aut creatura; siquidem argumentum constat quatuor terminis, quia quando dicitur, quod Christus sit homo, tunc prædicatum *homo* accipitur in concreto, ut concernit suppositum: quando verò dicitur, quòd homo sit creatura, accipitur *homo*, ut præscindit à supposito: homo autem in concreto, & homo in abstracto sunt duo termini: & præterea Christus est alius terminus, & etiam creatura est alius terminus: ergo sunt quatuor termini in illo argumento, & ideo non potest valere consequentia.

Respondeo secundò distinguendo subsumptum. Illud quod prædicatur, est aliquid creatum, quoad illud esse formale, quod dicit homo, concedo: quoad materiale, nego: Quando enim prædicatur de Christo, quòd sit homo, prædicatum illud *homo* considerati potest, vel secundùm suum esse formale, quatenus dumtaxat significat nostram naturam humanam; vel quoad esse materiale, nimirum quoad esse suppositi divini: non sequitur autem, quòd quidquid dicitur de formali prædicato alicujus prædicati, possit dici simpliciter de subjecto ejusdem; non enim rectè quis diceret de pariete, qui est albus, quòd sit color, aut qualitas; licèt hoc dici posset de albedine, quæ formaliter significatur per album. Similiter non possum dicere de Petro, quòd sit tota essentia hominis, quamvis possem dicere de humanitate significata per *ly homo*, quod potest prædicari de Petro: igitur à pari, non possum dicere de Christo, quòd sit creatura, licèt id possit prædicari de humanitate, quam significat formaliter *ly homo*, quod de Christo prædicatur.

Urgebis: Christus est homo: aut ergo increatus homo, aut creatus: non increatus, quia aliàs homo esset æternus, omne enim increatum æternum est: ergo est creatus; & consequenter de eo dici potest, quòd sit creatus, aut creatura.

Respondet Doctor negando ultimam consequentiam, quia argumentum procedit à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter: sicut procederetur in hoc argumento: *Petrus est factus albus*; ergo *est factus*; nam quando dicitur, quòd Petrus sit factus albus, prædicatum *albus* distrahit significationem, quam haberet *factus*, si simpliciter, & sine addito diceretur, Petrus est factus: sic enim significaret, quòd Petrus esset factus simpliciter: ita etiam *homo* in hac propositione, Christus est creatus homo, distrahit significationem, quam haberet ly creatus, si simpliciter diceretur de Christo, & efficit, ut significet tantùm, quòd Christus acceperit esse hominis; non verò quòd acceperit esse creaturam simpliciter, sicut reverà significaretur, si diceretur, quòd esset creatus absque addito.

Respondeo secundò distinguendo majorem assumpti: Ergo increatus homo, aut creatus: quantum ad formale, vel materiale, quod dicit homo, concedo: quoad utrumque

que

quæ verò simul, nego. Nam materiale illius prædicati, nempe suppositum, est increatum; formale verò nempe humanitas, est quid creatum; unde quoad utrumque simul, neque est creatum tantùm, neque increatum tantùm.

Dices tandem, Christus ratione corporis est conceptus, seu dicitur conceptus ex eo, quòd ipsius corpus sit conceptum: ergo pari ratione dicetur creatus, ex eo, quòd ipsius anima sit creata. Consequentia patet: quia totum non minùs debet denominari à proprietate partis imperfectioris, quàm perfectioris: igitur cùm anima præstet corpore, Christus magis denominari debet à proprietatibus animæ, quàm corporis.

Negat consequentiam Doctor, & ejus probationem distinguit: Totum non magis denominari debet à proprietate partis imperfectioris, quàm perfectioris, quando nihil obest, concedit: quando aliquid impedit, negat. In proposito autem aliquid obest; tum quia esse conceptum, non significat, quòd primum esse rei, quæ dicitur concepta, accipiatur post non esse simpliciter sui ipsius, sicut istud significat esse creatum; tum quia esse conceptum, dicitur de supposito ratione naturæ tantùm, nec per se, & immediatè prædicari debet de supposito; esse verò creatum, convenit supposito ratione sui immediatè, non minùs, quàm convenit naturæ; unde non debet dici de supposito, nisi suppositum istud sit reverà creatum, quæ certè Christi supposito non competunt.

CONCLUSIO TERTIA.

SI *hæc propositio*, Christus quatenus homo *est creatura*, *sumatur reduplicativè*, *est apertò falsa*; *secus verò si sumatur specificativè*. Hæc conclusio duas habet partes: quarum probatur prima: Reduplicatio nunquam tollit repugnantiam extremorum, quia neque addit, neque demit aliquid ab extremis, sed proprium munus ejus est denotare causam conjunctionis extremorum, seu adhæsionis prædicati cum subjecto: ergo ista propositio, quæ ante reduplicationem erat falsa, ut diximus in præcedenti conclusione, per illam reduplicationem non potest fieri vera. Hoc apertè docet S. Epiphanius impugnando hæresim Arianorum, quæ est 59. ubi latissimè disputat contra Arianos Filium Dei non esse creaturam appellandam: quamvis enim de eo, quà Deus est, potissimùm contendat: tamen his argumentis utitur, quæ ad Christum ex toto pertinere videntur, & universè adstruit nihil creati in Christo reperiri etiam, quà homo est, *Ecquid*, ait, *prodesse nobis creatura posset, aut ad salutem hominum conferret, vel ad divini Verbi Incarnati gloriam, Divinitatemque perfectam? Quid, inquam, nobis profuerit, si creaturam illum dixerimus? Quid est, in quo creatum aliquid creatis prodesse, aut utilitatem afferre possit? Ad hæc quomodo Deus Deum creavit, & adorandum proposuit, cùm ipsemet dixerit, Non facies tibi similitudinem ullam, neque in terra, neque in cœlo, neque adorabis illam: quomodo igitur sibi filium creavit, adorareque jussit? præsertim cùm Apostolus dicat, & servierunt creaturæ potiùs, quàm Creatori, & stulti facti sunt. Stultum enim est creaturæ Divinitatem tribuere, ac primum legis violare mandatum: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Proptereà sancta Dei Ecclesia creaturam non adorat, sed Filium genitum, Patrem in Filio, Patris vim in Spiritu sancto.*

Hic Epiphanius videtur admittere, inquit Petavius, nulla ratione Filium Dei creaturam oportere dici, ne ut hominem quidem. Nam argumenta, quæ affert, generatim hoc probant, & *creaturæ* nomen alienum esse contendit ab Incarnati Verbi gloria. Tum nihil creaturam creaturis prodesse dicit, aut in iis operari: Christus autem homo plurimum, & contulit generi humano, & in eo est operatus. Adorari quoque creaturam, dum negat, Christum hominem non esse creaturam indicat: quippe quem adorare fas sit pro indiviso, Deum simul, & hominem; ut suo loco dicturi sumus.

Probatur secunda pars: Specificatio habet vim reddendi propositionem veram, quæ antea falsa erat. Ratio est, quia addendo, vel diminuendo aliquid ab extremis, jam tollit repugnantiam illorum, ut in hoc exemplo, propositio illa, *Æthiops est albus*, absolutè est in se falsa; efficitur autem vera per hanc specificationem, *Æthiops secundùm quod habet dentes, est albus*, quia ejusmodi specificatio restringit subjectum, seu assignat aliquam ejus partem, in qua sit albedo, seu hoc distrahit prædicatum à toto subjecto; & illud limitat ad illam partem subjecti, quæ capax est recipiendæ albedinis, nempe ad dentes; ita in proposito, propositio hæc, *Christus est creatura*, in se absolutè est falsa; sed redditur

tur vera per hanc specificationem. Christus in quantum homo est creatura, quia illa specificatio denotat partem, vel quasi partem hujus subjecti, id est Christum secundùm humanitatem, ad quam limitat prædicatum *creatura*, Quod certè non satis maturè Vasquez, in 3. par. d. 66. cap. 2. dixit Doctorem subtilem non ponderasse; nam ille non advertit Scotum ponderasse particulam illam sumptam specificativè, scilicet *in quantum*, efficere verum propositionem; licèt sumpta reduplicativè relinquat illam falsam, si antea ex repugnantia terminorum falsa erat.

Objicies primò. Saltem ex dictis sequitur hanc propositionem esse absolutè veram: *Christus est creatura*. Probatur quia ex Aristotele 5. Physicorum textu commenti 1. *Quod convenit toti secundùm partem, illud dicitur de toto*, sed v. g. totus homo sanatur, quia thorax sanatur: ergo cùm naturæ humanæ conveniat esse creaturam, sic dicetur de Christo, & maximè cum determinatione illius naturæ, seu in quantum est homo: ergo simpliciter dicitur, quòd Christus est creatura secundum quòd homo, sicut simpliciter verum est dicere, quòd homo sanatur secundùm thoracem.

Respondet Doctor negando consequentiam, & ad probationem dico, quòd quando opposita possunt inesse alicui toti per diversas partes, neutrum oppositorum denominat totum ex vi sermonis. Patet exemplo scuti, cujus si altera pars sit alba, & alia medietas nigra, falsum erit dicere, scutum esse, vel album, vel nigrum simpliciter: quando verò aliquod prædicatum natum est inesse toti per aliquam partem determinatam; quia scilicèt illi parti præcisè inest, tunc ex hoc quod denominat partem, sequitur quod denominat totum; quemadmodum visio, v. g. nata est inesse animali secundùm oculos, & ideo si secundùm oculos insit de virtute sermonis, inest toti. Sic intelligi debet Aristoteles, quia enim thorax seu cor est id, cui primò convenit sanitas, ideò si homo dicatur sanus secundùm thoracem, simpliciter, dici poterit sanus. Applicando hæc ad propositum dicit esse creaturam, non posse denominari de toto, non quia dumtaxat oppositum æquè possit inesse Christo, atque istud prædicatum, putà esse Creatorem: sed quia, ut dictum est, nec principaliori parti, nec primo esse totius istud prædicatum convenit.

Petes primò, an verè, & propriè dici possit, quòd Christus D. *incepit esse*.

Respondeo, quòd etsi secundùm rigorem sermonis hæc possit esse vera simpliciter, tamen in sensu reduplicativo apparet falsa, quippe significat Christum habuisse initium durationis, quod absolutè falsum est; qui enim dicitur habuisse initium durationis simpliciter, concipitur etiam habuisse illud initium secundùm suum suppositum, quod falsum est.

Nec obstat, quòd *incipere esse*, conveniat humanæ naturæ, quæ per hoc nomen *homo* significatur: quia terminus in subjecto positus per reduplicationem non supponit formaliter pro natura humana, quæ incepit, sed magis materialiter pro supposito, nisi sumatur in sensu specificativo, quo prædicatum incepit esse; distrahat à supposito, & dumtaxat enuntietur de humanitate seorsim sumpta, quo sensu intelligendi sunt SS. Patres, qui cum S. Augustino Epist. 105. fatentur Christum habuisse initium; ait enim S. ille Doctor: *Antequam mundus fieret, nec nos eramus, nec ipse Mediator Christus*.

Petes secundò, an hæc propositio sit Catholica, *Christus est homo Deifer*.

Respondeo primò, ipsam probari à plurimis Patribus; maximè verò à S. Basilio, qui in Psalm. 45. ad hæc verba: *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus*. hæc enarrat; *Fortè de carne loquitur* Deifera, *quæ sanctificata est per conjunctionem cum Deo*: Et in Psalm. 49. enarrans hæc verba, *In Idumeam extendam calceamentum meum*, ait, *calceamentum Deitatis est* Deifera *caro*, *per quam in homines venit*. Similiter S. Maximus Martyr in expositione cap. 7. libri de cœlesti Hierarchia, ubi S. Dionysius Thronos appellat Deiferam *vim*, disputat, qua ratione sancti Patres carnem Salvatoris Deiferam nominant: *Atque caro*, inquit, *secundùm substantiam, & hypostasim unita est Deo Verbo; ideo carnem gestare à Patribus ipse dicitur, & carnem induisse: Quid igitur est absurdi, si & illius caro* Deifera *nominetur, tanquam Deum Verbum portans indissolubili unitione, adeò ut ipsius caro dicatur, & sit propriè, & ex rei veritate*.

Respondeo secundò hanc propositionem, ut hæreticam repudiari, ac damnari à nonnullis SS. Patribus. Sic illam proscribit S. Cyrillus, ut impurum, impiumque dictum Nestorii lib. 1. contra ipsum, & in Epistola de-

decretoria, quam cum anathematismis ad eundem Nestorium scripsit, quæ in Ephesina Synodo probata est, illius hæretici in illa proferenda voce *Deifer*, mentem sic aperit: *Sed nec illud dicimus, habitesse Verbum, quod ab eo processit, in eo, qui à sancta Virgine genitus est, tanquam in vulgari homine: ne* Deifer *homo intelligatur esse Christus*. Similiter S. Joan. Damascenus lib. 3. cap. 12. eundem hæreticum exagitat his verbis: *Nestorius Deo invisus, eum, quem Virgo peperit,* Deiferum *appellare superbè est ausus; nos autem absit, ut* Deiferum *ipsum dicamus, aut cogitemus, quin potiùs incarnatum Deum*.

Non solùm autem Catholici Doctores, sed etiam hæretici, putà Apollinaristæ illam vocem respuerunt; refert enim S. Greg. Nazianzenus Epistola 52. quæ est secunda ad Cledonium, quòd Apollinaris prohibebat Christum appellari *hominem Deiferum*, sed potiùs *Deum carniferum*, vel *Deum hominiferum*: At longè alio sensu à Doctoribus Catholicis illam vocem improbabat, utpotè qui Christum negaret esse hominem; at nihil præter carnem assumptum putaret.

Igitur illa vox omninò repudianda est eo sensu, quo Nestoriani illam usurpabant: nihilominùs sine ullo pietatis Catholicæ detrimento usurpata fuit à SS. Patribus ante subortam hæresim Nestorianorum, ut significarent, quòd Christi humanitas erat Deifera, non quòd Deum portaret, quasi aliquod onus, & extraneum, sed suum, ac proprium, hoc est, intimè, & personaliter conjunctum, & eundem hypostaticè secum factum, ut supra explicat Sanctus Maximus.

Petes tertiò, utrùm Christus rectè possit appellari *homo Dominicus*.

Respondeo primò, appellationem illam placuisse plurimis SS. Patribus: nam S. Athanasius in expositione fidei iteratò Christum appellat *hominem dominicum*. Similiter S. Epiphanius in Ancorato. *Sic*, inquit, *in carne passus est Christus, in ipso, inquam, homine* Dominico, *quem ipsemet effinxit è cælo veniens sanctus, Deus, & Verbum*. Usus est etiam eadem appellatione pluribi S. Augustinus, maximè lib. 83. quæstionum, quæst. 36. ubi ait; *Hic præstantissimum illud, & unicum exemplum* Dominici *hominis proponendum est*. Memorabilis etiam est de hac locutionis formula locus apud Rufinum in appendice apologiæ pro Origene, quam nomine Pamphili Martyris edidit, ubi hæc narrat, Damasus, inquit, Episcopus, cùm „ de recipiendis Apollinaristis deliberatio „ haberetur, editionem Ecclesiasticæ fidei, „ cui eidem editioni, si Ecclesiæ jungi vellint, subscribere deberent, conscribendam mandavit cuidam amico suo Presbytero viro disertissimo, qui hoc illi ex more negotium procurabat. Necessarium „ visum est dictanti in ipsa editione de Incarnatione Domini *hominem dominicum* dici. Offensi sunt in hoc sermone Apollinaristæ, novitatem sermonis incursare cœperunt: adesse sibi cœpit, qui dictaverat, „ & ex authoritate vera Scriptorum Catholicorum virorum, confutare eos, qui „ impugnabant. Accidit, ut, & uni ex „ ipsis, qui novitatem sermonis causabantur, ostenderet in libello Athanasii Episcopi scriptum esse Sermonem, de quo „ quæstio dicebatur. Qua si suasus jam ille, „ cui probatum fuerat, rogavit dari sibi codicem, quo, & aliis ignorantibus, & „ contradicentibus, satisfaceret. Accepto „ codice, inauditum excogitavit adulterationis genus, locum ipsum, in quo sermo „ iste scriptus erat, rasit, & ipsum sermonem rursum rescripsit, quem raserat, codex redditus simpliciter receptus est. Movetur iterum pro eodem sermone quæstio: „ ad probationem codex profertur: invenitur sermo, de quo erat quæstio, ex litura „ in codice positus: fides proferenti talem „ codicem derogatur, eò, quòd litura illa „ corruptionis, & falsitatis videretur indicium. Sed quoniam (ut iterùm eadem „ dicam) viventi hæc facta sunt à vivente, continuò egit omnia, ut fraus commissi sceleris nudaretur, ac nequitiæ macula non innocenti viro, qui nihil tale „ gesserat, adhæreret, sed in Auctorem „ facti, atque in uberiorem ejus infamiam „ redundaret. „

Verùm S. Hieronymus, qui in lib. 2. *Apologiæ contra Rufinum* narrationem istam ridendo repudiat, etiam dictum illud improbat, quod priùs etiam improbaverat S. Gregorius Nazianzenus, qui Apollinaristas Christum *hominem dominicum* appellantes, ita suggillat in epistola 51. quæ est prima ad Cledonium: *Ne homines*, inquit, *isti decipiant, neque porrò decipiantur, asserentes mentis expertem hominem dominicum, ut ipsi vocant, vel potiùs Dominum, ac Deum nostrum; non enim hominem è Deitate disjungimus*,

sed unum, & eumdem profitemur. Præcipuum autem ad illam repudiandam dictionem momentum esse videtur S. Augustini authoritas, qui in 1. lib. Retractationum, cap. 19. semetipsum castigans, & priorem sermonem emendans ait: *Non video utrùm rectè dicatur homo dominicus, qui est mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, cùm sit utique Dominus. Dominicus autem homo, quis in ejus sancta familia non potest dici? & hoc quidem, ut dicerem apud quosdam legi Tractatores Catholicos divinorum eloquiorum, sed ubicumque hoc dixi, dixisse me nollem; Postea quippe vidi non esse dicendum, quamvis nonnulla possit ratione defendi.*

Quibus verbis S. Augustinus unicam illius damnandæ locutionis affert rationem, quòd Jesus Christus non sit homo dominicus, quia totus, & integer spectatus reverà homo dominicus est, ut sic enim utramque naturam signat, sive Deum, & hominem. Probari tamen posset illa locutio eo sensu, quòd Dominicus diceretur ab humanitate considerata in abstracto, quæ sic spectata non est Dominus, sed pertinens ad Dominum. Non est autem rarum apud SS. Patres humanitatem Christi hominem dici, & pro simplicibus, vel abstractis complexa nomina in usum adhiberi. Non me latet S. Thomam in 3. part. qu. 16. art. 3. locutionem istam *homo dominicus* improbare hoc argumento; *Quod*, inquit, *cùm dicitur homo Christus Jesus, designatur suppositum æternum, & quòd est persona Filii Dei. De persona autem Filii Dei prædicatur, & Dominus essentialiter, & ideò non debet prædicari denominativè, quia hoc derogat veritati unionis*. Sed qui hominem dominicum dixerunt, non personam aliquam sub vocabulo *hominis* intellexerunt: quin potiùs naturam ipsam à Domino assumptam, & in communi consuetudine loquendi tam enucleata, & exacta vocum proprietas observari solet, ut ad Dialecticorum, vel Philosophorum trutinam exigantur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De præcellentiis Christi Domini.

CHristum omnibus divinis charismatibus refertum, eximiisque dotibus, quas Deus homini concedere potest illustratum, nemo fidelium est, qui in dubium revocet: cùm enim in ipso habitet plenitudo Divinitatis corporaliter, ut loquitur Apostolus, intimumque, ac personale cum divinitate commercium ipsius humanitas habeat, certissimum est, quòd ipse Deus totius excellentiæ, bonique Oceanus in Christi Domini humanitatem uberrimè quidquid perfectionis est derivaverit. Non est tamen instituti præsentis ratio omnes illas hic recensere, & examinare divinas Christi dotes, ac præcellentias, sed dumtaxat discutere tres præcipuas, ad quas cæteræ tanquam ad fontem, & scaturiginem revocantur. Sunt autem *Gratiæ*, *Virtutes*, & *Scientiæ*, quibus mirum in modum ornatus Christus gloria, ac honore coronatus extitit. De quibus sigillatim agendum est in præsenti articulo tribus in sequentibus Sectionibus.

SECTIO PRIMA.

De gratia Christi.

QUadruplicem in Christo gratiam agnoscunt, & communiter distinguunt Theologi, nimirum gratiam unionis ad Verbum, quæ substantialis appellatur: gratiam habitualem, seu sanctificantem; gratias gratis datas, & gratiam capitis. *Gratia unionis* est ipsamet unio hypostatica, quæ ea ratione dicitur gratia, quia præter ullum debitum, & humanæ naturæ meritum concessa est ipsi humanitati assumptæ à Verbo. *Gratia habitualis*, est habitus supernaturalis à Deo creatus, & infusus in anima, quo illa sanctificatur, & Deo efficitur grata. Gratiæ *gratis datæ*, sunt illa dona supernaturalia, quibus Christus illustratus est ad debitè implendum munus Legislatoris, & Redemptoris. *Gratia* denique *capitis*, est ipsamet gratia habitualis Christi Domini, quatenus in illo existens, est principium sanctificandi alios, nempe Angelos, & homines, quorum est caput. Quod utique quadruplex genus gratiæ declarat S. Joannes 1. cap. Gratiam quidem unionis cùm ait: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: gratiam autem sanctificantem, & gratis datam, cùm ibidem de Christo dicit, *Vidimus eum plenum gratiæ, & veritatis*. Plenum, inquam, gratiæ, qua sanctificabatur, & veritatis, qua alios sanctificabat. Denique gratiam capitis, cùm subdit, *De plenitudine ejus omnes nos accepimus*. De triplici priori gratiarum genere dumtaxat agendum est in præsenti sectione: nam

nam de gratia capitis erit sermo in Disputatione sequenti.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm humanitas Christi sanctificetur formaliter per gratiam Unionis, an verò requirat aliquod donum ab ipsa unione distinctum.

Notandum primò, hic non esse sermonem de justificatione, & sanctificatione à statu *contrario*, qua quis transit à statu peccati ad statum adoptionis filiorum Dei. Cùm enim Christus Dominus nusquam peccaverit, ita nec sanctificari potuit hujusmodi sanctificatione, quæ fiat per transitum à statu peccati ad statum gratiæ: sed dumtaxat hic loquimur de justificatione, & sanctificatione à statu privativo, qua quis transire potest à statu purorum naturalium ad statum gratiæ; qua utique sanctificatione absque dubio Christus sanctificatus est: licèt enim de facto nusquam sine gratia exstiterit, tamen certum est, quòd ejus naturalia, prioritate saltem naturæ, præsupponi debuerint ad gratiam sanctificantem. Sed difficultas est per quid formaliter Christus dicatur sanctificatus, & justus.

Sciendum insuper, quòd ad justificationem, tria desiderantur. *Primum*, quòd per illam justificationem, & sanctificationem homo reddatur Deo gratus, & fiat objectum dilectionis divinæ, & ea rettione ordinetur ad vitam æternam, & beatitudinem supernaturalem. *Secundum*, quòd per illam fiat sanctus, & impollutus, non habens ullam peccati maculam. *Tertium* denique, quòd dicatur *justus*, hoc est; jus tenens ad vitam æternam, & justè se habeat in ordine ad Deum, seipsum, & proximum. Certum est autem, quòd hæc tria fuerint in Christo Domino. Primò namque fuit à Deo dilectus; nam Pater æternus Matth. 3. testatur. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*. Item fuit omni sanctitate præditus, ut testatur Angelus Virginem alloquens Lucæ 1. *Quod enim nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Quapropter prænunciatur à Daniele, ut *Sanctus Sanctorum*. Tertiò denique fuit justus, hoc namque titulo promittitur à Prophetis, & ejus adventus postulatur à sanctissimis viris. Sic Isaiæ 45. *Nubes pluant Justum, &c.* Sed controvertitur apud Theologos per quid hæc tria Christo conveniant, an videlicet per aliquod donum creatum gratuitum ipsius animæ infusum: an verò per ipsam gratiam unionis; ita quòd sicut Christus erat subsistens formaliter per subsistentiam Verbi; sic etiam sanctificatus fuerit formaliter per ipsius Verbi sanctitatem.

Notandum secundò; Sanctitatem à S. Dionysio libro de divinis nominibus cap. 12. sic definiri: *Sanctitas est ab omni scelere libera, perfectaque, ac omni ex parte incontaminata puritas*. Quæ utique definitio convenit triplici sanctitati, quam in divinis distinguunt Theologi. Est enim in Deo sanctitas *essentialis*, quæ est propria ipsi divinæ essentiæ, quatenus hæc distinguitur formaliter à suis attributis, quæ etiam dicitur *radicalis*, quia essentia divina, cui competit, est radix attributorum, & eorum omnium, quæ illis conveniunt. *Secunda* potest appellari sanctitas *moralis*, seu formalis, quæ nihil aliud est, quàm ipsamet divinæ voluntatis rectitudo in Deo tam in amando, quàm in operando liberè ad extra. Nam conformatio affectus cum lege æterna est vera sanctitas; hinc est, quòd omnia Dei opera dicuntur sancta, & justa. Dicitur autem *sanctitas moralis*, quia convenit actibus voluntatis divinæ, qui respectu objectorum ad extra sunt planè liberi. *Tertia* tandem potest appellari *transcendentalis*, qua quidquid ex propria sua ratione est divinum formaliter, etiam sanctum est: nam quidquid divinum est, maximè est purum, omnimode incontaminatum, & immune ab omni scelere, & inquinamento. Appellatur autem transcendentalis, sicut enim res, seu entitas, est aliquid transcendens, conveniens omnibus, quæ sunt in Deo, nihil enim in Deo est, quod non sit realiter aliquid divinum, & subinde quod non sit aliqua divina entitas, vel essentialis, vel attributalis, vel personalis: ita sanctitas illa, quæ ejusmodi entitati divinæ imbibitur, dicitur trascendentalis. Hinc est, quòd cùm personalitates divinæ secundùm se, sint aliquid, & entitates reales, quatenus condistinguuntur ab essentia divina, & attributis, hanc transcendentalem sanctitatem sibi vendicant, & ideò hæc alio nomine rectè potest appellari *personalis*, ad distinctionem sanctitatis essentialis, & moralis.

Notandum tertiò, in Verbo Incarnato hæc tria posse distingui. *Primum* est Divinitas,

seu divina essentia. *Secundum* est propria subsistentia, seu ipsa Verbi personalitas, ut condistincta formaliter ab ipsa essentia divina. *Tertium* est unio personalis ipsius Verbi cum humanitate.

Hinc controversia est apud Theologos per quid horum Christi Domini humanitas reverà sanctificetur sanctitate substantiali. *Quidam* enim Thomistæ cum Vasque disp. 41. volunt illam sanctitatem esse repetendam præcisè ab ipsa divinitate. *Nonnulli* cum Suarez d. 18. sect. 1. contendunt illam oriri ab ipso modo unionis, quem ipse Suarez putat esse aliquid substantiale. *Plurimi* è nostris docent illam sanctitatem personalem sieri formaliter per ipsammet personalitatem Verbi unitam humanitati. *Nos* vero extremas inter has sententias medio tutissimi ibimus, docentes sanctitatem substantialem Christi, neque ex sola unione, neque ex Divinitate, aut personalitate Verbi seorsim, sed conjunctim esse mutuandam. At quoniam nonnulli Theologi cum Paludano in 3. d. 3. q. 2. non aliam sanctitatem in Christo agnoscunt, quàm quæ à gratia habituali petitur; & idcirco volunt gratiam illam sanctificantem, qua nos formaliter justificamur, fuisse absolutè necessariam animæ Christi, ut esset sancta, & grata Deo; priùs resolvendum est, an anima Christi Domini, seclusa omni alia gratia, tam actuali, quàm habituali, fuerit vi unionis hypostaticæ, singulariter sancta, grata, & accepta Deo, sanctitate, & gratitudine substantiali, seu personali.

CONCLUSIO PRIMA.

ANima *Christi Domini, seclusa omni gratia, tam actuali, quàm habituali, revera erat sancta, Deo grata, & accepta in ordine ad beatitudinem per sanctitatem personalem, ac substantialem*. Hæc est communior, & tutior. Et probatur 1. authoritate Concilii Francofordiensis in epistola ad Episcopos Hispaniæ; ubi sic ait; *Christus natura unctus, non per gratiam, quia in illo fuit plenè Divinitas*. Et S. Cyrillus l. 4. in Joan. cap. 29. dicit, *Christum unctum esse, non sicut alios Sanctos, & Reges; sed quia Verbum caro factum est*. Similiter S. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: *Christus igitur*, inquit, *propter humanitatem, ea enim humanitas unita est, non actu, & operatione, ut in aliis, qui Christi nuncupantur, sed totius Unctoris præsentia*. S. Athanasius oratione contra Arianos, ubi introducit Verbum ita loquens: *Ego sum Chrisma, sicut unctio, Christus autem, sive unctus, est homo, qui à me assumptus est*; S. Dionysius Alexandrinus, in Epistola contra Paulum Samosatenum, ubi dicit Christum Joanni antecellere, *Quia in Joanne erat quidem opus, labor justitiæ: in Jesu verò natura*; ita quòd, ut explicat Turian. Scolio 1. & 2. Christus esset Sanctus, Justus, & Unctus; non labore, & exercitatione virtutis ex gratia, sed ipsa Deitate, qua non poterat non esse bonus.

Probatur insuper ratione. Unumquodque ens substantiale intellectuale ex vi hujus est sanctum, & gratum Deo, ex vi cujus præcisè sumptum habet jus ad vitam æternam: sed Christus est ens substantiale intellectuale, & habet jus ad vitam æternam ex vi unionis hypostaticæ præcisè sumptæ: ergo ex vi talis unionis præcisè Christus est sanctus, & gratus Deo: sed hæc sanctitas est substantialis, ac personalis: igitur eam Christus sibi vendicat. Major constat à simili: non enim alia ratione, quis dicitur sanctus per gratiam habitualem, ut diximus in 2. Notabili, quàm quia est Deo gratus, & jus habet ad vitam æternam. Probatur minor: Christus ex vi istius habet jus ad vitam æternam, & est Deo gratus, ex quo habet, quòd sit Filius Dei naturalis: sed id habet ex unione hypostatica: igitur ex illa habet, quòd sit Deo gratus, & sibi jus vendicet ad vitam æternam. Major est S. Pauli ad Galat. 4. dicentis, *Quòd si Filii, & hæredes; hæredes quidem Dei*, ubi fundat jus ad possessionem Dei in ratione filiationis. Minor etiam constat ex dictis, ubi probavimus Christum esse Filium Dei naturalem.

Deinde. Illud est substantialiter, & intrinsecè sanctum, quod intrinsecè, & substantialiter constituitur, ac completur per aliquid divinum; sed Christus, ut subsistens subsistentia Verbi, constituitur, fit, & completur per illius suppositum, quod divinum est: ergo ut sic est substantialiter, & intrinsecè sanctus. Minor est de fide, & fusiùs in præcedentibus à nobis est probatum. Major etiam vera apparet; Omne enim divinum sanctum est; quippe divina sanctitas non solùm in ipsam divinam essentiam, sed etiam in id omne, quod in Deo est, delibatur, & effluit: ergo cùm omne constitutivum suam rationem formalem conferat constituto,

con-

consequens est, quòd suppositum Verbi sit substantialiter sanctum, & etiam illam sanctitatem tribuat suo constituto.

Dices. Si Christus sit substantialiter, & intrinsecè sanctus, præcisè ex vi unionis hypostaticæ, etiam eadem ratione erit impeccabilis: sed hæc sequela militat in doctrinam Doctoris subtilis, docentis Christi impeccabilitatem non esse repetendam præcisè ex vi unionis hypostaticæ, sed vel ex gratia sanctificante, vel ex ratione beatitudinis, qua fruebatur: igitur &c.

Respondeo negari posse sequelam majoris: Siquidem sola sanctitas formalis, saltem inamissibilis, qualis erat sanctitas Christi, pugnat formaliter cum impeccabilitate; non autem sanctitas substantialis, & personalis. Et ratio disparitatis est, quòd sanctitas personalis primò, & per se respicit entitatem, & rei substantiam, ad quam impeccabilitas primò, & per se non spectat; quia posse peccare, voluntatis est, non autem naturæ. Quòd autem entitas personalis respiciat primò entitatem rei, quam sustentat, ex eo colligitur, quòd illa sanctitas sit sanctitas Verbi, ut sustentantis, & supponitantis, ac proinde ei confertur, quod dicitur sustentari, ac suppositari; hoc autem propriè convenit entitati, & naturæ assumptæ: sanctitas verò formalis respicit primò potentiam, nempe voluntatem, ad quam spectat immediatè, & proximè posse, vel non posse peccare; gratia enim, seu charitas, quæ est forma, qua sanctificamur, recipitur primò, & immediatè in voluntate: Itaque ratione hujusmodi sanctitatis personalis, nec Christus erat simpliciter impeccabilis, nec ejus actiones præcisè erant meritoriæ; quia illa sanctitas potest æquè afficere subjectum incapax peccabilitatis, aut impeccabilitatis, & actionum meritoriarum; nam si Verbum assumpsisset lignum, aut quamlibet aliam naturam rationis, & libertatis expertem, illi tribuisset istam sanctitatem substantialem, ac suppositi; neque tamen illa natura assumpta esset peccabilis, aut impeccabilis, nec ratione illius sanctitatis esset elicitiva actionum meritoriarum: in natura autem intellectuali, qualis est ea, quæ à Verbo reverà assumpta est, sanctitas personalis tribuit impeccabilitatem, necnon & vim merendi; non quidem de condigno, & formaliter, sed de congruo, & causaliter; quia nempe sanctitas substantialis per illam unionem impressam, erat causa, & velut origo omnium gratiarum, quibus Christus formaliter erat sanctus, & proximè impeccabilis.

Dices secundò; Non est potior ratio, cur Christi suppositum humanitati conferat substantialem, ac divinam sanctitatem, quàm æternitatem, immensitatem, & cætera divina attributa: at ista non confert: non enim natura assumpta dicitur æterna, infinita, & immensa: igitur nec sanctitatem divinam, & substantialem conferre debet.

Distinguo majorem. Non est potior ratio ex parte Verbi, concedo: ex parte naturæ assumptæ, nego: Non repugnat, inquam, ex parte Verbi, quia ipsam naturam sustentando, ipsi confert id omne, quod requiritur ad ejus complementum, & ornatum, ad quod ipsa non habet ex se incompatibilitatem, & repugnantiam, qualem reverà habet ad infinitatem, immensitatem, æternitatem; quia illa attributa ita sunt peculiaria divinæ naturæ, ut nullatenus alicui naturæ creatæ convenire possint; siquidem creata natura cùm sit ex se finita, & limitata tum in entitate, tum in duratione, habet ex se repugnantiam, ut sit infinita, immensa, & æterna: similem autem repugnantiam non habet, ut dicatur sancta; sicut enim ex se nihil habet repugnans, ut subsistat subsistentia divina, ita pariter nihil habet, quo repugnet ipsi attribui sanctitatem substantialem divinam, quæ ipsi supposito divino imbibitur.

Instabis: Humanitas Christi non habet majorem repugnantiam ad potentiam, & scientiam divinam, quàm ad divinam sanctitatem: sicut enim sanctitatis est capax, ita capax est scientiæ, & potentiæ: sed non potest reddi omnipotens, aut sciens propriè per omnipotentiam, & scientiam Verbi: ergo nec potest dici sancta à sanctitate Verbi.

Nego majorem: Quia *esse sanctum* nihil aliud hìc intelligitur, quàm esse unitum alicui, ratione cujus conjunctionis resultat in unito dignitas saltem moralis, & congruentiæ, ob quam dignum censeatur, quòd diligatur à Deo, sit expers peccati, & jus habeat ad beatitudinem æternam; quæ omnia non præsupponunt aliquam formam intrinsecè existentem: at esse omnipotentem, & scientem non solùm significat aliquid esse conjunctum physicè cum aliquo habente scientiam, aut omnipotentiam:

sed

sed insuper, ut scientia, & omnipotentia intrinsecè inexistat, sive per identificationem, sive per inhærentiam: igitur inter utrumque non est paritas.

Objicies tertiò, Doctor subtilis dist. 10. n. 5. expressè dicit, ***Ista negatio extraneitatis in Christo non est nisi propter gratiam habitualem Christi, quia propter illam solam habet jus in hæreditate æterna; non autem propter solam unionem personalem***: ergo non censet Doctor, Christum habere aliquam sanctitatem petendam ab unione personali.

Respondeo primò, Doctorem solùm hoc protulisse contra suammet responsionem, & ipsam replicam non solvisse, quia volebat eam aliàs examinare, & solvere; unde ait, ***responsionem quære***: quapropter sicut conclusio istius replicæ non est ex propria Doctoris sententia; ita nec major, unde illa propositio deducitur; absurdum enim esset, quòd quoties aliquis contra suam doctrinam objectionem aliquam proponeret cujus solutionem differret, toties illa objectio censeri deberet esse ad ejus mentem; siquidem fieri posset, quòd in solutionibus, quas promittit, solveret istas propositiones, & eas negaret.

Respondeo secundò, quòd quamvis gratis admittatur Doctorem approbavisse illam doctrinam, inde tamen non sequitur eum velle, quòd Christus ex vi unionis hypostaticæ præcisè non habeat jus ad vitam æternam, nec ita sit gratus Deo, ut Deus ipsi negare posset vitam æternam; sed quòd tale jus haberet ratione gratiæ habitualis, quæ supposita acceptatione divina sibi jus illud vendicaret; non quidem ratione sui, sed ratione illius divinæ acceptationis; quæ utique foret etiam necessaria, ut sanctitas personalis jus illud ex integro obtineret, ut fusiùs dicemus in tractatu de Gratia.

Objicies quartò, si unio hypostatica ratione naturæ, & personalitatis divinæ haberet vim sanctificandi, sequeretur, quòd ubicumque adesset talis unio, subjectum sanctificaret, & Deo gratum efficeret, necnon & acceptum ad beatitudinem æternam: sed hoc est falsum: igitur &c. Major patet: quod enim ex vi alicujus ponitur, semper necessariò admittitur ex positione illius, à quo profluit: igitur si unio personalis Verbi haberet vim sanctificandi necessariò, illam sanctitatem conferret omni subjecto cui uniretur. Minor verò probatur: quia simpliciter, & absolutè loquendo, Verbum poterat assumere naturam aliquam irrationalem; hæc autem est omninò incapax sanctitatis, & gratitudinis supernaturalis, nam hæc soli naturæ rationali convenire possunt: igitur &c.

Respondere possem primò distinguendo majorem: Si subjectum illud esset capax sanctitatis, concedo: secus, nego: quemadmodum enim licèt ipsa personalitas divina, quatenus afficit naturam intellectualem, eam personam efficiat; non posset tamen personam efficere naturam irrationalem, si illam assumeret; quia illa natura non est capax talis personalitatis: ita nec illam naturam irrationalem sanctam redderet propter similem defectum capacitatis. Quod utique confirmatur: tum quia gratia habitualis, quæ ex ratione sua alios homines, quos afficit, efficit Filios Dei adoptivos; non tamen Christum filium Dei adoptivum constituit: ita similiter gratia unionis potest efficere naturam rationalem assumptam gratam, & sanctam, quamvis talem non efficeret naturam irrationalem, si illam assumeret: tum quia unio hypostatica ex natura sua, confert aliquam exigentiam ad gratiam habitualem, & beatitudinem: sed non conferret illam naturæ lapidis, aut equi, si istam assumeret: igitur unio hypostatica potest tribuere effectum formalem uni subjecto capaci illius effectus, quamquam eumdem non tribueret omni alteri subjecto talem capacitatem non habenti. Verùm quia mox diximus n. 7. illam personalem sanctitatem non censeri distinctam ab ipsa Verbi personalitate, & subsistentia: idcirco

Respondeo secundò, distinguendo majorem: Redderet naturam assumptam eo modo sanctam, quo capax est sanctitatis, concedo: aliter, nego. Cùm autem irrationalis natura non sit capax sanctitatis, quæ confert jus ad beatitudinem, idcirco, si Verbum eam assumeret, non ei conferret istam sanctitatem; sed tantùm substantialem, quæ non est alia à subsistentia Verbi.

CONCLUSIO SECUNDA.

Sanctitas substantialis Christi Domini non petitur immediatè ex ipsa unione naturæ humanæ cum Verbo.

Probatur primò. Unio illa non est formali-

maliter, & secundùm se aliquid substantiale, & divinum, sed tantùm respectus extrinsecùs adveniens, ut probatum est in prima disputatione: sed relatio secundùm se formaliter non potest conferre sanctitatem substantialem: igitur Christi humanitas dici non potest substantialiter sanctificata per ipsam unionem.

Deinde. Modus ille substantialis, in quo Suarez vult consistere formaliter unionem hypostaticam, est aliquid creatum, utpotè inexistens ipsi humanitati: sed nihil creatum potest conferre sanctitatem substantialem: tum quia non est sanctitas per essentiam, utpotè cùm sit aliquid finitum; neque etiam per participationem, quia neque est participatio essentiæ divinæ, cui maximè convenit prædicatum sanctitatis per essentiam, nec habet necessariam connexionem cum ipsa essentia divina per modum prædicati, aut essentialis, aut attributalis, aut personalis: igitur ab isto substantiali modo non potest repeti illa substantialis sanctitas.

Denique. Idcirco illa unio diceretur conferre illam substantialem sanctitatem humanitati Christi, quia ipsi uniret bonum increatum, quod est substantialiter, & essentialiter sanctum: At ex hac ratione non posset dici, quòd illa unio conferat ipsam sanctitatem præcisè, & immediatè: sicut à simili unio gratiæ habitualis cum anima, non confert ipsa per se præcisè animæ sanctitatem, quæ non per illam unionem, sed per gratiam sanctificantem sibi adhærentem, dicitur reverà, ac formaliter sanctificari: igitur nec unio humanitatis Christi cum persona Verbi, quæ substantialiter facta est, potest esse ratio formalis præcisa, & immediata, unde petenda sit illa substantialis sanctitas.

Objicit Suarez varias authoritates SS. Patrum, ex quibus colligit Christum, ut hominem, formaliter ex vi ipsius gratiæ unionis fuisse absolutè, & simpliciter sanctum, & Deo gratum. Sic SS. Patres explicantes illud Psal.44. *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ*: & illud Isaiæ 6. ac Lucæ 4. *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, &c.* dicunt hanc unctionem, qua Christus homo fuit unctus, & à qua *Christus* est appellatus, esse ipsam Divinitatem, seu Verbum, per cujus præsentiam humanitas sanctificatur. Ita Nazianzenus in priori conclusione laudatus, unde ibidem subdit, *Christum esse Divinitate delibutum, hæc enim humanitatis unctio est*. Et S. Cyrillus lib.3. thesauri c.3. *Ipse*, inquit, *seipsum unxit, Divinitas enim humanitatis unctio est*. Et S. Augustinus lib.15. de Trinit. cap.26. *tunc ait unctam fuisse invisibili Deo humanam naturam, quando divina est juncta persona*: Quapropter in Enchiridio cap.40. unionem humanitatis ad Verbum *summam gratiam* appellat: igitur censent SS. Patres Christi sanctitatem esse maximè petendam ab ipsa unione humanitatis cum Verbo.

Distinguo consequens: Censent SS. Patres illam sanctitatem esse repetendam ex parte unionis formaliter sumptæ, seu quatenus præcisè unio est, nego materialiter sumptæ, seu quatenus connotat ipsam personam Verbi, & illa mediante divinam essentiam ipsi humanitati conjunctam, concedo: hæc enim Verbi personalitas per se immediatè illam sanctificationem confert humanitati per immediatam sui cum illa conjunctionem.

Objicies secundò: Unio hypostatica, qua unio est formaliter, & ut est, quid creatum in humanitate, est aliquid excellentius, & perfectius gratia habituali: sed gratia habitualis per se immediatè sanctificat formaliter subjectum, cui inest: igitur illa unio sanctificat humanitatem, non tantùm, ut conditio, seu via ad sanctitatem, sed etiam per seipsam immediatè, & ut est forma vim sanctificandi obtinens, illam sanctitatem confert.

Distinguo majorem: Est aliquid perfectius secundùm se, & præcisè, quatenus unio est, nego: siquidem illa unio sic spectata, est dumtaxat respectus extrinsecus, qui minorem habet perfectionem, quàm ipsa gratia, quæ secundùm suam entitatem præstantior est, & nobilior omni respectu extrinseco: est quid perfectius ratione personalitatis Verbi, quæ dicitur uniri humanitati, concedo: unde illius dignitas non ex sua ratione formali, sed dumtaxat ex parte extremorum est petenda.

CONCLUSIO TERTIA.

Sanctitas personalis, aut substantialis non est petenda præcisè à Divinitate, nec à personalitate Verbi seorsim, sed conjunctim. Hæc conclusio tres habet partes, quæ in unicam collineant.

Prima autem constat, quia Christi humanitas

nitas non potest præcisè sanctificari substantialiter immediatè per id, quod sibi non censetur immediatè conjunctum: sed Divinitas unitur dumtaxat humanitati mediante personalitate; siquidem unio naturæ divinæ cum humana, est dumtaxat hypostatica, & personalis: igitur illa sanctificatio non fit, nisi mediante ipsa personalitate.

Secunda pars etiam constat: Personalitas enim Verbi, ut formaliter à natura divina distincta, non est sanctitas, nec essentialis, nec formalis: ergo ut sic, non potest sanctificare Christi humanitatem. Consequentia est aperta. Antecedens probatur: Si personalitas Verbi, ut formaliter ab essentia divina distincta, esset sanctitas, vel hoc ei competeret ex peculiari suo conceptu; vel ratione divinæ entitatis cum ipsa identificatæ; sed neutrum dici potest. Non quidem primum, non enim ulla apparet ratio, cur personalitas Verbi sit potiùs sanctitas formaliter, quàm personalitas Patris, aut Spiritus sancti, vel quodlibet aliud divinum attributum. Non etiam secundum, cùm enim ipsa divina entitas non solùm personalitati Verbi, sed etiam aliis personalitatibus, necnon & omnibus divinis attributis identificetur; consequens est, quòd si ratione illius identificationis, Verbi personalitas esset formaliter sanctitas, etiam personalitates Patris, & Spiritus sancti, & quodlibet attributum divinum essent formaliter sanctitas, & sic humanitas Christi esset sancta, non solùm à personalitate sibi immediatè unita, & à natura divina, sed etiam ab intellectu, à Divinitate, ab omnipotentia, & aliis attributis, & perfectionibus Dei, quod est absurdum.

Confirmatur ex eo, quòd relationes, divinas personas constituentes, in suo conceptu formali non dicant ullam perfectionem: quia aliàs (ut docuimus in tractatu de Trinitate) darentur in Deo tres perfectiones relativæ realiter ab invicem distinctæ; ex quo ulteriùs consequens esset, perfectiones divinas inter se comparatas inæquales esse, & cuilibet ex divinis personis aliquam perfectionem deesse, cùm una persona non habeat personalitatem alterius: sed si personalitas Verbi ex se formaliter esset sanctitas, sequeretur, quòd ipsa haberet peculiarem perfectionem à perfectione Patris distinctam: sequeretur insuper, quòd in divinis personis tres essent sanctitates, sicut sunt tres personalitates, quod utique nullus Scotistarum, aut Thomistarum admitteret: igitur, nec admittere debet personalitatem Verbi esse formaliter sanctitatem.

Probatur denique tertia pars, nempe quòd illa sanctitas substantialis petenda sit ab ipsa Divinitate humanitati media personalitate conjuncta. Hoc namque indicant SS. Patres suprà laudati, *n.* 12. dum apertè docent humanitatem Christi sanctificari per ipsam divinitatem. Sic præcipuè apertè loquitur S. Nazianzenus Orat. 2. in Pascha, ubi postquam adduxit figuram agni Paschalis, ita de Christo scribit: *Perfectus autem non modò propter humanitatem Divinitate delibutam, idemque effectam, quod id, à quo peruncta est, atque ut audacter loquar, Divinitatis sociam*, vel secundùm aliam versionem, *simul Deum*. Itaut denotetur hominem fuisse sanctificatum in Christo, non tantùm, quia fuit Divinitati sociatus, sed maximè, quia fuit simul Deus, & homo. Igitur illa sanctificatio maximè à Divinitate, ut hypostaticè humanitati conjuncta, petenda est.

Suffragatur etiam ratio, quia ab ipso petenda est Christi substantialis sanctitas, quod ex se formaliter, & essentialiter est sanctum, & sanctificativum: sed Divinitas sub conceptu naturæ divinæ unitæ humanitati, est essentialiter, & formaliter sancta, & sanctificativa: igitur ab ea præcisè est petenda Christi substantialis sanctitas. Major constat: Minor pariter, natura enim divina secundùm se est essentialiter sancta, habet etiam sibi formaliter convenientem sanctitatem formalem, quæ est attributum ipsi conveniens: igitur cùm illa ex se, & in se habeat omnem sanctitatem, vel essentialiter, vel formaliter, consequens est, quod per sui unionem cum humanitate eam sanctificat; ac proinde ab illa est petenda illius humanitatis sanctificatio substantialis.

Nec refert, quòd Deitas non sit immediatè conjuncta humanitati, sed dumtaxat media personalitate: hoc enim non obstat quominus illa sanctitas personalis unionis sit sanctificativa per se ipsius humanitatis, cui tandem media personalitate conjungitur. Sicut enim albificatio parietis maximè petitur ab albedine sibi conjuncta, licèt albedo ipsi non insit, nisi mediante inhærentia: ita natura divina habet vim principaliorem sanctificandi humanitatem, quam-

vis

vis requiratur unio ipsius cum personalitate, quæ immediatè humanitati conjungitur tanquam conditio, sine qua non; sicut requiritur inhærentia albedinis parieti, ut paries fiat albus. His adde, quòd personalitas Verbi non distinguatur realiter, sed tantùm formaliter ab essentia divina: unde illa mediatio unionis non obest, quin divinitas immediatè immediatione reali sanctificet humanitatem; quamvis id non præstet immediatione formali.

Dices: Gratia habitualis sanctificat formaliter animam, quia illam veluti deificat, & ad divinæ naturæ consortium promovet: sed personalitas Verbi, ut formaliter à natura divina distincta, perfectiori modo humanam naturam deificat, quàm gratia habitualis; cùm illa deificet substantialirer, hæc verò accidentaliter: igitur illa sanctitas substantialis maximè petenda est à personalitate Verbi.

Distinguo majorem: Gratia habitualis sanctificat formaliter animam per quamdam divinæ naturæ participationem: *Siquidem*, inquit S. Petrus, *magna, & pretiosa nobis Deus dona donavit, per quæ efficimur consortes divinæ naturæ*, concedo: sanctificat per communicationem, aut imitationem cujuslibet perfectionis divinæ, nego: Similiter distinguo minorem: Personalitas Verbi, ut formaliter à natura divina distincta, perfectiori modo deificat, quàm gratia habitualis per imitationem divinæ naturæ, ut natura est, nego: per applicationem alicujus divini, nempe personalitatis Verbi, concedo: & nego consequentiam.

Dices secundò, Per id præcisè sanctificatur Christi humanitas, cui immediatiùs unitur: sed immediatiùs unitur subsistentiæ Verbi, quàm naturæ divinæ; siquidem huic dumtaxat media personalitate conjungitur: ergo Christi humanitas magis principaliter, & immediatiùs sanctificatur per personalitatem Verbi, quàm per naturam.

Distinguo majorem, Si illud, cui immediatiùs unitur sit formaliter sanctitas, aut habeat sanctitatem formaliter, concedo: secus, nego: Unde cùm personalitas Verbi ex se formaliter non sit sancta, nec habeat sanctitatem divinam sibi formaliter, sed dumtaxat realiter convenientem, inde est, quòd ipsa præcisè non habeat vim sanctificandi seorsim à Divinitate, sed tantùm conjunctim.

Dices tertiò, Illud immediatè sanctificat humanitatem Christi, quod ipsa sui communicatione sic eam elevat ad esse divinum, ut sit ei positivè prima radix fundans in ea jus aliquod beatitudinis supernaturalis obtinendæ (sic enim gratia habitualis, quia in nobis, & in Angelis est positivè prima radix vitæ æternæ obtinendæ; lumen verò gloriæ illam supponit, nos, & Angelos sanctificat) atqui personalitas Verbi, ut condistincta virtualiter à divina essentia, ita est immediatè unita humanitati, ut vi ipsius immediatæ unionis sit ei positivè prima radix fundans in ea jus aliquod obtinendæ beatitudinis supernaturalis: hæc enim, ut infrà docebitur, fuit ei debita positivè ex vi unionis istius: & si per impossibile, personalitas Verbi divini esset distincta realiter ab essentia divina, & nihilominus facta fuisset unio humanitatis ad Verbum divinum, quo altiùs non potest sublimari, haberet aliquod jus ad vitam æternam: igitur personalitas Verbi, ut condistincta ab essentia divina, est quasi forma sanctificans immediatè, & formaliter humanitatem Christi Domini.

Distinguo majorem: Si illud quod naturam elevat ad esse divinum, sit ex se, aut essentialiter, aut formaliter sanctum, & conferat jus aliquod proximum ad beatitudinem supernaturalem, concedo: si sit dumtaxat sanctum sanctitate transcendentali, & tantùm conferat jus remotum, & inchoatum ad illam beatitudinem, nego; & similiter distincta minore, nego consequentiam: siquidem suppositum Verbi non habet ex se sanctitatem formalem, sed dumtaxat transcendentalem, neque ex se præcisè confert jus ad beatitudinem, sed tantùm cum divina natura, quæ ipso mediante, unita humanitati, ei tribuit jus completum ad beatitudinem obtinendam.

Instabis. Quidquid ex se divinum est, formaliter sanctum est, & sanctificativum: sed personalitas Verbi ex se, & ut condistincta à Divinitate, est aliquid divinum: igitur etiam ex se formaliter est sancta, & sanctificativa.

Distinguo majorem: Est formaliter sanctum, & sanctificativum ea sanctitate, quam sibi vendicat, concedo: omni alia sanctitate, nego. Minorem etiam distinguo. Suppositum Verbi est sanctum sanctitate formali: nego; sanctitate transcendentali, concedo: igitur potest equidem ex se

præcisè conferre humanitati sanctitatem transcendentalem, sed hæc non est sufficiens, ut habeat jus ad beatitudinem.

Urgebis: Illud est præcisè, & formaliter sanctum sanctitate formali, quod secundùm se adorari potest absoluta adoratione Latriæ; quia tunc adoratur tantùm propter suam excellentiam peculiarem, & sanctitatem propriam: at personalitas Verbi divini, ut condistincta formaliter à divina essentia adorabilis est absoluta adoratione Latriæ, ut docet Ecclesia, dum in Præfatione Missæ de S. Trinitate sic canit. *Ut in confessione veræ, sempiternæque Deitatis, & in personis proprietas, & in essentia unitas, & in Majestate adoretur æqualitas*. Quibus verbis significat adorationem Latriæ deberi personalitatibus divinis, ut condistinctis ab essentia, sicut debetur deitati, ut condistinctæ à personalitatibus.

Distinguo majorem: Quod ut sic adoratur adoratione Latriæ propter se præcisè, & in abstracto, nego: propter se, & propter divinam naturam sibi realiter identificatam, & ut accipitur in concreto, hoc est quatenus connotat non solùm personalitatem, sed etiam naturam divinam cum ipsa personalitate constituentem personam divinam, concedo: & sic distincta minore, nego consequentiam. Nec enim Ecclesia præfatis verbis significat personalitates divinas in abstracto sumptas, esse præcisè sic adorabiles, sed tantùm docet, quòd in Deo summè adorando sit unica essentia in tribus Personis subsistens, quæ idcircò in Majestate pares sunt, & æquales. *Vel* si contendas Ecclesiam intelligendam esse de Personalitatibus, ut in abstracto acceptis, neganda erit major; non enim necessum est, ut id, quod est secundùm se adorabile adoratione Latriæ absolutæ, sit formaliter sanctum, & vim habeat conferendi jus ad beatitudinem ex se præcisè, & seorsim à quolibet alio, sed ad id sufficit, quòd habeat sanctitatem transcendentalem, quæ in eo omni, quod divinum est, delibatur.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm in anima Christi fuerit gratia habitualis; & ad quid necessaria.

Notandum primò: Nomine *gratiæ habitualis* significati qualitatem illam supernaturalem animæ divinitùs infusam, & inhærentem, eamque non solùm sanctificantem, & efficientem dignam, quæ diligatur à Deo, & ab ipso acceptetur, & ordinetur ad beatitudinem æternam: sed etiam elevetur ad statum, & gradum supernaturalem, ut illius ope, & concursu possit anima supernaturales actus, ac æternæ vitæ meritorios elicere. Hinc varios ob fines illa gratia censetur esse utilis, & necessaria. *Primò* quidem, ut sanctitatem formalem conferat. *Secundò*, ut anima connaturaliter, & ex comprincipio supernaturali sibi inexistente, ac ipsam ad statum supernaturalem sublimante, possit actus supernaturales connaturaliter edere. *Tertiò*, denique, ut vitam æternam tanquam præmium supernaturale possit etiam connaturaliter promereri. Quæritur autem, an ad hunc triplicem effectum gratia habitualis fuerit in Christo necessaria.

Notandum secundò: Sanctitatem *formalem* in hoc à *personali* distingui, quòd *personalis* subjecto insit, & conveniat ex præcisa ratione unionis hypostaticæ, & personalitatis, ac subsistentiæ, per quam divina natura, quæ est totius sanctitatis fons, & origo, unitur humanæ: Sanctitas autem *formalis*, est qua subjectum, quod denominatur sanctum, tale dicitur propter aliquam formam sibi intrinsecè inhærentem, & quatenus per istam formam tanquam per quoddam principium sibi inexistens, redditur potens elicere actus supernaturales divinæ dilectionis. Differunt *secundò*, quia una substantialis est, & infinita, saltem ratione principii: altera verò accidentalis, creata, & limitata; fit enim per gratiam habitualem, quæ est qualitas. *Tertiò*, sanctitas personalis afficit naturam humanam per modum termini; taliter enim ipsi conjungitur, qualiter ipsa divina natura, divinaque personalitas, ex qua petitur. Constat autem ex dictis, naturam divinam non uniri humanitati formaliter, seu per modum formæ, aut compartis, cujus divinitas est omnino incapax; sed mediante personalitate Verbi, quæ gerit vices suppositi creati, terminando communicationem, & dependentiam illius humanitatis. *Accidentalis* verò afficit per modum formæ.

Hæc autem utraque sanctitas, *Primò* convenit in eo, quod utraque reverà sit realis, & intrinsecè unita ipsi humanitati, mediante

te personalitate Verbi: formalis verò fit per gratiam sanctificantem; quæ est vera, & realis qualitas inhærens animæ, quam formaliter sanctificat. *Secundò*, conveniunt istæ duæ sanctitates; quòd ipsum subjectum elevent ad aliquod esse divinum, & supernaturale; personalis quidem ad esse supernaturale Verbi, quatenus per illam homo est Deus, & naturalis Filius Dei: posterior verò ad esse divinum per participationem, ut dicemus in tractatu de gratia. Hinc controversia est apud Theologos, an gratia sanctificans fuerit Christo necessaria, ut fieret, & denominaretur formaliter sanctus, an verò dumtaxat, ut volunt Thomistæ, ad completam illius sanctificationem, & ad operandum connaturaliter in ordine gratiæ.

Notandum tertiò, actus meritorios, alios esse supernaturales *quoad suam entitatem*; ut est dilectio Dei super omnia tamquam Auctoris gratiæ, & gloriæ: alios verò tantùm *quoad modum*, qui scilicet sunt equidem naturales secundùm suam entitatem, sed quia ordinantur in finem supernaturalem, & fiunt ab homine existente in gratia, hac ratione dicuntur supernaturales, putà dare eleemosynam propter Christum. *Insuper* advertendum est, actum supernaturalem quantum ad substantiam, posse concipi produci duobus modis; nimirum vel modo connaturali, vel modo supernaturali. Dicitur produci *connaturaliter*, quando elicitur à principio intrinseco permanenter inhærente principio vitali, quod est elicitivum talis actus, ratione cujus adjuncti comprincipii vitale principium corroboratur, & completur ultimò illius virtus ad exercendos tales actus. Dicitur autem produci *supernaturaliter*, quando elicitur per aliquod supernaturale auxilium actuale, seu transiens, corroborans ipsam potentiam, vel per aliquid aliud, quod suppleat vices illius auxilii, putà uberiorem Dei concursum.

His ita præmissis tria veniunt resolvenda. *Primum*, an reverà Christus habuerit gratiam habitualem. *Secundum*, an ea opus habuerit, ut fieret formaliter, & completè sanctus. *Tertium*, an illa fuerit necessaria, ut eliceret actus supernaturales, & meritorios.

CONCLUSIO PRIMA.

Anima Christi D. reverà illustrata fuit gratia habituali. Hæc est communis inter Theologos; quamvis enim aliqui affirment humanitatem Christi sanctificatam fuisse formaliter per unionem hypostaticam; nullus tamen est, qui negaverit illam etiam sanctificari per gratiam. Probant aliqui conclusionem variis Scripturæ sacræ textibus, ex quibus dumtaxat unum, aut alterum veritatem hanc apertiùs evincentem profero. Primum quidem illud Isaiæ 11. ubi dicitur de Christo, *Requiescit super eum Spiritus Domini*: quo loci per particulam *Spiritus Domini*, intelligitur permanentia gratiæ in Christo, ut explicat S. Cyrillus initio libri 2. Isaiam. Confirmat eamdem veritatem Propheta capit. 61. ubi loquens in persona Christi, ait: *Spiritus Domini super me eo, quòd unxerit Dominus me*, quæ utique verba de se vaticinata fuisse docuit ipsemet Christus Lucæ 4. & hunc sensum referunt, ideò Spiritus Domini per donum gratiæ habitualis inest Christo, quia ipse per unionem hypostaticam unctus est gratia substantiali, & increata.

Probatur item eadem veritas ex capit. 1. S. Joannis, ubi de Verbo Incarnato dicitur; *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis* ubi plenitudo gratiæ haud dubiè intelligenda est de gratia creata, eaque habituali, & perseveranti: Statim enim subditur: *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus*: nam quod accipitur de plenitudine alicujus fontis, debet esse ejusdem conditionis quoad entitatem cum aliquo ex iis, quæ implent fontem, ut patet in aqua à fonte derivata, quæ est ejusdem naturæ cum ipsa, quæ ab ipso fonte immediatè profluit: at plenitudo gratiæ Christi, & qua omnes accipimus, est ad modum fontis (ut explicabimus in Tractatu de gratia:) ex quo fonte non solùm gratias actuales, sed etiam gratiam sanctificantem, & permanentem accepimus. Quapropter Christus toties in Scripturis sacris dicitur *nostra justificatio, & nostra justitia*; igitur sicut nostra sanctificatio, & justificatio est creata, & habitualis, ac perseverans, ita etiam gratia illa, quæ est in Christo tamquam in fonte, a quo nostra effluit, debet esse creata, & habitualis.

Nec

Nec valet reponere cum Erasmo, & Cajetano verba illa, *plenum gratiæ, & veritatis*, non esse construenda cum istis antecedentibus, *& Verbum caro factum est, & vidimus gloriam ejus, &c.* sed cum his sequentibus: *Joannes testimonium perhibet*, quia inquiunt, in Græcis Codicibus particula πλήρης hoc est *plenus* est masculini generis, & nominativi casus, sicut & hæc *Joannes*, cùm tamen deberet esse accusativi casus, si referretur ad aliud *Verbum caro factum est*, ut indicat hæc particula verbalis *vidimus*. Hoc inquam non obstat, nam Græci, & Latini Codices, imò & communis usus totius Ecclesiæ Latinæ, quo in fine Missæ Evangelium S. Joan. recitatur, inserunt illa verba post citata, plenum gratiæ, & veritatis; igitur censent illa non spectare ad proximè succedentia, sed ad antecedentia, & consequenter ad Verbum Incarnatum. *Deinde* verba illa intelligenda sunt de eo, de cujus plenitudine omnes homines paulò post dicuntur accepisse: sic enim plenitudo, & ejus redundantia sibi invicem correspondent; at non dicimus accepisse de plenitudine S. Joannis Baptistæ, sed de plenitudine Christi: igitur illa verba *plenum gratiæ, & veritatis* dicuntur de Verbo incarnato.

Nec favet Cajetano, & Erasmo, quòd vocabulum πλήρης sit in masculino genere, & nominativo casu, nam λόγος quod Latinè dicitur verbum, Græcè est masculini generis, & hæc verba *vidimus gloriam ejus, quasi Unigeniti à Patre*, leguntur per parenthesim, unde sicut ibi *Verbum*, Græcè λόγος est masculini generis, & nominativi casus, ita & hoc ejus adjectivum πλήρης; quasi esset hic sensus, Verbum caro factum est, quod est plenum gratiæ, & vidimus gloriam ejus, &c.

Confirmatur ex S. Augustino lib. 15. de Trinitate cap. 26. ubi præfata verba S. Joan. de gratia creata sanctificante à Christo accepta interpretantur, ait enim: *Dominus ipse Jesus non solùm Spiritum sanctum dedit, ut Deus, sed etiam accepit, ut homo, & propterea dictus est plenus gratia, quia unxit eum Deus Spiritu sancto; non utique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia*: Quibus verbis significat Christum habuisse gratiam creatam, & habitualem. Sed apertissimè hanc veritatem docet S. Bernardus homilia 4. super *Missus est*, ubi ait; *Singulariter sanctum fuit quidquid Virgo concepit, & per Spiritus sanctificationem, & per Verbi assumptionem*, quibus distinguit sanctificationem duplicem in Christo, unam, quæ fit per unionem hypostaticam, & alteram, quæ fit per Spiritus sanctificationem, quæ utique alia non est, quàm quæ fit per gratiam sanctificantem, creatam, & habitualem.

Probatur item ratione. Ubi est conformitas sanctitatis, ibi debet esse paritas gratiæ sanctificantis, quæ sit fundamentum talis conformitatis; atqui inter Christum, & Prædestinatos, est conformitas sanctitatis, juxta illud S. Pauli ad Rom. 8. *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri Imagini Filii sui, ut sit ipse Primogenitus in multis fratribus*: Igitur cùm forma sanctificans Prædestinatos, sit aliquid perseverans, etiam & gratia Christi talis esse debet.

Deinde. Id omne perfectionis, quod competit tam Angelis, quàm hominibus justis, non est negandum animæ Christi: maximè dum illam illustrat, nec dedecet statum, & gloriam Incarnationis: sed gratia sanctificans, quæ tribuitur Angelis, & hominibus, maximè confert ad pulchritudinem, & perfectionem supernaturalem animæ, nec ullam habet repugnantiam cum unione hypostatica; hæc enim primò, & per se dicit tantùm oppositionem cum propria subsistentia humanitatis assumptæ, quæ est aliquid omninò distinctum à gratia habituali: igitur illa non est Christo deneganda.

Denique præter physicam unionem humanitatis ad Verbum, oportuit ut anima Christi etiam uniretur Deo per cognitionem, & amorem supernaturalem: sed ad connaturalem illorum actuum elicitionem (qualis animam Christi decebat) necessaria fuit gratia habitualis, ut docebimus in sequentibus: ergo talem gratiam habuit.

Dices primò: Quidquid est incapax filiationis adoptivæ, etiam est incapax gratiæ habitualis: sed Christus est incapax filiationis adoptivæ: igitur, &c. Minor patet ex dictis, Major similiter constat: nam esse filium adoptivum, est formalis effectus gratiæ habitualis, ut indicat Apostolus ad Rom. 8. & docet Concilium Trid. Sessione 6. cap. 10. dum definit justificationem (cujus formalis causa est gratia habitualis) translationem à statu peccati ad statum adoptionis filiorum Dei: sed forma nequit esse in subiecto sine suo effectu formali: ergo nec gratia ha-

habitualis in Christo, nisi esset ejus filius adoptivus.

Nego majorem, & ad ejus probationem distinguo majorem. Esse filium adoptivum est effectus formalis primarius gratiæ habitualis, nego; secundarius, concedo: & sic distincta minore, nego consequentiam: quamvis enim non possit separari effectus alicujus formæ à subjecto, cui forma illa communicatur, tamen separari potest ab ea effectus secundarius, ut patet in quantitate afficiente Corpus Christi Domini, cujus effectus primarius est extendere partes extra partes, in ordine ad se: secundarius verò illas extendere in ordine ad locum; in sacramento autem altaris, Christi Domini Corpus habet quidem primarium illum effectum quantitatis, non verò secundarium. Quòd autem filiatio adoptiva sit dumtaxat effectus secundarius gratiæ habitualis, constat; quia gratia habitualis est forma quædam absoluta, cùm sit qualitas permanens; adoptiva autem filiatio divina est de genere relationum: at nulla relatio est primarius, & formalis effectus alicujus qualitatis permanentis, sed solummodò resultat ad positionem illius in subjecto capaci: Primarius itaque, & formalis effectus gratiæ habitualis est reddere suum subjectum gratum Deo gratitudine formali, & inhærente, ad quem effectum divina filiatio adoptiva sequitur, ubi, & quando subjectum, quod hæc gratia afficit, est capax filiationis adoptivæ. Unde cùm Christus, pro eo instanti, quo gratia habitualis fuit illi infusa, fuerit incapax divinæ filiationis adoptivæ, quia per gratiam unionis jam erat Dei filius naturalis: naturalis autem filiatio habet oppositionem cum adoptiva; hinc est, quòd habitualis gratia non potuit conferre Christo illam filiationem adoptivam.

Dices secundò: Qui Deus est per essentiam, non potest esse Deus per participationem: at si Christus habuisset præter gratiam unionis, etiam gratiam habitualem creatam, fuisset Deus per essentiam ratione unionis hypostaticæ, & etiam Deus per participationem, ratione gratiæ habitualis, quę est quędam participatio naturæ divinæ: ergo falsum est, quod Christus habuerit gratiam habitualem creatam. Major constat: nam esse Deum per essentiam, est esse Deum absque omni exceptione, & limitatione: esse verò Deum per participationem, est esse talem partialiter, & limitatè: implicat autem esse Deum totaliter, & ex parte, sine exceptione, & cum exceptione: igitur, &c.

Distinguo majorem: Qui Deus est per naturam, non potest esse Deus per participationem, ratione ejusdem, per quod est Deus per naturam, concedo: ratione alterius, nego: itaque Christus potuit esse Deus per essentiam ratione substantiæ, & naturę divinæ sibi communicatæ, & similiter per participationem ratione gratiæ habitualis.

Dices tertiò: Ubi subjectum continet in seipso eminenter aliquam perfectionem, illam non potest habere formaliter; seu per formam sibi inexistentem: at Christus ratione gratiæ unionis, continet gratiam habitualem, & omnes alias gratias eminenter: siquidem gratia unionis longè nobiliori modo Christum efficit Deo gratum, & sanctum, quàm gratia habitualis, quę tantùm accidentariò perficit suum subjectum: igitur Christo repugnat habere in se gratiam habitualem. Major constat: etenim quia Sol est calidus eminenter, nequit esse formaliter calidus: similiter, quia anima rationalis continet eminenter gradum vegetativum, & sensitivum, repugnat ipsi habere animam propriè, & formaliter sensitivam, & vegetativam, qualis est in brutis, & plantis.

Respondeo quantum ad præsens institutum; distinguendo majorem: Si continentia eminentialis non sit solùm effectiva rei, quam continere dicitur, sed etiam executiva effectuum, quos res illa præstare potest, concedo: si tantùm sit productiva illius rei, quam eminenter continere dicitur, non verò executiva effectuum quos res illa potest edere, nego: gratia autem unionis, licèt eminenter contineat omnem gratiam, non tamen potest eosdem edere effectus, quos gratia habitualis per se præstat in anima Christi, quippe illa nec animam Christi sanctificat formaliter, nec eam constituit in statu, ut connaturaliter actus supernaturales, & meritorios possit edere.

Dices denique. Gratia habitualis, & sanctificans conceditur maximè, ut anima fiat Deo grata: sed anima Christi non potest esse magis grata cum gratia habituali, quàm sine illa. Probatur. Anima quæ est Deo grata infinitè, non potest esse magis grata; quia infinito nihil est majus: sed per gratiam unionis anima Christi est grata Deo infinitè ratione Divinitatis sibi communicatæ, &

& hypostaticè unitæ: igitur non potest esse magis grata.

Nego minorem, & ejus probationem distinguo. Quod est infinitè gratum, non potest esse magis in eodem genere gratificationis, concedo: in alio genere, nego: Anima autem Christi per gratiam unionis est quidem Deo grata infinitè gratitudine substantiali, quæ non impedit quominus similiter grata fieri possit in alio genere, nempe per formam aliquam accidentalem superadditam. Quod utique confirmatur à simili; quamvis enim Christus ratione unionis hypostaticæ sit infinitè perfectus substantialiter, illa tamen perfectio substantialis non impedit, quominus habuerit insuper omnes dotes accidentales, quibus illius humanitas fuit illustrata.

CONCLUSIO SECUNDA.

Gratia habitualis fuit Christo necessaria, ut sanctificaretur formaliter.

Probatur. Christus debuit esse formaliter sanctus: sed talis esse non potuit absque gratia habituali: ergo hæc illi ad id fuit necessaria. Major constat ex superiori conclusione; Christus enim omnem omninò sanctitatem habere debuit, quæ maximè ejus animam illustrare potest, & consecrare, idque intimiori, ac præstantiori modo; longè autem præstantius est sanctificari formaliter, seu per formam intrinsecè inexistentem, ut sanctificantur homines & Angeli, quàm duntaxat per aliquam denominationem, & unctionem extrinsecam, ut loca & vasa sancta. Minor verò probatur: Si seclusa gratia habituali Christus sanctificari potuisset formaliter, maximè per sanctitatem substantialem, & personalem: sed ita sanctificari non potuit: quod sic probo 1. Per id non potest sanctificari formaliter, quod habere nequit rationem formæ sanctificantis: at neque personalitas Verbi, nec Divinitas ipsa, ex quibus petitur sanctitas substantialis, habent rationem formæ sanctificantis. Non quidem *personalitas*: hæc enim non afficit naturam humanam per modum formæ, sed per modum termini: neque etiam ex se, ut probavimus, habet vim sanctificandi, quia non est formaliter sanctitas. Hoc etiam *Divinitas* præstare nequit, quia Divinitas non potest esse forma sanctificans humanitatem: forma enim debet uniri intrinsecè, & per se immediatè ei cujus est forma: sed Divinitas non est unita humanitati per se, sed tantùm ratione suppositi in quo facta est unio hypostatica; nulla enim unio realis fieri potest immediatè inter naturam divinam, & humanam: igitur Divinitas non potuit habere rationem formæ sanctificantis naturam humanam.

Confirmatur, quia si Divinitas sanctificaret formaliter humanitatem Christi, maximè vel ut forma physica, vel ut moralis: sed neutro modo id præstat. Non quidem, *ut forma physica*; tum quia forma physica ex se ordinatur ut pars ad actuandum, & componendum: Divinitas autem non potest habere rationem partis informantis, & actuantis; quippe hoc imperfectionem redolet: Tum quia si Divinitas uniretur per modum formæ physicæ humanitati, ipsam formaliter efficeret Deum, communicatio enim formalis Divinitatis Deum efficit: sed hoc est absurdum: Tum denique quia Divinitas per se formaliter solùm præstat jus in ordine ad beatitudinem increatam: at illud jus non potest convenire primò, & per se humanitati Christi, sed solùm per communicationem idiomatum: igitur humanitas Christi non potest sanctificari physicè per ipsam Divinitatem.

Neque etiam ab ea sanctificari potest formaliter, tamquam *per formam moralem*, tum quia forma moralis, licèt connotet principium, & subjectum reale, tamen secundùm se præcisè, non est realis, est enim dumtaxat respectus extrinsecus procedens ex ordinatione Dei talem acceptantis ad beatitudinem: Christus autem debuit esse realiter sanctus sanctitate formali: ergo illam sanctitatem debuit habere per aliquam formam intrinsecam sibi realiter inexistentem: Tum quia omnis forma physica secundùm entitatem præstantior est morali: igitur cùm nostra sanctificatio fiat per formam physicam nobis realiter inexistentem, sequeretur nostram justificationem secundùm suam entitatem esse præstantiorem sanctificatione Christi: Tum denique quia Christus, ut sanctus sanctorum, & prædestinatorum caput debuit habere conformitatem cum suis membris in ratione sanctitatis: sed ex Concilio Tridentino Sess. 6. cap. 7. & Canone 11. justi non sanctificantur per aliquid extrinsecum, & morale, sed per formam intrinsecè inhærentem: igitur hac ratione etiam Christus debuit sanctificari.

Di-

Dices, Christo concedenda est ea sanctificatio quæ præstantior est, & illustrior: at longè præstantius est, sanctificari formaliter per ipsam divinitatem, quàm per aliquid creatum: igitur, &c.

Distinguo majorem: Si modus ille præstantissimus sit possibilis, concedo: secus, nego: repugnat autem, ut mox probatum est, divinitatem aut aliquid divinum habere rationem formæ sanctificantis, & subinde repugnat, ut Christi humanitas formaliter sanctificetur per ipsam divinitatem.

Dices secundò: Anima quæ est sancta sanctitate virtualiter, & eminenter continente omnem sanctitatem, habet etiam sanctitatem formalem: sed anima Christi, ex vi præcisè unionis hypostaticæ, est sancta sanctitate eminenter continente omnem sanctitatem, quæ à gratia vel actuali, vel habituali oritetur: ergo illa non indiget gratia habituali, ut dicatur formaliter sancta. Minor constat: Christus enim per unionem hypostáticam habet sanctitatem increatam Dei, quæ eminenter continet omnem sanctitatem creatam, sicut divina entitas eminenter continet omnem creatam entitatem. Major verò probatur: Idcircò Deus non eget gratia habituali, ut sit formaliter sanctus omnimoda sanctitate, quia ejus sanctitas eminenter continet quidquid sanctitatis est in gratia habituali: ergo à simili, si anima Christi virtute unionis hypostaticæ habeat sanctitatem oriundam à gratia, nullatenus indigebat tali gratia, ut censeatur omnimodè formaliter sancta.

Nego majorem: Siquidem ad sanctificationem formalem non satis est, quòd aliquid contineat eminenter omnem aliam sanctitatem: sed debet etiam ipsi inesse per modum formæ afficientis, & perficientis, qualiter sanctitas increata, aut aliquid divinum non potest esse in Christo, ut mox dictum est. Ad probationem majoris, dico falsum esse antecedens; non enim præcisè Deus non indiget gratia habituali, ut sit sanctus formaliter, quia ipsius sanctitas eminenter continet omnem aliam sanctitatem, sed quia ipsa divina sanctitas increata inest ipsi extrinsecè, per modum formæ, seu attributi divinam essentiam afficientis, & perficientis.

CONCLUSIO TERTIA.

Gratia *habitualis fuit Christo necessaria, ut connaturaliter eliceret actus supernaturales, & meritorios.*

Probatur primò: Tunc agens connaturaliter operatur, quando habet proportionem ad actus, quos elicit: sed anima Christi, cùm sit entitas naturalis, non potest habere proportionem ad productionem actuum supernaturalium absque gratia habituali: igitur ad illos effectus producendos illa fuit Christo necessaria. Major constat; non enim alia ratione visio dicitur connaturaliter elicita, quàm quia fit per potentiam visivam, speciem intelligibilem, & medium proportionatum, quæ omnia complent, & integrant principium, ut visionem producat. Minor probatur: Si quid aliud præter gratiam habitualem posset ipsam animam Christi elevare ad statum supernaturalem, & ipsam inclinare intrinsecè ad producendos actus supernaturales, maximè, vel personalitas, & subsistentia Verbi; vel divinitas ipsi communicata: sed neutra id præstat: ut enim taliter elevetur, & inclinetur anima, debet habere in se aliquod comprincipium operativum *ut quo*, & elicitivum talium actuum: sed id non potest præstare subsistentia Verbi, quia ipsa non est virtus activa, sed purus terminus naturæ. Ergo non potest concurrere ad actus per modum principii *quo*: sed duntaxat per modum conditionis constitutivæ suppositi, & principii *quod* ad operationem concurrit. Non etiam id præstare potest divinitas, nam principium *quo*, operativum, vel debet habere identitatem cum principio quod operatur, vel debet illud physicè informare: utrumque autem divinitati repugnat respectu humanitatis; igitur nec subsistentia Verbi, nec divinitas possunt habere rationem principii, *quo*, in humanitate, per ordinem ad producendos actus supernaturales connaturaliter.

Idem dicendum de actibus meritoriis: meritum enim præmii supernaturalis necessariò requirit; ut actus meritorius sit supernaturalis, vel quoad entitatem vel saltem quoad modum: ergo si actus supernaturalis non possit connaturaliter produci ab anima absque gratia habituali, neque poterit etiam produci actus meritorius.

Dices primò: Illud tantùm potest inclinare

animam ad actus supernaturales per modum comprincipii, quod est ex se operativum: sed gratia habitualis non est ex se operativa: ergo illam non requirit anima Christi ad eliciendos actus supernaturales, & meritorios connaturaliter.

Distinguo majorem: Gratia habitualis non est per se operativa, nec ordinatur ad operandum primariò, & proximè, concedo: sic enim ordinatur ad sanctificandam animam, & eam efficiendam dignam, quæ à Deo diligatur, & ordinetur ad finem supernaturalem: non est operativa radicaliter, & secundariò, nego: nam ut probabitur in Tractatu de Gratia, illa habitualis gratia non solùm animam illustrat, & dignificat, sed etiam ei virtutem confert ad producendos actus supernaturales.

Dices secundò: Ut anima Christi elevetur, & inclinetur connaturaliter ad actus supernaturales, sufficit, quòd habeat in se auxilium aliquod actuale supernaturale: ergo ad id ei non opus est gratia habituali.

Distinguo antecedens; Illud actuale auxilium sufficit, ut actus supernaturalis fiat, concedo: ut fiat connaturaliter, nego: agens enim naturale non inclinatur ad suum effectum, nisi præter actualem motionem inclinetur ad suum actum per aliquam formam in se residentem, & permanentem: quapropter Deus ut naturæ Author, singulis agentibus naturalibus indidit aliquam formam, seu virtutem, per quam naturaliter propendent ad suos actus eliciendos.

Advertè tamen nos hìc duntaxat agere de potentia ordinaria, qua scilicet Deus ut author naturæ, & gratiæ, solet causas secundas ad suos actus inclinare: si enim sermo sit de potentia absoluta, & extraordinaria, haud dubium est, quòd seclusa omni gratia habituali, Deus posset conferre virtutem animæ ad producendos actus supernaturales, & meritorios: idque vel per auxilium actuale supernaturalis ordinis, vel per ubetiorem concursum, qualiter diximus, agendo de visione beatifica, Deum posse supplere vices luminis gloriæ, vel per aliquod aliud auxilium fortius, aut saltem æqualiter supplens activitatem gratiæ habitualis. Deus enim, ut docuimus in physicis, supplere potest omnem efficientiam causæ secundæ extrinsecæ, & non vitalis: atqui efficientia, qua gratia concurrit ad actus supernaturales producendos, est merè extrinseca, est enim ab illa ut ab habitu; omnis autem efficientia habitus est extrinseca, ut patet inductione facta per omnes habitus: igitur Deus potest per se, vel per aliquod auxilium fortius, supplere efficientiam gratiæ habitualis; & proinde facere, ut anima Christi exerceret actus supernaturales quoad substantiam, sine gratia habituali.

Adverte insuper Vasquem, & Suarem frustrà, ut mihi videtur, hic contendere utrùm Christus per gratiam habitualem præstantiorem sanctitatem habuerit, quàm habuisset cum sola gratia unionis. Negat enim Vasquez, contendens sanctitatem personalem, quam putat esse formalem, fuisse infinitam; ac subinde non fuisse susceptivam alicujus augmenti. Suarez verò affirmat, quia, inquit, cùm sanctitas formalis dicat aliquam perfectionem, per illam Christus dici debet formaliter perfectior, & sanctior, imò completè, & consummatè sanctus.

Verùm existimo neutram sententiam esse probandam: non quidem Vasquesii, quia licèt sanctitas personalis concederetur infinita in suo genere; non tamen inde sequitur, quòd sit infinita in omni genere; proindeque cum ea non est incompossibilis ulterior sanctitas, nempe formalis. Non etiam Suarii, quia licèt sanctitas formalis dicat perfectionem, & per eam Christus dicatur formaliter sanctus, qualiter non dicitur per sanctitatem personalem; non tamen rectè, & in rigore loquendo, dici potest magis, aut consummatè sanctus; nam termini illi *consummatio*, aut *magis* respiciunt gradus ejusdem speciei in aliqua entitate, & reperiuntur in iis, quæ se habent similiter; non autem in iis, quæ se habent aliter: Christus autem per gratiam habitualem, non est sanctus similiter, ac per gratiam unionis, sed aliter: igitur per illam non est dicendus sanctior, sed aliter sanctus.

QUÆSTIO TERTIA.

Qualis fuerit gratia habitualis Christi.

Tres maximè difficultates præfert hujus quæstionis titulus, de quibus fusissimè disputant Authores. *Prima* est, an Christi gratia fuerit infinita. *Secunda*, an fuerit summa. *Tertia* tandem, an potuerit augeri, quæ omnia, ut omissis inutilibus tricis, & verborum magis, quàm rerum contentionibus, hac unica quæstione tribus in sequentibus

tibus conclusionibus discutiemus. Verùm ut dicendorum resolutio fiat apertior, & evidentior,

Notandum primò, Christi gratiam habitualem posse intelligi infinitam variis, sed maximè altero ex his sex modis, ut cum plurimis Theologis observat Izambertus ad qu. 7. disp. 4. art. 3. *Primò* quidem in ratione entis, & qualitatis; siquidem gratia est qualitas secundùm suam entitatem. *Secundò*, ratione alicujus modi physici ipsi gratiæ intrinseci, eique advenientis ex ejus unione ad Verbum, qui modus in ratione modi sit infinitus, sicque illam gratiam afficiendo, ac modificando quandam infinitatem ei conferat. *Tertiò*, intelligi potest infinita in ratione gratiæ, quatenus videlicet posset infinitè dignificare naturam. *Quartò*, per solam extrinsecam acceptationem Dei; ita quòd illam Deus judicet dignam, quæ producat effectus conducentes ad infiniti boni possessionem. *Quintò*, per ordinem, & moralem habitudinem, quam haberet ad divinum suppositum Verbi; quatenus illa inest humanitati subsistenti subsistentia Verbi. *Sextò* tandem, quòd licèt in seipsa, & secundùm suam entitatem spectata, sit finita, tamen dicatur infinita quatenus secundùm ordinariam Dei potentiam, nulla alia gratia habitualis datur major, & etiam illa sese extendit ad eos omnes effectus, qui cogitari possint à gratia habituali producendi.

Notandum secundò ex Doctore subtili in 3. dist. 18. quæst. 4. num. 2. gratiam duobus modis posse concipi summam: scilicet positivè, & negativè. Dicitur *summa positivè*, quatenus excedit omnem aliam gratiam existentem, aut credibilem, & hoc sensu, si daretur aliqua summa gratia, non est possibilis altera, quæ ipsi æquaretur, quod enim positivè summum est, etiam est unicum in ipso genere in ratione summi: gratia verò *negativè* dici potest summa, si tanta sit, ac tam perfecta, ut nulla alia gratia sit possibilis, quæ eam excedat, quamvis possint dari multæ æquales, quæ nec eam excederent, nec ab ipsa excederentur. Dicitur autem summa negativè, quia scilicet tantùm ex eo summa censetur, quia dicit negationem excessus, per quam non possit, nec excedere, nec excedi: Fatetur autem *ibidem* Doctor, quòd gratia positivè summa, nec Christo, nec alicui alteri possit conferri; quia quacumque possibili gratia producta, potest Deus alteram similem, & æqualem producere; *Potuit enim*, inquit, *& potest aliam naturam æqualem assumere, & consequenter ei conferre gratiam similem ei, quam contulit animæ Christi*. An autem Christo dederit summam gratiam negativam, resolvendum est in præsenti.

Notandum tertiò, seu potiùs repetendum ex Physicis, qualitatis augmentum considerari posse duobus modis: nimirum *extensivè*, eò quòd scilicet fit in subjecto extenso, sic albedo lactis augetur ad ipsius lactis augmentum: secundò, *intensivè*, quando perficitur qualitas per additionem novorum graduum, sic albedo fit major per additionem alterius in eadem parte subjecti. Duplices autem gradus distinguunt Philosophi, nempe *quidditativos*, seu specificos, quibus essentiæ rerum dicuntur indivisibiles, & esse sicut numeri, itaut ipsis nihil possit addi, vel detrahi, quin essentia varietur: alios *individuales*, & entitativos, suntque realitates quædam ejusdem generis, & speciei, quæ si separatim existant, vera erunt distincta ejusdem speciei individua; si verò uniantur in eodem subjecto, unicum efficient. V.g. si duæ albedines in gradibus remissis duobus in subjectis distinctis existant, duo erunt albedinis individua; si verò in eodem subjecto reponantur, unicam quidem numero albedinem efficient, sed intensiorem.

Quod autem dixi de qualitatibus corporeis, idem dicendum de spiritualibus, tam naturalibus, quàm supernaturalibus: nulla enim est qualitas, sive naturalis, sive supernaturalis, quæ non possit augeri per additionem alterius gradus ejusdem rationis, & speciei. An autem possit augeri in infinitum per additionem iteratam graduum, controvertitur, non solùm apud Philosophos, sed etiam apud Theologos; maximè verò in præsenti materia, in qua Doctor Angelicus, & Subtilis in aliquibus conveniunt, in aliis verò discrepant. Conveniunt, inquam, in hoc, quòd uterque doceat gratiam Christi non fuisse actu secundùm entitatem, & gradus infinitam: Differunt verò, quia S. Thomas contendit gratiam Christi esse infinitam saltem potestate, quia per absolutam Dei potentiam potuit augeri in infinitum, & consequenter non fuit summa possibilis, quia augeri potuit; Doctor verò Subtilis id negat.

Tria igitur hæc in quæstione sunt deter-

minanda. *Primum*, quòd gratia non fuerit de facto, & actu infinita. *Secundum*, quòd revera ita fuerit perfecta, ut præstantior, nec produci, nec creaturæ communicari possit. *Tertium*, quòd non possit augeri in infinitum, ac consequenter, quòd non fuerit infinita potestate.

CONCLUSIO PRIMA.

GRatia Christi tam in ratione entis, & qualitatis, quàm in ratione intensionis non fuit de facto infinita. Hæc est communis inter utriusque Scholæ tam Angelicæ, quàm Subtilis sectatores.

Probatur primò, quia de facto nullum datur actu ens infinitum, nam Sapientiæ 11. *Deus omnia fecit in numero, pondere, & mensura*: Sed gratia Christi tam secundùm entitatem, quàm secundùm intensionem est ens actu: ergo nullo ex his modis potest esse infinita.

Deinde: Si gratia Christi aliquam infinitatem haberet, illa esset repetenda, vel ex parte subjecti, quod afficeret, vel ex parte effectuum, quos produceret: siquidem debet esse proportio inter subjectum, & accidens, quod in eo recipitur, sicut & inter ipsum accidens, ac effectus, ad quos producendos ordinatur: atqui ex neutro capite colligi potest hæc gratiæ infinitas. Non quidem ex parte *subjecti*, quia anima Christi est ens finitum, ac limitatum: Neque etiam ex parte *effectuum*; nam nullus effectus à gratia productus, aut producendus potest assignari qui, vel entitativè, vel intensive sit infinitus, quatenus physicè, & efficienter ab ipsa gratia procedit: ergo gratia Christi, tam secundùm entitatem, quàm secundùm intensionem est de facto finita.

Denique repugnat aliquam entitatem creatam esse tantæ perfectionis, quantæ est entitas increata: sed si gratia esset infinita, tam secundùm entitatem, quàm secundùm intensionem, esset æquè perfecta, ac entitas increata: ergo, &c. Major constat, ens enim increatum longè præstantius est omni ente creato: Minor verò probatur, quia vel gratia est eadem realiter cum charitate, vel saltem necessariò eam sibi habet annexam connaturaliter secundùm eandem intensionem, quam ipsa obtinet, itaut si gratia sit infinitæ intensionis, etiam charitas debeat esse infinitæ intensionis: sed si charitas creata esset infinitæ intensionis, esset æquè perfecta, ac charitas divina, & increata, & æquè perfectum posset producere actum dilectionis. *Insuper* cùm omnis entitas infinitè perfecta debeatur Deo connaturaliter; sequeretur etiam gratiam sic infinitam deberi Deo tanquam ejus nativa proprietas, quod apertè absurdum est: igitur nulla ratione Christi gratia censeri debet infinita.

Probant etiam aliqui hanc conclusionem à posteriori; quia, inquiunt, si gratia Christi esset infinita, sequeretur lumen gloriæ ejus etiam esse infinitum, & si lumen gloriæ infinitum, visio beatifica infinita, & per consequens comprehensiva Dei, quod est absurdum; nam soli Deo proprium est posse seipsum comprehendere. *Verùm* hæc ratio est insufficiens, quia dato, quòd lumen gloriæ sit infinitum, non sequitur ex eo præcisè visionem beatificam Christi esse infinitam, visio enim non tantùm elicitur à lumine gloriæ, sed etiam ab intellectu, qui est finitus, & incapax infinitæ actionis.

Præterea, licèt concederetur visionem beatificam Christi esse infinitam; non tamen sequeretur esse comprehensivam Dei: nam ad hoc, ut visio infinita sit comprehensiva, debet esse infinita simpliciter, & sine modificatione, sicut est visio illa, qua Deus seipsum comprehendit; visio autem Christi beatifica non esset infinita simpliciter, & sine modificatione; aliàs esset Deus ipse: Ergo ex eo, quòd esset infinita, non sequeretur fore comprehensivam Dei.

Itaque dicimus Beatos in patria non propterea comprehendere Deum, licèt viderent totum Deum, omnia divina attributa, omnes res possibiles, quæ relucent in essentia divina; & omnes respectus, & habitudines, quas Deus habet ad illa: quia ista omnia non cognoscerent tantum, quantum sunt cognoscibilia, proindeque visio eorum beatifica dici quidem posset infinita, non tamen comprehensiva, quia diceretur infinita cum modificatione, scilicet diceretur infinita extensivè; non verò intensivè.

Dices primò. Id omne perfectionis, & gratiæ asserendum est in Christo, quod nec ejus statum dedecet, nec manifestam contradictionem involvit: talis autem est gratia infinita: igitur hæc est asserenda in Christo.

Nego

Nego minorem: Siquidem, ut mox probatum est, repugnat gratiam aliquam esse actu infinitam. *Adde quòd* illa gratiæ infinitas omninò fuerit superflua: tum ad finem Incarnationis, quia etiamsi hominum redemptio exigeret meritum, & pretium infinitum, non esset necesse, quòd illa meriti infinitudo peteretur ex parte gratiæ habitualis infinitæ; quippe ad id sufficiebat Christi personalitas, quæ tale pretium meritoriis operibus per quandam dignitatem externam conferret.

Instabis. Gratia habitualis in natura humana Christi conferebat ad illam exornandam, propter unionem hypostaticam: sed hæc fuit actu infinita: ergo & illa.

Respondeo primò, negando majorem, falsum enim est, ut diximus in prima disputatione, quòd gratia fuerit prærequisita; tanquam medium necessarium ad unionem hypostaticam.

Deinde etiamsi reverà prærequisita fuisset gratia habitualis in ordine ad unionem hypostaticam, non sequitur inde, quòd deberet esse actu infinita; nam sicut licet creaturæ ordinentur ad Deum tanquam ad finem, non dicunt infinitatem; ita neque gratia requireret aliquam infinitatem propter illam ordinationem ad unionem hypostaticam. *Denique*, falsum est, quòd unio hypostatica formaliter sumpta sit infinita tam ratione sui, quàm ratione extremorum immediatè unitorum. Non quidem ratione sui, quia illa, ut diximus, est respectus extrinsecùs adveniens, qui reverà est quid finitum: non etiam ratione extremorum, quia humanitas est finita; personalitas autem Verbi, quæ est aliud extremum immediatum istius unionis, nec finita est, nec infinita.

Dices secundò. Quod habet efficientiam infinitam, etiam in entitate infinitum est; sed gratia Christi habet virtutem, & efficientiam infinitam, est enim fons inexhaustus, de cujus plenitudine infiniti homines, & Angeli, si darentur, possent suam gratiam mutuari. *Insuper* illa gratia habitualis Christi infinitum valorem conferebat ejus operibus, & ea efficiebat digna, quæ pro infinitis hominibus, & Angelis redimendis, & salvandis sufficerent.

Nego minorem, & ad *primam* illius probationem dico, gratiam Christi non ea ratione censeri fontem, de cujus plenitudine omnes accepimus, quasi illa in se contineat omnes omninò gratias quoad entitatem, quæ in universos homines, & Angelos effluunt; sicut in fonte continentur omnes aquarum guttulæ, quæ in fluviolum exundant: sed tantùm, quòd Christus fuerit causa meritoria omnium gratiarum, & cœlestium charismatum, quæ intuitu illius meritorum Deus hominibus, & Angelis concedit.

Ad secundam probationem, dico, quòd etiamsi Christi merita fuissent infiniti valoris, & capacia, quæ conferrent ad redemptionem infinitorum hominum, non inde sequitur, quòd ejus gratia fuerit infinita secundùm entitatem, quia infinitus ille meritorum valor non exigeret principium *quo* infinitum, sed tantùm principium *quod*: ac subinde non esset opus, quòd gratia habitualis Christi, quæ est tantùm principium *quo* illius meritorum, esset infinita; sed dumtaxat requiritur, ut principium *quod*, scilicet persona Verbi, à qua ille valor derivatur, infinitatem quandam illis tribueret ratione sibi identificatæ divinæ naturæ.

Adde quòd valor operum meritoriorum maximè sit petendus ab acceptatione Dei; unde si essent possibiles infiniti homines, & Angeli, Deus potuisset acceptare Christi Domini merita pro eorum redemptione, & salute: hæc autem acceptatio non prærequirit gratiam infinitam, à qua illa opera bona tanquam à principio *quo* eliciantur.

Ex his collige primò, gratiam Christi non posse rectè dici infinitam ratione *extrinsecæ acceptationis Dei*, eò quòd illa sit in supposito divino, ut aliqui moderni Theologi docent; quia illa extrinseca acceptatio est tantùm moralis aliqua dignitas gratiæ moraliter dignificatæ à supposito Verbi Divini: sed propter istam moralem dignificationem gratia Christi dici non debet infinita. Probatur. Suppositum Verbi non magis dignificat gratiam in humanitate Christi residentem, quàm ipsam humanitatem assumptam, cui illa immediatè unitur: sed propter istam dignificationem humanitatis non dicitur humanitas infinita: ergo, nec ea ratione gratia Christi dici debet infinita. Major patet, quia humanitas Christi intimiùs unitur Verbo, & immediatiùs, quàm quodlibet accidens ipsi humanitati inhærens: at ratione illius intimæ unionis humanitas dici non potest infinitæ dignitatis, sed tantùm, quòd habeat infinitam dignitatem, propter Verbum infinitum, cui con-

conjungitur: Nec refert, quòd meritum Christi ratione suppositi dicatur infinitum, saltem extrinsecè, & ratione acceptationis divinæ: non enim idem dici potest de gratia, quia meritum reverà offertur acceptandum in tantum, in quantum acceptari potest. Unde voluntas divina intuitu Verbi illud acceptat in infinitum, hoc est, pro infinito merito, & pro infinitis hominibus, & Angelis, si tot existerent: gratia autem non offertur acceptanda, sed potiùs est principium partiale illius, quod acceptandum offertur; ideoque quemadmodum aliud principium partiale meriti, nempe voluntas Christi, non dicitur infinita: ita neque gratia dici debet infinita, quamtumvis meritum ab illo utroque principio procedens dici possit aliqua ratione infinitum.

Collige secundò gratiam Christi non etiam esse infinitam in ratione gratiæ, seu ratione *effectus formalis*, quo reddebat Christum gratum, aut effectus effectivi quatenus erat principium merendi pro hominibus, & Angelis; nam uterque iste effectus sive formalis, sive effectivus, quatenus erat à gratia, omninò finitus erat, quia nulla forma præstare potest effectum sive formalem, sive alium ultra suam entitatem: virtus enim entitatem non excedit: at entitas gratiæ est finita: igitur effectum infinitum præstare non potest, unde etiam effectus ille sive formalis, sive effectivus, magis in personam Christi, quàm in ipsam gratiam, refunditur.

Collige tertiò, Christi gratiam non etiam censeri infinitam ratione alicujus modi physici intrinseci advenientis ei ex ipsa ejus conjunctione ad Verbum divinum; siquidem non potest explicari, quid sit ille modus infinitus: nil enim posset aliud concipi, quàm quod ipsa gratia mediante anima, & voluntate Christi, cui inest, terminatur à supposito Verbi: at hæc ratio terminationis non potest conferre gratiæ aliquam infinitatem; tum quia hac ratione cætera accidentia, quæ sunt in Christo, etiam dicerentur infinita; tum quia potiori jure illa infinitas tribuenda esset ipsi voluntati, & animæ Christi, quæ immediatiùs ipsi supposito Verbi, quàm ipsa gratia, unitur.

CONCLUSIO SECUNDA.

De *facto collata est Christo summa gratia habitualis*: Colligitur ex illo Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis*. Quasi diceret Evangelista, Christum talem habuisse gloriam, qualem decebat haberi ab unigenito Dei Filio; decuit autem illi conferri summam gloriam: ergo & de facto collata est: at gloria correspondet gratiæ, & in illa fundatur; ergo si summa sit gloria animæ Christi, etiam illius gratia debuit esse summa. Confirmatur ex cap. 3. ubi Joann. Baptista faciens sermonem de Christo dicit: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum*. Quæ verba sacri Doctores, & interpretes explicant de Christo: quod etiam colligitur ex his verbis sequentibus, *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus*: sed qui non habet spiritum, & gratiam ad mensuram, necessariò debet habere omnem gratiam possibilem, adeoque summam, quæ creaturæ conferri potest: igitur Christus talem habuit.

Confirmari potest authoritate Philosophi dicentis, quòd in unoquoque genere est unum, quod est metrum, & mensura cæterorum, & cæteris quibuscumque sub eodem genere contentis præstantius est; ergo pariter in genere gratiæ; istud autem unum esse non potest aliud, quàm Christus, quia est unus Mediator Dei, & hominum, unicum, & supremum Ecclesiæ caput; ergo etiam unus, & unicus est, qui omnem gratiæ excellentiam, & plenitudinem contineat.

Probat hanc veritatem Doctor subtilis hac ratione: Deus Christo D. contulit omnem omnino gratiam possibilem, & qua major alicui creaturæ concedi non potest, si illa sit possibilis: at ita est: ergo fatendum est illam ipsi contulisse. Major patet: cùm enim Deus Christum, utpote Filium suum naturalem magis diligat, quàm justos quoslibet, qui dumtaxat sunt illius filii adoptivi, haud dubium est, quòd ipsi omnes omnino contulerit dotes, quas filiis adoptivis conferre possit, & consequenter, quòd ei dederit summam gratiam. Minor verò probatur; nempe quòd summa gratia sit possibilis. Summa gratia potest creari: ergo est possibilis. Probatur antecedens. *Tum quia* summa gratia est ens finitum, & limitatum, omne autem ens finitum potest à Deo creari, igitur, &c. *Tum quia* in entibus permanentibus, quæ nata sunt habere, aut posse habere simul omnes partes, & perfectiones, ac gradus sibi compossibiles,

ro-

potest Deus illas partes, & gradus uno instanti producere, & conferre; atqui gratia est ens permanens ex natura sua, cùm sit qualitas supernaturalis; ergo Deus potest producere, & conferre omnes partes, & gradus sibi compossibiles: at gratia, quæ habet omnes gradus sibi compossibiles, est reverà summa, quia ipsi nihil potest addi, alioqui non censeretur habere omnes gradus sibi compossibiles: igitur, &c. Tum denique, quia Deus potest creare maximam gratiam, quæ producibilis est: sed illa maxima gratia est summa: ergo non est inconveniens, quòd summa gratia ponatur in esse: igitur reverà summa gratia est possibilis· sed probabilissimum est Deum Filio proprio contulisse omnes dotes possibiles: igitur, &c.

Probat secundò Doctor. Omnis perfectio Christo est tribuenda, cujus recipiendæ est capax absque ulla contradictione, & inconvenientia: sed anima Christi est capax recipiendæ summæ gratiæ; ergo fatendum est illam ipsi esse collatam. Major constat ex dictis, dignificanda est enim Christi Domini humanitas, quantum fieri potest absque ulla inconvenientia. Minorem probat Doctor. Subjectum, quod est receptivum alicujus accidentis habentis quosdam gradus intensionis, potest recipere omnes illos gradus, si non limitetur ad aliquem certum gradum infra summum: at anima Christi est susceptiva gratiæ: nec illius capacitas determinatur, & limitatur ad aliquem certum gradum istius gratiæ: ergo potest quemcumque gradum recipere. Probat majorem per oppositum; ideo enim aqua non potest quemcumque gradum caloris recipere, quia calor est accidens disconveniens aquæ in aliquo gradu, nempe in summo, qualis competit igni; unde non posset summus ille gradus caloris inesse aquæ, nisi illam corrumperet, siquidem ille est ultima dispositio ad formam ignis.

Probatur minor. Ideò anima Christi ex se determinaretur ad certum gradum gratiæ suscipiendum, vel quia ulterior gradus ipsam dedeceret, vel quia non posset ipsi communicari, absque contradictione: sed nullus gradus gratiæ quamtumvis intensus dedecet animam Christi, nec ulla apparet contradictio, quòd illa suscipiat quemcumque gradum gratiæ possibilem: igitur illa non est limitatata ad aliquem gradum gratiæ recipiendum citra summum.

Confirmat, quia non minor est capacitas animæ Christi D. respectu gratiæ recipiendæ, quàm in Angelis. Probat: Si minor esset in anima Christi capacitas ad recipiendam gratiam, quàm in Angelis, maximè quia illa capacitas proportionaretur entitati: unde consequens esset, quòd entitas minùs perfecta minorem haberet capacitatem; sed hæc ratio nulla est: *Tum quia* major, aut minor entitatis naturalis perfectio impertinens est ad receptionem gratiæ, quæ est ordinis supernaturalis: *Tum quia* gratia receptibilis in Angelo, est ejusdem speciei cum ea, quæ receptibilis est in anima: sed quotiescumque forma susceptibilis in aliquibus est ejusdem speciei, etiam illa, ut susceptiva, debent esse ejusdem speciei in ratione susceptivi: hinc quia albedo lactis, & nivis est ejusdem rationis, etiam nix, & lac sunt ejusdem rationis in suscipienda albedine; ergo cùm gratia receptibilis in Angelo sit ejusdem speciei cum ea, quæ recipitur in anima rationali, consequens est, quòd sit in anima, & Angelo capacitas ejusdem rationis ad recipiendam gratiam.

Constat igitur ex his animam Christi esse susceptivam tantæ gratiæ, quantumquæcumque alia substantia finita intellectualis recipere potest; ac subinde, quòd Christus non habuerit repugnantiam, ut gratiam perfectissimam obtineret: igitur summa gratia ipsi est attribuenda; nam inquit Doctor *num.6.* probabile est dicere secundùm Magistrum, quòd Deus tantam ei gratiam contulerit, quantam potuit; in com- „ mendando enim Christum malo excede- „ re, quàm deficere à laude sibi debita, si „ propter ignorantiam oporteat in alterum „ incidere. Confirmat per illud Augusti- „ ni de libero arbitrio, *quidquid tibi vera* „ *ratione meliùs occurrit, scias hoc Deum ma-* „ *gis fecisse, quàm non fecisse*: Videtur au- „ tem simpliciter meliùs secundùm rectam „ rationem, summam gratiam esse alicui „ collatam, quàm non esse collatam, quia „ in hoc manifestatur summa misericordia „ Dei in dando summum bonum gratiæ „ sine meritis: igitur probabile est hoc esse „ factum, & non in alio, quàm in ani- „ ma Christi: igitur, &c. Ita Doctor, „ non minùs piè, quàm subtiliter. „

Eandem veritatem egregiè etiam suadet Doctor seraphicus dist. 13. art. 1. q. 2. his verbis: Si loquamur de gratia Christo col- „ lata, secundùm quod est singularis perso- „ na

" na in se, & sit cùm dicat donum creatum, necessariò finitum est, & mensuratum. Finitas enim, & mensuratio circa creaturam potiùs dicunt complementum, quàm imperfectionem. Si autem loquamur de illa in comparatione ad gratias aliorum hominum, sic improportionabiliter excedit ratione unionis ad personam Verbi, ad quam unionem gratia illa disposuit animam Christi. Gratia enim illa propter conjunctionem summam cum Verbo æterno habet excedere in infinitum, & incommensurabiliter gratias aliorum hominum tripliciter, scilicet quantum ad virtutem habitus, & quantum ad usus, & quantum ad effectus. *Quantum ad habitus*; numquam enim aliqua creatura potest tantum proficere, quòd tam nobilis, & perfecti habitus sit capax, sicut anima conjuncta Deo in unitate personæ. *Quantum ad usus* virtutum, quià omnes virtutes in Christo habuerunt usus suos, qui spectant ad perfectionem: & propterea dicuntur fuisse in ea omnes sensus, quia usum habuit completum omnium donorum excellentiori modo, quàm unquam adhuc pertingi posset ab aliquo. *Quantum ad effectum*, similiter improportionaliter excedit gratia Christi: quia propter hoc, quòd ille homo erat Dei Filius, meritum illius pensatur secundùm dignitatem illius personæ, à qua exit opus: & propterea meritum passionis suæ infinitum excedit merita passionum nostrarum: & ob hoc, quòd Deus erat, mors ejus pensata fuit à Deo, quantus erat ille, qui moriebatur. Et ideo quantum ad sufficientiam, si infinita millia hominum essent reatu originali astricta, per illius passionis effectum potuissent esse libera.

Alii ita probant. Magis est assumi ad esse divinum, quàm ad summam gratiam: sed humanitas Christi assumpta est per summam unionem ad esse divinum: ergo & ad summam gratiam possibilem. *Præterea*, natura humana Christi assumpta est ad summam unionem quantum ad esse; ergo & assumpta ad summam unionem quantum ad operari; sed summa unio quantum ad operari non est, nisi per summum habitum gratiæ, quæ est principium operandi; ergo natura humana Christi assumpta fuit ad summum habitum gratiæ.

Objicies primò, S. Augustinus 13. de Trinitate cap. 5. dicit; ***Beatum esse, qui habet quidquid vult, & nihil mali vult***; quod non intelligitur de velle actuali; quia si aliquis sanctus in via posset esse beatus saltem pro aliquo instanti, pro quo potest habere quidquid vult, etiam & nihil mali vellet: sed intelligitur de potentia volendi, ut scilicet habeat quidquid potest rectè velle: Potest autem humanitas, v. gr. rectè velle habere tantam gratiam, quantæ natura ejus est capax: quia velle liberum, seu rationale semper est rectum, quia conformatur voluntati, seu inclinationi naturali, quæ semper est recta; inclinatio autem naturalis Michaelis est ad tantam gratiam quantæ natura ejus est capax: natura autem animæ Christi non est ita excellens, nec per consequens tantæ gratiæ capax: ergo de facto non habet tantam gratiam, quantam habet Michael cùm sit beatus.

Respondet Doctor subtilis beatum esse, qui habet quidquid vult, hoc est, quidquid Deus vult illum velle; Deus autem non vult voluntatem aliquam velle liberè majorem gloriam, quàm sit ea, quam ei contulit: & ideo illa voluntas non potest aliam gloriam rectè velle.

Ad probationem respondet naturalem appetitum cujuscumque voluntatis esse ad summam gloriam; ita quòd quælibet voluntas appetat naturaliter perfici summa gloria; attamen non est ibi tanta inclinatio naturalis ad summam gloriam, ut oppositum ejus, idest, non summa gloria, insit violenter potentiæ habenti talem inclinationem, ut contingit in inclinatione illa naturali, qua gravè inclinatur naturaliter deorsum, quia oppositum ejus, scilicet non esse deorsum, vel esse sursum, violenter inest ei. Ratio est, quia illa alia inclinatio non habet principium intrinsecum necessitans ad illud, quod ipsa est, ita quòd oppositum ejus non possit inesse nisi violenter: inclinatur enim ad habendam gratiam summam, & tamen potest quietari in anima, quia non habet principium intrinsecum determinans eam ad aliquem gradum determinatum. Voluntas autem libera tunc est recta non modò, quando sequitur hujusmodi appetitum naturalem, sed potiùs quando se conformat regulæ superiori, videlicet voluntati Dei; quæ quandoque vult voluntatem rationalem sequi appetitum naturalem, quandoque non; voluntas vero divina vult voluntatem beatam non plus velle gloriæ, quàm

quàm decreverit ei conferre, non obstante appetitu naturali, cujus operatio, seu inclinatio tunc deseritur sine tristitia, quia in patria plus incomparabiliter voluntatis est, in sequendo regulam superioris, quàm inclinationem appetitus naturalis.

Objicies secundò, non est ponendum plus gratiæ in anima Christi, quàm requiratur ad ejus beatitudinem: sed perfectè potest beatificari sine gratia summa. Probatur. Inclinatio naturæ Christi potest terminari sine summa gloria: ergo sine summa gratia; nam inclinatio ejus non est summa, quia ejus natura non est summa, quemadmodum, v.g. quia aqua non est summè gravis, potest quietari in loco deorsum, qui non erit omnium infimus.

Respondet Doctor inclinationem posse spectari dupliciter: *vel* ex parte fundamenti, nimirum naturæ cujus est inclinatio, *vel* ex parte termini, nimirum gratiæ recipiendæ: Inclinatio ex parte fundamenti est perfectior in perfectiori natura, quàm in minùs perfecta, & per consequens præstantior in Angelo, quàm in anima Christi, quia inclinatio naturalis non distinguitur realiter à natura, cujus est inclinatio; sicque ubi perfectior natura, ibi perfectior inclinatio ex parte fundamenti: Inclinatio autem, ut respiciens talem terminum, nempe gratiam, non est perfectior in perfectiore natura; quàm in minùs perfecta; quia gratia quæcumque simpliciter naturam ornat, & perficit, & ideo natura Christi potuit habere inclinationem ad summam beatitudinem. In explicationem hujus rei, possunt esse duæ superficies, una duorum pedum, altera unius pedis; Prior est major, & perfectior in se, & in ordine ad plura accidentia recipienda; tamen per respectum ad intentionem albedinis utraque est æquè perfecta, quia utraque potest æquè intensam, ac summam albedinem recipere.

Objicies ultimò, summa natura non est facta: ergo nec summa gratia. Antecedens probatur: Quacumque natura facta potest excellentior fieri. Consequentia probatur: quia ordo Universi magis consistit in speciebus, quàm in individuis, species enim plus ornant universum, quàm individua: ergo convenientiùs debuit fieri summa natura, quæ differt specie ab aliis naturis, quàm summa gratia, quæ tantùm differt numere ab aliis gratiis non summis.

Respondet Doctor debuisse potiùs fieri summam gratiam, quàm summam naturam, quia in naturæ operibus manifestatur tantùm potentia, & sapientia divina: in operibus autem gratiæ bonitas, & misericordia; præstat autem misericordiam manifestari, quàm potentiam. *Addo* nulla necessitate congrua Deum fuisse compulsum ad summam naturam condendam; fuisse autem motum ad summam gratiam, intuitu scilicet naturæ in tam excellenti supposito subsistentis.

CONCLUSIO TERTIA.

Gratia Christi *non est potestate infinita, nec augeri potest in infinitum*. Hæc est Doctoris *ibidem num.*2. eamque sic probat. Gratia Christi non potest augeri in infinitum, si reverà augmentum hoc gratiæ repugnet: at repugnat gratiam sic augeri; igitur etiam istud augmentum in infinitum repugnat gratiæ Christi. Major constat, quia gratia Christi non est diversæ speciei à cæteris gratiis: ergo si cęteræ gratiæ non possunt in infinitum augeri, etiam hoc non erit affirmandum de gratia Christi. Minorem probat Doctor, ex hypothesi, quòd Deus vellet gratiam unius, aut alterius gradus intendere per additionem aliorum graduum, vel illam succrescere faciet, & augebit usque ad supremum aliquem gradum finitum, ac determinatum; ultra quem alius non erit producibilis, v.g. usque ad octavum gradum; vel in illo augmento non dabitur status, sed ulteriùs in infinitum poterit procedi. Si primum, habetur intentum, quòd scilicèt omnis gratia habeat determinatos gradus suæ intensionis: Si secundum, sequetur illam gratiam posse esse actu infinitam; quia quantò magis intenderetur per additionem plurium graduum, tantò magis erit perfecta intensivè: unde si fiat progressus in infinitum in illa intensione, consequens est, quòd illa gratia poterit esse infinitæ intensionis: sed repugnat aliquam gratiam esse infinitè intensam: ergo repugnat gratiæ augmentum fieri in infinitum.

Reponunt Adversarii rationem illam procedere à falso supponente, nempe quòd infinitum in potentia possit fieri in actu; sicut enim in continuo data quacumque divisione partium, semper ulterior divisio fieri potest in infinitum, nec tamen sequitur, quòd in continuo sunt partes actu infinitæ:

ita

ita quamvis gratia possit augeri in infinitum per additionem novorum graduum, non sequitur, quòd illa possit esse actu infinitè intensa, quia ex eo, quòd aliquid sit infinitum in potentia, non sequitur, quòd illud possit esse infinitum in actu.

Contrà primò, urget Doctor auctoritate Philosophi 3. *Physicorum c. de infinito*, dicentis quòd ***quantum contingit esse in potentia: tantum contingit esse in actu***, hoc est, quidquid possibile est in potentia, etiam possibile est esse actu, quod maximè verum est in formis, ut interpretatur Averroes: igitur non potest procedi in infinitum, quin pariter illa forma possit in actu esse infinita, alioqui non posset tantum esse in actu, quantum potest esse in potentia. Non est autem paritas inter intentionem gratiæ, ac divisionem continui, quia, quòd in divisione continui partes omnes possibiles simul non possint esse actu; ratio est aperta, quia si partes illæ omnes essent actu: sequeretur illas esse indivisibiles, quod repugnat, quia hoc est contra rationem continui divisibilis: at verò quòd formæ alicujus intensibilis omnes partes simul existant, nulla apparet repugnantia: si quæ enim esset, maximè quia addito supremo, & ultimo gradu illius formæ, videretur exhausta Dei potentia, & abbreviata manus Domini, si ulteriorem gradum non posset producere: sed hæc repugnantia nulla est; nam omnipotentia Dei non spectat ad illa, quæ non sunt factibilia: unde quemadmodum non est exhausta Dei potentia; licèt naturæ humanæ, ne quidem minimum gradum essentialem possit addere; quia id fieri nequit absque eo, quòd mutetur species humana; sic non videtur exhausta Dei potentia, etsi nullum gradum gratiæ Christi possit superaddere, quia supponitur jam omnem possibilem gradum ei fuisse superadditum.

Probat insuper Doctor eadem ratione, qua S. Thomas nititur evincere contrarium, ex hoc principio, quòd gratia est quædam participatio Dei, ex quo sic arguebat S. Thomas, Deus est infinitè participabilis à creatura: ergo gratia poterit infinitè intendi, ut Deus infinitè participetur. At Doctor subtilis sic arguit, participare perfectionem infinitam Dei, est partem aliquam accipere illius infinitæ perfectionis: ergo partem aliquam accipere secundùm determinatum gradum; nam si secundùm gradum indeterminatum, & infinitum, quemadmodum perfectiones divinæ sunt infinitæ, & simul se totis existunt, sequeretur etiam, quòd non repugnaret aliquam creaturam habere simul infinitos gradus perfectionis; & sic æquè esse perfectam, ac Deus ipse, qui infinitam actu perfectionem possidet, quod est absurdum: igitur licèt Deus quantum est ex se, sit infinitus, & infinitæ perfectionis, non est tamen infinitè participabilis à creatura aliqua specie determinata, quia non datur aliqua creatura, quæ sit infinitè participativa Dei, licèt Deus sit infinitè participabilis syncathegorematicè, hoc est, ab infinitis creaturis possibilibus, si ita sint possibiles.

Objicies primò illud Lucæ 2. ubi dicitur, ***Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines***: Quibus apparet illum suscepisse gratiæ augmentum, sicut & ætatis; igitur quemadmodum non habebat summam ætatem: ita nec summam gratiam.

Respondeo primò hujus textus varias proferri explicationes: nam S. Damascenus lib. 3. de fide cap. 22. duas explicationes affert: quarum *prima* est, quòd profectus ille intelligendus sit de Ecclesia, non de Christo; nam quæ membris conveniunt, interdum capiti tribuuntur. *Secunda* est, quòd sit intelligendus de augmento gratiæ, & sapientiæ, non interno, sed externo, nempe secundùm manifestationem, quia in dies illius sapientia, & sanctitas magis, ac magis coram hominibus elucebat. Ita similiter hunc textum explicat S. Athanasius orat. 4. contra Arianos: ***Augescente***, inquit, ***magnitudine corporis, unà crescebat in eo Deitatis manifestatio***.

Verùm quia dicitur crevisse non solùm externa apparentia apud homines, sed etiam interno profectu apud Deum, ideò rectiùs censerem dicendum cum Seraphico Doctore, in cap. 2. Lucæ, profectum illum sic esse intelligendum: *Vel* quòd Christus magis, ac magis in dies claruerit in operibus charitatis ad Deum, & proximum: *Vel* cum Angelico Doctore 3. par. qu. 7. art. 12. quòd profectus ille sit intelligendus, quoad actus, & effectus; non autem quoad habitus: cujus veritatis lucidum apparet exemplum in Sole, qui licèt tantam claritatem habeat manè, quantam meridiè; respectu tamen nostri, non ita videtur fulgidus manè, ac meridiè.

Objicies secundò, summa gratia, quam habet

bet Christus est finita: sed quocumque finito potest dari majus: ergo illa gratia quantumvis summa, potest dari alia perfectior. Major constat ex dictis: Minor verò probatur, quia quacumque finita creatura potest dari alia præstantior, si istud non repugnet: at non repugnat quantumvis perfecta creatura aliam dari præstantiorem creaturam. Probatur, quia si id repugnaret, maximè quia inde sequeretur illam creaturam esse infinitam: sed hoc non est verum: illa siquidem fieret præstantior per additionem novi gradus, quo aliam creaturam excederet: sed novus ille gradus non efficeret illam infinitam: igitur &c.

Negat minorem Doctor, ad cujus probationem dicit, quòd illa propositio *quacumque gratia finita potest dari major*, potest intelligi dupliciter. *Primò*, sic ut velit, quòd quacumque gratia finita potest dari major per additionem alterius gradus intra eamdem speciem, & in hoc sensu negat propositionem: quando enim gratia, aut qualibet alia qualitas habet summum gradum suæ perfectionis, quantumvis sit finita, non potest reddi major: non quia hoc posito fieret infinita si ulterior gradus adderetur, sed propter incompossibilitatem: quemadmodum albedo v. gr. addita nigredini non potest illam intendere, non quia illam efficeret infinitam, sed quia cum illa est incompossibilis: at etiam novus gradus gratiæ est incompossibilis cum summa gratia, quia inde sequeretur illam non esse summam si per novum superadditum gradum fieri posset præstantior: igitur non ratione infinitatis, sed ratione incompossibilitatis repugnat, quòd novus gradus addatur summæ gratiæ.

Objicies tertiò, si repugnaret gratiæ cuicumque augeri, & reddi perfectior, maximè hoc esset repetendum, *vel* ex natura intrinseca gratiæ, *vel* ex defectu virtutis in causa effectiva, *vel* ex defectu capacitatis in subjecto: at neutrum dici potest. Non quidem *primum*, quia illa ex se est participatio gratiæ, seu charitatis divinæ infinitæ, quæ cùm possit magis, & magis participari in infinitum, etiam potest participantem præstantiorem in infinitum efficere. Non etiam *secundum*, quia Deus est infinitæ virtutis, & consequenter ad infinitos effectus, & gradus producendos potest suam explicare virtutem: Non denique *tertium*, quia subjectum capax recipiendæ alicujus formæ, potest illam recipere secundùm omnem suum gradum.

Negat minorem Doctor, & ipsasmet rationes objectionis deducit ad suppositum pro confirmanda sua sententia. *Primam* quidem, quia omnis participatio divinæ perfectionis necessariò est finita, ut suprà diximus, alioqui sequeretur aliquam creaturam habere posse perfectionem infinitam, & sic æquè esse perfectam, ac Deus, quod repugnat. *Secundam* similiter, quia Deus non potest producere gratiam, nisi vel ex nihilo ipsam creando, vel ex subjecto, si illam producat per eductionem: at neutro modo potest producere gratiam infinitam, quia omnis natura, quæ producitur ex nihilo sui, vel mediatè, vel immediatè, necessariò est limitata, & finita; quia omnis perfectio illimitata est à se necessariò, & consequenter nequit produci ex nihilo: igitur cùm omnis gratia sit à Deo producta ex nihilo sui, vel immediatè, vel mediatè, non potest esse infinita. *Tertiam* denique rationem etiam deducit ad oppositum: omne enim suscipiens finitum nequit habere capacitatem ad perfectionem infinitam; quia etsi suscipientis capacitas sit respectu cujuscumque gradus in forma; non tamen capacitas alicujus finiti se extendit ad formam infinitam.

Ex his collige gratiam Christi esse de facto summam, non solùm *negativè*, sed etiam *positivè* per respectum ad omnes gratias, quæ vel hominibus, vel Angelis fuerunt concessæ; itaut illa omnes planè excedat gratias tam Angelorum, quàm hominum: tum quia omnes illorum gratiæ à Christo velut à capite omnis Ecclesiæ, sive militantis, sive triumphantis, sive patientis, in ipsos tamquam in mystici corporis membra derivantur: at vita longè nobiliùs residet in capite, quàm in omnibus membris: ergo gratia habitualis, quæ est principium vitæ spiritualis longè præstantior est in Christo, quàm in omnibus tam hominibus, quàm Angelis; tum quia omnes Angeli, & homines tantùm propter Christum fuerunt Deo grati; ergo ipsis Christus longè magis fuit gratus: quia propter quod unumquodque tale, & illud magis, ac subinde majorem, ac præstantiorem habuit gratiam: tum denique quia ei, & quidem soli, conferri debet perfectissimum, & summum operandi principium, cui soli concessum est perfectissimum, & summum principium essendi: atqui humanitati Christi concessum est principium, & summum

mum principium essendi, nempe esse divinum per unionem hypostaticam: igitur ei soli conferri debuit perfectissimum, & summum principium operandi per gratiam: at quod uni, & soli collatum est in summo, non tantùm est summum de facto negativè, sed etiam positivè: igitur gratia Christi de facto est positivè summa.

Quæres primò, an Christus habuerit omnem plenitudinem gratiæ sanctificantis, idque ab instanti suæ conceptionis.

Respondet Seraphicus Doctor dist. 18. art. 1. qu. 3. quòd absque dubio in Christo secundùm humanam naturam ab ipsius conceptionis primordio fuit gratia perfecta, & ordinata, & consummata plenitudo; non enim decebat Verbum increatum uniri animæ perfectissima unione, qualis est unio in unitatem personæ, quin anima esset Deiformis, in quantum erat possibile. Et ideò non tantùm Deiformitatem habuit gratiæ, & gloriæ, sed etiam super omnem gratiam, & gloriam, nec tantùm fuit in eo plenitudo *sufficientiæ*, sicut in Sanctis, de qua plenitudine dicitur Act. 6. Stephanus *plenus gratia, & fortitudine*, nec tantùm plenitudinem *prærogativæ*, sicut in Virgine Maria, de qua plenitudine dicitur: *Ave gratia plena*. Nec tantùm plenitudo *numerositatis, & copiæ*, sicut in tota Ecclesia, de qua plenitudine dicitur Ephes. 4. *Ascendit super cælos, ut adimpleret omnia*: Sed etiam plenitudo *superabundantiæ*, de qua Joannis 1. *Vidimus gloriam ejus, &c.* Plenum, inquam, plenitudine superabundantiæ, propter quod subdit, & de plenitudine ejus omnes nos accepimus.

Confirmatur ex illo Lucæ 1. ubi Angelus Mariam alloquens ait: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Quibus duo denotat, *Primum*, quòd eodem momento, quo Christi anima habuit gratiam unionis, habuit pariter gratiam habitualem, qua formaliter sanctus erat. *Secundò*, non dixit Angelus, quòd ex te nascetur *erit sanctum*, sed quod ex te *nascetur sanctum*, ut videlicet significaret Christum ab eo tempore, quo formatus est in utero Virginis, habuisse sanctitatem, & gratiam habitualem. Hoc ipsum egregiè probat S. Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 26. ex Prophetia Isaiæ, qua dicitur, quòd super Christum requiescere „ deberet Spiritus sanctus: Dominus ipse „ Jesus, inquit, Spiritum sanctum non so„ lùm dedit ut Deus, sed etiam accepit ut „ homo, propterea dictus est plenus gra„ tia: & manifestiùs de illo scriptum est „ in Actibus Apostolorum. Quoniam un„ xit eum Deus Spiritu sancto, non uti„ que oleo visibili, sed dono gratiæ, quod „ visibili significatur unguento, quo bapti„ zatos ungit Ecclesia. Nec sanè tunc un„ ctus est Christus Spiritu sancto, quando „ super eum baptizatum veluti columba „ descendit: tunc enim corpus suum, id„ est, Ecclesiam suam, præfigurare digna„ tus, in qua præcipuè baptizati, acci„ piunt Spiritum sanctum. Sed ista mysti„ ca, & invisibili unctione tunc intelli„ gendus est unctus, quando Verbum Dei „ caro factum est, idest, quando humana „ natura, sine ullis præcedentibus bono„ rum operum meritis, Dei Verbo est in „ utero Virginis copulata, itaut cum illo „ fieret una persona. Hæc S. August. „

Quæres secundò, an præter gratiam habitualem, Christus etiam opus habuerit gratia actuali, quæ est motio quædam divina à Deo concessa in ordine ad operationem supernaturalem, qua transacta operatione, non regnat.

Respondeo primò, probabiliùs videri gratiam actualem fuisse Christo necessariam ad operationes liberas supernaturales spectantes ad statum viatoris. V. g. ad amorem Dei, vel proximi: necnon ad actus virtutum moralium obedientiæ, humilitatis, &c. Probatur, quia gratia actualis, vel est antecedens seu excitans, vel concomitans, seu adjuvans: sed hæc utraque videtur fuisse Christo necessaria, quia gratia excitans est quædam sancta cogitatio, qua nobis proponitur bonum honestum prosequendum, & malum inhonestum fugiendum: Similiter est subditus quidam motus voluntatis, quem excitat divinus Spiritus in ordine ad timorem, vel amorem Dei: sed Christus opus habuit illa motione intellectus, qua judicaret hic, & nunc esse amandum Deum, vel proximum, obediendum, &c. Similiter necessum fuit, ut ejus voluntas ad illos actus moveretur, & specialem Dei concursum haberet: igitur ipsi videtur fuisse necessaria gratia actualis tum excitans, tum adjuvans. *Confirmatur*, quia propter similem rationalem indigebat Christus eodem Dei concursu naturali, quo indigent cæteri homines in actibus naturalibus, non obstante illius unione ad Verbum: ergo similiter non obstante gratia unionis, & ha-

habituali, egebat insuper gratiis actualibus, quibus egere solent homines ad actus supernaturales eliciendos.

QUÆSTIO QUARTA.

Utrùm gratiæ gratis datæ fuerint in Christo.

NOtandum primò, nomine *gratiæ gratis datæ* Theologos nihil aliud intelligere, quàm donum aliquod supernaturale, principaliter institutum ad salutem, & utilitatem spiritualem aliorum: seu, ut loquitur S. Thomas 2.2.qu.3. art.4. ordinatum ad hoc, quòd homo cooperetur alteri, ut reducatur ad Deum; homo autem ad id cooperari nequit interiùs, quia cùm solius Dei sit movere, & regere cor hominis: sed solùm exteriùs, vel docendo, vel persuadendo. Et ideò gratias gratis datas novem numerat Apostolus 1. ad Cor. 10. dicens. *Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundùm eumdem Spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum: alii operatio virtutum: alii Prophetia: alii discretio Spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum.*

Rationem hujusce divisionis profert S. Thomas. Ad hoc ut homo alium instruat in rebus divinis, tria sunt necessaria. *Primò*, ut habeat divinorum plenitudinem cognitionis, ut ex hoc instruere alios possit. *Secundò*, ut possit confirmare, & probare ea, quæ dicit, aliàs ejus doctrina non esset efficax. *Tertiò*, ut ea, quæ concipit possit convenienter suis auditoribus proferre. Ad primum necesse est, ut principia illius scientiæ, quam docere debet, sint ei certissima, & hoc præstat gratia fidei gratis data: ut rectè se habeat circa principales conclusiones, & hoc præstat sapientia; atque ut abundet exemplis, & cognitione effectuum per quos interdùm oportet manifestare causas: atque id præstatur per scientiam. Ad secundum requiritur, ut confirmetur, vel per opera, quæ solus Deus facere potest, & ad hoc duo sunt necessaria. *Primum* est gratia sanitatum, qua in confirmationem veritatis annunciatæ redditur sanitas ægris. *Secundum* est operatio virtutum, qua operetur stupenda v.g. mare dividere, sistere solem; vel per manifestationem eorum, quæ soli Deo sunt cognita. Et hæc duplicis sunt generis, futura contingentia, & occulta cordium. Ad primum datur Prophetia. Ad secundum discretio spirituum. Denique ad tertium, quod est proferre auditoribus ea, quæ conceperit, duo requiruntur: nimirum genera linguarum, & interpretatio sermonum: quia potest hæc facultas proferendi concepta, attendi tantùm quoad duo, vel quoad idioma, in quo aliquis potest intelligi, ad quod valent genera linguarum; vel quoad sensum eorum, quæ proferenda sunt, ad quod ordinatur interpretatio sermonum.

Notandum secundò, in hoc maximè differre gratias gratis datas à gratia gratum faciente, seu justificante, quòd *gratia gratum faciens* concedatur ad utilitatem propriam recipientis, gratia autem *gratis data* ad utilitatem totius Ecclesiæ, seu alterius personæ ad Deum ordinandæ. *Insuper* gratia gratum faciens reperitur in omnibus, & solis justis; est enim ratio formalis, per quam aliquis justus formaliter constituitur, gratia verò gratis data, nec in omnibus, nec in solis justis reperitur: non quidem in omnibus, quia non est necesse, quòd omnes hujusmodi gratiis illustrentur, quia non competit omnibus alios dirigere, & ordinare in Deum: nec etiam in solis justis, quia gratia gratis data non est incompossibilis cum peccato; siquidem plurimi etiam gravissimi peccatores, ut Caiphas, & Balaam, illustrati sunt dono Prophetiæ; hinc S. Paulus 1. ad Cor. 13. docet Prophetiam haberi posse sine charitate, quæ inseparabilis est à gratia gratum faciente. *Tertiò*, tandem maximè discrepat in eo, quòd gratia gratum faciens sit habitus permanens in voluntate: gratia verò gratis data non sit habitus, nec possideatur permanenter, sed tantùm per modum transeuntis, quod maximè constat ex eo, quia, ut inquit Aristoteles, habitibus utimur cùm volumus: at ut docent Theologi, Prophetæ v. gr. non utebantur dono Prophetiæ quoties volebant, sed dumtaxat quando Deus id gratum habebat.

Notandum tertiò, Fidem, quæ inter gratias gratis datas numeratur, maximè quatuor modis posse accipi. *Primò*, prout idem dicit, quod fidelitas, & sic spectat ad virtutes morales. *Secundò*, quatenus sumitur pro fiducia, & sic revocatur ad spem vel naturalem, vel supernaturalem. *Tertiò*, prout est credulitas, seu assensus rebus revelatis, & obscurè propositis, & hæc, si nitatur testimonio humano, revocanda est ad

fidem

fidem humanam, si verò divino, est ipsa virtus Theologica, & supernaturalis. *Quartò tandem accipitur* pro certa fiducia, seu confidentia in Deum, qua quis ita credit Deo, ut sibi persuadeat se divina illius ope posse facere, quodcumque conducit ad salutem aliorum, de qua fide dicitur Marci 11. *Habete fidem Dei: amen dico vobis, quia quicumque jusserit huic monti: Tollere, & mittere in mare, & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei.* Hoc autem postremo modo accepta fides dicitur gratia gratis data.

CONCLUSIO UNICA.

Reverà *Christus Dominus habuit omnes gratias gratis datas.* Hæc est communis inter Theologos, excepto Abulensi, qui in caput undecimum libri Numerorum qu. 64. negat prophetiam propriè sumptam fuisse in Christo. Probatur conclusio. *Primò*, auctoritate S. Augustini epistola 57. quæ est ad Dardanum, ubi sic ait: *Sicut in capite sunt omnes sensus, ita in Christo omnes gratiæ.* Quam etiam veritatem colligit S. Cyrillus lib. 2. in Joann. cap. 20. ex his verbis: *De plenitudine ejus omnes accepimus*, necnon ex illo ad Ephes. 4. *Unicuique data est gratia secundùm mensuram donationis Christi.* Ex quibus locis sic licet ratiocinari: In quocumque est plenitudo omnis gratiæ, & à quo omnis, & quælibet gratia redundat in alios, ille debet etiam habere omnes, & singulas gratias, quæ de facto conceduntur aliquibus; alioqui non haberet totius gratiæ plenitudinem, & gratia illi data fuisset ad mensuram: at Christus habuit omnem plenitudinem gratiæ, & ab ejus plenitudine derivantur non solùm gratiæ gratum facientes, sed etiam gratiæ gratis datæ in homines, qui ipsis illustrantur: igitur eas pariter Christus habere debuit.

Probatur secundò, Christus nobis datus fuit à Deo, ut noster esset dux, Legislator, Præceptor, & Doctor fidei: igitur habere debuit id omne, quod maximè conducebat ad munus Legislatoris, & Doctoris perfectissimè obeundum: sed ad id maximè conferunt gratiæ gratis datæ; debuit ergo illas habere: Probatur antecedens ex illo Isaiæ 55. & Joelis 2. ubi de Messia dicitur: *Lætamini in Domino Deo nostro, quia dedit vobis Doctorem justitiæ.* Et Joan. 13. Christus Dominus se profitetur Doctorem, cùm ait discipulos alloquens: *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis, sum etenim.* Subsumptum autem apparet ex primo notabili; inde enim constat singulas gratias gratis datas perfectissimè conferre ad exequendum munus Doctoris justitiæ, & beatitudinis æternæ.

Probatur tertiò, singulas illarum gratiarum species sigillatim expendendo. *Primò*, quidem de *fide* id constat, hæc enim sumitur, *vel* quatenus significat rerum fidei singularem, & excellentem cum certitudine cognitionem, *vel* facilitatem, & promptitudinem ad res fidei accommodatè proponendas, *vel* denique fervorem fidei, & fiduciam specialem impetrandi, ac patrandi miracula: sed quovis modo sumatur illa fides perfectissimè fuit in Christo, habuit etenim omnium fidei mysteriorum excellentissimam cognitionem, summamque facilitatem illa revelandi, & explicandi. Hinc ajebat Matthæi 11. *Nemo novit Patrem nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*, & Apostolus dicebat Joann. 15. *Omnia quæcumque audivi à Patre meo nota feci vobis*: Similiter summam habuit in Deum fiduciam ab eo obtinendi, & patrandi miracula: Hinc Joann. 11. ajebat, cùm esset Lazarum resuscitaturus: *Gratias ago tibi, quia audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis.*

De Sapientia, itidem constat, quia ipsa nihil aliud est, quàm perfecta mysteriorum fidei cognitio, qua conclusiones ex illis mysteriis per causas altissimas deducimus, & aliis facilè explicamus. Fuisse autem in Christo patet ex Lucæ 2. quia sedit in medio Doctorum, ubi enim nostra lectio habet, *Stupebant super prudentia ejus*, Græca habet *super intelligentia*; qua acutissimè, & facillimè profunda fidei, & sacræ Scripturæ mysteria eis explicabat. Item ex Matth. 22. ubi futuram resurrectionem contra Saducæos, & suam divinitatem contra Pharisæos, sapientissimè ostendit.

Idem constat *de Scientia*, quæ nihil aliud est, quàm rerum creatarum, ut virtutum v. g. & vitiorum cognitio, & peritia deducendi conclusiones ex ejusmodi rebus, easque aliis proponendi: Christum autem id habuisse constat, tum ex plenitudine scientiæ tam infusæ, quàm beatæ, quam habebat, ut sequenti parte dicemus: tum ex eo, quòd docuit obediendum esse Magistratui,

Fa-

Parentes esse honorandos, & alia præcepta ad Philosophiam morum spectantia, additis etiam similitudinibus ex rebus naturalibus desumptis, ut patet ex innumeris ejus parabolis.

De gratia sanitatum, & *gratia virtutum*, probatur similiter, quia illæ nihil sunt aliud, quàm donum, quo redditur sanitas ægroto, & exercetur opus miraculosum, idest insolitum, & excedens naturæ ordinem: Christum verò sanasse ægrotos, & miracula fecisse, clarius est, quàm probatione indigeat. De *interpretatione sermonum* probatur, quia illa nihil aliud est, quàm peritia explicandi obscuros, & reconditos sensus Scripturæ sacræ, vel in alieno idiomate: Christum autem id præstitisse constat præsertim ex illis omnibus testimoniis, quibus contra Pharisæos probabat per testimonia veteris Testamenti suam divinitatem, æternitatem, & consubstantialitatem cum Patre, præsertim ex eo, quando David vocat eum Dominum dicens: *Dixit Dominus Domino meo, &c.* Nam hæc verba proferebat Hebraicè, & profundissimè interpretabatur de seipso, cui Pater divinus in Ascensione dicturus erat, *Sede à dextris meis*.

Hinc patet etiam habuisse *donum linguarum*, tum quia ex vi scientiæ infusæ, & scientiæ beatæ rerum omnium, quas videbat in Verbo, notitiam illarum habuit: tum quia habebat etiam potestatem utendi illis cùm volebat, quia ad hoc erat illi facultas expeditissima, & organum perfectissimum: Deinde erat Doctor universalis, & ad eum spectabat unumquemque docere de propria salute; quapropter erat conveniens, ut linguis omnium loqueretur. Licèt itaque non legatur expressè ipsum fuisse variis linguis locutum; communiter tamen deducitur satis evidenter ex multis novi Testamenti testimoniis; constat enim primò locutum fuisse Hebraicè in cruce, cùm dixit, *eloi, eloi, Lamasabathani*; locutum fuisse Punicè, uti mulieri Chananeæ, & Latinè Romanis, cum quibus versabatur Hierosolymis.

De discretione spirituum patet, quia ea nihil aliud est, quàm cognitio, qua dijudicatur, & penetratur, quo spiritu, quis impellatur ad aliquid dicendum, vel faciendum, fuisse enim in Christo, constat ex illo Matt. 22. ubi indicavit Pharisæos proposuisse ei quæstionem de censu reddendo Cæsari, ut illum caperent in sermone, & querimoniam Judæ ob perditionem unguenti effusi fuisse ex avaritia, & affectu latrocinii.

Probatur tandem de *dono Prophetiæ*, quia Deuter. 18. Christus prædicitur, & exprimitur nomine Prophetæ, *Prophetam*, ait Moyses, *suscitabit D. de medio fratrum tuorum*: quem locum explicat de Christo S. Petrus cap. 3. & S. Ambrosius serm. 8. in Psalm. 18. circa id, *Particeps ego sum; Habet*, inquit, *Christus participes suos, habet participes carnis, habet & Prophetiæ, quia Prophetam*, inquit, *suscitabit vobis Dominus*, &c. Et infrà, *Ipse est verus Propheta, qui sine alterius munere futura cognoscit*.

Tandem ratione probatur. Esse Prophetam nihil aliud est, quàm supernaturali cognitione intelligere ea, quæ distant ab ordinaria viatorum cognitione, eaque hominibus annunciare: at Christus supernaturali cognitione multa ejusmodi intellexit, & hominibus annunciavit, ut futurum excidium Hierosolymitanum, se tertia die resurrecturum, & multa alia, ut constat ex Evangelio: igitur Christus verè fuit Propheta.

Objicit Abulensis contra hoc ultimum gratiarum donum. *Primò*, Joann. Baptista fuit plusquam Propheta: ergo multò magis Christus, ac subinde non habuit donum Prophetiæ, sed aliquod aliud longè præstantius. *Secundò*, de ratione Prophetiæ est, quòd res revelata non sit nota Prophetæ nisi dumtaxat sub involucris, & in ænigmate: at in Christo nihil fuit obscurum, nihil divinæ ejus cognitioni abstrusum, & impervium. *Tertiò*, nihil quod evacuandum fuit, in Christo extitit, quia evacuatio dicit imperfectionem: sed ex Apostolo 1. ad Cor. 13. *Prophetiæ evacuabuntur*: igitur Prophetiæ donum in Christo non extitit.

Denique, si Christus fuisset Propheta, maximè, vel ut Deus, vel ut homo: at non ut Deus, ut per se notum est: neque etiam ut homo; quia ut sic fuit beatus: beati autem non sunt Prophetæ: igitur &c.

Respondeo ad primum, S. Joan. Baptistam dici plusquam Prophetam, non per exclusionem, sed per præcellentiam: ita quòd præstantiori Prophetiæ dono, quàm cæteri Prophetæ, fuerit illustratus. Hinc de eo vaticinatur ejus Pater S. Zacharias, *Tu puer Propheta Altissimi vocaberis*; unde particula illa *plusquam Propheta*, non est exclusiva doni Prophetiæ, sed significativa prærogativæ cujusdam ipsius S. Joan. Baptistæ supra

pra cæteros Prophetas, quæ in eo maximè consistebat, quòd non ut cæteri Prophetæ denuntiaverit Christum obscurè, & procul, sed apertè ipsum cognoverit, & manifestum fecerit, eum digito demonstrando.

Ad secundum dico, quòd licèt res revelatæ, ut plurimùm non apertæ fuerint Prophetis, sed abditæ, hoc fuit per accidens ad Prophetiæ donum, ad quod præcisè spectat percipere, & annunciare ea, quæ naturalem hominum captum, & notitiam excedunt, sive illa sint præterita, sive præsentia, sive futura; hoc autem perfectissimè habuit Christus Dominus, ut constat ex iis omnibus, quæ futura denunciavit.

Ad tertium dico, Prophetiam fore evacuandam, ratione scilicet obscuritatis, quam ordinariè includit, quia incompatibilis est cum visione beatifica: in Christo autem Prophetia nullam obscuritatem involvebat, unde non erat, cur ab ipso evacuaretur. Vel dico Apostolum significare Prophetiam evacuandam, sicut ibidem dicit scientiam esse destruendam, non quantum ad habitum, sed quantum ad effectum instructionis aliorum, quia scilicet in altera vita nulli supererunt edocendi.

Ad quartum denique respondeo, Christum fuisse Prophetam ut hominem. Nec refert, quòd fuerit beatus, quia fuit simul Viator, & Comprehensor; unde utriusque status præcellentias sibi vendicare potuit. Nec valet inferre exinde, quòd Christus tantùm extrinsecè, & ratione dumtaxat status fuerit Propheta: istud enim negabo, quia licèt illa cognitio sit Prophetica extrinsecè ratione status; tamen Christus intrinsecè erat Propheta ratione cognitionis prædictæ intrinsecè inhærentis.

Hic autem *adverte*, quòd licèt in reliquis Prophetis, Prophetia sit ad modum actus citò transeuntis, tamen fuit in Christo per modum habitus jugiter perseverantis, quo perfectissimè omnia præterita, præsentia, & futura cognoscebat, ut significat S. Hieronymus Epistola 125. ad Damasum de tribus quæstionibus sacræ Scripturæ in quæstione tertia, quia erat ipse habitus scientiæ infusæ, & ipse habitus luminis gloriæ, per quos omnia clarè cognoscebat. Idem ferendum judicium de cæteris gratiis, sapientia, scientia, fide, discretione spirituum; non verò de gratia miraculorum, & sanitatum, & dono linguarum.

SECTIO SECUNDA:

De virtutibus Animæ Christi, & donis Spiritus sancti.

Triplex genus virtutum solitò distinguunt Theologi, aliæ enim dicuntur *Intellectuales*, aliæ *Morales*, aliæ *Theologicæ*: Primæ intellectum illustrant: Secundæ exornant voluntatem: Tertiæ verò ad utriusque facultatis ornatum, & operationem spectant. De intellectualibus fiet sermo in Sectione sequenti, ubi examinabimus Christi Domini intellectus virtutes, & præcellentias, nempe sapientiæ, ac scientiæ illius plenitudinem: impræsentiarum autem agendum est de virtutibus Theologicis, & Moralibus, ad quas cùm spectent etiam dona Spiritus sancti, resolvemus pariter, an illa omnia, quæ justis concedi solent, etiam Christo fuerint concessa: totum autem negotium istud tribus sequentibus quæstionibus absolvetur.

QUÆSTIO PRIMA.

An Christus habuerit omnes virtutes Theologicas.

Notandum primò, virtutem *Theologicam* appellari, quæ immediatè hominem ordinat circa Deum supernaturaliter attingendum per actus omnem naturæ captum transcendentes. Tres autem præsertim assignantur, scilicet Fides, Spes, & Charitas, quarum aliquæ imperfectionem quandam involvunt, ut fides, spes: *Fides* namque cùm sit argumentum non apparentium, obscuritatem, & inevidentiam importat: *Spes* verò absentiam rei speratæ: *Charitas* verò cùm ex se nullum defectum dicat, nec distinguatur à gratia sanctificante, ut cum subtili Doctore docebimus in Tractatu de Gratia, vel saltem ad eam sit necessariò consequens, ut volunt Thomistæ, haud dubium est illam fuisse in Christo Domino, de quo pariter conveniunt omnes Theologi; de fide verò, & spe non ita consentiunt.

Notandum secundò fidem, & spem duobus modis posse spectari; scilicet, vel quoad actum, vel quoad habitum. Quoad actum quidem, quatenus nempe est actualis attingentia ipsius Dei, vel cogniti, ab intel-

tellectu per fidem, vel ut certò expectari, & nondum possessi per spem: quoad habitum verò, qui est supernaturalis qualitas jugiter in anima perseverans, qua inclinatur, & juvatur ad actus fidei, vel spei supernaturalis exercendos. Quanquam autem omnes Theologi conveniant fidem, & spem quantum ad actum non fuisse in Christo penes principale objectum illarum virtutum, scilicet Deum ipsum possidendum, & videndum, quia Christus ab instanti suæ Conceptionis, ut probabitur infrà, jucundissima Dei fruitione per visionem, & amorem potiebatur: tamen aliqui cum Durando contendunt, illas in Christo extitisse quantum ad habitum; imò etiam volunt aliqui cum Suarez in explicatione art. 4. qu. 7. spem in Christo fuisse quantum ad actum, & habitum, quo Christus adhuc mortalis desideravit beatitudinem sui corporis, item & sui nominis exaltationem. Duplex enim distinguitur objectum spei: scilicet primarium, & secundarium. Objectum primarium est quod per se speratur, ut beatitudo objectiva nempe Deus possidendus: objectum verò secundarium, sunt aliqua bona corporis, vel animæ, quæ beatitudinem ipsam consequuntur, & consequenter possunt esse objectum spei, quales poterant esse in Christo nominis exaltatio, & corporis glorificatio.

Notandum tertiò, duos ad fidem motus, & actus requiri, alterum in intellectu, alterum in voluntate. Actus in intellectu est ipsemet assensus fidei elicitus ab intellectu, qui assentitur rebus revelatis; actus prærequisitus ex parte voluntatis, est motio aliqua voluntatis imperantis intellectui, ut assensum præbeat objectis revelatis, licèt obscurè propositis, non obstante illius naturali inclinatione ad præbendum assensum dumtaxat rebus evidentibus. Quam utique motionem aliqui *voluntatis imperium* appellant, ut Theologi communiter; alii *piam voluntatis affectionem*, ut plerique Recentiores; aliqui *affectum credulitatis*, ut Pattres Concilii Arausicani Canone 3. Apostolus verò ad Rom. 10. appellat obedientiam, cùm ait: *Non omnes obediunt Evangelio*, quasi diceret, non omnes habent affectum; seu voluntatem credendi Evangelio. Porrò hujusmodi voluntatis motionem ad actum fidei eliciendum ab intellectu, idcircò in nobis esse necessariam colligunt Theologi, quòd cùm sit objectum fidei inevidens, & obscurum, non est per se sufficiens ad movendum intellectum, ut ipsi assensum præbeat, idcircò oportet, ut intellectus moveatur à voluntate, & ab ipsa veluti captivetur in obsequium fidei, ut loquitur S. Paulus.

His ita præmissis, tria veniunt in præsenti quæstione statuenda. *Primum*, quòd in Christi intellectu non fuerit fides, neque quoad actum, neque quoad habitum. *Secundum*, quòd nec in ejus voluntate fuerit pia affectio, quia illa moveret intellectum ad assensum fidei. *Tertium*, quòd similiter non fuerit in Christo spes Theologica, neque quoad actum, neque quoad habitum, tam circa objectum primarium, quàm circa secundarium.

CONCLUSIO PRIMA.

Fides Theologica neque quoad actum, neque quoad habitum, fuit in Christo Domino.

Probatur primò. Quidquid intrinsecè dicit imperfectionem, & oppositionem cum statu beatifico, & cum clara Dei visione, non fuit in Christo: At fides infusa tam quoad actum, quàm quoad habitum, dicit imperfectionem, & oppositionem cum visione beatifica: igitur in Christo non est admittenda. Major constat: quia Christus fuit beatus ab instanti suæ Conceptionis, ac subinde claram Dei visionem habebat, & consequenter ei repugnabat id omne, quod erat oppositum statui beatitudinis, & illi intuitivæ Dei visioni. Minor etiam probatur: quia fides est per se cognitio inevidens, & assensus rei obscurè propositæ, unde istud vulgare *Fides est credere, quod non vides*; quocirca S. Paulus ad Hebræos 11. dicit: Est autem *Fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium:* quod autem obscurum est, & inevidens, directè pugnat cum cognitione evidenti, & intuitiva: igitur, &c.

Deinde, Cognitio ænigmatica pugnat cum cognitione intuitiva: sed cognitio fidei est ænigmatica: cognitio verò beatifica est facialis, & intuitiva; hinc Apostolus 1. ad Cor. 13. *Videmus nunc per speculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*: igitur, &c.

Denique, Illud quod tantùm est ex parte in viatoribus, & evacuandum in beatis, non fuit in Christo, quia beatus erat ab instanti Conceptionis: Atquod cogno-

scitur per fidem, evacuandum est in patria, ut ibidem docet Apostolus, dicens: *Cùm venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est*: igitur fides non potuit esse in Christo.

Objicies primò, illud Isaiæ 11. ubi Propheta delineans futuras Christi Domini virtutes, ait: *Erit fides cinctorium renum ejus*: ergo revera Christus habuit fidem.

Distinguo. Habuit fidem, quæ est assensus supernaturalis rebus obscurè divinitùs propositis, nego; habuit fidem, quæ est fidelitas, & veracitas in promissis, concedo: Propheta autem nomine fidei, nil aliud significat, quàm istam fidelitatem, ut ad illum locum observat S. Hieronymus: quæ virtus cùm sit moralis, & dicat perfectionem sine imperfectione, quia importat conformitatem factorum ad verba, & promissa, idcirco illa potuit esse in Christo.

Objicies secundò. Fides est perfectior virtutibus moralibus; sed in Christo sunt virtutes morales, ut videbimus; ergo & fides; nam quò virtus est perfectior, eò potiùs videtur esse ponenda in Christo.

Respondeo, non quamcumque nobilitatem facere, ut virtus aliqua sit in Christo, sed eam, quæ sibi nullam annexam habet imperfectionem, aut oppositionem ad statum Christi: virtutes autem morales, nec imperfectionem, aut oppositionem habent cum statu Christi; fides verò habet, ut dictum est: ergo tametsi perfectior sit virtutibus moralibus ex objecto, tamen propter istam imperfectionem, & oppositionem cum statu Christi, in eo ponenda non est.

Objicies tertiò: Etiamsi in Christo Domino non sint divitiæ, seu magni sumptus, circa quos occupatur magnificentia, non desinit tamen virtus magnificentiæ in eo locum habere: ergo à pari licèt non sit respectu Christi Domini objectum fidei, quod est res divina non visa, non ideò tamen est negandum esse in ipso fidem Theologicam.

Respondeo negando consequentiam: Siquidem in Christo Domino fuit magnificentia, licèt ei defuerint opes, quia opes, & sumptus magni, sunt tantùm objectum materiale istius virtutis, cùm objectum formale sit modus servandus in opum distributione, atque in sumptibus faciendis, & si deficit aliquid sub ratione materiæ, non propterea oportet deficere habitum, sed tantùm si deficit sub ratione formali objecti: non deficit verò in Christo ratio formalis objecti magnificentiæ, scilicet modus, quo sunt opes distribuendæ, ac sumptus faciendi. At verò in Christo Domino non reperitur ratio formalis fidei, nimirum res divina, ut non visa formaliter. Sic opposita penitùs est ratio magnificentiæ, & fidei in Christo; quippe magnificentiæ objectum materiale respectu illius deest, nimirum opes, & sumptus faciendi, sed non deest objectum formale, nimirum modus, sub quo sunt opes distribuendæ, ac sumptus faciendi; fidei è contra objectum materiale non deest in Christo: nam objectum materiale fidei sunt res credendæ: est autem in intellectu ipsius Trinitas, Incarnatio, &c. sed deest objectum formale, quia non est in eo Trinitas, ut non visa, Incarnatio ut obscurè cognita, sed ut clarè visa, atque intuitivè cognita.

CONCLUSIO SECUNDA.

Non fuit in Christo Domino pia voluntatis affectio, & motio per quam intellectus captivatur in obsequium fidei, & movetur ad assentiendum veritatibus à Deo obscurè revelatis.

Probatur. Medium sequitur rationem finis, & necessariam conditionem sui principalis: sed pia hæc voluntatis affectio, est medium ad fidei actum, & habitum tanquam ad finem, & ordinatur ad illam, ut accessorium ad principale: ergo qua ratione non admittitur in Christo fides, neque etiam in ipso asserenda est pia hæc voluntatis affectio.

Confirmatur: Ubi aliquid ita subordinatur alteri, ut sit dumtaxat in illius subsidium, & ut ei deserviat, tunc si illud cui subordinatur, absit penitus, neque etiam potest subsidium istud reperiri, alioqui esset frustraneum; at hæc pia voluntatis affectio ita subordinatur fidei infusæ, ut dumtaxat admittatur, ut determinet intellectum ad credendum rebus revelatis; igitur non est in Christi voluntate asserenda.

Dices: Christus in se habet potentiam generativam, & nutritivam, quæ ordinantur ad ipsius vitæ conservationem, cumque inclinant ad exercendos actus, qui nusquam erunt nec esse possunt in Christo pro eo statu, in quo nunc est: ergo pariter in ipso potest esse illa pia voluntatis affectio, quamvis ipsum inclinet ad actus fidei, quos pro-

propter repugnantiam status nunquam eliciet.

Nego paritatem, longè enim dispar est ratio, quia virtutes generativæ, & nutritivæ, quatenus considerantur in actu primo, nullam dicunt imperfectionem, nec privant Christum aliquo bono sibi intrinseco, & suo statui conveniente, sicut ipsa fides, quæ cùm intrinsecè importet obscuritatem, privaret Christum intuitiva Dei visione: Adde quòd virtutes illæ, & potentiæ pertinent ad naturæ humanæ integritatem, unde non sunt in Christo frustraneæ.

Dices secundò: Fides fuit in Christo secundùm meritum, ut docent plurimi Theologi cùm S. Thoma 3. p. q. 7. art. 3. ad 2. sed istud meritum fidei consistit in illa pia affectione voluntatis moventis intellectum ad assensum fidei: igitur illa motio fuit in voluntate Christi.

Distinguo minorem. Fuit virtualiter, quatenus voluntas Christi parata erat in omnibus perfectissimè Deo obedire; ita quòd etiam obediret Deo revelanti, & obscurè proponenti veritates per fidem credendas, si aliundè illas clarè, & intuitivè non videret, concedo: fuit actu, & formaliter; ita quòd habuerit actuale fidei meritum propter illam motionem voluntatis, nego: Ad istud autem meritum virtuale non requiritur illa pia motio voluntatis, sed sufficit optima dispositio, & promptitudo in voluntate ad obediendum fidei, si status permitteret, quam utique dispositionem velut in actu primo in Christo fuisse non inficior.

CONCLUSIO TERTIA.

S*pes non fuit in Christo, nec quoad actum, nec quoad habitum, tam circa objectum primarium, quàm circa secundarium*. Hæc conclusio tribus partibus constat: quarum *probatur prima*, nempe quòd illa virtus non fuerit in Christo quoad actum, quia quod possidetur, sperari non potest juxta illud Rom. 8. *Spes autem, quæ videtur, non est spes*, id est, spes non est eorum, quæ habentur, & possidentur, nemò enim sperat quod jam habet: atqui Christus à primo instanti suæ conceptionis fruebatur Deo tanquam summo bono, ut videbimus; ergo Deum sperare non potuit, seu erga Deum spei actum exercere. Explicatur vis hujus rationis. Spes est quidam motus animi in id, quod non habet: ergo sicut adepto termino cessat motus, ita etiam obtenta beatitudine cessat actus spei in Beatis, qualis fuit Christus à primo instanti suæ Conceptionis.

Quòd etiam non fuerit quoad habitum, patet, nam intrinsecè, & realiter includit imperfectionem respectu Christi, scilicet inclinare voluntatem in actu primo in Deum summum ejus bonum, tanquam absens, & non possessum: Status autem Christi talis fuit, ut semper Deum clarè viderit; undè non præcisè removetur iste habitus à Christo quia otiosus, & superfluus esset: sed quòd in eo arguat imperfectionem, & aliquam includat repugnantiam cum statu ejus, nimirum absentiam objecti, quod anima Christi semper præsens habuit.

Non fuit etiam spes in Christo circa objecta secundaria; putà sui corporis glorificationem. *Probatur*. Ubi abest realis ratio specificativa alicujus habitus, ibi penitus abest habitus correspondens: atqui realis ratio specificativa habitus spei virtutis Theologicæ abest à Christo, ergo & habitus spei, nec ex consequenti habuit illum in ordine ad objecta secundaria. Major patet: quia nihil potest esse sine suo reali constitutivo. Minor probatur: Realis ratio specificativa habitus spei virtutis Theologicæ, est ipse Deus ut fruendus, & possidendus, quia habitus specificantur per ordinem ad proprium, & reale objectum: Deus autem ut possidendus, & fruendus, est proprium objectum spei: atqui hæc ratio Dei, ut objecti possidendi, & fruendi, semper penitus absuit à Christo, quia semper fuit beatus: ergo semper penitus abfuit à Christo habitus spei etiam quoad objecta secundaria.

Confirmatur hæc ratio. Habitus tantùm inclinat potentiam ad objecta secundaria, mediante, & præsupposita inclinatione ad primarium suum objectum; quia objecta secundaria sunt velut participationes, vel appendices ad objecta primaria: ergo ubicumque non datur inclinatio ad primarium, & specificans objectum, sicut in Christo respectu spei, etiam non dabitur inclinatio ad secundarium objectum.

Præterea, ad rationem spei requiritur, ut objectum non tantùm sit arduum, sed etiam habeat aliquam incertitudinem, contingentiam, & fallibilitatem: atqui gloria corporis non fuit Christo difficilis, & ardua, etiam spectata quoad modum conjungendi illam Christo, nec etiam fuit illi contin-

gens, & fallibilis: igitur Christus spem non habuit: Major suadetur exemplo: nemo enim v. g. sperare dicitur ortum solis die sequenti futurum, quia hoc est necessarium, & infallibile, & nullo modo arduum. Probatur deinde ex eo, quòd spes ita versetur circa difficile, ut tamen juxtà modum, quo circa illud se se occupat, distinguatur ab audacia, & fortitudine: at audacia, & fortitudo versantur circa illud, ut est simpliciter difficile: ergo spes circa illud idem versatur quatenus habet aliquam incertitudinem, & contingentiam, itaut ad corroborandam voluntatem detur ei spes, quæ propterea à quibusdam solet timori comparari, in hoc quòd utrumque sint de objecto non omnino certo, sed fallibili ex se. Minor duas habet partes. Prior est gloriam corporis fuisse Christo infallibilem, & certissimam: posterior est, non fuisse difficile Christo illam habere. *Probatur itaque prior*, quia si inter aliqua duo est naturalis quædam circumincessio, & habitudo, uno obtento certum est alterum futurum: at est naturalis connexio inter gloriam animæ, & gloriam corporis, imò tanta ut posita gloria in anima, necessariò sequatur in corpore saltem ab anima non separato, nisi speciali dispensatione impediatur, ut factum est in Christo: ergo gloria corporis fuit illi certa, & infallibilis. Probatur etiam posterior. Difficultas, quæ ad virtutem spei requiritur, & quæ consistit in objecto spei conjungendo cum ipso sperante, provenire debet ex conditione istiusmet objecti, & non ex mera libertate sperantis, qua veluti compedes injiciat sibi, ne bonum aliàs sibi debitum facilè obtineat; atqui gloriam obtinendi corporis difficultas in Christo fuit tantùm ex mera voluntate ejus, qua statuit illam non aliter consequi, quàm moriendo pro nobis. Major confirmatur; quia aliàs quodcumque bonum absens etiam ex natura sua facillimum, posset esse objectum spei nostræ cùm liberum sit cuilibet impedimenta ad illud obtinendum sibi procurare, ipsa tamen bona communiter sperari non dicuntur. Minor verò probatur ex ipso Christi Domini transfigurationis mysterio: in eo siquidem pro sua libertate, ac beneplacito ex pluribus dotibus corporis gloriosi permisit solum claritatem manifestari: igitur cum Christus æquè fuerit liber circa cæteras dotes, ac circa glorificationem, quemadmodum ex beneplacito, & mera voluntate sua, impedivit, ne in sua transfiguratione cætera apparerent: ita etiam penes ejus libertatem fuit omnes illas dotes corporis gloriosi quoad meritum, & redemptionem generis humani impedire, ne resultarent, & redundarent ex beatitudine animæ in suum corpus.

Reponit Suarez, quòd ad rationem spei non desideretur incertitudo, & fallibilitas, quia, inquit, si id esset necessarium, sequeretur, quod in viatoribus confirmatis in gratia non esset ampliùs spes, cùm illi sint securi de sua salute.

Verùm respondeo, gloriam sive corporis, sive animæ duobus modis dici posse necessariam, & inevitabilem. *Primò* quidem ex natura sua, quando scilicet ipse sperans habet in se necessarium principium illius gloriæ. *Secundò*, per accidens, quando principium illius gloriæ efficiendæ, quod est in ipso expectante, & sperante, est quidem natura sua fallibile; de facto tamen ratione alterius extrinseci superadditi, dicitur certò futurum id, quod speratur; sicut homo justus habet gratiam, per quam potest obtinere gloriam, in qua gratia contingenter moritur, quia potuit in illa non mori, per accidens tamen quatenus Deus illum speciali auxilio protegit, infallibiliter in illa moritur. Porro *prima inevitabilitas*, & necessitas tollit ab objecto spei difficultatem, & contingentiam illi propriam, quia tunc bonum expectatum conjungitur, & inevitabiliter, & necessariò ipsi expectanti, quia ad positionem illius quasi naturaliter sequitur, ut effectus à sua causa. *Secunda verò inevitabilitas*, & necessitas non aufert ab objecto spei difficultatem, & contingentiam illi propriam, ut patet in adultis justis morientibus in statu gratiæ, qui infallibiliter consequuntur gloriam, nihilominus illa consecutio dicitur contingens, quia possent non mori in statu gratiæ sanctificantis. Unde cùm in gratia confirmatis statum suum ex speciali revelatione cognoscentibus, reperiatur tantùm illa secunda inevitabilitas per accidens: hinc est, quod in ipsis semper permaneat habitus spei.

Cæterùm in Christo fuit prior inevitabilitas respectu gloriæ corporis; siquidem ratione gloriæ animæ suæ beatæ habuit internum principium gloriæ corporis assequendæ, quippe gloria animæ, nisi per mi-

miraculum præpediatur, in ipsum corpus redundat.

Objicies illa verba Psalmi 17. *Deus meus, adjutor meus, & sperabo in eum*, quæ verba S. Apostolus explicat de Christo: ergo revera Christus habuit spem.

Respondeo ibi verbum *sperandi* non sumi pro actu spei, sed pro confidentia, qua quis confidit alteri suam salutem, unde etiam Apostolus non utitur verbo *sperandi*; nam ubi David dicit *sperabo in eum*, ipse scribit *ero fidens in eum*. Itaque potuit equidem esse desiderium aliquod in Christo respectu gloriæ corporis consequendæ, non verò spes propriè dicta: istud namque desiderium oriri potuit ex summa charitate in Deum, propter quem gloriam propriè corporis desiderabat.

Ex his collige similiter virtutem pœnitentiæ non fuisse in Christo, quatenus illius actus primarius, & specificativus est, vel dolor peccati ex motivo emendationis; vel intensio expiandi debiti, etenim habitus non potest esse in subjecto, cui ab intrinseco repugnat actus illius primarius: sed humanitati Christi ratione illius unionis ad Verbum, & plenitudinis ab intrinseco, repugnat objectum specificans actum primarium pœnitentiæ; nempe peccatum proprium penitentis, ut expiabile, vel emendabile, & consequenter etiam ipsi repugnat ille habitus pœnitentiæ. Si verò pœnitentia accipiatur pro ipsa virtute religionis, obedientiæ, vel charitatis, quæ etiam ex se militant in peccatum, & illud expiandum, ac destruendum aggrediuntur, non inficior hac ratione virtutem pœnitentiæ in Christo extitisse.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & qualiter virtutes morales fuerint in Christo.

NOtandum primò, nomine *virtutis moralis* hic intelligi omnem habitum electivum in medietate consistentem quoad nos; prout vir prudens definierit: cujus definitionis particulas luculenter explicatas habes in nostra Philosophia morali. Dicitur autem *moralis*, quia actus humanos, hominumque mores informat. Sunt autem quatuor principes virtutes morales, quarum tres dicuntur appetitivæ, quia in rationali appetitu resident, & ordinantur ad regulandam voluntatem: illæ autem sunt, Justitia, & Fortitudo, & Temperantia, & una intellectualis, nempe Prudentia, quæ hominum mentes illustrat, & dirigit in suis actibus rectè, debitèque eliciendis, & componendis. Dicitur autem hæc virtus moralis, non quod ipsa in voluntate resideat, & eam immediatè dirigat, sed quia intellectum ordinat ad moderandos, & regulandos ipsius voluntatis actus liberos, & studiosos, estque adeò necessaria, ut ea absente cæteræ virtutes futile, & inane sibi nomen vendicent. Hæ autem quatuor virtutes vulgo dicuntur *Cardinales*, comparatione sumpta a cardinibus Januæ. Quemadmodum enim janua cardine vertitur, sic universa vitæ nostræ moralis conversatio his virtutibus, quasi cardinibus, ad honestatem volvitur. Dicuntur etiam *principes*, quia ad ipsas omnes aliæ ordinantur. *Addo insuper* virtutum moralium alias esse, quæ nullam imperfectionem includunt, vel connotant in habente illas, ut sunt Fortitudo, & Justitia: alias verò, quæ aliquam imperfectionem includunt, & connotant, ut Continentia, qua scilicet præsentibus concupiscentiis homo cum difficultate resistit.

Notandum secundò, virtutes morales spectari posse in triplici statu, nimirum imperfecto, perfecto, & heroico, seu superexcellenti. In statu *imperfecto* non est propriè virtus, sed dispositio quædam, quam nata est sequi virtus perfecta: vel est virtus dumtaxat inchoata, seu remissa. In statu *perfecto*, est virtus intenta quidem, & firma: sed quæ versatur tantùm circa propriam materiam, ut Temperantia circa frænandas, ac moderandas corporis, & animi voluptates. In statu verò *superexcellenti*, & *hæroico*, dum extra proprium objectum se se extendit, ut Temperantia moderans voluptates etiam proposito mortis periculo, qua ratione videtur extendi ad Fortitudinem, seu strictissimam fœderationem, arctumque vinculum, cum ipsa virtute Fortitudinis contraxisse. Difficultas autem est, quonam ex illis statibus in Christo extiterint.

Notandum tertiò, quòd etsi morales virtutes humano studio comparentur; nihilominus etiam divinitùs possunt infundi, quemadmodum & Theologicæ: cum hoc tamen discrimine, quòd virtutes Theologicæ infundantur per se, & necessariò, quia nullis naturæ viribus, nulloque hominum labore, ac studio possunt obtineri: morales autem dicuntur infundi dumtaxat per accidens, quia licèt ex hominum industria, &

 exer-

exercitatione comparari queant; tamen citra omne hominis studium divinitùs possunt ex summa Dei liberalitate in animam infundi: non quidem ea solùm ratione, qua ordinantur ad fidem supernaturalem, purà cùm illæ virtutes hominem ordinant ad operandum ex motivo charitatis, & propter Dei gloriam, sed etiam cùm referuntur ad finem naturalem; putà cùm eliciunt suos actus ex motivo pacis publicæ, & propter honestatem humanam. Non enim possum probare quorundam Modernorum sententiam, qui volunt virtutes morales posse solùm infundi divinitùs, quatenùs ordinant hominem ad finem supernaturalem, & eum movent ad operandum ex motivo charitatis. Enim verò si virtutes morales quatenus infusæ, per hoc distinguerentur à seipsis, quatenus acquisitæ, sequeretur neminem per virtutem moralem acquisitam elicere posse actum studiosum in ordine ad finem supernaturalem, & ex motivo charitatis, quod est apertè falsum.

Tria igitur hac in quæstione sunt statuenda. *Primum*, an reverà Christus habuerit omnes virtutes morales. *Secundum*, an illas habuerit in statu perfecto, & heroico. *Tertium*, an eas obtinuerit proprio studio, an verò per infusionem, idque ab instanti suæ conceptionis.

CONCLUSIO PRIMA.

Omnes virtutes morales, quæ nullam imperfectionem includunt, & connotant, reverà fuerunt in Christo.

Probatur primò. Nulla perfectio etiam naturalis, aut moralis debuit deesse Christo; at virtutes morales sunt maximæ perfectiones, quia maximè perficiunt homines in ordine ad vitam humanam honestè, studiosè, monasticè, œconomicè, & politicè degendam: ergo non debuerunt deesse Christo. *Deinde*, Christus promptè eliciebat actiones morales, putà Justitiæ, Fortitudinis, & Prudentiæ, quoties se se offerebat occasio: ergo illas eliciebat mediantibus virtutibus moralibus, quia nemo potest promptè, & expeditè prorumpere in illam actionem sine habitibus ordinatis ad illam. *Denique*, in Christo potuit esse aliqua difficultas in exercendis virtutum actibus, ut quando tempore mortis, sensus mortem refugiebat: ergo ad eam superandam fuit conveniens eum habere virtutem fortitudinis.

Objicies. Liberalitas, Temperantia, Continentia, & Prudentia non fuerunt in Christo: sed istæ virtutes sunt morales, nullamque dicunt imperfectionem repugnantem statui Christi: ergo in Christo non fuerunt omnes virtutes morales, quæ non habent imperfectionem annexam. Minor constat: Major probatur. Primò enim, quòd non fuerit *Liberalitas* patet, quia est virtus, qua rectè dispensantur divitiæ: Christus autem fuit summè pauper. Quòd non etiam *Temperantia*, & *Continentia*, Probatur; quia illa moderatè componit sensus circa objecta sensibilia, itaut ordinatos motus circa illa exerceat; hæc verò temperat motus carnis: Christus autem nullos habuit motus, qui coercerentur. De *Prudentia* etiam probatur, nam illa non acquiritur nisi cum scientia acquisita: at Christus in instanti suæ conceptionis non habuit scientiam acquisitam; ergo neque saltem pro illo instanti prudentiam. Hoc satis debili fundamento suadetur Vasquez in 3. p. D. Thomæ disp. 2. cap. 2. ut defendat Prudentiam non fuisse infusam in Christo in instanti conceptionis, sed paulatim acquisitam simul cum scientia acquisita.

Respondeo, negando majorem, & dicendo ad singulas partes probationis ejus, *primò*, virtutes morales non consistere in ipso exercitio actus studiosi, & moraliter boni, sed in qualitate permanente, quæ sit productiva actus illius, ut docetur in Ethicis: proindeque juxta illud, pauperes posse esse liberales sicut & divites, licèt nihil possideant, quod possint erogare, quia sufficit qualitas illa permanens, seu habitus studiosus rectè afficiens voluntatem circa actus liberalitatis exercendos, si se se offerret occasio; atque ita liberalitatem fuisse in Christo nullus negat. *Adde quòd*, etiam quoad actum externum Christus liberalitatem exercuit, præsertim quando bis maximam hominum multitudinem satiavit Matth. 14. & 15.

Secundò, temperantiam, & continentiam non acquiri ad coercendos inordinatos motus dumtaxat, sed ne illi motus adsint, ideoque temperantiam, & continentiam in gradu communi temperare quidem motus inordinatos circa sensibilia, in gradu verò heroico, non solùm temperare, sed etiam efficere, ut nullo modo adsint: Christus autem habuit temperantiam, & continentiam in gradu heroico, & ideo

eas

eas virtutes habuit, ut in eo nulli essent motus inordinati circa sensibilia. *Prudentia* autem non solum reperitur cum scientia acquisita, sed etiam cum aliis virtutibus moralibus, quarum omnium est forma, & regula, quapropter tametsi Christus in instanti Conceptionis scientiam acquisitam non habuerit, non minùs tamen prudentiam debuit habere, quæ tunc etiam esset moderatrix cæterarum virtutum, quas illi fuisse infusas in instanti Conceptionis, inferiùs probabitur.

Objicies secundò: In Christo non fuerunt illæ virtutes, quæ habent repugnantiam cum statu beatitudinis, & perfectæ sanctitatis: sed virtutes morales habent repugnantiam cum statu beatitudinis, & perfectæ sanctitatis: igitur, &c. Major constat: Christus enim ab instanti suæ Conceptionis fuit beatus. Minor etiam est evidens: quia virtutes illæ non remanent in Beatis, nec requiruntur in viris sanctissimis; siquidem ordinantur ad refrænandas passiones, quæ in Viris sanctissimis frænatæ sunt; maximè verò in Christo, qui passiones habuit rationis imperio perfectissimè subjectas, ut patebit infrà: igitur, &c.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico primò, virtutes morales remanere in statu beatitudinis, non quidem quantum ad materiale, ut sunt voluptates, & delectationes ciborum, & venereorum respectu temperantiæ, vel timor, aut audacia circa pericula mortis respectu fortitudinis, vel distributiones, & commutationes rerum respectu justitiæ, &c. remanent tamen secundùm quod est formale in ipsa virtute, nam electio recta secundùm ordinem rationis circa honestatem, & medium illarum passionum, ad quas moderandas virtutes illæ ex se ordinantur, seu remanent quantum ad actum primarium, & internum, non verò quoad secundarium, & externum: Nam virtutes illæ *primò*, & per se ordinantur, ut disponant appetitum ad faciliter, & promptè eligendum in propriis materiis conformiter ad rationem. Secundariò verò ad refrænandas passiones: unde virtutes illæ possunt esse in Viris sanctissimis, quantum ad illum primarium effectum, licèt in ipsis esse nequeant quantum ad secundarium.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus habuit virtutes morales in gradu heroico, idque per infusionem ab instanti suæ Conceptionis. Hæc conclusio tribus partibus constat: quarum probatur *prima*. In eo non fuerunt virtutes morales in communi gradu, sed superexcellenti, in quo non sunt passiones immoderatæ, sed benè ordinatæ, & compositæ: at in Christo non fuerunt passiones immoderatæ, sed ad nutum, & voluntatem compositæ: igitur fuerunt in eo virtutes in gradu heroico. Major constat: cùm enim virtus heroica maximè in eo consistat, ut passiones omnes reprimat, easque imperio voluntatis subjiciat, certum est ipsum habere virtutem heroicam, qui bene compositas habet passiones. Unde virtutes in statu perfecto dicuntur purgantes animum; in gradu autem heroico appellantur ab Aristotele, & Plotino virtutes purgati animi. Minor etiam constat: nam ut probabimus infra, Christus omnes suas passiones, omnes appetitùs sensitivi motus pro voluntate, ac nutu exercebat, ac moderabatur.

Deinde. Christus habuit virtutes in statu perfectissimo, qui possibilis erat: sed reverà possibilis est virtus in gradu heroico: ergo, &c. Major patet: convenientissimum enim fuit dignitati Christi, ut omnem omninò excellentiam, & perfectionem haberet cum suo statu compossibilem. Minor constat ex Philosophis.

Denique. Virtus illa censetur haberi in statu heroico, quæ secum alias virtutes annexas habet: at Christus habuit omnes virtutes sibi connexas: igitur, &c.

Probatur secunda pars ex Isaiæ c. 7. ubi de Christo adhuc infante dicitur, *Butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*. In quem locus sic S. Hieronymus scribit: *Pannis involutus, & butyro pastus, ac melle, habebit boni, malique judicium, ut reprobans mala, eligat bona*. Præterea Christus ad minimum fuit æquè perfectus, ac primi parentes; at primi parentes statim, atque creati sunt, habuerunt omnes virtutes morales, ut docent communiter Theologi: ergo a fortiori Christus illas virtutes morales habuit. *Tandem* Christus à primo instanti suæ Conceptionis fuit perfectus, tam quoad voluntatem, quàm quoad intellectum; nam ideò etiam pro eo in-

stan-

stanti vocatur Vir in sacris litteris, ut enim dicitur, *Fœmina circumdabit virum:* at perfectio voluntatis secundùm ordinem naturæ fit maximè per virtutes morales ex genere suo acquisitas: ergo Christus ab illo instanti illas habuit.

Tertia pars probatur: Christus non habuit virtutes illas per acquisitionem: ergo habuit per infusionem. Antecedens probatur: Nam probabilius est virtutes morales omnes pro illo instanti Conceptionis suisse in Christo; non potuit autem omnes simul pro eo instanti acquirere, quia per aliquem actum intensissimum acquirendo unam, aliæ nondum adfuissent: ergo probabilius est non per acquisitionem, sed per infusionem, virtutes illas morales in Christo fuisse.

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm Christus habuerit omnia dona Spiritus sancti.

NOtandum primò, dona Spiritus sancti, septem solitò numerari ex Isaiæ c. 11. ubi loquens de Christo, ait: *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus Consilii, & Fortitudinis, Spiritus Scientiæ, & Pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Quorum omnium donorum tria pertinent ad voluntatem, nempe timor, pietas, & fortitudo: reliqua autem quatuor ad intellectum spectant: *Pietas* enim hominem disponit in iis, quæ sunt ad alterum: *Fortitudo* in iis, quæ sunt ad seipsum contra incursionem periculorum: *Timor* in iis, quæ sunt ad seipsum contra concupiscentiam inordinatam delectabilium. *Intellectus* mentem perficit ad apprehensionem veritatis speculativæ: *Sapientia* ad perfectè judicandum: *Consilium* ad apprehensionem veritatis practicæ: *Scientia* denique ad rectè formandum judicium practicum de ipsa veritate, ut docet Durandus in 3. dist. 34. q. 3. n. 6. ubi existimat in Christo, ut viatore, hæc dona fuisse tam quoad actum, quàm quoad habitum: at in Christo ut solùm comprehensore qualis nunc est, ea tantùm esse, etiam quoad actum, quæ hominem perficiunt in vita speculativa; quæ verò illum perficiunt in vita activa, & practica, esse solummodò quoad habitum; sed ei ut plurimum refragantur cæteri Theologi.

Notandum secundò, ex Doctore subtili in 3. dist. 24. num. 6. verisimilius esse, quòd dona Spiritus sancti non distinguantur à virtutibus Theologicis, & moralibus, nisi per modum adjutorii prædictarum virtutum: nam ut egregiè ratiocinatur, Illi habitus „ tantùm ponendi sunt in viatore, quibus „ perficitur circa omne objectum, quantum perfici potest in via. Hujusmodi sunt „ septem virtutes in genere, non curando „ de scientiis speculativis acquisitis: igitur „ præter scientias speculativas acquisitas „ nullus erit habitus in viatore ponendus, „ alius simpliciter à septem virtutibus. „ Probatio majoris. Objectum circa quod „ perfici potest viator, non potest esse nisi „ Deus, vel creatura: sed circa Deum sufficienter perficitur tribus virtutibus Theologicis, & hoc perfectissimè quantum „ perfici potest, si illi tres habitus sint perfectissimi in suo genere; circa creaturam „ verò (non loquendo de speculativis) intellectus perfectissimè perficitur per prudentiam, si prudentia sit perfectissima; „ ipsa enim est de omni agibili, & quantùm ad omnem conditionem agibilis perfectissima notitia. „

Similiter quantùm ad appetitum, perfectissimè perficitur tribus virtutibus moralibus, si sint perfectissimæ; quia tam „ circa alium, & appetibile alteri, quàm „ circa se, & appetibile sibi; & hoc vel „ primò, & directè, vel secundariò propter illa prima: & hoc intelligendo de „ istis quatuor virtutibus Cardinalibus, „ quòd non sint in aliquo unus habitus „ numero, qui sit sibi universalis Temperantia, vel universalis Justitia, hoc est, „ circa omnia, sed quòd singulæ species „ Justitiæ insint suis propriis singularibus. „ Per tres autem virtutes Theologicas sufficienter perficitur viator circa Deum „ immediatè: quia circa ipsum, ut immediatè cognoscendum in via, sufficienter „ perficit fides; quia de Deo in via non „ potest haberi, nisi cognitio fidei, sicut „ dictum est supra in isto tertio, dist. 24. „ circa autem ipsum, ut diligibilem in se, „ sufficienter perficit Charitas; & ut appetibilem, & commodum mihi, sufficienter perficit spes, sicut patet in quæstionibus superioribus de fide, spe, & charitate. Sed non convenit viatorem habere circa Deum actus ordinatos alios, quàm „ intelligere, diligere ipsum in se, & ap- „

pe- „

„ petere eum mihi, ut bonum meum: „ ergo, &c. Consimiliter circa omne aliud „ bonum à Deo, ut circa objectum, sufficienter perficitur viator habitibus intellectualibus, & appetitivis: sed isti habitus „ intellectivi perficientes intellectum, sunt „ virtutes intellectuales, & illæ sufficienter „ perficiunt viatorem quantum possibile est, „ & ad considerandum, & ad syllogizandum practicè; habitus etiam appetitivi sunt „ virtutes appetitivæ, quæ virtutes sufficienter perficiunt viatorem ad appetendum, vel ad diligendum, sive in ordine „ ad se, sive ad aliud: igitur homo perfectus „ tribus virtutibus Theologicis, & virtutibus intellectualibus, speculativis, & practicis, & virtutibus moralibus ordinantibus ad se, & ad alterum, perficitur, quantum potest competere viatori: igitur non „ videtur aliqua necessitas ponendi aliquos „ alios habitus ab istis, qui sunt virtutes „ Theologicæ intellectuales, & Morales.

Notandum tertiò, generatim triplicem esse Timorem. *Primus* est *naturalis*, qui est passio quo animal naturaliter fugit malum imminens: hic residet in parte sensitiva, & per se neque laudabilis est, neque vituperabilis. Secundus est *mundanus*, seu humanus, quo scilicet quodcunque temporale malum, vel cujuscumque temporalis boni amissio ita timetur, ut propterea justitia deseratur, aut illicita committendo, aut debita omittendo: hic semper vitiosus est, atque a Scripturis reprobatus; maximè Ecclesiastici 7. & Matthæi 10. Tertius denique est *divinus*, qui rursus à quibusdam Theologis triplex distinguitur, nempe servilis, initialis, & filialis. *Servilis* est, quo non amore justitiæ, sed metu gehennæ, vel etiam temporalis pœnæ a malo opere quis abstinet, & quod legis est operatur: quod autem bonum sit timere pœnam, definit Concilium Trident. Sessione 6, & probant SS. Patres, atque imprimis S. Augustinus, qui passim docet nisi timore incipiat homo Deum colere, non pervenire ad amorem, ut in Psalm. 149. Unde hortatur homines, ut timore pœnæ faciant, quod amore justitiæ nondum possunt: Sic serm. 13. de verbis Apostoli: *Fac vel timore pœnæ, si nondum potes amore justitiæ*. Et Tractatu 43. in Joannem: *Si nondum potes amare justitiam, time vel pœnam*.

Timor *initialis* est ille, qui à malo retrahit, & ad bonum impellit; partim metu pœnæ, & partim amore justitiæ. *Initialis* dicitur, quia propriè est incipientium ducere vitam spiritualem. Medius est inter servilem, & filialem, de quo nunc dicturi sumus: sed itaut propius accedat ad filialem, quàm ad servilem, quia ordinem habet ad filialem, tanquam ad tendentem in Deum, & avertit à servili tanquam deserentem illum. Timor *filialis* est ille, quo quis metuit Deum offendere, & per offensam, id est, culpam à Deo separari, vel certè Deum reveretur tanquam supremum omnium Dominum, & peccatorum justum vindicem. Hic timor dicitur, *castus*, *filialis*, *reverentialis*. Castus, secundum quod Deus comparatur ad animas nostras tanquam sponsus, juxta illud 1. Cor. 11. *Despondi vos uni viro Virginem castam exhibere Christo*. Filialis, secundùm quod comparatur ad Deum tanquam ad Patrem Rom. 8. *Accepistis Spiritum adoptionis Filiorum, in quo clamamus, abba Pater*. Reverentialis, secundùm quod per eum homines, etiam beatitudine donati, Deum reverentur. Hoc posito, dico donum timoris non sic nuncupari à timore naturali: quem tamen timorem in Christo viatore fuisse certum est; non etiam à timore mundano, qui nec fuit unquam, nec esse potuit in Christo; quia timor vitiosus est, atque carnalis; an autem in eo fuerit triplex timor divinus, nimirum servilis, initialis, & filialis, hic est determinandum.

CONCLUSIO UNICA.

Omnia dona Spiritus sancti reverà fuerunt in Christo.

Probatur ex illo Isaiæ cap. 11. laudato in primo Notabili, nec-non ex illis omnibus sacræ Scripturæ textibus, quibus suprà demonstratum est omnes gratias, omniaque divina Charismata, quæ in universos homines derivantur, in Christo tanquam in capite præexistere, & ab illo in homines tanquam in sua membra effluere. *Probatur* insuper. Dona Spiritus sancti nihil aliud sunt, quàm perfectiones aliquæ potentiarum, quibus homo facilè movetur à Spiritu sancto ad perfectissima opera exercenda: sed Christus movebatur à Spiritu sancto ad præstantissima opera: ergo, &c. Major patet ex omnibus Theologis ponentibus hoc discrimen inter dona, & virtutem

tutem tam infusam, quàm acquisitam; quòd virtutes hominem perficiunt quoad communes actus: dona verò ad præstantissimos actus. Minor patet ex multis Christi operibus, ut quando Spiritus sanctus movit illum ad jejunandum quadraginta diebus, & noctibus.

Præterea, Quæ dicunt perfectionem sine imperfectione, & remanent in Beatis, fuerunt in Christo: at dona Spiritus sancti remanent in Beatis, non quidem singula quoad actum, sed quoad habitum, & sunt Beatis ornamento sicut aliæ virtutes. Dicunt etiam perfectionem sine imperfectione, ut patet discurrendo per singula: nam *Sapientia* est habitus, quo intellectus redditur facilè mobilis à Spiritu sancto, ut firmiter judicet de rebus divinis propter rationes supernaturales: *Intellectus* est donum, quo facilè est mobilis idem intellectus ad percipienda, & explicanda prima principia religionis nostræ. *Scientia* donum, quo facilè redditur mobilis, ut deducat conclusiones ex illis principiis. Donum consilii est, quo redditur facilè mobilis, ut in particulari judicet, quid hic, & nunc sit agendum. *Donum pietatis* est, quo voluntas redditur facilè mobilis ad cultum Dei; vel, ut alii volunt, ad misericordiam erga proximum. Donum *fortitudinis* est, quo eadem voluntas redditur facilè mobilis ad constanti animo inhærendum operi difficili: Donum *timoris* denique, quo eadem voluntas redditur facilè mobilis ad se submittendum divinæ Majestati propter ejus summam eminentiam: ista autem omnia nullam dicunt imperfectionem, sed potiùs perfectionem: ergo illa dona Spiritus sancti fuerunt in Christo, & nunc etiam remanent in illo.

Quòd verò hæc dona fuerint in Christo secundùm actum, patet ex multis ejus operibus; ut quando Matthæi 4. perrexit in desertum. Quod sic describitur ab Evangelista, *Ductus est in desertum*, &c. quando ibi jejunavit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: quando Lucæ 6. *Exiit in montem orare, & pernoctare in oratione Dei*: quando prudentissimè respondit quærentibus, an liceret dare censum Cæsari: quando locutus est aliis mulierem in adulterio comprehensam adducentibus, ut ejus calculo condemnaretur: quando in deserto misericordia motus pavit populum.

Dices primò. Ea tantùm dona Spiritus sancti sunt in Christo afferenda, quæ respiciunt vitam beatam, & contemplativam; non autem activam, quæ non habet locum in beatitudine supernaturali: sed ex donis Spiritus sancti superiùs enumeratis, quædam sunt, quæ respiciunt dumtaxat vitam activam, ut consilium, scientia, pietas, & timor: ergo dona ista non sunt in Christo comprehensore afferenda.

Respondeo primò, majorem esse veram de iis donis, quæ adæquatè considerata respiciunt vitam activam: secùs autem, si inadæquatè dumtaxat. Ad minorem autem dico quinque præfata dona in hoc distingui à duobus aliis, quòd alia duo nullo modo pertineant ad vitam activam, cætera autem quinque partim ad activam, & partim ad contemplativam ordinentur.

Respondeo secundò, negari posse majorem; siquidem Christus Dominus non solùm dum in terris cum hominibus agebat, sed etiam in cœlis existens, agit vitam nedum contemplativam, sed etiam activam, quatenus circa nos, & Angelos exercet munia veri capitis moralis; hæc enim munia non consistunt in pura speculatione, sed in aliquo influxu, & actuali directione, quæ cùm non consistant in aliqua simplici speculatione objecti beatifici, sed etiam ordinent ad aliquid præstandum circa membra sub se constituta, ista operatio nedum ad vitam contemplativam, sed etiam ad activam pertinet.

Dices secundò. Donum consilii videtur importare dubitationem, & ignorantiam, quia ibi tantùm adhibetur consilium, ubi est hæsitatio, & ignorantia de eo, quod faciendum est: at in Christo non fuit ulla hæsitatio, & ignorantia: ergo nec opus dono consilii.

Nego majorem, falsum enim est, quòd consilium præcisè, & formaliter sumptum importet dubitationem, & ignorantiam in consultante: nam passim in sacris Litteris, & Patribus tribuitur Deo, cui nulla inest hæsitatio, & ignorantia: sed consilium formaliter dumtaxat importat actum intellectus, quo ipsa electio voluntatis dirigitur. Quòd autem consilium ut est in nobis, habeat dubitationem, & ignorantiam sibi annexas, id tantùm provenit ex nostra imperfectione.

Sola potest esse difficultas de *dono timoris*, gravis enim circa hoc inter sanctum Bernar-

nardum, & Abailardum aliquando controversia fuit, an timoris donum esset in Christo admittendum; negabat quippe Abailardus timorem istum in Christo reperiri. Verùm hunc errorem ejuravit, & contrarium postmodum docuit, ut constat ex epistola sua 2. ad universos filios Ecclesiæ, ubi habet: *Castum timorem in sæculum sæculi permanentem, qui propriè Charitatis reverentia dicitur, tam ipsi animæ Christi, quàm electis Angelis, & hominibus inesse semper recognosco.*

Quòd autem reverà in Christo fuerit donum timoris, non quidem secundùm eum actum, quo metuitur offensa Dei, vel separatio Dei; sed secundùm actum quemdam reverentiæ Dei ortæ ex consideratione Justitiæ, & severitatis ejus erga delinquentes, imprimis verò eminentiæ ipsius: *Probatur* hac ratione. Timor respicit duo objecta, quorum unum est malum terribile, & aliud est illud, cujus potestate malum inferri potest: sicut aliquis timet Regem, in quantum habet potestatem occidendi, unde non timeretur ille, qui potest nocere, nisi haberet quandam eminentiam potestatis, cui facilè resisti non potest: Christus autem semper fuit securus se nunquam peccaturum, sicque certus erat se non fore à Deo separandum: atque ideò non habebat hunc primum actum timoris, sed dumtaxat secundum, videlicet actum reverentiæ, prout scilicet ejus anima quodam affectu reverentiæ à Spiritu sancto excitata ferebatur in Deum; unde Hebr. 5. dicitur, *Quòd in omnibus exauditus est pro sua reverentia.*

Quæritur autem apud Theologos, quis sit ille actus timoris filialis, seu reverentiæ ad Deum propter ejus eminentiam: possumus enim intelligere per illam reverentiam, affectum parendi Deo ut supremo Domino, & sic refunditur in obedientiam: *vel* colendi illum ut supremum ens, & sic spectat ad religionem; vel subdendi se Deo præferendo in omnibus honorem divinum proprio, & sic pertinet ad humilitatem; qua ratione S. Augustinus lib. de serm. Domini in monte: docet, *Donum timoris humilitati respondere*, quapropter serm. 1. de Annunciatione, timorem superbiæ opponit: & ideo sanctus Gregorius lib. 2. Moral. cap. 26. dicit donum timoris dari contra superbiam. Ex hoc verò affectu sequitur in voluntate quidam motus per modum fugæ, quo creatura in conspectu divinæ, & supereminentis Majestatis ita se habet, ut non audeat ad illam accedere, & omninò caveat in aliquo divinam illam ejus excellentiam usurpare, & formidat, ac fugit investigare ejus mirabilia.

Hic autem modus vocatur a SS. Patribus *timor reverentiæ*, seu *admirationis*, ut videre est apud S. Gregorium lib. 17. Moral. cap. 19. & Dionysium cap. 13. de cœlesti Hierarchia, ubi exponens visionem Isaiæ, qui viderat Seraphim velantes pedes, & terga, dicit per eam significari, *sacram illam, ac plenam horroris venerationem, qua sancti celsiorem mysteriorum indaginem perhorrescunt.* Hinc Apocalypsis 16. dicitur Sanctos cantare; *Magna, & mirabilia sunt opera tua Domine, quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum?*

Hic autem actus reverentiæ non tantùm includit voluntatem alicujus boni, sed etiam fugam alicujus mali: non quidem, quòd formideretur imminens, aut futurum, sed quia secundùm se malum est, & repugnans divinæ excellentiæ; de quo timore dicit S. Augustinus lib. 14. de Trinitate cap. 6. *Timoris casti nomine, ea voluntas significata est, qua nos necesse erit nolle peccare, non sollicitudine necessitatis, sed tranquillitate charitatis*; Beatus itaque quatenus habet fugam omnis peccati, ut à Deo separantis, dici potest habere timorem castum: quem etiam habere potuit Christus; licèt enim ipse peccare non potuerit, tamen cùm natura humana, quam assumpsit, secundùm se esset capax peccati, potuit sua voluntate fugere hoc malum, tanquam possibile simpliciter suæ naturæ.

Ex his apparet timòrem illum filialem, seu reverentialem nullam habere indecentiam, aut repugnantiam cum statu, vel hypostatico, vel beatifico Christi: secus autem videtur dicendum de timore servili, & initiali: nam timor servilis maximè spectat peccatum cavendum propter pœnam luendam: Christus autem cùm esset expers omnis peccati, nec ullatenus peccare posset, nullam habuit, quam timeret pœnam infligendam propter peccatum. Idem videtur dicendum de timore initiali, tum quia hic est imperfectus, & nondum completus: Tum quia quatenus initialis, includit metum pœnæ infligendæ in vindictam peccati: At ex mox dictis, ille timor pœnæ in Christo locum habere non potuit: ergo nec ille timor initialis.

SECTIO TERTIA.

De Scientia, ac Sapientia Christi Domini.

DEclaratis, & elucidatis utcumque divinis illis praecellentiis, & charismatibus, quae Christi Domini voluntatem exornant, jam auspicamur eas dotes delineare, quae illius mentem illustrant: hae autem ad cognitionem, & scientiam, quibus maxime divina, ac creata mens exornantur, omnes referuntur. Illa autem multiplex in Christo spectatur: at prima, & maxime generalis illius divisio est, qua pro naturarum numero duplex scientia ipsi tribuitur: alia quidem *divina*, increataque; altera *creata*, & hominis propria. Atque haec deinde varias in species diffunditur: quaedam enim humano labore, & industria parta, dicitur *acquisita*: alia divinitus est *infusa*; tertia verò *beatifica* vulgò nuncupatur, qualis est in beatis: Unde de hoc quadruplici scientiarum genere pauca sunt in praesenti delibanda sequentibus in quaestionibus.

QUAESTIO PRIMA.

Utrùm in Christo sit duplex Scientia; creata simul, & increata.

NOtandum primò, praesentem quaestionem supponere duas in Christo naturas, divinam, & humanam, duosque pariter intellectus, increatum videlicet, & creatum; cùm enim intellectiva facultas sit indivisa proprietas naturae spiritalis, necessum est, quòd omni eam naturam habenti illa virtus intellectiva conveniat; unde in 6. Synodo Actione 11. definitur, *Verbum assumpsisse animam rationalem animabus nostris contribulem, & mentem menti nostrae comparem*; mens autem significat animam secundùm illam facultatem, qua est intellectiva, & in Concilio Lateranensi sub Martino, *Collatione* 5. definitur in Christo omnia fuisse duplicia; duas nimirum esse naturas, duos intellectus, duas voluntates, & operationes: quanquam enim ibi dumtaxat damnentur Monothelitae, qui solam duplicem in Christo voluntatem respuebant; quia tamen vis intellectiva inseparabilis est à virtute appetitiva, non potuit haeresis ista damnari, quin pariter determinaretur duos in Christo intellectus, creatum videlicet, & increatum. Unde hic meritò quaeritur, an sicut in Christo duo sunt intellectus, duplex etiam sit admittenda scientia, creata videlicet, & increata.

Notandum secundò, quòd omissis illis haereticis, qui Christo mentem humanam, & subinde creatam cognitionem, & scientiam denegabant, contra quos jam saepius disputatum est in praecedentibus, nonnullos Catholicos Doctores asseruisse Christi Domini creatum intellectum non alia cognitione omnia novisse, quàm divina, & increata: quam utique sententiam suo tempore quibusdam placuisse refert S. Bonaventura in 3. dist. 14. q. 1. Illam prae caeteris docuit quidam *Joannes à Ripa*, ut refert Capreolus in 3. dist. 14. q. 1. a. 1. imò pro ipsa asserenda diu pugnavit Hugo Victorinus Tractatu de Sapientia Christi Domini c. 16. ubi quamvis initio dumtaxat quaerere videatur, an scientia Christi divinam aequet; tamen eò progreditur ut scientiam creatam in Christo denegare malit; nam cùm id sibi objecisset: Si Christi anima cognoscit omnia, falsum esse: Deum in omni bono majorem habere sufficientiam, quàm creaturam ejus; hoc ita dissolvit; Verum esse, Deum in omni bono creaturis suis antecellere, ubi aliud creaturae bonum à bono Creatoris invenitur: sed cùm sapientia illius animae, non sit alia, divina sapientia, quomodo potest fieri comparatio? Cui respondens ait, „Indubitanter dicendum est, quòd alia sapientia, quàm divina non fuit in Christo; „si enim sapientia animae Christi alia esset à „divina sapientia, minor esset.... ideò ut „illam veritatem firmiter teneamus, quòd „illa anima nihil ignoravit, sed omnia scivit, dicendum est, quòd non alia sapientia erat illa anima sapiens; sed in Deo per „naturam, in illa anima per gratiam. Verùm reclamant caeteri Theologi affirmantes „tanquam dogma de fide, quod sicut duplex est in Christo intellectus, creatus, & divinus: ita etiam duplex in Christo scientia, increata, & humana.

Notandum tertiò quòd etsi in hac astruenda assertione, unanimi calculo Theologi conveniant quantum ad rei veritatem, & ut de facto res in Christo se habuit secundùm praesentem Dei ordinationem; nihilominus contendunt aliqui, de potentia saltem extraordinaria, & absoluta, Christi

sti Domini intellectum humanum posse fieri cognoscentem omnia per increatam Dei cognitionem, & scientiam, nec ulla ratione convincenti demonstrari posse sententiam Hugonis Victorini contradictionem implicare; quam quidem assertionem præ cæteris propugnat Ægidius à Præsentatione libro 4. de beatitudine; qu. 1. art. 2. at contrarium docent omnes Theologiæ Principes, nec non eorum sequaces, ac discipuli, quibus ut subscribamus, sit

CONCLUSIO PRIMA.

C*Hristus reverà de facto habuit scientiam creatam*. Hæc est de fide, determinata in Conciliis definientibus omnia esse duplicia in Christo: nempe duas naturas, duas voluntates, duos intellectus, duasque operationes. Licèt autem in particulari non loquantur de intellectu, tamen generali definitione illum comprehendunt; dicit enim Agatho Papa in Epistola Synodi Romanæ (quæ in 6. Synodo *Actione* 4. refertur, & in 8. suscipitur) *Confitemur in Christo omnia duplicia, quæ ad naturas pertinent, duas naturas ejus prædicamus, & unamquamque proprietates naturales habere confitemur, divinam, omnia, quæ divina, humanam omnia, quæ humana sunt, absque ullo peccato*.

Confirmatur ex eodem Concilio, ubi allegat S. Leonem dicentem, *De duabus naturis Christi Domini agit utraque forma, cum alterius unione, quod est proprium: Verbo scilicet operante, quod Verbi est, & carne exequente quod carnis est*; quæ postrema Verba eatenus nostram sententiam probant, quatenus asserunt unamquamque naturam in Christo Domino exercuisse proprias suas functiones, & proinde cùm una ex propriis operationibus naturæ humanæ sit actualis intellectio, Christum Dominum intellectu suo creato necessum est per solam actualem intellectionem creatam intellexisse. Hinc subditur, *Neque enim in quoquam unam dabimus naturalem operationem Dei, & creaturæ, ut neque quod creatum est in divinam educamus essentiam, neque quod eximium est divinæ naturæ, ad competentem creaturis locum dejiciamus*. Id etiam maximè constat ex Concilio Lateranensi sub Martino I. Collat. 5. in professione fidei, ubi pariter definitur, *omnia in Christo esse duplicia*; nempe non tantùm duas voluntates, sed etiam duas operationes, divinam nempe, & humanam. Nam *primò*, cùm unicuique voluntati sua correspondeat cognitio; si duæ sint in Christo voluntates, etiam & duas cognitiones esse necesse est. *Secundò*, dicendo duas operationes, & non determinando ad unius tantùm, vel alterius potentiæ operationes, non potest ab hac definitione excludi ea actio, quæ est prima inter humanas, scilicet cognitio creata. *Tertiò*, definiendo esse in Christo omnia, quæ ad naturam humanam pertinent, pariter definitum est in Christo esse intellectionem creatam, quandoquidem nemo negat ipsam ad naturam humanam maximè pertinere.

Probari etiam potest conclusio ex Scriptura sacra, maximè ex illo Joannis 8. ubi Christus Dominus ait; *Scio enim* (scilicet Patrem) *& sermonem ejus servo*: ubi hæc particula *scio*, supponit pro cognitione creata correspondente observationi præceptorum sui Patris. *Insuper* apud eundem Evangelistam c. 13. *Sciens, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos*, ex quibus infero, quòd quemadmodum Christus observabat mandatum Dei, ut homo, & per naturam assumptam patiebatur, ita etiam ut homo aliquo actu creato sciebat hæc, & cognoscebat.

His adde quòd Christus Dominus plerosque actus humanæ intellectionis elicuit, qui in divinam cognitionem non possunt cadere, nam Lucæ 2. dicitur crevisse in sapientia: Hic autem profectus quomodocumque explicetur, non potest intelligi de sapientia divina, quæ cujusvis augmenti sicut & detrimenti est incapax, Matth. 8. dicitur ipsum fuisse miratum: admiratio autem quandam nescientiam supponit, quæ utique in divinam scientiam cadere non possunt. Et ad Hebr. 5. *Didicit ex his, quæ passus est*; Addiscere autem aliquid Christo repugnat ratione divinitatis, oportet igitur, quòd Christus intellectum creatum habuerit, ac subinde creatam cognitionem.

Probatur etiam ratione, quia si Christus non haberet scientiam, & cognitionem creatam, sequeretur, quòd intellectus creatus in illo esset frustraneus, intellectus enim per se ordinatur ad propriam actionem: propria autem intellectus actio est intellectio ab ipso elicita: igitur Christus debuit illam habere.

Deinde, Christus est verus, & perfectus homo: sed humanitas sine intellectione creata,

ta, non est perfecta: ergo Christus debuit habere intellectionem creatam. Major constat. Probatur minor, quia omne, quod caret suo fine, imperfectum est: sed natura humana, quatenus intellectiva, est propter intellectionem creatam: omnis enim potentia est propter suam operationem: ergo sine illa erit imperfecta.

Dices: Frustrà fiunt per plura, quæ per pauciora possunt absolvi: sed Christus omnia cognovit intellectione increata: ergo intellectio creata fuit ipsi frustranea.

Distinguo majorem: Frustrà fiunt per eandem facultatem, & virtutem, transeat; per diversas, nego; Christus autem per intellectum divinum, & ut Deus, intelligebat quidem omnia cognitione increata; per intellectum verò creatum, & ut homo res cognoscebat cognitione creata: idcirco ratione diversæ facultatis, diversas habebat cognitiones, nec frustrà per unam facultatem fiebat, quod per alteram facultatem intellectivam non poterat præstari.

Instabis: Idcircò Christus non habuit subsistentiam creatam, quia per increatam sufficienter subsistebat: sed etiam sufficienter cognoscebat omnia per scientiam increatam: igitur, &c.

Respondeo negando paritatem: & ratio disparitatis est, quòd subsistentiæ multiplicatio multiplicet supposita, & duo omninò separata, & divisa constituat, ac subinde si fuissent in Christo duo supposita, nulla fuisset in Christo unio Divinitatis cum humanitate, simile autem non accidit ex duplici natura, facultate, & operatione, quia per illas non constituuntur in Christo duo intelligentes invicem separati, & sejuncti, sed unicus dumtaxat, ratione scilicet unitatis suppositi.

Dices secundò: Si dedeceat Christum cognovisse dumtaxat per scientiam creatam, maximè quia, ut diximus, inde sequeretur, quòd facultas intellectiva creata in ipso fuisset frustranea: sed hæc ratio nulla est. Probatur, nullum enim inconveniens est, quòd aliqua potentia in Christo non habeat sibi debitam operationem, nec obtineat finem, ad quem ordinatur, etenim Christus habuit potentiam generativam, quæ nusquam fuit ad actum reducta.

Nego minorem, & ad ejus antecedens dico in Christo fuisse omnes facultates, & earum actus, qui conducebant ad finem redemptionis, actuale autem exercitium intellectus creati animæ Christi ad illum finem maximè conducebat; secus verò de potentia generativa, igitur non mirum si hujus facultatis actus Christo defuerit.

CONCLUSIO SECUNDA.

Intellectus humanus Christi, etiam de potentia Dei absoluta, non potuit fieri intelligens per scientiam divinam, & increatam. Hæc est communis inter Theologos. Probatur primò ex Epistola Agathonis Papæ supra citata, in ea namque probat in Christo non posse unam esse operationem utriusque naturę; quia impossibile est propriam operationem unius naturæ fieri operationem alterius. Quod etiam probari potest authoritate S. Ambrosii l. 2. de Fide cap. 4. ubi apertè dicit operationem unius potestatis non posse esse alterius: nam ait, *Ubi est substantia diversa, nequit esse operatio una*. Ad eundem modum argumentatur S. Damascenus lib. 3. cap. 13. & Leo Papa Epistola 10. ad Flavianum.

Probatur etiam ratione: Si intellectus humanus Christi fieri posset intelligens per scientiam increatam, maximè *vel* habitualiter, *vel* actualiter: at neutrum dici potest. *Non primum*, quia scientia increata non est habitus, sed substantia. *Non etiam secundum*: quia oportet illam cognitionem increatam produci ab intellectu, vel creato, vel divino: At produci non posset ab intellectu creato; quidquid enim est à principio creato, & finito, creatum est, & finitum: igitur intellectus creatus non potest producere intellectionem increatam, & infinitam. Non etiam ab increato, quia intellectio actualis est proprius effectus intelligentis; nemo enim intelligit per intellectionem alterius, nec consequenter per intellectionem ab altero productam: ergo intellectus creatus animæ Christi non posset fieri formaliter intelligens per intellectionem ab intellectu divino productam.

Deinde, Si intellectus creatus animæ Christi intelligere posset per intellectionem increatam Verbi, hoc fieret *vel* per propriam communicationem intellectionis increatæ, *vel* per unionem ipsius intellectionis cum intellectu creato. *Primum* dici non potest; quia qua ratione diceretur intellectio increata verè communicari intellectui creato animæ Christi, eadem ratiòne omnes aliæ divinæ operationes communicari possent humanitati assumptæ, & sic illa hu-

humanitas per communicationem virtutis spirativæ, & spirationis posset spirare, & per communicationem creationis creare, quæ manifestè absurda sunt, & impossibilia. Non etiam secundum; si enim per unionem cognitionis intellectus divini posset intellectus creatus Christi fieri intelligens, etiam & voluntas Christi fieri posset volens, & libera per volitionem, & libertatem increatam sibi intimè unitam: sed hoc est falsum: igitur, &c. Sequela majoris patet: nam qua ratione uniri posset intellectio increata intellectui creato, eadem ratione volitio, & libertas increata uniri possent voluntati creatæ, cùm utrobique eadem ratio appareat. Minor videtur certa: etenim volitio libera debet esse in potestate, & dominio voluntatis: volitio autem divina nequit potestati, aut dominio creatæ voluntatis subesse.

Dices primò: Ad veram, & perfectam cognitionem non aliud requiritur, quàm ut anima habeat scientiam, & sapientiam actualiter intimè sibi unitam: sed anima Christi habet intimè sibi unitum Verbum divinum, quod est ipsa Dei scientia, & sapientia increata: igitur per illam reverà anima poterat omnia cognoscere.

Distinguo majorem: Sibi unitam per modum formæ ipsam afficientis, & perficientis, in ratione facultatis intellectivæ, concedo: per modum termini ipsius dependentiam hypostaticè terminantis: nego: Verbum autem divinum non unitur ipsi animæ Christi per modum formæ, sed per modum termini hypostatici: subsistentia enim Verbi est terminus in suo formali conceptu, non autem actus: intellectio autem est formaliter actus intelligentis, & ideò necessum est quòd se habeat per modum formæ. Quę responsio confirmatur ex eo, quod inquit Seraphicus Doctor d.14. art.1. q.1. Quam-„ vis Verbum increatum sit unitum oculo „ Christi, & omnibus partibus corporis „ Christi, non tamen cognoscitur ab ocu-„ lo: & hoc quia non est in eo dispositio „ ad cognoscendam rem spiritualem: ergo „ pari ratione quantumcumque Verbum „ increatum uniatur animæ Christi, nisi „ anima sit disposita ad videndum Deum „ per lumen, quod ipsam facit Deifor-„ mem, nunquam ipsam intuebitur.

Dices secundò, Non minùs divinitas uniri potest intellectui creato in ratione actualis intellectionis, qua intellectus creatus intelligat; quàm eidem intellectui uniri in ratione speciei intelligibilis, aut in ratione subsistentiæ: atqui tam essentia Divina, quàm subsistentia Verbi, uniuntur istis duobus modis intellectui humano: ergo etiam essentia divina potest uniri intellectui creato in ratione actualis intellectionis, qua intelligat. Minor constat ex dictis tum in præsenti tractatu, tum in tractatu de visione beatifica: Major verò probatur quoad primam partem: ex eo enim quòd essentia divina uniatur intellectui creato per modum intellectionis actualis, non sequeretur ipsum intellectum non fieri formaliter intelligentem, sicut non sequitur ipsum non esse formaliter intelligentem ex eo, quòd essentia divina ipsi uniretur per modum speciei intelligibilis. Patet etiam quoad secundam partem: sicut enim personalitas Verbi longè nobiliori modo facit subsistere humanitatem Christi, & sufficientissimè satiat appetitum humanitatis: ita actualis intellectio increata longè meliùs satiat intellectum animæ Christi, cùm actualis intellectio creata non possit ei deservire, vel ad cognoscendum aliqua objecta, quæ non intelligat, per actualem illam increatam Dei cognitionem; vel ad cognoscendum illa nobiliori modo: ergo intellectus animæ Christi non tantùm cognoscit per actualem Dei cognitionem increatam, sed etiam præter illam nullam habet aliam actualem creatam intellectionem: atque consequenter nullum habet scientificum habitum ordinatum ad talem intellectionem creatam.

Nego majorem, quoad utramque partem, & *ad primam* dico non esse parem rationem unionis essentiæ divinæ in ratione actualis intellectionis, atque unionis ejusdem in ratione speciei intelligibilis, nam species intelligibilis est extrinseca intellectui; intellectio autem est intrinsecus, & proprius effectus formalis ipsius intellectus.

Ad secundam rationem dico, non esse similiter paritatem inter unionem subsistentiæ increatæ cum humanitate, & unionem intellectionis increatæ cum intellectu creato, quia natura humana non ordinatur primò, & per se ad subsistendum tanquam ad proprium effectum formalem sibi connaturaliter debitum: intellectus verò ordinatur ad propriam intellectionem, ita quòd si ista auferatur, non possit ampliùs concipi quomodo intelligat: quia ut intelligeret per in-

tellectionem aliunde productam, oporteret quòd illa in ipso reciperetur per modum verbi mentis: intellectio autem increata non potest recipi in intellectu creato, alioqui se haberet per modum formæ accidentalis, quod repugnat. Adde quòd posita Verbi subsistentia in humanitate, implicat propriam subsistentiam in humanitate resultare: at quantumvis poneretur intellectio increata in intellectu creato Christi, non implicaret intellectum hunc intelligere etiam per actum creatum à se elicitum; quia licèt in ista hypothesi cognosceret omnia objecta, quæ potest cognoscere per intellectionem creatam, & quidem modo nobilissimo; attamen remaneret alius modus, quo posset adhuc illa objecta cognoscere, scilicet naturali, & proportionata sibi cognitione: sicut de facto Christus, licèt cognoscat objecta cognitione beatifica, & infusa, non minùs propterea illa etiam cognoscit cognitione acquisita, & experimentali.

Dices tertiò: Habitus scientificus tantùm datur ut sciatur: at nulla fuit necessitas, quòd Christus sciret per scientiam creatam, quippe cùm jam nosset omnia per scientiam increatam: ergo nulla est necessitas admittendi in Christo scientiam creatam.

Distinguo minorem, nulla fuit necessitas simpliciter, concedo: secundùm quid, & propter perfectionem intellectus creati, nego.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm, & qualiter scientia beatifica fuerit in Christo.

TRia potissimùm hac in quæstione sunt statuenda. *Primum*, an reverà anima Christi habuerit scientiam beatificam, seu claram, & intuitivam Dei visionem, idque ab instanti suæ conceptionis. *Secundum*, an illa scientia, & cognitio ita fuerit perfecta, ut etiam dici possit comprehensiva. *Tertium*, an per eam anima Christi cognoscat id omne, quod Deus novit.

Notandum primò, duplicem posse distingui Christi statum: unum quidem ante mortem, & resurrectionem suam: alterum verò post ipsius resurrectionem. De posteriori non est ambigendi locus, quin Christus habuerit visionem beatificam, & intuitivam divinæ essentiæ cognitionem; id enim expressè docere videtur Apostolus ad Heb. 1. ubi sermonem faciens de Christo ait: *Sedet ad dexteram majestatis in excelsis; tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit*, qui textus maximè, ut notat Theodoretus, spectat ad Christum post resurrectionem, sed sancti Angeli divinam essentiam intuitivè contemplantur juxta illud Matthæi 18. *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, &c.* At non ita compertum est ex Scriptura, an Christus adhuc ex parte viator, & mortalis jucunda Dei visione potitus fuerit, idque ab initio suæ conceptionis, quapropter hoc erit in præsenti quæstione determinandum.

Notandum secundò, ex Doctore subtili *in 3. dist.* 14. *qu.* 2. *nu.* 7. visionem comprehensivam eam duntaxat appellari, qua ita perfectè cognoscitur, ut tanta sit perfectio in cognitione, quanta est perfectio in objecto cognoscibili, videtur enim, inquit Doctor, solus ille intellectus comprehendere aliquod intelligibile, cujus tanta est perfectio in intellectualitate, quanta est perfectio, vel intelligibilitas intelligibilis: & ideò ibi est commensuratio, & adæquatio, & propter hoc neutrum est respectu alterius excedens, & ita utrumque quasi finitum est alteri, quia simpliciter adæquatum: sicut propter æqualitatem personarum divinarum posset dici una persona finita alteri, quia non excedens eam, & tamen simpliciter non est finita. *Unde colligit*, quia ergo nullus intellectus creatus potest habere tantam intellectualitatem neque in actu primo, neque in actu secundo, quanta est intelligibilitas Dei, ut objecti, imò in infinitum excedit; ideo nullus talis intellectus creatus, etsi videat quodcumque visibile ex parte Dei, potest ipsum comprehendere, quia non est commensuratio hinc inde. Ita Doctor.

Notandum tertiò, ex eodem Doctore *qu.* 15. *quodlibetica*, objectum aliquod videri in Verbo, seu in essentia divina, nihil esse aliud quàm repræsentari in ipsa divina essentia velut in speculo, itaut eadem visione qua videtur objectum illud secundarium, putà homo, videatur etiam Verbum, seu illa divina essentia, ut repræsentativa hominis. Porrò objecta, quæ repræsentantur in essentia divina, sunt maximè duplicis ge-

generis: alia enim purè sunt possibilia, nec ullam unquam habitura sunt existentiam: alia verò existentiam vel habitura sunt, vel habent, vel habuerunt, dicunturque, vel futura, vel actualia, vel præterita: Priora Deus dicitur cognoscere per scientiam simplicis intelligentiæ, posteriora verò per scientiam visionis: quarum scientiarum diversitas abundè declarata est in primo nostro volumine disputatione de scientia. Quæritur autem impræsentiarum, an intellectus animæ Christi per scientiam beatificam possit cognoscere hoc utrumque objectum à Deo cognitum per scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis, idque vel actualiter, vel duntaxat habitualiter. Actualiter inquam, si actu simul omnia videat: & hoc item, vel unica visione, vel pluribus. Unica quidem visione, si nimirum videndo Verbum divinum videat etiam omnia possibilia relucentia in ipso: pluribus verò, si singulis objectis visibilibus singulæ correspondeant intellectiones in intellectu Christi. Habitualiter autem, si habeat aliquid per modum habitus, vel actus primi, quo illa omnia objecta posset percipere. Quod iterum fieri potest dupliciter: nimirum vel habendo habitum, seu lumen aliquod, quod sit repræsentativum omnium planè visibilium in Verbo: vel potiùs eliciendo unum actum visionis, qui sit ostensivus omnium; qualis est actus visionis actualis Dei, qui dici potest habitualis, vel se habens ad modum actus primi, respectu eorum, quæ relucent in Verbo, quatenus nimirum illa potest repræsentari.

CONCLUSIO PRIMA.

Anima Christi adhuc viatoris, & mortalis habuit intuitivam Dei visionem; idque ab instanti suæ conceptionis. Hæc est communis quoad utramque partem apud Theologos. Prima autem probatur plurimis Scripturæ textibus, maximè verò ex 3. cap. Joann. ubi Christus sic loquitur, *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis, qui est in cœlo*. Quibus verbis Christus adhuc viator, & mortalis, & adhuc in terris agens asserit se esse in cœlo, sed non erat in cęlo præsentia locali, & corporea: ergo mentali, & spirituali: at esse in cęlo ratione animæ, & spiritus nihil aliud est, quàm Deum intuitivè videre: igitur Christus mortalis intuitiva Dei visione fruebatur. Confirmatur ex eo, quòd Christus hæc verba proferebat, ut probaret Nicodemo sibi esse credendum, utpote testi oculato, simul in terris, & in cœlo existenti, quod nulli unquam Prophetæ contigerat, unde ibidem dicebat, *Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, qui de cœlo venit super omnes est, quod vidit, & audivit, hoc testatur*.

Probari etiam potest ex illo Joan. 12. ubi idem Christus ait: *Si quis mihi ministrat me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit*. Non dicit ubi *ero*, sed ubi *ego sum*; significans se jam frui clara Dei visione, quam assequentur ii, qui divinis ejus vestigiis insistunt, maximè verò in ærumnis, & cruciatibus perferendis. Quòd autem ibi loquatur ut homo, inde constat, quòd instituat sermonem de se, ut pro nobis morituro, & sequendo per mortem, tum quòd in sequentibus Patrem æternum ut homo alloquatur.

Probant etiam aliqui eandem veritatem ex SS. Patribus; Verùm perpauca sunt expressa, & nominatim de suprema ante mortem, & resurrectionem Christi felicitate concepta testimonia; & quæ proferri solent à quibusdam, uno forsitan excepto, liquidò rem minimè demonstrant. Unus hic, quem dico, locus est Augustini è quæst. 63. de octoginta tribus, ubi suscitati à Domino Lazari allegoricam significationem „ explicans, sudarium, quo tecta erat ejus „ facies, figuram esse dicit præsentis in nobis „ visionis, qua per speculum videmus „ in ænigmate: quod cùm auferri jubet „ Christus, hoc est, quòd post hanc vitam „ auferentur omnia velamenta, ut facie ad „ faciem videamus. Quantum autem interfuit „ inter hominem, quem Dei sapientia „ gestabat, per quem liberati sumus, „ & cæteros homines, hinc intelligitur; „ quòd Lazarus nisi exiens de monumento „ non solvitur: id est, etiam renata anima, „ nisi resolutione corporis libera ab „ omni peccato, & ignorantia esse non potest, „ quamdiù per speculum, & in ænigmate „ videt Dominum. Illius autem linteamina, „ & sudarium, qui peccatum non „ fecit, & nihil ignoravit, in monumento „ inventa sunt. Ipse solus in carne, non „ tantùm in monumento non est oppressus, „ ut aliquod peccatum in eo inveniretur; „ sed ne linteis implicatus, ut eum „ aliquid lateret, aut ab itinere retardaret. „

Suffragatur etiam ratio: *Primò*, quia natura humana per incarnationem sublimata est ad supremum esse: ergo pariter debuit elevari ad perfectissimam operationem, qualis est visio beatifica. *Deinde*, Qui est aliis causa, ut sint comprehensores, ipse in gradu præstantiori debet beatitudinem habere; atqui Christus, etiam adhuc mortalis, fuit causa, cur primi homines fierent comprehensores, quod maximè constat ex illa celebri promissione, quam fecit latroni pœnitenti, dicendo; *Hodiè mecum eris in Paradiso*; nam ut observat S. Augustinus epist. 57. quamvis illo ipso die mortis latro iste pœnitens futurus esset in Limbo; tamen quia ibi visurus erat Deum, dicitur futurus in Paradiso: igitur ipsemet Christus cùm hæc etiam proferret dira crucis sustinens supplicia, reverà Dei visione fruebatur. *Denique* non erat congruum, ut filius naturalis tamdiù sua hæreditate fraudaretur, maximè cùm illa beatitudinis suspensio, quantum ad animam nihil quidquam conferret ad negotium salutis, & reparationis nostræ.

Probatur etiam secunda pars. Primò quidem ex illo Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre*. Quibus verbis expressit Evangelista gloriam animæ Christi ex personali unione Verbi esse derivatam. *Secundò*, ex sequentibus istis *plenum gratiæ, & veritatis*, unde sic argumentor: Plenitudo gratiæ est ipsa gloria: at gratia, respectu gloriæ habet se, tanquam imperfectum ad perfectum. Plenitudo autem veritatis consistit in cognitione Dei intuitiva. *Tertiò*, ibidem, *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus, qui est in sinu Patris ipse enarravit*. Joann. 3. *Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur*. Joan. 8. *Etsi ergo testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quò vado*; & postea: *Si dixero quia nescio eum ero similis vobis mendax: sed scio eum, & sermonem ejus servo*. Ex quibus sic argumentor: Ibi proponitur Christus tanquam perfectissimus testis veritatis à Patre missus non tantùm ut Deus, sed etiam ut homo: perfecta autem testificatio, ex visu est, unde auditis credimus, quia audiuntur à fide dignis, qui oculis suis res se vidisse testantur: ergo vidit ea, de quibus testimonium perhibuit: ergo Deum ipsum intuitivè conspexit. Hæc autem cùm probent Christum ante passionem suam vidisse Deum intuitivè, & non sit ratio cur uno tempore potiùs, quàm alio: sequitur, quòd vidit à primo suæ Conceptionis instanti.

Probatur item rationibus. *Primò*, Gloria corporis, quam exhibuit Apostolis in monte Thabor, signum est evidentissimum gloriæ animæ ipsius: nec est assignabilis ratio, quare potiùs habuit eam hoc, quàm illo tempore. *Secundò*, Filio naturali Dei debetur hæreditas statim, ac nihil obstat quominus illam consequatur: sed Christus ut homo est Filius Dei naturalis: Hæreditas est visio Dei intuitiva, seu scientia beata: neque est assignabilis ratio, propter quam à primo suæ Conceptionis instanti non sit illam consecutus.

Objicies primò, nonnullos Scripturæ locos, ut Joan. 7. *Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus*. Joan. 17. *Clarifica me, Pater, apud temetipsum claritate, quam habui priusquam mundus fieret apud te*. Lucæ 24. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?*

Respondeo, primum locum intelligi de glorificatione Christi in ipsa die Ascensionis, quando videntibus Apostolis elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum; non verò de ipsa gloria animæ. Ita Augustinus tract. 32. in Joan. Ad secundum, & tertium, dico intelligendos esse de gloria corporis, & nominis exaltatione, de qua Apostolus ad Philipp. 2. *Propter quod & Deus exaltavit illum, &c.* Ita Augustinus tract. 104. in Joann. Quod utique confirmatur, quia Christus Dominus ibi postulat à Patre illam claritatem, qua ipse illum divinum Patrem suum clarificavit, quæ certè alia non fuit, quàm manifestatio nominis, & majestatis Patris, ait enim ibidem: Pater manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi.

Objicies secundò. Christus sibi meruit scientiam, seu visionem beatificam: ergo illam tempore suæ vitæ mortalis, & ab initio suæ Conceptionis non habuit. Consequentia patet; Necessum enim est, quòd præmium meritum subsequatur, quia meritum est via ad præmium. Probatur antecedens: Christo debet attribui id, quod perfectius est: sed perfectius est habere aliquid ex merito, quàm sine merito, nam habere aliquid ex merito, est id obtinere independenter ab alio, & ex motivo justitiæ: habere autem sine merito est habere dum-

taxat

taxat dependenter à liberalitate donatoris: igitur, &c.

Nego antecedens: Quanquam enim Christus meruerit gloriam sui corporis, non tamen meruit gloriam animæ, quam habuit ab initio suæ Conceptionis titulo mercedis, sed per modum naturæ, & jure filiationis naturalis. Unde *ad probationem* dico; perfectius quidem esse generatim loquendo rem habere ex merito, quàm sine merito; tamen per accidens melius est interdum aliquid habere sine merito, quàm per meritum, quando scilicet illius assecutio per meritum derogaret dignitati naturali, & perfectioni naturaliter debitæ: beatitudo autem illa ratione unionis hypostaticæ, & filiationis naturalis quasi nativo jure Christo debebatur; unde fuisset quoddam illius dignitati præjudicium si illam per studium, & laborem debuisset promereri. Cætera, quæ adversùs hanc assertionem solent objici, faciliori, & congruentiori ordine proponentur, ac solventur in sequentibus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christi Domini cognitio beatifica, fuit quidem perfecta, non tamen comprehensiva. Ita Doctor *loco laudato*, eamque probat iisdem rationibus, quibus probavit animam Christi de facto habuisse perfectam, & summam gratiam, cùm enim quæsivisset qu.2. num.2. an intellectus Christi possit perfici visione perfectissima Verbi; Respondet, *Dico quòd sic, propter eandem rationem, propter quam D. præcedenti qu.1. dixi voluntatem ejus posse habere summam charitatem*: Sic autem formati potest probatio. Summam gratiam sequitur summa fruitio: igitur perfectissimo gradui gratiæ correspondere debet perfectissimus gradus fruitionis: sed Christus habuit summam gratiam: ergo etiam summam fruitionem: At ad summam fruitionem, quæ fit maximè per amorem beatificum, requiritur perfectissima Dei visio: ergo ex summa gratia sequitur Christum habuisse summam visionem.

Confirmat authoritate S. Isidori dicentis cap. 42. in Exodum. *Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto*; quod utique catenus verum esse potest, quatenus sola Trinitas, & homo assumptus cognoscunt ipsam Trinitatem ea cognitione, qua perfectior concedi non potest alicui creaturæ.

Dices: Quò præstantior est intellectus cum æquali lumine gloriæ, eò nobilior, & præstantior potest esse visio beatifica: sed intellectus Angeli est perfectior in naturalibus, quàm intellectus animæ Christi: ergo ex hypothesi, quòd Angelus haberet lumen gloriæ æquale illi, quod concessum est animæ Christi, perfectiorem eliceret visionem beatificam: & consequenter visio beatifica animæ Christi non est omnium perfectissima, & summa. Major constat ex dictis in primo volumine de inæqualitate luminis gloriæ; probatum enim est vegetiorem intellectum cum æquali lumine gloriæ præstantiorem elicere visionem. Minor etiam est certa: Siquidem ex Apostolo ad Hebr. *Christus paulò minùs ab Angelis minoratus est*.

Distinguo majorem: Nobilior, & præstantior esse potest ratione facultatis intellectivæ confortatæ, & elevatæ per lumen gloriæ, concedo: ratione ipsius luminis gloriæ, nego: & concessâ minore, similiter distinguo consequens, præstantior esset visio beatifica Angeli, quàm Christi, ratione facultatis intellectivæ, concedo: ratione luminis gloriæ, nego: quia non tantum conferretur lumen gloriæ Angelo, quantum Christo; cùm enim Christus longè præstantius habeat esse, ratione unionis hypostaticæ, quàm quælibet creatura, etiam nobilius debet habere principium operandi, si non naturale, saltem supernaturale.

Adde quòd Christi beatitudo sit summa dumtaxat de facto, non verò de possibili, ut à simili diximus de gratia ipsius.

Probatur secunda pars: Nempe quòd illa cognitio Christi non sit comprehensiva divinitatis, nam inquit S. Augustinus lib.83. quæstionum qu.14. *Quod se comprehendit finitum est sibi*; sed essentia divina non est finita in comparatione ad animam Christi, cùm in infinitum eam excedat: ergo non comprehendit anima Christi essentiam divinam. *Secundò*, infinitum non comprehenditur à finito: anima Christi est finita tam entitativè, quàm quoad potentiam intellectivam, & lumen gloriæ, quo corroboratur: essentia autem divina, ut comprehensibilis, est infinita: ergo, &c.

Dices: Intellectus animæ Christi ex Doctore loco suprà laudato nu.6. videt essentiam divinam ut infinitam: at videre essentiam divinam ut infinitam, est illam comprehendere: igitur cognitio beatifica Christi est comprehensiva. Probat majorem

Doctor: *Quia*, inquit, *nihil nisi sub ratione infiniti formaliter potest quietare intellectum; ita quòd si non in quantum infinitum formaliter apprehenderetur, sed infinitas tantùm concomitaretur, non plus quietaret potentiam apprehensivam, quàm aliud intelligibile (accidit enim sibi infinitas, ut comparatur ad potentiam illam:) sicut non plùs quietaret visum triangulus ut albus, quàm ut niger, si triangulus solùm, in quantum triangulus, comparetur ad potentiam illam, & non apprehendatur per se illud concomitans. Similiter essentia non quietat, nisi ut essentia visa existens in tribus suppositis; hoc autem non convenit sibi, nisi ratione infinitatis*: ergo, &c.

Distinguo minorem: Qui videt essentiam divinam ut infinitam modo infinito, ita quòd tanta sit perfectio in vidente, quanta est in objecto visibili, illam comprehendit, concedo; qui videt dumtaxat illam infinitatem modo finito, illam comprehendit, nego: intellectus autem animæ Christi videt quidem essentiam divinam, ut infinitam: at illam videt modo finito, sicut cæteri Beati, unde qua ratione cæteri Beati Deum non comprehendunt: igitur nec intellectus animæ Christi illam comprehendit.

Dices secundò; Sanctus Isidorus suprà laudatus, dicit, quòd Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto: igitur censet eodem modo hominem assumptum pari ratione Trinitatem cognoscere: at divina Trinitas seipsam cognoscit comprehensivè: igitur & Christus.

Respondeo, sanctum Isidorum hæc proferre, ut significet, quòd homo assumptus comparari possit divinæ Trinitati in cognitione Dei, non ratione comprehensionis, sed ratione cujusdam excellentissimæ notitiæ, qua præ cæteris creaturis anima Christi perspicaciùs, & sublimiùs divinitatem intuetur. *Vel* aliter dico, Isidorum nil aliud significare, quàm quòd Incarnationis mysterium sit incomprehensibile, sicut & mysterium Trinitatis, ut ipsemet docet penè similibus verbis lib. 1. sententiarum cap. 3. dicens, *Sola Trinitas sibi integrè nota est, & humanitas à Christo suscepta*; quibus verbis dicit Trinitatem tantùm sibi esse notam, sicut & humanitatem assumptam, ut significet hoc utrumque mysterium soli Deo esse perfectè notum, quapropter Apostolus incarnationem appellat, investigabiles Dei divitias.

CONCLUSIO TERTIA.

Probabilius est, *quòd anima Christi non videat omnia, quæ Deus videt scientia simplicis intelligentiæ, putà omnia possibilia*. Hæc videtur esse genuina Doctoris sententia *nu.* 20. ut colligit ibidem ejus Scholiastes, quamquam reverà totus videatur dubius hac in resolvenda difficultate. Probatur itaque *primò*. Si anima Christi videret omnia objecta possibilia, maximè, vel per plures visiones, vel per unicam: sed neutrum dici potest. Non quidem *primum*, quia cùm objecta illa supponantur numero infinita, oporteret etiam illum habere actu infinitas cognitiones: sed finita facultas, qualis est anima Christi, non potest habere actu infinitas cognitiones, quia repugnat, quòd potentia finita tantum præstare possit, quantum infinita: maximè in eo, quod dicit perfectionem simpliciter simplicem: sed si intellectus creatus posset intelligere per infinitas intellectiones objecta infinita, id præstaret, siquidem id omne perciperet, quod infinita virtus: hæc autem infinitorum objectorum cognitio dicit perfectiones sine imperfectione.

Non etiam secundum, quia illa unica cognitio, *vel* ex natura sua intrinseca necessariò repræsentaret illa omnia objecta possibilia formaliter: *vel* dumtaxat istud præstaret mediantibus quibusdam respectibus superadditis per modum accidentium: & quos non exigeret ex natura sua intrinseca. *Primum* autem dici nequit, quia reverà tum illa visio esset infinitæ perfectionis, & vocari posset sapientia actualis infinita entitativè, qualis soli Deo competit; siquidem illa visio non solùm esset extensivè infinita, quatenus tenderet in omnia objecta intelligibilia, sed etiam intensivè; quia non videtur esse majoris perfectionis intensissimè videre unum objectum, quàm perfectè videre omnia intelligibilia simul; nullus enim est, qui non præferat visionem perfectam, ut unam decem objectorum, quàm visionem, ut octo unius tantùm objecti.

Insuper: Si intellectio una posset repræsentare infinita objecta, sequeretur, quòd etiam intellectus esset infinitę virtutis intellectivæ; siquidem non magis repugnat, quòd intellectus creatus habeat virtutem infinitam indivisibiliter ad producendam intellectionem infinitæ perfectionis, quàm quòd in-

intellectio creata habeat virtutem infinitam ad repræsentanda objecta infinita, sed repugnat, quòd intellectus Christi habeat virtutem infinitam, alioqui illa virtute de facto donaretur: siquidem id omne perfectionis tribui debet animæ Christi, quod ei potest competere citra repugnantiam, & indecentiam: igitur pariter repugnat, quòd detur intellectio, quæ habeat vim infinitam repræsentandi infinita objecta ex ratione sua intrinseca.

Confirmatur à simili; quia repugnat, quòd unus homo possit æquivalere infinitis hominibus, quantum ad tollendum aliquod pondus infinitum, quod portari posset ab infinitis hominibus; quia oporteret illum hominem habere infinitam virtutem portandi: ergo pariter repugnat, quòd una visio æquivaleat infinitis visionibus, quantum ad repræsentanda infinita objecta.

Secundum etiam non potest dici, nempe, quòd illa visio repræsentaret omnia objecta possibilia mediantibus respectibus superadditis. *Primò*, quia, inquit Poncius ad præsentem quæstionem *nu.*108. necessum esset, quòd isti visioni adderentur infiniti respectus ad illa infinita objecta possibilia, & sic daretur infinitum actu, quod repugnare demonstravimus in Physicis. *Secundò*, sequeretur, quòd illi respectus essent visiones formaliter, & sic darentur plures visiones illorum objectorum, quod est contra hypothesim. Probatur sequela: quia per illos respectus viderentur objecta illa secundaria, non autem per ipsam visionem; nam posita tali visione, non perciperentur objecta, additis autem respectibus perciperentur: sed id quo videtur objectum, est visio: ergo sequeretur, quòd isti respectus essent visiones formaliter, & consequenter, quòd infinitorum objectorum essent actu infinitæ visiones.

Confirmatur. Nihil enim aliud requiritur, ut aliquid dicatur visio, quàm quòd faciat percipere objectum visibile, & insit in ipso intellectu vidente: at revera oporteret respectus illos esse in intellectu, quippe afficerent actum intellectus, & illis mediantibus respectibus intellectus diceretur percipere objecta visibilia, quæ illis respectibus seclusis non videret: igitur illi respectus reverà essent visiones.

Deinde sequeretur etiam, quòd visio non esset forma absoluta, sed respectiva, quia si per superadditum aliquem respectum posset repræsentari formaliter aliquod objectum visibile, aut cognoscibile, nulla est ratio, quin pariter omnia alia objecta per similem respectum possent repræsentari, & consequenter inde sequeretur, quòd nulla visio probari posset esse forma absoluta.

His adde, quòd omnis potentia creata limitata, & determinata sit ad determinatum numerum objectorum, ultra quem simul non potest plura intelligere. Quod utique colligitur ex distractione, & minori attentione intellectus ad plura objecta, quæ sanè minor attentio, aut distractio non provenit ex productione visionis, quia aliàs sequeretur, quòd ignis per simultaneam productionem plurium ignium pateretur etiam distractionem, & diminutionem suæ virtutis; nec etiam oritur ex impotentia organorum, quia aliàs illa minor attentio circa plura objecta, quàm circa pauciora, non esset in Angelis: sed oritur ex limitatione virtutis suæ ad percipienda simul plura objecta per distinctas visiones.

Dices primò; Si fieret distractio cognitionis, & minor attentio in cognitione plurium, quàm in cognitione unius dumtaxat objecti, sequeretur, quòd Christus minùs perfectè cognosceret divinam essentiam, si cum ea etiam alia objecta secundaria simul intelligeret, quàm si illam dumtaxat videret, & sic non haberet summam visionem divinæ essentiæ: sed hæ consequentiæ videntur absurdæ; ergo falsum est, quòd per cognitionem plurium objectorum distrahatur attentio, & fiat minor cognitio.

Distinguo majorem; Id sequeretur si illa cognitio fieret per plures visiones, concedo: si per unicam, nego. Fateor equidem, quòd si cognitio fiat per plures visiones, tunc distrahetur intellectus, & singulę cognitiones erunt minùs perfectæ: secus verò est, quando unica cognitione intellectus plura percipit, tunc enim illa cognitio sese extendens ad plura objecta, maximè, quando sunt invicem subordinata, non dicitur minùs perfecta, imò præstantior.

Instabis: Si per cognitionem plurium objectorum, quæ unica visione percipiuntur, non fiat distractio: ergo per unicum actum visionis Christus poterit percipere omnia prorsus objecta possibilia.

Nego istam sequelam, quia nempe aliunde ipsi repugnat illa cognitio omnium objectorum possibilium, cùm enim cogni-

t'o illa sit actualis, si actu perciperet omnia illa objecta, cùm supponantur infinita, sequeretur eum habere cognitionem non solùm extensivè, sed etiam intensivè infinitam, ut dictum est.

Urgebis. Si distrahatur intellectus, & fiat minor illius cognitio, dum diversas habet cognitiones; consequens erit, quòd Christus non habebit ita perfectam cognitionem essentiæ divinæ intelligendo simul omnia alia objecta per scientiam infusam, seu acquisitam, ac haberet si illa per has scientias non intelligeret: sed falsum consequens: ergo & antecedens.

Distinguo majorem; Si cognosceret per plures cognitiones, quæ tenderent in diversa objecta: ita quòd objectum terminativum unius cognitionis non esset terminativum alterius, concedo: secus, nego. Fateor equidem, quòd intellectus distrahatur per plures cognitiones, quando tendunt in objecta diversa: at non ita contingit, quando illæ diversæ cognitiones circa eadem objecta versantur: cognitiones autem, quas Christus habet per scientiam infusam aut acquisitam, non tendunt circa diversa objecta, sed circa eadem diversimodè cognita, unde non debet fieri illius intellectus distractio. *Addo* cùm Poncio nu.114. quòd equidem Christi cognitio beatifica distrahi deberet per cognitionem infusam, aut acquisitam aliorum objectorum, nisi Deus ex speciali beneficio vellet ipsum habere cognitionem beatificam in summo gradu; & ideò per abundantius lumen gloriæ, ac singularem concursum ita confortaret illius virtutem intellectivam, ut per cognitionem aliorum objectorum non fieret minor, nec minùs attenta cognitio beatifica.

Dices secundò; Si Christus non posset videre per intellectum creatum objecta possibilia, maximè, quia ex infinitate illorum objectorum, sequeretur illiùs cognitionem esse infinitam intensivè: sed hoc est falsum: siquidem tantùm inde liceret inferre, quòd illa cognitio esset extensivè infinita, quia nempe tenderet in objecta numero infinita: at ex cognitione infinitè extensiva non colligitur cognitio infinitè intensiva; sicut licèt in quanto sint infinitæ partes in potentia divisibiles ab aliquo dividente, non sequitur, quòd aliquod dividens creatum, habeat actu virtutem infinitam ad dividendas illas partes. *Deinde*, licèt visio beatifica terminetur, & se se extendat ad infinitatem Dei; tamen illa non est infinita intensivè, quia, ut diximus non videt infinitatem infinito modo. *Denique*, Doctor refellit rationes, quibus S. Bonaventura probabat Christum non videre actu infinita: *Primò*, quia inde sequeretur, quòd intellectus animæ Christi tantum intelligeret, quantum intellectus divinus, & ut sic haberet virtutem infinitam: *Secundò*, quia virtus infinita distinctiùs, & perfectiùs videt duo, quàm tria, & tria, quàm quatuor, & ita ascendendo in infinitum, semper minùs distinctè, & perfectè videre poterit plura, quàm pauciora: ergo si videret infinita infinities, minùs clarè, & distinctè ea videret, quàm si videret dumtaxat infinita; sed quod infinities minùs perfectè, & distinctè videtur, perinde est, ac si nullo modo videretur. *Tertiò*, quia infinita extensivè virtus præsupponit infinitam intensivè virtutem: sed anima Christi non potest se se extendere ad objecta numero infinita. Doctor, inquam, *nu*.21. has rationes solvit, ac refellit: sed illæ eædem sunt rationes, quibus præfatam nostram conclusionem firmavimus: ergo nostra assertio subtilis Doctoris sententiæ, & doctrinæ adversatur.

Nego has omnes consequentias, & ad primam rationem dico, equidem ex cognitione extensiva non rectè colligi cognitionem intensivam, quando cognitio extensiva non versatur circa objecta, quæ actu, sed dumtaxat potestate intelligantur, concedo: quando illa cognitio extensiva supponitur de facto versari circa infinita objecta actu cognita, nego: cùm enim, ut diximus, per cognitionem plurium objectorum non subordinatorum, quæ necessariò diversis cognitionibus debent attingi, fiat distractio intellectus, & singulæ cognitiones sint minùs perfectæ: consequens est, quod si aliquis actu perfectè, & distinctè cognosceret objecta numero infinita, necessariò deberet habere virtutem intelligendi infinitam, sicut si quis de facto divideret infinitas partes continui, deberet habere vim divisivam infinitam.

Ad secundum dico, disparitatem esse inter cognitionem Dei, ut infiniti, & infinitorum objectorum, quòd cognitio Dei sub ratione infiniti possit fieri modo finito, non enim requiritur, ut tanta sit perfectio in cognoscente, quanta est in objecto cognoscibili; quippe Deus visus, ut infinitus, non percipitur necessariò secundùm omnem

omni-

omninò gradum suæ perfectionis, & infinitatis: sicut v.g. ut sol videatur quatenus lucidus, non est necesse, quòd percipiatur secundùm omnem gradum, & perfectionem sui luminis, alioqui non posset perfectiùs videri ab uno oculo, quàm ab altero; at ut omnia objecta possibilia actu viderentur, necessum esset, quòd intellectus videns haberet virtutem infinitam, quia vel illa videret per unicam visionem, vel per plures: si per unicam, oporteret, quòd illa intellectio esset actu infinita in repræsentando, quia actu repræsentaret infinita objecta, quæ in ipsa relucerent, & per illam fierent manifesta intellectui: virtus autem productiva actionis infinitæ debet esse infinita, & consequenter intellectus Christi productivus illius infinitæ intellectionis deberet habere virtutem infinitam. Idem dicendum si illa objecta cognosceret per infinitas numero intellectiones, quia sicut virtus, ut duo, requiritur ad producendas intellectiones duorum objectorum; sic requiritur virtus, ut quatuor, ad producendas intellectiones totidem objectorum: ergo pari ratione virtus infinita desideraretur, ut producerentur infinitæ cognitiones infinitorum objectorum.

Ad tertium, dico Doctorem eatenus refellere rationes S. Bonaventuræ, quatenus Seraphicus Doctor volebat non solùm, quòd intellectus aliquis creatus nedum numero infinitas intellectiones posset producere, sed nec aliundè productas recipere: quod utique non approbat Doctor, unde ibidem ait: *Potest dici, quòd videre indistinctiùs respectu plurium, non necessariò est ex parte intellectus; ut receptivus est, sed solùm ut elicitivus: posset enim recipere visiones æquè distinctas plurium, ac paucorum: & ita si ratio valeret, concluderet solùm, quòd intellectus non possit esse elicitivus respectu infinitarum visionum.* Et infrà, *Infinitas extensiva ad aliqua, vel ad formas recipiendas, non concludit infinitam entitatem receptivi, sicut patet de materia, si esset receptiva infinitarum formarum: imò magis concludit imperfectionem: sed infinitas aliqua extensiva, ut ad effectus simul causabiles concludit infinitatem extensivam, eo quòd talis pluralitas concludit majorem perfectionem in eo, quòd ad plura se extendit, non ita de receptiva.* Quibus verbis Doctor apertè significat, quòd etsi fortè intellectus sit receptivus infinitarum numero intellectionum divinitùs productarum, sicut & infinitarum numero specierum intelligibilium, quales aliqui Theologi volunt concessas fuisse Angelis ab instanti suæ formationis; non tamen sequitur, quòd posset idem intellectus infinitas numero intellectiones producere, quæ est ipsamet ratio, qua nostram conclusionem firmavimus: ergo Doctor nobis non adversatur.

Nec refert, quòd ibidem subjiciat; *Sitamen, & intellectus ponitur elicitivus infinitorum; dico, quòd nec illa infinitas extensiva concludit infinitatem extensivam intellectus, sed objecti: quia objectum est causa principalis activa respectu illarum visionum, & non intellectus.* Id, inquam, non obstat, quia his verbis nihil aliud significare intendit, quàm quòd licèt intellectus diceretur elicere cognitionem infinitorum objectorum non propterea dici deberet infinitus, quia non esset causa principalis cognitionis illorum objectorum: sed Deus ipse, qui extraordinario modo concurrens cum istis produceret eorum visionem in ipso intellectu Christi, sicque intellectus magis diceretur receptivus, quàm productivus talis cognitionis.

CONCLUSIO QUARTA.

Probabilius est intellectum Christi non videre omnia, quæ Deus videt scientia visionis, sed dumtaxat aliqua: idque non actualiter, sed habitualiter: non quidem per lumen gloriæ, aut aliquam qualitatem; sed ex eo, quòd habeat actum visionis beatificæ circa objectum repræsentativum eorum omnium, quæ Christus vult cognoscere. Hæc videtur conformior menti Doctoris, quantum ad tres partes, quibus constat, quarum *Prima* est contra Thomistas affirmantes animam Christi per scientiam beatam cognoscere in divina essentia omnia prorsus præsentia, præterita & futura. Probatur autem, quia objecta futura possunt esse numero infinita, putà infinitæ hominum, & Angelorum cognitiones, & affectus per totam æternitatem: sed ut dictum est, Christus non potest intelligere objecta infinita, eadem enim currit ratio de istis objectis futuris, ac de possibilibus: ergo &c.

Secunda pars similiter constat, nempe quòd Christus non videat illa objecta habitualiter, tamquam per lumen gloriæ, aut alterius qualitatis, quæ per modum habitus repræsentaret intellectui omnia objecta futura; quia

quia non magis intellectus Christi posset determinari per seipsum ad videnda illa objecta, quàm per lumen gloriæ, aut per aliquam similem qualitatem, quæ se haberet per modum habitus: sed non potest determinari per ipsum ad illa omnia objecta videnda: ergo nec à lumine gloriæ. Major constat, quia non aliundè lumen gloriæ posset determinare intellectum ad illa objecta percipienda, quàm quia ex se posset concurrere ad cognitionem istarum cognitionum, quibus illa objecta perciperentur: atqui pari ratione intellectus posset concurrere ad illas cognitiones: ergo id magis fieri non potest per lumen, quàm per intellectum, maximè cùm intellectus sine ullo lumine gloriæ, & cum solo uberiori actuali concursu possit determinari ad cognitionem objectorum: lumen autem gloriæ non posset concurrere ad illam visionem, nisi dependenter ab intellectu. Hæc pars confirmabitur paulò infrà.

Tertia pars etiam constat, nempe quòd Christus eatenus videat objecta futura, quatenus nempe videt essentiam divinam instar speculi voluntarii, & ut est repræsentativa eorum omnium vel ex possibilibus, vel ex futuris, quæ Christus vult cognoscere, hac enim ratione Christi cognitio dici potest perfectissima, quia licèt non actu percipiat omnia prorsus objecta, tamen semper ejus intellectus est paratus in actu primo ad illa detegenda, quoties vel ad sui fœlicitatem accidentalem, vel ut ad aliorum quæsitum respondeat, illa objecta cognoscere cupiet.

Ex his collige, quòd hoc postremo modo sit intelligendus Doctor subtilis, dum dicit Christum videre omnia habitualiter in Verbo. Intelligendus autem est juxta secundam partem præsentis conclusionis, dum negat secundùm sententiam S. Bonaventuræ Christum videre omnia habitualiter, eo scilicet modo, quo Seraphicus Doctor affirmabat in intellectu Christi aliquam esse qualitatem per modum habitus, quo fieret, ut Christus posset habitualiter cognoscere omnia objecta tam possibilia, quàm futura; quod utique Doctor expugnat ostendendo, quòd habitus ille omnium objectorum repræsentativus sit impossibilis; tum quia vel habitus ille esset ratio cognoscendi infinita objecta per se præcisè, & sic haberet virtutem infinitam in repræsentando, quod repugnat ex dictis: *vel* id præstaret mediantibus respectibus fundatis in ipso habitu, per ordinem ad ipsa objecta intelligibilia, quod pariter dici nequit: quia, qua ratione ponuntur infiniti respectus in tali habitu, ne concedatur habitum illum esse infinitum, eadem ratione possunt fundari infiniti respectus in aliquo actu, qui tamen propterea ex illa sententia non esset infinitus: at in eadem sententia non admittitur actus aliquis fundans infinitos respectus ad infinita objecta: ergo neque admitti debet habitus.

Præterea, impossibile est infinitos respectus fundari in habitibus ad objecta: quin ponatur iste habitus infinitus actu, nam habitus non habet alium respectum ad objectum suum, quàm *vel* respectum causati ad causatum, *vel* mensurati ad propriam mensuram: ergo si habeat infinitos respectus mensurati ad mensuram, iste habitus erit infinitè mensuratus; esse autem infinitè mensuratum, est esse infinitè perfectum; quia mensurari est perfici, vel saltem perfectum cognosci: ergo habitus erit non modo infinitus extensivè, verùm etiam intensivè. Hinc meritò Poncius carpit Suarium, quòd dixerit *disput. 26. circa principium*, Doctorem subtilem à sententia S. Bonaventuræ, quam impugnavit, parùm recessisse, eam explicando alio modo minùs probabili: in quibus verbis, inquit Poncius licèt paucis, ter crassè erravit Suarez. *Primò*, dum dixit parum abfuisse Scotum à sententia S. Bonaventuræ, quam impugnavit; tantùm enim abest ab illa sententia, quantum ultima pars hujus conclusionis, quæ est affirmativa, distat à prima, quæ est negativa, & quarum una nihil prorsus habet connexionis cum altera, ut manifestum est. *Secundò*, dum dixit Scotum sententiam S. Bonaventuræ à se impugnatam posteà explicasse aliter; nam licèt aliter explicaverit, ly *habitualiter*, quàm S. Bonaventura, tamen non aliter explicavit sententiam S. Bonaventuræ, sed statuit aliam sententiam toto cœlo distinctam. *Tertiò*, dum dixit explicationem Scoti esse minùs probabilem; nam ex dictis constat oppositum. Fallitur etiam ulteriùs, dum ibidem putat Scotum dixisse, quòd visio actualis aliquando se haberet per modum actus primi, aliquando per modum actus secundi: non enim somniavit hoc Scotus; sed solùm dixit, quòd mediante visione, qua tamquam actu secundo videt objectum beatificum potens, & paratum omnia

nia

nia intelligibilia repræsentare, habet applicatum actum primum sufficientem ad causandum cum intellectu cognitionem cujusque intelligibilis; non quidem conjunctim, sed divisim, quod sine dubio verum est. Hæc Poncius.

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm præter scientiam beatificam Christus habuerit scientiam infusam, qua res ipsas in propria earum natura cognosceret.

Notandum primò, triplicem distinctam creaturarum cognitionem, & scientiam attribui Christo, nimirum Beatificam, Acquisitam, & Infusam. *Beatifica* est, qua res creatas cognoscit in essentia divina; *Acquisita* dicitur, quam proprio studio, & experientia sua comparavit. *Infusa* verò ea est, quam ipsi Deus indidit imprimendo ejus intellectui species repræsentativas rerum creatarum. *Insuper*. Scientia divinitùs indita, alia est infusa per se, & alia per accidens. Dicitur infusa *per accidens*, quæ quantum est ex se, de facto comparari posset per studium, & exercitationem intellectus; nihilominus infunditur à Deo, ut is, qui illam obtinet, non solùm promptiùs, & faciliùs, sed etiam perspicaciùs res cognoscat. Talis fuit scientia illa, quam Adamus, & Salomon sibi divinitùs inditam habuerunt de rebus naturalibus, quas temporis successu proprio studio potuissent sibi comparare, sed necessariò debet à Deo infundi, qualis est scientia, seu cognitio evidens de rebus supernaturalibus. Quæritur autem impræsentiarum, an Christus habuerit scientiam infusam, non solùm per se, sed etiam per accidens, qua nedum res supernaturales, sed etiam naturales in propria earum natura noverit.

Notandum secundò, discrimen statui inter scientiam beatam, & scientiam in proprio genere; non quidem penès objecta cognita; nam eadem objecta, quæ cognoscuntur in Verbo, seu in essentia divina, etiam cognosci possunt in proprio genere: sed invicem distinguuntur penes media diversa; nam medium cognitionis *scientiæ beatificæ* est ipsa divina essentia, quatenus repræsentativa rerum, quas eminenter, & virtualiter continet, & habet vim infinitam eas repræsentandi; scientiæ verò infusæ medium, sunt species intelligibiles divinitùs inditæ, quæ res cognoscendas repræsentant non secus, ac si illæ species essent proprio labore comparatæ. Hinc cognitio beatifica habet pro objecto immediato, *quod*, ipsam essentiam divinam, & pro secundario, ipsas creaturas, quæ videntur in essentia divina. Cognitio verò *Acquisita*, vel *Infusa* terminatur ad ipsas creaturas tamquam ad objectum primarium, quod per se, & non in alio videtur, aut intuitivè, aut abstractivè, & ideo hac ratione res dicuntur videri in genere proprio. Cùm autem prius medium longè sit clarius, & præstantius, etiam longè clariori, ac præstantiori modo res videntur in essentia divina, quàm in proprio genere. Unde cognitio beatifica dicitur *Matutina*, infusa verò, vel comparata *Vespertina* appellatur. *Advertendum* insuper, scientiæ infusæ objecta esse, vel divina, ut ea, quæ spectant Deum unum, & trinum, necnon & Incarnationem Verbi: vel supernaturalia ut gratia, &c. vel purè naturalia.

Notandum tertiò, unam & eamdem speciem intelligibilem non posse simul plura objecta distinctè repræsentare, ut ex professo docet Doctor in 2. dist. 3. qu. 10. Quod utique variis rationibus probat; maximè verò quia una, & eadem res non potest esse repræsentatio naturalis rerum dissimilium, sed naturæ, & quidditates rerum, sunt inter se valdè dissimiles: igitur species non potest esse earum perfectè repræsentativa.

Deinde, quidquid est ratio cognoscendi distinctè plura, necessariò debet habere unum objectum, in quo perfectè illa plura continentur, & velut adunantur: quod utique patet exemplo essentiæ divinæ, quæ est repræsentativa omnium creaturarum, idque distinctè, & perfectissimè, quia omnia perfectissimè continet, & suo sinu claudit: sed una species non habet aliquod objectum primum includens virtualiter omnes alias quidditates secundùm totam suam cognoscibilitatem; nulla enim est creatura, quæ virtualiter contineat alias creaturas secundùm omnimodam earum cognoscibilitatem: igitur una species non potest esse repræsentativa omnium omninò aliarum quidditatum.

Denique, colligitur infinitas divinæ essentiæ ex infinitate eorum, quæ per ipsam repræsentantur: ergo pari ratione, si daretur aliqua species, quæ haberet vim re-

repræsentandi omnia prorsus objecta, etiam infinitatem sibi vendicaret: hoc autem est falsum.

CONCLUSIO PRIMA.

PRæter *scientiam beatam*, *est etiam admittenda in intellectu animæ Christi scientia quædam infusa*. Probari potest conclusio illis omnibus Scripturæ textibus, quibus suprà probatum est in Christo fuisse omnia dona Spiritus sancti, inter hæc enim sunt dona sapientiæ, & scientiæ. Item ex illis ad Colofs. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ*, & *scientiæ Dei*: scientia autem infusa est nobilissima portio Scientiæ supernaturalis, quæ maximè designatur ab Apostolo nomine scientiæ Dei; unde Joan. 7. mirantibus Judæis, ac dicentibus; Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit? respondit Jesus. *Mea doctrina non est mea*, *sed ejus*, *qui misit me*: quasi diceret, non illam mea industria comparavi, nec ab homine docente didici, sed à Patre meo mihi fuit indita.

Probatur etiam ab omnibus Theologis; maximè verò à nostro Alensi 3. p. q. 13. memb. 2. ubi distinguit sex modos scientiæ in Christo. „ Quorum *primus* est, inquit, quo Christus omnia novit, quia Deus, & hæc „ scientia non est accidens, sed substantia, & Deus ipse. *Secundus* modus est „ quo omnia novit ratione gratiæ unionis, & hic modus dicit tantùm excellentiam quamdam scientiæ animæ Christi illi necessariò debitam, ratione gratiæ unionis hypostaticæ. *Tertius* modus „ est quo cognovit omnia notitia comprehensorum, & Beatorum, & de illo modo quæstione præcedenti disputavimus. „ *Quartus* modus est quo cognovit omnia secundùm perfectionem naturæ integræ, quomodò Adam cognovit omnia, & hic modus est scientia infusa. „ *Quintus* modus est quo cognovit aliqua „ per experientiam in parte appetitiva, de „ quo modo loquitur Apostolus ad Hebræos 9. *Didicit ex illis*, *quæ passus est*, „ *obedientiam*. *Sextus* tandem modus est „ quo cognovit aliqua per experientiam „ in parte sensitiva, & hic sextus modus „ differt à quinto, quòd quintus modus „ dicat tantùm experientiam dolorum, & „ pœnalitatum, quas Christus tulit; unde „ dicitur modus sciendi secundùm naturam pœnalem assumptam; sextus modus verò dicit præcisè cognitionem intellectivam comparatam beneficio sensuum, „ quam Christum habuisse inferiùs probabimus. „

Probatur insuper hac ratione. Sicut se habet gratia ad voluntatem, sic scientia ad intellectum: sed in Christo fuit plenitudo gratiæ infusæ: ergo & scientiæ plenitudo. Non esset autem plenitudo scientiæ, nisi esset aliqua infusa: ergo in Christi anima fuit aliqua scientia infusa. Præthereà, si non esset admittenda ejusmodi scientia infusa in Christo, maximè quia pugnat cum scientia beata, quam intellectus animæ Christi habet in Verbo; vel saltem quia data scientia beata, frustrà daretur scientia infusa: sed neutrum dici debet. Non quidem *primum*, quia ex S. Augustino qu. 26. ad Orosium, *Cognitio creaturæ in semetipsa est vespera*, *in Deo est mane*: sed ex eodem S. Augustino 4. super Genesi ad litteram, *In cælesti patria simul est mane*, & *vespera*: ergo in Christo utpote beato, simul est manè, & vesperè. Non etiam *secundum*, quia, data scientia beata, iterùm datur infusa, non ad cognoscendum simpliciter, sed ad cognoscendum distinctis mediis: At verò data cognitione alicujus per unum medium, non est frustrà cognitio ejusdem per aliud medium; sicut patet de terra, cujus rotunditas semel probata per medium physicum, non propterea frustrà probatur per medium mathematicum: ergo, data scientia beata, qua intellectus animæ Christi videt res in Verbo, per Verbum, tamquam per unum medium, non datur frustrà scientia infusa, qua res easdem cognoscat per species infusas, tamquam per aliud medium.

Objicies primò, non possunt simul subsistere scientia, & opinio; igitur multò minùs scientia beata, & infusa. Antecedens patet ex Aristotele 1. posteriorum, & abundè probatum est in tertia parte nostræ Logicæ. Consequentia probatur: quia plus invicem distant ratio increata, & creata, quàm duæ rationes creatæ: sed scientia beata habetur per medium increatum: scientia verò infusa per medium creatum, nempe per species inditas; scientia verò, & opinio habentur per rationes creatas: igitur &c.

Nego consequentiam, & ad probationem dico, scientiam creatam, & increatam magis quidem distare, quàm scientiam, & opinionem in ratione entis, non verò scientiæ; nam

nam utraque scientia facit assensum firmissimum, licèt per distinctas rationes, & ideò non repugnat simul existere in eodem intellectu scientiam beatam, & infusam: at verò opinio, & scientia, licèt conveniant in ratione entis creati, maximè tamen disconveniunt in ratione assensus; quippe opinio facit assensum dubium; scientia verò assensum omninò certum.

Dices secundò, præsente cognitione perfecta, excluditur omnis cognitio imperfecta: sed scientia infusa comparata ad scientiam beatificam, est imperfecta: ergo hæc per illam excluditur.

Insuper, minus lumen excluditur per majus: sed lumen scientiæ infusæ minus est, quàm scientiæ beatificæ: ergo hæc illud excludit.

Denique, una & eadem facultas non potest elicere simul duas actiones: ergo nec intellectus potest habere duas cognitiones, quarum una sit beatifica, alia infusa.

Respondeo ad primum, distinguendo majorem, cognitio absolutè imperfecta excluditur per perfectam, concedo: quæ solùm est imperfecta comparatè, nec ex se opponitur perfectioni, nego: Scientia autem infusa non est absolutè imperfecta; sed tantùm comparatè, nec per se opponitur scientiæ beatificæ, ideoque per illam non excluditur.

Ad secundum dico majorem esse veram, si utrumque lumen majus, & minus, sint ejusdem ordinis, qua ratione lumen Solis offuscat lumen stellarum; falsum autem quando ista lumina sunt diversi ordinis: At scientia beata, & infusa sunt diversi ordinis, & status; siquidem beata spectat ad ordinem gloriæ, infusa verò ad ordinem gratiæ: similiter beata pertinet ad statum comprehensoris; infusa verò ad statum viatoris.

Ad tertium denique distinguo majorem. Una & eadem facultas non potest habere duas operationes adæquatas, concedo: inadæquatas, nego: Cognitio autem beatifica, seu quæ habetur per medium beatificum, scilicet per essentiam divinam, & illa quæ habetur per medium infusum, scilicet per species divinitus inditas, non sunt adæquatæ, sed inadæquatæ, quippe cùm haberi possint circa idem objectum per diversum lumen, & una subordinetur alteri, tamquam minùs perfecta præstantiori.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Robabilius est Christum Dominum per scientiam infusam cognovisse mysteria divina, putà Deum ut unum, & trinum; non solùm quantum ad quæstionem* an sit, *sed etiam quoad quæstionem* quid sit. Probatur. Christo concedenda est per scientiam infusam notitia eorum omnium objectorum, quæ nullam secum important repugnantiam, aut indecentiam: At nihil obstat quominus per illam scientiam mysteria divina noverit Christus: igitur fatendum est illa novisse. Major patet ex pluries dictis; quòd nempe in tantum dignificanda, & celebranda sit Christi humanitas, ac perfectio, quantum fieri potest absque ulla repugnantia. Minor verò probatur: si quid obesset quominus anima Christi per scientiam infusam novisset ista divina mysteria, maximè quia, ut volunt moderni Theologi, non potest cognosci quidditativè mysterium Trinitatis, v.g. nisi etiam cognoscatur intuitivè: sed hæc ratio nulla est.

Probatur. Notitia quidditativa in genere non debet esse necessariò intuitiva, alioqui rerum essentias nusquam quidditativè cognosceremus; siquidem vix unquam accidit, ut eas noverimus intuitivè: ergo neque cognitio quidditativa objecti divini necessariò debet esse intuitiva. Antecedens constat. Consequentia probatur à Doctore subtili in 2. dist.3. qu.9. & 10. illudque fusè cum ipso probavimus in Tractatu de Angelis, ubi agendo de cognitione Angelorum, docuimus Angelos adhuc viatores habuisse speciem impressam, per quam Deum unum, & trinum reverà quidditativè, non tamen intuitivè, sed abstractivè cognoverunt.

Probatur insuper. Si quæ sit ratio, ob quam notitia Dei debeat necessariò esse intuitiva, maximè ut volunt Recentiores, quia existentia Dei est de intrinseca ratione ejus, ac proinde, viso Deo quidditativè, videri quoque debet quatenus est actualiter existens: at hæc ratio nulla est. *Primò*, quia certum non est existentiam divinam esse gradum formaliter constitutivum essentiæ divinæ; siquidem plurimi Theologi docent illam esse dumtaxat modum intrinsecum primariò circumstantem, & afficientem ipsam divinam essentiam. *Deinde*, etiamsi verè existentia divina sit de essentia Dei, inde

non

non est consequens, quòd, viso Deo quidditativè, & essentialiter existente, necessariò videri debeat intuitivè; siquidem ad cognitionem quidditativam singularium, sufficit quòd cognoscantur abstractivè, maximè cùm non sunt per se præsentia facultati cognoscenti, licèt cognoscantur ut actualiter existentia: At verò Deus potest cognosci ab intellectu creato, non ut præsens facultati cognoscenti, & tamen ut existens actu, sicut quidditativè cognitus est ab Angelis adhuc viatoribus per speciem impressam, quæ divinam essentiam ipsis clarè, & distinctè exhibebat: igitur licèt existentia divina sit prædicatum essentiale Dei; inde non sequitur, quòd si Deus cognoscatur quidditativè, necessariò debeat cognosci intuitivè: & subinde potuit intellectus Christi per scientiam infusam divina mysteria quidditativè cognoscere.

Confirmatur ex doctrina Doctoris subtilis in 4. qu. 3. ubi docet posse Beatum habere in memoria actum recordationis suæ visionis beatificæ, si videlicet illa non continuaretur: at per illum actum cognoscere posset abstractivè objecta divina, quæ per scientiam beatificam intuitivè novit. Hinc ipsemet Doctor in 2. dist. 3. qu. 9. docet S. Paulum recordantem visionis Dei præteritæ, quam habuit in exstasi, potuisse divinam Trinitatem per illas species præteritæ visionis in memoria conservatas distinctè cognoscere: igitur pari ratione per scientiam infusam, & species sibi divinitùs inditas potuit intellectus Christi clarè, & distinctè cognoscere mysterium Trinitatis, & alia mysteria divina.

Confirmatur insuper. Intellectus animæ Christi præcisè spectatus secundùm statum viatoris, ea debuit nosse, quæ maximè conducebant ad illius animæ perfectionem, & delicias, salva unione hypostatica, & debitis ejus circumstantiis: sed illa cognitio divinorum mysteriorum, maximè conducebat ad animæ Christi perfectionem, & delicias, nec ullatenus pugnabat cum ejus unione hypostatica, aut illius circumstantiis: igitur &c. Minor constat quantum ad primam partem; si enim perfectio sit, & quædam animi voluptas novisse veritatem aliquam naturalem, longè major, & amplior erit nosse summam veritatem, putà Deum, ac divina ejus mysteria.

Probatur autem quoad secundam partem; Ideò enim scientiam infusam de divinis mysteriis denegant animæ Christi recentiores Theologi, *vel* quia illam superfluam judicant: *vel* quia censent illam esse incompossibilem cum visione beatifica: sed neutra ex illis rationibus est valida. *Non quidem prima*; siquidem, ut jam diximus, una & eadem res non cognoscitur frustrà, quando diverso lumine, & per diversa media, ac diversas notitias ab eodem intellectu percipitur. Non etiam *secunda*, nulla enim apparet ratio hujusmodi incompossibilitatis. Cùm enim Christus Dominus fuerit simul comprehensor, & viator, inde fit, quòd licèt ut comprehensor, debuerit habere notitiam mysterii Trinitatis ut præsentis; tamen ut viator potuit ejus mysterii habere notitiam abstractivam, & illud nosse, non sub ratione præsentis, & moventis ad sui cognitionem per suam præsentiam: sed id potuit obtinere, *vel* per speciem luminis gloriæ; nam cognoscendo perfectè, & adæquatè lumen gloriæ, potuit illius habere speciem impressam, & cognoscere omnes illius habitudines; cùm autem lumen gloriæ habeat intrinsecam habitudinem ad Deum ut Trinum, & Unum, quatenus in se, & per se visum; idcircò potuit intellectus animæ Christi videndo istud lumen gloriæ, etiam videre istam habitudinem; & consequenter terminum ejusdem habitudinis, qui est Deus ut Trinus, & Unus: *Vel* potuit illud mysterium cognoscere per speciem impressam possibilem repræsentantem ipsum, non quidem ut absens, aut ut præsens; sed tantùm secundùm se præcisè, abstrahendo ab absentia, aut præsentia ejus: igitur nihil obstat tam ex parte visionis beatificæ, quàm ex parte illius circumstantiæ, quominus Christus nosse potuerit divina mysteria per scientiam infusam.

Dices primò: Illa cognitio divinorum mysteriorum, aut esset clara, aut obscura: at non potuit esse obscura; tum quia notitia obscura, & inevidens objecti non potest subsistere cum illius cognitione beatifica, & idcircò diximus fidem non habere locum in intellectu Christi: non etiam clara, quia clara cognitio abstractiva Dei, *aut* haberetur per cognitionem alicujus creaturæ, *aut* per speciem impressam Trinitatis, & divinorum mysteriorum; *aut* per inevidentiam in attestante, & revelante, non quidem obscurè, sed evidenter, in aliquo scilicet lumine: sed nullum horum trium potest asseri; *Non quidem primum*, quia nulla

est

est creatura, quæ habeat connexionem in ratione effectus cum divina Trinitate, & aliis divinis mysteriis: ita quòd ex sui cognitione possit intellectum creatum deducere in cognitionem causæ cujus est, & cum qua necessariam habet connexionem. *Non etiam secundum*, quia non est possibilis aliqua species impressa, quæ divinam Trinitatem repræsentet, siquidem Deus ut Trinus, semper & ubique est præsens realiter per præsentiam, & potentiam, & subinde non requiritur species impressa ad eum repræsentandum; siquidem hæc dumtaxat est vicaria objecti ad ipsum repræsentandum, quando non est præsens; repræsentari enim est rem præsentem efficere. *Non denique tertium*, quia ex evidentia in attestante non habetur evidentia rei testificatæ: igitur ex nullo capite illa cognitio potuit esse clara, & evidens; nec proinde scientifica,

Respondeo hanc cognitionem fuisse quidem claram, ratione scilicet speciei impressæ, cujus possibilitatem abundè satis, & perspicuè probavimus agendo de visione beatifica in priori volumine, necnon & in Tractatu de Angelis, solvimusque omnes instantias, quas adversùs illam solitò formant adversarii, quas hic referre, & refricare tædiosum esset, & otiosum.

Ex his collige per illam scientiam infusam Christum Dominum etiam cognovisse suam Incarnationem; hæc namque cognitio maximè conferebat ad animæ Christi perfectionem, nec ullatenus ejus statum dedecebat; Adde quòd per scientiam infusam potuit cognoscere extrema unita in Incarnatione, nempe Verbum, & humanitatem: potuit pariter cognoscere ipsam unionem actualem; quippe hæc minùs videntur cognitu difficilia, quàm mysterium Trinitatis; siquidem sunt ordinis aliquo modo inferioris, si ordinem hypostaticum aliquo modo distinguas ab ordine Divinitatis.

CONCLUSIO TERTIA.

Intellectus animæ Christi per scientiam infusam novit omnia entia, quæ per se sunt supernaturalia, ut sunt virtutes Theologicæ, gratia, lumen gloriæ, visio beatifica, &c. Hæc est communis apud Theologos, & probatur. Illorum omnium per scientiam infusam Christus cognitionem habuit, quorum haberi potest species per se infusa: at illorum entium supernaturalium haberi potest species infusa: igitur &c. Major constat; quippe Christus donari debuit cognitione eorum, quæ maximè conferebant ad illius animæ decus; rerum autem supernaturalium notitia maximè conferebat ad illustrandam Christi animam: igitur &c. Minor verò probatur; quia entia supernaturalia creata sunt finitæ, & limitatæ entitatis, & consequenter finitam repræsentabilitatem habent, & subinde per speciem creatam possunt clarè, & distinctè repræsentari.

Deinde, per cognitionem finitam clarè percipitur eorum objectorum quidditas; siquidem hæc cognoscitur per visionem beatificam, quæ est cognitio creata, & finita; quidni ergo per speciem divinitùs inditam pari ratione repræsentari posset, & attingi? *Denique*, si illa objecta non possent quidditativè repræsentari; maximè (ut volunt quidam Recentiores etiam ex nostris) quia illa scientia terminatur ad Deum ut est in se: sed hæc ratio nulla est: Tum quia, ut mox diximus, Deus ipse ut Unus, & Trinus, potest etiam per illam scientiam infusam quidditativè repræsentari, & cognosci: tum quia etiamsi taliter non cognosceretur ille ordo, quem entia supernaturalia dicunt ad Deum, non impediret quominus hæc possent cognosci; siquidem, ut taliter cognoscerentur, non esset necessarium, quòd Deus etiam cognosceretur quidditativè, ordo enim dependentiæ creaturarum à Deo cognoscitur quidditativè, absque eo, quòd Deus taliter cognoscatur.

Dices primò: Gratia sanctificans, & lumen gloriæ sunt entia supernaturalia: at illa non possunt cognosci per scientiam infusam; gratia quidem, quia illa est participatio quædam divinæ essentiæ, juxta illud 2. Petri 1. *Maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ*: igitur non potest cognosci quidditativè gratia sanctificans, nisi pariter cognoscatur divina essentia, cujus est participatio: sed hæc cognosci non potest per scientiam infusam: ergo nec illa. *Idem* constat de lumine gloriæ, cùm enim lumen gloriæ excedat quodlibet aliud lumen creatum, & sit ordinis superioris ad illud; quippe cùm spectet ad ordinem beatificum, qui est supremus inter entia creata, non potest per aliud lumen sibi inferius, qualis est scientia infusa, cognosci: igitur omnia entia supernaturalia non poterunt quidditativè per scien-

scientiam infusam ab intellectu Christi cognosci.

Nego minorem, & ad primum dico, quòd cùm gratia non sit participatio substantialis, & entitativa divinæ essentiæ, quia hæc est indivisibilis, sed tantùm per quamdam imitationem, idcircò non est necesse quòd, ut gratia cognoscatur quidditativè, etiam divina essentia cognosci debeat quidditativè, & quoad quæstionem, *quid sit*: sed sufficit, quòd cognoscatur quoad quæstionem, *an sit*. *Deinde*, creaturæ omnes secundùm entitatem naturalem sunt quædam participationes divinæ entitatis: at hæ possunt cognosci absque eo, quòd Deus quidditativè cognoscatur: ergo ut res participans quidditativè sit nota, non est necesse, quòd pari ratione participabile cognoscatur.

Ad secundum dico, quòd licèt lumen gloriæ excedat quodlibet lumen creatum; nihilominus potest per inferius lumen cognosci; siquidem per ipsum lumen Deus cognoscitur intuitivè, qui tamen longè altioris est ordinis, quàm istud lumen: ergo per lumen inferius potest videri res superioris ordinis.

Instabis; si Christus per scientiam infusam potuisset cognoscere lumen gloriæ, pari ratione etiam cognovisset visionem beatificam elicitam tam à se, quàm ab aliis Beatis; sed falsum est, quòd Christi anima potuerit per scientiam infusam cognoscere visionem beatificam: ergo &c. Major constat à paritate rationis: Minor verò probatur: Qui cognoscit visionem, qua objectum videtur intuitivè, etiam intuitivè illud objectum cognoscit: sed per scientiam infusam Christus non potuit intuitivè cognoscere Deum: ergo nec visionem, qua videtur Deus.

Nego minorem, necnon & minorem illius probationis: falsum enim est, quòd qui videt medium, quo percipitur objectum, etiam illud objectum percipiat; nam medium illud, quo percipitur objectum, non est ratio cognoscendi illud objectum cuilibet intellectui: sed tantùm illi, in quo est formaliter secundùm entitatem propriam: quare, quemadmodum Raphael, v. g. videns speciem aliquam repræsentativam essentiæ divinæ existentem in intellectu Gabrielis, non propterea videt essentiam divinam; quia ejusmodi species non est ratio repræsentativa essentiæ divinæ in intellectu Raphaelis; quippe in eo non est nisi objectivè, & non formaliter: ita intellectus animæ Christi videns visiones beatificas in aliis intellectibus existentes, & natura sua ad Deum terminatas; non sequitur tamen Deum vidisse saltem intuitivè, sed ad summum abstractivè; quia visio beatifica non terminatur immediatè ad Deum clarè visum, nisi prout est in intellectu formaliter vidente per ipsam: intellectus autem animæ Christi non videt formaliter per visiones aliorum: ergo quantumcumque cognoscat illas per species, non sequitur tamen cognoscere Deum per ipsam, saltem intuitivè.

CONCLUSIO QUARTA.

Anima Christi per scientiam infusam cognovit cogitationes cordium; necnon & futura, etiam contingentia. Hæc conclusio communior est pariter apud Theologos: maximè verò quantum ad *primam*, quæ probatur auctoritatibus Scripturæ sacræ, quibus constat Christum Dominum novisse interiores hominum affectus, & cordium cogitationes. Sic Matt. 9. *Cùm vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit, Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Et c. 12. *Jesus autem sciens cogitationes eorum, &c.* nihilque frequentiùs apud sacros Evangelistas, quàm quòd adorandus ille Salvator noverit omnia humani cordis arcana. Hinc S. Joannes c. 2. ubi dixit, quòd cùm *Christus esset Jerosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus videntes signa, quæ faciebat*: statim subdit; *Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis eò, quòd ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine.*

Favet etiam ratio; siquidem illa arcanorum cordis notitia maximè decebat Christi Domini ministerium. *Primò* namque erat Judex non solùm hominis exterioris, sed maximè interioris: at Judex æquissimus nosse debet ea omnia, de quibus est dicturus sententiam. *Similiter* erat Doctor, & magister hominibus destinatus: subinde nosse debuit tum ea, quæ spectant ad actus interiores in ordine ad vitam æternam, sicut & ea, quæ spectant ad actus exteriores, ut provideret de mediis, & remediis ad illum finem conducentibus. *Denique*, Supremum habebat dominium in omnes hominis actiones; influere enim debebat in ani-

animas hominum tanquam caput in membra: Dominus autem nosse debet ea omnia, & singula, quæ subsunt ejus dominio: igitur Christus quatenus Judex, Doctor, & Dominus debuit nosse cordium cogitationes.

Secunda pars etiam constat: Siquidem Christus Dominus plura novit futura, ut constat ex omnibus illius vaticiniis. Sic Matth. 26. in nocte passionis dixit Petro; *Antequam Gallus cantet, ter me negabis.* Et Lucæ 19. *Videns civitatem flevit super illam dicens: Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis; quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Ad hæc, est eadem ratio, ac nunc insinuata, quia videlicet est futurus Judex omnium.

Adde quòd ista pertinebant ad perfectionem prudentiæ ejus; nam Vir prudens non debet tantùm præsentia intueri, sed & præteritorum reminisci, & futura prævidere, & quantò eminet prudentia, tantò perfectiùs, & eò plura præterita, & futura debet cognoscere.

Tertia pars etiam apparet, nempe, quòd cùm Christus cognoverit futura contingentia, ut contingentia sunt, seu quatenus pendent à libera omnium voluntate, non solùm quæ revera erant extitura, sed etiam, quæ conditionatè essent ventura, si talis conditio poneretur. Patet, inquam, de futuris contingentibus reverà extituris in aliqua temporis differentia: nam Matth. cap. 26. Petro pronunciavit, *Antequam Gallus cantet, ter me negabis*: illa autem trina negatio erat futurum contingens omnino liberè pendens à libertate Petri; quod tamen evenit: ergo ejusmodi futura contingentia novit Christus.

Quòd autem etiam noverit futura conditionatè contingentia, similiter patet ex illo celebri vaticinio, quo habitatorum Bethsaidæ, & Corozaim cor impœnitens, & obduratum animum increpans, ait Lucæ 10. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere sedentes pœniterent.* Quibus verbis conditionatè futuram Tyriorum, ac Sydoniorum pœnitentiam exprimit: igitur illam noverat.

Confirmatur: nam anima Christi per scientiam infusam cognoscit ea, quæ maximè spectant ad suum statum, & ministerium: sed aliqua ex futuris conditionatè liberè contingentibus, possunt spectare ad statum, & ministerium Christi Domini; nam prædicta Tyriorum, & Sydoniorum conversio spectabat ad confirmationem prædicationis sui Evangelii, & ad convincendam singularem duritiem, & obstinationem eorum, quibus annuntiabat Evangelium: igitur valde conveniens fuit, quòd anima Christi Domini haberet cognitionem horum futurorum conditionatorum.

Obiicies primò: Cognitio cogitationum, & affectuum cordis est soli Deo propria, ipsique ut divinitatis indicium tribuitur: Sic 1. Reg. cap. 16. *Homo videt, quæ parent, Deus autem intuetur cor.* Et Jeremiæ 17. *Pravum est cor hominis, & inscrutabile, & quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans corda.* Unde SS. Patres Christi Domini Divinitatem maximè probarunt ex eo, quòd secretissimas omnium cogitationes cognoverit, & revelaverit. Sic S. Ambrosius, lib. 5. in Lucam ad illa verba Evangelii, *Ut autem vidit cogitationes eorum.* Sic pariter S. Hieronymus exponens cap. 9. S. Matth. Idem dicendum de futuris; eorum enim cognitio, & revelatio solum Deum spectat, juxta illud Isaiæ 41. *Annunciate ea, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dii estis vos*; unde Tertullianus in Apologetico cap. 20. præclarè ait; *Idoneum opinor testimonium divinitatis, veritas divinationis*: At scientia infusa non convenit Christo ut Deo, sed ut homini: ergo nec cogitationes cordium, nec futura contingentia cognovit per illam scientiam infusam; sed vel per scientiam increatam quatenus Deus, & Verbum; vel ad summum per scientiam beatam, qua videbat quasdam creaturas relucentes, & sibi repræsentatas in essentia divina: igitur per scientiam infusam ista non cognovit.

Respondeo distinguendo majorem: Est soli Deo propria, quatenus ei soli naturaliter convenit habere cognitionem liberarum cogitationum; & rerum futurarum, concedo: quatenus ex singulari ipsius beneficio non posset etiam alteri intellectui creato communicari, prout exigit illius dignitas, & conditio, ad quam per ipsum sublimatur, nego.

Fateor itaque, quòd illa quidem cognitio sit soli Deo propria per modum cognitionis naturaliter debitæ, nihilominus ex privilegio potuit Christo conferri propter dignitatem, & ministerium ad quod destinabatur: maximè verò ratione unionis hypostaticæ, propter quam longè præstantiori modo ista cognitio ei tribuebatur; quàm cuilibet fuerit unquam concessa, aut concedenda. Unde SS. Patres ex illa cognitione meritò inferebant ipsius Christi Domini divinitatem, quia nullus unquam homo purus tanta perspicacia, tantaque certitudine penetravit, & reseravit humani cordis abscondita, futurosque rerum eventus, ac ipsemet Christus Dominus; non tamen negarunt SS. Patres aliquam earum cogitationum, aut rerum futurarum cognitionem minùs perfectam posse tribui alicui puræ creaturæ, hoc enim testatur S. Ambrosius lib. 2. in Lucam ex testimonio S. Pauli 1. ad Cor. 14. quo demonstrat aliquos homines ex speciali virtute sibi à Deo communicata cognoscere secretas cogitationes cordium. Quod etiam firmatur multis Sanctorum exemplis, qui ipsa cognitione, & revelatione donati sunt.

Objicies secundò: Christus cognoscit cogitationes cordium, & futura contingentia per scientiam beatificam: ergo superfluum est admittere etiam in eo scientiam per quam ista detegat.

Nego consequentiam: Juvat enim rem pluribus mediis, & modis nosse, quando illa cognitionis multiplicitas non officit præstantiori cognitioni: at scientia infusa non officit scientiæ beatificæ, nec statui hypostatico Christi, imò maximè conducit ad illustrandam ipsius animam: igitur licèt Christus secreta cordium, & futura contingentia noverit per scientiam beatificam, non otiosè, nec inutiliter etiam ipsa novit per scientiam infusam.

Instabis: Christo non est attribuenda perfectio, nisi illa intellectui creato censeatur debita secundùm ordinem naturæ, vel gratiæ: sed cognitio secretorum cordis, ac futurorum contingentium, non est debita intellectui creato secundùm alterutrum ordinem: ergo non est asserenda in anima Christi.

Respondeo primò, negari posse majorem, cùm enim Christus ratione unionis hypostaticæ sublimatus fuerit ad ordinem longè præstantiorem, quàm sit ordo naturæ, & gratiæ: idcircò etiam præcellentiori dignitate, ac notitia fuit donandus.

Respondeo secundò distinguendo minorem. Cognitio secretorum cordis, & futurorum non est debita communi ordini gratiæ, concedo: extraordinario, ac præcellentissimo gratiæ ordini, ac statui, nego: sicut enim Christus ratione plenitudinis gratiæ, quam obtinet, longè est Deo acceptabilior, quàm cæteri quique justi, inde mirum videri non debet, si etiam longè præstantiori Dei beneficio cumuletur, & perspicaciori rerum notitia donetur.

Objicies tertiò: Futura contingentia non possunt cognosci ab intellectu Christi, nisi *vel* in sua causa, *vel* in testimonio Dei dicentis, & revelantis ea, sicut revelavit Prophetis, *vel* in decreto divinæ voluntatis determinantis eorum futuritionem, quo pacto Beati, & ipse Deus futura contingentia cognoscunt: *vel* denique in seipsis immediatè: nempe si cognitio animæ Christi terminaretur immediatè ad ipsa futura secundùm se, & non mediante aliquo objecto priùs cognito: sed neutro ex his quatuor modis potuit illa futura contingentia nosse. *Non quidem in sua causa*, quia causa productiva illorum effectuum contingentium, est omninò indifferens ex se ad illos producendos, vel non producendos: ex principio autem indifferenti non potest aliquid certò, & determinatè cognosci: tum quia futura contingentia, ut sunt in causis, non habent veritatem determinatam, sicut nec entitatem, quia causæ contingentes non sunt magis determinatæ ad illos effectus, quàm ad oppositos: igitur non possunt esse magis rationes cognoscendi effectum aliquem, quam illius oppositum. *Non etiam secundum*, quia quod cognoscitur per testimonium Dei dicentis, aut revelantis, tantùm cognoscitur per medium extrinsecum; cognitio autem per medium extrinsecum non est scientifica: siquidem cognitio scientifica infertur per medium intrinsecum, & evidenter notum cognoscenti. Hinc omnis cognitio, quæ habetur per revelationem, vel ad fidem, vel ad Prophetiam pertinet, non autem ad scientiam. *Non etiam tertium*, quia objecta debent aliter cognosci per scientiam infusam, quàm per beatam: sed per beatam cognoscuntur in decreto Dei, vel saltem in divina essentia, quatenus habet vim infinitam quælibet objecta repræsentandi. *Non de-*

denique quartum, quia futura contingentia non sunt repræsentabilia in seipsis per aliquam speciem creatam, quod enim non habet esse determinatum, non est repræsentabile per propriam aliquam speciem; siquidem repræsentatio speciei, etiam sit naturalis, non potest certò determinare illud, quod est indifferens ad essendum, vel non essendum: sed futurum contingens v.g. trina negatio Petri, non habebat determinatum esse, sed erat omninò indifferens ad essendum, vel non essendum: igitur per aliquam speciem non poterat certò repræsentari.

Nego minorem: nam reverà futura contingentia cognita sunt in seipsis per speciem repræsentativam illorum, ut docere videtur Doctor in 3. dist. 14. quæst. 3. n. 5. ubi de Christo loquens ait: *Potest dici, quòd hæc anima novit habitualiter, & abstractivè, aliqua singularia per proprias species infusas, & aliqua non novit habitualiter*. Quibus concedit Christi intellectum habuisse cognitionem quorundam singularium contingentium: ibi namque non loquitur de singularibus necessariis, sed contingentibus, siquidem subdit: *Potest tamen cognoscere illa habitualiter, si illa fiant in existentia reali*: Ergo non loquitur de singularibus possibilibus aut existentibus necessariis, sed etiam de contingentibus: Quod utique confirmatur, quia per scientiam infusam, anima Christi cognoscit per proprias species ea omnia, quæ per proprias species sunt in seipsis repræsentabilia, sed futura contingentia sunt repræsentabilia per suas proprias species: igitur, &c. Major constat. Minor probatur. Quodlibet ens sub ratione, quo ens est, est intelligibile: sed futuritio, & contingentia sunt reverà aliquid, & consequenter ens, ac subinde sunt intelligibilia. *Deinde*, ens ut futurum, & ut præteritum est intelligibile, ergo etiam ut futurum contingens. Antecedens per se patet. Consequentia probatur, sicut enim futuritio est relatio temporis futuri ad præsens, & sicut præteritio est relatio temporis præteriti ad præsens, ita contingentia est relatio effectus ad causam, prout in actu primo indifferentem; igitur tam futuritio, quàm contingentia sunt entia cognoscibilia.

Nec refert, quòd illa non habeant esse determinatum, quatenus considerantur secundùm se, & ut spectantur in sua causa, quæ prout consideratur in actu primo, indifferens est ad effectum contingenter ponendum, vel non ponendum; sufficit enim, quòd illa habeant aliquod esse determinatum in decreto Dei, non pro tempore, quo dicitur futurum contingenter, sed pro tempore, quo Deus liberè decrevit, ut illud futurum contingens existat: ex hac enim determinatione supposita divinæ voluntatis, futurum illud dicitur habere aliquod determinatum esse, quod ut sic per speciem creatam supernaturaliter à Deo infusam repræsentari potest, & certæ cognitioni subesse, & consequenter per aliquam scientiam supernaturalem possunt cognosci.

Dices, Doctor subtilis ibidem *n. 6.* absolutè negat, quòd futurum contingens possit cognosci, *Si dicatur*, inquit, *quòd potuit hanc habere per species infusas, hoc falsum est*, igitur nostra sententia ipsi adversatur.

Nego consequentiam; ibi enim non loquitur de cognitione abstractiva, de qua agimus, sed de intuitiva, quam affirmat non posse haberi per speciem: *Tum quia*, inquit, *species infusa repræsentat objectum, ut abstrahit ab actu, & existentia, quia eodem modo repræsentat, sive objectum existat, sive non existat, & per consequens non est ratio cognoscendi, ut existens: tum quia veritates cognoscibiles cognitione intuitiva de existentibus, ut existentia sunt, scilicet veritates contingentes, non possunt cognosci per species quascumque innatas: quia ex cognitione terminorum, non potest cognosci veritas complexorum contingentium de illis terminis, &c.* Ex quibus sic ratiocinari licet. Censet Doctor, quòd species infusæ eodem modo repræsentant objectum; sive existat, sive non existat ex ejus mente: ergo ex illa habemus, quòd etiam futurum contingens non existat, potest per species per se infusas cognosci; non solùm ipsa substantia futuri, sed etiam futuritio, & contingentia ipsius, & consequenter non solùm specificativè, sed etiam reduplicativè.

Adverte tamen, Doctorem subtilem in 2. dist. 3. qu. 11. meritò contra S. Thomam docere, quòd Angelus non possit cognoscere futurum contingens per species universales, imò nec per species simpliciter, & solitariè, quia species deserviunt dumtaxat ad simplicem extremorum apprehensionem: non verò ad judicium ferendum. Quapropter ad hoc, ut intellectus animæ Christi ferre potuerit judicium de hac propositione, qua Petrum alloquens dixit; *Ter me ne-*

gabis, præter species repræsentantes Petrum, & negationem, necessarium fuit aliquod medium conjungens hæc extrema; illud autem fuit revelatio quædam, & manifestatio per lumen aliquod.

Petes primò, an illa scientia infusa Christi fuerit actualis, vel habitualis.

Respondeo communem esse Theologorum sententiam illam esse habitualem, ac jugiter in ejus intellectu perseverantem per modum qualitatis concurrentis cum eodem intellectu ad cognitionem actualem. Cujus ratio est; illa scientia est habitualis, per quam sciens est tantùm in actu primo, & utitur tali scientia pro libito ad actum eliciendum: sed anima Christi per scientiam infusam quandoque tantùm erat in actu primo, & ea pro libito utebatur; igitur erat habitualis. Major admittitur ab omnibus. Probatur minor. In hoc præter cæteras differentias discrepat scientia infusa à scientia beata: quòd hæc semper sit actu; non enim intellectus beati potest suspendere, vel interrumpere suum actum visionis beatificæ, sicut nec voluntas suspendere actum amoris: potest verò intellectus Christi suspendere, & cessare ab actu cognitionis per scientiam infusam; cùm enim status animæ Christi, & modus ejus intelligendi extra visionem beatificam, sit ut operetur modo humano, id est voluntario, & libero, oportuit, ut intellectus animæ Christi per scientiam infusam interdum esset in actu secundo, interdum verò dumtaxat in actu primo; nam cùm hæc scientia per se infusa sit solummodò ordinata ad perficiendum intellectum Christi, quatenus erat viator, oportuit, quòd ejus usum liberum haberet, sicut & nos habemus usum scientiarum, quas nostro labore comparamus, nec enim habuit intellectus Christi principium aliquod, quo necessitaretur ad semper exercendum actum alicujus scientiæ.

Dices. Præstantius est semper esse in actu secundo, quàm in actu primo: ergo cùm scientia infusa Christi fuerit in statu perfectissimo, debuit semper esse in actu secundo. Probatur antecedens. Primus actus ordinatur ad secundum tanquam minùs perfectus ad perfectiorem; siquidem facultas completur, & perficitur per actum secundum.

Distinguo antecedens. Id perfectius est secundùm omnem statum, nego: secundùm statum comprehensoris, concedo: perfectio enim debet esse proportionata statui, cujus est: status autem viatoris non exigit semper esse in actu secundo, sicut status comprehensoris, quia viator pro libito debet uti suis facultatibus, & habitibus; unde non modica est in eo perfectio, quòd sit liberrimus in suis actionibus eliciendis, & consequenter quòd pro libito utatur suis habitibus.

Petes secundò: An unico vel pluribus repetitis actibus anima Christi cognoverit omnia objecta per scientiam infusam.

Respondeo actus fuisse multiplices secundùm diversitatem objectorum: tum quia ubi sunt multæ species intelligibiles repræsentantes objecta specie distincta, intellectus non potest unico actu mediantibus illis speciebus diversis illa objecta specie distincta percipere; actus enim non solùm à potentia, sed etiam ab objecto pendet: at diversorum specie objectorum erant diversæ species; siquidem per speciem alicujus objecti non potest repræsentari aliud objectum specie distinctum, nec enim per speciem albedinis repræsentari potest nigredo: ergo non per unicum, sed per plures actus anima Christi debuit illa objecta cognoscere.

Deinde, Actus hujus scientiæ debet esse minùs perfectus etiam secundùm intensionem, quàm sit actus visionis beatificæ; quippe cùm sit ordinis inferioris: atqui actus visionis beatificæ id habet proprium, ut unicus sit commensuratus, & adæquatus omnibus subjectis, quæ videntur à Beato: igitur actus scientiæ infusæ non debuit esse unicus.

Denique, Unitas, aut multiplicitas actus petitur, vel ab unitate objecti, vel medii, in quibus objecta alia continentur, & relucent. Hinc actus beatificus est unicus; quia omnia objecta, quæ percipiuntur à Beatis, adunantur, & relucent in essentia divina illa repræsentante: sed nullum est medium, in quo omnia objecta percipienda per scientiam infusam, adunentur, & reluceant; si enim aliquod esset tale medium, maximè aliqua species intelligibilis, quæ tantæ esset perfectionis, & virtutis, ut omnia prorsus objecta simul repræsentaret, & intellectum Christi promptum, & expeditum redderet ad illa cognoscenda: sed ita non est, species enim sunt similitudines objectorum; unde cùm objecta sint specie distincta, imò & genere, unica species non potest simul omnia objecta illa referre, & ea-

rum

rum similitudinem exprimere: hinc, ut probatum est agendo de notitia Angelorum, non dantur species universales, & genericæ, quæ referant objecta inferiorum specie distinctorum: ergo multò minùs dari potest unica species, quæ tot, ac tam varia, etiam genere diversa objecta distinctè, & clarè repræsentet.

Petes tertiò, utrùm illa scientia fuerit discursiva.

Respondeo affirmativè, quippe secundùm doctrinam Doctoris, ad præcisam rationem formalem discursus tantùm requiritur, ut duæ sint propositiones, quarum una inferatur per aliam; nec enim necesse est, ut ignotum inferatur ex notiori, ut aliàs probavimus: atqui anima Christi utendo hac scientia potuit habere duas cognitiones actuales, quarum prior esset causa posterioris; nam cùm species concurrentes ad illam scientiam subjicerentur ejus libertati, & repræsentarent res ad ejus nutum, potuit efficere, ut species naturæ alicujus primò repræsentaret ipsam naturam, quatenus eam naturam actu cognosceret; deinde ut species proprietatis illius naturæ ipsam naturam repræsentaret actu cognoscendam, & sic ex cognita essentia potuit colligere existentiam actualem proprietatis. Insuper, anima Christi erat rationalis, & subinde ratiocinativa, sicut & nostra: ergo reverà uti potuit habitu scientifico sibi infuso ad ratiocinandum, & discurrendum, sicut & nos iisdem uti possumus. Consequentia patet: anima enim potest uti pro libito cognitione sibi inexistente, maximè quando illa ordinatur ad perficiendam, & complendam illius activitatem: at scientia infusa datur animæ Christi ad complendam activam ejus potentialitatem: igitur ea uti potuit modo sibi connaturali: sed connaturalis modus intelligendi animæ rationalis est per discursum: igitur anima Christi per scientiam infusam potuit ratiocinari.

Petes quartò, utrùm scientia infusa animæ Christi fuerit præstantior, & perfectior scientia Angelorum.

Videtur affirmare Doctor d. 14. q. 4. ubi supponens intellectum Angelicum distingui specie ab intellectu humano, & intellectum Angeli esse præstantioris activitatis, quàm sit humanus; concedit equidem intellectum Christi non potuisse præstantiorem cognitionem elicere, quàm posset Angelicus cum æquali scientia infusa, quia cùm intellectus Angelicus sit majoris activitatis, quàm humanus, etiam cum æquali lumine poterit perfectiùs res percipere, nisi aliunde Deus suppleat minorem activitatem intellectus humani per abundantius lumen, & per plures species infusas: Cùm autem Christus sit caput Angelorum, & per unionem hypostaticam habuerit modum essendi longè præstantiorem, quàm Angeli, etiam debuit habere longè præstantiorem modum operandi, subindeque conveniens fuit, ut Deus suppleret minorem activitatem illius intellectus per species abundantiores, & magis perfectas.

QUÆSTIO QUARTA.

Utrùm præter scientiam beatam, & infusam Christus habuerit etiam scientiam acquisitam.

Notandum primò nomine *scientiæ acquisitæ*, nos hic illam intelligere, quæ suapte natura acquisibilis est proprio scientis studio de rebus naturalibus: quæ tametsi de facto aliquando infundatur (qualiter omnes scientias naturales Adamo fuisse infusas ab instanti suæ formationis communiter docent Theologi;) per se tamen naturæ viribus comparari potest, unde cùm infunditur, dicitur duntaxat infusa *per accidens*, quia videlicet ex natura sua postulat, ut propriis actibus acquiratur. In quo maximè differt à scientia de rebus supernaturalibus, quarum cognitio naturæ vires transcendit, nec ullatenus haberi posset, nisi Deus gratuito beneficio illam infunderet. Quamvis autem certum sit apud omnes Theologos, scientiam illam acquisitam reverà in Christo extitisse, ut apertè significat Apostolus ad Heb. 5. dum de Christo ait: *Didicit ex his, quæ passus est, obedientiam*, non tamen conveniunt omnes de modo, quo illam obtinuerit, an videlicet per divinam infusionem, ut Adamus: an per humanum studium, & laborem, ut cæteri homines in rebus naturalibus periti: an per utrumque simul. *Quidam* enim cum Seraphico Doctore in 3. dist. 14. art. 3. quæst. 2. docent Christum ab initio habuisse sibi infusam divinitùs scientiam illam acquisibilem, ne unquam careret notitia naturali plurimorum objectorum naturalium, quæ per talem scientiam percepit; ita quod præter scientiam illam habitualem non fuerit alia habitualis scientia in

in ejus intellectu, sed duntaxat experimentalis, intuitiva: cui sententiæ adstipularur etiam subtilis Doctor, ut infrà demonstrabimus. *Nonnulli* verò cum S. Thom. qu. 12. art. 2. communiter docent, quòd etsi Christus Dominus per scientiam infusam ab initio suæ formationis omnia noverit, nihilominus de novo sibi comparavit scientiam acquisitam propriis actibus, eo ferè modò, quo cæteri homines illam acquirunt: non quidem per disciplinam ab Angelis, vel hominibus excerptam, sed præstantissimo, quo pollebat ad res percipiendas, & penetrandas mentis acumine, ne videlicet intellectus agens in eo maneret otiosus, & frustraneus. Ita docent omnes Thomistæ, & plurimi Recentiores. Sunt etiam qui velint cum Hurtado dist. 8. diff. 22. scientiam illam naturæ viribus acquisibilem, in intellectu Christi fuisse partim proprio labore acquisitam, partim per accidens divinitùs infusam.

Notandum secundò, cogitationem infusam, & acquisitam ex se præcisè non distingui specie, ut docet Doctor dist. 14. q. 3. n. 2. Quia, inquit, acquisita, & infusa cogni„ tio idem habere possunt objectum, & „ solùm differunt penes causas efficientes, „ sicut homo creatus, & genitus natura„ liter: sed talis distinctio causarum non „ distinguit cognitionem formaliter secun„ dùm S. Augustinum epistola ad Deogra„ tias, & Ambrosium lib. de Incarnatio„ ne dicentes, quòd *disparitas ortus non* „ *facit distinctionem naturæ*, ut patet de „ Adamo & nobis. Unde colligit Doctor, quòd scientia infusa per accidens, & acquisibilis in Christo non distinguantur specie. Item quòd si Christus ut vult S. Thomas, habuerit scientiam infusam de omnibus rebus in proprio genere, non potuerit de novo per proprios actus sibi scientiam de iisdem rebus comparare, quia S. Thomas docet duo accidentia solo numero distincta non posse simul in eodem subjecto subsistere, alterutrum enim foret inutile, & otiosum ad subjectum informandum, & afficiendum: sic, v. g. duæ quantitates bipedales forent frustraneæ in eadem parte ligni: & subinde cùm scientia acquisita, & infusa de rebus naturalibus ex se dumtaxat numericè differant, quia non specificantur à principio per quod obtinentur, sed ab objectis, idcirco vel falsum est, quod communiter docent Thomistæ, duo accidentia ejusdem speciei non posse in eodem subjecto subsistere: vel Christus non habuit scientificam notitiam de rebus naturalibus: vel non potuit aliam propriis viribus scientificam notitiam de rebus ipsis comparare.

Notandum tertiò, cognitionem experimentalem in plurimis à scientifica distingui. *Primò* namque scientifica cognitio cùm sit certa, & jugiter perseverans, maximè occupatur circa res universales, & in abstracto consideratas, experientia verò duntaxat versatur circa res individuales præsentes, & moventes per suam præsentiam ad experimentalem illam sui cognitionem; unde cognitio experimentalis semper est intuitiva. *Secundò*, cognitio scientifica ex se potest divinitùs infundi independenter ab omni prorsus experientia; licèt enim experientia ex natura rei conferat ad acquirendam scientiam naturalem; tamen ab illa non omninò ac per se pendet; quia non in illa nititur tanquam in proprio principio, sed solùm est veluti quædam via, qua naturaliter proceditur ab imperfecto ad perfectum: sic Adamus in statu innocentiæ multarum rerum scientiam habuit, quas pro illo statu experiri non potuit. Experimentalis verò notitia non videtur posse infundi, sed solùm per ipsam experientiam acquiri: tum quia species ad experientiam deservientes pertinent, vel ad cognitionem intuitivam præsentium, vel memoriam præteritorum, vel conjecturam futurorum, ut docet Doctor loco laudato, *num.* 4. Unde ut formetur vera, & certa notitia experimentalis, oportet, quòd noverit intellectus rem fuisse jam taliter qualiter illam experitur de facto; quod utique præstare non potest per speciem infusam, quia, ut diximus cum Doctore, species infusa indifferens est ad repræsentandam rem ut existentem, vel non existentem; unde fit quod si infunderetur species experimentalis, ducere posset in falsam cognitionem repræsentando aliquid ut perceptum per sensus, quod ita cognitum non fuisset. *Denique*, species quibus scientia utitur in sua repræsentatione, & cognitione, abstrahunt à tempore, & à præcedente aliqua cognitione: at verò species, quæ experimento deserviunt, repræsentant rem præsentem, quæ sub experientiam cadit cum ordine ad tempus præteritum, & ad intuitivam, seu sensibilem cogni-

gnitionem præteritam; experientia enim est diuturna, & exacta observatio singularium, ex qua certa, & constans cognitio colligitur.

His ita præmissis tria supersunt statuenda. *Primum*, quòd reverà Christus habuerit scientiam acquisitam. *Secundum*, quòd illam habuerit sibi à suæ formationis exordio divinitùs infusam. *Tertium*, quòd illa non fuerit de omnibus omninò rebus in individuo.

CONCLUSIO PRIMA.

PRæter scientiam beatificam, *& infusam, Christus etiam habuit scientiam acquisitam*. Hæc est communis inter Theologos. Probatur primo authoritate Scripturæ sacræ, Isaiæ 7. ubi Propheta faciens sermonem de Christo ait: *Antequam sciat vocare Patrem, aut Matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ*; quæ verba sic expendit S. Ambrosius in libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento, ubi cùm dixisset, *Sensus hominis profecit* (nempe Christus) *sicut scriptum est, & Jesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deum, & homines. Quomodo proficiebat Sapientia Dei? Doceat te ordo verborum, profectus est ætatis, & profectus sapientiæ, sed humanæ est: ideò & ætatem ante præmisit, ut secundùm hominem crederes dictum; ætas enim non divinitatis, sed corporis est*. Ergo *si proficiebat, ætate hominis proficiebat, sapientia hominis; sapientia autem sensu proficit, quia à sensu sapientia*. Quibus apertè docet Christum aliquam sapientiam, & scientiam per sensus sibi comparasse, quod paulo post probat mox laudato oraculo Isaiæ, subditque: *Sapientem enim futura, & occulta non fallunt: expers autem cognitionis infantia per humanam utique prudentiam, quod adhuc non didicit ignorat*. Quibus verbis S. Ambrosius non tribuit Christo simpliciter ignorantiam, cùm lib. 5. de fide cap. 7. id apertè neget: sed solùm tribuit Christo nescientiam oppositam scientiæ, quæ oritur ab experientia, & sensu: concedit igitur Prophetam hic significare aliquam in Christo scientiam sensuum beneficio paulatim acquisitam.

Id insuper idem Propheta luculentiùs exprimit cum ait ibidem: *Butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*: quæ verba sic expendit S. Hieronymus ibidem: *Adhuc pannis involutus, & butyro pastus, ac melle, habebit boni, malique judicium, ut reprobans mala, eligat bona: non quòd hoc fecerit, aut reprobaverit, vel elegerit, sed quòd scierit reprobare, & eligere; ut per hæc verba noscamus infantiam humani corporis divinæ non præjudicasse sapientiæ*.

Probatur etiam per istud Lucæ 2. *Jesus proficiebat ætate, & sapientia coram Deo, & hominibus*; qui utique profectus non fiebat secundùm scientiam infusam, cujus omnimodam plenitudinem ab initio receperat: igitur attendendus est dumtaxat penes scientiam experimentalem; non enim, ut quidam volunt, profectus ille dumtaxat est attendendus secundùm apparentiam; quia ut docet S. Augustinus lib. 83. q. 8. verba Evangelistarum narrantium historias, accipienda sunt ut exprimuntur, & subinde verus hic significatur profectus.

Probat conclusionem Seraphicus Doctor suprà laudatus qu. 1. Ex eo quòd anima „ Christi, inquit, debuit esse perfecta, non „ solùm secundùm superiorem portionem, „ verùm etiam secundùm inferiorem, & se- „ cundùm partem sensibilem, non tantùm „ quantum ad statum patriæ, verùm etiam „ quantum ad statum viæ, qui duplex est: „ videlicet innocentiæ, & naturæ lapsæ. Et „ secundùm hoc Christus habuit triplicem „ cognitionem isti triplici statui convenien- „ tem, videlicet cognitionem gloriæ, co- „ gnitionem naturæ integræ, & cognitio- „ nem pœnalis experientiæ, ut de quolibet „ statu aliquid in se haberet. Rursus, quia „ perfecta fuit anima Christi, quantum ad „ cognitionem, non solum respectu cogno- „ scibilium, sed etiam respectu modorum co- „ gnoscendi; ideo cùm res tripliciter sint „ cognoscibiles, secundùm quod tripliciter „ habent esse; habent enim esse in Verbo, „ habent esse in intellectu creato, habent „ nihilominus esse in proprio genere: ideò „ ad hoc, quòd intellectus animæ Christi „ plenam de rebus cognitionem haberet, res „ cognovit ista triplici cognitione. Et sic „ patet, quod anima Christi non tantùm „ habuit cognitionem rerum in Verbo, sed „ etiam rerum à Verbo; cognitionem, in- „ quam, non tantùm simplicis notitiæ, ve- „ rùm etiam experientiæ. Patet etiam harum „ trium cognitionum sufficientia, necessi- „ tas, & distinctio, quæ potest sumi, vel ex „ parte virium, scilicet superioris rationis, „

„ inferioris, & sensualitatis: vel ex parte „ statuum, videlicet gloriæ, innocentiæ, „ & naturæ lapsæ: vel ex parte modorum „ cognoscendi, scilicet in Verbo, in se, „ & in genere proprio; & sic patet, quòd „ anima Christi præter cognitionem, quam „ habuit in Verbo, habuit cognitionem „ rerum in se, & in genere proprio, & „ sic ulterius patet, quòd anima Christi, præter cognitionem, quam habuit „ in Verbo, habuit aliam cognitionem „ à Verbo.

Obiicies primò SS. Patres apertè docent Christum nullatenus reverà profecisse, aut habuisse incrementum scientiæ, & notitiæ interioris, sed ipsius profectum in scientia, attendendum esse dumtaxat penes externam manifestationem scientiæ, vel divinitatis. Sic Athanasius in oratione 4. contra Arianos, ubi etsi primùm veram videatur agnoscere scientiæ progressionem in Christo; subinde tamen id desertè negat; ait enim: *Corporis igitur proprius ille profectus, etenim proficiente ipso, proficiebat in eo divinitatis apud illos, qui intuebantur, ostensio; quantò autem magis divinitas aperiebatur, tantò copiosiùs augebatur apud omnes hominem.* Quibus significat profectum istiusmodi in eo consistere, quòd evidentiora dabat signa divinæ sapientiæ, ac virtutis; unde subdit: *Quis est ille, qui dicitur profectus, nempe ut dixi Deificatio illa est, & gratia hominibus à sapientia communicata, cùm in ipsis peccatum, & insita corruptela deleretur ad similitudinem, & cognitionem Verbi: sic enim augescente secundùm ætatem corpore, augebatur etiam in eo divinitatis ostensio, palamque monstrabatur omnibus templum ipsum esse Dei, ac Deum in corpore.* Ad idem scribit S. Gregorius orat. 25. *Ille*, inquit, *Christus proficiebat ut ætate, ita sapientia, & gratia; non quòd incrementum ista caperent, quid enim eo, quod ab initio perfectum extitit, posset esse perfectius? Sed quòd paulatim aperirentur, ac sese proderent.* Hoc etiam uberrimè declarat S. Bernardus Homilia 2. super *Missus est*, ubi demonstrat nullum perfectionis incrementum in anima Christum „ habuisse, ait enim: Neque minus habuit „ sapientiæ: vel potiùs non minor fuit sapientia Jesus conceptus, quàm natus, „ parvus, quàm magnus: sive ergo latens „ in utero, sive vagiens in præsepio, sive „ grandiusculus interrogans Doctores in „ templo, sive jam perfectæ ætatis docens in populo, æquè perfectè plenus fuit Spiritu sancto; nec fuit hora in quacumque „ ætate sua, qua de plenitudine illa, quam „ in sui Conceptione accepit in utero, vel „ aliquid minueretur, vel aliquid eidem „ adjiceretur: sed à principio perfectus, à „ principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ, & intellectus, spiritu consilii, „ & fortitudinis, spiritu scientiæ, & pietatis, & spiritu timoris Domini, *Mox illud Evangelistæ de profectu Christi declarans.* „ Nam quod de sapientia, & gratia hic „ dictum est, *inquit*, non secundùm quod „ erat, sed secundùm quod apparebat, intelligendum est: non quia videlicet aliquid ei novum accideret, quòd ante non „ haberet; sed quòd accidere videretur, „ quando volebat ipse, ut videretur. Tu „ homo cùm proficis, non quandò, nec „ quantumvis proficis; sed te nesciente tuus „ moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Jesus, qui disponit „ tuam, ipse disponebat & suam; & quando volebat, & quibus volebat sapientior; „ quando & quibus volebat sapientissimus: „ quamquam in se numquam esset nisi sapientissimus: similiter & cùm semper plenus omni gratia fuisset, sive quam apud „ Deum, sive quam apud homines haberè deberet, pro suo tamen arbitrio eam „ nunc plus, nunc minus ostentabat, prout cernentium, vel meritis congruere, „ vel saluti expedire sciebat. Hæc S. Bernardus. „

Respondeo SS. Patres nihil aliud velle, quàm quod Christus Dominus nullum habuerit sapientiæ, & scientiæ incrementum penes divinitatem, sed dumtaxat penes humanitatem: ut disertè explicat Rupertus lib. 1. in Genesim cap. 21. ubi locum Isaiæ 11. tractans, in quo dicitur super Christum requievisse spiritus sapientiæ, & intellectus, sic scribit: *Quia ille in quem hæc dicuntur, cùm non tantùm homo, sed & Deus sit, licèt secundùm humanitatem sapientia, ætate, & gratia profecerit, attamen secundùm id quod est, & erat Deus, nullum profectum habuit.* Unde etiam S. Athanasius loco laudato in objectione, dicit quòd si quis pertinaciùs obluctetur, ut profectum illum in sapientia, & ætate verum esse contendat, id eatenus concedendum esse dicit, ut non de divinitate ipsius, sed de humana natura istud dici existimetur. *Verumtamen*, inquit, *si contentiosius in eo perseverant, quòd Christus inter-*

ter-

terrogaverit, audiant à nobis, nullam in divinitate ignorantiam esse, carnis verò esse proprium ignorare. Vel dico SS. Patres eo modo esse intelligendos, quo dicemus in sequenti conclusione, nempe Christum Diminum omnia novisse per scientiam infusam, etiam naturalia, nihilominùs eorum aliqua adhuc cognoscere potuisse per scientiam experimentalem, non quidem habitualiter, sed actualiter.

Objicies secundò. Superfluum est facere per plura, quod sufficienter fieri potest per pauciora: sed Christus per solam scientiam infusam, non solùm sufficienter, sed longè perfectiùs cognoscebat id omne, quod per scientiam acquisitam nosse posset: igitur hæc in ipso fuit frustranea.

Nego minorem: ad perfectionem enim intellectus Christi spectat non solùm omnia objecta cognoscere, sed etiam secundùm omnem modum, quo cognoscibilia sunt; unde cùm aliter, res maximè sensibiles, possint cognosci per phantasmata ab ipsis abstracta, quàm per species à Deo infusas; hinc est, quòd sicut in anima Christi præter scientiam beatam, qua res in Verbo contemplatur, admittitur scientia infusa, per quam illas extra Verbum cognoscat, eò quòd utroque hoc modo sint cognoscibiles, ita quia res naturales non solùm per species à Deo infusas, sed etiam per eas, quæ à phantasmatibus abstrahuntur, cognosci possunt, idcirco hic cognoscendi modus in Christo est asserendus, utpotè cùm sit maximè connaturalis animæ Christi quatenus conjunctæ humano corpori.

Objicies tertiò, Scientia acquisita incompossibilis est cum visione beatifica, ut colligitur ex illo 1. ad Cor. 13. *Sive Prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur*; quod maximè intelligitur de scientia acquisita, & comparata per phantasmata: sed Christus habebat scientiam beatificam: ergo non potuit habere scientiam acquisitam.

Respondeo primò, ut jam aliàs diximus, Apostolum intelligendum esse de destructione scientiæ non penes habitum, sed penes actum, & exercitium spectans ad aliorum instructionem. *Secundò*, dico, quòd etsi intelligendus esset Apostolus de scientia acquisita, significaret dumtaxat, quòd in statu beatitudinis ut anima separata à corpore cognoscat per scientiam acquisitam, non habebit opus se se convertendi ad phantasmata.

CONCLUSIO SECUNDA.

Probabilius est Christum novisse quidditates rerum naturalium ab instanti suæ Conceptionis per habitum sibi infusum, quem potuisset propriis actibus comparare, nisi illum per infusionem obtinuisset: nihilominus aliqua de novo potuit cognoscere cognitione intuitiva, & experimentali. Hæc, ut mihi videtur, genuina est subtilis Doctoris doctrina, quantum ad utramque partem, ut constabit infrà.

Prima autem pars probatur primò authoritate SS. Patrum, qui Christo omnimodam scientiæ plenitudinem etiam infanti tribuunt, negantque ipsum, etiam puerulum, aliquid nescisse. Sic S. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione c.29. ubi docet nullam in eo infante quidem ignorantiam extitisse, uti nec alios inquietos motus originalem redolentes culpæ maculam: *Quam planè ignorantiam*, inquit, *nullo modo crediderim fuisse in Infante illo, in quo Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis, nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo parvulo fuerim suspicatus, quam videmus in parvulis.* Hanc veritatem luculenter tradit Eulogius Alexandrinus Patriarcha in lib. adversus Agnoitas, ubi copiosè, eruditeque hanc quæstionem tractans ait: *Neque secundùm divinitatem, neque secundùm humanitatem affirmare in illo ignorantiam extitisse, periculosæ temeritatis est expers*: Cujus librum laudat, & approbat S. Gregorius lib. 8. epistolarum, epist. 42. quam ad ipsum scripsit: *Quia*, inquit, *in doctrina vestra impugnans hæreticos, qui dicuntur Agnoitæ, fuit valde, quod admiraremur, quod autem displiceret non fuit.* Eadem veritas constat ex SS. Patribus in prima objectione superioris conclusionis laudatis; illi namque constanter affirmant nullam in Christo etiam, ut homine, aliquando ignorantiam extitisse: sed necessum fuisset illum plura ignorare, si rerum naturalium, quæ per studium, & laborem addisci possunt, & cognosci, non habuisset sibi infusam scientiam: igitur illam reverà habere dicendus est.

Probatur etiam ratione. *Primò*, quidem ea, qua usus est S. Damascenus lib. 3. de fide cap. 22. ubi probat Christum reverà ne-

nequidem secundùm humanitatem potuisse habere ullum incrementum scientiæ, propter intimam illius conjunctionem cum Verbo. *Nam si verè caro est conjuncta Deo Verbo, ab ipso extandi primordio; vel potiùs in ipso extitit, & hypostaticam cum illo identitatem habuit; qui fieri potuit, ut non perfectè omni sapientia, & gratia locupletata sit? Non ut ipsa gratiam participaret, neque ut ex gratia in communionem admitteretur eorum, quæ ad Verbum pertinent: sed ea potiùs ratione, quòd propter unionem hypostaticam, humanis, ac divinis omnibus unitis Christi propriis factis (quandoquidem Deus idem, & homo simul erat) illa ipsa caro gratiam, & sapientiam, plenamque bonorum omnium copiam in mundum fontis instar exundaverit:* Ex quibus sic ratiocinari licet: Christus ratione suæ unionis ad Verbum debuit habere plenam bonorum omnium copiam, & subinde sapientiam ab eo instanti, quo ipsius humanitas fuit unita Verbo: at si non habuisset per infusionem scientias omnes naturales, quæ studiò, & labore comparati possunt, non habuisset plenam bonorum omnium copiam: igitur ex tunc illas habere debuit.

Confirmatur. Unio hypostatica ex sua dignitate postulat, ut natura assumpta sit in primo instanti perfecta omni perfectione naturali non repugnante suo statui: atqui scientiæ naturales sunt quædam perfectiones intellectus humani, nec repugnant statui Christi: quia si repugnarent, maximè vel ex defectu usus rationis, vel quia intellectus dependet à phantasmatibus, & speciebus possibilibus, ut utatur scientia naturali, quæ per acquisitionem comparari potest: sed ex neutro capite repugnant scientiæ naturales Christo ab instanti suæ formationis. Non quidem ex primo capite: quia ut constat ex laudatis Sanctis Patribus, Christus etiam in utero matris perfectum habuit rationis usum, idcirco Jeremias cap. 31. ipsum adhuc in utero matris existentem virum appellat: *Mulier*, inquit, *circumdabit virum*, quæ verba sic exponit S. Hieronymus: *Juxta incrementa ætatis*, inquit, *per vagitus, & infantiam proficere videtur sapientia, & ætate: sed perfectus vir in ventre fœmineo solitis mensibus continebatur*: Vel ut suprà dicebat S. Bernardus, *Non minor fuit sapientia Jesu, conceptus, quàm natus, parvus, quàm magnus, &c.*

Reponunt aliqui Thomistæ cum Cajetano, quòd quamvis Christus non habuerit sibi infusas omnes scientias naturales ab initio suæ formationis; tamen facili negotio potuit eas comparare, ratione acuminis ingenii, quo præ cæteris hominibus excellebat, & quo poterat comprehendere naturas rerum, itaut cognito cælo, v. gr. cognosceret omnes effectus illius, & cognito uno individuo cognosceret alia.

Contrà. Quantumvis aliquis excellat ingenio, non potest rerum naturalium brevi tempore notitiam sibi comparare. Tum quia excedit naturales ingenii vires, ut viso uno, aut altero individuo, possit aliquis colligere, quid sit sentiendum de aliis; cùm multa individua reperiantur sibi similia, ut experientia constat circa medicinam pro morbis curandis; quippe prodiversa hominum complexione, ad eumdem morbum curandum diversa sunt adhibenda remedia.

Adde quòd scientia humana non possit comparari, nisi dependenter à sensibus, & phantasmatibus: quare cùm omnes res, & effectus non occurrerint sensibus Christi, imò nec plures potuerint occurrere, nisi diuturno temporis successu, non videtur quomodo Christus potuisset propriis actibus earum notitiam sibi comparare.

Reponunt iterùm, rerum naturalium phantasmata ad hanc scientiam necessaria, maximè earum, quæ communiter non occurrunt, fuisse ab Angelis repræsentata sensibus, & phantasiæ Christi.

Contrà. Non apparet quomodo tam diversa sensibilia, & tam multa potuerint ab Angelis applicari sensibus Christi: phantasmata autem non possunt Angeli infundere, quia ut communiter docent Theologi, solùm possunt producere motum localem, & movere phantasmata anteà producta, & applicare activa passivis.

Addit Isambertus, quòd longè facilius sit recurrere ad simplicem infusionem pro acquisitione ejusmodi scientiarum, quàm ad tantam congregationem objectorum factam ministerio Angeli; tum etiam, quia hæ scientiæ debent admitti in Christo Domino longè perfectiores, quàm in quovis puro homine: at ex nuda subministratione aliquorum objectorum singulatim, facta per Angelum ex singulis speciebus, hæc scientia non potest, ex vi etiam acutissimi ingenii, comparari brevi aliquo tempore in statu tam perfectissimo, in quanto fuit acquisita

ta ab aliquo singulari homine, v. g. Aristotele, per disciplinam fundatam in longa experientia, & magno studio eruditissimorum hominum, præsertim cùm singula individua non semper ita repræsentent propias differentias, ut sine errore possint cognosci: ergo cùm Christus D. debuerit habere has scientias perfectas in tota latitudine objectorum, nec sit deterioris conditionis, quàm primus noster parens, nec potuerit illas habere aliter, quàm per infusionem, habuit omnes illas de facto per infusionem.

Probatur secundò. Christus non debuit esse minùs divinis charismatibus, & donis illustratus, quàm Adamus, utpotè qui venerat prioris Adami damna resarcire: sed Adamus ab initio suæ formationis habuit sibi infusam cognitionem omnium rerum naturalium: igitur etiam Christus habere debuit.

Reponunt Thomistæ negando paritatem, & rationem disparitatis triplicem cum cæteris profert Gonetus; *Primò* quidem, quòd cùm Adamus fuerit conditus à Deo in ætate perfecta, ut caput, & Doctor generis humani, atque omnium rerum Dominus, conveniens fuit ut statim haberet illas scientias, quæ in homine illius ætatis essent necessariæ ad illa munia exercenda: Christus autem licèt sit caput, ac Doctor totius Ecclesiæ, atque omnium Dominus, quia tamen genitus fuit in ætate infantili, itaut non statim, ut vir perfectus in hoc mundo conversaretur; non opus fuit, ut scientiam suapte natura acquisibilem, per infusionem ab initio reciperet: sed paulatim, ut cæteri homines, per sensus eam sibi comparare debuit. *Secundò*, Adamus datus est Doctor toti generi humano in naturalibus, & ideò oportuit, quòd à principio suæ productionis haberet omnes scientias naturales: sicut & quòd statim esset perfectus homo, quantum ad corporis quantitatem, & dispositionem: at Christus datus fuit Doctor mysteriorum gratiæ, non rerum naturalium. Dicit enim Apostolus 1. Cor. 15. *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis* Et ipsa veritas ait Joan. 3. *Qui de terra est, de terra loquitur, qui de cælo venit, super omnes est, & quod vidit, & audivit, hoc testatur*, Et ideò oportuit, ut Christus statim haberet scientiam infusam mysteriorum gratiæ, non verò scientiam per se acquisibilem rerum naturalium, sicut neque perfectam corporis quantitatem. *Tertiò*, Adamus visione beatifica carebat, & mox à creatione privandus erat scientia per se infusa; unde conveniens fuit, ut statim ab initio naturalem scientiam infusam per accidens reciperet, non modò juxta mensuram proportionatam ætati, in qua à Deo conditus est, sed etiam quantum ferebat necessitas, qua & ipse, & omnes ejus posteri laborassent, nisi eo Dei beneficio liberaliter fuisset præventus; at in Christo nulla talis necessitas extitit, & assulgens ei scientia beata, atque infusa abundè supplere potuit omnem usum scientiæ infusæ per accidens.

Verùm hæ tres responsiones non solvunt vim argumenti, nec sufficientem disparitatem adstruunt. Non quidem *prima*, nam licèt Christus à primo suæ formationis exordio non habuerit ætatem perfectam, tamen reverà virilem habebat animum, & erat *Vir*, juxta præfatum Jeremiæ vaticinium, hoc est, virile, & ut hominem decet, habebat perfectum rationis judicium, ut docet S. Hieronymus: ergo cùm naturales scientiæ maximè deceant hominem pro eo statu, vel tempore, quo perfectum habet judicium rationis, maximè conveniens fuit, ut etiam pro illo tempore anima Christi scientiis naturalibus illustraretur, unde cùm tunc non posset illas acquirere propriis actibus, necessum fuit, ut illas haberet per infusionem.

Secunda pariter ratio disparitatis est nulla, quanquam enim Christus destinatus fuerit, ut esset Doctor gratiæ, & justitiæ, non verò scientiarum naturalium: inde non sequitur, quòd ipse non debuerit habere perfectam notitiam de rebus naturalibus: tum quia res naturales maximè deserviunt ad notitiam rerum spiritualium: siquidem, ait S. Paulus ad Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, &c.* unde earum notitia Christus opus habebat, ut mysteria regni Dei nota faceret per similitudines, & parabolas, quibus frequentissimè utitur in Evangelio à rebus, & scientiis naturalibus desumendas: tum quia, ut diximus, illæ scientiæ naturales maximè deserviebant ad illustrandum Christi animum.

Ad tertiam dico; perinde esse ad cognitionem rerum naturalium, quòd Christus habuerit scientiam beatificam, & infusam, sicut enim præter scientiam beatificam necessa-

cessaria fuit in eo infusa per se, quæ res in entitate supernaturales, & quæ humano studio cognosci non possunt, ipse cognosceret in proprio genere, ita præter illam infusam per se, necessum fuit, ut haberet etiam scientiam infusam per accidens, qua res naturales, quarum cognitio potest acquiri, apprimè, & peritissimè nosset.

Probatur tertiò Christus habuit per infusionem virtutes morales, quæ conducebant ad illustrandam, & perficiendam ipsius voluntatem: ergo pari ratione debuit habere virtutes intellectuales, seu naturales scientias, sibi divinitùs infusas. Antecedens constat ex dictis, consequentia probatur à paritate rationis, quia carentia scientiarum naturalium non minùs derogat perfectioni animæ Christi, quàm carentia virtutum moralium.

Negant paritatem Thomistæ, & rationem disparitatis duplicem profert Gonetus, quarum *prima* est, quòd scientiæ naturales non reddunt subjectum bonum simpliciter, sed tantùm secundùm quid; ac proinde ex illarum carentia non constituitur non bonum simpliciter in aliquo ordine, ex quo ulteriùs fit non plus derogari perfectioni Christi per carentiam scientiarum naturalium ad tempus, quàm ei accrescat ex connaturali illarum acquisitione, cujus oppositum in virtutibus acquisitis contingit, ut ex suprà dictis constat.

Secunda ratio discriminis, quam proferunt, est quia, si scientiæ per se acquisibiles fuissent humanitati Christi per accidens infusæ à primo instanti suæ Conceptionis, intellectus agens animæ Christi perpetuò mansisset privatus suo proprio munere, & officio, quod est abstrahere species intelligibiles à sensibus, illustrando phantasmata, ut docent Philosophi in libris de anima: erat autem magnum inconveniens, quòd aliqua potentia maneret in anima Christi perpetuò privata actu proprio, & sibi connaturali. Ex hoc verò, quod Christus receperit per infusionem omnes virtutes morales à primo instanti suæ conceptionis, non sequitur synderesim, vel aliam potentiam animæ Christi fuisse in eo otiosam, & perpetuò privatam suo proprio munere, quia potentiæ animæ Christi virtutibus illis semel informatæ, actus ejusdem speciei circa materias virtutum moralium produxerunt, quos per virtutes morales à se comparatas elicuissent. Hæc Gonetus.

Contrà primò. Eo modo, quo virtutes morales conferunt ad perfectionem voluntatis, ita & intellectuales ad perfectionem intellectus: ergo sicut Christus diceretur imperfectus in genere moris, si non haberet omnes virtutes morales: ita diceretur imperfectus in ratione intelligentis, si non haberet omnes virtutes intellectuales. *Adde quòd* Prudentia est una ex virtutibus moralibus: sed Prudentia perfecta, cùm consistat in practica cognitione, supponit perfectam cognitionem speculativam, non tantùm primorum principiorum, sed etiam universalium conclusionum: à quibus judicium in singulis eventibus pendet: ergo habuit moralem scientiam eorum omnium, & consequenter habuit cæteras scientias, non enim ad alias erat magis impeditus, neque una scientia potest sine consortio aliarum esse omni ex parte perfecta, sunt enim quodam modo connexæ, sicut virtutes.

Nego pariter secundam rationem disparitatis, nam ut observat Doctor d. 14. q. 3. n. 3. intellectus agens fuit in Adamo, & in beatis remanet, nec tamen dicitur in eis frustraneus; licèt non abstrahat species à phantasmatibus; sicut nec nutritiva, augmentativa, & generativa, in beatis corporibus facultates dicuntur frustraneæ, quamquam illæ facultates nullum actum, nullamque operationem exerceant; quippe non solùm ordinantur ad operationem sibi congruam, sed etiam ad naturæ humanæ integritatem: igitur pari ratione Christus Dominus potuit habere intellectum agentem, & passibilem, quatenus conducebat ad naturæ humanæ integritatem, & vim habebat cudendi species intelligibiles deservientes ad rerum naturalium notitiam, si aliunde istam notitiam non habuisset. *Adde quòd* intellectus agens deservire poterat ad excipiendas, & formandas species deservientes ad experimentalem cognitionem, in qua Christus poterat proficere.

Nec vales reponere cum Goneto, quidem non semper ex carentia propriæ operationis alicujus potentiæ rectè deduci eam esse in suo subjecto frustraneam, sed duntaxat ex carentia operationis pro statu, & tempore, quo debetur. Unde non debebatur intellectus agens Adamo pro statu primæ creationis, quia cùm formatus fuisset perfectus, tam secundùm animam, quàm secundùm corpus, non habuit opus ipso intellectu agente, quo crescit, & perficitur intellectus in scientia, abstrahendo species a phantasmatibus; unde licet tali operatione caruerit, tamen intelle-

le-

lectus agens non fuit in eo frustraneus. Idem dicit de beatis, quia, inquit, non sunt in statu acquirendi scientiam, unde licèt non careant intellectu agente, tamen in ipsis intellectus non dicitur frustraneus.

Hæc, inquam, responsio nulla est: tum quia supponit pro certo, quod in controversiam movetur; nempe quòd Christus non fuerit productus undecumque perfectus secundùm intellectum, sicut Adamus; hoc enim contendimus, quòd ipse cum cæteris Thomistis negat absque fundamento: tum quia nulla facultas censetur frustranea pro quocumque statu, licèt non producat suum actum, quia jam aliunde productus est, nam, ut inquit Doctor mox laudatus, potentiæ pro quocumque statu non dicuntur inutiles, & frustraneæ, quæ ex se habent vim producendi suum actum, & effectum, nisi illum ab alia causa jam productum haberent. Sic v. g. augmentativa facultas non potest sese exercere in accretione corporis beati, sicut nec potuit in Adamo, quia corpus Adami, & Beatorum divinitus habuit productum perfectum statum accretionis, cui nihil fuit, quod justo adjiceretur: sufficit igitur, ut Christus dicatur habuisse intellectum agentem, quòd intellectus ille ex se fuerit capax ad producendam notitiam scientificam de rebus naturalibus, si Deus ipsi illam non indidisset.

Objicies primò omnes illas Scripturæ, & SS. Patrum authoritates, maximè verò authoritatem S. Ambrosii docentis, quòd Christus profecerit secundùm scientiam à sensibus acceptam: ergo reverà Christus acquirere potuit scientiam à rebus naturalibus proprio studio, & labore.

Respondeo illas authoritates explicari de profectu notitiæ experimentalis acquisitæ, quæ utique dependebat à sensibus, & in dies ad occursum objectorum fiebat major in ratione experimentalis notitiæ; non verò secundùm rationem veræ scientiæ; Christus enim jam aliunde perfectam habebat illam sibi infusam scientiam de rebus naturalibus. Dicitur autem in ista notitia profecisse, quemadmodum medicus v. g. qui jam perfectè cognoscens remedii à se confecti virtutem; per suam scientiam Theoreticam, dicitur ejusmodi virtutem meliùs cognoscere, dum illam in se ipso experitur, & verum esse comprobat. *Adde quòd* si profectus ille Christi accipiatur secundùm veram, & perfectam scientiam, poterit intelligi eo modo, quo explicant cæteri SS. Patres, nempe de profectu secundùm manifestationem exteriorem, & sensibilem illius scientiæ, cujus plenitudinem Christus habebat.

Objicies secundò, Christus ut viator debuit habere scientiam eo modo, quo viatorem decebat; sed statum viatoris decet, ut acquirat scientiam multis actibus, & experientiis: igitur pari modo illam Christus obtinere debuit.

Respondeo primò, negari posse majorem; quamquam enim reverà Christus fuerit viator, attamen cùm simul esset comprehensor, & hypostaticè ejus humanitas unita Verbo; hinc multò ampliores, & nobiliores prærogativas, quàm cæteri viatores, habere debuit. Unde sicut habuit scientiam infusam de rebus naturalibus, & intellectum, ac voluntatem expeditam ad operationem ab instanti suæ formationis, quod cæteris viatoribus non competit: hinc etiam potuit habere scientiam acquisitam alio modo, quàm cæteri viatores.

Respondeo secundò cum Doctore supra laudato *num.* 8. distinguendo minorem. Cognitio intuitiva, & experimentalis competens Viatori, est ex multis actibus, & experientiis, transeat: cognitio abstractiva comparatur per multos actus, & experientias, nego: hæc enim potest haberi per scientias infusas, & abstractivas. Christus priorem sibi comparavit per proprios actus, non verò posteriorem.

Instabis Christus non solùm debuit habere scientiam, sed debuit illam habere secundùm proprium, & connaturalem modum, quo haberi potest: sic enim non solùm est perfectus per diversas scientias, atque perfectiones, verùm etiam & diversis modis: igitur sicut habuit scientiam beatam secundùm modum proprium illius, scilicet permanenter, & non tantùm transeunter, ut fortè aliqui viatores habuerunt, & sicut habuit scientiam per se infusam, secundùm modum proprium illius, scilicet per infusionem: ita scientiam humanam, seu natura sua acquisibilem habere debuit modo humano, scilicet per acquisitionem.

Distinguo antecedens. Habere debuit modo connaturali; si perfectiori modo eam aliter habere non potuerit, concedo: secus; nego: at perfectius est habere scientias ab instanti conceptionis per infusionem, quàm illas diuturno labore comparare: igi-

igitur longè præstantius fuit Christo habere scientias per infusionem, quàm illas paulatim acquirere.

Urgebis: Præstantius est habere scientiam per acquisitionem, quàm per infusionem, tam ex parte scientiæ, quàm ex parte scientis: ergo præfata solutio nulla. Patet antecedens: ex parte quidem scientiæ; quoniam scientiæ acquisitio est talis scientiæ generatio per se, infusio autem est scientiæ generatio per accidens, similiter ex parte scientis, nam ut docet Aristoteles 1. Ethic. c. 5. ex Hesiodo: *Optimus ille quidem est ex se se, qui omnia novit*: Igitur, &c.

Nego subsumptum: Nam simpliciter, & absolutè loquendo, perfectius est nunquam caruisse aliqua scientia sibi convenienti, etiamsi à solo Deo recipienda sit, quàm aliquandiu illam non habere, ut per proprios actus obtineatur, maximè cùm hic modus obtinendi scientiam, nihil perfectionis addat. *Adde quòd* ex Suare d. 30. sect. 2. quacumque ratione Christus hanc scientiam infusam habuerit, à se illam habere dicendus est, non tanquam adventitiam, sed tanquam proprietatem connaturalem ratione unionis, sicut de gratia, & aliis donis in superioribus, dictum est: Quod secundò ita declaratur, & confirmatur. Quia si Christus assumpsisset humanam naturam in statu per se debito unioni sine defectibus, quos propter nostram redemptionem in corpore assumpsit, sine dubio assumpsisset illam perfectam hac scientia, sicut reliquis perfectionibus: ergo, & nunc de facto ita illam assumpsit cum hac perfectione ex illo principio, quo carentia hujus scientiæ, neque est necessariò conjuncta cum corpore passibili, nec per se confert ad finem redemptionis.

Objicies tertiò, Christus erat discursivus: ergo mediante discursu poterat de novo aliquas conclusiones scientificas cognoscere, & sibi scientiam comparare.

Respondet Doctor mox laudatus, discursum non semper efficere, ut aliquis cognoscat conclusionem, quam ante non scivit, sed ut cognoscat actu, quod ante habitualiter novit. Unde si Christus non cognosceret omnes res naturales in proprio genere, posset sibi per discursum comparare notitiam rerum ignotarum, secùs verò cùm illam notitiam sibi haberet infusam. Deinde posset Christus cognoscere conclusionem scientificam, licèt præhabuerit notitiam quidditativam terminorum, quam notitiam Aristotil. scientiam appellat, licèt inquit Doctor, propriè non sit habitus conclusionis.

Objicies quartò Doctor subtilis loco laudato *num. 6.* apertè docet, quòd Christus profecit in cognitionem rerum naturalium: ait enim: Illa cognitio intuitiva in genere proprio actualis, vel habitualis, non potest dari illi animæ de omnibus; & quoad hoc necesse est dicere, quòd profecit sicut & alia anima, quia alia, & alia objecta alio, & alio modo cognovit, &c.

Respondeo Doctorem nihil aliud velle, quàm quòd Christus non cognoverit omnia per scientiam intuitivam mediantibus speciebus infusis, immo quòd nec etiam noverit contingentia quia species infusæ cùm æquè repræsentent rem absentem, ac præsentem, & illam semper eodem modo exhibeant, non possunt deservire ad cognitionem certam, & intuitivam rerum contingentium, & præsentium, unde necessum fuit, quod Christus res contingentes, vel noverit in Verbo, vel earum scientiam acquisierit. Unde colligit Doctor, quòd ut Christus haberet scientiam intuitivam, & experimentalem de rebus, necessum fuit, ut illam sibi compararet per proprios actus, & per phantasmata, ac species desumptas ex sensibus; Quia, inquit *ibidem*, de re præsente non tantum relinquitur species sensibilis in phantasia, sed aliqua in potentia memorativa, & illæ potentiæ cognoscunt objectum sub alia, & alia ratione: nam una cognoscit objectum secundùm se absolutè, apprehendendo quidditatem ejus; alia apprehendit objectum, ut in præterito apprehensum: ita quòd apprehensio præterita, est immediatum objectum, & objectum immediatum illius apprehensionis præteritæ est objectum mediatum recordationis. Ita etiam præsente aliquo sensibili sensui potest virtute illius causari in intellectu duplex cognitio; una abstractiva, qua intellectus agens abstrahit speciem quidditatis, ut quidditas est, à specie in phantasmate, quæ repræsentat objectum absolutè, non ut existit hic, & nunc, vel tunc: & alia potest esse in intellectu cognitio intuitiva, quæ cooperatur intellectui, & ab hac potest derelinqui habitualis cognitio intuitiva impressa in memoriam intellectivam, quæ

„ quæ sit, non quidditatis absolutæ; sicuit fuit alia, sed cogniti, ut existens: „ quando in præterito apprehendebatur, „ ut præteriit. Hoc modo Christus per experientiam didicisse dicitur multa, hoc „ est per cognitiones intuitivas, id est illorum cognitorum, quantum ad existentiam, & per memorias derelictas ab „ eis. Ita Doctor. Quibus apertè docet, quòd equidem Christus profecerit in scientia experimentali, & intuitiva, non verò habituali, & abstractiva.

COROLLARIA.

Ex *his collige primò*, per scientiam acquisitam Christum novisse quidditates omnium rerum existentium; nam species, & quidditates sunt numero finitæ, & consequenter facili negotio poterant omnes ab intellectu Christi percipi, imò novit etiam nobilissima totius rerum universitatis individua: cætera autem, quorum notitia non maximè conducebat ad illius scientiæ dignitatem, non est inconveniens asserere ipsum per illam scientiam acquisibilem sibi infusam non novisse, sed dumtaxat per scientiam experimentalem, vel intuitivam.

Collige secundò, ipsum non habuisse notitiam illam de rerum quidditatibus per species universales, quas sibi successu temporis acquisierit, ita quòd simul, & semel duplicem de rebus habuerit cognitionem acquisibilem: unam quidem per accidens infusam, alteram verò proprio studio, & labore comparatam, ut vult S. Thomas, quia ut subtiliter arguit Doctor, Argumento ad hominem, duo accidentia ejusdem speciei, & solo numero distinctæ non possunt esse in eodem subjecto secundùm doctrinam S. Thomæ, sed notitia infusa per accidens, & acquisita per se, de uno, & eodem objecto specie, sunt duo accidentia ejusdem speciei, & solo numero distincta; quia vel sunt species, vel similitudines illius objecti, quarum una est habita per infusionem, & alia comparata per acquisitionem, vel habitus, qui non plus distinguuntur, quàm species: ergo non possunt in doctrina S. Thomæ dari scientia infusa, & acquisita de uno objecto in eodem intellectu: at secundùm S. Thomam, erat jam in intellectu animæ Christi scientia infusa quidditatum non solùm omnium supernaturalium, verùm etiam naturalium; ergo in ipso intellectu non est admittenda earundem quidditatum scientia acquisita.

Dicent fortè Thomistæ: distingui scientiam infusam, & notitiam acquisitam de eodem objecto, sicut distinguuntur scientia matutina, & vespertina, seu scientia in Verbo, & in genere proprio, possunt autem dari de eodem objecto specie scientiæ matutina, & vespertina: ergo & scientia infusa, & acquisita. Verùm

Respondet Doctor, disparem longe esse rationem, quia scientia matutina, & scientia vespertina comparantur per diversa media, seu per diversas rationes: matutina nimirum per verbum, quod est objectum cognitum, & ratio cognoscendi: Vespertina verò per propriam similitudinem creatam infusam, vel acquisitam, quæ non est objectum cognitum: sed solùm ratio cognoscendi, at scientia infusa, & acquisita, quas admittit S. Thomas de uno, & eodem objecto specie, nec penes objectum, nec penes rationem quæ, nec penes rationem sub qua, nec penes rationem per quam distinguuntur, sed penes varias causas efficientes dumtaxat, quæ non sufficiunt ad constituendam distinctionem specificam inter aliquos effectus: ideo quantumvis de uno specie objecto dari possint notitia matutina, & vespertina, tamen dari non possunt scientia infusa, & acquisita.

Confirmantur hæc omnia: nam si duæ cognitiones ejusdem planè speciei essent in Christo, vel utraque esset imperfecta, vel utraque perfecta, vel saltem alterutra: dicere autem ambas imperfectas est ponere imperfectionem in cognitionibus Christi sine necessitate: ponere verò utramque perfectam, est dicere alteram quoties objectum aliquod perfectè cognoscitur, esse superfluam; quia quando cognoscitur quantum est cognoscibile per aliquam cognitionem superfluit alia cognitio, quæ postmodum datur de eodem objecto. Dicere tandem aliquam illarum esse perfectam, aliam imperfectam, hoc videtur gratis dici, quia utraque probari potest esse perfecta in genere suo.

Colligit tandem, Christum nihil didicisse, nec ab hominibus, nec ab Angelis: *Primò*, quia non fuit conveniens eum doceri ab illis; quorum est Doctor, & non discipulus, atqui Christus erat hominum, & Angelorum Doctor, & non discipulus. *Secundò*, ille propriè discit, qui cùm aliquid ignoraret,

ratet, ejus notitiam accepit à scienti, & cùm non habeat ex se principium sufficiens, acquirit species dependenter à conceptu magistri per eum sibi explicato, qui velut quoddam lumen illum illuminat, & determinat: Christus autem non illuminabatur ab Angelis, neque ab hominibus: sed cùm ab eis aliquid audiebat, habebat se instar præceptoris, cui discipulus ex libro legit ea, quę sciebat.

Dices: Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nobilius, quàm acquirere illam à rebus sensibilibus; quia in anima hominis docentis sunt species intelligibiles in actu; in rebus autem sensibilibus sunt species intelligibiles solùm in potentia: sed Christus accepit scientiam acquisitam à rebus sensibilibus.

Respondeo Dignius esse accipere scientiam à rebus sensibilibus, quàm ab homine: *Primò*, quia creaturæ sensibiles sunt velut Dei voces, ideoque ab eis abstrahere species est doceri per Deum: *Secundò*, quia scientia, quæ habetur ex rebus sensibilibus, acquiritur per modum inventionis absque alterius adjumento, & ex propriis viribus; quæ autem ab hominibus, acquiritur ex adjumento docentium.

Dices secundò. Quilibet audiens sermonem significativum alicujus, potest cognoscere, quod nescit; ergo Christus potuit addiscere ab hominibus, quæ secundùm hanc scientiam nesciebat.

Respondeo antecedens verum esse, nisi eo ipso tempore, quo audit, alio modo cognoscat illud, de quo audit, vel tempore antecedenti cognoverit: ita verò se habet Christus, qui cùm per scientiam acquisitam cognoverit omnia, quæ secundùm locum, & tempus conveniebat illum non ignorare, ex consequenti ab hominibus non novit, sed per experientiam, atque ministerio sensuum, statim, ac cognosci ab eo conveniens fuit.

Dices tertiò. Lucæ 22. habetur, quòd Christo in horto *apparuit Angelus confortans eum*: sed confortatio fit per verba confortatoria docentis juxta illud Job 4. *Ecce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti, vacillantes confirmaverunt sermones tui*: ergo Christus ab Angelis edoctus est.

Respondeo, dubitatum aliquando fuisse de veritate hujus historiæ à Catholicis nonnullis, ut patet ex S. Hilario libr. 10. de Trinit. & Hieronymo lib. 2. contra Pelagianos, qui scribunt, quòd suis temporibus in Græcis, & Latinis codicibus non inveniebatur. Et Epiphanius ipse in Anchorato, testis est ex orthodoxis, & piis nonnullos simplici zelo, sed non secundùm scientiam, illam historiam è suis codicibus erasisse, quia timebant ne faveret Arianis. Assenserunt illis Anabaptistæ. Verumtamen certa esse debet: maximè à tempore Concilii Tridentini, cujus hæc est definitio, Sess. 4. *Si quis autem libros istos integros cum omnibus suis partibus prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata editione habentur, pro sacris Canonicis non susceperit, anathema sit.* Et certè Epiphanius loco citato, & Augustinus lib. 3. de consensu Evangelistarum cap. 4. hunc locum Lucæ ut Evangelium agnoverunt, & alii. Non negavit ipse Hilarius non Hieronymus, quare supposita ejusdem loci veritate,

Respondeo duobus modis. *Primò*, Angelum dici confortasse Christum, non quia robur illi addidit, sed quia virtutem, ac robur animi ipsius laudavit. Ita S. Chrysostomus Homil. de Trinit. Quo pacto ab Angelo robur accipiebat? Non robur accepit, sed glorificationem Angeli dicentis: *Tuum est regnum, & imperium, Domine.* In eodem sensu est Epiphanius suprà. *Secundò*, confortari dicitur ab Angelo, sicut amicus solet levare amici tristitiam verbis, & colloquio familiari; etiamsi nihil prorsus doceat amicum: confortari autem se ab Angelo permisit Christus, inquiunt SS. Patres, tum ut doceret veritatem humanæ naturæ, quæ inferior est Angelica, sicque in nobis fides Incarnationis ipsius confirmaretur: tum etiam ut doceret homines hac ratione utilitatem orationis.

ARTICULUS TERTIUS.

De defectibus, & passionibus corporis, & animi à Christo Domino assumptis.

HOmo post lethale peccati vulnus tot, ac tantis defectibus, ac morbis, tum in corpore, tum in anima laboravit, ut reverà omnium prorsus infirmitatum, ac dolorum videatur esse receptaculum. Præ cæteris autem defectibus, quibus maximè vexatur, & inquinatur, tres veluti aliorum omnium scatutigines apparent; duos quidem in anima, nempe ignorantiam in intellectu, & pronitatem ad peccatum

cx

ex ejus affectu viziato: alterum verò in corpore, nempe passibilitatem, & ad morbos, ac mortem procliviem conspicere licet: Quoniam autem Christus, inquit Apostolus ad Heb. 2. *debuit per omnia fratribus similari ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiarrt delicta populi*: Idcircò meritò quærunt Theologi, an reverà Christus assumpserit omnes tam humani corporis, quàm animi defectus; quas utique difficultates tribus in sequentibus quæstionibus absolvemus.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm in Christo fuerint defectus, & passiones humani corporis.

Notandum primò, defectus humani corporis duplicis esse generis: quidam enim purè naturales sunt, & vitii expertes, ut sunt fames, sitis, lassitudo, &c. alii macula quadam turpitudinis infecti, ut est concupiscentia, morbi, & quæ propriè *passionum* vocabulo censentur. Insuper naturales illi defectus alii sunt generales, ac universo hominum generi convenientes, quales sunt, mors, fames, sitis, &c. alii verò speciales in aliquibus dumtaxat hominibus reperiuntur, habentque particulares causas, ex quibus oriuntur, cujusmodi sunt lepra, morbi, deformitas, &c. Hi autem defectus speciales à variis causis oriuntur; sunt enim, vel à natura contracti, ratione scilicet deficientis virtutis formatricis, quales sunt illi morbi, quos appellant hæreditarios, putà corporis imbecillitas, alicujus partis carentia, deformitas, &c. vel ex cæli, & aeris intemperie, vel denique ex inordinatis affectibus, & actionibus hominum, ex quibus ingentes quotidie, ac varii morbi suboriuntur. Quæritur itaque, an omnes ejusmodi defectus tam generales, quàm speciales Christus habuerit.

Notandum secundò, seu potius ex dictis repetendum, veram in Christo carnem fuisse, ac nostræ similem in omnibus, quantum ad naturalia, excepto peccato, ejusque contagione; nam ex fœmina concepta, genitaque est, neque è cælo lapsa; nec omninò impassibilis, ut volebant quidam *Acephali*, qui hac occasione duas in sectas divisi sunt, cùm alii, auctore *Severo*, Christi corpus, dum in terris viveret passione, tentatum, ac corruptelæ, & patibilitati obnoxium fuisse dicerent: Alii ex adverso pugnantes, negarent hæc illum reverà pertulisse, quorum dux fuit *Julianus Halicarnassensis*, ac postea *Gajanus*. Vixit autem Gajanus sub Zenone Imperatore circa annum 476. Julianus verò sub Phoca Imperatore circa annum 604. *Insuper*, nonnulli eò vecordiæ progressi sunt, ut Christum putarent corporalem magnitudinem non habuisse secundùm carnem, sed absque mole, & incorporaliter eum super mare deambulasse, quam etiam fuisse Theodoreti Pharanitæ Monothelitæ sententiam in Lateranensi Synodo, *Consultatione secunda*, Martinus primus testatus est. Quinimò refert Leontius Bisantinus in lib. 2. de tribus, quos contra Eutychianos, & Nestorianos edidit, quòd quidam catholicè sentientes de duabus Christi naturis, tamen cum Eutychianis sentiebant, in eo, quòd Christi corpus ante resurrectionem incorruptibile fuisse jactarent. *Porrò* hi hæretici dicti sunt *Aphthartodocitæ*, à præpositione greca, *α*, quæ significat *sine*, aut *non*, & à voce *φθορὰ*, quæ denotat corruptioni, & morti obnoxium, & à verbo *δοκέω*, quod latinè idem est, ac opinor, eò quòd opinarentur corpus Christi, nec morti obnoxium, nec passibile esse.

Cæterum, ut scribit Nicephorus lib. 18. historiæ cap. 45. Catholici, qui his hæreticis adversabantur, eos *Phantasiastas*, & Manichæos nuncupabant, eò quòd viderentur asserere corpus Christi solùm esse apparens, & phantasticum; è contrà verò hæretici insultabant Catholicis, eosque *Phthartolatras*; quasi adorantes corpus corruptioni obnoxium appellabant, eos etiam dicebant, *Scenolatras* quasi tabernaculi adoratores: imò, quod longè pejus est, hic error hæreticorum usque adeo aliquando placuit Justiniano Imperatori, aliàs pio, & catholico, ut publico edicto jusserit in Ecclesia Dei doceri corpus Christi incorruptibile semper fuisse, nec unquam irreprehensibiles passiones habuisse, sicut scribit Nicephorus lib. 17. cap. 29.

Notandum tertiò, omnes Catholicos convenire, non fuisse necesse, quòd ut Christus Dominus sufficienter Deo Patri pro peccatis satisfaceret, pœnas damnatorum pateretur, ut impiè blasphemat Calvinus lib. 2. suarum institutionum cap. 16. §. 10. Enim verò si Christus assumere debuisset, & pati pœnas damnatorum, maximè ut nos ab ipsis liberaret; at potuit nos ab ipsis pœnis eri-

eripere etiam illas non patiendo, sed alias æquivalentes; non quidem secundùm proportionem doloris, sed secundùm dignitatem personę patientis, & satisfacientis; subindeque nulla est ratio, nullaque auctoritas, quæ tantillùm Calvini blasphemiæ patrocinetur. Nulla, inquam, auctoritas. Nam quod ex Isaiæ cap.53. profert, nempe quòd Christus attritus est propter scelera nostra, & verè languores nostros portavit, non sic intelligendum venit quasi eosdem pati debuerit cruciatus, quos eramus passuri in inferno, sed dumtaxat, quòd pro nostris expiandis peccatis, reverà adorandus ille Salvator doloribus, ac morti fuerit addictus. Nec etiam ei quidquam favet id, quod profert ex Apostolo ad Hebr. 4. ubi Christus dicitur *tentatus per omnia pro similitudine carnis absque peccato*; nam particula, *omnia*, non intelligitur de omnibus pęnis, quas homines peccatores luere debent in vindictam sui criminis: sed tantùm de ærumnis, & calamitatibus hujus vitæ. *His ita præmissis*, tria supersunt determinanda. *Primum*, an Christi corpus reverà fuerit passibile, & obnoxium defectibus communibus, quibus subjiciuntur cæteri homines. *Secundum*, an habuerit morbos privatos. *Tertium*, an habuerit defectum deformitatis.

CONCLUSIO PRIMA.

C*Hristi Domini corpus reverà fuit passibile, & obnoxium dolori sensitivo, ac communibus hominum defectibus*. Hæc est de fide, cujus contrarius error damnatus est in Concilio Ephesino Anathematismo 12. Colligitur autem ex variis Scripturæ sacræ textibus: *Primò*, quidem Isaiæ 53. ubi Propheta de Christo pronuntiat: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit*, &c. Hinc Matthæi 4. legimus, quòd *postquam jejunasset quadraginta diebus, & noctibus, postea esuriit*. Et Joan. 4. *Jesus autem fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem*, &c.

Idem egregiè docent veteres Theologi, ac SS. Patres, dicentes, quòd sicut reverà Christus mortuus creditur, ut nemo Christianorum dubitat, multò magis passus est affectiones cæteras, quæ mortem antecedunt, & afferunt, ut rectè argumentatur Tertullianus lib.2. contra Marcionem c.27. *Jam nunc*, inquit, *ut & cætera compendio absolvam, quæcumque adhuc, ut pusilla, & infirma, & indigna colligitis ad destructionem creatoris, simplici, & certa ratione proponam: Deum non potuisse humanos congressus inire, nisi humanos, & sensus, & affectus suscepisset, per quos vim Majestatis suæ intolerabilem utique humanæ mediocritati, humilitate temperaret, sibi quidem indigna, homini autem necessaria; & ita jam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum, quàm salus hominis. Si enim Deus, & quidem sublimior tanta humilitate fastigium Majestatis suæ stravit, ut etiam morti subjiceret, & morti crucis; cur non putetis nostro quoque Deo aliquas pusillitates congruisse, tolerabiliores tamen Judaicis contumeliis, & patibulis, & sepulchris?* Sic S. Athanasius in lib. de Incarnatione: *Corpus*, ait, *Christi communem habens cum cæteris substantiam; quippe corpus erat humanum, tametsi novo, & inusitato miraculo ex sola Virgine conflatum, nihilominùs mortale cùm esset, itidem ut alia similia, mortem obiit*. Ut enim scribit Ambrosius, *qui corpus suscepit, omnia debuit subire, quæ corporis sunt; ut esuriret, sitiret, angeretur, contristaretur*. Et S. Leo, *Salva igitur proprietate utriusque substantiæ, & in unam coeunte personam, suscipitur à Majestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad rependendum nostræ conditionis debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili*. Tum S. Fulgentius, *Et carnem quidem nostram cum conditione humanæ mortalitatis induit; animam quoque nostram cum infirmitatibus sine macula humanæ infirmitatis accepit*. Et idem alio loco, animæ tristitiam, & perturbationem, quam voluntariam in anima Dei Filius habuit, sic habuisse dicit, ut etiam ipsas humanæ animæ passiones ex voluntate veras, & in veritate voluntarias non neget. Et quia Divinitas verum hominem suscepit, ideò cunctas naturæ humanæ infirmitates, veras quidem, sed voluntarias in eadem veritate naturæ dumtaxat humanæ sustinuit.

Eamdem veritatem, inquit Vasquez, hoc sequenti argumento probabant veteres Catholici Theologi, ut refert Nicephorus lib. 17. cap.29. Si Christus non habuit corpus passibile, nec sensum passionis; sequitur Christum non esse nobis ὁμόυσιον, hoc est *consubstantialem*; ita arguit Damascenus lib. 3. de fide, cap.28. Verùm hæretici, ut narrat idem Nicephorus, respondebant hoc modo: *Quomodò vos corpus Christi incorrupti-*

pti-

ptibile esse dicitis post resurrectionem, nobis tamen consubstantiale; sic etiam, & nos ante resurrectionem dicimus fuisse incorruptibile, consubstantiale tamen nobiscum. Objiciebant verò rursus Catholici, corpus Christi post resurrectionem esse incorruptibile, nobis tamen consubstantiale, illud verò incorruptibilitatem habere ex Dei gratia, non natura sua. Verùm respondebant iterum hæretici: *Nos etiam non natura, sed Dei gratia dicimus ante resurrectionem fuisse incorruptibile, & tamen nobiscum consubstantiale*. Hoc tamen refellebant Catholici ex iis, quæ in Scriptura de Christo dicuntur; nam cùm dicatur ante resurrectionem esuriisse, non possumus non sensum famis in Christo concedere; quamvis enim post resurrectionem dicatur comedisse, non tamen dicitur esuriisse, quod longè diversum est; fames enim est dolor quidam in ore stomachi ex melancholia proveniens; dolor autem sensus exterioris est adhæsio cujusdam qualitatis disconvenientis naturæ. *Adde* etiam pro ratione Catholicorum, quòd si corpus Christi ante resurrectionem, & post illam per gratiam Dei esset incorruptibile, & impassibile, otiosa videretur illius susceptio, quod numquam in suo statu naturali relictum fuisset, præsertim si ea, quæ facta narrat Evangelium in corpore Christi, non verè, sed solùm secundùm phantasiam gesta sunt. Ita Vasquez ex Nicephoro.

Quòd autem Christus Dominus congruè assumpserit defectus, & passiones humani corporis, luculenter probat Seraphicus Doctor in 3. dist. 15. art. 1. qu. 1. triplici ratione petita ex triplici fine, propter quem Christus humanam carnem induit, videlicet propter pretium nostræ salutis, propter exemplum virtutis, & propter fulcimentum nostræ fragilitatis. *Propter pretium nostræ salutis*, quia proposuerat nos redimere non corruptibilibus auro, & argento, sed pretiosissimo sanguine suo, & animam suam ponere pro animabus nostris. *Ad hoc* autem non esset idoneus, nisi naturam deficientem, & passibilem assumpsisset, & propterea defectus nostros, & pęnalitates debuit in seipso habere. Alia etiam ex causa congruum fuit hoc ipsum; videlicet *propter exemplum virtutis*, specialiter autem humilitatis, patientiæ, & pietatis, quibus mediantibus pervenitur ad cælum, & in quibus Christus voluit nos imitari ip-
„ sum secundùm illud, Discite à me, quia „ mitis sum, & humilis corde, &c. Tertia „ ratio est *propter fulcimentum nostræ* „ *fragilitatis*, ob quam inquit, natura ra- „ tionalis habet in se difficultatem ad cre- „ dendum vera, & irascibilis ad speran- „ dum ardua, & concupiscibilis ad aman- „ dum bona. Et ideo voluit Christus non „ tantùm nobis similari in natura, sed et- „ iam in defectibus, & pęnalitatibus, ut „ manifestando in se veritatem humanæ „ naturæ, præberet fulcimentum nostræ „ rationali ad credendum: ostendendo ni- „ hilominus immensitatem suæ misericor- „ diæ, per susceptionem nostræ miseriæ, „ præberet irascibili fulcimentum ad spe- „ randum, ostendendo magnitudinem suæ „ benevolentiæ, præberet concupiscibili in- „ citamentum ad se amandum. Et ideo li- „ cèt incongruum videatur ejusmodi de- „ fectus reperiri in Christo, si per se con- „ siderentur; tamen si ad finem referan- „ tur, magna reperitur congruitatis con- „ decentia. „

Objicies primò. Sicut summæ justitiæ repugnat effectus culpæ, sic summæ potentiæ repugnat defectus fragilitatis, & impotentiæ: sed Deum summè justum non decuit habere defectum culpæ nec in se, nec in natura assumpta: ergo pari ratione non decuit eum habere defectum pęnalitatis, & impotentiæ.

Distinguit majorem Seraphicus Doctor *ibidem*. Utrumque ex æquo repugnat, si tam infirmitas, quàm culpa comparetur ad naturam divinam, concedit; in natura enim divina sicut nulla potest esse injustitia, sic nulla potest esse impotentia: si utrumque comparetur ad naturam assumptam, negat: siquidem in natura assumpta, infirmitas potest esse materia exercendæ virtutis, virtus enim fortitudinis exercetur potissimè in perpessione terribilium, eorum maximè, quæ mortem inducunt; unde respectu naturæ assumptæ non eodem modo se habet fragilitas respectu potentiæ, ac vitium respectu justitiæ; vitium enim quovis modo accipiatur, reddit semper subjectum vituperabile, infirmitas verò, & impotentia reddit subjectum magis laudabile, quando conjuncta est inferiori virtuti animi ad meritum conferenti.

Objicies secundò. Sicut culpa, quæ non habet pęnam subsequentem, non censetur ordinata ex justitia; ita & pęna, quæ non habet culpam præcedentem: at defectus, &

pœnalitates in Christo nullam habent culpam præcedentem: ergo ordinatè ipsi non possunt inesse: sed Christus nihil in se potuit habere inordinatum: ergo nec potuit habere defectus, & pœnalitates.

Distinguit majorem idem Seraphicus Doctor. Pœna, quæ non habet culpam præcedentem, est inordinata, si coactè, & involuntariè infligatur, concedit: si voluntariè, & ex charitate suscipiatur, negat: Christus autem non ex necessitate, sed ex infinita charitate pœnalitates assumpsit assumendo corpus mortale; siquidem ipsi liberum erat assumere corpus gloriosum, & impassibile, sed ut suum immensum erga homines amorem testaretur, voluit per omnia fratribus assimilari pro similitudine carnis absque peccato; unde Apostolus ad Heb. 12. hortatur *ut per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta*.

Objicies tertiò S. Hilarium, qui in lib. 10. de Trinit. apertè docet Christum qua hominem, doloris, famis, ac sitis cæterarumque pœnalitatum, quibus corpora nostra conflictantur, reverà nullum sensum habuisse: sed ad speciem dumtaxat, & secundùm apparentiam. Disputans enim contra quosdam Arianos, qui ut Filium Patri inferiorem, & non ei consubstantialem probarent, dicebant, qualemcumque illius Divinitatem patiendi capacem, ac reverà passam esse: & sic dolorem, tristitiam, & metum, & similia non ad susceptam à Verbo naturam hominis, sed ad ipsam illius divinitatem accommodabant. Contra hos, inquam, disputans S. Hilarius ait: *Volunt plerique eorum ex Passionis motu, & ex infirmitate patiendi, non in naturam eum impassibilis Dei fuisse, utqui timuit, & doluit, non fuerit vel in ea potestate securitas, quæ non timuerit: vel in ea Spiritus incorruptione, quæ non dolet, sed inferioris à Deo Patre naturæ, & humanæ passionis trepidaverit metu, & ad corporalis pœnæ congemuerit atrocitatem*. Deinde proferens Scripturæ textus, quibus tristitia, vel metu Christum Dominum laborasse perhibetur; ostendit eum non habuisse causam metuendæ mortis, aut pœnalitatis, utpote cùm sciret suum corpus non esse pœnalitati obnoxium, nec corruptione dissolvendum, quod ut demonstret, subdit: *Homo itaque Jesus Christus*, inquit, *Unigenitus Deus per carnem, & Verbum, ut hominis filius, ita & Dei Filius, hominem verum, secundùm similitudinem nostri hominis deficiens à se Deo, sumpsit: in quem, quamvis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio elevaret; afferrent quidem hæc impetu Passionis, non tamen dolorem Passionis inferrent: ut telum aliquod, aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, sed naturam suam in hæc passio illata non retinet; dum in natura non est, vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari: quamvis natura teli sit vulnerare, & compungere, & forare. Passus quidem Dominus Jesus Christus dum cæditur, dum crucifigitur, dum moritur: sed in corpus Domini irruens Passio, nec non fuit Passio, nec tamen naturam Passionis exercuit; cùm & pœnali ministerio illa deservit, & virtus corporis sine sensu pœnæ, vim pœnæ in se desævientis excepit*.

Profert autem rationem cur censuerit corpus Christi non esse vulnerabile, sicut nostra corpora, nempe quòd longè excellentioris fuerit perfectionis, & formationis, quàm nostra corpora. *Habuerit sanè illud*, inquit, *Domini corpus doloris nostri naturam, si corpus nostrum id naturæ habet, ut calcet undas, & super fluctus eat, & non degravetur ingressu, neque aquæ insistentis vestigiis cedant; penetret etiam solida, nec clausa domus obstaculis arceatur: at verò si Dominici corporis ista natura sit, ut sua virtute, sua anima feratur in humidis, & insistat in liquidis, & extructa transcurrat, quid per naturam humani corporis concepta ex Spiritu sancto caro judicatur, &c.* Quibus apertè significat illam indolentiam corporis Christi ex natura suæ statu, & conditione procedere; quapropter neque vim suam ferrum in illud exercere potuit, nec alia incutiendi doloris instrumenta quidquam nocumenti potuerunt conferre.

Quòd autem ea fuerit sancti Hilarii sententia, apertè fatetur Claudianus Mamertus in lib. 2. de statu animæ, ubi loquens de sancto Hilario ait: *Inter complura præcelsarum disputationum suarum quiddam latiùs sentientem duo hæc veris adversa disseruisse: unum quòd nihil incorporeum creatum dixit: aliud nihil doloris Christum in Passione sensisse, cujus si Passio vera non fuit, redemptio quoque nostra vera esse non potuit. Sed quando B. Hilarius opinionis hujusce vitium virtute confessionis abolevit, sic sustinet reprehensionis*

sionis stylum, quod non patitur detrimenta meritorum.

Verùm eximii Theologiæ proceres hujus Ecclesiæ luminis, ac fidei defensoris, & columinis doctrinam sanam, & integram servare eò laborant attentiùs, quòd audierint S. Hieronymum epistola 7. quæ est ad Lætam suadere, ut *Hilarii libros inoffenso decurrat pede*. Igitur *Magister sententiarum* dist. 15. & *S. Thomas* 3. par. qu. 13. art. 3. ad 1. sic explicant præfatam S. Hilarii sententiam, ut censeant illius mentem esse, quòd Christus non senserit dolorem infligendum, propter peccatum; unde cùm doloris causam, & meritum in se non habuerit, nec etiam excepit vim pœnæ cum sensu pœnæ: Hoc autem illius verbis expressum fuisse docent, cùm ait: *Non habens naturam ad dolendum*: non enim natura illius æstimanda est ex conditione nostræ naturæ; cùm ista insolitato modo procreata sit. *Alensis* verò qu. 17. memb. 1. art. 2. ita explicat, ut velit S. Hilarium nihil aliud docuisse, quàm quòd Christus non senserit dolorem, nisi ad arbitrium voluntatis; ita quòd nec dolendi, nec timendi necessitas in illo fuerit, qualis in nobis. Hinc dolorem sensit non invitè, sed voluntate susceptum. *Seraphicus Doctor* dist. 16. art. 1. quæst. 1. ad 1. profert tres responsiones. *Primam* quidem, eam, quam tradit Magister sententiarum, nempe, quòd Hilarius non vult ostendere Christum non habuisse verum dolorem, sed non habuisse causam doloris: *alteram*, quòd Hilarius non excludat sensum doloris à Christo secundùm naturam humanam, sed secundùm divinam: unde verba illa referenda sunt ad Christi personam, intelligentia enim dictorum, inquit, ex causis est assumenda dicendi. Hilarius enim in verbis præmissis excludere voluit errorem Arii, qui dicebat Christum secundùm se totum passum fuisse.

Verùm, si quis attentè considerare velit Hilarii verba, non omninò illa quadrare in has interpretationes sentiet. Non quidem *primam*: Etenim si hoc tantùm demonstrare voluisset Hilarius, naturam Christi corporis ejusmodi fuisse, ut ex se dolorem nullum caperet, etsi confossum, perforatumque esset: cur non etiam negaret idem corpus sauciatum, ac trajectum fuisse? siquidem corpora gloriosa, & impassibilia non minùs sunt vulneris expertia, quàm doloris.

Deinde, si Christi corpus idcircò sentiendi doloris fuit expers, quia doloris causam, nempe peccatum non habuit, cur igitur mortem pariter non effugit? Illa enim cruciatu quovis, & sensu acerbior, primarium peccati stipendium est: non denegat autem Hilarius, nec Catholicus quivis Christum reverà mortuum fuisse, etsi peccatum mortis causam non habuerit: igitur nec sentite potuit ipsum fuisse doloris expertem, quòd peccato caruerit: Nec etiam *secunda* exceptio Hilarii menti quadrare potest; quamquam enim reverà ibidem pugnet adversùs Arianos, qui dolorem Christi in ejus Divinitatem refundebant; nihilominus non Divinitatem ipsam, sed corpus vacuum doloris apertè pronuntiat Hilarius.

Malim igitur ingenuè manus dare cum *Bellarmino* lib. 4. de Christi anima cap. 8. & plurimis aliis, quos refert *Vasquez* dist. 59. cap. 1. reverà præclarum istud Ecclesiæ lumen hac in parte eclipsim passum esse, sed multiplicato demum luminis fœnore radiantiorem per suam retractationem apparuisse; nam Seraph. Doctor *ibidem* refert, *Audivi Parisiensem Episcopum Guillelmum referre se librum retractationis Hilarii vidisse, & perlegisse*. Hoc ipsum de libello, in quo errorem retractaverit Hilarius docent S. Thomas in 3. dist. 15. & Albertus ibidem, & Claud. Mammertus supra.

Licèt autem hic retractationis liber modò non appareat, & temporum injuria perierit: Nihilominus S. Hilarium contrariam priori assertioni, ac verè Catholicam sententiam tenuisse, colligere licet ex ipsius commentariis in Psalmos, nam explicans Psalmum 68. ad hæc verba, *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam*, ita scribit: *Introeuntibus enim aquis usque ad animam, subjectus morti crucis fiebat, cùm passionum universarum impetus usque ad mortem animæ perrumperet*: Et paulò post; *Verùm ineuntium harum passionum non aliundè, quàm ex assumptione carnis, & virtus est, & potestas: non enim incidere in Deum hic infirmitatum nostrarum terror valebat; aut exercere se, nisi carne corporis nostri, tamquam subjacente materia, poterant passiones*; Et iterum: *Percussus est Dominus peccata nostra suscipiens, & pro nobis dolens, ut in eo usque ad infirmitatem crucis, mortisque percusso sanitas nobis per resurrectionem ex mortuis redderetur*. Item, *Omnis in eum terror*, inquit, *desævientis in nos*

tempestatis incubuit, &c. Tunc & pati cœpit, & mori posse, per occasum mortis in ima descendens. Et infrà: *Non fuit ergo in Unigenito Dei naturalis infirmitas, sed assumpta, quia propter Deum hæc improperia susceperit passionum.* Quibus verbis reverà dolorem, ac timorem suscepisse Deum, non natura sua, sed in assumpta carne restatur sanctus Hilarius. Et rursus asserit carnem ejusdem naturæ cum Adami carne post peccatum infirmam Deum assumpsisse, ac verè doluisse. *Non pepercerat autem*, inquit, *primo illi de terra limo Adæ, quem de Paradiso post culpam, ne ligno vitæ attingens in æternitatem pœnè maneret, ejecit, ut naturam corporis ejus Adam è cælis secundus assumens, parique morte percussus, eam rursus in vitam æternam, sine pœnæ æternitate revocaret. Hunc igitur ita à Deo percussum persecuti sunt, super dolorem vulnerum, dolorem persecutionis hujus addentes: pro nobis enim secundùm Prophetam dolet, & ideò est in doloribus æstimatus:* Vides uti manifestè non vulnera solùm, idest perforationes: sed & vulnerum dolores pertulisse dicatur: quod ei planè contrarium est, quod in decimi libri de Trinit. loco scripsit.

Nec refert, quòd nullus Veterum hunc errorem in Hilario notaverit, nec quòd Lætam monuerit S. Hieronymus, ut ejus filia, *Athanasii Epistolas, & Hilarii libros inoffenso decurrat pede, illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet*: non enim omnes errores, in quos lapsi sunt aliqui ex Patribus, ab aliis notati sunt: Unde fieri potuit, ut illum etiam prætererit, nec observaverit S. Hieronymus. Vel dico frustrà hunc errorem ab illis debuisse notari, quem ipse S. Hilarius propria retractatione, & contrariis documentis expunxerat: hac enim ratione à sequentibus SS. Patribus, & Ecclesiasticis Scriptoribus non sunt notati, nec damnati omnes lapsus S. Augustini, quos ipse in libris Retractationum emendavit.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus non assumpsit privatos hominum defectus, ut sunt infirmitates, lepra, &c.

Probatur, Christus eos dumtaxat defectus assumpsit, qui conducebant ad opus redemptionis: sed privatæ infirmitates, & languores ad opus redemptionis non conducebant, imò plurimùm officiebant, quippe fuissent in causa, cur Christus non potuisset vacare hominum conversioni, & prædicationi Evangelii: igitur non debuit illos defectus assumere.

Deinde, speciales illi defectus oriuntur, vel ex imbecillitate virtutis formativæ, vel ex inordinatis actionibus, vel ex peccati vindicta: sed nullo ex iis capitibus potuerunt illi defectus in Christo reperiri.

Objicies primò illud vaticinium Isaiæ 53. ubi de Christo ita loquitur, *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.*

Respondeo Prophetam non esse intelligendum de languoribus morbidis, aut peculiaribus infirmitatibus, quæ ex humani corporis intemperie suboriuntur, sed de istis languoribus, ac doloribus, quos Judæorum sævitia cruentè inflictos excepit tempore passionis: tot enim plagis, totque vulneribus sacrum ipsius corpus laniatum est, ut reverà hominibus appareret quasi leprosus, nec erat in eo species, neque decor.

CONCLUSIO TERTIA.

Christus non habuit defectum deformitatis, sed eximia pulchritudine, ac venustate fuit illustris.

Probatur primò illis Scripturæ sacræ oraculis, quibus Christus prænuntiatur singulari pulchritudine donandus. Sic Gen. 49. *Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.* Sic Psal. 44. dicitur, *Speciosus forma præ filiis hominum*: quem textum sacri Interpretes de Christi Domini corporea venustate explicant. Quod utique confirmat Nicephorus *lib. 1. Historiæ cap. 40.* ubi narrat Christum fuisse speciosum, & pulchræ figuræ, qualis virum decebat; itaut ejus pulchritudo esset cum gravitate, & honestate conjuncta: quocirca S. Hieronymus ad caput 53. Isaiæ formam Christi elegantissimam, & pulcherrimam extitisse testatur, adeo ut solo aspectu omnes ad se potenti illecebra traheret, *Fulgor ipse*, inquit, *& majestas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu.* Probari potest pariter hæc veritas, ex eo, quòd ad pulchritudinem hæc tria solùm desiderentur, temperamen-

mentum optimum, membrorum proportio; & debitus color, quæ tria fuisse in Christo satis indicat divina ejus virtus formativa. Etenim, quod in Virgine natum est, de Spiritu sancto est.

Objici possunt adversùs hanc conclusionem aliqui SS. Patres, & veteres Theologi: imprimis verò Clemens Alexandrinus, qui in *Pædagogico*, post multa de vera pulchritudine disputata, demum exemplo Christi probat eam in animo, & virtute, non in corporis elegantia collocari debere: *Quippe Dominum ipsum*, ait, *aspectu deformem fuisse, per Esaiam testatur Spiritus. Et vidimus eum, & non habebat speciem, nec pulchritudinem: sed forma ejus indecora præter homines. Et quis est Domino præstantior? Verùm non ille carnis pulchritudinem, quæ specie quadam illudit; sed veram animæ, corporisque pulchritudinem attendit; animæ quidem beneficientiam, carnis verò immortalitatem.*

Et in tertio Stromateon; *caput ipsum Ecclesiæ Christum in carne*, ait, *specie carentem, & deformem transiisse, ut nos doceret ad divini principii expertem speciei, & corporis statum respicere.* Et in 6. libro, *Dominus*, inquit, *non frustra voluit uti forma corporis, ne quis elegantiam, & pulchritudinem admirans, ab iis, quæ dicuntur, absistat.* Sic apud Origenem Celsus Epicureus objicit Christi corpus dici fuisse *pusillum, & deforme, ac minimè generosum.* Cui Respondet Origenes, extra controversiam scriptum esse, Jesu corpus deforme fuisse, non tamen minimè generosum, ut exponit ille.

Tertullianus quoque in libro de carne Christi cap. 9. carni Christi pulchritudinem detrahit, atque hoc ipsum magis admirabilem illum fecisse: *Sed carnis*, inquit, *terrenæ non mira conditio. Ipsa erat, quæ cætera ejus miranda faciebat; cùm dicerent, Unde huic doctrina, & signa ista? Etiam despicientium formam ejus hæc erat vox. Adeò nec humanæ honestatis corpus fuit, nedum cœlestis claritatis. Tacentibus apud nos quoque Prophetis de ignobili aspectu ejus, ipsæ passiones, ipsæque contumeliæ loquuntur: passiones quidem humanam carnem; contumeliæ verò inhonestam probavere. An ausus esset aliquis ungue summo perstringere corpus novum, illam sputaminibus contaminare faciem, nisi merentem?* Idem, & capite 4. libri 14. contra Judæos significat.

Verùm respondeo præfatos Patres, & veteres Theologos, leviori argumento inductos esse, ut hæc de Christo assererent; nam Isaiæ locus, quo maximè in sua assertione nituntur, de Christo patiente, ac vulneribus fauciato, & laniato, non verò de naturali ejus corporis forma intelligendus est, ut explicat S. Chrysostomus supra laudatus, cùm ait, *Non enim miracula dumtaxat faciens admirabilis erat, sed etiam cùm simpliciter aspiceretur, ingenti abundabat gratia, atque hoc Propheta significans canebat: Speciosus forma præ filiis hominum. Quod autem Esaias dicit, Non habebat speciem, neque pulchritudinem, vel ad divinitatis gloriam arcanam illam, & inexplicabilem respiciens ita loquitur: vel ea narrans, quæ passionis tempore contigerunt, nempe dehonestationem illam, quam in cruce pendens sustinuit, & abjectionem, quam per omnia toto vitæ suæ tempore præ se tulit.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm in Christo fuerit aliqua ignorantia, aut aliquis error.

CUm error, & ignorantia sint humanæ mentis per peccatum vitiatæ, generales, & communes defectus, inde meritò quæritur an quemadmodum Christus communes singulis hominibus corporis pœnalitates cum ipso corpore induit, sic pariter illum humani intellectus defectum assumpserit. Quod ut evidentiùs appareat,

Notandum primò, ignorantiam generatim distingui duplicem, nimirum *puræ negationis*, & *pravæ dispositionis*. Ignorantia *puræ negationis*, est simplex quædam nescientia, seu carentia cognitionis alicujus rei, qua ratione dicimur etiam ignorare ea, quæ scire non tenemur: ignorantia autem *pravæ dispositionis*, est carentia cognitionis alicujus objecti, de quo rectum judicium ferre tenemur. Hæc iterum duplex, secundùm carentiam duplicis scientiæ, speculativæ, & practicæ. *Ignorantia speculativa* dicitur, qua intellectus errat circa res merè speculativas, qua ratione plerumque contingit nos errare circa veritatem scientiarum speculativarum. *Practica* verò est, qua intellectus perversè judicat de agendis, prosequendis, & fugiendis. Et hæc rursus est duplex, nempe invincibilis, & vincibilis. *Invincibilis* dicitur, qua quis aliquid ignorat, quod non est in potesta-

te ejus scire: sic invincibiliter aliquis ignorat, quo mortis genere debeat interire, nisi Deus ipsi revelaverit: *Vincibilis* ea est, qua quis aliquid nescit, quod scire posset si omnem moralem diligentiam adhiberet. Hæc iterum est duplex, nempe *affectata*, & *crassa*. Prima est, qua aliquis sponte vult aliquid ignorare ne scilicet teneatur illud implere, de quo loquitur David, cùm ait; *Noluit intelligere, ut benè ageret*. Crassa est, qua quis non vult adhibere studium, & laborem, ut aliquid sciat, quod scire debet. Quæritur autem, an Christus aliqua ex his ignorantia laboraverit.

Notandum secundò, errorem posse distingui duplicem; nimirum unum in intellectu, alterum in sensu: quod utique contingere potest dupliciter: videlicet, *aut* ex aliqua indispositione intrinseca sensus externi, vel interni, ad cujus phantasmatum præsentiam, & similitudinem intellectus agens cudit species intelligibiles: *vel* ex aliquo extrinseco: sic plerumque contingit, quòd ex vitiato medio, vel nimia objecti distantia res aliter objiciatur sensibus, quàm reverà in se existat. Resolvendum est itaque, an Christus utroque modo ab omni prorsus errore liber fuerit.

Notandum tertiò, plurimos hæreticos stultissimè errasse circa Christi Domini cognitionem; nam, ut refert S. Irenæus lib. 1. adversùs hereses cap. 17. Gnostici, qui Valentiniani dicti sunt, asserebant Christum didicisse alphabetum sub ferula præceptoris, eumque plurima ignorasse, & quæ noverat ab hominibus didicisse. Hos subsecuti sunt Agnoitæ, quorum dux, & pater fuit Themistius, à quo etiam dicti sunt *Themistiani*, qui, ut refert Sophronius in epistola ad Sergium, fuit ignorantiæ pater, qui Christum verum Deum nostrum diem judicii nescisse delirabat. Porrò Agnoitas non asseruisse Christum secundùm propriam naturam Verbi, & divinitatem ignorasse diem judicii, sed solùm secundùm humanitatem, constat ex Nicephoro lib. 18. Historiæ cap. 30. de illis enim ait: *Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia nosse, humanitatem verò secundùm substantiam ei unitam, permulta ignorare: nescire sanè horam, & diem mundi totius consummationis, utpote Patre minorem. Propterea, quòd in Evangelio secundùm Matthæum, & Marcum dicatur, de die autem illo nemo scit, neque filius hominis.* His hæreticis accesserunt Lutherani, & Calvinistæ, qui, ut notat Canisius 3. *lib. de Maria Deipara cap.* 22. non solùm docent Jesum ignorare diem judicii, sed etiam in pueritia communem cum aliis pueris ignorantiam habuisse: ut ita more cæterorum, sicut corpore, sic etiam scientia, & notitia rerum, & animi dotibus creverit. Imò eò progressa est eorum effrenata dicendi licentia, ut etiam ipsi jam adulto errorem, & ignorantiam tribuant; asserentes ipsum deceptum fuisse cùm accedens ad ficulneam, & in ea quærens fructum, folia tantùm invenit, & cùm in horto oravit Patrem, & suam orationem posteà correxit. Verùm hos omnes errores hac unica conclusione perstringo.

CONCLUSIO UNICA.

Christus nullo prorsus ignorantiæ genere laboravit, etiam quatenus homo. Hujus conclusionis veritas sufficienter probata manet ex his, quæ diximus de plenitudine Christi Domini scientiæ, qui enim omnium rerum existentiam, & futurarum, ac præteritarum perfectissimam habebat notitiam, vel in Verbo per scientiam beatificam, vel in genere proprio per infusam, nulla rerum notitiæ vacuitate laborabat.

Confirmatur insuper ex Clemente Alexandrino in lib. Pædagogi cap. 6. ubi de baptismo Christi sic loquitur. *Sapienter ergo rogemus, Christus hodiè regeneratus jam ne est perfectus, an, quod est absurdissimum, ei aliquid deest? sed si ita est, ut aliquid disceret opus fuit? sed eum cùm Deus esset, nihil didicisse fuit consentaneum*. Absurdum igitur existimat, Christo defuisse aliquid, ut discere ei opus fuerit, loqui autem Clementem de Christo secundùm humanitatem, manifestum est: nam subdit. *Neque enim quis Verbo major fuerit, sed neque Magister, ac Doctor est ejus, qui solus est Magister? An non ergo, vel inviti fatebuntur, Verbum perfectum ex perfecto Patre natum, ex œconomica præordinatione esse perfectè regeneratum? Et si erat perfectus, cur qui erat perfectus, tingebatur? Oportebat (inquiunt) implere humanam professionem pulcherrimè, ita enim dico, simul ergo à Joanne tingitur, fit perfectus scilicet: nihil ergo ab eo discit? Nequaquam: solo autem lavacro perficitur, & Spiritus adventu sanctificatur*.

Eamdem veritatem, ac rationem probat

Se-

„ Seraphicus Doctor dist.15. art.2. quæst.1.
„ Christus, inquit; non habuit defectum
„ ignorantiæ, quia nec ipsum decebat,
„ quia anima ejus debuit esse deiformis, ac
„ per hoc repleta luce sapientiæ, & recti-
„ tudine justitiæ; ignorantia autem priva-
„ tio est scientiæ, & potest esse via in er-
„ rorem, & obliquationem à rectitudine
„ justitiæ, ac per hoc Christo non compe-
„ tebat. Nobis etiam non expediebat,
„ quos venerat redimere, & dirigere. Si
„ enim defectum ignorantiæ habuisset,
„ nos redimere nescivisset, quia si cæcus
„ cæco ducatum præbeat, ambo in foveam
„ cadunt. Et ideo nec ipsum decebat, nec
„ nobis expediebat, quòd talem defectum
„ assumeret. Concedendum est ergo Chri-
„ stum defectum ignorantiæ nequaquam in
„ se habuisse. Ita S. Bonaventura.

Objicies primò, Christus infans, quamvis esset Verbum Patris, habuit defectum eloquentiæ, & divinæ potentiæ: ergo pari ratione quamvis esset Dei sapientia, & virtus, habuit defectum sapientiæ, & scientiæ.

Negat. paritatem Seraphicus Doctor, & rationem disparitatis profert, quòd defectus eloquentiæ, & virium cùm esset exterior, deserviebat sicut & cæteræ infantiles infirmitates ad manifestandam veritatem naturæ assumptæ, defectus autem Sapientiæ, cùm sit interior ad nihil omninò deservisset. *Addit*, quòd priores defectus sint materia exercendæ virtutis, patientiæ, & fortitudinis; defectus autem cognitionis ad nullam omninò virtutem deservire potest, imò à virtutis exercitio revocat: igitur non est inter utrumque defectum paritas.

Objicies secundò. Inquisitio veritatis supponit illius ignorantiam: sed Christus Dominus pluries plura inquisivit; nam Joan. 11. à sororibus Lazari requisivit, ubi nam esset ejus sepulchrum, dicendo, *Ubi posuistis eum*? Et Lucæ 24. à duobus Discipulis ambulantibus in via quæsivit. *Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes*? Et Joann.21. quasi dubitans Petrum interrogat, an eum plus diligat, quàm cæteri Discipuli? dicens: *Simon Joannis amas me plus his*. Et Matth. 21. *Videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea, nisi folia tantùm, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum, & arefacta est continuò ficulnea*; Priùs ergo, quàm accederet ad arborem, nesciebat in ea non esse fructum.

Respondet Origenes in commentario ad cap. 13. Matthæi; *Qui novit, quæ sunt in cordibus hominum Christus Jesus, sicuti de hoc docuit in Evangelio Joan. non ignarus interrogat, sed quoniam semel assumpserat hominem, utitur omnibus, quæ sunt hominis, quorum unum illud est interrogare. Nec mirandum si id facit Servator, cùm ipse etiam omnium Deus, moribus hominum se e accommodans, perinde ac si quis homo morem gerat filio suo, percunctetur, velut in hoc: Adam ubi es? Et ad Cain, Ubi est Abel frater tuus?* Idem docet S. Chrysostomus homil.41. ubi agens contra Judæos, qui Christi divinitatem negabant, quòd de multis ignorantium more sciscitatus esset, velut de Lazaro, *Ubi posuistis eum?* contra eos præscribens vicissim objicit varia loca veteris Testamenti, in quibus Deus ignorantium more interrogat: ex quibus concludit, non rectè ignorantiam in Filio ex ejus percunctatione Judæos colligere, nisi candem & in Patre fuisse concedant. Verùm de Christo, qua Deus est, videtur dumtaxat locutus S. Chrysostomus. At de eodem, ut homo est, omnem ignorantiæ speciem sic removet S. Cyrillus lib.3. contra Nestorium: *Credimus*, inquit, *ex ipso ventre, uteroque Virginis Emmanuelem ipsum; qui Deus erat, hominem prodiisse plenum omni sapientia, & gratia, quæ illi naturaliter inerat: quodnam igitur incrementum caperet ille, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, qui cælestis gratiæ unà cum Deo Patre largitor est?*

Objicies tertiò. Admiratio supponit ignorantiam. Nam, inquit Arist. 1. Metaph. cap.2. *Propter admirationem, & nunc, & primò cœperunt homines philosophari, inquirendo videlicet causas rerum, quas ignorabant*: sed Christus Dominus pluries habuit admirationem, nam Matth.8. miratus fidem Centurionis, & Matth. 13. fidem Chananeæ mulieris intuitus, admirabundus exclamat: *O mulier! magna est fides tua*: Igitur Christus habuit ignorantiam.

Respondent communiter Theologi, Christum miratum fuisse admiratione procedente ex scientia experimentali, secundùm quam plura particularia potuit discere, ut diximus suprà. *Verùm* satiùs dicendum arbitror cum S. Augustino epistola 101. duplicem esse admirationem, unam, quæ provenit ex admiratione causæ, cujus videtur effe-

ctus,

ctus, & hæc excitat in nobis desiderium vehemens inquirendi causam; aliam verò ex insolentia, & raritate alicujus rei, quam cùm videmus, miramur cum delectatione, & delectamur cum admiratione, quæ quidem admiratio nihil aliud est, quàm affectus delectationis ex rei magnitudine proveniens, & in laudem inclinans. Sic Christus, inquit S. August. *miratus fuit Centurionis fidem, neque enim eum ullius rei ratio potuit latere: sed admiratio pro laude posita est: cujus par in populo Hebræorum non apparuerat. Neque ideo reprehendenda est scientia, qua dictum est, Si ratio quæritur non erit mirabile: quoniam est aliud genus admirationis, etiam cùm ratio est manifesta admiranti.*

Objicies quartò præcipuum fundamentum, quo maximè nituntur hæretici, ut adstruant in Christo aliquam ignorantiam; nempe quosdam Scripturæ textus ab eis pravè intellectos: illi autem potissimùm sunt, quibus asseritur Christus nescire diem judicii. Sic Matthæi 24. *De die autem illa, & hora*, ait ipsemet Christus, *nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater;* apud Marcum verò: *De die autem illa, vel hora, nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius, nisi Pater:* igitur Christum aliquid latet, subindeque in eo fuit ignorantia.

Respondeo primò: Christum reverà scire diem judicii, & quatenus Deus, quia ille dies cognitus est Patri, & quatenus homo: siquidem ad statum judicis necesse est nosse, quando judicium debeat ferre: Pater autem æternus, ut legimus Joan. 3. *potestatem ei dedit judicium facere, quia filius hominis est. Adde quòd;* ut argumentatur S. Chrysostomus hom. 71. in Matth. si Christo homini datum est, ut sciat qualiter oporteat judicare, quod majus est: multò magis datum est ei scire, quod minus est, scilicet judicii tempus. *Insuper*, qui prænuntiavit cæteras futuri judicii circumstantias, non potest dici circumstantiam temporis ignorasse: at ex iisdem Evangelii locis constat ipsum designasse, ac prænuntiasse alias futuri judicii circumstantias: igitur etiam noverat tempus, quo peragendum esset. *Rursùs*: Christus Dominus, quatenus homo præscivit facta aliorum: ergo multò magis sua præscite debuit: ignorasset verò sua facta, si diem, quo Judex Vivorum, & Mortuorum futurus est non cognovisset. *Denique*, ut argumentatur S. Gregorius lib. 8. epistolarum epistola 42. exponens illud Joan. cap. 31. Sciens Jesus, quia omnia dedit ei Pater in manus. *Si omnia*, inquit Gregorius, *profectò diem judicii, & horam, quis ergo ita stultus est, ut dicat, quia accepit filius in manibus, quod nescit? Igitur reverà* Christus etiam qua homo, novit diem judicii.

Respondeo secundò, quòd quantum ad sensum verborum, quibus Evangelistæ referunt etiam filium hominis nescire diem judicii, variæ sunt SS. Patrum explicationes, ac solutiones. *Primò*, namque S. Ambrosius lib. 5. de fide c. 7. & Hieronymus in cap. 24. Matthæi, asserunt particulam hanc, *neque filius*, additam fuisse in textu ab Arianis, postcà verò à Catholicis expunctam; unde, ut notat Hieronymus in codicibus Græcis Adamantii, & in plerisque Latinis, illa particula *neque filius*, apud Matthæum nunquam fuit. Unde etiam nunc nec in vulgata reperitur. *Verùm* ista solutio placere non potest, quippe cùm illa particula apud Marcum semper fuerit, & etiam nunc legatur in vulgata editione, quæ authoritate Concilii Tridentini sess. 4. probata est, ut authentica.

Hinc placet cum nonnullis è SS. Patribus, asserere Christum nescire diem judicii, quia videlicet nescit per scientiam connaturalem, quæ humano studio, ac sensuum beneficio, & hominum magisterio comparatur: Sic S. Basilius epistola ad Amphilochium, qui de ea quæstione sciscitatus erat, respondet ignorasse Christum, ut hominem, judicii tempus: *Si quis*, ait, *ignorantiam illam ad Deum referat, qui dispensatione quadam omnia in se susceperit, & sapientia atque gratia apud Deum, & homines profecerit, non aberraturum à pio Scripturæ sensu*. Cui subscribit Gregorius Nazianzenus, Orat. 46. *Nosse quidem*, ait, *tanquam Deum, ignorare verò ut hominem, si quis quod apparet in Christo ab eo secernat, quod mente percipitur*. Cyrillus item in refutatione Theodoreti ad anathematismum 4. ait: *Igitur novit quidem ipse divinitùs, utpote sapientia Patris: sed quoniam ignorantis humanitatis mensuram subiit per dispensationem; istud etiam cum aliis sibi tanquam proprium ascivit*: Unde lib. 2. de fide ad Imperatrices planissimè dici illius ignorantiam ascribit humanitati Christi: *Non enim*, inquit, *indecorum est creaturæ, nec insuetum, divina ignorare mysteria*. Et infra. *Quid mirum est, si cùm Angelus divinum hoc mysterium ignorare dicatur,* quam-

quamvis sapientia sit, & virtus Dei? Verùm hæc solutio eatenus placere duntaxat potest, quatenus significaret Christum diem judicii ignorasse quà homo, quia notitiam illam proprio studio non comparavit, sed habuit sibi divinitùs infusam, qualiter etiam interpretatur S. Basilius mox laudatus dicens ideo dictum esse Marci 13. *Neque filius nisi Pater, quia neque filius sciret, nisi à Patre data esset cognitio, omnia enim ipse à Patre accepit.*

Censent aliqui Christum dici nescire diem, & horam judicii, quia non faciebat scire, judicando nondum esse tempus illud revelandi, sicut Dominus etiam Gen. 18. dixit de Sodomitis; *Descendam, & videbo utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam*: Quibus Dominus se ignorare profitetur, non quia reverà ignorabat, & scire cupiebat, sed quia tunc scire dicitur, quando jam est plenitudo temporis ad agendum, & puniendum peccata, sicut etiam Genes.22. *Dixit Dominus ad Abraham, nunc cognovi, quòd timeas Dominum*, non quia Deus tunc cœpisset illud scire, sed quia tunc erat tempus, ut Abraham acciperet testimonium. Sic explicant S. Hilarius lib. 9. de Trinit. Ambrosius lib.5. de Fide c.7. præ cæteris autem S. Augustinus lib.83. quæstionum qu.60. ubi hæc habet: *Sicut scire Deus dicitur, etiam cùm scientem facit, sicut scriptum est: Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis eum, non enim sic dictum est hoc, quasi nesciret Deus, sed ut ipsi sciant quantum in Domini dilectione profecerint, quod nisi tentationibus, quæ accedunt, non planè ab hominibus agnoscitur, & ipsum* tentat *pro eo positum est, quòd tentari sinit: Sic & cùm dicitur* scire, *aut pro eo dicitur, quòd non approbat, id est, in disciplina, & doctrina sua non agnoscit, sicut dictum est. Nescio vos, aut pro eo quòd utiliter nescientes facit, id quod scire inutiliter est: ideo benè accipitur id quod dictum est solùm scire Patrem, sic dictum esse, quia facit filium scire; & quòd dictum est nescire filium, sic dictum esse, quia facit nescire homines, id est non prodit eis, quod inutiliter scirent.*

Confirmat hæc omnia præclarissimè S. Ambrosius loco mox laudato, ubi cùm demonstrasset reverà Christum novisse tempus futuri judicii, quà Deus, probat etiam id habuisse compertum quà homo: quippe qui horam, & locum, & signa, & causas futuri judicii expressit. *Horam* quidem, quippe Lucæ 17. ait: In illa hora, qui fuerit in tecto, non descendat tollere vasa de domo sua; *diem* verò, quia ipse se dixit *Dominum sabbati*. An poterat, inquit Ambrosius, Dominus *diem* ignorare, qui ipse dixit, quòd filius hominis Dominus est sabbati? *Locum*, quando nimirum sibi templi structuram ostendentibus Discipulis dicebat: *Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur lapis supra lapidem*. Matth. 24. *Signa*, Lucæ 21. *Videte ne seducamini, multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum Christus*. Et infrà: *Terræ motus erunt magni per loca, &c.* Hoc verò supposito, *sic concludit*: Scivit ergo omnia; sed quærimus, qua ratione designare momenta noluerit: si quæramus, non ignorantiæ inveniemus esse, sed sapientiæ, nobis enim scire non proderat, ut dum certa futuri judicii momenta nescimus, semper tanquam in excubiis constituti, & in quadam virtutis specula collocati, peccandi consuetudinem declinemus, ne nos inter vitia dies Domini deprehendat. *Et postea*, Ideo dixi, quòd scire non proderat, imò proderat ignorare: ut ignorantes timeremus, ut observantes emendaremur. *Et infrà*. Ab Apostolis, qui Filium Dei futura scire credebant, nam nisi hoc credidissent, nunquam interrogassent: interrogatus ergo quando restitueret regnum Israel; non se nescire dixit: sed ait, *Non est vestrum nosse tempora, & annos, quæ Pater posuit in sua potestate*. Attende quid dixerit, *non est vestrum scire*, lege iterùm *non est vestrum*, dixit, non meum. *Et infrà*; Solemnem ejus erga Discipulos charitatem etiam in hoc loco, & gratiam recognosco: mavult enim Dominus nimio in discipulos amore propensus petentibus his, quæ cognita inutilia judicaret, videri ignorare, quod noverat, quàm negare: plusque amat nostram utilitatem instituere, quàm suam potentiam demonstrare.

Igitur, quod quidam Patres asserunt Christum ut hominem, dixisse se ignorare judicii diem, sic exponendum existimo, non quasi negaverint Filium in ipsa humanitate novisse judicii diem, sed quia non ex ipsa cognovit, id est, non ex vi aut virtute humanitatis; quandoquidem gratuitò fuit illi divinitùs infusa scientia.

QUÆ-

QUÆSTIO TERTIA.

An Christus assumpserit defectus appetitus rationalis.

APpetitum rationalem appello voluntatem humanam, qua homo, quæ rationi sunt consona, vel dissona pro libito insequitur, & desiderat. Ut autem illius voluntatis propensio in bonum, virtus est: sic & in objectum prohibitum motus, & inclinatio vitium ac peccatum reputatur. Hinc peccatum ipsum, necnon & peccaminosa propensio, sunt reverà defectus illius appetitus exorbitantis à recto rationis, & virtutis tramite. Quo circa meritò hic quærunt Theologi an Christus aut peccare potuerit, aut aliquam ad peccandum proclivitem, quam vulgò peccati fomitem appellant, habuerit.

Notandum primò, fide certum esse Christum nullo unquam originali peccato fuisse inquinatum: ab ipso namque suæ formationis exordio donatus fuit omni gratiarum plenitudine, ut suprà fusè probatum est. Hinc Angelus illius nativitatis prænuntius ad Virginem, ait Luc. 1. *Quod ex te nascetur sanctum*, quo significabat illum veluti nativam sanctitatem habere, ut præclarè docet S. Basilius in Psalm. 44. explicans hunc versum, *Dilexisti justitiam*, &c. *Pro eo*, inquit, *quòd est, cæteri quidem homines labore, exercitatione, & attentione animi hoc assequuntur, ut ad honestatem bene sint affecti, & à malo aversi: tibi verò naturalis est quædam cognitio cum bono, & alienatio à malo*. Subscribit Cyrillus lib. 11. in Joan. *Sanctum*, inquit, *est illud omne, quod à mundi sordibus est immune; quidem naturaliter est in Christo, ad Patris similitudinem: adscititium verò, & adventitium inest SS. discipulis per sanctificationem, quæ est ex gratia*. Suffragatur etiam ratio: siquidem peccatum originale in eis dumtaxat viget, qui via seminali ab Adamo originem ducunt: Christus verò non fuit ab Adamo propagatus via seminali, quia non est conceptus ex virili semine, sed tantùm ex Spiritu sancto, nec accepit ab Adamo activè humanam naturam, sed solum materialiter, quatenus videlicet visibilem carnis substantiam sumpsit ex carne Virginis, quæ via seminali ab Adamo propagata, ut cæteri homines, fuisset originali fœdata peccato, nisi divino interveniente beneficio extitisset præservata.

Difficultas igitur duntaxat est de peccato actuali, an videlicet assumpta à Verbo humanitas in aliquod peccatum lapsa fuerit aut saltem labi potuerit, de potentia extraordinaria Dei. Licèt autem ex antiquioribus hæreticis nullus fuerit in Christum ita blasphemus, & procax, ut ei peccatum aliquod adscriberet; ex Recentioribus tamen, utpote impudentioribus, fuit quidam Apostata Præmonstratensis Ordinis, qui ausus fuit asserere Christum crucifixum in desperationem esse lapsum, cùm dixit, *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* ideoque hanc ob rem cruciatibus inferni addictum, ut referunt Lindanus dialogo 2. & Hosius l. 1. de hæresibus nostri temporis. Calvinus etiam, ut narrat Suarez disp. 33. sect. 1. asseruisse fertur Christum in horto ita fuisse turbatum, & tentationibus agitatum, ut sine spiritu oraverit dicens, *Pater si possibile est, transeat à me calix iste*, & propterea quasi ad se rediens, inordinatam petitionem statim correxisse, suamque voluntatem Patris voluntati subjecisse. Quocirca operæ pretium est hic probare Christum nunquam ullo peccato actuali fuisse fœdatum.

Notandum secundò, impeccabilitatem Christi Domini, ut hominis, posse considerari *vel* per comparationem ad ejus libertatem præcisè, *vel* per comparationem ad beatitudinem animæ, quam semper habuit à primo instanti creationis suæ; *vel* per comparationem ad summam ejus gratiam habitualem, & alia dona supernaturalia illam concomitantia; *vel* denique per comparationem ad unionem hypostaticam simpliciter, & præcisè sumptam. Movetur autem præsens difficultas tantùm secundùm ultimam considerationem; an scilicet ita impeccabilitas Christo, quatenus est homo, conveniat, ut remanente sola unione hypostatica Verbi divini cum humanitate ejus, & seclusis omnibus aliis donis supernaturalibus, adhuc esset impeccabilis, eique repugnaret committere aliquod peccatum, etiam levissimum.

Notandum tertiò, hæc duo distingui inter se, *habere potentiam, qua peccatur*, & *habere potentiam peccandi*. Primum enim importat habere voluntatem creatam, quæ eo ipso quo est creata, est defectibilis, si spectetur secundùm se, & est id, quo peccatum committitur: secundum verò, huic pri-

primo superaddit aptitudinem ad committendum peccatum, & quasi propensionem in peccatum, quatenus voluntas creata est (ut ita loquar) labilis in peccatum. Hic non est sermo de potentia, qua peccatur, an illa sit in Christo Domino: cùm enim hæc nihil sit aliud, quàm voluntas creata, habuit locum in Christo Domino ut homine; sed tantùm agitur de potentia peccandi, nonquidem quatenus dicit propensionem in peccatum, sed prout dicit non repugnantiam; ita quòd absque ulla contradictione Christus, non obstante unione hypostatica, absolutè, & si Deus per extraordinariam dispositionem id permitteret, peccare posset.

CONCLUSIO PRIMA.

De fide est Christum ne levissimè quidem unquam de facto peccasse.

Probatur primo ex Scriptura sacra, quæ toties eximiam Christi sanctitatem, & innocentiam constantissimè testatur. Sic ipsemet Christus Joann.8. Judæis suis obtrectatoribus, & calumniatoribus ait; *Quis ex vobis arguet me de peccato*? Hoc ipsum pronunciaverat Isaias cap.53. dicens, quòd *iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus*; Ad quem locum allusit S.Petrus Epist. 1. cap.2. cùm ait: *Qui* (scilicet Christus) *peccatum non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus*. Hinc S.Paulus ad Hebr.4. *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato, &c.* Quasi diceret; tentatum per omnia instar nostri, vel ad similitudinem nostri; ita tamen ut nunquam peccaverit. Et cap.7. *Talis decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus*.

Probatur secundò ex Conciliis, ut Ephesino Can.10. definiente Christum non indiguisse oblatione pro seipso, quia peccatum omninò nescivit. Lateranensi sub Martino I. *Can.5.* definiente *nostram substantiam fuisse in Christo perfectè absque peccato*. Hoc ipsum constantissimè testantur omnes SS.Patres, & veteres Theologi, qui Christi innocentiam, & immunitatem ab omni peccato tuentur. Sic S.Basilius Epist.65. Gregorius Nyssenus Orat. 14. August. lib.5. contra Julianum cap.5. &c.

Suffragatur etiam ratio. Prima quidem peti potest ex plenitudine gratiæ. Qui habet gratiæ sanctificantis plenitudinem, non potest ullum habere peccatum; siquidem gratia sanctificans, de via saltem ordinaria, cum peccato non subsistit, subindeque plenitudo gratiæ habitualis eliminat omne prorsus peccatum. *Secunda* peti potest à Christi beatitudine; siquidem nihil inquinatum intrabit in regnum cælorum: Christus autem ab instanti suæ Conceptionis fuit Beatus: igitur nullo fuit fœdatus peccato. *Tertia* tandem ratio petitur ex fine Incarnationis, in hoc enim apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera Diaboli, nempe peccatum; idcirco enim Christus venit in mundum, ut peccatum omne elueret, essetque Agnus Dei tollens peccata mundi: hoc autem ministerium implere non potuisset, si reverà ipse peccato fuisset inquinatus. *Si enim* (inquit S. Athanasius lib. de Incarnat. Christi parum à principio) *Filius hominis venit, ut dissolveret opera diaboli, qua ratione in se habere posset peccatum, siquidem ipse venit, ut deleret in nobis peccata*? Unde præclarè S.Paulinus Panegyr. de obitu Celsi.

Nam neque deleret culpas, nisi liber ab illis,
Nec laxare reos posset, & ipse reus.
Nec peccatori mors cederet, utpote vinctum
Peccati vinclis legitimè retinens.

Eandem rationem eleganter prosequitur S.Bernardus serm. 4. de Vigilia Nativitatis, his verbis; *Ecce agnus sine macula, agnus, qui tollit peccata mundi; quis enim peccata meliùs tolleret, quàm is, in quem peccatum non cadit? Iste sine dubio lavare me potest, quem constat inquinatum non esse. Hæc manus opertum luto detergat oculum meum, quæ sola sine pulvere est. Iste mihi festucam educat de oculo, qui non habet trabem in suo. Imò iste trabem educat de meo, qui nec exiguum pulverem habet in suo.*

Objiciunt hæretici quosdam Scripturæ textus, quibus peccatum Christo tribui videtur: Sic Psal.21. *Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum*, quæ verba Psalmistam in persona Christi pronuntiasse extra controversiam est. Unde S. Augustinus hunc Psalmum, non tam Prophetiam, quàm Evangelicam historiam censet appellandum. Cùm ergo Christus in his verbis aliqua delicta *sua* appellet, non videtur esse expers peccati. Simile est illud Psal.38. *A facie*

cie peccatorum meorum, quod item dictum esse de Christo admittit S. Augustinus. Addi potest testimonium Apostoli 2. ad Cor. 5. & ad Gal. 3. dicentis Christum pro nobis factum esse peccatum, & maledictum.

Respondeo negando exinde concludi posse aliquod in Christo fuisse peccatum. Non quidem ex testimoniis Psalmistæ: nam hæc particula *delictorum meorum*, non significat in Christo aliquod fuisse peccatum, sed cùm Christus ut fidejussor spopondisset se pro nobis satisfacturum Deo Patri: Psalm. 39. *Holocaustum pro peccato non postulasti; tunc dixi: Ecce venio, &c.* & Isaiæ 53. & sic suscepisset in seipso obligationem satisfaciendi pro omnibus hominibus, æternus Pater ab ipso exigebat satisfactionem pro universis hominum delictis, qua ratione delicta illa tanquam ipsi propria longè eum faciebant à salute corporis, & liberatione, quam ex naturæ inclinatione petebat. Unde S. Augustinus expositione in hunc Psal. ait: *Quorum delictorum, de quo dictum est, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus? quomodo ergo dicit delictorum meorum, nisi quia pro delictis nostris ipse precatur, & delicta ~~sua nostra~~ delicta fecit, ut justitiam suam nostram justitiam faceret?*

nostra sua

Igitur delicta hominum vocat *suæ* per appropriationem personalem, quia quod membris convenit, personæ capiti attribuitur, juxta regulam Tyconii receptam à S. Augustino lib. 3. de doctrina Christiana cap. 32. *Ea, quæ sunt membrorum tribuuntur capiti ob conjunctionem, quam habent cum illo; considerando caput, & membra per medum unius personæ*: quæ tamen regula sic est intelligenda, modò ea, quæ sunt membrorum, non officiant eorum conjunctioni cum capite; alioqui sequeretur peccata fidelium, quæ in dies fiunt, etiam posse tribui Christo, & quòd Fidelibus peccantibus ipse Christus peccaret. Unde in Concilio Basiliensi sess. 2. inter alias propositiones Augustini de Roma Archiepiscopi Nazareni sequens propositio damnatur ut scandalosa, & erronea, *Christus quotidie peccat*, & hæc similiter: *ex quo fuit Christus, quotidie peccavit*: Addit autem Concilium hæc verba: *Quamvis de capite Ecclesiæ Christo Jesu Salvatore nostro dicat se non intelligere, sed ad membra sua, quæ cum Christo capite unum esse Christum esse asseruit*. Ad Apostolum dico, eatenus dici Christum factum esse peccatum, quia hostia pro peccatis est factus: nam in antiqua lege sacrificia pro peccatis dicebantur peccata, juxta illud Oseæ 4. *Peccata populi mei comedent*. Ita explicat S. Aug. in Enchiridio cap. 49. *Vel dicitur factus peccatum, quia factus est in similitudinem carnis peccati, propter corpus mortale, & passibile, necnon & propter pœnalitates peccato debitas, quas assumpsit.*

Objicies primò. Ille de via ordinaria peccare potest, in quo est liberum arbitrium flexibile ad bonum, & malum: sed Christus Dominus habuit liberum arbitrium ad bonum, & malum flexibile: igitur de via ordinaria peccare potuit.

Distinguo majorem. In quo est liberum arbitrium flexibile ad bonum, & malum tam in actu secundo, quàm in actu primo, tam extrinsecè, quàm intrinsecè, concedo: solùm in actu primo, & intrinsecè, nego. Minorem similiter distinguo. In Christo fuit liberum arbitrium flexibile ad bonum, & malum in actu primo, & intrinsecè transeat, in actu secundo, & extrinsecè, nego: Natura quidem humana Christi cùm fuerit ejusdem rationis cum nostra, demptis ignorantia, & peccato, habuit etiam facultatem liberam nostri similem in actu primo; non verò in actu secundo; quia libertas ejus ratione plenitudinis gratiæ, & unionis beatificæ, ita determinabatur ad bonum, ut nullatenus propendere posset in malum: Unde Christus habuit quidem potentiam, scilicet voluntatem liberam, quæ peccatur, non verò potentiam peccandi, seu propensionem in peccatum.

Objicies secundò, Christus potuit mereri: ergo & demereri: nam meritum, & demeritum versantur circa idem.

Nego consequentiam; Siquidem, ut dicemus disput. 3. agendo de merito Christi, ad rationem meriti non opus est, quòd quis possit demereri, & peccare: sed duntaxat, quòd habeat liberam voluntatem gratia sanctificante instructam cum aliis conditionibus ad meritum necessariis.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus fuit omninò impeccabilis, nec ullatenus peccare potuit. Ita conveniunt omnes SS. Patres, & Theologi, licèt invicem dissentiant in assignanda hujusce impeccabilitatis ratione; quidam enim cum SS. Thoma, & Bonaventura in 3. dist. 12. volunt eam esse repetendam præcisè ex vi unio-

unionis hypostaticæ. Cæteri verò cum subtili Doctore ibidem, illam præcisè repetunt ex plenitudine gratiæ consummatæ, seu gloriæ, quam habuit Christus ut beatus: Ait enim Doctor *num*.2. Dico quòd cùm „ Christus in primo instanti unionis ejus „ cum Deo fuit beatus: & beatitudo abstulit sibi omnem peccabilitatem, vel „ possibilitatem peccandi, quæ potest auferri per beatitudinem: licèt cum hoc „ dispensativè staret potestas merendi, „ plenitudo enim gloriæ, qua ipse fuit „ conjunctus, non minùs quàm alius Beatus, licèt potuerit mereri, æquè excludit omnem potestatem in eo avertendi „ à fine, sicut in aliis, &c.

Quòd autem Christus non fuerit præcisè impeccabilis, ratione unionis hypostaticæ, probat Doctor; quia unio hypostatica non potest Christo tribuere impeccabilitatem, nisi *vel* quatenus necessariò ipsum efficeret beatum: *vel* quatenus illa habet absolutam incompossibilitatem cum peccato: sed neutrum absolutè verum est. Non quidem primum, quia talis unio non habet necessariò sibi adjunctam beatitudinem: ergo non efficit necessariò Christum beatum: Probat antecedens Doctor dist.2. qu.1. nu.3. *Primò*, quia prius potest esse sine posteriori: sed unio hypostatica est prior fruitione, & beatitudine; sicut enim priùs est naturam esse personatam in se, quàm eam operari, & personalitas propria est prior, quàm operatio, nec habet ita necessariam connexionem cum operatione, quin optimè posset esse natura personata personalitate propria, absque ulla operatione; ita priùs est naturam personari personalitate aliena, quando propriam non habet, quàm operari; nec est ulla prorsus necessaria connexio inter personalitatem alienam, & operationem, ratione cujus non posset esse personata aliena personalitate, quin operetur: igitur unio hypostatica potest esse absque visione, & amore beatifico, in quibus consistit beatitudo.

Deinde: Non potest natura aliqua necessariò fieri beata, nisi necessariò conjungatur objecto beatifico: sed per unionem hypostaticam natura humana non necessariò conjungitur cum Deo, quatenus est objectum beatificum; quia inquit Doctor, nulla natura necessariò fruitur isto objecto, nisi quæ necessariò immutatur ab eo ut præsente: sed natura humana non immutatur ab objecto beatifico, tam in ratione intelligibilis, quàm in ratione fruibilis per unionem hypostaticam; tum quia objectum beatificum tantùm necessariò immutat intellectum sibi proportionatum, nempe divinum in ratione intelligibilis, & divinam voluntatem in ratione fruibilis; tum quia per illam unionem Verbum est præsens naturæ tantùm personaliter, & in ratione suppositi terminantis ipsius naturæ dependentiam, & communicabilitatem; non verò in ratione objecti moventis ad sui notitiam, & amorem: igitur, &c.

Denique operatio beatifica produci nequit absque concursu effectivo Dei: ergo nisi ille adsit concursus necessariò, quantumvis adsit unio hypostatica, nulla poterit esse humanæ naturæ operatio beatifica: sed concursus ille ad operationem beatificam non ita necessariò præstatur naturæ assumptæ, quin Deus possit illum denegare, & suspendere: igitur potest esse unio hypostatica absque illa beatifica operatione. Antecedens patet: consequentia pariter. Probatur vero subsumptum. Si concursus ille requisitus ad operationem beatificam necessariò præstaretur naturæ humanæ assumptę, maximè quia esset identificatus realiter actioni unitivæ ipsius naturæ humanæ cum Verbo, vel quia esset illius proprietas, aut accidens necessariò ad ipsam consequens: sed nullum horum rectè potest affirmari; siquidem concursus ille ad operationem beatificam potest esse sine unione hypostatica, ut constat in Beatis, qui habent ejusmodi concursum, etsi non sint uniti hypostaticè Verbo: similiter Deus potest concurrere ad unionem hypostaticam, absque eo, quòd necessariò concurrat cum natura humana ad operationem beatificam: tum quia unio distinguitur realiter ab operatione: tum quia nulla ratione probari potest contrarium, nempe quòd Deus non possit concurrere ad unionem hypostaticam, absque eo, quòd concurrat ad ipsam beatificam operationem.

Probatur secunda pars: nempe quòd illa unio non habeat absolutam incompossibilitatem cum peccato, itaut implicet contradictionem, quòd humanitas peccet quamdiu remanet unita Verbo. Probatur, inquam: Voluntas humana Christi ex se tam est indifferens, & libera ad bonum, ac malum, quàm nostra: ergo æquè poterit peccare, ac nostra nisi per aliquid aliud determi-

minetur ad non peccandum: sed non potest ita determinari ad non peccandum per unionem hypostaticam, quin si Deus vellet, posita tali unione, peccare posset. Probatur. Si unio illa ita determinaret voluntatem ad non peccandum, quin si Deus absolutè vellet adhuc peccare posset, maximè quia illam sic determinaret, vel physicè, vel moraliter: sed neutro modo id fieri potest. Non quidem physicè, quia eatenus physicè determinaret voluntatem ad non peccandum, quatenus physicè concurreret ad actum incompatibilem cum peccato, sive in genere causæ efficientis, sive in genere causæ formalis, eo modo quo habitus, vel unus actus determinat facultatem ad alium actum: sed unio hypostatica, aut personalitas Verbi, ita non concurrit cum voluntate humanæ naturæ assumptæ. *Non quidem unio*, tum quia illa est respectus extrinsecus adveniens; quæ ex se non est effectiva, nec operativa; tum quia non subjectatur in voluntate præcisè, sed in tota humanitate: tum denique quia non proponitur ipsi voluntati objectivè, ut illam determinet ad operandum, vel non operandum. Nec etiam *personalitas Verbi*, quippe illa non habet rationem principii efficientis, sed dumtaxat suppositi terminantis humanitatem Verbi, nec ex se activa est ad extra. Adde quòd etiamsi, aut unio, aut personalitas possent determinare voluntatem ad non peccandum, quatenus concurrerent cum humana voluntate ad actum oppositum peccato, id non præstarent nisi Deo cum illis concurrente: sed Deus non ita necessariò deberet cum illis concurrere, quin posset talem concursum ipsis denegare, & eum suspendere: igitur, &c.

Nec etiam unio hypostatica, aut Verbi personalitas possunt moraliter determinare voluntatem naturæ assumptæ ad non peccandum necessariò, & infallibiliter, quia non potest assignari ulla ratio cur eam ita determinarent moraliter, nisi vel quatenus proponerentur objectivè voluntati; & ita illam allicerent circa bonum, ut ab eo non posset averti: vel quatenus ipsæmet essent determinationes voluntatis, quæ ipsam afficerent, & ita determinarent: Vel denique, quatenus ex ordinatione divina haberent aliquam incompatibilitatem cum peccato: sed neutrum illorum rectè potest affirmari. Non quidem primum, nec enim unio, nec Verbi personalitas ita proponuntur objectivè voluntati naturæ assumptæ: Non etiam secundum, quia unio, & personalitas Verbi non possunt se habere per modum formæ sic afficientes, & determinantes humanam voluntatem. Non denique tertium, quia talis ordinatio divina absque fundamento assereretur: igitur nec Verbi personalitas, neque hypostatica unio possunt ex se præcisè ita determinare voluntatem naturæ assumptæ ad non peccandum, quin de potentia Dei absoluta, ipsa ita remaneat libera ad peccandum, ut reverà peccare posset, nisi aliunde quàm ab ipsa præcisè unione hypostatica redderetur impeccabilis.

Reponunt adversarii unionem illam impedire, ne Christi voluntas peccet, quatenus est incompatibilis formaliter cum peccato, sicut albedo cum nigredine, aut amor cum odio.

Contrà. Aliqua formaliter non se expellunt, nisi quatenus possunt subjectari in eodem subjecto, vel occupari circa idem objectum: at unio, & personalitas non subjectantur in eodem subjecto, in quo potest inesse peccatum, nec versantur circa idem objectum, vel eundem terminum; alius est enim terminus actionis peccaminosæ, quæ posset fieri, & alius terminus unionis hypostaticæ. *Adde quòd* peccatum, qua tale est, sit entitas moralis: absurdum est autem, quòd aliqua forma physica habeat ex natura sua incompatibilitatem cum forma morali, quà moralis est.

Reponunt secundò, unionem hypostaticam opponi peccato, quatenus necessariò exigit, quòd Deus non concurrat ad peccatum, imò quòd concurrat ad actum incompossibilem cum peccato.

Contrà. Si istud exigeret, maximè, vel physicè, vel moraliter. Non physicè, quia nulla entitas physica potest exigere necessariò concursum divinum, nisi quatenus ille esset necessarius ad illam entitatem conservandam pro eo tempore, vel instanti, quo illa existere debet: sed concursus ad actum oppositum peccato nequit esse necessarius ad conservationem unionis hypostaticæ, quæ permanere potest etiam absque ullo actu, & operatione: neque etiam negatio concursus ad peccatum videri potest necessaria, nisi quatenus ipsa haberet incompatibilitatem formalem cum peccato: hanc autem non habet, ut constat ex dictis: ergo id non exigit physicè. Nec etiam id exigit moraliter,

ter, quia hoc solum exigeret, quatenus si Deus id non efficeret, faceret aliquid, quod maximè ipsi censeretur indignum: atquamvis Christus ut homo ex hypothesi de facto peccaret, peccatum illud non redundaret, nec in Deum, nec in personam Verbi, ut patebit in solutione objectionum: igitur, &c.

Objiciunt primò, adversarii varias SS. Patrum authoritates, quibus probare nituntur impeccabilitatem Christi ex unione hypostatica præcisè esse repetendam, eò quòd SS. Patres doceant Christum esse impeccabilem propter commercium, & unionem humanitatis cum Verbo. Imprimis verò proferunt Dionysium Alexandrinum in Epistola contra Paulum Samosatenum, ubi circa finem ait: *Nisi fuisset* (scilicet Christus) *idem qui erat Deus Verbum, non poterat esse alienus à potestate peccandi; nemo enim est, quin peccare possit, nisi unus Christus, sicut Pater Christi, & Spiritus*, &c.

Respondeo primò, hanc authoritatem nullius esse momenti: nam imprimis indiget expositione in omni sententia: videtur enim significare, quòd B. Virgo indiguerit exercitatione, & certamine, ut liberaretur à peccato; & etiam quòd de facto habuerit aliquem defectum peccaminosum; quod tamen est falsum. *Nec valet* reponere cum Vasquez B. Virginem non habuisse peccatum de facto; sed tamen id non provenire ex sanctitate ipsius, sed ex Dei providentia, & cura; nam imprimis hoc non facit ad rem; nam S. Dionysius videtur dicere nullum esse præter Christum, qui non habeat peccatum, sive id proveniat ex justitia, & sanctitate, sive aliunde.

Deinde, Sicut B. Virgo poterat esse aliena à peccato, & potestate peccandi, per providentiam Dei, quamvis non esset Deus: ita Christus poterat esse, à peccato immunis, & sic sola Deitas, & unio ipsius non esset causa, ob quam esset alienus à potestate peccandi: quod videtur esse contra hunc locum.

Responderi etiam posset cum Poncio, sensum hujus loci esse, quòd ideo Christus D. de facto esset immunis à peccandi potestate, quia ejus humanitas esset unita personæ divinæ, & delibuta divinitate: quod equidem verum est, quamvis aliunde potuerit etiam esse immunis à peccato ex aliis capitibus, nimirum vel ex providentia, & protectione Dei speciali, aut ex eo quòd ipsi tribuatur beatitudo animæ etiamsi posset peccare de potentia absoluta: quemadmodum enim posset dici, quòd ignis comburat stupam applicatam ex natura sua, quòd nulla alia sit ratio, ob quam comburat, nisi quia est talis naturæ, & virtutis: tamen inde non sequitur quin etiamsi non haberet talem naturam, posset comburere, si nempe Deus daret ipsi calorem, sicut dare potest aquæ, quamvis eum non exigeret ex natura sua; nec etiam sequitur, quòd ita necessariò debeat comburere, quin de potentia Dei absoluta fieri posset, ut non combureret. Idem à simili potest dici de Christo.

Objiciunt secundò Origenem lib. 2. Periarchon. cap. 6. ubi ait: *Ferrum natura sua capax est caloris, & frigoris, si tamen semper intra fornacem ignis contineatur, dici poterit incapax frigoris: hoc modo etiam illa anima*, nempe Christi, *quæ quasi ferrum in igne, sic semper in Verbo, semper in sapientia, semper in Deo posita est, omne quod agit, quod sentit, quod intelligit, Deus est; & ideo nec convertibilis, nec peccabilis dici potest, quæ inconvertibilitatem ex Verbi Dei unitate indesinenter ignita possedit*. Ex quibus inferunt adversarii inconvertibilitatem animæ Christi ad peccatum, quam vocamus impeccabilitatem, ex ipsa Deificatione, quæ fit per unionem, procedere.

Verùm respondeo, hoc exemplo potiùs nostram propugnari, quàm impugnari sententiam: sicut enim quamvis connaturaliter ferrum in igne positum non possit frigefieri; posset tamen supernaturaliter suum frigus conservare, si Deus res ita disponeret, quatenus nempe non concurreret cum igne, ut introduceret suum calorem in illud ferrum; *vel* si calorem simul cum frigore in ferro conservaret: sic à simili, quamvis connaturaliter impeccabilitas sequatur ex unione hypostatica, quia hæc habet annexam gratiæ sanctificantis plenitudinem; tamen, sicut de potentia absoluta Deus potest conservare simul gratiam cum peccato; ita per eandem potentiam posset Deus permittere, ut Christi humanitas in peccatum aliquod laberetur, perseverante tamen in eo unione hypostatica.

Objiciunt tertiò authoritatem sancti Gregorii Nazianzeni Orat. 36. quæ est quarta de Theologia, ubi de Christi voluntate loquitur: *Illius voluntas cùm tota deificata sit, & Deo procul dubio non adversatur*: igitur

in deificationem voluntatis, quæ est ipsa unio hypostatica, refertur Christi impeccabilitas. Ipsi subscribit S. Epiphanius in Anchorato, ubi ait: *Si diximus Christum perfectum hominem ex Maria natum, nunquid suspicamur ipsum peccatis subjectum fuisse? Absit: peccatum enim non fecit, neque inventus est dolus in ore ipsius; si enim virtutem suam Sanctis insufflavit, & ii quibus inspiravit, testantur, quòd erant sancti, justi, progressi in diebus suis citra reprehensionem: quantò magis ipse, in quo omni Deitatis plenitudine habitare complacuit corporaliter, etiamsi carnem veram accepit ex Maria semper Virgine, & animam verè humanam, & mentem, & si quid aliud est in homine, ipse in seipso habens universa continuit Deus existens non divisa ad malitiam, non fracta a maligno illo; non capta voluntate, non cadentia sub peccatum Adæ.*

Respondeo, his aut similibus authoritatibus nihil aliud significari, quàm quòd hypostatica unio ex natura, & dignitate sua exigebat, ut conferretur, & conservaretur in Christo aliqua forma, nempe vel gratia sanctificans, vel beatitudo, qua Christus determinaretur ad non peccandum; non verò quòd illa unio præcisè esset per se ratio illius impeccabilitatis.

Objiciunt pariter S. Hilarium lib. 10. de Trinit. ubi explicans illud Apostoli ad Rom. 9. de Christo Domino, qui dicitur *factus in similitudinem carnis peccati*, asserit tam repugnare Christo peccare posse, quàm ei repugnet non esse Christum: *Ita homo Christus Jesus*, inquit, *& in veritate Nativitatis est dum homo est, & non est in proprietate peccati, dum Christus est; quia & qui homo est, non potuit non homo esse, quòd natus est, & qui Christus est, non potuit amisisse, quòd Christus est: atque ita dum homo Christus Jesus est, habet nativitatem hominis quia homo est, nec est in vitiosa hominis infirmitate, quia Christus est.* Ex quibus inferunt adversarii, quòd quemadmodum vi unionis hypostaticæ habet, quòd sit aliquid constitutum ex personalitate Verbi, & humanitate: ita juxta mentem S. Hilarii, idem Christus Dominus habet vi ejusdem unionis hypostaticæ, ut non possit peccare. Similiter S. Augustinus lib. de Correptione, & Gratia cap. 11. ita loquitur: *Neque metuendum erat, ne isto ineffabili modo in unitate personæ à Verbo Deo natura humano suscepta per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cùm ista susceptio talis esset, ut natura humana à Deo ita suscepta nullum in se motum voluntatis admitteret.* Quibus S. Augustinus impeccabilitatem humanitatis Christi in ejusdem assumptionem à Verbo refundere videtur.

Clarissimè autem istud docere videtur Anastasius Synaita cap. 2. Ὁδηγοῦ *Sola* (inquit) *Christi mens, & sanctissima ejus anima, incapax, omnisque malitiæ nescia fuit; forma enim servi erat, quæ regebatur, & gubernabatur à divino Verbo in eadem hypostasi sibi conjuncta.* Rupertus etiam lib. de voluntate Dei cap. 11. ait: *Quòd humanitas Christi, non per creationem, sed per assumptionem facta est creatura, talis, quæ peccare non solùm nollet, verùm etiam non posset.* Idque probat ex verbis Christi Jo. 5. *Amen, amen dico vobis; non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Subdens: *Quid enim est quemquam à semetipso quidquam facere, nisi malum facere?*

Respondeo, his omnibus auctoritatibus nihil aliud significari, quàm quòd reverà Christus non possit de facto de via ordinaria in aliquod peccatum dilabi, ratione suæ unionis hypostaticæ, quæ secum habet annexam gratiæ sanctificantis plenitudinem, & beatitudinem animæ: quibus fit, ut illius humanitatis voluntas non possit ullatenus de via ordinaria à Deo per peccatum amoveri; quod tamen non officit quin secundùm absolutam Dei potentiam subsistere posset hypostatica unio etiamsi Christi humanitas in aliquod peccatum rueret.

Urgebis: S. Hilarius docet, quòd tam impossibile sit Christum peccare, quàm non esse Christum: sed de potentia absoluta non potest non esse Christus, supposita unione humanitatis cum Verbo: ergo pariter, illa supposita, impossibile est ipsum peccare.

Respondeo, S. Hilarium solùm velle, quòd si Christus posset peccare connaturaliter, sicut cæteri homines; inde reverà sequeretur, quòd non haberet unionem hypostaticam exigentem connaturaliter rationem impeccabilitatis, ac beatitudinis: attamen non sequeretur, quòd non esset Christus, si de potentia Dei absoluta non conferretur ipsi illa impeccabilitas, cujus negatione peccaret, aut saltem peccare posset.

Instabis: Nullum absurdum sequi potest ex

ex eo, quòd Christus de facto peccaret, quod pariter non sequeretur si de potentia Dei absoluta peccare posset: ergo quemadmodum ad illa absurda vitanda, rectè asseritur, quòd de facto non peccaverit; pari ratione dici debet, quòd etiam de potentia absoluta non potuerit peccare.

Nego antecedens; quia si de facto, ac secundùm ordinariam Dei potentiam peccare posset, sequeretur, quòd etiam de facto non haberet beatitudinem animæ, nec aliquam Dei protectionem externam, illam scilicet, qua Virgo Deipara, necnon & beati facti sunt impeccabiles: sequeretur pariter, quòd unio hypostatica non exigeret connaturaliter illam impeccabilitatem: nullum autem ex his absurdis sequeretur, si esset dumtaxat impeccabilis de potentia Dei absoluta: ergo nulla est utrobique paritas.

Objiciunt tertiò: Si Christus per absolutam Dei potentiam peccare posset, sequeretur peccatum illud Deo esse tribuendum: sed implicat contradictionem, quòd Deus peccare possit: ergo, &c. Sequela majoris patet; quod enim dumtaxat fit per extraordinariam Dei potentiam, nec ullatenus fieret, nisi de potentia absoluta, & extraordinaria, Deus ad illius effectionem concurreret, soli Deo attribuitur.

Nego sequelam majoris, & illius probationem distinguo. Quod fit per potentiam Dei absolutam, soli Deo tribuitur, quando fit solùm per concursum extraordinarium ipsius; putà cùm operatur prodigia, & miraculosa facta, concedo: quod fit per extraordinariam Dei potentiam præbentem concursum extraordinarium quidem, sed indifferentem; itaquòd concursus non determinet causam, cum qua agit, ad actum, sed ab ea determinetur; tunc actus ille soli Deo tribuendus est, nego: si autem Deus de potentia absoluta talem Christo præberet concursum indifferentem ad actus bonos, & malos, qualem per potentiam ordinariam præstat hominibus, si eo mediante extraordinario concursu humanitas Christi peccaret, non plus esset tribuendum peccatum istud Deo, ratione illius extraordinarii concursus, quàm ipsi tribuatur peccatum aliorum hominum ratione concursus ordinarii. Sicut enim idcirco peccatum hominum Deo non tribuitur, licèt actus peccaminosi fieri non possint nisi dependenter ab illius concursu, quia concursus ille ex se est indifferens ad actus bonos, & malos; & tantùm determinatur ad actus malos per voluntatem humanam: ita nec opera humanitatis Christi si ex hypothesi essent peccaminosa, non forent tribuenda Deo ratione illius concursus extraordinarii; quia hic ex se esset indifferens ad actus bonos, vel malos, & solùm determinaretur per voluntatem humanam Christi ad illos actus peccaminosos.

Objiciunt quartò, Verbo divino ex vi unionis hypostaticæ incumbit obligatio gubernandi, & regendi humanitatem, eamque in officio continendi: ac proinde si humanitas assumpta peccaret, peccatum illud Verbo divino attribueretur; sed qua ratione implicat Deum peccare, eadem etiam repugnat Verbum divinum peccato infici; igitur, &c. Minor constat. Major probatur quantum ad primam partem; quòd Verbo incumbat regere humanitatem: Nam S. Epiphanius in Anchorato cap. 3. *Verbum*, inquit, *virtute sua frænabat inferiorem naturam ab omni inutili carnali turba .... animam verò humanam, & mentem, & siquid est aliud, ipse in se se habens universa continuit Deus existens non divisa ad malitiam*. Et Anastasius Synaita c. 21. ὁδηγοῦ idem confirmat: *Confitemur etiam animam, & corpus, quæ Verbo hypostaticè unita sunt, Verbo subjici, simulque cum omnibus proprietatibus suis à Verbo magis regi, ac duci, quàm ulla alia creatura eidem subjiciatur, & ab eodem regatur, cùm longè arctiùs cum Verbo conjuncta sint, quàm ullæ aliæ res creatæ*.

Probatur verò quantum ad secundam partem, nempe quòd peccatum illud Verbo tribueretur, quia quoties duo uniuntur in aliqua natura, vel persona, inferiùs naturaliter subordinatur superiori, & consequenter superior tenetur inferiorem regere, & gubernare, sed ex vi unionis humanitatis ad Verbum, natura humana, & divina conveniunt in una Christi persona; ergo ratione hujus unionis tenetur divina natura gubernare, & regere humanam, & consequenter peccatum humanitatis unitæ tribueretur Verbo, nedum ut subsistenti in humanitate, sed etiam secundùm se, & prout in divinitate subsistit.

Confirmatur primò, quia corpus est inferius anima, & per unionem conveniunt in una, & eadem natura, ex tali unione induit anima obligationem corpus regendi; sed humanitas est inferior divinitate, & ex

ex vi unionis hypostaticæ convenit cum Deitate in eadem Christi persona: ergo ex vi hujus unionis incumbit divinitati specialis obligatio gubernandi humanitatem. Unde in 6. Synodo generali actione 8. sic dicitur: *Quemadmodum corpus nostrum regitur, & ornatur, atque ordinatur ab intellectuali, & rationali anima nostra: ita in homine Christo tota hominis ejus conspersio ab ejusdem Verbi divinitate semper, & in omnibus mota, Deo mobilis fuit.*

Confirmatur secundò. Cùm in una, & eadem natura conveniunt superior, & inferior potentia, incumbit tali naturæ obligatio regendi potentiam inferiorem per potentiam superiorem, ut constat in natura humana, quæ naturali obligatione tenetur per voluntatem regere, & gubernare appetitum inferiorem; ergo pariter cùm duæ naturæ conveniant in una, & eadem persona, consurgit in illa obligatio regendi inferiorem per superiorem naturam, & consequenter Verbo, in quo ex vi unionis humanitatis ad ipsum conveniunt natura divina, & humana, incumbit specialis obligatio regendi, & gubernandi naturam humanam per divinam; subindeque peccatum humanitatis unitæ attribueretur Verbo, non solùm ratione voluntatis humanæ, sed etiam ratione voluntatis divinæ.

Nego majorem, & illius probationem, & confirmationes distinguo. Superior quisque tenetur inferiorem regere, & gubernare; ita quòd ratione defectus illius directionis, & gubernii peccata inferiorum superiori tribuantur, quando id ei incumbit ex officio, & justitia speciali, concedo; quando dumtaxat id ei incumbit ex concursu generali, & communi, nego; animæ quidem tribuuntur motus inordinati appetitus inferioris, non præcisè, quia istæ potentiæ rationalis, & sensitiva conveniunt in una, & eadem natura, & quia earum una est superior, alia verò inferior: sed præcisè, quia taliter invicem sunt unitæ, ut inferior non possit ad bonum honestum flecti, nisi per cognitionem, & directionem superioris; siquidem voluntate, & scientia hominis omnes ejusdem facultates, & potentiæ regi debent, & gubernari. Secus autem est de humanitate Christi respectu Verbi, nam humanitas Christi non gubernatur peculiariter voluntate, & scientia Dei increata, sed dumtaxat communi, eo scilicet modo, quo ceteræ creaturæ gubernantur à prima causa; suppositum enim Verbi non aliud præstat circa humanitatem per se præcisè, quàm quod præstaret propria personalitas terminando ejusdem naturæ communicationem, & dependentiam; unde licèt illa humanitas ex hypothesi peccaret, peccatum istud non deberet attribui Verbo.

Ad authoritates SS. Patrum asserentium Verbum regere humanitatem, sicut anima regit corpus, dico eos dumtaxat velle quòd, quemadmodum anima propter conjunctionem sui cum corpore influit in illud vitam, motum, & directionem naturalem; ita Verbum ex congruo in humanitatem suam influit vitam, & motum supernaturalem ratione abundantis gratiæ, & beatitudinis, quibus ipsam illustrat, & ejus affectus moderatur. Unde quemadmodum non obstante plenitudine gratiæ, & statu beatitudinis, Sancti, & Beati possent absque contradictione peccatum admittere; sic etiam absque repugnantia per absolutam Dei potentiam non obstante gratiæ plenitudine, & beatitudine, humanitas Christi posset peccare.

Urgent. Actiones sunt suppositorum, vel subsistentium, ut commune axioma docet: sed suppositum humanitatis assumptæ est suppositum Verbi, quatenus in illa subsistens: ergo si posset humanitas assumpta peccare, perseverante unione hypostatica, reverà peccatum istud tribueretur Verbo.

Confirmatur. Humanitas Christi est instrumentum Verbi: sed actiones instrumentorum tribuuntur supposito, cujus sunt instrumenta: ergo peccatum humanitatis Christi esset tribuendum ipsimet Christo.

Distinguo majorem. Actiones sunt suppositorum elicitivè, nego; denominativè, concedo. Cùm enim communi axiomate asseritur actiones esse suppositorum, hoc non ideò dicitur, quia suppositum, *ut quo*, vel *ut quod* influit in operationes naturæ, sed quia sustentat naturam proximè operantem, *ut quo*, & *ut quod*. Undè actiones dicuntur suppositorum, non effectivè, sed tantùm denominativè. Ad minorem dico, quod si humanitas peccaret, dumtaxat peccatum in ipsam refunderetur, tanquam in principium elicitivum illius actionis peccaminosæ, non verò in ipsum Verbum, nisi fortè dumtaxat denominativè, in quo certè nulla major apparet repugnantia, quàm quòd idem Verbum divinum dicatur mortuum, & cru-

crucifixum; non enim secundùm rei veritatem magis pugnat denominatio peccantis Verbo divino cum sua sanctitate attributali, aut essentiali, quàm repugnet denominatio mortui cum vita essentiali; tam enim mors repugnat vitæ, quàm peccatum sanctitati: imò magis, quia mors opponitur physicè vitæ, peccatum verò solùm moraliter sanctitati.

Reponunt Thomistæ, disparitatem esse, quòd mors, sicut & quodlibet aliud malum pœnæ, à Dei justitia infligitur, & ordinatur ad gloriam Dei; malum verò culpæ, seu peccatum, committitur per recessum ab actu divinæ sapientiæ, & ab ordine divinæ bonitatis, & ideò licèt nulla sit indecentia, quòd Verbum in natura assumpta, seu ut subsistens in humanitate per communicationem idiomatum, passum, crucifixum, & mortuum denominetur; est tamen moralis indecentia, quòd Verbum etiam ut in humana natura subsistens, seu per communicationem idiomatum peccare dicatur, hoc enim pias aures offendit, & à majori Theologorum parte non admittitur.

Contrà. Tam permissio peccati potest cedere in gloriam Dei, quàm quodlibet malum pœnæ. Deus enim ordinare potest peccatum, tum ad commendationem suæ justitiæ illud vindicando, & puniendo, quàm ad manifestationem suæ misericordiæ illud relaxando, & gratis remittendo: ergo qua ratione mala pœnæ cedere possunt in gloriam Dei, itidem cedere possunt peccata: neque unum magis offendit pias aures sapientum, quàm aliud, quippe noverunt utrumque solùm denominativè Deo tribui.

Nec refert, quòd sit quædam moralis indecentia, quòd Verbum dicatur peccare: hæc enim indecentia moralis non officit, quominus illa denominatio extrinseca ei convenire possit, sicut & denominatio mortui, & crucifixi, quæ cùm sit physica, magis repugnat Deo, qui est per essentiam vita, quàm quævis denominatio moralis.

Nec etiam refert, quòd peccatum sit aversio à Deo; repugnat autem Deum averti à se. Id, inquam, non obstat; nam hæc aversio est dumtaxat quid morale: mors autem est quid physicum, & physicè oppositum vitæ, quam perimit; igitur si non obstante oppositione, seu recessu mortis à vita, Deus, qui est vita essentialiter, dici potest mortuus per denominationem extrinsecam ratione mortuæ humanitatis, cui hypostaticè unitur, quidni simili ratione dici posset peccans, & à se moraliter recedens ratione humanitatis assumptæ, si illa supponeretur peccare?

Ad confirmationem dico, quidquid sit de majore, distinguendam esse minorem. Actiones instrumentorum tribuuntur supposito, cujus sunt, quando habent dependentiam particularem ab illo, concedo: quando non habent, nego minorem. Necnon & consequentiam, quia actiones peccaminosæ voluntatis non majorem haberent dependentiam à supposito divino in illa hypothesi, quòd essent peccaminosæ, quàm reverà haberent, si natura illa non esset unita ipsi. Ad quam responsionem, inquit Poncius, aptissimum est exemplum de securi quatenus est instrumentum artificis, quæ ex se scindere potest simul, & calefacere; nam scindendo lignum etiam calefacit: illa autem calefactio non attribuitur artifici, sed securi; scissio autem adscribitur artifici, quia ad eam per virtutem suam loco motivam coagit, & ab ipso principaliter dependet.

Instabis. Actiones non solùm sunt suppositorum denominativè, sed etiam elicitivè; siquidem Joannes Theologus in Concilio Florentino *Sess*.18. ex hoc communi Philosophorum effato, *actiones sunt suppositorum*, probavit Spiritum sanctum à Filio procedere, & essentiam in divinis non generare, sed Patrem ratione essentiæ; at Pater divinus non denominativè tantùm, sed etiam elicitivè *ut quod* generat, media essentia ut principio *quo* generandi, & nullus ex Patribus Latinis, pro quibus disputabat, vel Græcis, contra quos agebat, in contrarium reclamavit; imò Græci, argumento Joannis Theologi convicti, Spiritum sanctum à Filio procedere confessi sunt: ergo illud principium ab universali Ecclesia tam Græca, quàm Latina tacitè fuit approbatum.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico, quòd (ut pluries diximus agendo de principiis constitutivis divinarum personarum, & de distinctione reali Spiritus sancti à Filio, quamvis ab ipso non procederet) omnes rationes philosophicæ, quas ipsemet Joannes Theologus assumit ad probandum, quòd Spiritus sanctus procedat à Filio, non sunt revera probatæ à Concilio, siquidem plurimæ etiam ex illis rationibus in bona Philosophia deficiunt, ut ibidem observavimus, & insuper conveniunt omnes Theologi,

logi, quòd rationes, quæ in Conciliis proferuntur ab actoribus ad adstruenda dogmata fidei, non semper sunt de fide; imò aliquando principiis fidei dogmatibus contrariis nituntur, ut constat ex 7. Synodo, ubi ut probetur Angelos posse depingi, falsum assumitur principium, nempe quod sint corporei. Concilium enim approbat tanquam dogma de fide, quòd Angeli possint depingi, non verò quòd sint corporei, hoc enim contrarium est fidei dogmatibus in sequentibus Conciliis traditis, in quibus probatum est Angelos esse substantias spiritales, ut probavimus in tractatu de Angelis.

Confirmantur hæ omnes nostræ responsiones, & rationes. *Primò*, quia natura humana secundùm se esset sufficienter causa adæquata suæ actionis peccaminosæ, etiamsi Verbum in illam actionem physicè non influat in ratione suppositi, non minùs quàm calor est causa efficiens suæ calefactionis, & anima separata causa suæ intellectionis, & volitionis: ergo gratis asseritur, quòd necessariò requiratur aliquis concursus suppositi divini ad eliciendam illam actionem. *Deinde*, quamvis divinum suppositum concurreret partialiter effectivè ad actionem peccaminosam, non inde sequeretur, quòd supposito imputari deberet illa actio tanquam causæ, quæ culpabiliter operaretur, quia quamvis suppositum Verbi concurreret physicè ad illam actionem: tamen determinatio proveniret à voluntate, penes quam est agere, vel non agere: actio autem peccaminosa, ut peccaminosa est, non attribuitur omni causæ concurrenti physicè ad entitatem actus; alioqui peccatum attribueretur Deo, qui physicè concurrit ad omnes actus sive bonos, sive malos; ergo licèt suppositum Verbi concurreret physicè ad actiones humanitatis, quæ essent peccaminosæ, non propterea peccatum deberet illi attribui, quia non est causa determinativa ad illos actus. *Denique*, non potiori ratione Verbum influeret in illos actus humanitatis physicè, quàm Pater, & Spiritus sanctus, quia opera Trinitatis ad extra sunt indivisa: sed actus peccaminosi, qui nunc eliciuntur ab hominibus, non tribuuntur Patri, nec Spiritui sancto: ergo pari ratione illi actus peccaminosi, qui elicerentur ab humanitate Christi, non essent attribuendi Verbo.

Objiciunt denique. Humanitas Christi sanctificatur, & redditur Deo grata per unionem hypostaticam, etiam secluso omni dono gratiæ sanctificantis habitualis: ergo non potest habere ullum peccatum saltem mortale, tam actuale, quàm habituale. Probatur consequentia, quia peccatum quodcumque habet incompossibilitatem cum gratia sanctificante: ergo si unio hypostatica majorem habeat vim sanctificandi, quàm gratia ex se, nullum poterit peccatum secum pati.

Confirmatur. Humanitas Christi substantialiter per Deitatem, & personalitatem Verbi sanctificatur substantialiter per sanctitatem infinitam, non quidem infinito modo, quia ejusmodi infinitæ sanctitatis creatura non est capax; sed in tantum, in quantum sanctificari potest aliqua creatura, ut omninò fiat incapax peccati etiam per absolutam Dei potentiam, si id non repugnet; sed non repugnat, quòd aliqua creatura tantæ sit sanctitatis, ut etiam per absolutam Dei potentiam non possit ullum admittere peccatum: ergo hujusmodi est humanitas Christi.

Nego consequentiam, quia, ut mox dictum est, nulla est gratia tantæ perfectionis, quæ physicè ita sit incompatibilis cum peccato, quin de potentia Dei absoluta possit cum illo subsistere; idem autem dicendum est de unione hypostatica, quatenus haberet vim sanctificandi.

Ad confirmationem, distinguit majorem Poncius. Natura divina, & personalitas tribuunt naturæ tantam sanctitatem, quantam recipere potest ab ipsis mediante illa conjunctione, concedit majorem; tantam tribuit sanctitatem, quantam potest recipere, tam ab ipsa natura divina, & personalitate, quàm ab illis donis, negat majorem: quis enim dicat naturam esse quidem unitam, non tamen beatam, esse tanta sanctitate præditam, quantam haberet natura unita simul, & beata?

Ex his apparet, inquit idem Poncius in comment. *num.* 12. quàm insulsa sit, & „ imprudens quorumdam Theologorum „ censura: maximè autem *Capreoli*, dum „ ait, contra nostræ sententiæ Assertores „ famosissimos, (quales sunt Durandus, „ subtilis Doctor, & omnes tam veteres, „ quàm recentiores ejus Discipuli) non tam „ rationibus, quàm flammis agendum esse, „ sed certè flammis, quibus ipse potius comburi deberet. *Addit quod* Suarez paulò „ modestiùs: sed satis immodestè tamen „

„ eam

„ eam temerariam asserit. Vasquez noluit „ ipse determinare censuram, sed ne non „ censuraret, aliqua eam dignam censura pronuntiat; Hæ autem censuræ, quam vanæ sint, & sine fundamento, ac indignæ his Authoribus, facilè patet ex dictis, & ex eo, quòd ipsi moderni sua invicem de impeccabilitate Christi D. fundamenta expugnent, nec tamen ipsi impugnatores meliora, ac efficaciora statuant.

Cæterùm quanquam omnia hæc, quæ dumtaxat Theologicæ exercitationis gratia diximus probabilitate non careant; nihilominùs moneo abstinendum esse ab his, & similibus propositionibus; *Christus fuit absolutè peccabilis*; vel, *Christus secundùm humanitatem per absolutam Dei potentiam peccare potuit*; maximè verò coram rudioribus, & imperitis, quibus non sunt perviæ hujusmodi Theologicæ controversiæ: ne fortè inde habeant ansam cogitandi, & dicendi Christum eo modo fuisse peccabilem, quo cæteri homines justi, quod sanè erroneum esset, & hæreticum; nullus enim fortè justus, ita fuit innocentiæ tenax, si beatam Virginem excipias, qui in peccata saltem venialia non fuerit lapsus.

Ex his collige, his non obstantibus rectè inferri Christi impeccabilitatem ex unione hypostatica; non quidem per locum intrinsecum, ut volunt Thomistæ; sed per extrinsecum, quia scilicet expedit, & congruentissimum est, ut natura unita Verbo sit peccati incapax, tum propter illius sanctitatem personalem; tum propter visionem beatificam, quę cùm animam Verbo unitam primæ rectæ operationis regulæ conjungat, illam etiam reddit impeccabilem, & insuper vim, & efficacitatem habet reprimendi omnem inordinatum affectum appetitus sensitivi. Tum denique propter perfectionem, & plenitudinem gratiæ habitualis existentis in anima Christi, necnon & virtutum, quæ ab ea dimanant, cùm enim gratia opponatur moraliter peccato; inde consequens est, quòd gratiæ plenitudo abundantissima, qualis fuit animæ Christi, nullum peccato locum relinquat. Unde radix illius impeccabilitatis maximè est ipsa Dei manutenentia, qua Christi humanitas, utpote Verbo unita personaliter, & Deo conjuncta per unionem beatificam, necnon & per gratiæ plenitudinem, ita in hoc triplici statu constantissimè servatur, ut nec per aliquid extrinsecum possit separari, nec aliquid admittere, quod illam unionem hypostaticam, aut beatificam, aut gratuitam, seu sanctificativam dedeceat, sicut reverà peccatum hunc triplicem statum moraliter summè dedecet. Unde de facto quidem utraque sententia tam Angelici, quàm subtilis Doctoris convenit, Christi impeccabilitatem ab illa triplici unione ipsius animæ cum Deo esse repetendam, quod sufficit, tum ad fidem, tum ad doctrinam Sanctorum Patrum; an verò secùs fieri posset de possibili, controversia est, purè ad philosophiam spectans.

Quæres, an Christus habuerit fomitem peccati, seu inclinationem appetitus sensitivi ad objecta sensibilia, contra dictamen rationis, quæ inclinatio vocatur fomes peccati; quia illius incentivum est, illudque fovet.

Respondeo primò, nullatenus in Christo fuisse de facto illum fomitem peccati. Probaturque ex sexta Synodo generali, actione 11. & ex quinta, collat.8. Can.12. ubi definitur *in Christo fuisse tantùm Passiones irreprehensibiles, & innoxias*, fomes autem peccati est passio noxia, reprehensibilis, inordinata, cùm interdum vocetur à sacris litteris peccatum, non quòd propriè sit peccatum, sed quòd sit ex peccato, & ad peccatum incliner, ut explicat Trident. Synodus sess.5. in decreto de peccato originali.

Confirmatur ex Patribus, S. Leone, epistola 11. ita scribente; *Corporei sensus vigebant sine lege peccati, & veritas affectionum sub moderamine Deitatis, & moris, nec tandem tentabatur illecebris; nec cedebat injuriis*. Similiter ex S. Damasceno 3. de fide cap. 20. dicente: Christum aliter fuisse tentatum à dæmone, quàm primos parentes, quia primus parens tentatus est extrinsecè, & intrinsecè, Christus verò tantùm extrinsecè. *Nec obstat*, quòd Hebr. 4. dicatur, *Christus tentatus per omnia*, nam particula illa, *per omnia*, debet intelligi accommodatè ad naturam, & conditionem. Huic conclusioni favet ratio; quia ex Concilio Trid. fomes peccati remanet in nobis tantùm ad agonem; non erat autem decens ejusmodi turpem agonem reperiri in Christo: ergo neque fomitem peccati.

Respondeo secundò, fomitem peccati sublatum esse à Christo per virtutes, quas habuit in perfectissimo statu, & per excellens illud dominium, quod habuit in omnes suas potentias, necnon & per perpetuam atten-

attentionem rationis, quæ præveniebat omnia objecta, quæ poterant ipsum appetitum movere ad peccatum. Probatur. Si justitia, v. g. in statu innocentiæ ad id sufficiebat: ergo & hæc, cùm superent vires illius, ad id sufficient.

Respondeo tertio, quòd etiam de potentia Dei absoluta Verbum divinum assumere non potuit naturam humanam cum fomite peccati, non quòd ad hoc fuerit repugnantia physica, sed quia sit repugnantia moralis propter dignitatem, & majestatem suppositi divini. Quod utique probatur: nam si Verbum potuisset assumere naturam cum fomite peccati; maximè, vel quia potuit assumere naturam bruti, in qua potuerunt esse motus appetitus sensitivi ad objecta supra mensuram delectabilia, vel quia etsi potuerint esse tales motus in Christo, tamen potuit etiam illis non consentire, sicque illis uti ad agonem, & meritum; sed prima ratio nulla est, quia etsi in natura irrationali bruti non dicat fomes indecentiam, cùm hæc natura non sit nata regi dictamine rationis; quia tamen in nostra natura, prout subest directioni partis superioris, est aliqua indecentia experiri imperfectionem talem, & cùm status naturæ humanæ etiam in Verbo existenti debitus, suo modo sit rectus ad rationem, & sit indecorum turpes motus in se sentire, etsi consensus voluntatis in illis non sequatur, tamen propter ejusmodi indecentiam non debuit, nec potuit Verbum divinum assumere naturam cum fomite peccati. Secunda item ratio nulla est, nam quæ sunt in natura assumpta ad agonem, debent esse talia, ut nullam includant indecentiam ad statum, & conditionem Christi.

QUÆSTIO QUARTA.

An Christus Dominus assumpserit passiones animæ seu appetitus rationalis tam secundùm portionem superiorem, quàm inferiorem.

NOtandum primò, ex Doctore in 2. dist. 24. quæst. unica, duplicem esse animæ portionem, superiorem videlicet, & inferiorem. *Portio superior*, sunt ipsæmet facultates animæ, nimirum intellectus, voluntas, & memoria, quatenus occupantur circa æterna, & spiritualia; *Portio* verò *inferior* sunt eædem facultates, quatenus versantur circa temporalia. Ex quibus infert Doctor portionem non distingui penes id, quòd una sit contemplativa, & alia practica, ut volunt aliqui, quia tam speculativa, quàm practica pertinent ad portionem superiorem: speculativa quidem quatenus intellectus solitariè speculatur æterna: practica verò quatenus ille idem intellectus speculatur æterna, prout à nobis amabilia. Practica iterùm quatenus voluntas, ut portio superior, quæ natura sua est facultas practica, vult amplecti, & prosequitur æterna.

Infert insuper portionem superiorem, & inferiorem intellectus, item superiorem, & inferiorem voluntatis non esse duas potentias. *Primò*, quia eadem potentia cognoscit principia, & conclusiones, aliter nulla potentia eadem cognosceret; cùm non cognoscatur per se, nisi ex collatione ad principium; sed portio inferior intellectus, v. g. cognoscit conclusionem, & portio superior principium: nam S. Augustinus dicit portionem superiorem intendere regulis æternis, & superioribus contemplandis; inferiorem vero intendere temporalibus agendis secundùm æternas regulas: at ista circa quæ occupatur portio inferior, sunt conclusiones regularum æternarum: ergo portio inferior intellectus cognoscit conclusiones principiorum, quorum est portio superior ejusdem intellectus.

Confirmatur, quia idem habitus simpliciter non perficit duas potentias: sed eadem charitas, v. g. perficit voluntatem superioris portionis; siquidem eadem charitas est in voluntate portionis superioris, qua Deus diligitur, nec-non & in voluntate portionis inferioris, qua diligitur proximus, qui est objectum temporale, una enim, & eadem charitas se extendit ad omnia diligibilia: igitur cùm unus, & idem habitus charitatis resideat in portione superiori, & inferiori ejusdem animæ, consequens est, quòd illæ portiones non sint distinctæ facultates, & potentiæ.

Notandum secundò, undecim passiones appetitus sensitivi, seu portionis inferioris animæ solitò numerari à Philosophis, quarum quinque resident in appetitu irascibili, videlicet spes, desperatio, timor, audacia, & ira: sex verò in appetitu concupiscibili, nimirùm amor, odium, desiderium, gaudium, fuga, & tristitia. Certum est autem *spem* potuisse esse in Chri-

Christo, utpote qui sperare potuit gloriam sui corporis, & liberationem ab illis omnibus pœnalitatibus, & cruciatibus, quibus illius humanitas agitata fuit tum tempore vitæ, tum tempore passionis: fuit similiter in eo *desperatio*, non quidem ea, quam impius sustinet Calvinus, qualem scilicet habent reprobi circa objectum beatitudinis: sed dumtaxat illa, quæ versatur circa malum sensibile inevitabile, cùm enim nobis sese offert malum aliquod non apprehensum ut inevitabile, fluctuamus inter spem, & desperationem, cùm verò jam inevitabile proponitur omni spe evadendi adempta, desperamus: fuit pariter in eo *audacia*, quia habuit fortitudinem animi, & constantiam respectu mortis subeundæ, nec dumtaxat patienter sustinuit inflictos cruciatus, & adversariorum insultus, sed etiam eis animosè ivit obviàm, ut sacri Evangelistæ referunt. Similiter quantum ad portionem appetitus concupiscibilis, certum est habuisse *amorem*, & *odium*; quippe amore, & odio sensitivo aliqua prosequebatur, putà conservationem propriæ vitæ, & aversionem mortis; habuit similiter *desiderium*, nam dicebat Discipulis: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*; habuit pariter *fugam* mortis, & doloris cùm exoravit Patrem: *Pater, si possibile est transeat à me calix iste*. Quamvis autem fuerit vir dolorum, & in laboribus à juventute sua, nihilominus delectationem habuit, maximè de bonis spiritualibus; unde in ejus nomine canit Psaltes Regius Psalm. 83. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum*. Unde maximè controvertitur inter Theologos, an Christus habuerit passiones tristitiæ, timoris, & iræ, quocirca

Notandum tertiò, ex Doctore in 3. d. 13. num. 12. eodem modo philosophandum esse de tristitia, & gaudio, sicut proportione servata de delectatione, & dolore respectu appetitus sensitivi; quemadmodum enim dolor in corpore causatur ab objecto disconvenienti approximato, & applicato parti sensitivæ, ita pariter tristitia causatur ab objecto ingrato voluntati, unde S. Augustinus l. 14. de Civit. cap. 15. *Dolor carnis tantummodò est offensio animæ ex carne, & quædam ab ejus passione dissensio: sicut animæ dolor, qui tristitia nuncupatur, est ejus dissensio ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt*: Accidit autem, inquit Doctor, ut multis modis voluntas se habeat circa objecta, à quibus potest tristitiam accipere: *Primò* namque contingit aliquid esse contrarium, non quidem actui elicitivo ipsius, & appetitui libero, sed dumtaxat appetitui naturali; licèt enim voluntas sit una simplex facultas, consideratur tamen aliquando, ut appetitus naturalis; aliquando verò ut appetitus liber: ut appetitus naturalis convenit cum omnibus aliis rebus naturalibus, quibus commune est habere aliqua objecta convenientia, & aliqua disconvenientia, seu contraria; quemadmodum aqua, verbi gratia cui calor est contrarius, sicut frigiditas est conveniens. Voluntas itaque spectata ut appetitus naturalis, naturaliter fertur in felicitatem, item naturaliter refugit miseriam; itaut etiam nullo dato actu elicito ab ipsa, censeatur naturaliter ferri in beatitudinem, & avertià miseria: quando igitur se se offert objectum ejusmodi disconveniens appetitui naturali voluntatis, inde sequitur tristitia. *Secundò*, causatur tristitia, quando aliquid accidit nolente voluntate nolitione elicita quidquid sit illud, quod non vult; exempli gratia, siquis nolit visitari, & visitetur; inde tristatur voluntas. *Tertiò*, causatur tristitia ex conjunctione voluntatis cum affectu sensitivo; impossibile est enim facultatem sensitivam dolorem recipere, & ex eo non consurgere tristitiam in voluntate. *Quartò* denique causatur tristitia ex quodam objecto, non quidem absolutè, sed conditionatè nolito; itaut propter istam nolleitatem possit etiam tristari voluntas, quomodo v. g. sumens aliquis potionem amaram, nollet sumere si posset, & propter istam nolleitatem consurgit tristitia in voluntate ejus.

Ex quibus colligit Doctor subtilis tristitiam residere formaliter in voluntate, sicut dolor sensibilis residet in appetitu sensitivo; & tristitiam non esse actionem aliquam voluntatis, sicut nec dolor sensibilis est actio appetitus sensitivi, quia omnis actio voluntatis est in potestate voluntatis, tristitia verò non est in potestate voluntatis saltem consequenter: ergo non est actio voluntatis: dico saltem consequenter, quia clarum est antecedenter esse in potestate voluntatis, quatenus scilicet volitio, & nolitio, ex quibus oritur tristitia, sunt in potestate voluntatis, tamen posita semel nolitione alicujus objecti, & accedente objecto illo actualiter nolito, non est in potestate voluntatis non tristari.

Ad-

Adde quòd experientia docet tristitiam non esse actionem aliquam, cùm enim tristamur experimur nos pati validè, ex qua passione sequitur aliquando angor, idest passio mœrens, & melancholia, idest tristitia diuturnitate obfirmata; quæ quidem omnia passionem potiùs, quàm actionem, indicant.

CONCLUSIO PRIMA.

IN *Christo Domino reverà fuerunt humanæ passiones, non tamen cum ea imperfectione, qua in cæteris hominibus*. Hæc est de fide determinata in 6. Synodo Act. 4. Et probatur variis Scripturæ textibus, quibus illi humani affectus, & motus asseruntur fuisse in Christo. Sic Joann. 2. de eo dicitur: *Zelus domus tuæ comedit me*. Marci 3. *Circumspiciens eos cum ira, tristatus est super cæcitate cordis eorum*. Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Idipsum unanimi sententia testantur SS. Patres, Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 3. Augustin. lib. 4. de Civitate Dei cap. 7. & S. Leo Epistol. 11. quæ est ad Julianum circa finem, ubi ita scribit: *Sensus corporei lugebant sine lege peccati, & veritas affectionum sub moderamine Deitatis, & mentis*. Idem docuit S. Damascenus 3. de fide cap. 20. de omnibus defectibus animæ nostræ, qui sunt à reprehensione alieni, inter quos enumerat metum, angorem, mortis recusationem. Favet etiam ratio, quia illi affectus appetitus sensitivi spectant ad vitæ humanæ conservationem, dignitatem, & exercitium: conferunt etiam ad satisfactionem pro hominum peccatis, ut constat de dolore, & tristitia.

Patet etiam secunda pars, nempe quòd passiones illæ aliter fuerint in Christo, quàm in nobis, tum quoad objectum, tum quoad principium, tum quoad effectum. *Primò* quidem, *quoad objectum*, quia motus illi animi, plerumque in nobis feruntur ad illicita: at in Christo Domino semper in bonum honestum tendebant, quia reverà fuit impeccabilis, & caruit ipso fomite peccati inclinante ad malum. *Secundò*, quantum *ad principium*, quia ejusmodi passiones in nobis sæpè præveniunt judicium, & usum rationis: Sed in Christo semper oriebantur secundùm dispositionem rationis, vel positivè moventis, vel providentis, & permittentis; unde numquam prævenerunt ejus rationem; sed tantùm in eo fuerunt ex deliberata voluntate, quando voluit, quamdiu voluit, & quomodo voluit: quod utique significavit Joannes quando cap. 11. ita ait de Christo Domino, *Infremuit spiritu, & turbavit semetipsum*: nam modus iste loquendi significat Christum Dominum liberè excitasse in seipso motum illum miserationis, & indignationis, ex quo ipse est turbatus, ut docet S. Augustinus, in tract. 49. in Joan. *In illius*, inquit, *potestate erat, sic vel non sic affici; Verbum enim animam suscepit, & carnem, totius hominis sibi coaptans in personæ unitate naturam*. Et paulò post: *Ubi summa potestas est, secundùm voluntatis nutum tractatur infirmitas, hoc est, turbavit semetipsum*. Id pariter probat S. Athanasius orat. contra Apollinarem ex eo, quod Christus Dominus Joan. 12. signanter dixit: *Nunc anima mea turbata est*; ait enim: *Ob eam causam dicebat Dominus, nunc anima mea turbata est, hæc autem particula* nunc, *idem est, quod quando voluit*. *Tertiò* denique passiones illæ aliter fuerunt in Christo, quàm in nobis *quantum ad effectum*; nam in nobis quandoque trahunt rationem ad illicita, ut illis deordinatis motibus consentiat, nec consistunt dumtaxat in appetitu sensitivo, sed etiam appetitum rationalem ad se pelliciunt: secùs autem fuit in Christo, cùm enim ejus anima plenum haberet dominium in omnes suas facultates, & actus, non tantùm ex simplici permissione, sed ex positivo consensu admittebat in se ipsos tales passiones; & cùm haberet omnes thesauros sapientiæ in se reconditos, ac futura prævideret, facilè poterat cognoscere illud omne, quod appetitus ejus excitare poterat, & facere, ut hæ passiones nullo modò possent ad illicita pertrahere.

Unde plerique Scholastici post S. Hieronymum in cap. 25. S. Matthæi dicunt in Christo quidem non fuisse *passiones*, sed *propassiones*, quia, inquiunt, propassionis nomine significatur affectio, quæ aliquam corporis motionem excitat, & movet quidem hominem, sed non dimovet ejus rationem a recto, & libero suo exercitio, ut fit per passiones. Verùm hoc discrimen tantùm fuit penes Stoicos Philosophos, ac eorum Sectatores: nam apud Peripateticos, & SS. Patres nomen passionis, & propassionis idem planè significat, estque communu-

mune tam ordinatis, quàm inordinatis affectibus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Christus reverà habuit effectum tristitiæ: non quidem in portione superiori animæ præcisè, & seorsim sumpta; sed quatenus est colligata cum appetitu sensitivo. Hæc conclusio duas habet partes: quarum *prima* constat ex illis Scripturæ textibus suprà laudatis, quibus asseritur Christum reverà fuisse tristatum. Sic Matt. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Et Luc. 22. *Factus in agonia prolixiùs orabat*; unde S. Ambrosius lib. 2. de Fide cap. 2. *Ut homo tristitiam habuit, suscepit enim tristitiam meam. Confidenter tristitiam nomino, qui crucem prædico*.

Eamdem veritatem probat Seraphicus Doctor dist. 15. art. 2. quæst. 2. *Primò* quidem, quia ut legimus Lucæ 19. *Christus videns civitatem Jerusalem flevit super illam*: sed fletus est signum doloris, & mœroris: ergo Christus flendo animi angorem, & tristitiam testatus est. *Secundò*, Christus amabat, & desiderabat nostram salutem: sed qui amat aliquid tristatur de ejus amissione; ergo cùm Christus multos videret suam salutem negligere, apparet, quòd in se senserit verum affectum tristitiæ. 3. Quantò sunt in aliquo majora viscera pietatis, tantò magis afficitur mœrore: sed Christus habuit abundantissima pietatis viscera: ergo de aliorum necessitatibus, & infirmitatibus maximam habuit tristitiam.

Secunda pars etiam constat, nempe quòd tristitia illa non fuerit in portione superiori voluntatis Christi, quia illa portio superior voluntatis non potest tristari, nisi ex eo, quòd aliquis nollet Deum esse, vel nollet eum habere aliquam perfectionem intrinsecam, voluntas enim ut portio superior, intendit rebus æternis: sed neutrum ex his motibus potuit habere anima Christi: Tum quia res æternæ non possunt ullam molestiam afferre; siquidem appetuntur appetitu naturali, quia naturaliter voluntas fertur in res æternas tamquam in summum bonum, & supremum commodum: appetuntur pariter appetitu elicito, quia voluntas non potest ordinatè refugere, quod recta ratio dictat: at dictat consequendas esse res æternas; & subinde voluntas non potest illas refugere appetitu elicito: Tum etiam quia Christi voluntas quamvis liberrima, propter eximium suum erga Patrem amorem, summo affectu ferebatur in id omne, quod ab eo decretum fuerat circa suam humanitatem. Hinc dicebat Joann. 4. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus*; unde instante mortis tempore, cùm ejus anima secundùm portionem inferiorem infligendos cruciatus perhorresceret, & idcircò rogasset Patrem; *Si possibile est transeat à me calix iste*: statim subdidit; *Verumtamen non mea, sed tua voluntas fiat*.

Patet denique tertia pars, nempe quòd tristitia fuerit in Christi anima, ut colligata appetitui sensitivo: tanta est enim animæ rationalis cum corpore connexio, & confœderatio, ut sibi invicem proprias affectiones, & passiones communicent; hinc cùm anima tristitia laborat, corpus languore deficit, & interdum omninò extinguitur. Unde præclarè monet Ecclesiasticus 30. *Tristitiam longè repelle à te, multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa*. Similiter cùm corpus dolore premitur, anima tristitia laborat, unde non potest sentiri vehemens dolor in parte sensitiva, quin rationalis pars maximè tristitia afficiatur: est autem maximus dolor impressus corpori Christi tempore passionis; unde reverà tunc temporis animi angorem, & tristitiam passus est.

Tristitia autem illa quantumvis verissimè in Christo fuerit, non tamen eodem modo fuit in illo, quo fuit in nobis; Nam (inquit S. Bonaventura loco initio hujus conclusionis laudato.) Est quædam tristitia, quæ est præter rationis imperium: & est tristitia, quæ est contra rationis judicium rectum: & est tristitia, quæ est subjecta rationis imperio, & judicio. Et illa tristitia præter rationis imperium, est quæ consurgit ex quadam necessitate, & surreptione, sicut motus primi: & hæc quidem communis est sapientibus, & insipientibus, bonis, & malis. Illa verò tristitia est contra rationis judicium rectum, in qua ratio subjicitur sensualitati, nec tantùm turbatur, sed etiam perturbatur. Illa autem est secundùm rationis imperium, & judicium, quando quis tristatur ratione dictante, & suadente ipsum tantùm,

„ tùm, & taliter super aliquo debere tri„ stari. Dico ergo, quòd in Christo fuit „ tristitia tantùm isto tertio modo: quia „ de nullo tristatus fuit, nisi secundùm „ quod dictabat ei ratio. Et hoc idem „ innuit Joannes, ubi dicitur, Jesus au„ tem infremuit spiritu, & turbavit se„ metipsum: in quo ostenditur, quòd tur„ batio, & tristitia rationi non præsi„ debat, sed subjacebat: primis autem „ duobus modis non fuit in Christo tri„ stitia.

Petes primò. Cùm tristitia sit motus animi refugientis ea, quæ nobis nolentibus accidunt; cùmque duplicem habere possimus nolitionem rei, quam refugimus, unam quidem conditionatam, & ex hypothesi; aliam verò absolutam, & simpliciter: Petes, inquam, an tristitia, quam habuit Christus D. de morte futura, secuta fuerit ad nolitionem absolutam illius mortis.

Respondet Doctor dist.15. num.27. utramque partem affirmantem, & negantem esse probabilem: Etenim quòd Christus non habuerit tristitiam sequentem nolitionem absolutam, sed tantùm conditionatam mortis; probat quinque rationibus, quas sic expendit Poncius in commentario. *Primò*, quia eadem potentia, qualis est voluntas, quoad portionem superiorem, & inferiorem, non potest habere actus oppositos in summo: sed judicare passionem esse simpliciter volendam, est actus intellectus oppositus actui, quo judicaret, quòd non esset simpliciter volenda: & velle simpliciter, est actus oppositus nolle simpliciter: ergo quandoquidem Christus, quoad intellectum, judicavit passionem simpliciter esse volendam, & quoad voluntatem simpliciter eam voluit; non poterat, nec quoad intellectum judicare, quòd esset simpliciter nolenda, nec quoad voluntatem eam simpliciter nolle.

Probat secundò, quia ex principio, & conclusione non sequuntur opposita: sed sequerentur, si non esset vera hæc assertio: ergo &c. Probatur minor: quia conclusio discursus practici, quo intellectus probat mortem esse volendam simpliciter, est hæc: *Mors est volenda simpliciter*, & hæc conclusio sequitur ex his principiis: *Quod est necessarium ad finem ultimum, est simpliciter volendum*: sed *mors est ad id necessaria*: ergo *est simpliciter volenda*: sed hæc ipsa conclusio deberet esse principium, ex quo posset concludi per portionem inferiorem, quòd mors esset nolenda: ergo ex principio, & conclusione sequerentur opposita, imò sequeretur, quòd aliqua propositio posset esse principium ad demonstrandum oppositum sui ipsius, quod implicat. Probatur hæc ultima sequela: quia conclusiones principiorum practicorum desumptorum à fine ultimo, sunt principia ad concludendum aliquid de finibus particularibus, qui ordinantur ad finem ultimum: ergo illa conclusio, *mors est volenda*, esset principium ad concludendum, quòd esset nolenda in ordine ad aliquem finem particularem.

Probat tertiò, independenter à doctrina supposita in ratione præcedenti; quia impossibile est, quòd simpliciter concludantur opposita de eadem conclusione, sicut impossibile est, quòd sit simpliciter ambulandum hìc, & nunc, & quòd non sit simpliciter ambulandum: ergo si ratio superior ex illis principiis ostendit mortem esse simpliciter volendam, ratio inferior non potest rectè concludere ex eisdem principiis, quòd non sit simpliciter volenda.

Probat quartò, quòd ratio inferior non possit dictare mortem esse nolendam: Ratio inferior dictat mortem esse sustentandam pro bono communi; quandoquidem bonum commune hominum dependebat à morte Christi: ergo ratio inferior dictare poterat, quòd mors sustinenda esset pro illo bono; & consequenter non poterat judicare, quòd esset nolenda.

Dices: Aliud est, quòd mors esset sustinenda, & quòd esset volenda: ergo quamvis ratio inferior potuerit dictare mortem esse sustinendam, inde non sequitur, quòd poterat dictare eam esse volendam.

Contrà; Quia si mors est sustinenda: ergo aut voluntas non vult id positivè, & sic non est conformis rationi; aut vult, & sic non potest absolutè nolle mortem, quia si absolutè nollet mortem, non vellet sustinere mortem; sed fugeret ab ea quantum potest.

Addit duas alias rationes ex auctoritate S. Augustini satis claras: hanc autem assertionem non absolutè proponit tamquam

quam suam, sed in eam mihi videtur magis propendere. Ita Poncius rationes Doctoris proponit, & expendit.

Alteram etiam partem, nempe quòd *portio inferior potuit absolutè nolle Passionem*, & consequenter de ea Christus tamquam de objecto absolutè nolito tristatus fuerit. Probat *n.* 31. ex eo quòd portio inferior non debeat considerare Passionem cum ordine ad finem ultimum, quia ea non occupatur circa æterna, sed dumtaxat circa temporalia: ergo cùm Passio non sit volenda simpliciter, & absolutè, nisi ut conducens ad finem ultimum, qui dumtaxat apprehenditur per portionem superiorem, potuit Christus secundùm portionem inferiorem absolutè nolle Passionem. *Deinde*, solvit argumenta proposita pro confirmatione partis negantis. Verùm quoniam hæc dumtaxat animi causa proponit Doctor in aliorum sententia, qui hanc partem vellent amplecti, idcircò rectiùs dicendum arbitror, cum Gabriele, Cavello, & Poncio, Doctorem magis in priorem, quàm in posteriorem partem propendere, nempe quòd Christus tristatus fuerit, ex eo quod illius Passio fuerit conditionatè nolita. Ut ut sit, certissimum est reverà Passionem tristitiæ in Christo fuisse.

Dices primò: Contraria nequeunt esse simul in summo in eodem subjecto: sed anima Christi habebat gaudium in summo propter beatitudinem: ergo non potuit habere tristitiam.

Respondet Doctor nu. 33. distinguendo minorem. Gaudium & tristitia sunt contraria, quando sunt de eodem objecto, concedit: quando sunt de diversis, negat: gaudium autem, & tristitia in Christo erant de diversis objectis, gaudium quidem de objecto beatifico, tristitia verò de morte, & cruciatibus subeundis. Quòd autem tristitia, & gaudium de diversis objectis possint esse simul, probat à simili de scientia, & nescientia, quæ possunt esse in eodem intellectu penes diversa objecta.

Instabis. Summum gaudium sive circa idem, sive circa diversum objectum, excludit quamlibet tristitiam; quia impedit ex se considerationem aliorum objectorum, quæ possent tristitiam inferre; sed Christus habuit summum gaudium: igitur nullatenus potuit habere tristitiam.

Respondet Doctor distinguendo majorem: Summum gaudium excludit omnem tristitiam, directè, & formaliter negat: indirectè, concedit: hoc est, quamvis in anima Christi fuerit summa delectatio de facto, quæ naturaliter posset ex se impedire considerationem aliorum objectorum tristantium; tamen Deo ita disponente non impedivit, nec maximum gaudium in portione superiori voluntatis Christi excludebat dolorem in appetitu sensitivo, nec etiam tristitiam in portione inferiori; quia illa delectatio non redundabat in portionem inferiorem. Unde hoc fuit factum per novum miraculum, quòd gloria in portione superiori voluntatis non redundavit in corpus, sed permisit ipsum esse passibile, nec etiam redundabat in eamdem potentiam, ut comparatur ad aliud objectum. Unde sicut per miraculum fuit, quòd simul erat viator, & comprehensor: ita fuit miraculosum, quòd ista gloria non redundabat in corpus, nec in vires inferiores, sicut in Beatis redundat.

Dices secundò; Impassibilitas corporis gloriosi non admittit, nec ferre potest in eodem corpore glorioso ullam Passionem à quacumque causa extrinseca, vel intrinseca: igitur nec beatitudo animæ potest admittere tristitiam, sibi repugnantem.

Nego consequentiam; & ratio disparitatis est, quòd corpus gloriosum non habeat duas portiones; ita quòd penes unam possit esse impassibile, & passibile secundùm alteram: anima verò Christi cùm esset unita Deo, & corpori mortali, & passibili, duas habebat portiones, duosque affectus, quorum unus in Deum tendens ipsam summa voluptate, & beatitudine afficiebat: alter verò occupatus circa corpus passibile, mœrore angustiabatur propter cruciatus ipsi corpori inferendos.

Dices tertiò; Quia anima Christi conjungitur ultimo fini per cognitionem, & amorem beatificum, ideo peccare non potest etiam circa proximum: ergo etiam, quia ipsa anima Deo ut summo bono, & totius voluptatis, & gaudii oceano conjungitur, nullo modo tristari potest etiam ratione pœnalitatum, & cruciatuum corporis.

Nego consequentiam, & ratio disparitatis est, quòd amor beatificus, quo anima unitur ultimo fini, eam determinat ad nihil faciendum, quod isti fini adversetur, ipsamque offendat: offenderetur autem si illa anima peccaret in proximum, quia poc-

peccatum istud redundaret in Deum præcipientem proximi amorem, & prohibentem omnem offensam ipsi irrogandam: gaudium autem de objecto beatifico non impedit, quominus anima tristitia possit affici propter aliud objectum, maximè quando vivificat corpus adhuc passibile: quia tristitia illa nullo modo spectat, nec refunditur in Deum, quatenus est objectum beatitudinis.

Dices quartò: Tristitia est de iis, quæ nobis nolentibus accidunt: sed nihil passus est Christus, renitente voluntate. Nam ut legimus Isaiæ 53. *Oblatus est, quia ipse voluit*: igitur non habuit tristitiam.

Distinguo majorem: Tristitia est de iis, quæ accidunt nobis nolentibus vel absolutè, vel conditionatè, concedo: absolutè tantùm, nego: Christus autem, ut diximus, quamquam absolutè voluerit Passionem maximè secundùm portionem superiorem animæ, potuit illam nolle; imò etiam penes ipsam inferiorem portionem potuit illam Passionem nolle.

Objicies denique aliquos Scripturæ textus, quibus tristitia videtur à Christo arceri; maximè verò illud Isaiæ 42. ubi de Christo dicitur: *Non erit tristis, nec turbulentus*: Item illud Prov. 12. *Non contristabit justum quidquid ei acciderit*. Cujus rationem hanc assignant Stoici, quia nullus tristatur nisi de jactura, & amissione suorum bonorum: justus autem nulla sua bona reputat, nisi justitiam, & virtutem, quas non potest amittere: sed Christus fuit maximè justus; unde Jeremiæ 23. *Hoc est nomen, quo vocabunt eum, Dominus justus noster*: ergo &c.

Respondet Seraphicus Doctor, Isaiam à Christo non excludere quamlibet tristitiam, sed dumtaxat tristitiam perturbantem; unde dicitur Matth. 26. *Cœpit contristari, & mœstus esse*, quibus significatur Christum Dominum quamvis summa tristitia affectum, non fuisse tamen dejectum animo, nec ratione perturbatum, ut contingere solet in aliis hominibus, qui cùm ingenti tristitia premuntur, omnem rationis usum, & animæ constantiam abjiciunt. *Ad secundum* similiter respondet, Sapientem intelligendum esse de illa tristitia, quæ statum mentis evertit; non verò de illa, qua quis contristatur compatiendo aliis, vel etiam refugiendo aliquod malum sibi illatum.

CONCLUSIO TERTIA.

Passio timoris *reverà fuit in Christo*. Probatur ex Scriptura sacra, nam Marci 14. *Cœpit Jesus pavere, & tædere, & mœstus esse*. Unde S. Cyrillus lib. 4. in Joan. cùm dixisset Verbum nihil timere secundùm se, subdit; *Caro autem factum, permittit carni suæ ut propria patiatur: & ideo tamquam verus homo mortem in januis existentem pertimescit*. Idem docent cæteri Patres, *Chrysostomus* homil. 24. in Matth. *S. Leo*, serm. 7. de Passione Domini. Ratio etiam suffragatur; quia timor est affectus naturalis homini passibili, cui imminet aliquod malum, & cùm pœnalis sit, deservire potest ad satisfactionem: Christus autem assumpsit id omne innoxium, quod maximè deserviebat ad demonstrandam assumptæ naturæ veritatem, necnon & ad satisfaciendum pro delictis nostris: igitur &c.

Dices: S. Hilarius lib. 10. de Trinit. *Augustinus* Enarratione in Psal. 21. & *Hieronymus* in cap. 27. Matth. negant in Christo fuisse timorem, quod confirmatur ex illo Prov. 28. *Justus quasi leo confidens absque terrore erit*: ergo timor in Christo non extitit.

Nego consequentiam, & ad antecedens dico S. Hilarium eo modo à Christo excludere timorem, quomodo tristitiam, non quidem turbantem, sed perturbantem; qualiter etiam intelligendus est S. Hieronymus. *Ad sanctum Augustinum* dico, ipsum excludere timorem, qui impediret efficacem voluntatem moriendi; non verò etiam, qui voluntatem ipsam non adimeret.

Dices secundò: Timor non potuit stare cum animi fortitudine in gradu heroico: ergo cùm in Christo virtus fortitudinis, sicut & aliæ virtutes morales, fuerit in gradu heroico; in eo non potuit esse timor.

Respondeo, actum inefficacem, & non absolutum unius passionis posse simul stare cum aliquo actu efficaci, & absoluto virtutis, ei aliquo modo oppositæ, ut patet in Martyribus, qui potuerunt habere actus inefficaces mortis evitandæ; quam tamen fortiter passi sunt. *Adde quòd* timor non oriebatur ex absoluto desiderio diutiùs vivendi; quin potiùs summopere mor-

mortem optabat pro nobis: sed proveniebat tantùm ex affectu inefficaci, & quatenus sese offerebat mors tamquam malum aliquod naturæ, tamen affectu justitiæ longè anteponebat bonum redemptionis nostræ.

Dices tertiò, ex Aristotele 2. Rhetoricorum capit. 3. *Timor includit incertitudinem mali apprehensi ut venturi, necnon & spem aliquam illius evadendi*: atqui anima Christi ita mortem timuit, ut tamen certò sciret eam hoc, & illo modo sibi eventuram; unde etiam illam prædixit multis in locis. *Adde quòd* noverat illam esse priùs decretam decreto quodam efficaci: ergo propriè loquendo non habuit timorem mortis.

Huic objectioni Varii variè respondent. *Primò* enim *S. Thomas*, concesso antecedente, dicit ad consequentiam, timorem quidem non fuisse in Christo secundùm perfectam, & exactam rationem timoris, quia reverà, inquit, ut habet Aristoteles, timor includit incertitudinem eventus. *Richardus* noster respondet non esse necessariam incertitudinem ad timorem, quando res, quæ timetur, est in potestate timentis, ut cùm v. g. aliquis eligit scindi sibi brachium, quia ejusmodi scissio est in potestate ejus, non requiritur incertitudo ad hoc, ut ille timeat futuram scissionem: quapropter potuit Christus propriè timere, etiamsi mors non esset incerta; quia erat in potestate ejus. Ad Aristotelem verò dicit: Timorem includere incertitudinem, quando eventus non est in potestate timentis. *Vasquez* approbat hanc solutionem, imò ulteriùs probat incertitudinem nulla ratione desiderari ad timorem; quia, inquit, multi Patres, inter quos est S. Damascenus lib. 2. de fide cap. 13. definiunt timorem absque ulla eventus incertitudine.

Ad auctoritatem Aristot. respondet ipsum non agere de omni affectu timoris, sed de eo, ad quem Rhetores movere debent Auditores: hic autem, inquit, non contingit, nisi quando incertus est eventus: quod confirmat ex eo, quòd Aristot. eo loci loquatur de timore, qui locum relinquit consultationi, cujusmodi potest esse solus timor includens incertitudinem eventus; quando enim id, quod futurum est, omninò certum est, & inevitabile, non relinquitur locus consultationi.

Communior verò, & melior responsio est, quòd sit duplex timor mali: unus efficax, qui concomitatur desiderium efficax fugiendi malum, & conducit ad applicanda media, quibus vitetur; alius inefficax, qui concomitatur desiderium inefficax fugiendi malum, & non sufficit ad applicationem mediorum efficacium ad ipsum vitandum: ad illum priorem requiritur spes evadendi, & propterea talis timor non fuit in Christo; ad posteriorem non item, qui propterea Christo tribuitur: *Ex his* colligit ibidem Vasquez, Thomistas asserentes in Christi voluntate non fuisse timorem mortis secundùm veram, propriam, & integram rationem timoris, sed tantùm in appetitu illius, gravissimam notam mereri: est enim, inquit, non solùm contra communem Scholasticorum sententiam, qui docent Christum habuisse voluntatem non moriendi, ac proinde timuisse mortem; sed etiam contra graves Ecclesiæ Patres, qui adversùs Apollinarem probant in Christo veram fuisse naturam humanam, mente propria, & voluntate præditam, & contra Monothelitas in eo reverà fuisse voluntatem humanam, ex eo, quòd Christus mortem timuit. Sic Athanasius in lib. de Incarnatione arguens contra Apollinarem, qui negabat in Christo fuisse mentem humanam, ait; *Si id verum esset, quomodò potuit dolere, vel anxius esse, vel orare? scriptum est enim, & conturbatus est Spiritu Jesus, &c.* Ex quibus verbis S. Damascenus 3. de fide capit. 23. probat in Christo verum fuisse timorem: *Quòd autem verè pertimuerit*, inquit, *testis est Athanasius*.

Similiter Gregorius Nyssenus lib. contra Apollinarem sic urget: *Hujusmodi autem sermonis hæsitationi una erit consolatio, vera mysterii confessio: quoniam formidare quidem in passione humanæ fragilitatis est, juxta quod Dominus ait: spiritum promptum esse, carnem autem infirmam: quoniam igitur altera humana voluntas, & divina altera est, loquitur quidem, ut homo, quod infirmitati carnis congruit.* Item Agatho Papa in Epistola ad Imperatores colligit ex illo Matt. 26. *Tristis est anima mea, &c.* verè humanam in Christo fuisse voluntatem, unde in 6. Synodo *Actione* 18. in Edicto Constantini Pogonati Imperatoris, quod approbavit Leo secundus Pontifex, dicitur: *Cùm enim Salvator ad crucis passionem propria voluntate*

tate veniret, cœpit tristari, & anxiari; hæc enim animæ rationalis, & voluntatis proprietates existunt, ut persuadet nobis præclarus Pater Epiphanius in serm. adversùs Ariomanitas, ita prosecutus; à carne enim, inquit, divinitati unita absque animo, & mente non fiet agonia.

Tandem sanctus Damascenus mox laudatus cap. 28. de Humana Christi voluntate sic loquitur; *Permittente siquidem divina voluntate naturaliter ea; quæ ipsi propria erant, patiebatur; etenim cùm mortem aversaretur, ac detrectaret eam, divina ipsius voluntate ita ferente, ac sinente naturaliter detrectabat, ac in mortis pavore, & trepidatione, versabatur:* Subdit. *Præterea ex infirmitate, & pavore Christi firmitatem, & fortitudinem nostram dimanasse.* Hinc apparet minùs rectè Cajetanum in *art. 7. quæst. 15.* cum nonnullis recentioribus Thomistis asseruisse tristitiam, & timorem dumtaxat fuisse in appetitu sensitivo Christi: hoc enim constantissimè pernegant SS. Patres, dum ex tristitia, & amore, veram in Christo fuisse mentem, & voluntatem humanam colligunt.

Porro sanctus Damascenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 15. sex enumerat species timoris, quas omnes affirmat in Christo fuisse: Prima est *Segnities*, quæ est fuga impendentis actionis, quam ut molestam apprehendimus: hanc autem fuisse in Christo, constat, nam non solùm ab aliis voluit pati tormenta; sed etiam coactus agere aliquid molestum, & laboriosum, ut portare crucem: potuit enim non solùm timere tormenta ab aliis inferenda; verùm etiam tædio affici de illa molesta actione facienda. Secunda species est *Pudor*, qui est timor impressus ob expectationem vituperationis, quem pudorem Christus habere potuit, non quòd admiserit aliquas actiones vituperatione dignas; sed quia opprobriis, & vituperiis hominum erat cumulandus. Tertia species, est *Verecundia*, quæ est timor subortus ob dedecus: hunc autem timorem in Christo fuisse, constat ex eo, quòd sæpè ab hominibus dedecus passus est; siquidem pro nobis factus est maledictus. Quarta est *Stupor*, qui nascitur ex ingenti imaginatione rei nocivæ, & disconvenientis, qui fuit in Christo, maximè tempore passionis, *cœpit tædere, & mæstus esse.* Quinta est *Terror* ex insueta aliqua specie rei, quem quidem terrorem in Christo fuisse colligitur ratione scientiæ experimentalis, qua ratione potuit secundùm illam scientiam res acerbas brevi sustinendas, & patiendas non solùm mirari, sed etiam stupere. Sexta denique est *Agonia*, quæ est timor de improviso malo, quod prævideri non potest: Hæc autem non potuit esse in Christo secundùm rei veritatem, sed dumtaxat secundùm signa apparentia, nisi fortè agoniam definias cum quibusdam linguæ latinæ peritis, dicendo, quòd illa sit timor cum trepidatione membrorum; qualem in Christo reverà fuisse non dissentirem, utpote cùm S. Lucas dixerit cap. 22. *Factus in agonia prolixiùs orabat.*

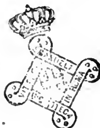
CONCLUSIO QUARTA.

IRA *fuit in Christo D.* Quod utique colligitur ex illo Joan. 2. ubi narratur eum fecisse flagellum de funiculis, & ejecisse vendentes, & ementes de templo. Addit autem Joann. *Recordati sunt verò Discipuli ejus, quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me:* nam ut etiam refert S. Marcus capit. 3. cùm Pharisæi Christum observarent, si curaret sabbatis, ut damnarent illum, & accusarent quasi trasgressorem, tunc ait homini habenti manum aridam: *Surge in medium, & dicit eis: Licet sabbatis bene facere, an malè? animam salvam facere, an perdere? at illi tacebant, & sic conspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dixit homini; Extende manum tuam, &c.* igitur reverà Christus habuit motum iræ.

Observat autem Seraphicus Doctor *q. 3. art. 2. dist. 5.* Quòd ira uno modo dicit „ purè affectionem: & sic dicitur ira af- „ fectus detestationis alicujus mali, vel „ apparentis mali: alio modo ira dicit „ affectum cum pœna: & sic ira habet „ perturbationem, & inquietationem an- „ nexam: hoc autem potest esse in tri- „ plici differentia, quia aut perturbatio „ illa solùm tangit potentias inferiores, „ & nullo modo tangit oculum mentis „ ad tempus turbando, sed non exceden- „ do: aut oculum mentis attingit ipsum „ perturbando, & obnubilando, & secun- „ dùm hæc, motus iræ in quadruplici dif- „ ferentia reperitur, secundùm quod col- „ ligitur ex dictis Sanctorum. *Uno modo* pu- „ rè dicit effectum detestationis, & hoc „ mo-

„ modo potuisset esse in Adam in statu innocentiæ. *Alio modo* dicit modum detestationis cum inquietatione, &. perturbatione partis sensualis, sine aliqua perturbatione mentis, & hoc modo fuit in Christo affectio iræ: sicut enim dicit Evangelium, infremendo conturbavit seipsum. *Tertio modo*, dicit affectum detestationis cum commotione, & perturbatione, non solùm partis sensualis, sed etiam rationis ad tempus, & hoc modo reperitur in viris justis, qui irascuntur ira per zelum, de quibus dicit Gregorius, quòd inde mens perturbata proficit, ut clarescat; sicut oculus per collyrium immissum ad tempus turbatur, ut postmodum clarior efficiatur. *Quarto modo*, ira dicit affectum detestationis cum commotione sensualitatis, & etiam mentis; ita quòd commotio illa habet secum perturbationem mentis annexam, vel ad illam est ordinata, & sic est ira per vitium, & reperitur in peccatoribus, & prohibetur a Domino. „

Finis primarum Disputationum de Verbi Divini Incarnatione in hoc septimo Tomo Theologiæ nostræ.

INDEX

Rerum, & Sententiarum, quæ in hoc Septimo Volumine continentur.

Prior numerus significat paginam, posterior verò columnam.

A

C

Chu-

Fa-

F

G

ti

Lu-

L

M

N

Necessitas.

Nestorius.

Obje-

O

P

Re-

Que-

Ani-

Servitus.

Simon.

Species.

Spes.

Status.

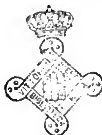
Subsistentia.

Suppositum.

T

Terminus.

Ter-

Finis Rerum Notabilium.

